

Jola-Fonyi 2011 Edition

Language:
Country:
Publisher:
Copyright:
Last Updated: 2023-10-20
ID: ebb56412-11de-4fc7-bbd0-d341c6f2f96d
ISO: dyo
ISBN:

MATIU	4
MARUK	31
LUUK.....	48
YOHAN	76
MUKAANAAM	97
RÓOMA.....	126
1 KORINT.....	139
2 KORINT.....	152
GALATIA.....	160
EFES	165
FILIPO	170
KOLOSE	173
1 TESALONIKA	176
2 TESALONIKA.....	179
1 TOMOTI.....	181
2 TIMOTI	185
TIITO	188
FILEMON	190
KÚHIBURAK	191
YANKUBA	200
1 PETER.....	203
2 PETER.....	207
1 YOHAN	210
2 YOHAN	213
3 YOHAN	214
YUD	215
KAMANJENAK.....	217

MATIU

1 Búkaay yaregumi mati fiilaf fati Yensa Apakenaau Áamakau, búbajum bati Dauda, an akila búwolum bati Iburehima. ² Iburehima ampaau ati Siyaaka. Siyaa-ka ampaau ati Yankuba. Yankuba ampaau ati Yúda di kutiool. ³ Yúda ampaau ati Pere di Jere, iñaayiil Tamar. Pere ampaau ati Hesuirom. Hesuirom ampaau ati Ram, ⁴ Ram ampaau ati Amminadab. Amminadab ampaau ati Naason. Naason ampaau ati Salimon. ⁵ Salimon ampaau ati Boas, iñaayool Rahab. Boas ampaau ati Yobed, iñaayool Ruut. Yobed ampaau ati Yese. ⁶ Yese ampaau ati áyiau Dauda. Dauda ampaau ati Suleimaan, iñaayool akaaneenumi aseekau ati Ouri. ⁷ Suleimaan ampaau ati Roboam. Roboam ampaau ati Abia. Abia ampaau ati Asaf. ⁸ Asaf ampaau ati Yosafat. Yosafat ampaau ati Yoram. Yoram ampaau ati Usia. ⁹ Usia ampaau ati Yotam. Yotam ampaau ati Akas. Akas ampaau ati Hesehia. ¹⁰ Hesehia ampaau ati Manase. Manase ampaau ati Amos. Amos ampaau ati Yosia. ¹¹ Yosia ampaau ati Yekonia di kutiool, di nanan nan bukanak kasofimi kújeetumimi bee di mofam mati Babilon. ¹² Nan kasofimi kújeetumimi bee di mofam mati Babilon: Yekonia ampaau ati Salatiel. Salatiel ampaau ati Jerubabel. ¹³ Jerubabel ampaau ati Abiud. Abiud ampaau ati Eliakim. Eliakim ampaau ati Asor. ¹⁴ Asor ampaau ati Sadok. Sadok ampaau ati Akim. Akim ampaau ati Aliud. ¹⁵ Aliud ampaau ati Eleasar. Eleasar ampaau ati Matan. Matan ampaau ati Yankuba. ¹⁶ Yankuba ampaau ati Esufa, an eenomi Mariyaama ataool. Mariyaama oo awolumi Yensa, an kuwonkemi Apakenaau Áamakau. ¹⁷ Kápurumul Iburehima bee Dauda kankaan úwolorum uñen di ubakiir, kápurumul Dauda bee kasofimi kújeetumimi bee di mofam mati Babilon kankaan úwolorum wooni uñen di ubakiir, ban kápurumul kasofimi kújeetumimi bee di mofam mati Babilon bee nanan nati Apakenaau Áamakau, kankaan úwolorum uñen di ubakiir. ¹⁸ Yensa Apakenaau Áamakau man awolimi eeno. Nan iñaayool Mariyaama di Esufa kukokeenimi búyabaab, bala'a kuyaboor, di kujukumi Mariyaama búrooko naake kápurumul di kánkumak kati Búyegetab Bátienaab. ¹⁹ Esufa eenomi Mariyaama ataool, nakankaan ániine ajoone ban amanjut bee kapuñenool di bukanak. Nasofoorosoofooro bee kakatenool ñátum kutunt. ²⁰ Bare nan alakomi kawoonoor mo'ome, maleekaay yati Akiiyaaupuruloomi di sáautas soola, man yoonoomi, "Esufa,

búbajum bati Dauda, takum úkoli di enjar Mariyaama ukaanoole aseeki. Mati búrookaab ban aakumiñaab búpurumulopurum di kánkumak kati Búyegetab Bátienaab. ²¹ Ban panaronj añaal ániine, noote ekaanoole kareesak Yensa, mati panapaken bukanool di mukaanaail majakutam." ²² Mo'omu búrom mubajobajo bee káliren wan Akiiyaaupuruloomi kápurumul kuboñaak. ²³ "Jijiker! Ámajira amanjutumi ániine! Panaaken búrooko ban panaronj añaal ániine, ban koote ewonkool Immanuel" (yoo eenomi, Atijamit di wulaal). ²⁴ Esufa áyilomi di sáatas. Nan púrutomi, nakatool man akaan aseekool nan man maleekaay yati Akiiyaaupuruloomi eeno. ²⁵ Bare amanjutool di aseek bee nan Mariyaama aronje añaal ániine. Nakaanoomi kareesak Yensa.

2 Di kunakak kati Herod alakoeenumi áyiau, noo Yensa awolimi di Betelehem yati Yúdea. Kúniine kumanja kuceen kati bootab kápurumulo ban bala'ab búrabumemi bee di ésukey yáamakey yati Yerusalem, di kuceenjumi, ² "Añaillau awolimi oomei aatumi bee ekaaney áyiau ati Kúyahuudak? Mati wúli nujujuk yootey yápurulo yáyiisene ewoliew yoola ban bala'ab búrabumemi, moo nújawumulomi bee kákuntaajen man umiiceelaetool." ³ Nan áyiau Herod ajammi mo'omu, di táañoomi máamak, naamoorum poop bukan kajuupoe kati Yerusalem. ⁴ Nawonkulomi kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kuliikitenaak kati sílingaas tákon man aceenjiimi, "Boobei Apakenaau Áamakau aatumi bee ewoliew?" ⁵ Di koonoomi, "Di Betelehem yati Yúdea. Mati mo'omu aboñaau aciikumi eeno: ⁶ Atijamit nammi, 'Wáay Betelehem yati Yúdea, ésukey yooluul yákon di síbuk safanumi man sibaje fúkaw sati Yúdea. Mati kápurumul di muyuul an aate ekaan arunga man apooy bukanak kúmboom Kuisiraelak.'" ⁷ Herod nawonkumi kumanjaak kati bootab ñátum di kutunt ban naceenjiil kúceen man amanj noonei yootey érajuliimi. ⁸ Ban nabofiimi bee di Betelehem, di aaney, "Jijaw ban di jiiñes jak mati añaillau. Nampi jujukoomi jimanjenom mambi ijaw poop íkuntaajen man imiiceelaetool." ⁹ Nan kujameenumi wan áyiau Herod aregiimi, di kujawumi burunjiil. Jijiker, yootey yákoney yan kujukeenumi ban bala'ab búrabumemi eyabiimi fácul, bee mo tiejummi tan añaillau ammi. ¹⁰ Nan kujukumi yootey, di kulakomi kamaayoor máamak. ¹¹ Nan kunokenumi kalimbisak di kujukumi añaillau di

iñaayool Mariyaama, di kúkuntaajen man kumiiceelae-tumi añiilau. Ñaa di kúwambulumi sjonkonkoronjas sati muwulaam mabaje fúkaw máamak ban di kusenumi añiilau mati sáni, di libano, di sumurun ¹² Ñaa di kulaañumi bee mofam mooliil ñátum buruñ buceen, mati Atijamit nagameniigamen ñátum di sáaut mati takum kubooko bee bati Herod. ¹³ Nan kumanjaak kulaañumi bóot, maleeka yati Akiiyaau di erajulomi Esufa di sáaut man yoonoomi, “Yito, ñar añiilau di iñaayool, man jitey bee di mofam mati Misira. Jilako bo bee nampi iregimi jipurul bo, mati Herod oomu bo bee eñesey añiilau ban namañ bee ebujoor.” ¹⁴ Di fukaf fukila Esufa nayitomi, nanjarumi añiilau di iñaayool, man kujawumi bee mofam mati Misira, ¹⁵ ban di kulakobomi bee nan Herod acete. Mo’omu moo mukaanikaan wan Akiiyaau aregeenumi mati aboñaau ubajobajo: “Niwonwonk añiilau úmboom kápurumul di mofam mati Misira.” ¹⁶ Herod di rioomi matatat nan amanjumi kumanjaak kati bootab kubuntoobunt. Nasenumi buruñ kutiika man kubuj kuñiilak kúniinaak búrom kammi Betelehem di kapanak kukila. Kubujumi kuñiilak kabajumi simit sigaba bee tentaam. Mo’omu mukaanikaan riiboor di wan ajameenumi di kumanjaak di nanan nan kujukeenumi yootey. ¹⁷ Wan aboñaau Yeremaaya aregeenumi úlirooliroor: ¹⁸ “Bukanak di kujammi an aceen náruruuren di ésukey yati Raama, búyiloor di kagamoor, Rakel ammi di búweelab muñoolool, oo amañut an apankool, mati koo búrom kucecet.” ¹⁹ Nan Herod acetumi ceb, maleeka yati Akiiyaau di erajulomi Esufa di sáaut di mofam mati Misira, man yoonoomi, ²⁰ “Yito, ñar añiilau di iñaayool, ban di jilaañ bee di mofam mati Isirael, mati kalakoeenumi eñesey bee ebuje yati añiilau kucecet.” ²¹ Esufa nayitomi, nanjarumi añiilau di iñaayool, ban di kulaañumi bee mofam mati Isirael. ²² Bare nan ajammi mati Akela anjarumi ejunkutey yati ampaool Herod di kapanak kati Yúdea, nákolimi bee elaañ bee bo. Ñaa nagamenigamen inki di sáaut siceen, nalaañumi bee kapanak kati Galili. ²³ Ban di kujawumi kucinumi di ésukey yati Nasaret. Mo’omu moo mukammi wan kuboñaak kuregeenumi mati Apakenaau Áamakau mambi úliroor, “Oo aate ewonki ati Nasaret.”

3 Di kunakak kukila Yaaya Átiigulenaau nabilumi áriinjen furimaf fati Atijamit di banjaanab bati Yúdea. ² Nammi, “Jítiiwoor jikat bálamuk majakutuul, mati jáyiaj jati bukinab bajakaab jilofulolof.” ³ Yaaya oo aboñaau Yesaaya alakoeenumi kasanken moola no’ona nan ammi, “Furimaf fati an facibuloulomi di banjaanab: Jijoonen buruñab bee mati Akiiyaau, jilus buruñ bajoone tul bee mati oo.” ⁴ Yaaya nakaanokaano wañ wajoonenimi ñátum di bufal bati eñonkomma aban, napiinoorumi ñátum di kabañ. Furiaf foola foo eenomi fábangund di múkum. ⁵ Kati Yerusalem, kati Yúdea, di poop kati upanaw walofumi

Yorudan bukan kajuupoe kúpurulomi kujaw bee di oo. ⁶ Di kufelumi úyegetiil man kuregumi wan kukammi noo wajakutaw ban Yaaya nátiiguleniimi di falaf fati Yorudan. ⁷ Bare nan ajukumi Kufarisa di Kusadusi kajuupoe di kubil mati kátiigulak, naaniimi, “Muyuul úlun! Ai agamenuul man jipak di kútekak kan Atijamit aate bee esenuul?” ⁸ Jikaan mukaanaam maamu maate káyiisen mati jítiiwootiiwoor jikat bálamuk majakutam, ⁹ ban takum jisofooro man joonooro, ‘Wúli úwoloorumaw wati Iburehima.’ Ínje eem di ereguul mati Atijamit nanjooleñjooleen áruñul kukoobaak uku man abaakenko akaan úwoloorumaw wati Iburehima. ¹⁰ Hani bee iñeme fúniiraf foofu man funeni bee epit kuumumak kati úbaaraw. Búbaar banoosani búwoleriitumi jak, pambupiti bubeteni di sambunas. ¹¹ “Nítiigulenuumi ñátum mumel bee káyiisen jítiiwootiiwoor jikat majakutuul, bare aatumi ebiley bálamukom oo afañaam kánkum, usamataool ínje inotut eteb. Pánatiigulenuul ñátum Búyegetab Bátienaab di sambun. ¹² Káyonkulumaool di kañenool bee kápajul éfuley di muriam. Abanjaat pananen muriam di bulampanool, bare éfuley panareemenuyo di sambunas sáceteriitumi.” ¹³ Yensa nápurulopur di Galili tiatook Yaaya di falaf fati Yorudan, mambi átiigulenuul. ¹⁴ Bare Yaaya amañutumi man átiigulenuul. Nammi, “Au oote kátiigulenom, bare au nújo’ol bee di ínje!” ¹⁵ Bare Yensa nalaañenoomi, “Kaan eenomiña a iñeme, mati wulaal ootaale ekaan waafaw búrom wan Atijamit amañumi.” Yaaya nakammi wan Yensa alawoomi. ¹⁶ Nan Yaaya átiigulenumi Yensa aban, oo di épuruley di mumelam ceb, bukinab bajakaab di búwambuli. Ban najukumi Búyegetab Bátienaab bati Atijamit búwaloulomi bulon di oo nan kálaabaan. ¹⁷ Furim di fúpurumulomi di bukinab bajakaab man foone, “Ume eenomi Añoolom ati búsusom, an moola músuumammi máamak.”

4 Búyegetab Bátienaab di bukammi man Yensa ajaw bee di banjaanab mambi Seetaanaay eyinkool. ² Nalakobomi balatab kunak bukan kugaba fukaf di bala’ab, bacaarab di busofoomi máamak. ³ Seetaanaay di érajuloomi man yoonoomi, “Kaanjaat au Añiilau ati Atijamit, jáatiken kukoobaak uke man kulaañ muria.” ⁴ Bare nalaañenuyomi, “Ciikiciik, ‘Anau aatut éronjum di muriaay ceb, bare di furim fanoosani fápurumulomi di Atijamit.’” ⁵ Seetaanaay di éjeetumoomi bee di ésukey yáamakey yálirooraay, ban di erembenoomi di donkaasey yati kasondak kati fukobaf fáamakaf, ⁶ man yoonoomi, “Kaanjaat au Añiilau ati Atijamit, baal bee tentaam! Mati ciikiciik, ‘Atijamit panareg simaleekaool man sipooyi. Ban pansipebi di uñenaw wooliso, takum kákamuni kunag túc di ekoba.” ⁷ Yensa nalaañenuyomi, “Inki ciikiciik, ‘Ootut eyink Akiiyaau Atijamit ooli.’” ⁸ Seetaanaay di éjeetummi Yensa inki bee di fúlankiin fateboe, ban di éyiisenoomi jáyi janoosani jammi di dúniyaay búrom di mákalaam

moolijo. ⁹ Di yoonoomi, “Uju búrom paniseni man urungujo, úkuntaajenjaat fáculom man umiiceelaetom.” ¹⁰ Yensa naanuyomi, “Tóro di ínje, Seetaanaay! Mati ciikiciik, ‘Oote ká kuntaajen man umiiceelaet Aki-iyaa Atijamit ooli ban numiiceelaetool oo cebool.” ¹¹ Seetaanaay di ekatoomi bálamuk, simaleeka di si-jawulomi man sicookoorool man áliq. ¹² Nan Yensa ajammi mati Yaaya kusofeenosof kukul, no’onu nápurubomi alaañumi bee kapanak kati Galili. ¹³ Bare nápurumi Nasaret, ban najawumi acin di Kapaanaum yapanomi di falaf, di mofam mati fiilaf fati Sabulon di fati Nefutali. ¹⁴ Mo’omu mukaanikaan mambi wan aboñaau Yesaaya asankeneenumi woote káliror man ammi, ¹⁵ “Mofam mati Sabulon di Nefutali, buruñab bajawumi bee falaf, di kátipa kaaku kati falaf fati Yordan, Galili, ban Kakaanutumi Kúyahudak kucinumi! ¹⁶ Bukanak kammi di érimy kujujuk mawuñ mákalaee. Ban mati bukanak kammi di érimy yati ecetey, mawuñam mukila murajuloraj.” ¹⁷ Káñarum nanan nikila, Yensa natoonumi bee káriinjen furimaf fajakaaf, di aaney, “Jítiiwoor jikat bálamuk majakutuul, mati jáyiaj jati bukinab bajakaab jilofulolof!” ¹⁸ Funak fákon nan Yensa alakomi kajaatoorak di kafintak kati falaf fati Galili, najukumi kutiaay kooni kugaba. Simon, an kuwonkemi Peter, di atiool Anduru kalakoe jaleeb di falaf, mati koo kuleeba. ¹⁹ Yensa naaniimi, “Jiriibenom, muyuul nan man jisofemi siwolas panikaanuul kuwonkena bukan.” ²⁰ Yañ too galab di kubetenulobomi kuñabiil palab man kuriiboomi. ²¹ Nan ápurutomi man awuujumi bee fáculley, najukubomi kutiaay kuceen kooni kugaba, Yankuba di atiool Yohan, Jebede kuñoolool. Kulakoeenlako di ampaiil Jebede di busaanaab, man kommi di kágolulak kuñabiil, ban Yensa nawonkiimi man kuriiboool. ²² Yañ di kukatulomi busaanaab di ampaiil, man kuriiboomi. ²³ Yensa najawumi añomoor banoosani kapanak kati Galili, nalakomi kaliikitenak di kukobak kooliil ban di káriinjen furimaf fajakaaf mati jáyiaj jati Atijamit. Nalakomi poop kasontenak bukanak kaakumi úsumutaw di kaakumi újuusaaw. ²⁴ Kajamoak koola di kuyiisorumi nañ banoosani di mofam mati Siria. Bukanak di kújeetumulo’oomi kusontaak búrom, kan úsumut wanaamutumi usofumi di jari yanoosani, di kan úgunaw wookumi, di poop kan kajekak kubetemi, di kabakomi, man akoyeniimi búrom. ²⁵ Jameeñ yati bukan eribenoomi kápurumul di Galili di Dekapolis, di Yerusalem, di Yúdea, di kátipaak kati falaf fati Yordan.

5 Funak fákon nan Yensa ajukumi jameeñey, naremboorumi bee di fúlankiinaf. Nan áriinubomi alako, kuriibaool di kubilumi bee di oo. ² Nataatumi kaliikiteniil, di aaney: ³ “Kágolumumi Atijamit ceb jakiijak, mati bukoo kati di jáyiaj jati bukinab bajakaab. ⁴ “Kammi di búlokab jakiijak, mati koo koote kabebeni úyeget. ⁵ “Kawalenoorumi kúkoiiil jakiijak, mati

dúniyaay búrom panekaan yati bukoo. ⁶ “Kan emañey yooliil eenomi man kufañ man kukaane majoonam man Atijamit aceeñumi jakiijak, mati pankuyajen tep. ⁷ “Kabonketumi bukaaku jakiijak, mati pankubonketi. ⁸ “Kan úyegetiil útienumi jakiijak, mati pankujuk Atijamit. ⁹ “Kakammi kufokaak sambunas jakiijak, mati pankuwonki kuñiil kati Atijamit. ¹⁰ “Kásuutukenimi mati koo kukankaan majoonam man Atijamit aceeñumi jakiijak, mati Atijamit panayabiil di jáyiaj jati bukinab bajakaab. ¹¹ “Muyuul jakuujak nan bukanak kujeluul ban di kúsuutukenuul, di kutaakenuul di kagaajoor kanoosani, mati muyuul kuriibaom. ¹² Jimaayoor ban di súumuul, mati panjiyab bacaamuul báamak di bukinab bajakaab. Mati moo mákonam kúsuutukeneenumi kuboñaak kati Atijamit kati no’ona bala’a muyuul. ¹³ “Muyuul musis bee di bukanak búrom di dúniyaay. Bare kafirak koolimo kúpurujaat buu moote efir inki? Musisam ume mubeteni ceb ban di mutoboji tentaam. ¹⁴ “Muyuul mawuñam mati dúniyaay. Ésukey yateepimi di fatiyena yati furemboor leteyofo jáng. ¹⁵ An letayaben éwuñenuma ban nañar katekel áfimenuyo, bare panaganduyo di fúganduma, tan yoote kawuñen bukanak búrom kammi di kalimbisak. ¹⁶ Moo mákonam, mawuñam mooluul moote kawuñen di bújonlenab bati bukanak, mambi kujuk mukaanaul majakaam, ban di kusal Ampauul ammi di bukinab bajakaab. ¹⁷ Yensa narulenumi kaliikitenak naaniimi, “Takum jisof mati ínje nijawulojaw bee kakajen sílingaas sati Muusa mba kaliikitenak kati kuboñaak. Ínje ijawulout bee kakajenuso bare bee kálirenuuso. ¹⁸ Ínje eem di ereguul malegenam, bee nampi tentaam di fatiya síjimmí, hani jiciika, mba hani bagorer léebujimurer di sílingaas sanoosani. Wanoosani waciikimi di so pánuuliror. ¹⁹ Ampí añoosumi hani wákon di wafañumi man utiitie di sílingaas use aban naliikiten bukaaku man kuñoosumo, oo panfañ man atiitie di jáyiaj jati bukinab bajakaab. Bare ampi akammi wan sílingaas siregumi ban naliikiten bukaaku man kukaanumo, oo panfañ man ákalaee di jáyiaj jati bukinab bajakaab. ²⁰ Ínje eem di ereguul, majoonam mooluul mufañutujaat ewuuj kuliikitenak kati sílingaas di Kufarisaak, leejinokender di jáyiaj jati bukinab bajakaab. ²¹ “Muyuul jimammanj mati kufannaaniñuul koonikoon, ‘Takum ubuj an. Ampí abujumi an pánaheetumi bee di fugamenaf man kugamenool.’ ²² Bare ínje eem di ereguul mati ampi añuumulumi di apaalool ariiba aceen pánaheetumi bee di fugamenaf man kugamenool. Ampí apaalool ariiba aceen aanool, ‘Au lee waaf!’ pánaheetumi bee di fugamenaf man kugamenool. Ampí apaalool ariiba aceen aanool, ‘Au égot!’ oo pambialeebi bee di sambunas sáceteriitumi. ²³ Ñaa óomijaat di esen kawulak kooli di fúsimenaf di fukobaf fáamakaf fati Atijamit, too nuwoolo mati waaf woom di titooruuul di apaali ariiba aceen, ²⁴ moo nukat

kawulak kooli too di fácul fúsimenaf. Jaw bee di akila manti jibonketoor, mbi kiti úlaañul man usen kawulak kooli bee di Atijamit. ²⁵ Ulakojaat ejaay di aloboori bee di bagam, uraagal man jijamoor, takum aloboori aruui bati agamenaau. Leejaat mo, o'omu panaseni apooya man akuli dán bukanak kukuleimi. ²⁶ Ínje eem di ereguul malegenam, létupururerul bee nampi ucaamumi jaj wan agamenaau acaamenimi. ²⁷ "Muyuul jijanjam koonikoon, 'Takum usang aseek mba ániine ati an.' ²⁸ Bare ínje eem di ereguul mati ániine anoosani ajikerumi aseek aceen ban namanj di búyegetool man kufinto, oo súm nasangoosang aban di búyegetool. ²⁹ Kaanjaat jícoli jírid jikaani man ukaan majakut, lóokul jo ubeten. Mo'omu múkoyume eniili búrom kabeteniak di sambunas sáceteriitumi. ³⁰ Ban kaanjaat kañeni kúrid kukaani man ukaan majakut miinko ubeten, mo'omu múkoyume eniiley yooli búrom kabeteniak di sambunas sáceteriitumi. ³¹ "Kooneiil poop, 'Ampi akatenumi aseekool, naate eciik letara yati kakatenak.' ³² Bare ínje eem di ereguul mati ániine anoosani akatenjaat aseekool, rino nasofosof tap di ániine aceen, nukaanookaan áraadia ayabojaat ániine aceen. Ampi ayabumi aseek abanumi búyabaab oo áraadia. ³³ Yensa nammi, "Muyuul jijanjam inki mati kufannaanijuul koonikoon, 'Takum ulepoor, bare oote ekaan di bújonlenab bati Atijamit wan úbaatumumi.' ³⁴ Bare ínje eem di ereguul, takum jibaat jáng, ñátum di bukinab bajakaab, mati boo ejunkutey yati Atijamit, ³⁵ mba ñátum di dúniyaay, mati yoo fútobojuma fati úkamunaw wati Atijamit, mba ñátum di Yerusalem, mati yoo ésukey yáamakey yati Áyiau Áamakau. ³⁶ Ban takum ubaat hani di fúkoi, mati ubajut hani kánkum kati ekaan man kal kákon kufinet mba di kulaen. ³⁷ Oon, 'Éey' yooli ekaan 'Éey' mba 'A'a' yooli ekaan 'A'a'. Waaf wawuujutomi wo'owu wati Seetaanaay. ³⁸ "Muyuul jijanjam mati kooneiil, 'Jícil pánjicaamum jícil, káñiinj pánkucaamum káñiinj.' ³⁹ Bare ínje eem di ereguul, takum ugalen an ájakaatie. An atancijaat karaab, senool kaaku poop man atanci. ⁴⁰ An amanujaat bee éjeetum au bee bagamab mati kaloai, katool man anjaruko ban nusenoole kuceen kákoyume man anjar poop. ⁴¹ An amingenijaat man jijaw ékilomeetar yákon, jaw di oo síkilomeetar sigaba. ⁴² An alawimi senool. Takum ulat amanjumi kamaageni. ⁴³ "Muyuul jijanjam mati kooneiil, 'Noote emanj alaori, ban nulat alatoori.' ⁴⁴ Bare ínje eem di ereguul, jimanj kulatooruul ban jilaw wajakaaw bee di kásuutukeneuumi poop. ⁴⁵ Moo mambi jikaan kuñiil kati Atijamit Ampauul ammi di bukinab bajakaab. Mati oo akaanemi man bala'ab buyah bee di kajakaak di kajakutak kure'en cererer, ban poop akaanemi man emitey elub bee di kajoon-aak di kajoonutak. ⁴⁶ Jimanujaat kamanjumi ceb, buu panjinjoolen jibaj kasal? Hani kulaga basaaf kukaanekaan moo mákonam! ⁴⁷ Jisaafoorujaat di kan

jipaalaayimi ceb, wei joom di ekaan wákoyume bukaaku? Hani kamanjutumi Atijamit kukaanekaan moo mákonam. ⁴⁸ Muyuul joote káliroor nan man Ampaolal Atijamit ammi di bukinab bajakaab áliroorum eeno.

6 Yensa nammi, "Jíkaanum! Nampi jilakomi kami-iceelaet Atijamit di fáculey yati bukanak, takum jíyiisenooro mambi kujuk wan jikaanemi. Mati leejibaj bacaamab di Ampauul ammi di bukinab bajakaab. ² "Nampi ulakomi eseney waaf an abajutumi, takum utebenelenooro man bukanak kumanj, nan man bukanak kati mamisam kukaanemi eeno di kukobak di urunjaw mambi kuñes karees. Ínje eem di ereguul malegenam mati koo kuyayab bacaamiil kuban. ³ Bare nampi ulakomi esen waaf abajutumi, takum umanj man kañeni kumayak kumanj wan kañeni kúridak kusenumi. ⁴ Moo pankaan waaf wakaane kutunt. Ampai ajukemi wakaanimi di kutunt panacaami jaj. ⁵ "Nampi jilakomi elawey, jootut elaw nan bukanak kati mamisam. Mati kumanjemanj bee ejuum di kukobak di urunjaw man kulaw mambi bukanak kujukiil. Ínje eem di ereguul malegenam, koo kuyayab bacaamiil kuban. ⁶ Bare nampi ulakomi elawey, noken au cebi bee di fumooraaf fooli, wambenooro ban nulaw Ampai Atijamit ájukeriitimi. Ampai Atijamit ajukemi wan ukammi di kutunt, panacaami jaj. ⁷ "Nampi jilakomi elawey, takum jiyesasoor nan man bukanak kamanjutumi Atijamit kukaanemi eeno. Mati kusofesof elawey yati kayesasooriil ekaanemi man Atijamit ayab kúlawiil. ⁸ Takum joono nan kukila, mati Ampauul Atijamit nammanj wan ceenjumi man jibaj bala'a jilawool. ⁹ Jilaw maa: Ámpaoli ammi di bukinab bajakaab, mbi kareesi kúlebiene. ¹⁰ Mbi kunakak kati jáyiaj jooli kúriinjul, mbi emanjey yooli ekaani, di dúniyaay nan man yommi di bukinab bajakaab. ¹¹ Wúnoli wampi uri funakoofunak. ¹² Bonket majakutam móololi, mati wúli di kúko'oli ubonketemi kalomi di wúli. ¹³ Ban rúngoli takum Seetaanaay enjoolen éyinkoli, bare pákenoli di yo. ¹⁴ Mati jibonketujaat kalomi di muyuul, moo Ampauul Atijamit poop ammi di bukinab bajakaab panabonketuul. ¹⁵ Bare jibonketutujaat kalomi di muyuul, moo Ampauul Atijamit poop letabonketuul. ¹⁶ "Nampi jilakomi balatab, takum jiyinennoor bóteni, nan man bukanak kati mamisam kukaanemi eeno, mati kúfeleriit wuuliil mambi bukan kujukiil. Ínje eem di ereguul malegenam mati kuyayab bacaamiil kuban. ¹⁷ Bare nampi ulakomi balatab, nujoonen fúkaaf fooli jak ban núbuulo. ¹⁸ Moo bukaaku leekumanj mati au balat noom di bo, rino Ampai Atijamit ájukeriitumi. Ampai Atijamit, ajukemi wakaanimi di kutunt, oo panacaami jaj. ¹⁹ "Takum jiraagal eyof fubajuul bee mati kúkouul baabe di dúniyaay, boo bulol di komonj dootumi kakajenufo jaj, di poop boo kúkuu kufumufo man kúkuut. ²⁰ Bare jiyof fubajuul bee mati kúkouul di bukinab bajakaab boo

lee bulol mba komoŋ yooote kakajenufo di poop boo lee kúkuu di kufumufu man kúkuut. ²¹ Mati ban fuy-ofuul fommi, boo úyegetuul panulako poop. ²² “Kúcilak éwuŋenumaay yati eniiley. Kúcili kújujaat eniili búrom panewuŋ. ²³ Bare kúcili kúju’utujaat, eniili búrom pánerimen. Mawuŋam mammi di au mubilujaat múrim, moo pankaan érim yárimene mútutut! ²⁴ “An letanoolen amiiceelaet kurunga kugaba. Mati panalat aamu man amanŋ aamu, mba pánalebien aamu man aheelen aamu. Leejinoolen jimiceelaet Atijamit di sí-godi síñakon. ²⁵ “Moo kaane ínje eem di ereguul, takum jikaan síwoonooruul mati eronŋey, wan joote eri di eraan man jironŋ, mba wan joote kakoko. Lee eronŋ efaŋe muria, mba lee eniil efaŋe wañ? ²⁶ Jijiker bá-naakayitaab fatiya búwañeriit: búlukeriit di bújaleriit. Búbajeriit ulampan bare Atijamit Ampaolaal ammi di bukinab bajakaab ákuumenebomi. Lee muyuul jíkoyume bo? ²⁷ Ai di muyuul panaŋoolen akaan fuyi-fool fubaak hani jayiinkun ñátum di ekaan sí-woonoorool mati yo? ²⁸ Wau kaane di joom di ekaan sí-woonooruul mati wañ? Jijiker úrumpenaw wati mafosam di karambaak man uliileña eeno. Úrokeriit mba úliireriit wañ. ²⁹ Bare ínje eem di ereguul mati hani áyi-au Suleimaan di fúbajooro majakam mati wañool múriiŋut mati hani bákon di úrumpenaw uwu man woomi eeno. ³⁰ Atijamit akarenumi mafosam mali-ileña di karamba jaat wañ wajake bare kajom pam-muremeni. Kammojaat, mante Atijamit letakarenuul wañ wuuj mo? Muyuul kan kafiumak kutiitiña! ³¹ Moo kaane takum jikaan síwoonooruul, di aaney, ‘Waa panuriaal?’ mba ‘Waa panuraanaal?’ mba ‘Waa panukaanoaal?’ ³² Mati kamanjutumi Atijamit kuñe-sooremi uwu búrom. Ampaolaal Atijamit ammi di bukinab bajakaab namammanj mati joote ebaj uru búrom. ³³ Bare jitoonŋ jiñes jáyiaj jati Atijamit di ma-joonam moola, kammojaat uru búrom panabenenuul poop. ³⁴ “Moo kaane takum jikaan síwoonooruul mati kajom, moo moolimo múbuto. Ceenŋut man jikaan sí-woonooruul waatumi bee kabajoak funakoofunak.

7 “Takum jigamen an, Atijamit poop letagamenuul. ² Mati mampi jigamenumi an, moo mákonam Atijamit panagamenuumi, ban káliikumaak kan jíliikumumi man jigamen bukaaku, Atijamit pángamenuumul di káliikumaak kákonak. ³ Wau kaane nujuk jinukaj jammi di jícilaj jati aceen, ban ujukut fúbaaraf fammi di jícili? ⁴ Mba buu panuŋoolen uregool, ‘Kob man ípuren jinukaj jammi di jícili,’ nan ubajumi fúbaaraf fammi di jícili? ⁵ Au mamisam, utaat úpuren fúbaaraf fammi di jícili, mambi unoolen ujuk jak man úpuren jinukaj jammi di jícilool. ⁶ “Takum jisen waaf wáliroore wati Atijamit bee di siyen, mati pansibookouul man sirumuul. Takum jileeb pemaay yooluul fácul sikumba, takum sitantampoor yo. ⁷ “Jilaw, panjibaj. Jiñes, panjijuk. Jikongen, kábabumaak pánkuwambulouul. ⁸ Mati ampi

alawumi, panabaj. Ampí añesumi, panajuk. Ban kábabumaak pánowambuli bee di ampi akongenukomi. ⁹ Ai di muyuul kumpaak, añoolool alawoojaat mbúur, nasenool ekooba? ¹⁰ Mba alawoojaat ewol, nasenool eyela? ¹¹ Nan man muyuul kájakaatimi jimanjumi mampi jisenumi wajake kuñooluul, Ampauul Atijamit ati di bukinab bajakaab buu panafaŋ man amanje man asen wajake bee di kalawoomi! ¹² Jikaan bukanak wan jimanjumi man kukaanuul. Mati mo’omu moo sílingaas sati Muusa di wan kuboñaak kuceenak kuregumi. ¹³ “Nókenum fúlamutaf fagogaaf, mati fúlamutaf fawuŋaaf ban fúsuum éjawum, foo fújeetumemi bee di ecetey, kajuupoe dóo kújawumemi. ¹⁴ Bare fúlamutaf fugogog ban di fútaaŋi éjawum, foo fújeetumemi bee di eronŋey, ban kupinaay ceb dóo kújawumemi. ¹⁵ “Jíkaanum mati kuboña kubunta kabilemi bee di muyuul man kukaanalenooremi bukan kákajeneriit nan sisaha, bare bukan kakajene nan sí-munduŋo. ¹⁶ Pánjimanjumiil di búkaanumiil. Mante kutujetuj kuresenŋ di utanja, mba kufiig di úlind?

¹⁷ Búbaar banoosani bajake buwolemi búwolum bajake, bare búbaar bajakut buwolemi búwolum bajakut. ¹⁸ Búbaar bajake búwoleneriit búwolum bajakut, ban poop búbaar bajakut búwoleneriit búwolum bajake.

¹⁹ Búbaar banoosani báwoleriitumi jak, bupiteipit buleebi di sambunas. ²⁰ Moo pánjimanjumi kuboñaak kubuntaak di búkaanumiil. ²¹ “Lee anoosani awonkemi ínje, ‘Arungaa, Arungaa,’ aate kanoken di bukinab bajakaab, bare ampi akammi emanŋey yati Ampaom Atijamit ammi bukinab bajakaab. ²² Nampi funakaf fati bagamab fúriiŋumi kajuupoe pankuwonkom, ‘Arungaa, Arungaa! Lee wúli úriiŋenumi furimaf fati Atijamit ñátum di kareesi, ban ucesoorumi úgun di kan wookumi ñátum di kareesi, ban ninsi nukammi wajamurerutimi ñátum di kareesi?’ ²³ Bare panilaañeniil, ‘Imanjurerutuul. Jítoro di ínje, muyuul kájakaatiña!’ ²⁴ “Ampi ajamemi kurimom aban nakaanuko, panakaan nan ániine alinloe ateepumi eluupool di fukooba. ²⁵ Emitey di elubumi, falaf di fumeenŋumi, mumelam máamakam muteyulomi, ban fárusaf fáamakaf di funagulomi eluupey ekila, bare elout mati eluupey ejuumenijuumen di fukooba.

²⁶ Ampí ajamemi kurimom ban ákaanerituko, panakaan nan égot yateepumi eluupuyo di kaluusak. ²⁷ Emitey di elubumi, mumelam máamakam muteyulomi, ban fárusaf fáamakaf di funagulomi eluupey ekila, ñaa di elomi wám eyiisorumi nañ.” ²⁸ Nan Yensa abanumi kurimak uke, jameenŋey yalakotomi di wáaloimi mati kaliikitenak koola. ²⁹ Mati naliikiteniilikiten nan an abajumi fujuum nan arunga, ban aanout nan kuliikitenaa kooliil kati sílingaas.

8 Nan Yensa awaloulomi di fúlankiinaf, jameenŋ yati bukan di eriibenoomi. ² Yanŋ too galab ániine an kafaañ kusofe líp nabilumi bee di Yensa, nákuuntaajen-

umi fáculool, di aaney, “Arungaau, umaŋujaat, panuŋoolen utilulom.”³ Yensa nañuurumi kañenool man agoroomi, di aaney, “Nimammaŋ, tilulo.” Yaŋ too galab kafaafiak di kukatenoomi.⁴ Yensa naanoomi, “Yénten takum ureg hani an ákon. Bare jaw taac man úyiisen fúkoí bee di ásimenaau ati Atijamit man ámeeloi. Jéetum búsimen man ásimen nan man aboñaau Muusa aregumi man anoosani afium mati nutilulitilul ukoy.”⁵ Nan Yensa áriiŋumi di ésukey yati Kapaanaum, arunga ati kutiika Kúrooman nabilumi fácul Yensa man alawoomi,⁶ “Arungaau, arokaom oomu ró síndeey man afintoe, babakoe di bugaal báamak.”⁷ Yensa naanoomi, “Panibil man isontenool.”⁸ Bare arungaau ati kutiikaak Kúroomanak nalaañenoomi, “Arungaau, ínje íriiŋut man iwaleni sín-do’om. Ubonket wéy, sanken ceb tan oomuñaan ban arokaom panakoy.⁹ Mati ínje di fúko’om poop oomu di kañenak kati furungaf fanifaanom, ban kutiika kuceen kooku di kañenom. Eenjaat ákon, ‘Jaw,’ najaw, eenjaat aamu, ‘Bil,’ nabil. Eenjaat amiiceelom, ‘Kaan uwe,’ nakaan.”¹⁰ Nan Yensa ajamoomi, di wáalo’oomi. Najonlenu mi di jameeŋey yariiboomi, nammi, “Ínje eem di ereguul, ijukurerut an di Kúyahuudak kafium kákalaae mo’omu!”¹¹ Ínje eem di ereguul, mati kaju-upoe pánkupurumul ban bala’ab búrabumemi di ban bújonumemi man kulako furi di Iburehima, Siyaaka di Yankuba di káaningak kati di jáyiaj jati bukinab bajakaab.¹² Bare kan kootumi kalako di jáyiaj jati Atijamit koo pankubeteni téeŋey di ériméy, to’otu too kootumi káciiŋit di katoofiior.”¹³ Yensa nammi arungaau ati kutiikaak Kúroomanak, “Laañ, wan úyinenumi panukaani.” Nanan no’onu, arokaool áju’uteenumi nakoyumi.¹⁴ Yensa najawumi bee di eluupey yati Peter, boo natookutomi Peter alool anaaraau man afintoe di eniilool man ébolie.¹⁵ Bare nan Yensa agorumi kañenool, káboliak kati eniiley di kurooŋomi sii. Aseekau nayitomi galab man acookooroomee.¹⁶ Káliim kukila bukanak di kújeetumul kajuupoe kan úgun usofumi. Nátum di furim ceb Yensa nacesoorumi úgunaw di bukoo ban nasontenumi káju’utumi búrom.¹⁷ Yensa nakankaan mo’omu mambi wan aboñaau Yesaaya aregeneenumi úliroor, “Oo di fúko’ool naŋarumi újuusaoli ban nápuren úsumutoli.”¹⁸ Nan Yensa ajukumi jameeŋey yáamak yaŋomenoomi, ñaa naregiimi kútip bee di kapan kaaku kati falaf fati Galili.¹⁹ Aliikite-naaceen ati sílingaas nabilumi man aanoomi, “Aliikite-naau, paniriibeni banoosani nuje’e.”²⁰ Bare Yensa nalaañenoomi, “Usiitil ubabaj usun dampi ucin, basuwa bubabaj wúul dampi bucin. Bare Añiilau ati anau abajut tan aate káyokulo.”²¹ Ariiba aceen naanoomi, “Arungaau, mutooŋandam kob man ilaañ bóot bee kafokak kati ampaom.”²² Bare Yensa naanoomi, “Riibenom, kat man kacetumi kufok kooliil kacetumi.”²³ Yensa náju-pomi di busaanaab, kuriibaool di kuri-

ibenoomee.²⁴ Yaŋ too galab, fárus fáamak di lonkos yáamak di siyitoulomi ñátum di kánkum di falaf, man-teer busaanaab bumaŋ eyoom. Bare Yensa oo noo di kámoori.²⁵ Kuriibaool di kujawoomi man kúyilool, di kucibulomi, “Arungaau, pákenoli! Wulaal bukooku bo ecet!”²⁶ Yensa nalaañiimi, “Wau kaane man jíkoli? Muiyul kan kafiumak kutiitiñaan!” Nayitomi amakumi fárusaf di lonkosey, yaŋ too galab di siyinumí tem.²⁷ Kuriibaool di wáaloimi di kuceeŋooromi, “Kama, umu an aanoe buu? Hani fárusaf di lonkosey di siyi-iŋool!”²⁸ Nan Yensa di kuriibaool kútipumi bee di kapan kaaku kati falaf fati Galili di mofam mati Gadaren, di kúkamboorumi di kúniine kugaba kan úgun wooke, kaam di épuruley di fufokaf. An ákaañeneriit álamum di kapan kukila mati koo bukan kákoolenie.²⁹ Yaŋ too galab di kucibuloorumi, “Wáay, Añiilau ati Atijamit! Waa butumi boom di wúli? Mante nujawulojaw taate bee kásuutukenoli bala’a funakaf fati bagamab fúriiŋ?”³⁰ Di bajumi kamati kati sikumba salakomi kafoop lóí jayiinkun di bukoo.³¹ Úgunaw di ulawoomi, “Kaanjaat au bee kácesooroli, bonket úkatoli man unoken di kamatak kati sikumbaas usa.”³² Yensa nareguwomi, “Ji-jaw!” Di úpurumi di kúniinaak ko’oku ban di unokenumi di kamatak kati sikumbaas. Yaŋ too galab kamatak kati sikumbaas búrom di kuteyumi bee di kayuuyak di kuwuuŋ kulo di falaf, kuyoom dó yem.³³ Kumataak di kuteyumi kujaw bee di ésukey yáamakey yalofumi di bo man kuregenumi waaf búrom di poop wabajoeenumi kúniinaak kan úgunaw wookeenumi.³⁴ Kati ésukey búrom di kúfatouumi di kutookulomi Yensa. Bare nan kujukoomi di kulawoomi man ápur di mofam mooliil.

9 Yensa náju-pomi di busaana nátipumi alaañ bee di ésu-kool.² Bukan kuceen kutebuloteb bee di oo ániine abakoe bafintoe di silaakool. Nan Yensa ajukumi kafiumak kooliil, nammi ániinaau abakoaau, “Añoolom, beben búyegeti. Majakutam mooli mubonketibonket.”³ Kuliikite-naaceen kati sílingaas di koonooromi, “Tíj, ániinaau o’omu nasankene ñíi.”

⁴ Yensa namanjumi wan kulakomi kawoonoorak di úyegetiil ban naceeŋiimi, “Wau kaane di joom di kawoonoor di úyegetuul jákaati mo’omuñaan?”⁵ Wei ufaŋe man uhiilie man ireg ániinaau abakoaau mati majakutool mubonketibonket mba man iregool yito man ajaw?⁶ Bare ínje pányiisuul mati Añiilau ati anau nababaj kánkum di dúniyaay man abonket majakutam mati bukanak.” Yensa nammi ániinaau abakoaau, “Yito, teb silaaki, ban nujaw bóot.”⁷ Ániinaau nayitomi ban najaw bóot.⁸ Nan jameeŋey ejukumi mo’omu, di kúkolimi. Di kulakomi esaley Atijamit mati man asenumi kánkumak kaanomi mo’omu bee mati bukanak.⁹ Nan Yensa alakomi ewuuŋey bo, ná-kambumi ániine an kuwonkemi Matiu di furokaf fati basaafab. Yensa naanoomi, “Riibenom.” Nayitomi man ariiboomi.¹⁰ Nan púrutomi jayiinkun, Yensa nalakomi furiaf di

síndeey yati Matiu, kulaga basaaf kajuupoe di kasofutimi di waaf, di kuriibaool ró. ¹¹ Nan Kufarisaak kujukumi mo'omu, di kuceenumi kuriibaool, "Wau kaane alikitenauul naam di furi dákon di kulaga basaaf di kasofutimi di waaf?" ¹² Nan Yensa ajamumomi, nalaañeniimi, "Bukan kájumi kuceenut asontena, bare káju'utumi ceb. ¹³ Jijaw ban jiliiken di wan Atijamit ammi, 'Nimamman man jibaj kabonketak bee di bukaaku, kóyume ekaaney búsimenab bee di ínje.' Mati ínje ijawulout bee ewonk bukanak kajoonaak, bare kasofutimi di waaf." ¹⁴ Funak fákon kuriibaak kuceenak kati Yaaya di kubilumi bee di Yensa man kuceenoomi, "Wau kaane wúli di Kufarisaak nukaanekaan balatab, bare kuriibai kúkaaneriitumo?" ¹⁵ Yensa nalaañeniimi, "Mante panjinjoolen jikaan man ati fuyabaf kupaalool súumaati'il di nanan nan ati fuyabaf ammi di bukoo? Funakaf pánfuriin, nampi ati fuyabaf anjarimi di bukoo, ban ñaa pankukaan balatab. ¹⁶ An átuutuleriit jipeket di kaloa kunkul man acik alook kéele, mati jipeketaj panjikutuulo di kéelaak, ban kajisak pankufan man kúkalaa. ¹⁷ An létawulen wayiney yunkul di uban wafanlene, akammojaat, wayiney pánepambenuwo ulee di wayiney, ulee di ubanjaw. Bare pánowulen wayiney yunkul uban wunkul." ¹⁸ Nan Yensa alakomi kasankenilak mo'omu, arunga nabilumi man ákuntaajenumi fáculool man ammi, "Ajañaa umboom nacecet iñeme, bare ubonket ubil man uremben kañeni di oo, panaror." ¹⁹ Ñaa Yensa di kuriibaool di kuyitomi man kujawoorumi di ániinaau. ²⁰ Aseek aceen too di bukoo, kásumut kati kañoook kátingoeriitumi nabaje, kásumutak kukila kooku di oo wáriñe simit uñen di sigaba, nájawumumi bálamuk Yensa, nálofulool man agorumi balisab bati kaloaool káamakak, ²¹ naanooromi, "Igorujaat kaloaool káamakak ceb, panikoy." ²² Yensa nátiwoorumi najukool ban naanoomi, "Añoolom, beben býyegeti! Kafiumak kooli kupakenipaken." Yan too galab nakokoy. ²³ Nan Yensa ajawumi bee di síndeey yati arungaa aceenau, nátookuromi kati kuyinlaak kalakomi elit, ban jameen di elakomi kasuunut, ²⁴ nammi, "Jípur taate, mati jijañaa jicetut, joo kamoor joom di ko." Bare koo di kúluuoomi. ²⁵ Bare nan jameeney épurenimi bee téeney ceb, nanokenumi dán jijañaa jommi tásofulool kañenool, ban nayitomi alako tees. ²⁶ Mukaanaam mati mo'omu di muyiisoorumi nañ banoosani di upanaw ukila búrom. ²⁷ Nan Yensa alakomi ejaay, kúniine kugaba kápuume di kuriibenoomi man koom di kacibulo, "Añiilau ati Dauda, baj káboteni di wúli." ²⁸ Nan agoonjumi di eluupey, kúniinaak kápuumaak di kubilumi bee di oo. Yensa naceenjiimi, "Mante muyuul jíyinenyinen mati niñoolenñoolen ikaan wan jimañumi?" Di kulaañenoomi, "Éey, Arungaa." ²⁹ Yensa nagorumi kúciliil, di aaney, "Wan jifiumammi man ikaan panubajo." ³⁰ Ñaa kúciliil di kúgaamulomi wasasas. Yensa nagamiimi

mati takum kureg hani an ákon. ³¹ Bare koo di kujawumi kuregenumi banoosani mukaanaam moola di upanaw ukila búrom. ³² Nan Yensa di kuriibaool kulakomi ejaay buruñiil, ániine an bágun booke bukaanool búnuña ájeetumimi bee di Yensa. ³³ Nan Yensa ace-soorubomi, ániinau o'omu nalaañumi asanken inki, ñaa bukanak búrom kalakotomi di wáaloimi máamak man kommi, "Wúli ujukurerut jáng mukaanaay maano nan mo'omu di mofam mati Isirael." ³⁴ Bare Kufarisaak di kommi, "Arungaa ati úgun asenoomi kánkum kati kacesoor." ³⁵ Yensa ninsi nájawunjawum bee di síukas sayiinkunas di sáamakas, mansi alakomi kaliikiten di kukobak kooliil di poop káriinjeniiil furimaf fajakaaf mati jáyiaj jati Atijamit. Ban poop ninsi nalakomi kasonten bukanak kan újuusa di úsumut wanoowani usofumi. ³⁶ Nan Yensa ajukumi jameeney, býyegetool di bumeenjumi di káboteni bee di bukoo, mati koo kukankan nan bukan kagaale máamak ban kuyetut kurambenooro nan sisaha sabajutumi amata man soonomi eeno. ³⁷ Yensa nammi kuriibaool, "Ejaley buserenab ékalaakalaa, bare kujalaak kuyajut. ³⁸ Moo kaane jilaw Atijamit akilumi ejaley man abenenuul kujala bee di kalaakool."

10 Yensa náwonkuumi kúriinenaool uñeney di kugabaak tákon, ban naseniimi buruñ bati kacesoor úgun di poop kasonten bukanak kan úsumut wanoosani di úsumut wáñiie wanoosani usofumi. ² Kúriinenaak kukila, ureesiil woo eenomi uwe: kutoonjandak, Simon, an kuwonkemi Peter, di atiool Anduru. Yankuba di atiool Johan, koo Jebede kuñoolool. ³ Filip, Batolome, Tomas, di Matiu nakaaneenkaan alagaa ati basaafab. Yankuba añiilau ati Alif, di Tade, ⁴ Simon ati di Fjuumaf fati Kafañumi man kumañe moofiil, ban Yúdas Isikariot ápurumi di Yensa fáculoy man akaan kusofool. ⁵ Yensa naboñumi kúriinenaak uñeney di kugabaak, nájaatikeniiimi man ammi, "Takum jijaw mofam man Kakaanutumi Kúyahuudak kommi mba takum jinoken hani éruk yákon yati Samaria. ⁶ Bare jijaw bee di bukanak kati Isirael koo kaanomi nan sisaha sájime. ⁷ Jíriinjeniiil furimaf fajakaaf nan man jijawumi eeno, 'Jáyiaj jati bukinab bajakaab jilofulolof.' ⁸ Jisonten bukanak káju'utumi, di jiyiten kacetumi bee di eronjey inki. Di jitiilul kati kafaañak, ban di jicesoor úgun kan wookumi. Nisenuusen buruñ bee ekaan uwe baceenjutuul bacaam. Jijaw iñeme man jikaan bukaaku uwe mákonam, ban takum jiceenjiil bacaam. ⁹ Takum an aaken sígodi sanoosani di jimaka jíkaanuma sígodi. ¹⁰ Takum an anjar ejonkonkoronj ejaay kajaaburuñ, mba kaloa kuceen, mba usamati, mba egol éjaatooruma. Mati arokaau aate eyab ba-caamool. ¹¹ Éruk yáamak mba yayiinkun yampi jíriinjumi, jinoken eluupey man jijukumi ampi amanjumi man awalenuul di eluupool di jilako di eluupey ekila bee nampi jípurumi di ésukey ekila. ¹² Nampi jilakomi bee

kanokenak kati eluupool, jisaaf bukanak kálakodomi.
¹³ Kaanjaat kácindomi man kuwalenuul, kásuumaay kan jilawumi Atijamit pankulako di bukoo. Bare kukaanutumojaat, jilaw Atijamit takum álebien kúlawak kooluul man asen kásuumaayak kooluul bee di kukila. ¹⁴ Kaanjaat ampi amaŋutumi awalenuul mba áyentenutuul wan joote káriinjen, jifank kaporak kaktumi di úkamunuul nampi jípurumi di ésukey ekila. ¹⁵ Ínje eem di ereguul mati di funakaf fati bagamab Atijamit Akiiyaau pánayiisen kabonket káamak bee kati Sodom di Gomora wuuj kati éruk ekila yalatuumi. ¹⁶ “Ínje eem di eboñuul nan sisaha saate kalako ban já-tunt yati símunduño soom. Muyuul joote kalinlo nan ujeeru ban poop joote kayinnenoor nan úlaabaan. ¹⁷ Jíkaanum! Mati bukan bukaaku pankusofuul kusen bee di fugamenaf fáamakaf di poop kutekuul di kukobak kooliil. ¹⁸ Mati muyuul kuriibaom pankuruu’uul fácul kunifaan di kúyi kati mofam, bee eregey malegenam mati ínje fáculiil di Kakaanutumi Kúyahudak. ¹⁹ Bare nampi kuruu’uumi bee kagamen, takum jikaanooro síwoonooruul di mampi jootumi kasanken mba wampi jootumi ereg. Mati wampi jootumi ereg, woo paniseniuul di nanan no’onu. ²⁰ Mati panjisanken, bare kurimak kampi jisankenumi pánkujawumul di Búyebetab Bátienaab bati Ampauul Atijamit ammi di bukinab bajakaab. ²¹ Kúniine bukaaku pankusen kútumbiil mba kuti’iil man kubuji, ban kumpa bukaaku pankukaan moo mákonam di kuñooliil. Kuñiil bukaaku pankulat kuwolaiil ban pankuseniil man kubuji lus. ²² Bukanak búrom pankulatuul mati muyuul kuriibaom. Bare anoosani ajummi lit manteer bee mo di fúbanumaf, Atijamit panapakenool. ²³ Nampi kúsuu-tukenuumi di éruk ekila, jípur jitey bee di éruk bee di éruk. Ínje eem di ereguul mati leejiban burokab booluul búrom di síukas sati Isirael bala’a Añiilau ati anau abil. ²⁴ “Aliina áfanjeriit kákalaa aliikitenool, ban amiiceel áfanjeriit kákalaa arungool.” ²⁵ Aliina aate kaano nan man aliikitenool abajumi fumanjaf, moo mákonam, amiiceel aate kaano nan man arungool abajumi kánkumak. Kaanjaat bukanak koone anifaanau ati filaf Belusebul anoosani ammi filaf pankuwonkool ureesaw wafaŋe man újakaatie. ²⁶ “Takum jíkoli bukan kukila. Mati an aŋoolenut áfimen waaf manteer úrajaati, mba an aŋoolenut asanken furim fati kákuuluj manteer fújamoati. ²⁷ Wampi isankenuumi di kutunt di érimey, joote kasankenuwo inki di mawuŋam man jameeŋey búrom emanj. Wampi ibuusooruumi di kutunt joote kasankenuwo fatiya man jameeŋey búrom emanj. ²⁸ Takum jíkoli kabujemi eniiley bare leekuŋoolen kubuj yuutey. Bare jifaŋ man jíkolie an abujumi aban, nababaj kánkum kati eŋar suut sati bukan ban naleebuso di sambunas sáceteriitumi. ²⁹ Lee kunoomenenoomen mutitiir mooni mugaba asaari yákon ceb? Hani jákon di moo léelijorer ten-

taam Ampauul Atijamit bamanjut. ³⁰ Ban hani waluul upinipin. ³¹ Moo kaane, takum jíkoli. Muyuul jifaŋe man jibaje fúkaw mutitiir juup! ³² Ampi aregumi di bújonlenab bati bukanak mati oo ariibaom, ínje poop paniregumo di bújonlenab bati Ampaom Atijamit ammi di bukinab bajakaab. ³³ Bare ampi alatammi di bújonlenab bati bukanak mati oo ariibaom, ínje poop panilatool di bújonlenab bati Ampaom Atijamit ammi di bukinab bajakaab. ³⁴ “Takum jisof mati ínje nijawulojaw bee kájeetumul kásuumaayak bee baabe di dúniyaay. Ínje ijawulout bee éŋarul kásuumaay, bare muliba mabaake. ³⁵ Mati ínje nijawulojaw bee ekaan kápajuloor titoorey yati añiil ániine di ampaool, añiil anaare di iñaayool, ásampul anaare di alolaool anaare. ³⁶ Kulatoorool kafanumi man kújakaatie pankaan kati fiilool. ³⁷ Ampi amaŋumi ampaool mba iñaayool wuuj ínje, oo áriinjut ekaan ariibaom, mba ampi amaŋumi añoolool ániine mba anaare wuuj ínje, oo poop áriinjut ekaan ariibaom. ³⁸ Ampi atebooroutumi ébaarey yoola yati búpinab man ariibenom, áriinjut ekaan ariibaom. ³⁹ Ampi añesumi kapaken eroney yoola, oo pána-jimuyo, bare ampi ájimmi eroney yoola mati oo ariibaom, oo panabajuyo. ⁴⁰ “Ampi awalenuumi oo ínje nawalene, ban ampi awalenammi, oo Ampaom Atijamit nawalene áboñulammi. ⁴¹ Ampi awalenumi aboña mati oo aboña ati Atijamit, panoote eyab oo di aboñaau bacaam bákón. Ampi awalenumi an ajoone mati oo najonjoon, panoote eyab oo di ajoonaau bacaam bákón. ⁴² Ampi awulummi an ákon di kuriibaom kasofutimi di waaf man araan hani jipot jati mumel majilene, mati oo ariibaom, malegenam oo létajim ba-caamool.”

11 Nan Yensa abaneenumi kájaatiken kúriiŋenaool uñeney di kugabaak, nápurumi tan tikila ban najawumi bee kaliikiten di káriinjen furimaf fajakaaf di sí-sukas sáamakas sati Kúyahud. ² Nan Yaaya Átiigule-naau alakomi dán bukanak kukuleimi, najammi wan Apakenaau Áamakau ammi di ekaaney, naboñumi kuriibaool ban nakaten furimool ³ man kuceeŋool, “Mante au eenomi aatumi bee ebiley, mba mante uje-goor aceen?” ⁴ Yensa nalaañeniimi, “Jilaañ tijireg Yaaya wan jijukumi di wan jijammi. ⁵ Kápuummi di kujuk, kabakomi di kuyito kujaw, kan kafaañak kusofumi di kutiluli, kájameriitumi di kujam, kacetumi di kuyito bee di eroney inki, ban furimaf fajakaaf fúriiŋeniriinjen bee di kabajutumi. ⁶ Alatutumi kafiumomak wan ikammi, jakoojak.” ⁷ Nan kuriibaak kati Yaaya kulakomi elaañ bóot, Yensa natoonjumi eregey mati Yaaya bee di jameeŋey: “Waa jisofe bee ejuk nan jijawumi bee di banjaanab? Mante jije’e bo bee ejuk mujit músaanuma man járusey yommi di enagey?” ⁸ Wau ñaa jije’e bo? Mante jije’e bo bee ejuk an akaroorumi wañ wajake? Bukanak kakaroorumi mo’omu koo kucinemi di eluup-py yati kúyi! ⁹ Ñaa wau jije’e bo? Mante jije’e bo bee

ejuk aboña? Éey, ínje eem di ereguul, oo an jijukumi afañe katebo aboña. ¹⁰ Mati ume oo moola mucuikimi, 'Ínje oomu níboñeul aboñaom man ayab fáculi, aate bee kajoonen buruñi.' ¹¹ Ínje eem di ereguul malegenam, di bukanak karonjumi búrom, bajut afañe kákalaa Yaaya Átiigulenaau. Bare afañumi man asofutimi di waaf di bukanak kalakomi di jáyiaj jati bukinab bajakaab, oo afañe kákalaa Yaaya! ¹² Káñarum kunakak kati Yaaya Átiigulenaau bee mo iñeme jáyiaj jati bukinab bajakaab jilakolako di bugaal báamak jákaati, ban bukan kákoolenie kuraagaraagal bee ébotul jo. ¹³ Mati bala'a Yaaya atoonjumi káriinjen kurimak koola, sílingaas sati Muusa di poop síbukaas sati kuboñaak búrom síregaaliregaali mati jáyiaj jábilleuumi. ¹⁴ Jimañujaat bee kafium wan kuregumi, Yaaya eenomi Eliya, aate élaañul nan man furimaf fati Atijamit fommi. ¹⁵ Anoosani abajumi uwos újamuma, najam! ¹⁶ "Bare di waa paniliikoorumi bukanak kati iñeme? Kukankaan nan kuñiil kammi di kaminnoor di kunoomenak di kuwonkoor di kupaaliil, kooniil: ¹⁷ 'Wúli nuleleew, ban jiboomut, nuyabumi kasiilena, ban júru-urenut.' ¹⁸ Mati Yaaya abilumi nakaanekaan balatab ban áraaneriit wayin, bukanak di koon, 'Bágun bookool!'. ¹⁹ Añiilau ati anau najawulojaw narieri, naraaneraan, ñaa di joon, 'Ániinaau akila oo áfeketa, ákalia, di poop apaala ati kulaga basaaf di kasofutimi di waaf!' Bare malinlaam mati Atijamit, káyinenumomi búrom kujujuk mati mujonjoon." ²⁰ Di síukas san Yensa áyiiseneenumi wajamurerutimi wajuupoe wuuj sí-suk saasu, bukanak kumañut kútiwoor kukat bálamuk majakutiil. Yensa natoonjumi bee kamandooriil man ammi, ²¹ "Búyiikab bulako di muyuul, kati Korasin! Búyiikab bulako di muyuul, kati Beteseda! Mati kaaneenjaat wajamurerutimi wáyiisenumi di síukas sooluul woo úyiiseneenimi di Turo di Sidon, bukanak kooliil pankukaanoeen kurookal ban di kunannoor kábump man kúyiisen mati kútiwootiwoor kukat bálamuk majakutam! ²² Bare ínje eem di ereguul, di funakaf fati kagamenak Atijamit pánayiisen kabonket káamak bee di kati Turo di Sidon wuuj kati síukas sooluul. ²³ Muyuul kati Kapaanaum, mante Atijamit panatebenuul bee di bukinab bajakaab? A'a, Atijamit panawalenuul bee di Esuney. Mati kaaneenjaat wajamurerutimi wáyiisenimi di ésukey yooluul woo úyiiseneenimi di Sodom, ésukey ekila pányoomieen hani iñeme. ²⁴ Bare ínje eem di ereguul mati di funakaf fati bagamab Atijamit pánayiisen kabonketak koola bee di kati Sodom wuuj muyuul." ²⁵ Yensa nalawumi kúlawak uke, "Ampaom, Akiiyaau au arungumi dúniyaay di bukinab bajakaab! Ínje oomu bo esali mati wan uyofumi kalinlomi di kamanjumi ban woo numanjenumi kamanjutumi. ²⁶ Éey, Ampaom, mati mo'omu moo muyeyimi. ²⁷ Ampaom nasenansen wanoosani. Hani an amanje Añiilau rino Ampaau, ban poop hani an amanje Am-

paa rino Añiilau, di kan Añiilau amukenumi man kumanj Ampaool. ²⁸ Muyuul búrom kagaalumi di mati burokab booluul di úrookaaw wálebiaaw jitebemi, jibil bee di ínje panisenuul kayoolo. ²⁹ Jigalo yookey yúmboom man jíliikenum di ínje. Mati ínje nijilenjilen ban niwalenoorowalenooro di ésigirom, ban poop panjibaj kayoolo di suutas sooluul. ³⁰ Mati yookey yúmboom ehiilihili kagalo, ban búrooko'om buhiilihili."

12 Funak fákon fati kálebienak, Yensa di kuriibaool balakoe ewuujey ulaakaw wati mulukiinam.

Kuriibaool bacaarab di busofiimi, di kutaatumi ewuut di kutokoñumo. ² Kufarisa kuceen kujukumi mo'omu, di kommi Yensa, "Jiker, kuriibai man koom di ekaaney wan sílingaas sífirenumi di funakaf fati kálebienak." ³ Bare Yensa nalaañeniimi man aaniimi, "Mante jitamburerut jiliiken furimaf fati Atijamit wan áyiau Dauda akammi, nan oo di kuriibaool bacaarab busofumi? ⁴ Nanokennoken di éguutey yati Atijamit, man ayabulomi kúmbuurak káñiiaak kanenimi bújonlenab bati Atijamit, man ariko aban nacaabuko kuriibaool poop. Sílingaolaal sífirenfiren man an ariko leejaat kúsime-naak kati Atijamit cebiiil. ⁵ Mba mante jitamburerut jiliiken di sílingaas sati Muusa mati kúsime-naak kati Atijamit kubabaj buruñ bati erok di fukobaf fáamakaf di funakaf fati kálebienak? Hani an letareg mati bukoo kulolo. ⁶ Ínje eem di ereguul, wafañumi man ubaje fúkaw fukobaf fáamakaf woowe taate. ⁷ Jílauleenjaat wan furimaf fo'ofu fufelumi, 'Nimammañ man bukanak kubaj kabonketak bee di bukaaku, lee ekaaney búsimen bee di ínje, 'léejifireneen bukanak kaloutumi. ⁸ Mati Añiilau ati anau eenomi arungauu ati mukaanaam mati funakaf fati kálebienak." ⁹ Yensa nápurutomi najaw bee di fukobaf fati Kúyahuudak. ¹⁰ Di bajumi ániine an kañenool kucetumi. Bukan kuceen kálakodomi di kuceenjumi Yensa, "Mante sílingaas soololaal sisenolaasen buruñ bati kasonten di funakaf fati kálebienak?" mampi kukammi man kutaakenool. ¹¹ Nalaañeniimi man aaniimi, "Kaanjaat an esahaool eloe di ekolon, ai di muyuul létapurenuuyo galab, hani funakaf fati kálebienak? ¹² Anau afañe ebañ fúkaw esaha! Mati sílingaas soololaal sisenolaasen buruñ man ukaanaal waaf wajake di funakaf fati kálebienak." ¹³ Nammi ániinaau, "Lanten kañeni!" Kañenak di kulantenumi war, ban di kukoyumi, nan man kaaku koonomi. ¹⁴ Kufarisaak kuceenak kúpurulomi di fukobaf man kujawumi kulako kamaloor bee eñesey buruñab mampi kúbujummi Yensa. ¹⁵ Nan Yensa amanjumi wan kommi eñesey mampi kukammi, nápurumi tan tikila, jameeñey yalakotomi di eriibooroomi. Nasontenumi káju'utumi búrom, ¹⁶ bare nagameniimi takum kureg hani an ákon mati oo. ¹⁷ Nakammi mo'omu mati wan aboñaau Yesaaya aregeenumi mati furimaf fati Atijamit woote káliroor: ¹⁸ "Jijiker, arokaau úmboom an imukenumi, oo ati búsusom, moola

muyeom máamak. Panimeenool di Búyegetab búmboom, ban panaregen bukanak búrom mati nanan nati kagamenak kúmboom nírinđiij. ¹⁹ Oo letakaan kansankenak mulobaam mba letacibuloor di an, mba an letajam furimool di uruñaw. ²⁰ Letatujer falint fákupoe mba letafok éwuñenuma yamañe ecet, mo'omu moo naatumi kaanoak bee nampi akammi kapakenak kúmboom kuñooleni, ²¹ ban bukanak búrom pankujuumen fúgolumaf fooliil di kareesool." ²² Bukan kuceen kújeetumulojeetum an ájukeriit ban áskaneriitumi bee di Yensa. Nasontenoosonten manteer akoyumi nañoolenñoolen asanken di poop najuk. ²³ Bukanak búrom di wáaloimi man kommi, "Mante paññoolen kaan Añiilau ati Dauda room?" ²⁴ Bare nan Kufarisaak kujammi mo'omu di koonoomi, "Arungaaui ati úgunaw, Belusebul esenool kánkumak kati kacesoor úgunaw." ²⁵ Yensa namanjumi wan kuwoonoorumi ban naaniimi, "Di jáyi janoosani bukan kulatoorumi joo panjifumo wúp di poop éruk yanoosani mba fiil fanoosani bukan kulatoorumi leefujum lit. ²⁶ Kaanjaat Seetaanaay kacesoorooro, yoo épajulooropajulooro. Kama buu jáyiaj jooliyo jootee ejuum eeno? ²⁷ Kaanjaat Belusebul esenaam kánkumak kati kacesoor úgunaw, kama ai asenumi kuriibauul kánkumak kati kacesoor úgunaw poop? Wan kuriibauul kommi di ekaaney pankureguul mati jikooñut. ²⁸ Bare kaanjaat ínje oomu di kacesoor úgun ñátum di kánkumak kati Búyegetab Bátienaab bati Atijamit, kama ñaa jáyiaj jati Atijamit jíriññooleriij jiban di muyuul. ²⁹ Mba anau buu panañoolen anoken eluuepey yati an afañool kánkum, man ábotul wanoosani woola, leejaat nakokenookoken aban? Kammojaat, malegen panañoolen ábotul wanoowaniaw woola di eluupool. ³⁰ Ampí aleemi di ínje oo alatoorom, anoosani arambenutammi man ijojen bukanak tákon oo ayiisikena. ³¹ Moo kaane ínje eem di ereguul, ampi akammi majakut di asankenumi ñíi panabonketi, bare ampi asankenumi ñíi mati Búyegetab Bátienaab, letabonketi jáng. ³² Ampí asankenumi furim fati elat mati Añiilau ati anau, Atijamit panabonketool, bare ampi asankenumi furimaf fati elat mati Búyegetab Bátienaab, Atijamit letabonketurerool, iñeme mba nanan nábileuumi. ³³ "Búbaar bajake buwolewol búwolum bajake, búbaar bajakut buwolewol búwolum bajakut. Mati búbaarab banoosani búmanjumeimanjum ñátum di búwolumab boolibo. ³⁴ Muyuul ulun! Buu panjñoolen jisanken waaf wajake, nan muyuul di kúkouul jíjakaatimiñaa mo'omu? Mati butumab wápureuumi di búyegetab, woo busankenemi. ³⁵ An alegen, oo ápureneuumi waaf wajake di funenool fati wajakaaw wáamakaw wammi di oo nan fuyofó. An alegenout, oo ápureneuumi waaf wajakut di funenool fati wajakut wáamak wammi di oo nan fuyofó. ³⁶ Ínje eem di ereguul, di funakaf fati bagamab bukanak kasankenumi fu-

rim fanoosani fabajutumi fúkaw pankoote eyiij. ³⁷ Mati Atijamit pánagamenumumi kurimak kooluul fúkouko mati jilolo mba jilout." ³⁸ Di bajumi kuliikitena bukaaku kati sílingaas di Kufarisa bukaaku di kommi, "Aliikitenaau, wúli numamman man úyiisoli fúmanjum." ³⁹ Bare nalaañeniimi, "Bukanak kájakaatimi ban di kulatumi Atijamit nan muyuul jilawomi man íyiisuul fúmanjum man jifiium. Bare létyiisuul manteer rino fúmanjumaf fati aboñaau Yunusa. ⁴⁰ Mati nan man Yunusa alakomi kunak kúfeegiir di kuk kúfeegiir di faraf fati ewoley yáamakey, moo Añiilau ati anau, aatumí bee efokiey di tentaamey man alako kunak kúfeegiir di kuk kúfeegiir poop. ⁴¹ Di funakaf fati kagamenak, bukanak kati Niniwet pánkuyitoul man kujuum fácul bukanak kati iñeme man kutaakeniil ban di kúfireniil mati kulolo. Mati bukanak kati Niniwet kútiwootiiwoor kukat bálamuk majakutam, nan kujammi káriiñenak kati Yunusa. Ban súm taate an aceen afañumi kákalaa Yunusa, oome! ⁴² Di funakaf fati kagamenak, áyiau anaaraau ati mofam mammi di kapanak kati báridab, pánayitoul ajuum fácul bukanak kati jaat, man ataakeniil ban náfireniil mati kulolo. Mati nápurumulopurum di mof máloie bee ejamey yati malinlaam mati áyiau Suleimaan. Ínje eem di ereguul, ban súm an aceen afañe Suleimaan, oome! ⁴³ "Nampi bágun búpurumi di an, di buyuunoor bee di banjaan eñeseñe tampi bugoogo, bare burañenut tampi bulako. ⁴⁴ Di buregooromi, "Ínje panilaañ bóot ban ípurumulomi." Nan bulaañumi, tibutookubo bati noo man boom tíikaar, man bútiene, ban di bucookoori jak. ⁴⁵ Di bujawumi buñes úgun wooni futok di ugaba uceen wafañumi man újakaatie bo, woo búrom man úriiboorul ulaañ unoken di anau man ucin dó. Di múlamukaam, kásumutak kati an akila koote efañ man kumingene mútiyaaram. Moo mákonam eetumi bee ekaani di bukanak kati iñeme kájakaatimi." ⁴⁶ Nan Yensa alakomi kasankenak bukanak, iñaayool di kutiool di kujummi téeney, man kulawumi bee kasanken di oo. ⁴⁷ An aceen di bukoo naregumi Yensa, "Íñaayi di kuti'i bukooku bo téeney, man kulawumi bee kasanken di au." ⁴⁸ Yensa nalaañenumi bee di ániinaau aregoomi, "Ai eenomi iñaayom? Di bukei eenomi kutiom?" ⁴⁹ Yensa nañuuruu kuriibaool nammi, "Buke kukammi iñaayom di kutiom! ⁵⁰ Ampí akammi emañey yati Ampaom Atijamit ammi di bukinab bajakaab, oo eenomi atiom, áliinom, di iñaayom."

13 Funakaf fukila fákonaf, Yensa nápurumi di eluuepey man ajawumi alako kaliikitenak di kapanak kati kafintak. ² Di bajumi jameeñ yati bukan yaje'e etookool bo, yakammi man ájupomi di busaana man alako dó. Man jameeñey búrom ejummi di kafintak. ³ Natoonumi kaliikiteniil wajuupoe ñátum di kúreg: "Bajeembaj awaña aceen ápurulomi bee eluk bálut. ⁴ Nan aleebubomi di kalaakak koola, baabu di bulomi

di kapanak kati buruḡab, bánaakayitaab di buforubomi. ⁵ Baabu di bulomi di fukooba, ban mof mujuupout, di bucumulomi galab, mati mofam kásankiak koolimo kuyajut. ⁶ Bare nan bala'ab buyahulomi fijijij di bu-raayenumi bucetumi mati kufarak kúsankiut. ⁷ Baabu di bulomi di úlind wajuupoe, di uliilumi man ugooyenubomi. ⁸ Bare baabu di bulomi di mof matoope ban di buliilumi, élut yanoosani yalagetumi ebabaj sílut sawuujé ceme, mba bukan kúfeegiir, mba kabanán di uñen wuuj wan alukumi. ⁹ Abajumi uwos újamuma, najam!" ¹⁰ Kuriibaool di kubilumi man kuceenjumi, "Wau kaane nusanken bee di bukoo ñátum di kúreg ceb?" ¹¹ Yensa nalaañeniimi, "Muyuul Atijamit nakaanuukaan man jílaul malegenam may-foaam mati jáyiaj jati bukinab bajakaab, bare bukoo Atijamit asenutumó. ¹² Ampí abajumi waaf, Atijamit panabenenuol wuuj. Bare ampi abajutumi, Atijamit pánabotul hani wayiinkunaw wan abajumi. ¹³ Moo kaane ínje nisankeniil ñátum di kúreg, mati koo kajiker ban leekujuk, koo ejam ban léekulaul. ¹⁴ Malegen di bukoo wan aboñaau Yesaaya áriiñeneenumi di furimaf fati Atijamit úlirooliroor di fommi: 'Muyuul malegen panjijam bare lééjilaulurer, ban malegen panjijiker bare leejjukurer. ¹⁵ Mati bukanak buke úyegetiil újamerit kaliikiten kanoosani, di kulat ejam, ban di kumoyen. Takum kúciilil kujuk di uwosiil ujam di poop úyegetiil úlaul man kúlaañul bee di ínje man ibonketiil.' ¹⁶ Yensa narulenumi di kasanken, "Bare muyuul jakuujak, mati kúciilul kujujuk, ban di uwosuul ujanjam. ¹⁷ Ínje eem di ereguul malegenam, kuboña kajuupoe di bukan kajoone kumammaḡ bee ejuk wan jijukeña, ban kujukutuwo di poop kumammaḡ kujam wan jijameña, ban kujamutuwo. ¹⁸ "Jiyenten ñaa mati kúregak kati awañaau. ¹⁹ Anoosani ajamemi furimaf fati Atijamit mati jáyiaj joola ban álaulut, moo kankaan nan bálutab balomi di kapanak kati buruḡab. Seetaanaay di ebil épurenufo di úyegetiil. ²⁰ Bálutab balomi di fukooba, boo eenomi bukanak súumiisuum man kujam furimaf fati Atijamit, ban kuyabufo di kásuumaay galab. ²¹ Bare fúnokeneriit lói di úyegetiil, ban léekuyinen piyo. Nampi búyiik mba kásuutuken kubilumi mati kafiumak kati furimaf fati Atijamit, di kulaañ bálamuk. ²² Balutab balomi ban úlind wajuupoe, boo eenomi kajamemi furimaf fati Atijamit, bare síwoonooras, di fubajaf di kásuumaak kati eroḡey yooliil yati dúniyaay uye, doo búrom di gooyenumi, ban kuwolenut jak majakam di eroḡey yooliil. ²³ Bálutab balomi di mof matoope, boo eenomi kajamemi furimaf fati Atijamit ban di kúlaul fo. Buku pankukaan mukaanaam majakaam kankaan nan bálut baliilumi, ban élut yanoosani yalagetumi ebabaj sílut sawuujé ceme, mba bukan kúfeegiir, mba kabanán di uñen wuuj wan alukumi." ²⁴ Yensa nalaañumi aregiil kúreg kuceen: "Jáyiaj jati bukinab bajakaab jooñojooon nan

awaña alukumi bálut bajake di kalaakak koola aban. ²⁵ Bare fukaf fukila nan anoosani afintomi, alatoorool nabilumi man álukuromi bakonkab bati banogab ban najawumi. ²⁶ Ñaa nan bálutab buliilumi manteer bu-maḡ kapooñen, no'onu banogab poop buliilumi. ²⁷ Kumiiceelak kati awañaau akila di kubilumi bee di oo man kommi, 'Arungau, lee au bálut bajake nulukumiña di kalaakak kooli? Kama ñaa banogab bándomi boo boobei búpurumulo?' ²⁸ Awañaau nalaañeniimi, 'Alatoorom aceen akammiña mo'omu.' Ñaa di kumiiceelool di kuceenjoomi, 'Mante numammaḡ man wúli ujaw tíurupubo room?' ²⁹ Nalaañeniimi, 'A'a, jikatubo mati nampi jilakomi érupey, tikere pámbijirupoor di bálut buceen poop. ³⁰ Jikatubo man siliiloor bee nampi ejaley ériiḡumi. Di nanan nikila, panireḡ kujalaak, man kúrup banogab ban di kukoken tákon man bureemeni, ban di kujal bálutab man kútebul bo man kukaan bo di bulampan.'" ³¹ Yensa nalaañ aregiimi kúreg kuceen: "Jáyiaj jati bukinab bajakaab jooñojooon nan jikool jati jíbaar jimasitad jan an aluke di kalaakak koola. ³² Hani jikoolaj uju jifañe man jitiitie bakool baabu búrom, bare nampi jiliilumi joo bee efaḡ múbaar maamu búrom ban di jibil jikaan jíbaar man basuwaab bubul bulon dó, ban di búwuul dó mati bee ebajey bíinaat." ³³ Yensa naregiimi poop kúreg kuceen inki: "Jáyiaj jati bukinab bajakaab jooñojooon nan múliitenuma man aseek aceen aḡare áciigoorumi wáriiñe síkilo kabanán di futok sati epor bee ebol mbúur aban nákando múliitenuma, bee nampi éliitenumi búrom." ³⁴ Yensa naliikitenemi bukanak búromiil di kúreg. Malegen, asankenderut hani wákon leejaat ñátum kúreg. ³⁵ Nakankaan mo'omu mati wan aboñaau áriiñenumi búrom woote káliroor: "Ínje panisanken di kúreg, paniregiil wayofimi káḡarum no'ona di butuukab bati dúniyaay." ³⁶ Yensa nápurumi di jameeḡey, alaañumi bee di eluuey dán alakomi. Kuriibaool di kubilumi bee di oo, di aaney, "Úregoli kábatulak kati kúregak kati banogab bati di kalaakak." ³⁷ Yensa nammi, "Ampi alukumi bálutab bajakaab oo eenomi Añiilau ati anau. ³⁸ Kalaakak koo eenomi dúniyaay, ban bálutab bajakaab boo eenomi kuñiilak kati jáyiaj jati Atijamit. Banogab boo eenomi kuñiilak kati Seetaanaay. ³⁹ Alatoorau alukumi banogab oo eenomi Seetaanaay. Ejailey yoo eenomi ebaney yati dúniyaay, ban kujalaak koo eenomi simaleeka. ⁴⁰ Nan man banogab búrupimi man bureemeni, moo mákonam eetumi kabajoak di ebaney yati dúniyaay. ⁴¹ Añiilau ati anau pánaboñul simaleekaool, man sípajul kápurumul di jáyiaj joola wakaanemi búrom man bukanak kukaan majakut di kájakaatimi búrom, ⁴² ban pansileebiil bee di fúur yáamak nan sambunas sáceteriitumi, to'otu too pánkuciñit di pankutooñoor. ⁴³ Ñaa kajoonaak pankuwuñen nan bala'ab di jáyiaj jati Ampail Atijamit. Abajumi uwos újamuma, najam! ⁴⁴ "Jáyiaj jati bukinab bajakaab

joonojono nan waaf wabaje fúkaw máamak wafokimi di kalaak kan ániine ákambumi ban nafokuwomi. Mati súmoosuum manteer pak, najawumi bee kanoomen fubajaf fan aakumi búrom ban nárudumi sígodaas di enoomey kalaakak kukila. ⁴⁵ “Inki, jáyiaj jati bukinab bajakaab joojono nan anoomena ammi eñesey yati bamaal balegen bati pema babajumi fúkaw máamak. ⁴⁶ Nampi ajukuyomi yábutoe, najawumi anoomenumi búrom wan abajumi ban nanommi pemaay ekila. ⁴⁷ Nalaañumi areg, “Inki, jáyiaj jati bukinab bajakaab joojono nan fuñab fan kuleeba kuceen kuleebumi di falaf ban di kusofumi siwol sanoosani. ⁴⁸ Nan kusofumi siwolas simeenjenufo tep fúlebi tús, kuleeba di kuñakufomi bee di kásikak man kulakomi bee kápajul siwolas sáamak di kukaan di utekel, banjaat di kubeten bapecab. ⁴⁹ Mo’omu moo pambikammi di fúbanumaf fati dúniyaay eeno. Simaleekaas pánsirajul man sípajul kajakutak di kajakak, ⁵⁰ ban di sileeb kajakutak bee di fúur yáamak nan sambunas sáceteriitumi, to’otu too pánkuciñit di pankutooñoor. ⁵¹ Yensa naceñiimi, “Mante jílaulaul uwu búrom?” Di kulaañoomi, “Éey.” ⁵² Ñaa nabentomi, “Moo kaane aliikena anoosani ati sílingaas abilumi akaan aliina di jáyiaj jati bukinab bajakaab, oo nakankaan nan ati eluupey ápurenulomi waaf uceen wunkul di waaf uceen wafanlene di fuyofaf foola.” ⁵³ Nan Yensa abanumi káriiñen kúregak uku, nápurubomi, ⁵⁴ ban nalaañumi bee di ésukey yoola ban akurimi. Nan alakobomi kaliikitenak bukanak di fukobaf, ñaa di wáaloimi di kommi, “Boobei nabajulo malinlaam ume ban nañoolenulo wajamurerutimi uwe? ⁵⁵ Jé! Kama ume let añilau ati afaañenau room? Lee iñaayool an kuwonkemi Mariyaama? Lee kutiool koo eenomi Yankuba, Esufa, Simon di Yúda? ⁵⁶ Lee kúliinool búrom kulakomi di wulaa? Kama ñaa boobei nabajulo mukaanaam umu búrom?” ⁵⁷ Moola di múyemiimi ban di kulatoomi. Bare Yensa naaniimi, “Aboñaau ati Atijamit nálebieneilebien banoosani manteer rino di éskool di fiilool.” ⁵⁸ Yensa akaanut wajamurerutimi wajuupoe bo, mati kábajaataak kati káyinenak kooliil.

14 Nan Herod ajammi mati kajamoak kati Yensa, ² nammi kurokaool, “Ume Yaaya Átiigulenaau. Atijamit áyitenulool di kacetumi, moo kaane nabaj wánkumaw uwu man akaan wajamurerutimi wo’owu.” ³ Mati no’ona Herod naboñeenumi kutiika kuceen man kusoomi kukoken ban di kukuloomi dán bukanak kukuleimi. Nakankaan mo’omu mati Herodias, oo aseekau ati atiool Filip. ⁴ Mati Yaaya ninsi naregeenooreg, “Sílingaas soololaal sisenut buruñ man uñar Herodias ukaan aseeki.” ⁵ Herod no’ona nammanñ bee kakaten furimool man kubujool, bare nákolikoli Kúyahuudak, mati bukanak kusosof Yaaya mati oo aboña ati Atijamit ooliil. ⁶ Bare di funakaf fati

karuukentak kati ebajiey yati Herod, añilau anaaraau ati Herodias nabommi di fáculey yati kamaatumi búrom, násuumenumi Herod. ⁷ Herod nabaatumi man áligoomi bee esenool wampi amañumi. ⁸ Ñátum di kájaatikenak kati iñaayool nammi, “Senom taate too laj fúkaaf fati Yaaya di kapalaat.” ⁹ Áyiau moo di mútaañoomi, bare mati man abaatumi wan áligumi di poop amañut bee kakajen wan abaatumi di bálígab di bújolenab bati kujaaburuñool, nasenumi buruñ atiika apooya man akammo. ¹⁰ Ban naboñoomi man kumiinumi fúkaaf fati Yaaya oo dóo dán bukanak kukuleimi. ¹¹ Ban kújeetumi fúkaaf foola di kusenufomi jijañaj ban nájeetufomi tan iñaayool ammi. ¹² Yaaya kuriibaool di kubilumi kuteb biñab bati Yaaya kufok. Di kujawumi kureg Yensa wan kubajumi. ¹³ Nan Yensa ajammi wabajomi mati Yaaya aban, oo di kuriibaool kújupomi di busaanaab man kútipumi bee ban tunoore mambi Yensa añoolen alakobo cebool. Bareña bukanak nan kujamoomi, koo búrom di kúpuruumi di sísukas sooliil kuñooen bee tan Yensa ammi man kuriibenoomi. ¹⁴ Nan Yensa awaloulomi di busaanaab, najukumi jameeñey. Di kaanoomi káboteni káamak mati bukoo, ban ñaa nasontenumi káju’utumi. ¹⁵ Nan bala’ab bulakomi kátinkaak, kuriibool di kubilumi bee di oo man kommi, “Baabe ban tunooreña sii, süm bala’ab pambujon. Jikaten jameeñey yati bukanak man ejaw bee di sísukas tókunoomul di kúkoil wampi kuri.” ¹⁶ Yensa nammi, “Ceñut man kujaw, tíkuñesoourul muri, muyuul jiseniil wampi kuri.” ¹⁷ Di koonoomi, “Wúli nubabaj kúmbuur kooni futok di siwol sigaba taate.” ¹⁸ Yensa nammi, “Jísenulom ro taate.” ¹⁹ Nájaatikenumi jameeñey yati bukanak man kulako tentaam ban étuurey yommi. Ban nañarumi kúmbuurak kooni futokey di siwolas sigabaas najiker fatiya, ban nasalumi bee mati muriaam. Ban natingukomi aban, nasenukomi di siwolas kuriibaak, man kucaabumomi di jameeñey yati bukanak. ²⁰ Bukanak búromiil di kurimi manteer kupooñ tep. Kuriibaool di kumukenumi burinenab biyok kumeenjenumi utekel wooni uñen di ugaba di warinomi. ²¹ Karimi kúriindiiñ kúniinaak kawuñe síwili futok kunaaraak di kuñiilak balee to. ²² Nan mo’omu múpurutomi ceb, Yensa nakammi man kuriibaool kújupo di busaanaab man kuyab fáculool bee di kátiipaak kaaku ban kúpurumulomi, man oo afasiken bukanak. ²³ Yensa nakammi man bukanak kufasoor kuban, naremborumi cebool bee di fúlankinaf bee elaw bo. Nan káliimaraak kúriiñumi, nalakobomi cebool. ²⁴ Bare di nanan nikila busaanaab ban kuriibaool kommi man süm búloie dóo di falaf, ban poop lonkosey di enagubomi. Ban járusey yooyu di epentiil. ²⁵ Nan ríiñumi di waradabaw, Yensa nabilumi bee di bukoo ejaay di mumelam bámigut. ²⁶ Nan kuriibaak kúñandenuloomi, di kuwonlenoorumi wág, di

aaney, "Umu ápurapur!" Di kúrigoorumi di kákoli di móro. ²⁷ Bare yaŋ too galab nasankeniimi, "Jibeben sútuul, ínje. Takum jíkoli!" ²⁸ Peter nalaañenumi, "Arungaau, kaanjaat au, jáatikenom man ibil di mumelam bee di au." ²⁹ Yensa nammi, "Bil." Peter ápurumi di busaanaab ban natoonjumi ejaay di mumelam bee tan Yensa ammi. ³⁰ Bare nan Peter ajukumi mati lonkosey ékalaakalaa, nákolimi ban natoonjumi émig, nacibuloorumi, "Arungaau, pakenom!" ³¹ Yaŋ too galab Yensa nañuurumi tiasofumi kañenool man ápurenuloomi aban naanoomi, "Wáay, au an kafiumak kutiitiña mo'omu. Wau kaane nubaj úyeget ugaba?" ³² Nan kújpumi di busaanaab, lonkosey di ekatumi toototo. ³³ Kalakomi dóo di busaanaab di kúkuntaajen man kumiiceelaetool, di aaney, "Di malegenam au eenomi Añiilau ati Atijamit!" ³⁴ Nan Yensa di kuriibaool kútipumi, di kúriinumi mofam mati Gennesaret. ³⁵ Bukanak kati bo di kumanjumi oo eenomi Yensa, di kuboñ bukan kuceen man kúriinenumi moola kapanak kukila búrom. Ban kújeetumulojeetum káju'utumi búrom bee di oo. ³⁶ Di kulawoomi mambi abonket akat man kusontaak kugor balisab bati kaloaool ceb ban anoosani agorumi kaloaool nakoyumi.

15 Kufarisa kuceen di kuliikiten kati sílingaas kúpurumulo Yerusalem bee di Yensa di kommi, ² "Kama wau kaane kuriibai di kuñoosumi esofey mukaanaam mati kufannaaniŋolaal kújaatikenolaami? Jijiker, kuñaakulenut nan man buruŋab boololaal buceenjiimi bala'a kuri." ³ Yensa nalaañeniimi, "Wau kaane muyuul di jíñoosumi wan sílingaas sati Atijamit siceeŋolaami ñátum di kariibenak kati mukaanaam mati kufannaaniŋuul?" ⁴ Mati Atijamit nájaatikenolaajaatiken man ammi, 'Lébien ampai di iñaayi,' ban 'Ampi álebienutumi ampaool mba iñaayool, oo aate ebuji pak.' ⁵ Bare joone mati kaanjaat ampi aregumi ampaool mba iñaayool, 'Wan ootenumi ebaj kápurumul di ínje woo wasenimi bee di Atijamit, oo ceenjut bee káleben ampaool.' ⁶ Di mo'omu, jimoosumi esofey wan sílingaas sati Atijamit siregumi ñátum di kariibenak kati mukaanaam mati kufannaaniŋuul. ⁷ Muyuul mamisam! Kama man aboñaau Yesaaya nakoŋeenkooŋ nan áriiŋeneenumi mati muyuul: ⁸ 'Bukanak buke kúlebenanleben ñátum di utumiil, bare úyegetiil ulee di ínje. ⁹ Kamiiceelaetomak kooliil koo kubajut fúkaw, mati kuliikiteneliikiten bukaaku man kukaan sílingaas sati bukanak kaan nan súmboom.'" ¹⁰ Yensa nawonkumi bukanak bee di oo man aaniimi, "Jýyenten man jílaul. ¹¹ Lee wanokenemi di butumab bati anau woo usikeneoomi, bare wápureuumi di anau, woo usikeneoomi." ¹² Ñaa kuriibaak di kubilumi man kuceeŋoomi, "Mante numammanj wan ureguñaá úsumut Kufarisaak room?" ¹³ Yensa nalaañeniimi, "Mulukiinam manoosani man Atijamit Ampaom ammi di bukinab bajakaab alukutumomi pámmurupi.

¹⁴ Jikatiil bo, mati koo kukankaan nan kúpuuma kaam di karuoor. Ápuuma aamu aruujaat apaalool ápuuma aamu, koo poopiiil pankulo di busun jálaŋ." ¹⁵ Bare Peter naceeŋumi Yensa, "Bátuloli wan kúregak uke kufelumi." ¹⁶ Yensa naceeŋoomi, "Muyuul, kuriibaom jílauloorut hani bee iñeme. ¹⁷ Leejijuk mati wampi wanokenemi di butumab bati anau woo uje'emi di farool, múlamukaam, nalanjowo? ¹⁸ Bare wápureuumi di butumab bati anau woo úyiisenemi wammi di búyegetool, woo usikeneoomi. ¹⁹ Mati kápurumul di búyegetool síwoonor sájakaatie sípureuumi sati bee ebuj an, basang di aseek mba ániine ati an, kaseeketak di kániine'etak, jákuut, elaañ di anau ñátum di kalepoor di kasuulen. ²⁰ Uwu usikenumi anau, bare furiaf bañaakulenut nan man buruŋab booliil buceenjumi, moo musikenut anau." ²¹ Yensa oo di kuriibaool kúpurutomi kujaw bee di mofam mati Turo di Sidon. ²² Yaŋ too galab aseek ati Kanaan alakobomi kapan kukila nabilumi bee di oo man acibulomi, "Wáay Arungaau, Añiilau ati Dauda, bóteniom! Mati añoolom anaaraau bágun bookool máamak." ²³ Bare alaañenutool furim. Kuriibaool di kubilumi bee di oo man kulawoomi, di aaney, "Cesoorool ajaw, mati oo oomu nariiboore di wulaal mansi napababoore." ²⁴ Nalaañenumi, "Atijamit náboñulamboñ bee kapaken bukanak kati Isirael ceb, koo kukankaan nan sisaha sájime sabajutumi amata." ²⁵ Bare aseekau nabilumi ákuntaajenumi fáculool nammi, "Arungaau, rambenom." ²⁶ Yensa nalaañenoomi, "Senut man an aŋar muri mati kuñiilak, asenumo múkurukam man murimo." ²⁷ Aseekau nammi, "Éey, arungaau, bare hani múkurukam murieri burinenab bati ata mo." ²⁸ Yensa naanoomi, "Aseekau, au nubabaj kafium káamak! Atijamit panakaan wan umaŋumi." Yaŋ too galab añoolool anaaraau nakoyumi. ²⁹ Yensa nápurubomi man awuujumi kafintak kati kapanenaak kati falaf fati Galili. Boo naremboorumi fúlankiinaf aban, nalakotomi. ³⁰ Di bajumi jameeŋ yati bukan yariibenoomi, di kújeetumuumi kabakomi, kámongomi, kájukeriitumi, kásankeneriitumi, kabajumi úsumut uceen kajuupoe di kújeetumiil fáculool, ban nasonteniimi. ³¹ Bukanak di wáaloimi mati wan kujukumi kásankeneriitumi di kusanken, kámongomi di kabakomi di kuyito kujaw, kájukeriitumi di kujuk. Di kulakomi esaley Atijamit ati Isirael máamak mati mákalaam moola. ³² Yensa nawonkumi kuriibaool nammi, "Ínje nibabaj kabonket bee di jameeŋ yati bukanak. Buke kulakolako kariiben wulaal wáriiŋe kunak kúfeegiir, ban iñeme kubajut wampi kuri. Ínje letikatiil man kujaw bacaarab di bóro, takum kutundo di buruŋab." ³³ Kuriibaool di kuceeŋoomi, "Boobei nootaami ebaj muri mayaje baabe di bañaanab mampi jameeŋ yare'e mo'omu erimi manteer epooñ?" ³⁴ Yensa naceeŋiimi, "Kúmbuur kooni buu jibaje?" Di koonoomi, "Kooni futok di kugaba, di muwol mupinaay." ³⁵ Yensa

nájaatikenumi jameeḡey man elako tentaamey.
³⁶ Nanjarumi kúmbuurak kooni futokey di kugabaak di siwolas, nasalumi mati muriaam aban, natingukomi ban nasenukomi kuriibaak, man kucaabumi di jameeḡey yati bukanak. ³⁷ Di kurimi manteer kupooñ kurinen, ñaa kuriibaool di kumukenumi warinomi manteer kumeenḡen utekel futok di ugaba. ³⁸ Karimi kúrindiinḡ kúniinaak kawuuje síwili sibakiir, kunaaraak di kuñiilak balee to. ³⁹ Mo'omu múpurutomi Yensa nakammi jameeḡey eyiisoor, nájupomi di busaana man átípumi bee mofam mati Magadan.

16 Funak fákon Kufarisaak di Kusadusiak kuceenak di kujawulomi di kuliikumi eyinkooley di áyiisiil fúmanjum man kufium mati kánkumool di Atijamit kú-jawumulo. ² Nalaañeniimi, "Nampi bala'ab bulakomi ejoney, joonesoon, 'Balay pambuwoḡen, mati kátula kúyenyem.'" ³ Ban di bújomaraay, joonesoon, 'Panelub jaat, mati kátula kúyenyem ban di kuralaak kujuupoju-upo ban emitey émigemmigen máamak.' Jimammanj waatumi kabajoak ñátum di kajikerak kuralaak, bare jinḡoolenut káfasul kúmanjumak mati nanan une!
⁴ Muyuul bukanak kájakaatimi ban kalatumi Atijamit jilawomi man íyiisenuul fúmanjum fákon. Bare ínje létyiisenuul manteer rino fákon ceb, foo eenomi fati aboñaau Yunusa." Nan asankenumi mo'omu aban nawuujumi buruḡool. ⁵ Nan kuriibaak kati Yensa kútipumi bee di kátipaak kaaku kati falaf, kújimeenjim kájeetumak kati hani mbúur. ⁶ Yensa naaniimi, "Jíkaanum múliitenumaam mati Kufarisaak di Kusadusiak." ⁷ Kuriibaool di kumaloorumi titooriil wan Yensa aregumi man kumaloorumi, "Wulaa! újeetumutaal mbúur." ⁸ Yensa namanjumi wan koonoorumi nammi, "Wáay muyuul kan kafiumak di ínje kutiitiña, wau kaane di joom di kamaloor titooruul mati jibajut mbúur?" ⁹ Mante jílauloorut hani bee mo iñeme? Mante jiwoolout mati bukanak kawuuje síwili futok buku, ínje íkuumeneeniimi ñátum di kúmbuurak kooni futokey di kugabaak? Barrierab kuban, utekel wooni buu jimeeḡenumi di warinomi? ¹⁰ Mante jiwoolout mati bukanak kawuuje síwili sibakiir buku, ínje íkuumeneeniimi ñátum di kúmbuurak kooni futokey di kugabaak? Barrierab kuban, utekel wooni buu jimeeḡe- neenumi di warinomi? ¹¹ Mante jílaulut hani bee iñeme mati ínje iregut mbúur di fúkouyo. Jíkaanum mati múliitenumaam mati Kufarisaak di Kusadusiak." ¹² Múlamukaam, kuriibaool di kúlaulumati mati Yensa aregutiil mati kákaanumak kati múliitenumaam mati mbúur bare naregiil mati kákaanumak kati kaliikitenak kati Kufarisaak di Kusadusiak. ¹³ Nan Yensa ajawumi kapanak kati Kasaaria Filipino ban naceeḡumi kuriibaool, "Ai bukanak kurege, oo Añiilau ati anau?" ¹⁴ Di kulaañenumi, "Bukaaku koone au Yaaya Átiigulenaau, bukaaku koone aboñaau Eliya, bukaaku koone aboñaau Yeremaaya mba bukaaku ákon di kuboñaak

kati naaniḡ." ¹⁵ Yensa naceeḡiimi, "Bare ai jirege oo ín- je?" ¹⁶ Simon Peter nalaañenoomi, "Au eenomi Apake- naau Áamakau, Añiilau ati Atijamit aronḡaau." ¹⁷ Yensa nalaañenoomi, "Simon añiilau ati Yohan, jakikaj! Mati mo'omu let an amanjeni, bare moo Ampaom ammi di bukinab bajakaab amanjeni. ¹⁸ Ínje panibeti kareesak Peter, kan eenomi fukooba. Nampi fujoḡaf fati kuri- ibaom fubajomi, au panukammi fukoobaaf fúlakenu- maaf, ban wánkumaw búrom wati ecetey letuḡoolen ukajenderufo. ¹⁹ Paniseni síkulumaas sati jáyiaj jati bukinab bajakaab. Wampi úfirenumi baabe di dúniyaay woote káfireni di bukinab bajakaab, ban wampi umaḡumi baabe di dúniyaay, woote emañi di bukinab bajakaab." ²⁰ Aban namakumi kuriibaool mati takum kureg hani an ákon, mati oo Apakenaau Áa- makau. ²¹ Kabiño nanan nikila Yensa natoḡumi eregey tíen kuriibaool mati aate ejaw bee Yerusalem, ban naate egaal di waaf wajuupoe wákoolenie di Kúyahuudak kunifaanak, di kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit, di kuliikitenaa kati sílingaas. Ban poop bukan kuceen koote ebujool, ban di funakaf fúfeegin- tenaf Atijamit pánayitenulool di kacetumi." ²² Bare Pe- ter nasofoomi di kañenak man kupano maa, di aaney, "Akiyaau, moo leeḡoolen kaan. Emitey ekaan Atijamit, are'eten moo lói!" ²³ Bare Yensa najonlenumi di Peter, man amakoomi, "Tóro di ínje, au Seetaani! Mati au akajena di buruḡab búmboom. Bawoonoorerab booli bati anau bare lee bati Atijamit." ²⁴ Yensa nammi kuri- ibaool, "Ampi amaḡumi ekaan ariibaom naate ekat bálamuk moola ban naate etebooro ébaarey yati búpinab ban nariibenom. ²⁵ Mati ampi amaḡumi ka- paken eroḡey yoola oo letabajuyo, bare ampi amaḡu- tumi kapaken eroḡey yoola mati oo ariibaom panaba- juyo. ²⁶ Mati kásuum kei anau aate ebaj, kaanjaat nababaj dúniyaay búrom ban nábajaati yuutey yoola? Mba waa anau panaḡoolen atitumi di yuutool fúk- ouyo? ²⁷ Mati Añiilau ati anau pánalaañul di simaleekaool di mákalaam man Ampaool asenoomi, ban panacaam anoosani mati wan akammi. ²⁸ Ínje eem di ereguul malegenam mati muyuul kuceen kam- mi taate man jijuume, leejicet bajukut ebiley yati Añi- ilau ati anau di jáyiaj jati Atijamit."

17 Nan bajumi wáriiḡe funoom fákon Yensa nanjarumi Peter di Yankuba, Yohan Yankuba atiool, man arungiimi kuremboor di fatiyena yati fúlankein. ² Yensa funkool di fulaañoorumi di fúculey yati kuriibaool, buulool poop di boonomi nan bala'ab bawuḡe pasasas, di poop wañool uñiñiñil ufiit pal. ³ Yan too galab boo kuriibaak kúfeegiirak di kujukumi Muusa di Eliya kati noo kulakomi kámikak di Yensa. ⁴ Peter nammi Yensa, "Arungaau, jajak máamak man wúli ommi taate! Umaḡujaat panijuumen múguut múfeegiir taate, jákon bee di au, jákon bee di aboñaau Muusa, di jákon bee di aboñaau Eliya." ⁵ Bare nan Pe-

ter alakomi kasankenak mo'omu ceb, furola fafiite fawuŋe máamak di fúyiniil, ñaa furim fápulumulomi dóo di furolaaf man fommi, "Ume eenomi Añoolom ati búsusom, an moola músuumammi, jijamool!"⁶ Nan kuriibaool kujamufomi, di kúkolimi biyok kulo kúfima.⁷ Bare Yensa nabilumi man anagiimi tac tac man ammi, "Jiyito, takum jíkoli."⁸ Nan kutebenumi lóog, di kujukut hani an bare Yensa cebool bajuume to.⁹ Nan Yensa di kuriibaool kulakomi káwaloulak di fúlankiinaf, Yensa namakiimi, "Takum jireg hani an ákon di wan jijukumiñaa di sáaut, bee nampi Atijamit ayitenulomi Añiilau ati anau di kacetumi."¹⁰ Kuriibaool di kuceenoomi, "Lee kuliikitenaa kati sílingaas koone-soon Eliya aate etooŋ álaañul bala'a Apakenaau Áamakau?"¹¹ Yensa nalaañeniimi, "Eliya malegen panabil man ajonjooren bukanak búrom kati Atijamit."¹² Bare ínje eem di ereguul mati Eliya nabibil aban, bare bukanak kúlaulutool, ban di kukammi bee di oo wayeiimi. Ban lee piyo pankukaan man Añiilau ati anau kúsuutukenool."¹³ Kuriibaool di kúlaulumu wan Yensa ammi di kasanken mati Yaaya Átiigulenaau.¹⁴ Nan Yensa di kuriibaool kulaañulomi di fúlankiinaf, di kúkamboorumi di jameeŋey. Ániine najawulomi bee di Yensa man ákuntaajen fáculool nammi,¹⁵ "Arungaau, baj káboteni di añañilau úmboom, mati kásumut kati kajak koom di oo jákaati máamak. Naloelo di sambunas, mba di mumelam."¹⁶ Níŋjarulooŋar bee di kuriibai, bare kuŋoolenut kutilulool."¹⁷ Yensa nalaañenumi, "Wáay muyuul sibaŋoot, kakaanutumi kufiumaay! Bee nei neete kapiyo di muyuul? Bee nei neete kamuuten di muyuul? Jéetumulom añañilau bee taate iñeme."¹⁸ Yensa namandoorumi bágunab, bágunab búpurumi di oo tootooto, yaŋ too galab ápuraau nakoyumi jaj.¹⁹ Kuriibaool di kubilumi bee di Yensa sicebiil di aaney, "Wau kaane wúli uŋoolenut ucesoarubo?"²⁰ Yensa naaniimi, "Mati kafiumak kooluul kutiitiiti. Ínje eem di ereguul, jibajujaat kafiumak kare'e nan jikool jati masitad, panjŋoolen jireg fúlankiinaf ufe, 'Jaw taate bee uta,' ban panfujaw. Waaf ulee bo wampi jiyetut jikaan."²¹ Bare uru bájoeriit manteer riiboor di kúlawak di balatab.²² Funak fákon nan Yensa di kuriibaool búromiil kulakomi ejoj tákon di Galili, Yensa naaniimi, "Añañilau ati anau koote esofool kusen di uñenaw wati bukan."²³ Pankubujool, bare di kunak kúfeegiir Atijamit pányitenulool di kacetumi." Di táañi'iimi máamak.²⁴ Nan Yensa di kuriibaool kúriiŋulomi Kapaanaum, di bajumi kulagaak kati basaafab kati di fukobaf fáamakaf, di kubilumi bee di Peter di kuceenjiimi, "Mante aliikitenauul nacaamecaam basaafab bati fukobaf fáamakaf room?"²⁵ Peter nalaañeniimi, "Éey." Nan alaañumi bóot, Yensa natoonjumi asanken di oo, di aaney, "Simon, waa nusofumi? Di bukan kei kúyi kuyabe basaafab bati dúniyaay? Mante kuyabubo di kacinum mofam mba di kujaaburujil?"²⁶ Peter nalaañenoomi, "Di kujaabu-

runjiil," Yensa naanoomi, "Kama bukaniil kupapak di ecaam basaaf.²⁷ Moo manoosani, wúli umañut bee elat bukoo, jaw bee di falaf buut, ŋar ewoley étiyaarey yasofimi ban úŋaabulujaat butumab booliyo pánu-tookudo égodí esater. Uŋaruyo man ucaamiil basaafab bee mati au di ínje."

18 Nanan nikila kuriibaak kati Yensa di kubilumi bee di oo, di kuceenoomi, "Ai afañumi kákalaa di jáyiaj jati bukinab bajakaab?"² Yensa náwonkuumi añañil ajuumen di bújoleniil.³ Nammi, "Ínje eem di ereguul malegenam, leejaat mukaanaul mútiwootiiwoor nan mati kuñiil, leejinokender di jáyiaj jati bukinab bajakaab."⁴ Moo kaane, ampi awalenooromi aano nan añañilau ume, oo afañumi kákalaa di jáyiaj jati bukinab bajakaab.⁵ "Ampi awalenumi an nan añañilau ume ñátum di kareesom, oo ínje nawalene."⁶ Bare ampi akammi man ákon di káyinenumi di ínje nan kuñiil man akaan majakut, kóyume man aleebi di falaf bakoker fukooba fúnegenuma di ekondoorool.⁷ "Búyiik bulako di bukanak kati dúniyaay mati man kuyinkooremi majakutam! Kayinkoor léekubajaati kaate ekaan bukan man kukaan majakut, bare búyiikab pambulako di an akila áŋareuukomi!"⁸ Kaanjaat kañeni mba kákamuni kukaani man ukaan majakut, miinko pat ban nubeten. Kóyume man unoken di eroŋey yati bándoorey bá-mongoe mba babakoe, eniili yooken uñenaw mba úkamunaw ugabaaw ban nubeteni di sambunas sáceriitumi.⁹ Kaanjaat jícoli jikaani man ukaan majakut, lóokul jo ubeten man ucin di eroŋey yati bándoorey, moo múkoyume eniili eeken kúcilak kugabaak ban di kabeteni di sambunas sáceriitumi.¹⁰ "Mbi jíkaanum takum jiheelen ákon di kafiummi di ínje nan kuñiilak buke. Ínje eem di ereguul mati di bukinab bajakaab simaleekaas sooliil sapooyeiimi, soo nanoosani sibabaj bakoŋab bati kanoken di bújonlenab bati Ampaom ammi di bukinab bajakaab."¹¹ Mati burokab bati Añañilau ati anau boo eenomi bee kapaken bukanak kájimmi.¹² Waa jisofumi man jikaan? Ániine abaje sisaha sooni ceme, kaanjaat yákon di éjim? Mante letakatubo saasu ban sommi di kafenak, man ajaw añañes yákoney yájimimi bee nampi ajukuloyomi?¹³ Nampi aranjenuloyomi, ínje eem di ereguul malegenam, oo panafaŋ man amaayoore máamak mati yákoney wuuj mati sooni bukan kubakiirak di bútinkeny di sibakiiras sájimurerutumi jáng.¹⁴ Moo mákonam, Ampaom Atijamit ammi di bukinab bajakaab amañut man ákon di kafiummi di oo nan kuñiilak buke ájim bee bándoorey.¹⁵ "Apaali ariiba alojaat di au, jaw bee di oo man umañenool man akammi jakut, au di oo sigabauul. Áyentenijaat, nukaanookaan man jikaan dákon inki."¹⁶ Bare áyentenutijaat, uwonk kupaali kuriiba kugaba mba kúfeegiir man kukaan kúyiisena kaate emaat, mambi furim fanoofani fúliŋeni titooruul.¹⁷ Oo alatujaat káyenteniilak, núyiisen moo kati fujoŋaf fati Yensa.

Alatujaat káyenteniilak hani kati fo, di jisofool oo nan kákoberiitumi Atijamit mba kulaga basaaf. ¹⁸ Ínje eem di ereguul malegenam, wampi úfirenumi baabe di dúniyaay woote káfireni di bukinab bajakaab, ban wampi umañumi baabe di dúniyaay woote emañi di bukinab bajakaab. ¹⁹ Ínje eem di ereguul, kaanjaat kugaba di muyuul kujamoorujaat mati waaf man kulaw baabe di dúniyaay, Ampaom ammi di bukinab bajakaab, panayiñuuwo. ²⁰ Mati tan bukan kugaba mba kúfeegiir kujojumi man kulaw di kareesom, ínje oomu to di bukoo." ²¹ Peter nalofumi Yensa naceenjoomi, "Arungaa, ñooni buu neete kabonket apaalom ariiba alomi di ínje? Mante ñooni futok di ñagaba panyaj room?" ²² Yensa nalaañenoomi, "Lee au ootut kabonketool ñooni futok di ñagaba ceb, bare au oote kabonketool ñooni bukan kúfeegiir di uñen di futok di ñagaba. ²³ "Moo kaane, jáyiaj jati bukinab bajakaab joonojoono nan áyi amañumi bee kámeelo butum buu kumiiceelool kumaagenool. ²⁴ Nan atoonjumi kámeeloak mo ceb, di kújeetumuami amaageenumi sígodi sitalant sooni síwili uñen. ²⁵ Mati añoolenut acaam kanewak kati áyiaool, ñaa áyiau nasen buruñ man kunoomen ániinaau, di aseekool, di kuñoolool nan kumiiceel, di poop wan akilumi búrom mambi acaam kanewak. ²⁶ Mati mo'omu, amiiceelau nalomi kúfima di úkamunaw wati áyiau nalawumi, 'Áyiau, baj kamuuten di ínje, panicaami wan imaageenumi búrom.' ²⁷ Áyiau ati amiiceelau akila nábotenioomi, ñaa nabonketoomi kanewak koola ban nakatenool ajaw. ²⁸ Bare amiiceelau ákonau akila, nan alakomi épurey di eluupey yati áyiau ceb, di kúkamboorumi di aceen di kupaalool kumiiceelak an amaageenumi sígodi sidenaari sooni ceme, nakuluj kumerool, naanool, 'Caamom wan umaageenumi ínje!' ²⁹ Apaalool amiiceelau nalomi kúfima di úkamunool man alawumi, 'Baj kamuuten di ínje, panicaami.' ³⁰ Bare nalatumi kamuutenak, ban nájeetumoomi tiasen kukulool dán bukanak kukuleimi bee nampi acammi kanewak jaj. ³¹ Nan kupaalool kumiiceel kuceenak kujukumi wabajoeenumi, di táañí'imi máamak. Di kujawumi man kuregumi áyiaail wabajoeenumi búrom. ³² Áyiau náwonkuumi amiiceelau an áyiau abonketeenumi kanewak koola búrom naanoomi, 'Au amiiceelau ájakaatiaau, nibonketibonket kanewak kooli búrom mati man ulawammi. ³³ Mante au ooteenut ebaj kabonket room di apaali amiiceelau nan man ínje ibajeenumi kabonketak di au?' ³⁴ Áyiau di bólioomi biyok asen buruñ man kusofool kusen karokemi dán bukanak kukuleimi man kúsuutukenuul bee nampi acammi kanewak búrom. ³⁵ Moo Atijamit Ampaom ammi di bukinab bajakaab panakammi bee di muyuul, jibonketutujaat kupaaluul kuriibaak kápurumul di úyegetuul."

19 Nan Yensa abaneenumi eregey yati mo'omu ceb, nápurumi di kapanak kati Galili, man ajawu-

mi bee di kapanak kati Yúdea di kapan kaaku kati falafati Yorudan. ² Di bajumi jameeñ yati bukan yariiboomi, ban nasontenubomi káju'utumi. ³ Kufarisa kuceen kujajaw man kuliikool ñátum di eceeñ di kuwok di malinlo mambi kusofool, man kommi "Mante babaj élinga yábutoe yasene buruñ man ániine akaten aseekool ñátum di manoosani?" ⁴ Yensa nalaañeniimi, "Jitamburerut jiliiken mati kabiño di fúcitumaf Atijamit Atuukaau atuukumi bukan, ániine di anaare. ⁵ Atijamit nammi, 'Mati mo'omu ániine aate épur di ampaool di iñaayool, man abil kunampoor di aseekool, man koo kugabaak koote ebil kukaan ákon?' ⁶ Ñaa koo lee kugabaak bare ákonau. Moo kaane wan Atijamit anampenumi tákon, takum an apuun bee kápajuluwo." ⁷ Di kuceenjoomi, "Kama ñaa wau kaane Muusa nájaatikenolaami man an asen letara yati ebaney búyabaab, man akaten aseekool?" ⁸ Yensa naaniimi, "Mati esayey yati úyegetuul Muusa asenuumi buruñ bee kakaten kuseekuul, bare noo di fúcitumaf kaaneenut mo'omu. ⁹ Ínje eem di ereguul, ampi akatenu mi aseekool, leejaat nasofoosof tap di ániine aceen, ban ayabumi aseek aceen, oo áraadia." ¹⁰ Kuriibaool di koonoomi, "Kanjaat mo'omu moo eenomi mukaanaam mammi di ániinaau di aseekool, moo eenomi káyaboataak kúkoyume." ¹¹ Bare Yensa nalaañeniimi, "Lee anoosani añoolenumi álaul man akaan wan isankenumiña, manteer kan Atijamit asenumi kálaulak uke ceb. ¹² Babaj bukaaku kuñoolenut kuyab mati koo kuwoliwol di mo mba mati baceeke. Bukaaku leekuyab mati kumammarñ bee kamiiceelaet mati jáyiaj jati bukinab bajakaab. Anoosani añoolenumi álaul, nálaul ko." ¹³ Kuñiil kuceen di kújeetumulimi bee di Yensa, mambi aremben uñenool di bukoo bee elaw. Bare kuriibaool di kumakimi. ¹⁴ Bare Yensa nammi, "Jikat man kuñiilak kubil bee di ínje, takum jífireniil! Mati Atijamit panayab buke di jáyiaj jati bukinab bajakaab." ¹⁵ Ban narembenumi uñenool di bukoo aban najaw. ¹⁶ Bajeembaj ániine aceen ajawulo bee di Yensa man ammi, "Aliikitenaau, wajake wei neete ekaan man íriiñ eyab eroney yati bándoorey?" ¹⁷ Yensa nalaañenoomi, "Wau kaane noom di eceeñom mati waa eenomi wajake? Babaj an ákon ceb aambomi ajakumi. Umanjujaat panuyab eroney yati bándoorey, nukaan wan sílingaas sati Muusa siceenjumi." ¹⁸ Naceenjoomi, "Sei?" Yensa nammi, "Takum ubuj an, Takum usang aseek mba ániine ati an, Takum úkuut, Takum ulepoor. ¹⁹ Lébien ampai di iñaayi. Noote emañ alaoori nan man umañumi fúko eeno." ²⁰ Ápuraau ániinaau nammi, "Níkaanunkaanum ekaaney wan sílingaas usu búrom siregumi. Uceen wei neete ekaan ibenen wawuujuto?" ²¹ Yensa naanoomi, "Umanjujaat man úliroor úriiñ bee eyab eroney yati bándoorey, jaw, noomen wan ukilumi, caab sígodi sikila kabajutumi, ban moo panubaj fubaj di bukinab ba-

jakaab. Bil, riibenom.”²² Nan ápurauu ániinaau ajammi mo’omu najawumi ban náboteniooromi mati oo abaja áamak.²³ Yensa nammi kuriibaool, “Ínje eem di ereguul malegenam, moo táañie man abaja anoken di jáyiaj jati bukinab bajakaab.²⁴ Ínje eem di ereguul inki, kanokenak kati eñonkomma di jíluj jati écikuma kufaje man kuhlilie kanokenak kati abaja di jáyiaj jati Atijamit.”²⁵ Nan kuriibaool kujammi mo’omu di wáaloimi, di aaney, “Kama ñaa ai anjoolene apak?”²⁶ Yensa najik-eriimi tem man aaniimi, “Wan anau anjoolenutumi akaan di funoonool, woo búrom Atijamit nanjoolenjoolen akaan.”²⁷ Peter nalaañenoomi, “Jiker, wúli nukatulokat wanoosani wóololi bálamuk man uriben. Kama waa noote eyab?”²⁸ Yensa nalaañenumi, “Ínje eem di ereguul, nampi Añiilau ati anau aatumi kalako di ejunkutey yálirooraay yoola yati jáyiaj di dúniyaay yábileuumi. Muyuul kúriiñenaom uñeney di kugabaak poop panjilako sijunkut sati jáyiaj, kagame-nak kiilak uñeney di kugabaak kati Isirael.”²⁹ Ban anoosani akatumi bálamuk siluupool, mba kútum-beool, mba kúliinool, mba ampaool mba iñaayool, mba kuñoolool, mba ulaakool, mati oo ariibaom, panayab bacaam báriiñe ceme di wan akatubomi, ban nayab poop eronjey yati bándoo-rey.³⁰ Bare kajuupoe káfaculomi iñeme pankukaan kúlamuka man kaju-upoe kálamukomi iñeme, pankukaan kúfacula.

20 “Mati jáyiaj jati bukinab bajakaab jonojono nan ániine ati kafat kati uresen ápurumi di bújomaraay píim bee éñesuley kuroka mbi acaamiil. ² Di kujamoorumi di kurokaak kuban mati panacaamiil bacaamab égodí edenaari yákon di funak fákon ban naboñiimi man kujaw bee di kafatak koola kati uresenjaw. ³ Nan bajumi wáriiñe sirig futok di sibakiir, natookumi kuroka kuceen poop man kujuume kulee di burok waaf di funoomenaf. ⁴ Naaniimi, ‘Muyuul jijaw poop jirok di kafatak kati uresenjaw, man icaamuul wanoosani wan ceenjumi.’ Ñaa koo di kujawumi. ⁵ Di nanan nati wáriiñe sirig uñen di sigaba di poop wáriiñe sirig sífeegiir tutularaay poop, nalaañumi inki man áwonkul kuroka kuceen mo’omu. ⁶ Di wáriiñe sirig futok poop nápurumi inki bee di funoomenaf ban natookubomi kúniine kuceen bajuume. Naceenjiimi, ‘Wau kaane di jijuum taate jilee di burok hani waaf?’ ⁷ Di kulaañenoomi, ‘Mati hani an ákon ájarutoli burok.’ Naaniimi, ‘Jijaw man jirok poop di kafatak kati uresenjaw.’ ⁸ Nan káliimak kúriiñumi, ati kafatak kati uresenjaw nammi arokaool áfaculaau, ‘Wónkul kurokaak man ucaamiil, mbi útoonjil écaamuley kálamukomi kubil burokab, manteer bee di katoonjumi kubil.’ ⁹ Nan kurokaak kabilumi burokab di nanan nati wáriiñe sirigas futokey di kubilumi, man acaamiimi anoosani ayab égodí edenaari yákon. ¹⁰ Nan katoonjumi burokab kubilumi, di kusofumi manteer koo pankuyab bacaam baate ewuuj bati kúlamukomi di burokab. Bare

nacaamiimi poop anoosani égodí edenaari yákon.

¹¹ Nan kuyabumi bacaamab booliil kuban, di kúku-umoorumi bee di ati kafatak, ¹² man kommi, ‘Kurokaak kukila koo erig yákon ceb kuroke, bare núcaamolimi recererer man wúli katebumi káboliaak kati bala’ab di bugaalab di funakaf búrom.’ ¹³ Ati kafatak nalaañenumi bukoo, ‘Apaalom, ínje ikaanut wajoonut di au. Lee au bacaamab ban ujamooraami boo eenomi égodí edenaari yákon ceb?’ ¹⁴ Unjar bacaamab booli, jaw. Ínje imanje man icaam arokaau álamukomi o’omu di burokab jire’en di au. ¹⁵ Mante ínje ibajut bakooñ di ekaan wan imanjumi di sígodaas súmboom room? Mante nubabaj búlat di ínje wan ikammi jak?” ¹⁶ Yensa nawunenumi, “Kúfaculaak pankukaan kúlamuka man kúlamukaak pankukaan kúfacula.” ¹⁷ Nan Yensa di kúriiñenaool uñeney di kugabaak kulakomi ejaay bee Yerusalem, nawonkiimi sicebiil bee di oo, nan kulakomi ejaay di buronjab naaniimi, ¹⁸ “Jijiker, wulaal bukooke bee ejaw bee Yerusalem. Añiilau ati anau aate esofi man aseni kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kuliikitena kati sílingaas. Pankuregool aate ebuji, ¹⁹ ban di kusenool Kakaanutumi Kúyahudak pankujelool, pankutekool ban pankufaanjool man kubujool di ébaarey yati búpinab. Di funakaf fúfeegin-tenaf Atijamit pánayitenumulool inki di kacetumi.”

²⁰ Nan mo’omu múpurutomi iñaayaau ati kuñiilak kúniinaak kati Jebede nabilumi bee di Yensa di kuñoolool kúniinaak kugabaak, nákuntaajenumi man akobool fáculool man alawoomi mati waaf. ²¹ Yensa naceenjoomi, “Waa numanje?” Nalaañenoomi, “Regom mati kuñiilak kugabaom mambi kulako di au, aamu di báridi, aamu di bamayi nampi ulakomi di ejunkutey yati áyi di jáyiaj jooli.” ²² Bare Yensa nalaañeniimi, “Muyuul jimanjut wan jilawemi di wo! Mante jinjoolenjoolen jiraan di éraanumaay yati mátaañiaam yan ínje eetumi bee eraaney?” Di kulaañenoomi, “Wúli nunjoolenjoolen.”

²³ Yensa naaniimi, “Panjiraan di éraanumaay yúmboom, bare ibajut bakooñ bati kamuken ampi alako di báridom mba di bamayom. Ampaom najonjoojoojoo aban man kootumi kalako.” ²⁴ Nan kúriiñenaool kooni uñeney kujammi mati moo, di bóli’iimi wút di kúniinaak buku kugabaak. ²⁵ Bare Yensa náwonkuliimi man aaniimi, “Muyuul jimammanj mati kúyi kamanjutumi Atijamit kurungumi bukaniil di wanoosani, di poop kurungaiil kákalaae kubabaj kánkum pánkuyiisenuko wan koote ekaan di bukoo. ²⁶ Lee mo’omu mootumi bee ekaan di muyuul. Bare ampi amanjumi bee ekaan an áamak titooruul oo aate ekaan arokaau, ²⁷ ban ampi amanjumi bee ekaan áfacula titooruul oo aate ekaan amiiceeluul. ²⁸ Moo nokoorumí nan Añiilau ati anau oo ájawumulout man bukan kumiiceelaetool bare man amiiceelaet bukan. Ban man asen eronjey yoola man acet bee kapaken bukan kajuupoe.” ²⁹ Nan Yensa di kuriibaool kulakomi épurey Yeriko, jameen

yati bukan di elako kariibenool. ³⁰ Di bajumi kúpuuma kugaba kalakoe di kápibenaak kati buruᅇab. Nan kujammi mati Yensa alakomi ewuujey di buruᅇ bukila, di kucibuloorumu, "Baj káboteni di wúli, Añiilau ati Dauda!" ³¹ Jameeᅇy di etonkiimi man kutunten, bare koo di kufanuᅇumi man kucibuloore, "Arungaau, Añiilau ati Dauda, baj káboteni di wúli." ³² Yensa najummi jú, ban náwonkuliimi naceeᅇiimi, "Waa jimaᅇe man ikaanuul?" ³³ Di kulaañenoomi, "Arungaau, káanoli man ujuk." ³⁴ Yensa nabajumi káboteni di kukila nagorumi kúciiliil ceb di kúwambulomi di kulaañ kujukumi fiit, di kubilumi kukaan kuriibaool.

21 Nan Yensa di kuriibaool kulofenumi Yerusalem, di kúriiᅇumi ésukey yati Betufage di Furembooraf fati Uwoliw. Yensa naboñumi kuriibaool kugaba man kulo fácul. ² Naaniimi, "Jijaw bee di ésukey yan jijonkooraañaa, ban panjitook eroha yakoki di jiñooliyo bajuume di yo. Jífeluuso man jíjeetumul bee di ínje. ³ An aceeᅇujaat waaf bee di muyuul, joonool, 'Akiyaau amanuso,' ban panakaten galab man jíjeetumul so." ⁴ Mo'omu mukankan mambi wan aboñaau aregeenumi furimaf fati Atijamit woote káliroor, di foone, ⁵ "Jireg bukanak kati Sion, Jijiker, áyiau ooluul ábileuuñaau bee di muyuul, oo an awalenooro, ban oomu di bálamuk bati eroha, yoo eenomi jiroha." ⁶ Kuriibaak kugabaak kujawumi kukaan nan man Yensa ájaatikeniiimi. ⁷ Di kújeetumulomi erohaay di jiñooliyo ban di kuleefumi uloaail wáamakaw di bálamukab booliso, man Yensa aremboorumu man álakoumuwomi. ⁸ Kajuupoe di jameeᅇ yati bukan di kufetumi uloaail wáamakaw di buruᅇab, bukaaku di kúfaluumi etoje yati úbaar mansi kunenuwo fáculool. ⁹ Jameeᅇy yalo'oomi fácul di yáriibenuloomi bálamuk di kucibuloorumu, "Kasalak kooku di Atijamit mati Añiilau ati Dauda! Kásuumaayak kati Atijamit kooku di ampi ajawulomi, oo eenomi Áyiau ajawulomi di kareesak kati Akiyaau! Kasalak kooku di Atijamit ammi di bukinab bajakaab!" ¹⁰ Nan Yensa anokenumi Yerusalem, bukanak búrom kammi di ésukey yáamakey ekila di kufumoulomi wálabab, di kuceeᅇumi, "Kama, umu aima?" ¹¹ Jameeᅇy yati bukanak di yommi, "Umu aboñaau Yensa ápurumulomi Nasaret yati Galili." ¹² Yensa nanokenumi di fukobaf fáamakaf fati Atijamit ban nácesoorul kalakomi funoomaf di kayoonjenak dó. Nafarumi bibibil sitaabulas sati kúrunulaak kati sígodaas di sijunkutas sati kanoomenemi úlaabaan. ¹³ Naaniimi, "Ciikiciik, 'Elu-upom panekaani fulaw,' bare muyuul jikankan yo fulako fati kúkuu." ¹⁴ Kájukeriitumi di kabakomi kubilumi bee di oo, nasonteniimi boo di fukobaf fáamakaf. ¹⁵ Kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kuliikitenak kati sílingaas kujukumi wajamurerutimi wan Yensa alakomi ekaaney, di kuñiilak kándomi di kucibuloorumu dóo di fukobaf, "Kasalak kooku di Atijamit mati Añiilau ati Dauda!" Bare di kuñuumulumi máamak, ¹⁶ di

kuceeᅇumi Yensa, "Mante nujanjam wan kuñiilak kommi di eregey?" Yensa nalaañeniimi, "Éey, malegen mante jiliikenderut wan furimaf fati Atijamit furegumi, 'Ñátum di kurimak kati kuñiilak di muñiilam au nukankan kasal káliroore bee di fúko?' " ¹⁷ Nan ápurumi di bukoo man alaañumi bee Betani, ban amoorumi. ¹⁸ Fati kajomaf di bújomaraay, nan Yensa alakomi elaañey bee Yerusalem, bacaarab di busofoomi. ¹⁹ Nan alakomi ejaay najukumi búpunduun bammi di kápibenaak kati buruᅇab. Najawumi bee to, ban atookut dó muria manteer etoje ceb, namandoorubomi, "Letuwolurer inki." Yan too galab búbaarab di bulalabenumi. ²⁰ Nan kuriibaool kujukumomi di wáaloimi, di kuceeᅇumi Yensa, "Wau kaane man búbaarab bulalaben galab mo'omu?" ²¹ Yensa nalaañeniimi, "Ínje eem di ereguul malegenam, jifiumujaat Atijamit ban jibajut úyeget ugaba mati kánkumak koola, leejire to di wakaanimi búpunduunab, bare handeneen panjoon fúlankinaf ufe, 'Kábulo'ooro jaw úlo'ooro falaf,' panfuyiiᅇuul. ²² Jifiumujaat Atijamit, wampi jilawumi di kúlawak, panjiyabuwo." ²³ Nan Yensa alaañumi bee di fukobaf fáamakaf man alakomi kaliikitenak, kúsime-naak kunifaanak kati Atijamit di Kúyahuud kunifaan bukaaku di kubilumi bee di Yensa man kuceeᅇoomi, "Di fujuum fei noom di ekaaney uru? Ai aseni fujuumaf ufe?" ²⁴ Yensa nalaañeniimi, "Ínje poop paniceeᅇuul kúceeᅇ kákon pat. Jilaañenanjaat, ñaa ínje poop panireguul di fujuum fei níkaanumumi mukaanaam ume. ²⁵ Man Yaaya átiigulenumi bukanak, ai asenoomi fujuum fukila mante Atijamit, mba bukan?" Mati mo'omu di kalakomi kamaloor di kúkoil, di kommi, "Oonaajaat Atijamit asenoomi fo, panaceeᅇolaal wau kaane jíyinenutool. ²⁶ Bare oonaajaat bukan kusenoomi fo, núkoliaakoli jameeᅇy yati bukanak, mati yoo búrom efiunfium Yaaya oo aboña ati Atijamit." ²⁷ Di kulaañenumi Yensa, "Wúli umanjut." Yensa nammi, "Iyoo! Kama ínje letireguul ai asenaam fujuumaf ufe man ikaan uru." ²⁸ "Muyuul buu jisofumi mati kúregak uke? Bajeeᅇmbaj ániine abaje kuñiil kúniine kugaba, ñaa najawumi bee di añoolool átiyaarau, naanoomi, 'Añoolom, jaw man urok di kafatak kati uresenjaw jaat.' ²⁹ Nalaañenumi, 'A'a, letijaw,' bare fáculey nawoonoorumi ban najaw tiarok. ³⁰ Ániinaau najawumi tiaregumi añoolool álamukaau moo mákonam. Oo nalaañenumi, 'Baa, panijaw,' bare ajawutubo. ³¹ Ai di buku kugabaak akammi wan ampaool amanumi?" Di kommi, "Átiyaarau." Yensa naaniimi, "Ínje eem di ereguul malegen, mati kulagaak basaafab di kuseekak kayenetemi pankulo fáculuul man kunoken di jáyiaj jati Atijamit. ³² Mati Yaaya Átiigulenaau nabibil man áyiisuumi buruᅇab bati majoonam bampi jisofumi, ban muyuul jíyinenutool, bare kulagaak basaafab di kuseekak káyenetemi di kúyinenoomi. Ban hani nan jijukumi wabajomi mo'omuñaau, di jilatumi kátiwoor jikat

mukaanauul majakut man jíyinenool. ³³ “Jíyenten kúregak uke. Bajeembaj akilumi kafat asuwene uresen di kafatool, nájongenukomi jak, ban nawokumi fuñaafen fati kuresen aban, nawokenumi jiremb jípooyuma dó. Nabilenukomi kuwaña kuceen ban najawumi kajaaburur di mof muceen. ³⁴ Nan muriaam maalumi, naboñumi kumiiceelool kuceenak bee di kuwañaak kabilenikomi bee éyabul bucaabool bati muriaam di kafatak. ³⁵ Ban kuwañaak kabilenikomi di kúloumumi kumiiceelool man kutekumi ákon, di kubujumi aamu, ban di kuleebumi aamu kubuj ñátum di bálankiin. ³⁶ Nalaañumi aboñ kumiiceel kuceen, kawuujé bukaaku, bare di kukaaniimi moo mákonam. ³⁷ Di múlamukaam, akilumi kafatak naboñumi añoolool ániine bee di bukoo, di aaney, ‘Pánkulebien añoolom.’ ³⁸ Bare nan kuwañaak kabilenikomi kujukumi añiilau ceb, di kuregoorumi, ‘Ume oo aatumi bee ekiley bu-laañab. Jibil, ubujaalool dak, mambi ukilaal ko.’ ³⁹ Di kuradagenoomi taac kubetenool téeney yati kafatak ban di kubujootomi dak. ⁴⁰ Nampi akilumi kafatak alaañulomi, waa panakaan bee di kuwañaak kukila kabilenimi kafatool?” ⁴¹ Kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di Kúyahuud kunifaan bukaaku di kulaañenoomi, “Panabuj kájakaatimi jákaati aban, nabilenuko kuwaña kuceen kampi kasenoomi bucaabab boola bati muriaam kéelookeel.” ⁴² Yensa naceenjiimi, “Mante jiliikenderut di furimaf ufu fati Atijamit? ‘Fukoobaaf fo’ofu fan kuteepaak kulateenumi, foo fulaañumi fulako di égooleney yasofumi líŋ kukukak kati eluupey. Mo’omu moo búkaanumab bati Akiiyaau, meenolaameen di kú-cilolaal.’ ⁴³ Mati mo’omu ínje eem di ereguul, jáyiaj jati Atijamit pánjibotuli di muyuul ban panjiseni bukan kati mofam kamañumi man kukaan man ceenumi eeno.” ⁴⁴ Ampí alomi di fukooba fukila panfutujerool jarak. Bare foo fulojaat di an akila, panfunokosool nakas. ⁴⁵ Nan kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di Kufarisaak kujammi kúregak koola, di kumanjumi mati bukoo nalobumi. ⁴⁶ Nan kuñesumi buruj bampi kúsofumoomi, di kúkolimi jameeney yati bukanak, mati yoo esofoosof nan aboña.

22 Yensa narulenumi di kaliikiten ñátum di kúregkaaku man ammi, ² “Jáyiaj jati bukinab bajakaab jooñojoo nano áyi aregumi kumiiceelool man kujonjoo fuyabaf fati añoolool ániine, ³ naboñumi kumiiceelool bee di bukanak kabemeenimi bee di fuyabaf man aregiil kubil. Bare koo di kulatumi ebiley. ⁴ Nalaañumi aboñ kumiiceel kuceen bee di kabemeenimi man kuregiil, ‘Fuyabaf fucookooricookoor fuban, kúmuunaak di múmuunaam maruukaam múmboom báraamule. Wanoosani ujonjooñonjoo uban. Jibil bee di fuyabaf!’ ⁵ Bare koo di kumoosumi bukoo ban di kujawumi burokiiil, aamu najawumi bee di kalaakool, aamu najawumi bee ban ammi kayooñenak. ⁶ Bukaaku di kúloumumi kumiiceelool di kutekiimi jákaati, man-

teer kubujiimi. ⁷ Áyiau nañuumulumi máamak, ban naboñumi kutiikaool man kubujumi kubujaak kukila ban di kureemenumi ésukey yáamakey yooliil jaj. ⁸ No’onu nammi kumiiceelool, ‘Fuyabaf fucookooricookoor fuban, bare kabemeenimi kuyajut ebil. ⁹ Iñeme jijaw bee di úwaloora wati uruñaw wáamakaw wati ésukey jíbemul kan jiiñoolenumi jibem bee di fuyabaf.’ ¹⁰ Ñaa kumiiceelool kukila di kúpurutomi bee di uruñaw man kuwonkulumi anoosani an kúkamboorumi, bukan kajake mba kajakut, kalimbisak tan fuyabaf fommi di kumeenumi tep bukanak kábemulimi. ¹¹ “Bareñaan nan áyiau anokenulomi di kalimbisak kukila bee ejukey kujaabururak, nájukuromi ániine ákon akaanoutumi kaloaak káamakak kati fuyabaf. ¹² Naceenoomi, ‘Apaalom, au buu nunokenulo taate bakaanout kaloaak káamakak kati fuyab?’ Bare ániinau natuntenumi sii. ¹³ Áyiau nammi kurambenaak kati fuyabaf koola, ‘Jisingool ban di jileebool téeney di érimey. Ban búlok di katoofoor ceb kommi.’ ¹⁴ Mati Atijamit nawonkenewonken kajuupoe, bare kupinaay kumukeni ceb.” ¹⁵ Fáculey jayiinkun Kufarisaak kuceenak di kujawumi man kumaloorumi man kuñesumi kúceen di kuwok di manlinlo mampi kuñoolenumi kusof Yensa. ¹⁶ Ban kuboñumi kuriibaail kuceenak di kuriibaak kuceenak kati Herod bee di Yensa. Ñaa nan kúriiñumi di koonoomi, “Aliikitenaa, wúli numamanj mati au malegenam nusankenemi, ban nuliikiteneliikiten wan Atijamit amañumi man bukanak kukaan malegenam. Mati au újawumeriit di kawoonoorak kati an di poop újikereriit fujuumaf fati an. ¹⁷ Régoli ñaa waa nusofumi? Mante sílingaas soololaal sisenolaasen buruj bati esen basaafab bee di jáyiaj jati Áyiau Áamakau ati Róoma, mba sisenut?” ¹⁸ Bare Yensa, namanjumi bújakaataab bati malinlaam mooliil, nammi, “Muyuul mamisam, wau joom di eñesey mampi jisofumi ínje ceb? ¹⁹ Jíyisom égodaay yan jícaamumemi basaafab.” Di kúyisool égodi edenaari yákon. ²⁰ Ban Yensa naceenjiimi, “Ai buulool di karees kei koom to?” ²¹ Di kulaañenoomi, “Kati Áyiau Áamakau.” Yensa naaniimi, “Moo, kama ñaa, kalaañen poop bee di Atijamit wan akilumi.” ²² Nan kujammomi, di wáaloimi. Di kukatoomi bálamuk kujawumi taac. ²³ Di funakaf fákona Kusadusi kuceen di kubilumi bee di Yensa, di kommi mati bajut káyitoulak di kacetumi. Di kuceenoomi kúceen kákon, ²⁴ di kommi, “Aliikitenaa, aboñaau Muusa naane, ‘Ániine abaje atiaay, acetujaat akatubo aseekool ban abajut añiil, atiool aate kálalañenul aseekau man koote ebaj kuñiil bee di ájimmi.’ ²⁵ Bajeembaj kutiaay kooni futok di kugaba titoorolaal. Átiyaarau nayabumi aseek ban nacet, babajut añiil aseekool nalaañumi ayabo di atiool. ²⁶ Di moo mákonam mukammi di agabuntenu di áfeegin-tenu yok bee di atokenau di agabuntenu. ²⁷ Di múlamukaam, aseekau nacetumi. ²⁸ Nampi Atijamit

ayitenu lomi bukanak di ecetey, ai di kúniinaak futokey di kugabaak panakilool man akaan aseekool? Mati koo poopiil kuyabeenooyab.”²⁹ Yensa nalaañeniimi, “Muyuul jilolo, mati jimanjut furimaf fati Atijamit, di poop kánkumak kati Atijamit.”³⁰ Mati nampi Atijamit ayitenu lomi kacetumi, leekuyaboor. Bukoo pankoono nan simaleeka di bukinab bajakaab.³¹ Bare iñeme, mati kapanak kati káyitoulak di kacetumi, mante muyuul jiliikenderut wan furimaf fati Atijamit fureguumi? Atijamit nammi,³² ‘Inje eenomi Atijamit an Iburehima, di Siyaa-ka, di Yankuba kumiiceelaetumi.’ Atijamit eenomi lee ati kacetumi, bare ati karonjumi ceb.”³³ Nan jameeney yati bukanak ejammomi, di wáaloimi mati kaliikitenak koola.³⁴ Bare nan Kufarisaak kujammi mati Yensa nantonk Kusadusiak ñátum di man alaañeniimi, koo di kujooorumi tákon.³⁵ Ákon di bukoo, amanja áamak ati sílingaas, nayinkool ñátum di kúceej nawok di malinlo.³⁶ Naceenjoomi, “Aliikitenaa, élingaay yei efañumi man ebaj fúkaw di sílingaas?”³⁷ Yensa nalaañenoomi, “Noote emañ Akiiyaau Atijamit ooli di ésigiri búrom, di yuuti búrom, di búyegeti búrom.”³⁸ Yo’oyu yoo eenomi étiyaarey ban yafañumi kákalaa di sílingaas búrom.³⁹ Egabunteney yoo ekankan nan ekila, ‘Noote emañ alaoori nan man umañumi fúko eeno.’⁴⁰ Sílingaas sati Muusa di síbukaas sati kuboñaak sijummi di fúlakenumaaf fati sílingaas usu sigabaas.”⁴¹ Nan Kufarisa kuceen kujooorumi tákon, Yensa naceenjiimi kúceej kákon,⁴² “Waa jisofumi mati Apakenaa Áamakau? Búbajum bíine bati ai?” Di kulaañenoomi, “Añiilau ati Dauda.”⁴³ Yensa naceenjiimi, “Kama ñaa wau kaane nan Búyegetab Bátienaab bumeenjumi Dauda, nawonkemi Apakenaa Áamakau Akiiyaool? Mati Dauda nammi,⁴⁴ ‘Atijamit Akiiyaolaal narereg Akiiyaom, Lako di báridom, bee nampi ikammi kulatoori fútobojumaaf fati úkamuni?’⁴⁵ Kaañaat Dauda nawonkeoowonk Akiiyaau, kama ñaa buu nañoolene akaan búbajumool bíine eeno?”⁴⁶ Bajut ampi añoolen alaañenool furim, di poop kápulum di funak fukila, bajut ampi apeeto bee eceenjool kúceejak di ewok di malinlo.

23 Nan mo’omu múpurutomi Yensa nammi jameeney yati bukanak di kuriibaool,² “Kuliikitenaa kati sílingaas di Kufarisaak kusankenesanken ñátum di fujuumaf fati Muusa.”³ Moo muyuul joote ekaan wampi kureguumi, bare takum jikaan nan man kukaanemi eeno. Mati kuliikitenauuliikiten wampi jikammi bare koo di kúkoil kúkaaneriit wo jáng.⁴ Bukoo kurookenerooken búrooko bálebie bee di bukaaku, boo bútebab bátaañiaab bee eteb moo, bare bukoo di kúkoil kúmañeriit karambeniil hani jayiinkun man kuteb bútebab bukila.⁵ Kukaanekaan mukanaail búrom mambi bukanak kujukiil. Mati kujoonenejoonen muceesam mooliil maakumi furimaf fati Atijamit múkalaa ban balisab booliil bubaak di mo.⁶ Kumañe-

mañ mansi kulako fulakaaf fafañumi man fúlebie nie di wáaning di kulakaak kafañumi man kujake di kukobak.⁷ Kumañemañ mansi bukanak kusaafiil di kunoomenak, ban di kumañ mansi bukanak kuwonkiil kuliikitenaiil.⁸ Bare hani ákon di muyuul aatut ewonki aliikitenamati muyuul aliikitenamati ákon ceb jibaje, mati muyuul búrom batiaay.⁹ Ban hani ákon di muyuul jootut ewonk an ampauul baabe di dúniyaay, mati muyuul Ampa ákon ceb jibaje ammi di bukinab bajakaab.¹⁰ Di poop hani ákon di muyuul aatut ewonki arunga. Mati muyuul arunga ákon ceb jibaje, Apakenaa Áamakau.¹¹ Afañumi man ákalaae di muyuul, oo aate ekaan arokauul.¹² Bare ampi atebenooromi Atijamit panawalenool tentaam, ampi awalenooromi Atijamit panatebenool fatiyaay.¹³ Yensa narulenumi kasanken man aaniimi, “Búyiikab bulako di muyuul kuliikitenaa kati sílingaas di Kufarisa! Muyuul mamasam! Mati muyuul jiwambenumi fúlamutaf fati jáyiaj jati bukinab bajakaab fúculey yati bukanak. Di poop mati muyuul di kúkouul jilatumi kanokenak dó di jifirenumi kaliikumi bee kanokenak dó!¹⁴ Búyiikab bulako di muyuul, kuliikitenaa kati sílingaas di Kufarisa bukaaku, muyuul mamasam! Mati muyuul jiguuñeguuñ waaf wati kuseek kati kújima, ban di jimañemañ bee éyiis ceb kalawemi baik. Moo kaane pánjiyabul kúnagak kafañumi man kúkalaae!¹⁵ Búyiikab bulako di muyuul kuliikitenaa kati sílingaas di Kufarisa! Muyuul mamasam! Mati jijawoojawoor jítip fal bee fal di mofam búrom man jítiiw búyeget bati an man ajaw asof buruñuul, ñaa nan asofubomi di jikaanool man abaj kútek di sambunas sáceteriitumi ñooni ñagaba manteer wuuj kooluul.¹⁶ “Búyiikab bulako di muyuul! Mati muyuul jikankan nan kúpuuma kaam di karuuoor! Muyuul joone, ‘Ampi abaatumi ñátum di fukobaf fáñiaaf, kabaatak koola leekusofool. Bare an abaatumi ñátum di wambaraw wajoonenimi ñátum di sánaay yádomi dóo di fukobaf fáñiaaf, kabaatak koola pankusofool.’¹⁷ Muyuul sígot sájukeriitumi! Wei ufañumi man ubaje fúkaw, mante sánaay mba fukobaf fáñiaaf fati Akiiyaau fakammi man sánaay éliroor?¹⁸ Muyuul jommi, ‘Ampi abaatumi ñátum di fúsimenaf, kabaatak koola leekusofool. Bare ampi abaatumi ñátum di kawulak kammi to di fúsimenaf, kabaatak koola pankusofool.’¹⁹ Muyuul kaanoñaa nan bukan kápuume! Wei ufañumi man ubaje fúkaw, mante kawulak di fúsimenaf, mba fúsimenaf fakammi man kawulak kúliroor?²⁰ Moo kaane ampi abaatumi ñátum di fúsimenaf, oo nababaat ñátum di fo di poop ñátum di kawulak kanoosani kasenimi to bee di Atijamit.²¹ Ban ampi abaatumi ñátum di fukobaf fáñiaaf, oo poop nababaat ñátum di fo di poop ñátum di Atijamit ácinudomi.²² Ban ampi abaatumi ñátum di bukinab bajakaab, oo nababaat ñátum di ejunkutey yati Atijamit di poop ñátum di Atijamit alakomi di yo.²³ “Búyiikab

bulako di muyuul kuliikitenak kati sílingaas di Kufarisa! Muyuul mamisam! Mati jípurenepuren jakaay yati naana, yati diil di yati kumin yan jitujumi. Bare muyuul jimaŋut jisof kaliikitenak kafaŋumi man kubaje fúkaw di sílingaas búrom, kaanomi nan majoonam, káboteniak, di poop kafiumak, ure jooteenumi ekaan bamoosut waawu. ²⁴ Muyuul jikankaan nan kápuume kaam di karuvoor! Muyuul éjiin ébira yalomi di muraanaul bare di jimer eñonkomma! ²⁵ “Búyiikab bulako di muyuul kuliikitenak kati sílingaas di Kufarisa! Muyuul mamisam! Mati jiposepos di jitolul téenjeraay yati éraanumaay di ebooley ériumaay, bare di jimeenjenusomi di muria di muraana man jibajumi kápurumul di kamingenak di máfeketam nan man eenomi di úyegetuul. ²⁶ Muyuul Kufarisa kápuumiña! Jitoon jipos di jitolul síndeneey yati éraanumaay di ebooley ériumaay, kammojaat téenjeraay yooliyo poop panetiluli. ²⁷ “Búyiikab bulako di muyuul kuliikitenak kati sílingaas di Kufarisa! Muyuul mamisam! Mati muyuul jooŋoŋoo nan kuyaak kanaanenimi lasa tien lec, téenjeraay yooliko ejoŋoŋoŋoor máamak, bare síndeneey ememmeer di wool wati kacete di wanoosani wasikoe dóo wommi. ²⁸ Moo mákonam muyuul jooŋoŋoo nan bukan kajoone di fácul bukaaku, bare síndeneey yooluul jimemmeer di mamisam di májakaataam. ²⁹ “Búyiikab bulako di muyuul kuliikitenak kati sílingaas di Kufarisa! Muyuul mamisam! Mati jitepeteep kuyaakak kajakaak kati kuboñaak di kajoonumi ban di jikarenukomi máamak. ³⁰ Ban di joone, ‘Kaaneenjaat wúli numateemmat no’ona di nanan nati kúfannaaniŋoli, wúli letu-naamooreen di ebujey kuboñaak.’ ³¹ Bare nan man kasankenak kooluul ko’oku kúyiisenumi eeno, mati muyuul eenomi úwolorumaw wati kabujeenumi kuboñaak. ³² Ñaa jirulen jifabel wan kufannaaniŋuul kutoonjeenumi nan piyaay. ³³ Muyuul siyela! Muyuul ulun! Buu joote epak di sambunas sáceteriitumi? ³⁴ Mati mo’omu jijanten jak, malegen paniboñuul kuboña, di bukan kalinloe, di kuliikitenak kati buruŋab bati Atijamit. Panjibuj kuceen, panjifaanjen bukaaku di ébaarey yati búpinab, ban panjitek bukaaku jákaati di kukobak kooluul ban di jicesooriil ésuk bee di ésuk. ³⁵ Moo kaane kútekak kati ebujey yati bukanak kakaanutumi waaf wajakut pánkoomi di muyuul, káŋarum no’ona man táatumulomi di ebujey yati Abel bee di ebujey yati Jakaria, añiilau ati Barakia an muyuul jibujumi too di titoorey yati fukobaf fáñiiaaf fati Akiyaau di fúsimenaf. ³⁶ Ínje eem di ereguul malegenam! Kútekak kati mukaanaam umu búrom pánkoomi di bukanak kati jaat. ³⁷ “Wáay ínje! Yerusalem, Yerusalem! Yabujemi kuboñaak, yabujemi aleebumi sikooba kan Atijamit áboñeulimi! Ñooma-soon nimaŋeene kajojen tákon bukanak kooliyo di ínje nan man eyilool éfimenemi muciiwuyo eeno, bare jí-

maŋeriit. ³⁸ Atijamit akaan eluupuul elako tíkaar. ³⁹ Ínje eem di ereguul, leejilaañ jijukom, bee nampi jommi, ‘Kásuumaayak kati Atijamit kooku di ampi ajawulomi, oo eenomi ajawulomi di kareesak kati Akiyaau.’”

24

Nan Yensa ápurumi di fukobaf fáamakaf ban nalakomi ejaay, kuriiba kuceen di kúlofuloomi, man kuñuuroomi man kúyiisool fukobaf fáamakaf. ² Bare nalaañeniimi man ammi, “Uru ran jijukumiña, lee roo? Ínje eem di ereguul malegenam, pambaj hani fukooba fákon leefulako to faate karembenoor di fupaal fo.” ³ Di múlamukaam, nan Yensa alakomi di Furembooraf fati Uwoliw, kuboñaool di kubilumi bee di oo koo sicebiil, di kuceenoomi, “Régoli, noonei uru búrom eete kabajo, ban fúmanjum fei noote ejuk mati élaañuley yooli di ebaney yati dúniyaay?” ⁴ Yensa nalaañeniimi, “Ílkaanum máamak takum jimaŋ man an abuntuul. ⁵ Mati bukan kajuupoe pánkujawumul di kareesom, di aaney, ‘Ínje eenomi Apakenaau Áamakau, ínje eenomi Apakenaau Áamakau,’ ban pankubunt bukan kajuupoe man kújim. ⁶ Panjijam mati kutiik di kákuumoorak kati kutiik bare takum jíkoli. Mati waafaw uwe woote emond ubajo, bare ebaney yati dúniyaay ériiŋoorut. ⁷ Mof pammutiiken mupaalumo mof, ban jáyi panjitiiken jipaalujo jáyi, ban pambaj ba-caar báamak di káliliŋenoor kati yentaam káamak banoosani: ⁸ Bare mo’omu búrom mukankaan nan jariey yatoonjemi bala’a aseek aron añiil. ⁹ “Mo’omu mubajojaat panjisofi, panjiteki ban di panjibuji. Bukanak kati dúniyaay búrom pankulatuul mati muyuul kuriibaom. ¹⁰ Kuriibaom kajuupoe pankulaañ bálamuk mati kafiumak kooliil ban pánkupuroor man kusenoor di poop pankulatoor. ¹¹ Ban kuboña kubunta kajuupoe pankuyito man kubunt bukan kajuupoe man kújim. ¹² Mati bújakaataab pambubeneno, kamaŋoorak kati bukan kajuupoe pánkulaamo. ¹³ Bare ampi amuutenumi bee mo di fúbanumaf, oo panabaj epak. ¹⁴ Bukanak kootumi káriiŋen furimaf fajakaaf ufe fati jáyiaj jati Atijamit banoosani di dúniyaay búrom nan káyiisen bee di kati mofam búrom, ban ñaa ebaney yati dúniyaay páneriŋ. ¹⁵ “Panjijuk ‘Waafaw wajiteniaaw’ wan aboñaau Daniel asankeneenumi no’ona! Woo panujuumeni di fulakaaf fáñiiaaf (jikat man kuliina mbi kúlau). ¹⁶ Ñaa kammi di kapanak kati Yúdea koote etey bee di kúlankiinak. ¹⁷ An ammi di kasondak kati eluupey, takum anoken eluupool bee enar wambarool. ¹⁸ An ammi di kalaakool takum álaañul man aŋar kaloool káamakak. ¹⁹ Di kunakak ko’oku, búyiikab bulako di kuseekak kaakumi úrookaaw di kuseekak kammi di karaafenak! ²⁰ Jilaw Atijamit mambi funakaf fati etey fúbajoaati titoorey yati fujamaraay mba di funakaf fati kálebienak. ²¹ Mati búyiik báamak baatumu kabajoak butamburerut bubajo baanomi nan mo’omu kabiño di fúcitumaf fati dúniyaay bee mo iñeme, ban bootut kabajorer jáng. ²² Atijamit

átemienutujaat kunakak kati búyikab, hani an letarjoolen aronj. Bare mati bukanak kamukenimi koola, kunak kukila pánkutemi. ²³ Ampi areguumi mo'omu, 'Jijiker, Apakenaau Áamakau oome!' mba 'Ooma!' takum jifium. ²⁴ Mati kupakena káamak kubunta di kuboña kubunta pánkuyitoul ban di kúyiisen kúmanjum di wjamurerutimi man kubunt kuñoolenjaat hani kan Atijamit amukenumi. ²⁵ Jíyenten, nireguureg no'ona. ²⁶ Ñaa koonuujaat, 'Jijiker, oo ooma di bañaanab,' takum jípur bee bo. Koonuujaat, 'Jijiker, oo ooma dáara di kumoorak,' takum jíyineniil. ²⁷ Mati élaañuley yati Añiilau ati anau, yoo panekaan nan kaliboorak kápurumeuumi ban búrabumemi ban di kufijijen bee ban bújonumemi nanoosani. ²⁸ Nan man sígutum siraakemi eeno, moo múyiisenyiisen mati biinj boom bo. ²⁹ "Nampi kunakak uku kati búyikab kubanumi, bala'ab pámburimen túk, ban jileenjaj leejiwunen, bootab pámbuloul di kátula, ban wánkumaw wammi di fatiya pánullilijeni. ³⁰ Ñaa fúmanjumaf fati Añiilau ati anau panfuraj di fatiya, ban bukan kati kasankenookasanken búrom di dúniyaay pánkuciiñit. Di élaañuley yati Añiilau ati anau di kurola kati fatiya, bukanak pankujuk kánkumak koola káamakak di mawunjam máamakam mabajumi di Atijamit di móro. ³¹ Nampi kábiil káamak kulitenimi, Añiilau ati anau panaboñ simaleekaas soola bee di ufeefaw ubakiiraw wati dúniyaay, man sijojen bukanak kan Atijamit amukenumi kápurumul banoosani. ³² "Jíliikenum búpunduunab. Nampi bulakomi erebey ceb muyuul di jimanj mati súm fujamaf fulofulolof. ³³ Moo poop, nampi jijukumi uru búrom, di jimanj mati élaañuley yoola elofulolof ñaj. ³⁴ Ínje eem di ereguul malegenam, mati bukanak kati iñeme leekucet uru búrom baba-jout. ³⁵ Dúniyaay di bukinab bajakaab pánsijim, bare kurimom léekujimurer. ³⁶ "Bare an amanjut mati funak fukila di nanan nikila. Hani simaleeka mba Añiilau amanjut, bare Ampaau ceb. ³⁷ Nampi élaañuley yati Añiilau ati anau panokoor nan wabajoenumi di kunakak kati Nuha. ³⁸ Mati no'ona bala'a mumelam máamakam mubilumi, bukanak kulakoeenlako furi di baraan, di kayaboor, bee nan funakaf fukila fan Nuha ájupomi di busaanaab báamakab. ³⁹ Bukanak kumanjut waatumi kabajo bee mo nan mumelam máamakam mubilumi muyoomeniimi búrom. Mo'omu mootumi ekaaney nampi Añiilau ati anau alaañulomi. ⁴⁰ Kúniine kugaba pankulako burok di kalaak, ákon panañari man aamu akati to. ⁴¹ Kuseek kugaba pankulako etamp tákon, ákon panañari man aamu akati to. ⁴² Moo kaane, jíkaanum mati jimanjut funak fei Akiyauul aatumi bee ebiley. ⁴³ Bare jimanj mo'ome, ati eluupey amanjeenujaat nei ákuuau aateenumi ebiley di fukaf, moo pánakaanumeen ban letakatenool man afum eluupool. ⁴⁴ Muyuul joote kajonjoor nanoosani. Mati Añiilau ati anau pánalaañul nan jileemi di ka-

woonoor mati ebiley yoola. ⁴⁵ "Kama ai eenomi amiiceelau afiumaay ban nalinlo? Lee oo an arungool akatumi búrookaab bati eseney furiaf bee kumiiceelak bukaaku nan ceenumi? ⁴⁶ Amiiceelau akila jakoojak nampi arungool alaañulomi bee síndo'ool pánatookul nakaan burokool. ⁴⁷ Ínje eem di ereguul, arungau panakaten amiiceelau akila man ateb búrookaab bati fubajool búrom. ⁴⁸ Bare kaanjaat amiiceelau akila ájakaatimi naanooromi, 'Arungoom létalaañaliul,' ⁴⁹ ban nataatumi etekey kupaalool kumiiceel bukaaku, ban nalako furi di eraan, nákali di kupaalool. ⁵⁰ Arungau ati amiiceelau akila pánalaañul funak fákon di nanan nan amiiceelau o'omu asofutumi mati élaañuley yoola. ⁵¹ Arungool panatekool jákaati ban nanaamoorool di bukanak kati mamisam, ban káciñit di katoofoor kommi.

25 "Jáyiaj jati bukinab bajakaab joonojoono nan mo'omu. Di bajumi kujaña kooni uñen kañarumi síwunenumaiil ban di kúpurumi bee kayaño ati fuyabaf. ² Kujaña kooni futok di bukoo kulinlout, ban futokey yaayu kalinloe. ³ Mati nan kalinloutak kuñarumi síwunenumaiil, kújeetumut karasiin yiceen di yóro, ⁴ bare kalinlaak di kuñarumi síwunenumaiil di karasiin yiceen di yóro. ⁵ Ati fuyabaf áriiñaliulout, di wuujuto kaaniil búromiil kañot di kúmoorimi. ⁶ Bareña nan ríiñumi di titoorey yati fukaf di kujammi kacibuloorak, 'Ati fuyabaf oomu nábileul! Jípurul jijaw bee kañayo'oolak.' ⁷ Ñaa kujañaak kukila búromiil di kuyitomi man kújeekenumi síwunenumaiil. ⁸ Ban kalinloutak di kommi kalinloak, 'Jíwunoli karasiiney yooluul, mati síwunenumaoli karasiin ebamban.' ⁹ Bare kalinlaak di kulaañeniimi, 'Ukammojaat, karasiiney leeyaj bee di wúli ban poop leeyaj bee di muyuul. Jijaw bee kanoomeneyomi man jínoomul bee di kúkoul moo fañ man jake.' ¹⁰ Kalinloutak koo di kúpurulomi kujaw bee énoomuley karasiin ceb, ati fuyabaf náriiñumi. Kalinlaak kajonjoorumi di kunokenoorumi di ati fuyabaf síñakon bee di fuyabaf kuban, kábabumaak di kuwambenimi. ¹¹ Bálamuk jayiinkun kalinloutak di kúriiñuumi poop, di kucibulomi, "Arungau, arungau, wámbuloli kábabumaak." ¹² Bare nalaañeniimi, 'Ínje eem di ereguul malegenam, imanjtuul.' ¹³ Moo kaane, jíkaanum mati jimanjut funakaf mba nanan nati élaañuley yúmboom. ¹⁴ "Jáyiaj jati bukinab bajakaab joonojoono nan mo'omu. Di bajumi ániine aate ejaw kajaaburun, náwonkuumi kumiiceelool man akatenumi búrookaab bati fubajool. ¹⁵ Nasenumi anoosani wampi arjoolenumi. Ákon nasenoomi sígodi sitalant sooni futok, aamu sigaba, áfeegintenu yákon riiboor. Ban najawumi kajaaburun. ¹⁶ Ákon ayabeenumi sígodaas sitalantas sooni futokey najawumi galab arokensomi. Ban nabajumi búrembenab bati sitalantas sooni futok. ¹⁷ Moo mákonam aamu ayabeenumi sígodaas sitalantas sooni sigaba narokenusomi poop

nabajumi búrembenab bati sigaba poop. ¹⁸ Aamu ayabeenumi égodaa y etalantey najawumi tiawokumi busun man ayof égodaa yati arungool. ¹⁹ Nan piyomi arungaa ati kumiiceelak kukila nalaañulomi di ka jaaburuj ban namañ bee emanj man kurokenumi sígodaas soola eeno. ²⁰ Ayabeenumi sitalantas futokey nájeetumuumi sitalantas sooni futok sati búrembenab, di aaney, 'Arungaom, au sitalantas sooni futoke y nusene ínje. Jiker, nibabaj búrembenab bati sooni futok.' ²¹ Arungool naanoomi, 'Nukankaan jak, au amiiceel alegen ban afiumaay. Mati núrindiñ kafium di waaf wasiinkun, panikateni búrookaab bati waaf wáamak. Nókenul man ubaj kásuumaak kati arungai.' ²² Ban aamu abajeenumi sitalantas sigabaas poop nabilumi, di aaney, 'Arungaom, au sitalantas sigaba nusene ínje. Jiker, ínje nibabaj búrembenab bati sitalantas sigaba poop.' ²³ Arungool naanoomi, 'Nukankaan jak, au amiiceel alegenoe ban afiumaay. Mati núrindiñ kafium di wasiinkun, panikateni búrookaab bati waaf wáamak. Nókenul man ubaj kásuumaak kati arungai.' ²⁴ Ayabeenumi etalantey yákoney poop nabilumi, di aaney, 'Arungaom, ínje nimammanj mati au an átaañie, nukankaan nan an ajalemi wan alukutumi, ban najojenemi ban ayiisikenutumi bálut. ²⁵ Ñaa ínje níkolieenkoli, nijawumi iwokumi busunab man iyofuyomi. Jiker, yo'oye yan usenammi.' ²⁶ Bare arungool nalaañenoomi, 'Au amiiceel ájakaatie ban nálaamoe! Au numanjeemmanj mati ínje nikankaan nan an ajalemi muri man alukutumi, ban najojenejoenumo ayiisikenutumi bálut? ²⁷ Au ooteene kamaageneen etalantey yúmboom kamaagemi man kurok. Kaaneemmojaat, nan ilaañulomi paniyabeneene búremben di yo. ²⁸ Ñaa jíbotul etalantey yákoney di oo, man jisen abajumi sooni uñeney. ²⁹ Mati ampi abajumi Atijamit panabenenool, bare ampi abajutumi, hani jasiinkuney di wan asofumi woo naake, Atijamit pánabotuuwo di kañenool. ³⁰ Ban nabetenumi amiiceelau umu alegenoutau téeney di érimey, ban káciñit di katoofoor kommi.' ³¹ "Nampi Añiilau ati anau alaañulomi di mákalaam moola nan áyi di simaleekaool búrom, panalako di ejunkutey yálirooraay yati jáyiaj joola." ³² Bukanak búrom kati dúniyaay pankujojenoor tákon di bújonlenool. Ban pánapajul bukanak bukaaku di bukaaku, nan man amataau ápajulemi sisahaas di sijaameenas eeno. ³³ Pananen sisahaas di báridool, bare sijaameenas di bamayool. ³⁴ Ñaa áyiau panaan kalakomi di báridool, 'Wóoy muyuul kan Ampaom Atijamit asenumi kásuumaayak. Jibil man jooken jáyiaj jajonjoorimi mati muyuul káñarum no'ona di butuukab bati dúniyaay. ³⁵ Nan icaaretumi di jisenammi wampi iri, nan baraanab busofammi di jisenammi wampi iraan, nan ikammi ajaaburuj di jiwalenammi jak, ³⁶ nan mutugenam musofammi di jisenammi wampi ikaano, nan

íju'utumi di jibilumi man jijukammi, nan ilakomi dán bukanak kukuleimi di jibilumi jijukammi.' ³⁷ Ñaa kajoonaak pankulaañenool, 'Akiiyaau, noonei nujuki man ucaarete ban nuseni wampi uri, mba noonei nujuki baraan man busofi ban nuseni wampi uraan? ³⁸ Noonei nujuki man ukaane ajaaburuj man uwaleni jak, mba noonei nujuki mutugenam man musofi ban nuseni wampi ukaano? ³⁹ Noonei nujuki man úsumute mba dán bukanak kukuleimi ban nubil ujuki?' ⁴⁰ Áyiau panalaañeniil, 'Ínje eem di ereguul malegenam, nanoosani nan jikammomi an ákon di kuriibaom kasofutimi di waaf, moo ínje jikammi!' ⁴¹ Áyiau panaan kalakomi di bamayool, 'Jítoro di ínje! Atijamit abet býiik di muyuul. Jijaw di sambunas sáceteriitumi sajoo-nenimi mati Seetaanaay di simaleekaas sooliyo. ⁴² Mati nan icaaretumi jisenutom wampi iri, nan baraanab busofammi jisenutom wampi iraan, ⁴³ nan ikammi ajaaburuj jiwalenutom, nan mutugenam musofammi jisenutom wampi ikaano, nan íju'utumi jisontenutom, nan kukulammi jibilut jijukom.' ⁴⁴ Koo pankulaañen poop, 'Akiiyaau, noonei nujuki man ucaarete, mba baraan di busofi, mba nukaan ajaaburuj, mba mutugen di musofi, mba núsumut, mba di kukuli dán bukanak kukuleimi, ban wúli umañut urambeni room?' ⁴⁵ Áyiau panalaañeniil, 'Ínje eem di ereguul malegenam, nanoosani nan jikaanutumi an ákon di kuriibaom kasofutimi di waaf, moo ínje jikaanutumi.' ⁴⁶ Bukanak buke pankucesoori bee ban kútekek kúbaneriitumi, bare kajoonaak pankuyab eronjey yati bándoorey."

26 Nan Yensa abaneenumi kaliikitenak koola, nammi kuriibaool, ² "Nan man jimanjumi eeno mati kunak kugaba fácul káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri pánkuriñul, ban Añiilau ati anau pankusofool kusen kulatoorool man kufaanenool di ébaarey yati búpinab." ³ Nanan nákonan kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di Kúyahuud kunifaan kuceen di kujojumi tákon di síndeey yati ásimenaau áamakau ati Atijamit, an kuwonkemi Kayafas. ⁴ Di kuñesumi buruj mampi kusofumi Yensa ñátum kutunt man kubujool. ⁵ Bare di kommi, "Takum ukaanaal mo di nanan nati káaningak uke, kaanutumojaat pankuyiten káguuloor." ⁶ Yensa nalakoeenumi di ésukey yati Betani di síndeey yati Simon, ániine an kafaañak kusofeenumi. ⁷ Nan kulakomi káliimenak, aseek aceen nanokenulomi di jiraafa jati alabasuta jabajumi mumelam maputemi súum jan butumujo burioe máamak, náyuenumomi di fúkaaf fati Yensa. ⁸ Nan kuriibaool kujukumomi, di bóli'iimi máamak, di kommi, "Jijiker, man akajenumiñaa? ⁹ Mati mumelam ume mooteene kanoomeneeni butum báamak, ban sígodi sikila pansiseneeni kabajutumi" ¹⁰ Bare Yensa namanjumi wan kusankenumi nalaañeniimi, "Waa kaane di joom di kagaalen aseekau? Nakankaan mukaana majake di ínje. ¹¹ Muyuul panjibaj kabajutumi nanoosani, bare leejiba-

jom nanoosani. ¹² Man áyueñña mumelam maputemi súum di ínje moo bee kajonjoorom kafokak kúm-boom. ¹³ Iñeme ínje eem di ereguul malegenam, banoosani bampi bukanak kúriinenumi furimaf fajakaaf ufe fati Atijamit bee di kati dúniyaay búrom, pankuregen wan aseekau umu akammi man bukanak kuwoolo mati oo." ¹⁴ Yúdas Isikariot, ákon di kúriinenaak uñeney di kugabaak kati Yensa, najawumi bee di kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit. ¹⁵ Man ammi, "Trambenuujaat man jisof Yensa, waa joote esenom?" Di kuliikumi sígodifori sooni kabanani di uñen ban di kucaamoomi so. ¹⁶ Ban kánjarum to Yúdas nalakomi eñes buruñ bampi ápurumi akaan kusof Yensa. ¹⁷ Di funakaf fútiyaaraf fati karuukentak kati káaningak kati Mbúur Yabajutumi Múliitenuma, kuriibaak kati Yensa di kubilumi bee di oo, di aaney, "Boobei numañumi man ujaw ucookoori furiaf fati káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri?" ¹⁸ Nalaañeniimi, "Jijaw bee di ésukey yáamakey tijoon an aceen, 'Aliikitenaau naane, nanan noola nírindiñ. Oo di kuriibaool pankuruuken káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri di eluupi.'" ¹⁹ Ñaa kuriibaool di kukammi nan man Yensa aregiimi eeno, man kucookoorumi furiaf fati káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri. ²⁰ Nan ríñumi káliimaraay, Yensa di kúriinenaool uñeney di kugabaak di kulakomi tákon furiaf. ²¹ Nan kulakomi furiaf, naaniimi, "Ínje eem di ereguul malegenam, ákon di muyuul pánapur di ínje." ²² Di táañi'iimi máamak, di kutaatumi eceñooley ákonakon, "Arungaau, mante ínje room?" ²³ Nalaañenumi, "Ákon di muyuul an uriooremi di ínje di ebooley yákoney, oo aatumi bee épurey di ínje. ²⁴ Añiilau ati anau, panalet nan man ciikimi moola eeno. Bare býiikab bulako di aatumi bee ekaaney man kusofom. Pánkoyumeen an akila awoleenutijaat!" ²⁵ Yúdas, aatumi épurey di Yensa fáculley, poop naceñumi, "Aliikitenaau, mante ínje room?" Yensa naanoomi, "Au urege mo." ²⁶ Nan kulakomi furiaf káliimenak, Yensa nanjarumi fúmbuur, nasalumi aban, namiinufomi asen kuriibaak, di aaney, "Jiyab jiri. Ure eniilom." ²⁷ Nanjarumi éraanuma, nasalumi aban naseniimi, di aaney, "Jiyab jiraan, búromuul. ²⁸ Ure fúsimom, ñátum di fo Atijamit nakaan kasofoorak koola di muyuul. Pánfuyui, man bukan kajuupoe majakutiil mubonketi. ²⁹ Ínje eem di ereguul, ínje letilaañ iraander wayin bee nampi funakaf fukila fúriñumi fampi ínje di muyuul ootaami eraan wayin yunkul di jáyiaj jati Ampaom Atijamit." ³⁰ Yensa di kuriibaool di kúcimmi kácim kati esaley yati Atijamit, ban di kúpurutomi kujaw bee Furembooraf fati Uwoliw. ³¹ Yensa naaniimi, "Di fukaf fo'ofu fati jaat, muyuul búrom panjilaañ bálamuk mati ínje. Mati ciikiciik mati, 'Panibuj amataau, ban kayoonak kati sisa-haas pankuyiisoori nañ.'" ³² Bare nampi Atijamit áyitenulammi bee eronjey, paniyabuul fácul bee Galili." ³³ Peter naregoomi, "Handeneen bukoo búrom panku-

laañ bálamuk mati au, ínje letilaañ bálamuk jáng." ³⁴ Yensa nalaañenoomi, "Ínje eem di ereguul malegenam. Fukaf fo'ofu fati jaat, bala'a kéenak kulit, panuñoomsom ñooni ñáfeegiir mati umanjutom." ³⁵ Peter naanoomi, "Handeneen au oote ecet di ínje, letiñoosi." Kúriinenaool karinomi moo mákonam kuregoomi eeno. ³⁶ Yensa di kuriibaool di kujawoorumi bee tanat tati Gesemani, nammi kuriibaool, "Jilako taate, man ínje ijaw bee uba man ilaw bo." ³⁷ Nanjarumi Peter di kuñiilak kugabaak kati Jebede man kuriiboorum, no'onu di toonjoomi káboteni man táañioomi máamak. ³⁸ Naaniimi, "Yuutom egagaal máamak, jeheemeen bee ecet. Jilako taate, man jikooñaam." ³⁹ Napummi tet ceb nalomi kúfima tentaam ban nalawumi, "Ampaom, kaanjaat panjoolen kaan, ure'eten éraanumaay uye yati býiikab di ínje. Hani moo takum wan imañumi mbi ukaan, bare wan umañumi mbi ukaan." ⁴⁰ Nalaañulomi bee di kuriibaool, tiatookiimi kámooraak yím. Nammi Peter, "Kama, jinjoolenut jikaanum di ínje wáriñje erig yákon room?" ⁴¹ Jíyilo man jilaw Atijamit takum Seetaanaay enjoolen étiwuul. Mati býegetab malegen bubebeb, bare eniiley élaamolaamo." ⁴² Nalaañumi ápur kagabuntentak man alawumi, "Ampaom, kaanjaat leenjoolen kaan man íraanaati éraanumaay uye yati býiikab di ínje, wan umañumi mbi ukaan." ⁴³ Nalaañulomi inki nátookuliimi man kúmoorie, mati kúcilak kooliil kúlebilebi. ⁴⁴ Ñaa nakatiimi bálamuk, nalaañumi káfeegintentak man alawumi kúlatak kákonak. ⁴⁵ Nalaañumi bee di kuriibaool man aaniimi, "Muyuul, hani bee iñeme jooju kámoori mba kayoolo? Jijiker, nanan nírindiñ. Añiilau ati anau pánkupur di oo ban di kukaan man kusofom kusen di kañentak kati kukaana majakut. ⁴⁶ Jiyito, man uja'aal. Jijiker, aatumi épurey di ínje akaan man kusofom náriñuloriñ." ⁴⁷ Nan Yensa aamimi kasankenak, Yúdas, ákon di kúriinenaool uñeney di kugabaak, náriñulotomi di jameen yáamak yaakenulo muliba mabaake di simoon. Bukoo kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di Kúyahuudak kunifaanak kuceen kuboñumi man kusof Yensa. ⁴⁸ Iñeme Yensa ápuraool Yúdas naregeeniireg mati fúmanjum, di aaney, "Ampi icuufumi di jimanj oo, jisofool." ⁴⁹ Ñaa Yúdas najoonenumi taac bee di Yensa, nammi, "Aliikitenaau, isaafi kásuumaay!" aban nacuufoomi. ⁵⁰ Yensa nammi, "Apaalom, waa nubile taate?" di kubilumi kutookoomi ban di kúbiipooroomi bíp man kusofoomi. ⁵¹ Ákon di kalakomi di Yensa náfoonulumi jilibaaj jabaakaaj joola man acanumi kawosak kati ákon di kumiiceelak kati ásimenaau áamakau ati Atijamit. ⁵² Yensa naanoomi, "Laañ jilibaaj jabaakaaj jooli di kafoonak. Mati anoosani áfoonulumi jiliba bee mati futiik, namanj mati pánacetum di jiliba. ⁵³ Mante au nusosof mati letiñoolen ilaw Ampaom, yan man áboñul taate uyoonj wawuuje uñen di ugaba wati simaleeka sitiika? ⁵⁴ Bare kammojaat, buu pan furimaf

fati Atijamit fúliroor, fasankenumi mati mo'omu moote kabajo?" ⁵⁵ Nanan nikila Yensa nammi jameeņey, "Mante ínje ákuu, an jibile bee esofomey di muliba mabaake di simoon? Balayoobalay, nilakoeenlako kali-kiten muyuul dóo di fukobaf fáamakaf, ban jisofutom noo. ⁵⁶ Bare mo'omu búrom mukankaan mambi wan kuboñaak kuciikumi di furimaf fati Atijamit úliroor." No'onu kuriibaool búrom di kúpurumi di oo man kuteyumi kufasoor. ⁵⁷ Bukanak kasofeenumi Yensa di kújeetumoomi bee di síndeey yati ásimenaau áamakau ati Atijamit, an koonemi Kayafas, ban kuliikite-naak kati sílingaas di kunifaanak kati bukanak kujojumi. ⁵⁸ Bare Peter nariiboomi bálamuk lóí bo biyok alofen titoorey yati fankaf fati síndeey yati ásimenaau áamakau ati Atijamit. Nájawudomi alako tákon di kupooyaak bee ejuk waatumi bee kabajoak. ⁵⁹ Kúsime-naak kunifaanak kati Atijamit di kugamenaak kati fugamenaf fáamakaf búrom di kujojumi tákon kuñesumi kalepoor mati Yensa, mambi kubaj buruņ bati ebu-jool. ⁶⁰ Handeneen kúyiisena kubunta kajuupoe man kubilumi kúyiisen kurim kati kalepoor mati oo, bare kuņoolenut kuñes an nan man kumaņumi eeno. Di múlamukaam, kúniine kugaba kamaate kápurulo ku-juum fáculiil ⁶¹ man koone, "Ániinaau o'omu nammi, panaņoolen akajen fukobaf fáñiiaaf fati Akiiyaau ban nalaañ ateepufo aban di kunak kúfeegiir." ⁶² Naa ási-menaau áamakau ati Atijamit nayitomi ajuum júd man ammi, "Mante ubajut kalaañen room? Wo'owu waa kúniinaak buke kommi di kasankenak kati kataaken mati au?" ⁶³ Bare Yensa aregut hani furim. Ásimenaau áamakau ati Atijamit naanoomi, "Ínje ibaateni di ka-reesak kati Atijamit aroņaau, régoli kaanjaat au eeno-mi Apakenaau Áamakau, Añiilau ati Atijamit." ⁶⁴ Yensa nalaañenoomi, "Muyuul jirege mo. Bare ínje eem di ereguul, fáculey panjijuk Añiilau ati anau balakoe di kañenak káridak kati Atijamit ati Kánkum, man aam di káwaloul di kurolaak kati fatiya!" ⁶⁵ Ásimenaau áamakau ati Atijamit nacacumi uloaool wáamakaw aban nammi, "Oo asankenumiñaá ñíí! Wau kaane man uñesaal kúyiisena kuceen! Wulaal di kuko'olaal nujamaa-jam kasankenak koola ñíí! ⁶⁶ Waa jiwoonoorumi kama?" Di kucibulomi, "Oo aate ebuji." ⁶⁷ Di kulacenumi di buulool ban di kutekumi, bukaaku di kutancool, ⁶⁸ man kooneñaá, "Au aboñaau, Apakenaau Áamakau! Régoli ai ateki?" ⁶⁹ Nan Peter alakomi téņęeraay di titoorey yati fankaf fati síndeey yati ásimenaau áamakau ati Atijamit. Amiiceel ajaņa aceen ati ásimenaau áamakau ati Atijamit, nabilumi bee di oo man aanoomi, "Au poop oomueen di Yensa ati Galili." ⁷⁰ Bare Peter nañoosumomi di fáculiil búrom, "Ínje imanjut wan usankeneñaá di wo." ⁷¹ Di múlamukaam, nápurubomi bee too di fúlamutaf, ajaņa aceen ajukoomi, nammi bukaaku kammi bajuumerab, "Ániinaau o'omu oomueen di Yensa ati Nasaret." ⁷² Peter

nalaañumi añoos aban nabaat, "Ínje imanjut ániinaau umu." ⁷³ Nan piyout mo'omu bukaaku kammi baju-umerab kulofumi Peter di koonoomi, "Di malegenam, au poop ákon di bukoo, mati hani basankenerab booli bureg mo." ⁷⁴ Bare Peter nabaatumi kabaat, "Ínje imanjut ániinaau umu." Mo'omu nasankenumi aban ceb, kéen di kulitumi. ⁷⁵ Peter nawoolomi wan Yensa aregeenoomi: "Bala'a kéenak kulit, panuñoos ñooni ñáfeegiir mati umanjutom." Nápurumi bee téņęeraay man áruurenumi manteer alikij.

27 Di bújomaraay pím, kúsime-naak kunifaanak kati Atijamit di Kúyahuudak kunifaanak di kumaloor inki mampi kusofumi bee mati ebuje yati Yensa. ² Di kukokenoomi kuruuool bee di bújonlenab bati Pilat, Anifaanau Ároomanau. ³ Nan Yúdas ápurumi di oo, amanjumi mati Yensa kugamenoogamen mati aate ebuji, napotojumi ban nalaañenumi sígodiforaas kabananey di uñeney bee di kúsime-naak kunifaanak kati Atijamit di Kúyahuudak kuceenak kunifaanak. ⁴ Ban nammi, "Ínje nikankaan majakut, mati nípurur ikaan man kusof anau akaanutumi waaf wajakut man acet." Di kulaañenoomi, "Wúli, moo bútumoli bulee bo, moo búrookoi." ⁵ Yúdas nabetenumi sígodiforaas dóo fukobaf fáñiiaaf fati Atijamit, núpurumi di bo ban najawumi tiakammi fulatenaf di fatiyaay man abujooromi. ⁶ Bare kúsime-naak kunifaanak kati Atijamit, di kumukenumi sígodiforaas di kommi, "Sílingaas soololaal sisenut man sígodiforaas use silako di funenaf fati fukobaf fáamakaf, mati sikankaan sasikoe mati an kúbujumumeso." ⁷ Di kumaloorumi man kootumi ekaaney di so, ban di kunommi kalaakak kati ateepaau ati ubikaw, bee ekaan fufok fati kujaaburuņ. ⁸ Moo kaane kuwonkewonk kalaakak kukila Kalaakak kati Fúsím hani bee funakaf fati jaat. ⁹ Wan aboñaau Yere-maaya asankeneenumi úlirooliroor, di aaney, "Ban di kuņarumi sígodiforaas kabananey di uñeney, san bukanak kati Isirael kúligumi bee ecaamey mati fúkaaf foola. ¹⁰ Di kucaamiimi di sígodaas sikila bee enoom kalaakak kati ateepaau ati ubikaw, nan man Akiiyaau ájaatikenammi man ikaan eeno." ¹¹ Yensa najummi di bújonlenab bati Pilat, anifaanau Ároomanau. Naceņumi Yensa, "Mante au eenomi Áyiau ati Kúyahuudak?" Yensa nalaañenoomi, "Au urege mo." ¹² Bare nan kúsimeanaak kunifaanak di Kúyahuud kunifaan bukaaku kutaakenoomi wan akammi, bare alaañenutiil waaf. ¹³ Pilat naanoomi, "Mante au ujamut room kataakenak kajuupoaak uku kan buku kurembenimi?" ¹⁴ Bare Yensa alaañenutool hani wákon. Moo mukammi anifaanau Ároomanau di wáalo'oomi máamak. ¹⁵ No'onu káaningak kanoosani kati Ewuujey yati Njalayiri kúriiņujaat mukaanaam mati anifaanau ati mofam nakatenekaten an ákon di dán bukanak kukuleimi an jameeņey emanjumi. ¹⁶ Di bajumi no'ona álaputa áamak, an kuwonkemi Baraba. ¹⁷ Nan kujojumi

mi tákon, Pilat naaniimi, "Ai jimaŋe man ikaten bee di muyuul, Baraba mba Yensa an kuwonkemi Apakenaau Áamakau?"¹⁸ Mati Pilat namammanj mati di kurungaak kati Kúyahuudak di kukammi man kusof Yensa kusenool moo kápurumul di búlatab.¹⁹ Benento, nan alakomi di ejunkutey yati bagamab, aseekool náboñumi furim bee di oo man ammi, "Takum ukaan butumi di ániinaau akila ajoonumi. Mati jaat nibabaj sáaut sajakut mati oo sakammi búyegetom di bugaal máamak."²⁰ Kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di Kúyahuudak kunifaanak di kubuntoorumi bukanak di elaw Pilat man akaten Baraba man akaan kubuj Yensa.²¹ Anifaanau ati mofam nalaañumi aaniil, "Ai jimañumi di buku kugabaak man ikaten bee di muyuul?" Di kommi, "Baraba!"²² Pilat naaniimi, "Kama waa neete ekaan di Yensa an kuwonkemi Apakenaau Áamakau?" Koo búrom di kucibulomi, "Katool man afaañeni!"²³ Pilat naceñjumi, "Wau? Búlaput bei nakaane?" Bare di kufañumi man kucibuloore máamak, "Katool man afaañeni!"²⁴ Nan Pilat ajukumi mati abajut buruñ buceen bampi akaan, bare najukumi mati káguuloor kooku bo etooñ kayito, nañarumi mumelam man añaakulenumi fáculley yati jameeñey yati bukanak, di aaney, "Ínje butumom bulee bo mati ecetey yati ániinaau ume, ñaa mo'omu búrookouul."²⁵ Bukanak búrom di kulaañenoomi, "Búrookaab bati ecetey yoola mbi bulako di wúli di poop kúñoololi!"²⁶ Pilat nakatenumi Baraba bee di bukoo. Ban nakatenumi furim man kuñar Yensa kutek máamak ban di kusenool man kufañenool di ébaarey yati búpinab.²⁷ Noo kutiikaak kati Pilat kújeetummi Yensa bee di eluuey yati anifaanau, ban di kujojenumi uyoonaw wooliil wati kutiikaak fáculool.²⁸ Di kúbulul kaloak kati Yensa man kukaanooomi kaloa káamak kakaayene éyem nan kati áyi.²⁹ Di kunapumi úlind kaan nan bompoñ bati áyi man kuloopenumi di fúkaaf foola, ban di kusenoomi egol di kañenool káridak. Di kulomi kúfima di bújonlenab boola mansi kúluuool, di aaney, "Atijamit akati di karulen ebaj fuyiif fabaake! Áyiau ati Kúyahuudak!"³⁰ Di kulacenoomi, di kuyabumi egoley man kutekool fúkaaf foola.³¹ Nan kúnaruloomi kuban di kúbulul kaloak koola man kukaanooomi kaloak koola fúkouko, ban di kújeetumoomi kufañenool di ébaarey yati búpinab.³² Nan kulakomi épuruley bee téeñey bati arungaiil, di kúkamboorumi di ániine aceen, an koonemi Simon ati Kurene. Di kumingenool man kúrookenool ébaarey yati Yensa.³³ Di kúriiñulomi bee tan koonemi Golugota (yan eenomi 'Tanat tati Kakonkaam').³⁴ Too kutiikaak Kúroomanak kusenumi Yensa wayin yan kunaamoore di bubeeben bátalie, bare nan ajakenuyomi, nalatumi bee eraanuyo.³⁵ Nan kufañenoomi di ébaarey yati búpinab kuban, di kulakomi man kukaan bulukoor, man kucaaboorumi wañool.³⁶ Di kulakomi tentaamey páf mansi kurulen

kajikerool bo.³⁷ Di fatiyenaay yati fúkaaf foola, kucici-ikuto mo'ome waa kammi man kubujool, "Ume eenomi Yensa áyiau ati Kúyahuudak."³⁸ Di bajumi kúkuu kuceen kugaba kafaañenimi di oo, ákon báridool aamu bamayool.³⁹ Kawuujutomi insi kúñuk mansi kúnarulool.⁴⁰ Di kommi, "Au ooneenumi bee efum fukobaf fáñiaaf fati Akiiyaau wúp, ban nuteepulankenufo di kunak kúfeegiir, pakenooro! Kaanjaat au eenomi Añiilau ati Atijamit, wáloul di ébaarey yati búpinab."⁴¹ Kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kuliikitenaa kati sílingaas sati Atijamit poop di Kúyahuud kunifaan kuceen di kulako kánarulool man kommi,⁴² "Napakempaken bukaaku, añoolenut apakenooro. Lee oo Áyiau ati Isirael? Áwaloul iñeme di ébaarey yati búpinab, pánuyinen di oo.⁴³ Oo nafiunfium di Atijamit ban nammi, 'Ínje eenomi Añiilau ati Atijamit.' Kaanjaat Atijamit namammanj bee kapakenool iñeme, apakenool man ujukaal iñeme!"⁴⁴ Kúkuuak kafaañenoorimi tín tákon di oo koo poop insi kujelool mo'omu.⁴⁵ No'onu kajuum balaraay yok bee mo wáriiñey sirig sífeegiir tutularaay di rímimi túk fimenumi mof mukila búrom.⁴⁶ Ban nan ríiñumi sirig sífeegiir Yensa nacibulomi, "Eli, Eli, Lema Sabak-taani?" Yoo eenomi, "Atijamit úmboom, Atijamit úmboom, wau kaane nubetenom?"⁴⁷ Bukan kuceen di kajuumutomi man koom di ejamey mo'omu di kommi, "Ániinaau umu oomu bo nawonke Eliya."⁴⁸ Ákon di bukoo nateyulomi galab añar jibur aboojenumi di binegar aban nakaanujomi di funuk man asenumi Yensa man acuat.⁴⁹ Bare karinomi di kommi, "Jikobaal man ujukaal manteeer Eliya panabil bee kapakenool!"⁵⁰ Yensa nalaañ acibuloorumi, ban nañak lár.⁵¹ Kafulak káamak káyinimi fatiyaay di síndeneey yati fukobaf fáñiaaf di kujisomi fac titoorey, kápurum fatiya bee tentaam. Mofam di múlilijenoorumi kukoobaak di kufumomi wúm.⁵² Kuyaakak poop di kúwambulimi, ban bukan kajuupoe kati Atijamit kaceteenumi di kuyitomi bee di eronjey⁵³ nan Yensa Atijamit áyitenuloomi di kacetumi. Di kúpurum di kuyaakak kooliil kujaw bee di ésukey yáamakey yálirooraay, boo bukan kajuupoe kujukiimi.⁵⁴ Nan arungauu ati kutiikaak Kúroomanak di kutiikaak koola kalakomi kapooyak Yensa, di kujukumi kálilijenak kati yentaamey di wanoosani wakammi, di kúkolimi máamak di kommi, "Malegen ume eenomi Añiilau ati Atijamit!"⁵⁵ Di bajumi poop kuseek kajuupoe kariibooreenulomi di Yensa kápurumul Galili bee karambenool, kajummi lói man kommi di kajiker.⁵⁶ Kuseek kukila kalakotomi, koo eenomi Mariyaama ati Magadalen, di Mariyaama Yankuba di Yosef iñaayiiil, di poop aseekau ati Jebede.⁵⁷ Nan ríiñumi káliimaraay, di bajumi abaja áamak ápurulo Arimate, an koonemi Esufa, oo nakankaan poop ariiba ati Yensa no'ona.⁵⁸ Najawumi bee di Pilat man alawoomi mati biñjáb bati Yensa. No'onu Pilat nakaten furim man kusenool

bo. ⁵⁹ Esufa natebumi biinjab aban, naguububomi di jí-boocin. ⁶⁰ Nájeetumubomi ban nafintenubomi dóo di fuyaakool funkulaf facemeenimi di fúlankiinaf aban, nabakenumi fukooba fáamak alook di fúnokenumaaf fati fuyaakaf, ban nápurubomi. ⁶¹ Mariyaama ati Magadalen di Mariyaama aamu koo noo to, man kulakoe kujonkoorufomi. ⁶² Di furabooraf, foo eenomi funakaf fati kálebienak, kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di Kufarisaak kuceenak kujojumi di bújonlenab bati Pilat. ⁶³ Di kommi, “Anifaanau, wúli nuwoolowoolo man agaajoorau akila aregeenumi nan alakomi dúniyaay: ‘Kunak kúfeegiir fácul, pániyitenuli di kacetumi.’” ⁶⁴ Moo kaane sen buruñ man kupooy fuyaakool manteer bee kunak kúfeegiir, takum kuriibaool kujaw kúkuut bi-ijool, ban di kureg bukanak, nayitouluyito di kacetumi. Ban fugaajooraf fúlamukaaf panfufarñ man fújakaatie fútiyaaraf. ⁶⁵ Pilat nalaañiimi, “Jingar kupooya kápuye man jijaw jipooyufo jak nan man jinoolenumi eeno.” ⁶⁶ Di kujawumi kulookulanken lit fukoobaaf fá-cilimbenimi ban di kukaan fúmanjum mbi kumanj kaanjaat bagorene fúnokenumaaf fati fo ban di kuju-umenuto kupooya man kupooy jak.

28 Nan funakaf fati kálebienak fubanumi, di waradabaw wati funakaf futoonjandaf fati funoomaf futoonjumi, Mariyaama ati Magadalen di Mariyaama aamu kujawumi bee ejuk fuyaakaf. ² Yar too galab di bajumi káliliñen káamak kati yentaam kabajoe, mati maleeka yati Akiiyaau yawaloulomi di bukinab bajakaab man ejawumi tiebakenumi fukoobaaf fácilimbenimi fulook bee di kapan kaaku ban di elakomi di fo tees. ³ Búyesoorab booliyo bukankaan nan kalibooraak kati emitey, ban kaloaak kooliyo kútientien lec. ⁴ Mati kupooyaak kápuyaak di kúkolimi máamak, manteer insi kuleleben di kulomi kúfima tentaamey lererer nan wiirj. ⁵ Bare maleekaay di yommi kuseekak, “Takum jíkoli. Mati nimammanj mati muyuul Yensa joom di eñesey an kufaanjeneenu-mi di ébaarey yati búpinab. ⁶ Oo alee déere mati Ati-jamit náyitenulooyiten di kacetumi, nan man areguu-mi eeno. Jibil man jijuk dán biinjab boola bufintoenu-

mi. ⁷ Jijaw galab tijireg kuriibaool mati oo Atijamit náyitenulooyiten di kacetumi. Jijiker, oo bee ejaw ayabuul fácul bee Galili. Boo panjijukoomi. Moo nireguureg.” ⁸ Di kúpurumi di fuyaakaf, kákoliak di kóro bare di kubajumi kásuumaak káamak, di kuteyu-mi bee ereg kuriibaool wabajomi. ⁹ Yar too galab Yensa di kuseek kukila di kúkamboorumi nammi, “Jisaafu-ul, kásuumaay!” Di kúlofuloomi kulomi kúfima ban di kusofumi úkamunool, man kumiiceelaetoomi. ¹⁰ Yensa naaniimi, “Takum jíkoli. Jijaw tijireg kuriibaom kujaw bee Galili, pankutookom bo.” ¹¹ Nan kuseekak kulako-mi ejaay di buruñiil, kuceen di kutiikaak kupooyaak kápuyaak di kujawumi bee di ésukey yáamakey ban di kuregumi kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit wanoosani búrom wabajoeenubomi. ¹² Nan kujojeenu-mi di Kúyahuudak kunifaanak di kumaloor furim fati malinlo kuban, di kusenumi kutiikaak sígodi síbuntoo-ruma. ¹³ Di kommi kutiikaak, “Jireg bukan mo’omu, ‘Kuriibaool di kúriinjumi di titoorey yati fukaraay man kúkuutumi biinjab boola wúli no’onu bámoorie.’” ¹⁴ Furi-maf ufe fulojaat di uwosaw wati anifaanau Ároomanau, wúli panoonool moo kaanut ñátum di ka-betak kooluul, takum jibaj síwoonoor.” ¹⁵ Kutikaak kupooyaak di kuyabumi sígodaas man kukammi nan man kújaatikenimi eeno. Hani bee mo jaat furimaf ufe fufetenifeten mo’omu banoosani di Kúyahuudak búrom. ¹⁶ Kúriinjenaak uñeney di ákon di kujawumi bee di fúlankiinaf di kapanak kati Galili fan Yensa ájaatike-neeniimi tikujaw beet. ¹⁷ Nan kujukumi Yensa ceb, di kulomi kúfima man kumiiceelaetoomi. Bare bukaaku di kubajumi úyeget ugaba. ¹⁸ Yensa najawumi man aaniimi, “Fujuumaf búrom fammi di bukinab bajakaab di dúniyaay fasenimi bee di ínje.” ¹⁹ Moo kaane jijaw man jikaa bukanak búrom kati dúniyaay banoobani kuriibaom, ban di jítiigulenii ñátum di kareesak kati Ampaau, di kati Añiilau, di kati Búyegetab Bátienaab. ²⁰ Ban di jiliikiteniil man kukaan wan íjaatikenuumi búrom. Jijiker, ínje oomu di muyuul nanoosani, bee mo fúbanumaf fati dúniyaay.”

MARUK

1 Mo'omu moo furimaf fajakaaf futoonjumi mati Yensa Apakenaau Áamakau, Añiilau ati Atijamit. **2** Nan man aboñaau Yesaaya aciikumi di búkaay yoola, "Ínje oomu niboñeul aboñaom man ayab fáculi, aate bee kajoonen burunji. **3** Furimaf fati an facibuloulomi di bañaanab: Jijoonen burunjab bee mati Akiiyaau, jílus burunjaboone tul bee mati oo." **4** Yaaya Átiigulenaau nápurumulomi di bañaanab, man ammi di káriiñeniil furimaf fati Atijamit nammi koote kátiwoor kukat bálamuk majakutiil ban di kútiiguli mambi Atijamit abonket majakutiil. **5** Bukan kajuupoe kápurumulomi di kapanak kati Yúdea búrom, di ésukey yáamakey yati Yerusalem di kujawumi bee káyenten Yaaya. Di kufelumi úyegetiil man kuregumi wan kukammi wajakut ban Yaaya nátiiguleniimi di falaf fati Yorudan. **6** Yaaya nakaanomi wañ wajooneniimi ñátum bufal bati eñonkomma. Napiinoorumi ñátum di kabañ, ban nari-eri fábangund di múkum. **7** Nalakomi káriiñeniil furimaf fati Atijamit, di aaney, "Pambaj aatumi ebil, oo afañaam kánkum, ínje inotut bee éñup bee efel unewaw wati usamataool. **8** Nítiiguleneuutiigulen ñátum di mumel, bare pánatiigulenumuul ñátum di Búyegetab Bátienaab." **9** Funak fákon Yensa nápurulomi Nasaret yati Galili, tíariñulomi falaf fati Yorudan, boo Yaaya átiigulenoomi. **10** Nan Yensa alakomi épuruley di mumelam, yañ najukumi bukinab bajakaab man búwambuli, no'onu Búyegetab Bátienaab bulon di oo nan kálaabaan. **11** Furim di fúpurulomi bukinab bajakaab, "Au eenomi Añoolom ati búsusom, ban mooli muyeanye máamak." **12** Yañ too galab Búyegetab Bátienaab di bukammi Yensa ajaw bee di bañaanab. **13** Nalakobomi wáriiñe kunak bukan kugaba, noo Seetaanaay elakomi eyinkooley. Sínukurunjas sákooleniaas sombomi poop, bare simaleeka sati Atijamit di sibilumi sicookoorool man áliñ. **14** Di múlamukaam, nan kukulumu Yaaya dán bukanak kukuleimi kuban, Yensa najawulomi bee di kapanak kati Galili, man alakomi káriiñenak furimaf fajakaaf. **15** Nammi, "Nanan níriñiñ, ban jáyiaj jati Atijamit jíriñuloriñ. Jítiwoor jikat bálamuk majakutam mooluul ban di jífiim di furimaf fajakaaf." **16** Funak fákon nan Yensa alakomi ejaay di kafintak kati Falaf fati Galili, najukumi Simon di atiool Anduru man kulakoe jaleeb di falaf, mati koo kuleeba. **17** Yensa naaniimi, "Jiriibenom, muyuul nan man jisofemi siwolas panikaanuul kuwonkena bukan bee di ínje!"

18 Yañ too galab di kukatulomi kuñabiil palab man kuriiboomi. **19** Yensa narulenumi ejaay fácul jayiinkun di kafintak najukumi kutiaay kugaba kuceen, Yankuba di atiool Yohan, kuñiilak kati Jebede. Kulakoeenlako di busaanaiil man kommi di kágolulak kati kuñabiil. **20** Yañ too galab Yensa nawonkiimi, di kukatulobomi ampaiil Jebede di busaanaab di kurokooiril man kuriiboomi. **21** Yensa di kuriibaool di kujawumi bee di ésukey yati Kapaanaum. Koo di ériiñey piyout ceb funakaf fati kálebienak di fúriiñumi, najawumi dóo di fukobaf man alakomi kaliikitenak bukanak. **22** Bukanak di wáaloimi man aliikitenemi eeno, mati naliikiteniimi di furimool fabaje fujuum di kánkum nan arunga, ban aanout nan kuliikitenaak kati sílingaas. **23** Yañ too galab di bájudomi fukobaf fooliil ániine an bagun busofe. **24** Nacibulomi fatiya, "Yensa ati Nasaret, waa numañumi di wúli? Mante nujawulojaw bee kákajenoli room? Nimammanj ai eenomi au, Álirooraau Ákonau ati Atijamit." **25** Yensa namakubomi man ammi, "Tuntent! Púr di oo!" **26** Bágunab di bukaanoomi kalelebenak ban di bukaawumi máamak man búpurumi di oo. **27** Bukanak búrom di wáaloimi, di kutaatumi kaceeñoor man kommi, "Kurimak uke kaanoee buu? Kaliikitenak kunkul kubajoe! Namakumi ñátum di kurimak kabajumiñaafujuum di kánkum nan arunga, hani úgunaw uyi-ñeoooyiñ." **28** Mukaanaam mati Yensa di mujammomi galab di kapanak búrom kati Galili. **29** Yañ too galab Yensa di kuriibaool Yankuba di Yohan di kúpurumi di fukobaf ban di kunokenumi di eluupey yati Simon di Anduru. **30** Simon alool anaaraau man afintoe eniilool man ébolie. Yensa yañ di ériiñuley ceb bukanak di kuregoomi mati moola. **31** Yensa naloofoomi, nan asofumi kañenool man áyitenulool alako, káboliak kati eniiley di kuroonenumi sii ban nacoookooiriimi wampi kuri. **32** Di káliim kukila, bala'ab di eloey, bukanak di kújeetumulumi káju'utumi búrom di kan úgun wookumi bati Yensa. **33** Bukanak búrom kati ésukey kujojulomi tákon di butumab bati kalimbisak. **34** Yensa nasontenumi kajuupoe kabajumi úsumut wanaamutaw, ban nakosoorumi úgun wajuupoe. Bare mati kumammanj ai eenomi oo, nalatumi esen burunjab man úgunaw usanken. **35** Bújomaraay píim fati kajomooraf, Yensa náyilaalimi bala'a bala'ab búteboul, ban nápur bee tan tunoore sii, too nalawumi. **36** Di múlamukaam, Simon di kuceenak katoonoomi di kúpurumi eñesooley. **37** Nan kujukoomi

di kommi, "Anoosani oomu bo eñesiey." ³⁸ Bare nalaañeniimi, "Wulaal ootaale ejaw bee sí suk saasu. Ínje neete káriingen furimaf fati Atijamit poop, mati moo nijawulojaw beet." ³⁹ Najawumi banoosani di Galili man alakomi káriingen furimaf fati Atijamit di kukobak kooliil ban nakosoor kan úgun wookumi. ⁴⁰ Di bajumi ániinaau an kafaañak kusofe abilumi ban nákuntaajenumi di fáculley yati Yensa, di elawool karamben nammi, "Umañujaat, panuñoolen utilulom." ⁴¹ Yensa nabajumi káboteni di oo, nañuurumi kañenool man agoroomi. Nammi, "Nimammañ, tilulo." ⁴² Yañ too galab kafaañak di kukatenoomi, natilulimi akoy. ⁴³ Yensa natonkoomi ban naanoomi ápuruto galab. ⁴⁴ Nan aregumomi aban, "Janten takum ureg hani an ákon. Bare jaw taac ban núyiisen fúkoí bee di ásimenaau ati Atijamit man ámeeloi. Jéetum búsimen man ásimen nan man aboñaau Muusa aregumi man anoosani afium mati nutilulitiluli ukoy." ⁴⁵ Bare nápurulomi awuuj ban natoonjumi eregey bukan kajuupoe mati wabajo'oomi búrom. Moo mukammi man Yensa añoolenut anoken bee di é suk ñaa nápurubomi ajaw bee tan tunoore sii, bare bukanak kúpureuupur banoosani bee ejukooley.

2 Kunak kupinaay fácul nan Yensa abookomi bee Kapaanaum, di kujammomi mati Yensa oomu dó síndo'ool. ² Bukan kajuupoe di kujojumi tákon di kalimbisak dán ammi di kumeenjenukomi tep manteer kúraati, mati bukanak kumemmeen bee mo di téenje yati fúlamutaf. Nalakomi káriingeniilak furimaf fajakaaf. ³ Di bajumi kúniine kubakiir katebulomi ániine abakoe di silaak. ⁴ Mati jameenje yati bukanak, manoosani, kuñoolenutumi kúriinetumool alof bati Yensa. Di kúlumi kasondak fatiyenaay yati dán ammi. Nan kukammi mo'omu, di kúyuunuloomi di silaakas san afintomi. ⁵ Nan Yensa ajukumi kafiumak kati kúniinaak katebulomi, nammi ániinaau abakoaa, "Añoolom, majakuti mubonketibonket." ⁶ Bare di bajumi kuliikitená bukaaku kati sílingaas kalakoeene to di kuceenjooro di úyegetiil man kommi, ⁷ "Tíj! Kama wau kaane ániinaau o'omu nasankenumiña mo'omu? Moo ñííñii! Ai añoolene abonket majakutam mati anau leejaat Atijamit cebool?" ⁸ Yensa namanjumi wan kulakomi kawoonoorak, ñaa naceenjiimi, "Wau kaane di jiwoonoor mo'omu?" ⁹ Wei ufañe man uhiilie man ireg ániinaau abakoaa majakutool mubonketibonket mba man iregool ayito, añar silaakool man ajaw? ¹⁰ Pániyisuul mambi jimanj mati Añiilau ati anau nababaj kánkum di dúniyaay man abonket majakutam mati bukanak." Yensa nammi ániinaau abakoaa, ¹¹ "Ínje eeni, yito, teb silaaki man ujaw bóot!" ¹² Nayitomi ajuum sem, nanjar silaakool ban nápurumi bee bóot fáculiil búrom. Kamaatumi búromiil di wáaloimi, ñaa di kusalumi Atijamit mati mákalaam moola, di aaney, "Húm! Jaat nujuk waaf wafañe kúko'oli!" ¹³ Yensa nalaañumi inki

bee di kafintak kati falaf fati Galili. Jameenje yati bukan di ejojubomi di oo, ñaa nalakomi kaliikiteniilak. ¹⁴ Nan oo arulenumi ejaay, natookumi alagaau Lewi añiilau ati Alif man alakoe di furokool. Yensa naanoomi, "Riibenom." Lewi nayitomi ariiboomi. ¹⁵ Nan Yensa di kuriibaool kulakomi furiaf síndeey yati Lewi. Di kamaatubomi kulaga basaaf kajuupoe di kasofutimi di waaf. Bukan kajuupoe kuceen poop di kunaamoorutomi. ¹⁶ Bare nan kuliikitená bukaaku kati sílingaas kammi di fujuumaf fati Kufarisaak kujukumi mati Yensa nalakolako furiaf di kasofutimi di waaf di kulaga basaaf, di kuceenjumi kuriibaool, "Wau kaane naam di furi dákon di kulaga basaaf di kasofutimi di waaf?" ¹⁷ Nan Yensa ajammomi, naaniimi, "Bukan kájumi kuceenjut asontena, bare káju'utumi ceb. Ínje ijawulout bee ewonk kajoonaak bare kasofutimi di waaf man kútiwoor kukat bálamuk majakutam." ¹⁸ Kuriibaak kati Yaaya di kati Kufarisaak di kulakomi ekaaney balatab. Funak fákon bukan kuceen di kubilumi bee di Yensa di kuceenjoomi, "Wau kaane kuriibaak kati Yaaya di kati Kufarisaak di kukammi balatab, bare kooli koo kúkaaneriitubo?" ¹⁹ Yensa nalaañenumi, "Mante ati fuyabaf kupaalool pankuñoolen kukaan balatab nan ati fuyabaf oo too di bukoo? Nan ati fuyabaf ammi di bukoo, moo leenjoolen kaan." ²⁰ Bare kunakak pánkuriin, nampi ati fuyabaf añarimi di bukoo, ñaa pankukaan balatab kunak kukila. ²¹ An átuutuleriit jipeket di kaloa kunkul man acik alook kéele. Akammojaat, jipeketaj panjitutulo di kéelaak ban kajisak pankufañ man kúkalaae. ²² An áwuleneriit wayiney yunkul di ubañ wafanlene. Akammojaat, wayiney pánepambenuwo, ulee di wayiney, ulee di ubañaw. Bare wayiney yunkul eete éwuleni di ubañ wunkul." ²³ Di funakaf fati kálebienak Yensa di kuriibaool balakoe ewuujey di ulaakaw wati mulukiinam. Nan kulakomi ejaay buruñiil kuriibaool, di kutaatumi ewuutumo. ²⁴ Bare Kufarisaak di kuceenjoomi, "Jiker, wau kaane man koom di ekaaney wan sílingaas sífirenumi di funakaf fati kálebienak?" ²⁵ Yensa naaniimi, "Mante jitamburerut jiliiken wan áyi-au Dauda akaaneenumi, nan akila amañeenumi wan aate furi? Oo di kuriiboool man kucaarete, ²⁶ man anokenumi di éguutey yati Atijamit man ayabulomi kúmbuurak káñiiaak kanenimi bújonlenab bati Atijamit. Mo'omu mubajomi nan Abiasar alakomi ásimenaau áamakau ati Atijamit. Sílingaas soololaal sífirenfiren man an ariko leejaat kúsimenaak kati Atijamit cebiil, bare Dauda nariri aban nasen kuriibaool poop." ²⁷ Yensa poop naaniimi, "Funakaf fati kálebienak fujuumenijuumen mati anau, bare kaanut anau ajuumenumi mati funakaf fati kálebienak. ²⁸ Moo Añiilau ati anau eenomi arungau ati hani mukaanaam mati funakaf fati kálebienak."

3 Yensa nalaañumi anokenumi di fukobaf ban nátookudomi ániine an kañenool kucetumi. ² Di ba-

jumi bukan kuceen di kulakomi káninguloor Yensa, manteer panasontenool di funakaf fati kálebienak, mambi kutaakenool. ³ Yensa nammi ániinaau, “Bil, juum titoorey yati bukanak.” ⁴ Ban najonleniimi ban naceenjiimi, “Waa sílingaas soololaal sisene buruñ man ukaanaal di funakaf fati kálebienak? Buruñ bee ekaan waaf wajake mba wajakut, kapaken an mba kápake-naati an?” Bare di kulatumi kalaañenak. ⁵ Yensa di yémool máamak nan ajikerumi álireniil, bare di yookenoomi máamak poop mati úyegetiil usasay. Nammi ániinaau, “Lanten kañeni.” Nalantenukomi war, di kukoyumi inki nan noo. ⁶ Yañ too galab Kufarisaak di kúpurumi di fukobaf tikumaloorumi di kuriiba kuceen kati Herod, mampi kubujoomi eeno. ⁷ Yensa di kuriibaool di kúpurumi kujaw bee di kafintak kati falaf, jameeñ yati bukan di eriibooroomi. Bukoo kúpurumulomi di kapanak kati Galili di Yúdeá, ⁸ Yerusalem, Idumea, kátipaak kaaku kati falaf fati Yorudan, kapanak kañomenumi sístukas sati Turo di Sidon. Bukan kajuupoe ko’oku kajawulomi bee ejuk Yensa mati kujameenjameeñ wan alakomi ekaaney. ⁹ Yensa naregumi kuriibaool man kúnjarulool jisaana takum jameeñey elitenool. ¹⁰ Mati nasonteneensonten bukan kajuupoe, man bukaaku káju’utumi búrom di kulakoeenumi kafaroor bee egorool. ¹¹ Nanoosani kan úgunaw wookumi kujukumi Yensa, koo búromiil elo di bújonlenool man kucibulo, “Au eenomi Añiilau ati Atijamit.” ¹² Bare Yensa natonkiimi takum kureg hani an ákon ai eenomi oo. ¹³ Yensa naremboroomi di fúlankiin ban náwonkul kuriibaak kan amañumi bee di oo, ñaa di kubilumi. ¹⁴ Namukenutomi kooni uñeney di kugabaak kaate kalako di oo, ban naboñiimi man kúriiñen furimaf fajakaaf, ¹⁵ ban naseniimi fujuum man kucesoór úgun. ¹⁶ Buke koo eenomi kúriiñenaool uñeney di kugabaak kan amukenumi: Simon, an Yensa akammi karees kuceen Peter. ¹⁷ Yankuba di atiool Yohan koo Jebede kuñoolool, Yensa nakaaniimi karees kuceen Silikandi, moo felumi kañuumulemi galab. ¹⁸ Anduru, Filip, Batolome, Matiu, Tomas, Yankuba, añiilau ati Alif, Tade, Simon ati di Fujuumaf fati Kafañumi man kumañe moofiil. ¹⁹ Ban Yúdas Isikariot ápurumi di Yensa fáculey akaan man kusool. ²⁰ Yensa di kuriibaool di kulaañumi bóot. Jameeñ yáamak inki di ebilumi ejojubo inki, manteer Yensa di kuriibaool kuñoolenut kubaj hani buruñ bati furi. ²¹ Nan kukiloorool kujammomi, di kúpurulomi bee ébotulool bee síndeey, mati bukanak koone, “Nagonogono.” ²² Bare kuliikitená bukaaku kati sílingaas kápurumulomi Yerusalem koone, “Belusebul yookool, arungaaú ati úgun. Yoo esenool kánkumak kati kacesoor úgunaw.” ²³ Yensa náwonkuliimi man aregiimi kúreg, “Buu pañoolen man Seetaanaay ekosoorooro?” ²⁴ Kaanjaat jáyi janoosani bukan kulatoorumi, jáyiaj jikila leeiñoolen jjuum lit. ²⁵ Moo kaanjaat eluup yanoosani bukan kulatoorumi, eluupey ekila

leteñoolen ejuum lit. ²⁶ Kaanjaat Seetaanaay kati-ikenooro ban di pajulooro, jáyiaj jooliyo leeiñoolen jjuum lit, bare pañiban. ²⁷ An letañoolen anoken eluupey yati an afañool kánkum afumuyo man ákuut wanoosani woola, leejaat natataat asool akok. Moo malegen panañoolen ákuut di eluupey yoolá. ²⁸ “Ínje eem di ereguul malegenam, ampi akammi majakut di wanoosani wan asankenumi ñii, panabonketi. ²⁹ Bare ampi asankenumi ñii mati Búyegetab Bátienaab, letabonketi jáng, bare oo nalolo mati majakut mákon mati bándooorey. ³⁰ Mati koo kooneenumi, “Bágun bookool.” ³¹ Yensa iñaayool di kutiool di kúriiñumi, di kujummi téñey man kuboñumi man kúwonkulool. ³² Di bajumi jameeñ yati bukan di elakomi eñomen Yensa, di yoonoomi, “Íñaayi di kuti’i bukooku bo téñey, koone kumamañ ejuki.” ³³ Yensa nalaañenumi, “Ai eenomi iñaayom? Bukei eenomi kutiom?” ³⁴ Najikerumi álireñ bukanak kálakodomi aban nammi, “Jijiker! Buke eenomi iñaayom di kutiom!” ³⁵ Ampi akammi wan Atijamit amañumi oo atiom, áliinom, di poop iñaayom.”

4 Yensa natoonumi kaliikitenak inki di kapanak kati kafintak. Di bajumi jameeñ yati bukan yaje’e etookool bo, yakammi man Yensa ájupomi di busaanaab man alako dó di falaf, ban jameeñey di ejummi di kafintak. ² Nalakomi kaliikiteniilak waaf wajuupoe ñátum kúreg, ban di kaliikitenak koola naaniimi: ³ “Jiyenten! Bajeembaj awaña aceen ápurulomi bee eluk bálut. ⁴ Nan aleebubomi di kalaakak koola, baabu di bulomi di kapanak kati buruñab, bánaakayitaab di buforubomi jaj. ⁵ Baabu di bulomi di fukooba ban mof mujuupout, di bucumulomi galab, mati mofam kásankiak koolimo kuyajut. ⁶ Bare nan bala’ab butebulomi buyahulomi fijijij, di buraayenumi, mati kufarak kúsankiut. ⁷ Baabu di bulomi ban úlind ujuupoe, di buliilumi man ugooyenubomi, ñaa bálutab bulorenut. ⁸ Baabu di bulomi di mof matoope ban di buliilumi jak ban di bulagetumi. Di bubilumi bubaj élut yanoosani yalagetumi ebabaj sílut sawuujé kabanán di uñen, bukan kúfeegiir di poop ceme.” ⁹ Yensa nammi, “Oo abajumi uwos újamuma, najam!” ¹⁰ Di múlamukaam, nan Yensa alakomi cebool di kúriiñenaak uñeney di kugabaak, kan kulaoorubomi di kuceeñoomi wan kúregak kúbatulumi. ¹¹ Yensa naaniimi, “Muyuu! Atijamit nakaanukaan man jílaul malegenam mayofoaam mati jáyiaj joola. Bare bukaaku nisankeniisanken ñátum di kúreg, ¹² mambi kujiker ban leekujuk, kujam ban léekulaul, takum kulaañ man ibonketiil. ¹³ Yensa naceenjiimi, “Mante jílaulut wan kúregak uke kúbatulumi? Kama buu pañjikammi man jílaul kúregak uke búrom?” ¹⁴ Awañaau alukumi bálutab boo eenomi furimaf fati Atijamit. ¹⁵ Bálutab balomi di kapanak kati buruñab, boo eenomi nan kajamemi furimaf fati Atijamit ban Seetaanaay yañ too galab di ebil épurenufo di

úyegetiil. ¹⁶ Bálutab balomi di fukooba, boo eenomi kajamemi furimaf fati Atijamit, di kuyabufo di kásu-umaay. ¹⁷ Bare fúnokeneriit lói di úyegetiil, bare léekuyinen piyo. Nampi búyik mba kásuutuken kubilumi mati kafiumak kati furimaf fati Atijamit, di kulaañ bálamuk galab. ¹⁸ Bálutab balomi ban úlindaw ujuupomi, boo eenomi kajamemi furimaf fati Atijamit, ¹⁹ bare síwoonooras, di fubajaf di kásuumaak kati eronjey yooliil, di emanjey yati ebajey waaf uceen, doo búrom di gooyenumi furimaf, moo kaane kúnjereriit waaf úyegetiil. ²⁰ Bare bálutab balomi di mofam ma-toopaam, boo eenomi kajamemi furimaf fati Atijamit, ban di kusofufo lit, ban di kuwolen wajakaaw di eronjey yooliil búrom. Di bubilumi bubaj élut yanoosani yalagetumi ebabaj sílut sawuuje kabanani di uñen, bukan kúfeegiir di poop ceme.” ²¹ Yensa naceenjiimi, “Mante an panañar éwuñenuma aban nañar katekel áfimenuyo, mba nakaanuyo di fátaam fati bacaac? Letaganduyo di fúganduma room? ²² Mati wanoosani wayofimi panurajeni téeney, ban wanoosani wáfimenimi pánwopuli di mawuñam. ²³ Anoosani abajumi uwos újamuma, najam!” ²⁴ Naaniimi poop, “Jíkaanum wan jiammi. Káliikumaa kan jíliikumumi an, koo Atijamit pánaliikumumi muyuul ban Atijamit panabenenuul máamak wuuj wan jiliikumi. ²⁵ Mati ampi abajumi Atijamit panabenenuul, bare ampi abajutumi hani jasi-inkuney di wan aakumi, Atijamit pánabotuuwo di kañenool.” ²⁶ Yensa nammi poop, “Jáyiaj jati Atijamit kankaan nan awaña aleebumi eboña di kalaakak koola, ²⁷ ban námoorimoori fukaraay ban náyitoul nan bala’ab burabumi. Bare man eboñaay yoom di ecumbuley ban di ebaak, mo’omu kaaneookaan síwoonoor. ²⁸ Yentaamey fúkouyo ekammi eliilenemi mulukiinam. Di mútiyaaram kacumbak etojey épureuumi mbi kiti epooñen. ²⁹ Nampi mulukiinam maalumi ceb, awañaau nañarumi éjituma man ajit, mati eyimey érinđiñ.” ³⁰ Yensa naaniimi, “Waa panuliikoorami di jáyiaj jati Atijamit? Kúreg kei panusenaami mati jo? ³¹ Joonojoono nan jikool jati jíbaaraj jimasitad jalukimi di kafatak koola. Joo jifañ man jitiitie bakoolab búrom di dúniyaay, ³² nampi jibilumi jiliil jikaan jíbaar jafañe múbaar maamu. Ban di jileebumi waanaw woolijo, mansi basuwaab bulon dó, ban di búwuul dó mati bee ebaj bínaat.” ³³ Yensa náriiñenumi furimaf fati Atijamit bukanak, di eregiil ñátum di kúregak kajuupoe kaano nan uke, naregiimi bee nan kuñoolenumi kúlal. ³⁴ Asankenderut di bukoo báyiisenutiil waaf ñátum di kúreg, bare nampi oo di kuriibaool kulakomi sicebiil, nábatulil wanoosani. ³⁵ Nan bala’ab bujinlenuki, Yensa nammi kuriibaool, “Jítipaal bee di kapan kaaku kati falaf.” ³⁶ Di kukatulomi jameeney bálamuk, kuriibaool man kúrupomi nan Yensa aameenumi dóo di busaanaab. Di bajumi usaana uceen wansi kujawoor di oo síñakon. ³⁷ Bare fárus fáamak di lonkos yáamak

di siyitoulomi di falaf, mansi enag busaanaab manteer súm bumañ eyoom. ³⁸ Yensa nalakomi kámoori di fúkund di fulamaf fati busaanaab. Kuriibaool di kúy-iloome man kommi, “Aliikitenaau, mante butumi bulee bo mati wulaal bukooke bee ecet?” ³⁹ Nan Yensa áyilomi, namakumi fárusaf ban nammi lonkosey di falaf, “Jiyin! Jiyin tem!” Fárusaf di fuyinumi, di bajumi tunoor sii. ⁴⁰ Yensa nammi kuriibaool, “Wau kaane man jíkoli? Kama kafiumak kooluul kookei?” ⁴¹ Di wáaloimi ban di kúkolimi máamak, di kuregoorumi, “Kama umu an aano buu, handeneen fárusaf di lonkosey di falaf di siyi-ñool?”

5 Yensa di kuriibaool di kútipumi bee kapan kaaku kati falaf, kammi di mofam mati Gerasen. ² Nan Yensa awaloulomi di busaanaab ceb, di kúkamboorubomi di ániine an bágun booke aam di épuruley di fufokaf, ³ boo nalakoemi di fufokaf. An áñooleneriit asofool añooben, hani di ñiwuj. ⁴ Mati ñajuupoe úkamunool di uñenool uñoobeneeneiñooben ñátum ñiwuj, bare ninsi náraawul ño ban namiinuño di úkamunool. Di poop akila an áñooleneriit bee ejontool. ⁵ Fuk di balay búrom ninsi nalakomi kayuunoor di kufokak di kuremboorak boo nalako ninsi nakaaw, ban nábukenooro di bakooba. ⁶ Nan añandenulomi Yensa lói, nateyulomi kúkamboor ban nákuntaajenumi fáculool man amiiceelaetool. ⁷ Ban nacibulomi man ammi, “Yensa, Añiilau ati Atijamit Afañumi Katebo, waa butumi boom di ínje? Nilawilaw di bújolenab bati Atijamit, takum úsuutukenom!” ⁸ Mati Yensa aaneenumi, “Au, bágun! Púr di ániinaau!” ⁹ Ñaa Yensa naceenoomi, “Kareesi buu?” Ániinaau nalaañenoomi, “Wajuupoe, mati wúli nujuupojuupo.” ¹⁰ Nalawumi Yensa máamak takum acesooruwo úpur di mofam mukila. ¹¹ Di bajumi kamati kati sikumba salakomi kafoop di kapanak kati furembooraf, ¹² ban úgunaw búrom di ulawoomi, “Sénoli buruñ man ujaw unoken di sikumba usa.” ¹³ Nasenuwomi buruñ man úpur. Úgunaw di úpurumi di ániinaau, ban di unokenumi bee di sikumbaas, ban kamatak kati sikumbaas káriiñe síwili sigaba búrom di kuteyumi bee di kayuuyak di kuwuuj kulo di falaf, ban kuyoom dó yem. ¹⁴ Kumataak kati sikumbaas di kuteyumi kujaw bee di ésukey yáamakey di sísukas sati fatiya man kuregumi bukanak mati wabajomi. Bukanak di kúpurulomi kujaw bee ejukey wabajoenumi. ¹⁵ Kati sísukas di kúfatouumi bee tan Yensa ammi, di kutookulomi ániinaau an úgunaw Wajuupoe usofeenoomi. Oo balakoe bo bakaanoerab wañaw ban búyegetool man bujuume cek inki, di kúkolimi máamak. ¹⁶ Kajukeenumi wabajoenumi di an úgunaw wookumi di sikumbaas di kuregumi bukanak mati mo’omu. ¹⁷ Ban di kutoonjumi elawey Yensa ápur di mofam mooliil. ¹⁸ Nan Yensa alaañulomi ájupo di busaanaab, ániinaau an úgunaw usofeenumi nalawoomi manteer mbi akatool man kuriiboor. ¹⁹ Bare

Yensa nalamatumi ban naanoomi, "Laañ bóot bee di bukani, tiuregiil wanoosani wan Akiyaau akammi di au, di poop buu náyiisumi kabonketak koola di au." ²⁰ Ániinaau nápurubomi ajaw bee di Dekapolis sati kapanak kukila ban natoonjumi karegeniil wan Yensa akaaneenoomi búrom. Kajamoomi búrom di wáaloimi máamak. ²¹ Nan Yensa átípumi alaañ di busaanaab inki bee kapanak kaaku kati falaf fati Galili, boo di kásikak jameej yati bukan di ejojubomi bee mati oo. ²² Yairus, oo arunga aceen ati fukobaf fati bo, náriinulumi di kásikak ban nan ajukumi Yensa, nalomi kúfima fáculool, ²³ man alawoomi máamak, di aaney, "Jijañoom jooju bee ecet. Bil man uremben uñeni di jo, mambi jibaj éju di eroñ." ²⁴ Yensa di kujawoorumi di oo. Jameej yati bukan di eribenoomi di ebañ yafañ man eribenool. ²⁵ Di bajumi aseek aceen di jameej abajumi kásumut kati kañoook kátingoeritumi, kásumutak kukila kooku di oo wáriiñe simit uñen di sigaba, ²⁶ ban nárudeenumi sígodaas soola búrom di kason-tenoorak, bare moo manoosani éju'utey yoola ékoyumut jáng bare dihi éfannum. ²⁷ Najameenjman wan bukanak kusankeneenumi mati Yensa, nanokenumi di jameej yati bukanak man ájawumumi di bálamukab bati Yensa man agorumi balisab bati kaloaool káamakak. ²⁸ Mati naregoorumi, "Igorujaat hani balisab bati kaloaool káamakak, panikoy jaj." ²⁹ Yan too galab kañoook koola di kutingomi ban namanjoorumi di eniiley yoola mati nakokoy di kásumutak koola. ³⁰ Yensa namanjumi di fúko'ool mati kánkumak kúpupur di oo. Nátiwoorumi galab bee di bukanak man aceejumi, "Ai agoreña kaloaom?" ³¹ Kuriibaool di koonoomi, "Au nujuk man jameej yati bukanak yoom di kanjomeni di kamingeni eeno, bare noone, 'Ai agoraam?'" ³² Bare Yensa najikerumi álireniil bee ejuk ai agoreenoomi. ³³ Aseekau namanjumi mati oo nararaj, nabilumi ákoli di kaleleben di móro, ban oo di fúko'ool nalomi kúfima di fáculley yati Yensa, man aregoomi malegenam manoosani. ³⁴ Yensa naanoomi, "Añoolum, kafiumak kooli kukaane man ukoy. Jaw di kásuumaay. Kásumutak kooli léekulaañurerul bee di au." ³⁵ Nan Yensa alakomi eregooley mo'omu, kuboña kuceen kubile kápurumulumi di síndeey yati arungaañ ati fukobaf di kuboñak man kommi, "Añooli nacecet. Wau kaane di joom kagaalen Aliikitenaañ man áriiñ bo?" ³⁶ Bare Yensa namoosumi wan kommi ban nammi arungaañ ati fukobaf, "Takum jíkoli, jíyinen ceb." ³⁷ Yensa náfirenumi bukanak takum kuriiboool leejat Peter, kutiaak kugabaak Johan di Yankuba. ³⁸ Nan kúriinulumi di eluupey yati arungaañ ati fukobaf, Yensa natookubomi busuunjut bati bukanak kalakotomi búrom, kuceen di kulakomi kagamoor, kuceen di kulakomi búlok báamak. ³⁹ Nan anokenumi síndeneey yati kalimbisak nammi bukanak, "Wau kaane di joom di busuunjut di kagamoor? Añiilau acetut bare oo kámoori naam di

ko." ⁴⁰ Di kúluuoomi, ñaa nacesooriimi kúpur búrom bee ténejey, ban nawonkumi añiilau ampaool di iñaayool di kuriibaool kúfeegiir kalakomi di oo man kuno-kenumi dán jíñiilaj jommi. ⁴¹ Yensa násofulool di kañenak aban, naanoomi, "Talita, koom," yoo eenomi, "Jaja, neeni, yito." ⁴² Yan too galab jijañaj jíyitomi ban jijummi man jitaatumi ejaay (nababaj simit uñen di sigaba), nan mo'omu mubajomi di wáaloimi máamak. ⁴³ Yensa natonkiimi máamak mati takum kumanjen an, ban naaniimi kusen jijañaj waaf ari.

6 Yensa nápurubomi, oo di kuriibaool di kulaañumi bee di ésucool ban akurimi. ² Di funakaf fati kálebienak nataatumi kaliikitenak dóo di fukobaf, kajuupoe di kujantenumi kaliikitenak koola di wáaloimi. Di kuceejumi, "Boobei nabajulo wahaw uwu búrom? Malinlo maano buu naake? Bei nabaje kánkum bee ekaan wajamurerutimi uwe! ³ Kama lee oo afaañenaau, añiilau ati Mariyaama ban nakaan kutiaak kati Yankuba, Yose, Yúda di Simon, ban kúliinool poop lee bukooku man kucinoore di wulaal? Di kulatool jáng. ⁴ Yensa naaniimi, "Aboña ati Atijamit nálebieneilebien banoosani, manteer rino di ésucool, bukanool di fililool." ⁵ No'onu Yensa añoolenut áyiisiil wajamurerutimi máamak leejat bukan káju'utumi kupinaay ceb di éruk ekila kan arembenumi uñenool man kukoy. ⁶ Yensa wáalowaalo máamak mati kubajut káyinen di oo. Ban najawumi síukas salofoorumi man alakomi kaliikitenak bukanak. ⁷ Nawonkulumi kúriiñenaool kooni uñeney di kugabaak bee eboñiil kugaba-kugaba man kufasoor, ban naseniimi buruñ bati kacesoor úgunaw. ⁸ Nájaatikeniimi takum kujaw waaf di wóro, takum an aaken mbúur, di ejonkonkoron, ban takum an aaken sígodi di jimaka jíkaanuma sígodi, leejat egol éjaatoruma. ⁹ Naregiimi man kukaano usamati bare takum an aaken hani kaloa kuceen. ¹⁰ Ban naaniimi, "Di eluupey yati an jiwalenimi, jilako eluupey ekila bee nampi jípurumi di ésukey. ¹¹ Nampi jíriinulumi ésukey eceen bare kácindomi di kulat kawalenuul ban di kulat káyentenuul, nampi jilakomi épurey ésukey ekila, jifank kaporak kakotumi di úkamunuul, di káyiseniil mati utumuul ulee bo di éjimey yooliil." ¹² Di kúpurulumi man koom di káriiñenak furimaf fati Atijamit di eregey bukanak koote kátiwoor kukat bálamuk majakutam. ¹³ Di kucesoorumi úgun wajuupoe ban di kunaanen túlu káju'utumi kajuupoe ban di kusonteniimi. ¹⁴ Áyiau Herod di ejamey wan kulakomi kasankenak, mati karesool kujamojamo bee di bukanak ban di kuyiisor banoosani. Bukan kuceen koonsoon, "Yaaya Átiigulenaau Atijamit áyitenulool di kacetumi. Moo kaane, nababaj wánkum uwe woowu di burok di oo." ¹⁵ Bukaaku koonsoon, "Oo Eliya." ban bukaaku koonsoon, "Oo aboña, ákon di kuboñaak kati noo." ¹⁶ Nan Herod ajammomi mati Yensa nammi, "Yaaya, an ínje isenumi buruñ man kumiin fúkaaf foola, ayitoulo di

hani balisab bati kaloaool káamakak, man anoosani anjoolenumi agoruko nakoy jaj.

7 Funak fákon Kufarisa bukaaku di kuliikitenana kupinaay kati sílingaas kápurumulomi di ésukey yáamakey yati Yerusalem di kubilumi kujoj tákon di Yensa. ² Di kujukumi mati kuriibaak bukaaku kati Yensa kuriri ñátum di uñeniil man usikoe, moo eenomi bañaakuleneenut nan man buruñab booliil buceenjumi. ³ (Mati Kufarisaak di Kúyahuudak búrom, kúrieriit bañaakulenu nan man buruñab booliil kuceenjumi, moo eenomi esofey mukaanaam mati kufannaaniñjil. ⁴ Nan kúpurulomi di funoomenaf kúrieriit waaf wan kunommi, leejaat utilulitilul. Kubabaj poop mukaanaay majuupoe man kukaanemi, maanomi nan katilulak kati síraanuma, sileera di sibool san kujoonenumi ñátum mulap máyeme.) ⁵ Kufarisaak di kuliikitenana kati sílingaas di kuceenjumi Yensa, “Wau kaane kuriibai kúriibeneriit kájaatikenak kati mukaanaam mati kufannaaniñjolaal, bare ninsi kuri ñátum di káñaakule-naataak? ⁶ Yensa nalaañeniimi, “Muyuul mamisam! Kama aboñaau Yesaaya nakoonjeenkoon nan áriinjeneenumi mati muyuul, nan man ciikimi, ‘Bukanak buke kúlebenanlebien ñátum di utumiil ceb, bare úyegeetiil ulee di ínje. ⁷ Kamiiceelaetomak kooliil koo kubajut fúkaw, mati koo kuliikiteneliikiten bukanak sílingaas sati bukanak kaan nan súmboom.’ ⁸ Muyuul jiñoosumi esofey sílingaas sati Atijamit san aceenjolaami, ban di jisof líñ kaliikitenak kati mukaanaam mati bukanak.” ⁹ Yensa naaniimi, “Muyuul jikankaan jak di ebaj buruñ balinloe bati eñoosey wan Atijamit ájaatikenumi man jisofumi mukaanaam mati kufannaaniñjuul ceb! ¹⁰ Sílingaas sati Muusa soone, ‘Lébien ampai di iñaayi,’ ban, ‘Anoosani álebenutuajaat ampaool mba iñaayool, oo aate ebuji pak.’ ¹¹ Bare di jiliikitenemi bukanak mati an abajujaat waaf wampi árambenumumi ampaool mba iñaayool, di joonool areg, ‘Wo’owu woo Koruban’ (moo eenomi, wasenimi bee di Atijamit) ¹² Kukammojaat usenutiil buruñ bee karamben ampaiil di iñaayiil. ¹³ Ñátum di mo’ome jiheelenumi furimaf fati Atijamit man jiliikiten mukaanaam mati kufannaaniñjuul bee di úwolorumuul woote ekaan. Di bajumi waaf uceen wajuupoe wan jikaanemi wanokoorumi nan mo’omu. ¹⁴ Yensa nawonkulumi bukanak inki man kubil tákon ban naaniimi, “Muyuul búrom, jíyentenom man jílaul. ¹⁵ Lee waaf wanokenemi di butumab bati anau woo usikeneoomi, bare wápureuumi di butumab bati anau woo usikeneoomi.” ¹⁶ Kaanjaat anoosani abajumi uwos újamuma, najam! ¹⁷ Nan Yensa akatumi jameeney bálamuk, man anokenumi di kalimbisak, kuriibaool di kúlofuloomi man kuceenjoomi wan kúregak kufelumi. ¹⁸ Naaniimi, “Mante muyuul poop jílaulut? Mante jimanjut mati wanoosani wan an akaanemi di butumool, unjoolenut usikenool. ¹⁹ Mati woo letunoken di búyegetool bare di farool, ban nalanjowo?” (Naregu-

moni mati muriaam búrom muñoolene muri’i.) ²⁰ Ban nabenentomi, “Wápureuumi di anau woo usikeneoomi. ²¹ Mati di síndeneey yati anau, búyegetab bati anau, ure púreuumi síwonoor sájakatit, kaseeketak di kániine’etak, jákuut, ebuje, di basang aseek mba di ániine ati an, ²² emañ wan ukilutumi, bújakaati, kabunt, kayenet, kaleetoor, kasuulen, máyuo di mágotet. ²³ Májakaataam umu búrom múpurumulopurum di búyegetab bati anau, moo musikeneoomi.” ²⁴ Yensa nápurutomi najaw bee di mofam mati Turo. Boo nalakomi di eluup eceen namañeenumi kayofo, takum bukanak kumanj mati oomu bo, bare anjoolenut ayofo. ²⁵ Bare yañ di bajumi aseek an jijañjool bágun busofe, najammi karankool ban nabil bee di oo man alomi kúfima. ²⁶ Nalawoomi manteer Yensa nacesoor bágunab di jijañjool. Aseekau umu oo Ágirik, awolimi di kapanak kati Fonekia di mofam mati Siria. ²⁷ Yensa naanoomi, “Kob man kuñiilak kutoonj kuri kupooñ, mati senut man an anjar muri mati kuñiilak, asenumo múkurukam man muri.” ²⁸ Bare nalaañenoomi, “Éey, arungaau, bare hani múkurukam murieri tan oomaaña di furiaf, burinenab bati kuñiilak.” ²⁹ Yensa naanoomi, “Mati balaañenerab booli, mbi ujaw. Bágunab bukatenkaten añooli.” ³⁰ Nan áriinjumi síndee nátookudomi añoolool man afintoe di bacaacab ayin tem, di kumanjumi mati bágunab búpupur di oo. ³¹ Yensa nápurumi kapanak kati Turo ban najawumi bee kapanak kati Sidon bee falaf fati Galili, ban nájawumumi di kapanak kalofumi Dekapolis. ³² Boo di kújeetumulo ániine ájamereiitumi ban ásanekeneriit, di kulawoomi man agorool. ³³ Yensa nápureenoomi di jameeney bee kapan kuceen koo sicebiil. Nárudumi musinkool di uwosaw wati ániinaau. Ñaa nalacenumi musinkool, nagorumi fúredimpaf fati ániinaau. ³⁴ Najikerumi fatiya, nafoolen, naanoomi, “Efafata!” yoo eenomi, “Wámbul uwosaw.” ³⁵ Yañ too galab uwosaw wati ániinaau di úwambulimi ban fúredimpool di fukatenumi natoonj kasankenak luul. ³⁶ Yensa natonkiimi mati takum kureg hani an ákon. Bare nafañumi man aaniil takum kureg an, koo di kufañumi man kubaje fuuñ fati emañ man kureg mukaanaool. ³⁷ Kajammomi di wáaloimi wuuj kúkoil di kommi, “Wanoosani wan akammi ujajak máamak. Nakammi hani kájamereiitumi di kujam kásanekereiitumi di kusanen!”

8 Funak fákon jameeney yiceen yáamak yati bukan inki ejojeenumi tákon. Nan bukanak kubajutumi wampi kuri, Yensa náwonkuumi kuriibaool man aaniimi, ² “Nibabaj káboteni káamak bee di jameeney. Buke kulakolako di wulaal wáriñje kunak kúfeegiir bálamuk, babajut waaf wan koote eri. ³ Eenijaat kulaañ bóot bákuumenutiil, pankulo kutujo di buruñab. Mati kuceen kújawumulojawum ban lóie.” ⁴ Kuriibaool di kuceenjoomi, “Buu pan an anjoolen ákuumen bukanak

buke baabe di banjaanab?" ⁵ Yensa naceenjiimi, "Kúmbuur kooni buu jibaje?" Di kulaañenoomi, "Kooni futok di kugaba." ⁶ Nájaatikenumi jameeney elako tentaam. Nanjarumi kúmbuurak kooni futokey di kugabaak, nasalumi aban natingukomi ban nasenumi kuriibaak man kucaabumi bukanak. Di kukaan mo'omu di jameeney yati bukanak nan man Yensa aregiimi. ⁷ Di bajumi muwol mupinaay, Yensa nasalumi mati mo. Nájaatikenumi kuriibaool kucaabiil mo. ⁸ Di kurimi manteer anoosani apooñ mab. Warinomi kuriibaool di kumukenumi, manteer kumeenjenumi, utekel wooni futok di ugaba. ⁹ Di bajumi kúniinaak káriiñe síwilaas sibakiiras kamaatubomi. Yensa nakammi man bukanak kulaañ bee sísendoii, ¹⁰ Oo di kuriibaool kújupomi di busaanaab galab man kútipumi bee kapanak kati Dalumanuta. ¹¹ Kufarisa kuceen kujawulojaw bati Yensa man kutaatumi kañsoosorak di oo. Di kuliikumi eyinkooley di áyiisiil fúmanjum, man kufium mati kánkumool di Atijamit kújawumulo. ¹² Yensa nayifumi fáap di búyegetool nammi, "Wau kaane bukanak kati jaat bee eñes man íyiis bukoo fúmanjum? Ínje eem di ereguul malegenam, fúmanjumaf fukila létiyiis bukanak kati jaat." ¹³ Nápurumi di bukoo, nájupomi inki di busaanaab, ban nátipumi bee kapanak kaaku kati falaf. ¹⁴ Bare kuriibaak kati Yensa kújimeenjim kájeetumul mbúur, rino fúmbuur fákon ceb di bukoo dóo di busaanaab. ¹⁵ Yensa nagameniimi nammi, "Jjiker, jíkaanum múliitenumaam mati Kufarisaak di mati kati Herod." ¹⁶ Di kulakomi kamaloor wan aregumi di kommi, "Ubajutaal mbúur." ¹⁷ Bamanjerab waa eenomi síwoonooriil, ñaa Yensa naceenjiimi, "Wau kaane di jimaloorumi mati jibajut mbúur? Mante hani bee iñeme jjúkeriit mba jílauleriit room? Mante úyegetuul usasay?" ¹⁸ Jooken kúcil leejjuk, ban jooken uwos leejjam? Leejiwoolo wan ikammi? ¹⁹ Nan itingumi kúmbuurak kooni futokey man íkuumenumi bukanak kawuuje síwili futok, utekel wati burinenab wooni buu jimukene jimeenjen nan jirimi jiban?" Di koonoomi, "Wooni uñen di ugaba." ²⁰ "Kama nan itingumi kúmbuurak kooni futokey di kugabaak man íkuumenumi kawuuje bukan síwilaas sibakiiras, utekel wati burinenab wooni buu jimukene jimeenjen nan jirimi jiban?" Di koonoomi, "Wooni futokey di ugabaaw." ²¹ Naceenjiimi, "Mante bee jaat jílauloorut room?" ²² Nan Yensa di kuriibaool kúriiñumi Beteseda, bukan kuceen kájeetumulo ániine ájukeriitumi bee di oo, ban di kulawoomi manteer nabaj kabonket man agor ániinaau. ²³ Yensa násofulomi kañenak kati ániinaau ájukeriitumi, man aruuumi kúpur di ésukey. Nalacenumi kúcilool aban, narembenumi uñenool di ko ban naceenoomi, "Mante nujuk waa room?" ²⁴ Ániinaau najikerumi áliren ban nammi, "Nijujuk bukan, bare bukoo kammi di ejaay koonokoono nan úbaar." ²⁵ Yensa inki nalaañumi aremben uñenool di kúcilool. Ániinaau umu najikeru-

mi taw, kúcilool di kukoy jaj, ñaa nanjooleñjooleen ajuk tíen wanoosani. ²⁶ Yensa naanoomi alaañ bóot, man aanool, "Takum ulaañ bee di ésukey." ²⁷ Yensa oo di kuriibaool di kujawumi bee sísukas salofoorumi di Kasaaria Filipino. Nan koomeenumi di ejaay di buruñab, Yensa naceenjiimi, "Kama, ai bukanak kurege oo ínje?" ²⁸ Di kulaañenoomi, "Yaaya Átiigulenaau. Bukaaku koone, au aboñaau Eliya. Bukaaku poop koone, au ákon di kuboñaak kati naaniñ." ²⁹ Ban naceenjiimi, "Bare muyuul, ai jisofumi oo ínje?" Peter nalaañenoomi, "Au eenomi Apakenaau Ámakau." ³⁰ Bare napankiimi mati takum kureg hani an ákon mati oo. ³¹ Yensa nataatumi kaliikitenak kati kuriibaool mati Añiilau ati anau naate egaal di waaf wajuupoe wákoolenie, ban naate ebaj búlat, kunifaanak, kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kuliikitenak kati sílingaas. Bukanak pambikubujool, bare di funakaf fúfeegintenaf Atijamit pányaitenulool di kacetumi inki. ³² Yensa naregumomi tíen bee di kuriibaool, bare Peter nawonkool kupano ban namakoomi. ³³ Najonlenuki ban najiker kuriibaool, napankumi Peter man ammi, "Tóro di ínje, au Seetaani! Mati au ulaañut bati Atijamit, bare nulanlaañ bati bukanak." ³⁴ Nawonkulumi jameeney di kuriibaool man aaniimi, "Ampi amanjumi bee kariiben ínje, naate ekat bálamuk kawoonoorak koola di kamañak koola, ban natebooro ébaarey yati búpinab ban nariibenom. ³⁵ Ampí amanjumi kapaken eronjey yoola, oo letabajuyo. Bare ampi amanjutumi kapaken eronjey yoola mati oo ariibaom, panabajuyo. ³⁶ Mati kásuum kei anau aate ebaj, kaanjaat nababaj dúniyaay búrom ban nábajaati yuutey yoola? ³⁷ Waa anau panañjooleen atitum di yuutool fúkouyo? ³⁸ Ampí apuñomi ínje di kurimom titoorey yati buke kalatumi Atijamit di kájakaatiimi! Oo poop Añiilau ati anau panapuño'ool, nampi álaañuumi di mawuñam mati Ampaool di simaleekaas sálirooraas."

9 Yensa naaniimi, "Ínje eem di ereguul malegenam, kuceen di muyuul kammi bajuume taate leekucet bajukut jáyiaj jati Atijamit jábilleuumi di kánkumak koolijo." ² Nan bajumi wáriiñe kunak futok di fákon, Yensa nanjarumi Peter, di Yankuba, di Yohan man kujawoorumi bee di fúlankeñ fateboe man kulako sicebiil, man kommi di kajikeroolak, Yensa funkool di fúlaañoorumi, ³ wañool di ukammi uñiliñil ufiit pal, bajut hani an di dúniyaay ampi apos ufiit nan wo. ⁴ Muusa di Eliya di kúrajuliimi man kulakomi kasankenak di Yensa. ⁵ Ban Peter nammi Yensa, "Aliikitenaa, mo'omu múrindiñ síwoonoor máamak mati jajak man wúli omi taate di au! Kob man ujuumen múguut múfeegiir, jákon bee di au, jákon bee di aboñaau Muusa, di jákon bee di aboñaau Eliya." ⁶ Koo kúfeegiirak di kúkolimi máamak manteer amanjut waa naate ereg. ⁷ Furola di fúyiniil ban furimaf di fúpurulomi dóo di furolaaf di fommi, "Ume eenomi Añoolom ati búsusom, jijamool!"

⁸ Yanj too galab di kujikerumi kúliren bare kujukut an, leejaat Yensa di bukoo. ⁹ Nan kommi di káwaloulak ceb di fúlankiinaf, Yensa napankiimi takum kureg hani an ákon wan kujukeenumi, bee nampi Añiilau ati anau ayitoulomi di kacetumi. ¹⁰ Di kusofooromi wan Yensa ajuumenumi, bare koo sicebiil kutaatumi kamaloorak mati wan kayitoulouak di kacetumi ufelumi. ¹¹ Di kuceenjoomi, "Wau kaane kuliikitenaa kati sílingaas koonesoon Eliya aate etooj abil bala'a Apakenaau Áamakau?" ¹² Nalaañeniimi, "Aboñaau Eliya malegen aate etooj abil man ajoonenlanken wanoosani. Buu ciikimi eeno di furimaf fati Atijamit mati Añiilau ati anau aate egaal di waaf wákoolenie ban koone oo lee waaf?" ¹³ Bare ínje eem di ereguul, mati aboñaau Eliya najawulojaw aban, bukanak di kukaanoomi wayeiimi nan man ciikimi mati oo." ¹⁴ Nan kúriiñenaak karinomi kuceen kunaamoorumi di kuriibaak bukaaku, di kujukumi jameej yáamak yalofiil. Ban kuliikitena kati sílingaas bukaaku bukooku man koom di kañakoor di bukoo. ¹⁵ Yanj too galab jameejey búrom nan ejukumi Yensa di sáloiimi máamak, di kuteyumi bee di oo man kusaafoomi jak. ¹⁶ Yensa naceejimi, "Kama waa joom di kajaloor?" ¹⁷ Di bajumi ákon di jameejey alaañenoomi nammi, "Aliikitenaa, bonket wey níjeetumulojeetum añoolom bee di au, mati bágunab bookool ban áskeneriit." ¹⁸ Nanoosani bágunab ube bookool, bu-beteobet tentaam, ban kagufak insi kúpurul di butumool, úñiijaw ninsi utooñoor ban eniiley di esay. Nilawumi kuriibai manteer di kucesoarubo, bare kuñoolenut kukammo. ¹⁹ Yensa naaniimi, "Wáay muyuul kakaanutumi kufiumaay! Bee nei neete kapiyo di muyuul? Bee nei neete ebañ kamuuten di muyuul? Jéetumuloool bee taate." ²⁰ Di kújeetumul añoolool bee di oo. Bare nan bágunab bujukumi Yensa, yanj di bukaan añiilau aboboken, ban nalomi tentaam mansi nabakoor, kagufak insi kúpurul di butumool. ²¹ Yensa naceejumi ampaool, "Kama biñoo nei mo'omu moom di oo?" Nalaañenoomi, "Biñoo di mañiilenaam moola. ²² Ninsi bumamman ebetool di sambun di mumel bee ebujool. Baj káboteni di wúli, uñoolenjaat mbi úrambenoli." ²³ Yensa naanoomi, "Wau joone, 'Uñoolenjaat'? Ampí áyinenumi nañoolenñoolen akaan wanoosani." ²⁴ Yanj too galab añiilau ampaool nacibulomi man aanoomi, "Níyinenyinen. Urambenom manteer nibaj káyinen káriiñe!" ²⁵ Nan Yensa ajukumi mati jameej yooyu di kábenenoul, namakumi bágunab, man aanubomi, "Au bágunab bakaanemi an ájameriit di poop áskeneriit, ínje eem di eregi, púr di oo ban takum úlaañurerul bee di oo." ²⁶ Bágunab di bukaawumi ban di bubetoomi tím di búpurumi di oo. Añiilau nasayumi jund nan biij, moo mukammi, bukan kajuupoe di kommi, "Há! Nacecetur." ²⁷ Bare Yensa nasofulomi kañenak kati ápuraau ayitenulomi man ajuum sem. ²⁸ Nan Yensa anokeneenumi eluupey, kuriibaool

di kuceenjoomi koo sicebiil, "Wau kaane wúli uñoolenut ucesoar bágunab ubu?" ²⁹ Yensa nalaañeniimi, "Bágunab baanomi nan ube an letañoolen ace-soorubo manteer alawujaat." ³⁰ Yensa di kuriibaool di kúpurumi di kapan kukila, man kúlamumumi kapanak kati Galili. Yensa amanjut man an amanj boobei oo ammi, ³¹ mati man alakomi kaliikiten kuriibaool naaniimi, "Añiilau ati anau bukan koote épur di oo. Panabuji, ban kunak kúfeegiir fácul pányitoul di kacetumi." ³² Bare kúlaulut wan Yensa alakomi eregey, di kúkolimi eceenjooloy wan felumi. ³³ Yensa di kuriibaool di kúriiñumi ésukey yati Kapaanaum. Nan kulakomi di eluupey, naceejimi man ammi, "Waa jilakoeene kamaloor di buruñab nan ulakoaami ebiley?" ³⁴ Bare di kutunoorumi sii, mati kulakoeenlako kamaloor di buruñab mati ai afañe kákalaa. ³⁵ Nalakomi ban nawonkulomi kúriiñenaak uñeney di kugabaak. Naaniimi, "Ampí amanjumi elo fácul, oo aate elaañ bálamuk ban nakaan amiiceel ati anoosani." ³⁶ Naa nañarumi añiil, ban naju-umenool fáculiil aban, nagaabool man aaniimi, ³⁷ "Ampí awalenumi añiilau ume ñátum di kareesom ínje nawalene, ban ampi awalenammi, lee ínje nawalene bare áboñulammi nawalene." ³⁸ Yohan nammi Yensa, "Aliikitenaa, wúli nujujuk ániine alakoeene kacesoor úgun ñátum di kareesi, bare wúli núfirenoofireman akaan, mati oo di wulaal uletaal buruñ bákun." ³⁹ Bare Yensa nammi, "Takum jífirenool. Mati ampi akammi wajamurerutimi wákon ñátum di kareesom oo yanj letañoolen asanken wájakaatie mati ínje. ⁴⁰ Mati ampi alatutumi wulaal, oo oomu di wulaal. ⁴¹ Ínje eem di ereguul malegenam mati ampi abajulomi mumel asenuul man jiraan mati muyuul kuriibaom, an akila malegen létabajaati búgalenab boola. ⁴² "Ampí akammi man ákon di káyinenumi di ínje nan kuñiilak man akaan majakut, kóyume man aleebi di falaf bakoker fukooba fúnegenuma di ekondoorool. ⁴³ Kañeni kukaanijaat man ukaan majakut, miinko pat ban nubeten. Kóyume man unoken di eroney yati bán-doorey bámongoe, eniili yooken uñenaw Ugabaaw ban nubeteni di sambunas síceteriitumi. ⁴⁴ Ban balolab béceteriitumi buriemi siniiliil ban sambunas síceteriitumi. ⁴⁵ Di poop, kákamuni kukaanijaat man ukaan majakut, miinko pat ban nubeten. Kóyume man unoken bámongoe di eroney yati bán-doorey di bukinab bajakaab, eniili yooken úkamunaw ugabaaw ban nubeteni di sambunas síceteriitumi. ⁴⁶ Ban balolab béceteriitumi buriemi siniiliil ban sambunas síceteriitumi. ⁴⁷ Kaañjaat jíçili jikaani man ukaan majakut, lóokul jo ban nubeten. Kóyume man unoken di jíçil jákun di eroney yati bán-doorey di bukinab bajakaab, eniil yooken kúçilak kugabaak ban nubeteni di sambunas síceteriitumi, ⁴⁸ ban balolab béceteriitumi buriemi siniiliil ban sambunas síceteriitumi. ⁴⁹ Mati sambun pansikaan anoosani atiluli nan man musisam

mukaanemi búsimen butiluli. ⁵⁰ Musis waaf wabaje fúkaw, bare kafirak koolimo kúpurujaat, buu pam-munjoolen mukaan man mufir inki? Jibaj futitooruul bapaalaab bajummi nan musisam ban di jibaj kásu-umaay bee di anoosani."

10 Yensa nápurutomi ajaw bee di kapanak kati Yúdea, tíatipumi kapan kaaku kati falaf fati Yordan. Ban Jameerjey elaañ ejojumi di ebilumi bee di oo, nalakomi kaliikiten bukoo inki nan man apiimi eeno. ² Kufarisa bukaaku di kubilumi man kumañ eyinkool man kuwok di malinlo. Di kuceerjoomi, "Régoli, mante sílingaas soololaal sisensen ániine man akaten aseekool room?" ³ Yensa nalaañeniimi, "Waa sílingaas sati aboñaau Muusa siregumi mati mo?" ⁴ Di kulaañenoomi, "Muusa nasensen buruñ man ániine aciik letara yati kakatenak, man akaten aseekool." ⁵ Bare Yensa nalaañeniimi, "Muusa naciik élingaay uye bee di muyuul mati úyegetuul usasay. ⁶ Bare biñoó di fúci-tumaf fati butuukab, 'Atijamit natutuuk anau, ániine di anaare.' ⁷ 'Mati mo'omu ániine aate épur di ampaool di iñaayool man abil kunampoor di aseekool. ⁸ Koo kugabaak koote ebil kukaan ákon. Ñaa koo lee kugabaak, bare ákonau. ⁹ Moo kaane kan Atijamit anampenumi tákon takum an apuun bee kápajuliil." ¹⁰ Di múlamukaam, Yensa di kuriibaool di kulaañumi bee síndeey, di kuceerjoomi mati wan asankenumi. ¹¹ Naaniimi, "Ániine ampi akatenumi aseekool man ayab aceen, oo áraadia mati nátataas wan élingaay yati búyabaab éfirenumi. ¹² Kaañjaat aseek ampi akatenumi ataool man ayabo di ániine aceen, oo áraadia mati nátataas wan élingaay yati búyabaab éfirenumi." ¹³ Funak fákon bukan kuceen di kújeetumulomi kuñooliil bati Yensa mambi agoriil, bare kuriibaool di kupankiimi. ¹⁴ Bare nan Yensa ajukumomi, di bólioomi wút man aaniimi, "Jikat kuñiilak man kubil bee di ínje, takum jifireniil. Mati bukanak kajummi nan kuñiilak buke koo kati di jáyiaj jati Atijamit. ¹⁵ Ínje eem di ereguul malegenam, ampi asofutumi jáyiaj jati Atijamit nan añiil, oo létanokenderudo." ¹⁶ Ban nasofulomi kuñiilak aban narebenumi kañenool di ákon-akon man alawiimi Atijamit man aseniil kawulak. ¹⁷ Nan Yensa alakomi ejaay kajaaburuñ, di bajumi ániine ateyulo, ákuntaajen fáculool man aceerjoomi, "Aliikitenau ajakaau, waa neete ekaan manteer nibaj eronjey yati bándoorey?" ¹⁸ Yensa naceerjoomi, "Wau kaane nuwonkom ajakaau? An alee bo ajake, leejaat Atijamit cebool. ¹⁹ Au numammanj sílingaas sati Atijamit, soone: 'Takum ubuj an, Takum usang aseek mba ániine ati an, Takum úkuut, Takum ulepoor, Takum uguuñ, Lébien ampai di iñaayi.'" ²⁰ Ániinaau naanoomi, "Aliikitenau, biñoó noo di mañiilenaam, níkaanunkaanum ekaaney sílingaas use búrom." ²¹ Yensa najikeroomi taw aban nabajumi kamañ di búyegetool ban naanoomi, "Babaj wákon wan ukate bálamuk. Jaw unoomen wan ukilumi

búrom, man ucaab sígodi sikila kabajutumi, moo panubaj fubaj dóo di bukinab bajakaab. Bil, riibenom." ²² Nan ániinaau ajammomi di yóoneniool, najawumi di kabotenoor mati oo abaja áamak. ²³ Yensa najikerumi álirenumi kuriibaool ban naaniimi, "Moo táañie bee di bukanak kabajumi man kunoken di jáyiaj jati Atijamit!" ²⁴ Kuriibaool di wáaloimi wan asankenumi. Bare Yensa inki naaniimi, "Kúpaalumom, moo táañie bee di bukanak kabajumi kanokenak di jáyiaj jati Atijamit!" ²⁵ Kanokenak kati eñonkomma di jíluaj jati écikuma kufanfaj man kuhiilie kanokenak kati abaja di jáyiaj jati Atijamit." ²⁶ Di wáaloimi wuuj kúkoil, ban di koonoomi, "Kama ñaa ai añoolene apak?" ²⁷ Yensa najikeriimi caw man aaniimi, "Wan anau añoolenutumi akaan di funoonaf foola, woo Atijamit nañoolenñoolen akaan." ²⁸ Peter naanoomi, "Jikeruma, wúli nukatulokat wóololi búrom man uriibeni." ²⁹ Yensa nammi, "Ínje eem di ereguul malegenam, mati ampi akatulomi kalimbisool, mba kútumbeool, mba kúliinool, mba kutiool, mba iñaayool, mba ampaool, mba kuñoolool, mba ulaakool mati oo ariibaom di furimaf fajakaaf. ³⁰ Di kéelak uke, oo panayab wawuuje ulimbis ceme, di kutiaay ceme, di kúlinaay ceme, di siñaayaay ceme, di kuñiil ceme, di ulaak ceme di poop kásuutuken kawuuje ceme. Kéelak kábileuumi panabaj eronjey yati bándoorey. ³¹ Bare bukan kajuupoe kalomiñaá fácul pankulako bálamuk, ban kuceen kálamukomiñaá pankulo fácul." ³² Yensa di kuriibaool kulakolako ejaay di buruñab, man kuremboorumi bee mo Yerusalem. No'onu Yensa alomi fáculley yati kuriibaool. Bukoo di wáaloimi, káriibeuloomi di kúkolimi. Nawonkumi kúriiñenaak uñeney di kugabaak man aregiimi inki mukaanaam maatumi bee ebajooley. ³³ Yensa naaniimi, "Wulaal bukooku di karembor bee Yerusalem. Añiilau ati anau panaseni di kañenak kati kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kuliikitenaa kati sílingaas. Pankuregool oo aate ebuji ban kusenool Kakaanutumi Kúyahuudak mambi kubujool, ³⁴ pánkunarulool, pankulacenoool, pankutekool, ban pankubujool, bare di funakaf fúfeegintenaf pányitoul di kacetumi inki." ³⁵ Yankuba di Yohan, kuñiilak kúniinaak kati Jebede, di kúpurulomi fáculley yati Yensa man koonoomi, "Aliikitenau, wúli numammanj úkaanoli wanoosani nuceerjey." ³⁶ Yensa naceerjiimi, "Waa jimarje man ikaanuul?" ³⁷ Di koonoomi, "Sénoli buruñ man au di wúli ulakoal dákon di mákalaam mooli man ákon alako di báridi, aamu di bamayi nampi ulakomi di ejunkutey yati jáyiaj jooli." ³⁸ Bare Yensa nalaañeniimi, "Muyuul jílaulut wan jommi di elawey. Mante muyuul panjijoolen jiraan di éraanumaay uye yati búyiikab nan man ínje eete éraanumumi di yo mba jítiiguli nan man ínje eete kátiiguli?" ³⁹ Di kommi, "Panunjoolen ukammo." Yensa nammi, "Éraanumaay yati mátaañiaam yampi ínje eetumi eraaney yoo jootumi eraaney, kátiigulak kan ínje eetumi

kátiigulak, koo jootumi kátiiguli,⁴⁰ bare ínje ibajut bakoony bati kamuken ampi alako di báridom mba di bamayom. Atijamit najonjoojoojoo aban kan kootumi kalako.”⁴¹ Nan kúriiñenaak uñeney kujammi mati mo, di bóli'iimi wút bee di Yankuba di Yohan.⁴² Yensa ná-wonkuliimi búromiil tákon, man aaniimi, “Muyuul jimmanj mati kuceen di kamanjutumi Atijamit kawonkoroemi kúyi man kurungumi bukaniil, ban di kúyiisen kánkumiil bee di bukoo.⁴³ Bare di muyuul lee mo'omu eetumi bee ekaaney. Ampí amañumi ekaaney an áamak oo aate ekaan aroka ati bukaaku,⁴⁴ ban ampi amañumi ekaaney áfacula, oo aate ekaan amiceel ati bukaaku búrom.⁴⁵ Mati Añiilau ati anau poop ajawulout man bukan kumiiceelaetool. Bare najawulojaw man amiiceelaet bukan, ban nasen eronjey yoola man acet bee kapaken bukanak búrom kati dúniyaay.”⁴⁶ Yensa di kuriibaool di kúriiñumi di ésukey yati Yeriko. Di múlamukaam, nan kulakomi épuruley di ésukey, jameenj yati bukan di elako kariibeniil. Di bajumi ániine alawa sadaa ápuume, añiilau ati Timeu an koonemi Baatimeu, oo balakoe alof di kápiibenaak kati buruñab.⁴⁷ Nan ajammi mati Yensa ati Nasaret aambo, natoonyumi kacibulo, “Yensa! Añiilau ati Dauda, baj káboteni di ínje!”⁴⁸ Bukan kajuupoe di kupankoomi man atunten. Bare oo nafañumi man acibuloeña, “Añiilau ati Dauda, baj káboteni di ínje!”⁴⁹ Yensa najummi júd man ammi, “Jíwonkulomool.” Di kuwonkulomi ániinaau ápuumaau man koonoomi, “Beben yuuti. Yito, oo oomu di ewonki.”⁵⁰ Ápuumaau umu naleebumi kaloool káamakak ban nabaal fatiya aban nabilumi bee di Yensa.⁵¹ Yensa naanoomi, “Waa numañe man ikaani?” Ániinaau ápuumaau nalaañenoomi, “Aliikitenaa, nimammanj man ijuk.”⁵² Yensa naanoomi, “Jaw buruñi. Kafiumak kooli kupakenipaken.” Yanj too galab nanjoolenumi ajuk fiit! Ñaa nariibenumi Yensa di buruñ bukila.

11 Yensa di kuriibaool kúriiñumi sískas sati Betufage di Betani di Furembooraf fati Uwoliw. Nan kulakomi kalofenak Yerusalem, Yensa naboñumi kugaba di kuriibaool man kulo fácul.² Naaniimi, “Jijaw bee di ésukey yan jjonkooraaña, bare nampi jilakomi kanokenak kati di ésukey, panjijuk jiroha jakoki jan an aremboorurerut. Jífeluujoo man jíjeetumul bee taate.³ An aceñujaat man aanuul, ‘Kama wau kaane di joom di efelujoo?’ joonool, ‘Akiiyaau amañujo ban pá-nalaañenul jo galab bee taate.’”⁴ Kuriibaak kugabaak di kujawumi, tikutookumi jirohaaj jakoki di téeney di fúlmutaf fati kalimbis kuceen di buruñab, kaboñimi di kulako éfeluujoo.⁵ Kuceen kajuumutomi di kuceenjiimi, “Waa kaane di joom efel jirohaaj?”⁶ Di kulaañeniimi wan Yensa aregeenumi, di kukatiibomi man kujaw.⁷ Di kújeetumuumi jirohaaj bee bati Yensa ban di kuleefumi uloaail wáamakaw di bálamukab boolijo kuban, naremboorumi alako di wo.⁸ Bukan kajuupoe di kufe-

tumi uloaail di buruñab, bukaaku insi kúmiinul balita di kagoos man kufet di buruñab.⁹ Bukanak káfaculomi di kálamukomi di kutoonyumi kacibuloak, “Kasalak kooku di Atijamit! Kásuumaayak kati Atijamit kooku di ampi ajawulomi, oo eenomi Áyiau ajawulomi di kareesak kati Akiiyaau!”¹⁰ Kásuumaayak kooku di jáyiaj jábileuumi, jáyiaj jábileuumi jati áyiau Dauda afannaaniñolaal! Kasalak kooku di Atijamit ammi di bukinab bajakaab!”¹¹ Yensa náriiñumi Yerusalem ban najawumi bee di fukobaf fáamakaf. Najaatoorumi man ajuk wanoosani, bare mati bala'ab súm bujonjon. Ñaa nápurumulomi ajaw bee ésukey yati Betani di kúriiñenaak kooni uñeney di kugabaak.¹² Furabooraf di bújomaraay, nan kúpurumulomi Betani, Yensa man acaarete.¹³ Nanandenumi búpunduun babaje etoj, najawumi bee to man ámeelo manteeer panañoolen abaj muria. Bare mati ewoley yoolibo ériiñut, atookut dó hani waaf, leejaat etojey cebuyo.¹⁴ Yensa nammi búpunduun, “Hani an letarirer búwolumi inki.” Kuriibaool di kujammomi.¹⁵ Nan kulaañumi kúriiñ Yerusalem, Yensa najawumi bee di fukobaf fáamakaf ban natoonyumi kácesoorul kalakomi kanoomenak di enoomey dó. Insi nafarumi bibibil sitaabusas sati kúruñulaak kati sígodaas di sijunkutas sati kanoomenemi úlaabaan,¹⁶ ban náfiren yém hani an man ájeetumul múnoomenaam bee dó.¹⁷ Yensa nalakomi kaliikiteniilak man aaniimi, “Furimaf fati Atijamit foone, ‘Eluupom panekaani fulaw bee mati bukanak búrom.’ Bare muyuul jikankaan yo fulako fati kúkuu.”¹⁸ Kúsimeñaak kunifaanak kati Atijamit di kuliikitenaa kati sílingaas nan kujammomi di kulakomi eñesey buruñ bampi kubujool. Kúkoliookoli mati jameeney búrom di wáaloimi máamak baliikitenereb boola.¹⁹ Di káliim kukila, Yensa di kuriibaool di kúpurumi di ésukey yáamakey yati Yerusalem.²⁰ Furabooraf di bújomaraay, nan koomeenumi di ejaay, di kujukumi búpunduun man bulalabene busay jororor.²¹ Peter nawoolomi wabajoenenumi naanoomi, “Aliikitenaa, jikeruma! Búpunduunab ban au unummi fukun bulalabenlalaben wababab.”²² Yensa nalaañenumi kuriibaool, “Jooto ebañ kafium di Atijamit.”²³ Ínje eem di ereguul malegenam, ampi aregumi fúlankinaf ufe, ‘Kábulo'ooro jaw úlo'ooro falaf,’ ban nábajaati úyeget ugaba, bare náyinen mati wan aregumi, panukaani bee di oo.²⁴ Moo kammi ínje eem di ereguul malegenam, wampi jilawumi di kúlawak, jíyinen mati jiyayab wo jiban, pankaan wooluul.²⁵ Bare nampi jiyitomi jijuum man jilaw, jooto kabonket bukaaku kalomi di muyuul, mambi Atijamit Ampauul ammi di bukinab bajakaab abonket majakutuul.”²⁶ “Bare jibonketutujaat, Atijamit Ampauul ammi di bukinab bajakaab poop letabonket majakutuul.”²⁷ Yensa di kuriibaool di kujawulomi bee Yerusalem inki. Nan Yensa aameenumi kajaatoorak di fukobaf fáamakaf, no'onu kúsimeñaak kunifaanak kati Atijamit, kuliikitenaa kati sílin-

gaas di Kúyahuudak kunifaanak kuceenak di kubilumi bee di oo. ²⁸ Di kuceenoomi, “Régoli di fujuum fei noom di ekaan uru? Ai asenifo bee ekammo?” ²⁹ Yensa nalaañeniimi, “Ínje paniceenjuul kúceen kákon pat. Jilaañenom, kammojaat panilaañuul di fujuum fei nikaane uru mo’omu. ³⁰ Man Yaaya átiigulenemi bukanak, ai asenoomi fujuum fukila, mante Atijamit mba bukan? Jilaañenom!” ³¹ Di kulakomi kamaloor sicebiil, “Oonaajaat Atijamit asenoomi fo, panaceenjo-laal wau kaane úyinenutool. ³² Bare mante wúli oote eregey bukan kusenoomi fo?” Kúkolikoli bukanak mati koo kufiunfium Yaaya oo malegen aboña ati Atijamit. ³³ Mati mo’omu di kulaañenumi Yensa, “Wúli umanjut.” Yensa nalaañeniimi, “Iyoo! Kama ínje letireguul di fujuum fei nikaane uru búrom.”

12 Yensa natoonjumi kasankeniiilak ñátum di kúregak: “Bajeembaj ániine aceen asuwene uresen di kafatool, ban nájongenuko aban, nawokumi fuñaafenaf fati kuresen, nawokenumi jiremb jípooyuma dó. Nabilenuko di uñen wati kuwaña kuceen, aban oo najawumi kajaaburuñ di mof muceen. ² Nan muriaam maalumi naboñumi amiiceel ákon bee di kuwañaak kabilenikomi man kusenool bucaabool bati muriaam di kafatak. ³ Bare kuwañaak kukila di kúloummi amiiceelool man kutekoomi, ban di kuce-sooroomi alaañ uñen útiikaar. ⁴ Akilumi kafatak nalaañumi aboñ amiiceel aceen, di kúbukenoomi di fúkaaf kuban di kujeloomi máamak. ⁵ Naboñumi amiiceel aceen inki, oo di kubujoomi. Moo mákonam, nakammi bee di bukan kajuupoe, bukaaku di kutekii-mi, bukaaku di kubujiiimi. ⁶ Akilumi kafatak an ákon ceb arinoe, oo eenomi añoolool ániine ati bususool. Di múlamukaam, naboñoomi man ammi, ‘Tikere, pánkulebien añoolom.’ ⁷ Bare kuwañaak kabilenikomi di kulako kamaloor, ‘Ume oo aatumi bee ekiley bu-laañab. Jibil, ubujaalool dak, mambi wan ampapool akilumi mbi ukaan woololaal.’ ⁸ Di kúbiiipooroomi kusof kuban di kubujoomi ban di kúfuulumi biiñool kúpuren taac téeney yati di kafatak kati kuresen. ⁹ Akilumi kafatak waa naate ekaan? Panabil man abujiil búrom, ban nasen kafatak bee di bukan kuceen. ¹⁰ Mante jitamburerut jiliiken mo’omu di furimaf ufe fati Atijamit: ‘Fukoobaaf fo’ofu fan kuteepaak kulateenumi foo fulaañumi fulako di égooneny yasofumi líñ kukukak kati eluupey’. ¹¹ Mo’omu moo búkaanumab bati Akiiyaau, meenolaameen di kúcilolaal.’” ¹² Kurungaak kati Kúyahuudak kumañeemañ esofool to, bare kúkolikoli jameeney, mati kúlauleenlul mati Yensa bukoo nalobe. Di kukatoobomi man kujaw. ¹³ Di kuboñumi Kufarisa kuceen di kuriiba kuceen kati Herod man kutaaken di furim fati eceenool di kuwok di malinlo. ¹⁴ Di kubilumi man koonoomi, “Aliikitenaa, wúli numammanj mati au nusankenesanken malegenam, ban au újawumeriit di kawoonoorak kati an. Mati újikereriit

fujuumaf fati an, bare malegen au uliikitenemi buruñab bati Atijamit. Régoli, mante sílingaas siseno-laasen buruñ bati esen basaafab jáyiaj jati Áyiau Áamakau ati Róoma mba sisenut? ¹⁵ Oote ecaamiil, mba ootut ecaamiil?” Yensa namanjumi mamisam mooliil, naaniimi, “Wau kaane di jimañ bee eyinkom? Jíjeetumulom égoti edenaari man ijuk.” ¹⁶ Di kuñarulomi yákon. Yensa naaniimi, “Ai buulool di karees kei koom to?” Di koonoomi, “Kati Áyiau Áamakau.” ¹⁷ Yensa naaniimi, “Moo kama jooto kalaañen bee di Áyiau Áamakau wan Áyiau Áamakau akilumi, bare poop jooto kalaañen bee di Atijamit wan Atijamit akilumi.” Di wáaloimi mati oo. ¹⁸ Kusadusiak kupinaay di kubilumi bati Yensa, di kommi bajut káyitoulak di kacetumi. Di kuceenjumi kúceenjak uke: ¹⁹ “Aliikitenaa, aboñaau Muusa aciike élingaay uye bee di wulaal, mati ániine abaje atiaay, acetujaat akatubo aseekool bare abajut añiil, atiool aate kálaañenul aseekau man koote ebaj kuñiil bee di ájimmi. ²⁰ Bajeembaj kutiaay kooni futok di kugaba. Átiyaarau nayabumi aseekau, nan acetumi babajut añiil. ²¹ Agabuntenaau poop nayabumi aseekau akila, ban nacetumi babajut añiil, moo mákonam mubajomi áfeegintenaau, ²² ban futokey di kugabaak, moo kulaañenoomi, ban di kucetumi búromiil babajut añiil. Di múlamukaam, aseekau poop nabilumi acet. ²³ Régoli, nampi Atijamit áyitenoulumi bukanak di ecetey, aseekau ai aatumi ekaaney ataool? Mati kooni futokey di kugabaak poopiiil kuyabeenooyab.” ²⁴ Yensa naaniimi, “Lee mo’omu mukammi muyuul jilolo mati jílaulul furimaf fati Atijamit, di poop kánkumak kati Atijamit? ²⁵ Mati nampi Atijamit ayitenulumi bukanak di kacetumi, leekuyaboar. Pankoono nan simaleeka di bukinab bajakaab. ²⁶ Mati káyitoulak kati kacetumi, mante jitamburerut jiliiken di síbukaas sati Muusa tan aciikumi mati jijo-faaj, buu Atijamit aaneenoomi, ‘Ínje eenomi Atijamit an Iburehima, di Siyaaka, di Yankuba kumiiceelaetumi?’ ²⁷ Atijamit lee ati kacetumi, bare ati karonjumi ceb. Muyuul jilolo máamak.” ²⁸ Ákon di kuliikitenaa kati sílingaas najuum to, ban najammi kañoosoorak. Najukumi mati Yensa nalaañeniilaañen jak, naceenoomi, “Élingaay yei di sílingaas efañumi man ebaje fúkaw?” ²⁹ Yensa nalaañeniimi, “Élingaay yátiyaaraay yafañumi man ebaje fúkaw yoo eenomi, ‘Jijantenom, bukanak kati Isirael: Akiiyaau Atijamit oololaal oo eenomi Akiiyaau ákonau ceb. ³⁰ Noote emañ Atijamit Akiiyaau ooli di ésigiri búrom, di yuuti búrom, di búyegeti búrom, di kánkumi búrom.’ ³¹ Élingaay egabunteneñ yafañumi man ebaj fúkaw yoo eenomi, ‘Noote emañ alaoori nan man umañumi fúkoi eeno.’ Élinga yiceen elee bo yafañe man ebaje fúkaw wuuj use sigabaas.” ³² Aliikitenaa ati sílingaas nalaañenumi, “Aliikitenaa, nukonkoorj. Malegen nurege mati Atijamit Ákon ceb abajoe, banjaat Atijamit aceen abajout leejaat oo.

³³ Ban poop noote emanool ñátum di ésigiri, di búyegeti, di kánkumi, di poop noote eman alaoori nan man umanjumi fúkoí eeno, mo'omu búrom mufanje ebaj fúkaw di eseney kawul kareemenimi di búsimen bee di Atijamit." ³⁴ Yensa najukumi balaañenerab boola di malinlaam moola, naanoomi, "Au úloiut di jáyiaj jati Atijamit." Nan mo'omu múpurutomi hani an apuunút bee eceenool kúceen. ³⁵ Di múlamukaam, nan Yensa alakomi kaliikitenak bukanak dóo di fukobaf fáamakaf, naceenjumi, "Buu kuliikitenaa kati sílingaas pankuñoolen kureg mati Apakenaau Áamakau eenomi lee búbajum bíine bati Dauda ceb? ³⁶ Dauda di fúko'ool, narereg nan man Búyegetab Bátienaab bújaatikenool ban namanjenumi, 'Atijamit Akiiyaolaal narereg Akiiyaom, Lako di báridom, bee nampi ikammi kulatoori kukaan fútobojumaaf fati úkamuni.' ³⁷ Dauda di fúko'ool nawonkeoowonk Akiiyaool. Kama ñaa buu nanoolene akaan búbajumool bíine eeno?" Jameeney di súumuyomi káyentenoora. ³⁸ Di kaliikiteniilak koola nammi, "Jíkaanum kuliikitenaa kati sílingaas. Mati koo kumanjanjan kakaano uloa wáamak man kujaatoor, ban kumanjanjan man anoosani álebieniil man asaafiil jak di uñen ugaba di weelumaw. ³⁹ Di poop, kumanjanjan mansi kulako tan fanjumi man lébieni di kukobak mba wáaning, ⁴⁰ bare kuguuñeguuñ waaf wati kuseek kati kújima, ban kulawelaw baak Atijamit man kukaanalenoor nan bukan kajoone! Pánkuyabul kúnagak kafañjumi man kúkalaae." ⁴¹ Yensa nalakomi ajonkoor jicesaj jati kawulak, ban nakooñaam man jameeney yati bukanak yoom di eseney kawulak kooliil. Kubaja kajuupoe kúkankando kawul kajuupoe. ⁴² Di bajumi aseek aceen ati ájima abajutumi nabilumi ákatendo sígodi sileputa sigaba ceb. ⁴³ Nawonkulomi kuriibaool man aaniimi, "Ínje eem di ereguul malegenam, aseekau ati ájimaau o'omu abajutumi wan ákatendomi ufañe wati bukaaku búrom. ⁴⁴ Mati bukaaku búrom kúkankando kapan di wajuupoaaw wan kubajumi búrom, bare oo di kábajaataak koola nákanando wan abajumi búrom bee mati eronjey yoola."

13 Nan Yensa alakomi épurey di fukobaf fáamakaf, ákon di kuriibaool naanoomi, "Aliikitenaaau jiker, kukoobaak uke kujoonoojoonoor di ulimbis poop moo!" ² Yensa nalaañenoomi, "Nujujuk ulimbisaw uwu wáamakaw búrom? Uru ran jijukeña, kunak pánkuriinj nan rootut karino to manteer hani ekooba leterembeni di epaaluyo." ³ Di múlamukaam, Yensa alakomi di Furembooraf fati Uwoliw fajonkoorumi fukobaf fáamakaf. Noo Peter, Yankuba, Johan di Anduru di kutookoomi man kuceenoomi sicebiil, ⁴ "Régoli, kama ñaa nei uru búrom eete kabajo? Fúmanjumaf fei noote ejuk nampi funakaf fan uru dootumi kabajoak fúriinjumi?" ⁵ Yensa natoonjumi kasankenumi man aaniimi, "Jíkaanum, takum jiman man an abuntuul. ⁶ Mati kajuupoe pánkujawumul di kareesom di aaney, bukoo

eenomi Apakenaau Áamakau, ban pankubunt kajuupoe. ⁷ Nampi jijammi mati kutiik di mati káku-umoorak kati kutiik, takum jíkoli. Mati waafaw uwe búrom woote emond ubajo, bare ebaney yati dúniyaay ériinjoorut. ⁸ Mof pammutiiken mupaalumo mof, jáyi panjitiiken jipaalujo jáyi. Pambaj káliliñenor kati yentaam káamak banoosani, di poop pambaj bacaar báamak. Bare mukaanaam umu búrom mukankaan nan jariey yatoonjemi bala'a aseek aron añiil. ⁹ "Jíkaanum! Bukan bukaaku pankusofuul kusen bee di kugame-naak kati fugamenaf fáamakaf, ban poop pankutekuul di kukobak. Pankuruu'uul fácul kunifaan di kúyi kati mofam mati muyuul kuriibaom, mambi jiregiil malegenam mati ínje. ¹⁰ Bare bala'a fúbanumaf fati dúniyaay, furimaf fajakaaf foote káriñeni di bukanak kati dúniyaay búrom. ¹¹ Bare nampi kúsofuumi man kújeetumuul bee kagamenuul di kukobak, takum jikaanooro síwoonooruul mampi jootumi kalaañen eeno. Jireg wan Atijamit asankenumi di úyegetuul nanan nikila, mati lee muyuul jisankene bare Búyegetab Bátienaab. ¹² Atia panasof atia aceen man asen kubujool, ban ampa panasof añoolool aceen man asen kubujool, ban kuñiil kuceen pankuñoos kuwolaiil man kusen kubujiil. ¹³ Bukanak búrom pankulatuul mati muyuul kuriibaom. Bare ampi amuutenumi manteer bee ebaney yati eronjey yoola Atijamit panapakenuul. ¹⁴ "Bare nampi jijukumi waafaw wájiteniaaw man ujuumeni tanat tan wootutumi ejuum (jikat man kuliina mbi kúlau), kammi di kapanak kati Yúdea koote etey bee di kúlankein. ¹⁵ Ban anoosani ammi téeney yati kalimbisak, aatut kanoken bee di kalimbisool man ajojenoor wambaraw woola. ¹⁶ Moo mákonam, anoosani ammi di kalaakool, aatut élaañul man anjar kaloool káamakak. ¹⁷ Di kunak kukila, búyikab bulako di kuseek kaakumi úrookaaw di kuseek kammi di karaafenak! ¹⁸ Jilaw man mátaañaam umu takum mubajo nanan nan ñonkañ ñíkalaamei. ¹⁹ Mati kunak kukila búyikab báamak baatumi kabajoak butamburerut bubajo baanomi nan mo'omu kabiño no'ona di fúcitumaf fati dúniyaay bee mo íñeme, ban bootut kabajorer jáng. ²⁰ Leejaat Akiiyaau átemien kunak kati búyikab, hani an letañoolen aron. Bare mati bukanak kamukenimi koola nátemientemien kunak kukila. ²¹ An areguujaat, 'Jijikeruma! Apakenaau Áamakau oome!' mba 'Jijikeruma ooma!' takum jíyinenool. ²² Kupakena Káamak kubunta di kuboña kubunta, pankubil man kúyiisuul kúmanjum di waja-murerutimi man kubuntuul. Kuñoolenjaat pankubunt hani kan Atijamit amukenumi aban. ²³ Bare jikaanum! Ínje nireguureg mo'omu búrom bala'a mukaanaam ume mubajo. ²⁴ "Bare di kunak kukila, nampi búyikab bukila báamak buwuujumi, bala'ab pámburimen túk, jileenaj leejiwunjen, ²⁵ di poop bootab pánsibuloul di kátula, ban wánkumaw wammi di fatiya pánulilijeni.

²⁶ Bukanak pankujuk Añiilau ati anau náwaloul di kuro-la di kánkum káamak di mawuḡ máamak mati Atijamit di móro. ²⁷ Ban pánaboñul simaleekaool bee di ufeefaw ubakiiraw wati dúniyaay man sijojen bukanak kan Atijamit amukenumi kápurumul fúcitumaf fati dúniyaay bee fúbanumaf fati yo búrom. ²⁸ “Jliikenum búpunduun: nampi bulakomi ereebey ceb, muyuul di jimanj mati súm fujamaf fulofulolof. ²⁹ Moo nampi jijukumi uru búrom wan isankenuumiñaá, di jimanj mati Añiilau ati anau nalofulolof ñaj. ³⁰ Ínje eem di ereguul malegenam, bukan kati jaat leekucet kubao mukaanaam umu búrom babajout. ³¹ Dúniyaay di bukinab bajakaab pánsijim, bare furimaf fúmboom léefujimurer bee bándoorey. ³² “Bare let hani an amanj funak fukila mba nanan nikila, let hani simaleekaas sammi di bukinab bajakaab, mba Añiilau ati Atijamit. Ampaom Atijamit cebool amanje. ³³ Jíkaanum mati muyuul jimanjut noonei noote kabajo. ³⁴ Moo mukankaan nan ániine aam di ejaay kajaaburuḡ. Nakatumi kumiiceelool man kucookoor síndo’ool. Nájaatikenumi anoosani wampi akaan ban amiiceel apooya ati fúlamutaf man ákaanum jak. ³⁵ Moo kaane jíkaanum mati muyuul jimanjut nei ati eluupey aate élaañul, ḡoolerḡoolen kaan di káliimaraay, mba di titoorey yati fukaraay, mba di waradabaw, mba bújomaraay. ³⁶ Ati eluupey alaañulojaat amanjenutuul, takum átookuluul bámoorie. ³⁷ Wan ínje eem di ereguuley, woo ínje eem di ereg anoosani. Jíkaanum.”

14 No’onu kunak kugaba bala’a kutooḡ karuukena kati káaningak kati Mbúur Yabajutumi Múliitenuma, kan koonemi poop káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri. Kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kuliikitenaak kati sílingaas kulakoenlako eñes buruḡ mampi kubuutoor man kusof Yensa man kubujool. ² Man kommi, “Takum ukaanaal mo di nanan nati káaningak uke, kaanutumojaat pankuyiten káguuloor.” ³ No’ona Yensa di ésukey yati Betani man alakoe di sín-deey yati Simon an kafaañak kusofeenumi. Nan alakomi furiaf dó, aseek najawulomi di jiraafa jati naad jabajumi mumelam maputemi súm máamak, jan jajoonenimi ñátum di bakooba, butumab boolijo buriri máamak. Aseekau nafatujomi ákambul ban náyuenumomi di fúkaaf fati Yensa. ⁴ Bare di bajumi kuceen karegoorumi yém man kommi, “Wau kaane naam di kakajen mumelam maputemi súm mo’omu? ⁵ Mati mumelam ume maputemi súm pammuḡooleneen munoomeneeni wawuue sidenaari sooni siceme sifeegiir, ban siseneeni kabajutumi.” Ban di kupuñenoomi. ⁶ Bare Yensa nalaañeniimi, “Jikatool bo. Wau kaane di joom di kagaalenool? Nakaanankaan waaf wajake. ⁷ Mati panjibaj kabajutumi nanoosani, ban jimanjujaat panjinoolen jirambeniil nanoosani. Bare leejibajom baabe nanoosani. ⁸ Nakankaan wan aḡoolenumi búrom ban nanaanennaanen eniilom ñá-

tum di mo bee kajonjoor bala’a efokomey ériiḡ. ⁹ Ínje eem di ereguul malegenam, banoosani bampi furimaf fajakaaf fúriinenimi di dúniyaay búrom, mukaanaam mati aseekau umu pammuregeni bukanak di kawoolen moola.” ¹⁰ Yúdas Isikariot, ákon di kúriiḡenaak uñeney di kugabaak kati Yensa, najawumi bee di kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit man ápurumi akaan man kusof Yensa. ¹¹ Nan kujammomi di súumiimi máamak, di kúligoomi mati ecaamool sígodi. Yúdas nataatumi eñes buruḡ bee épur di oo akaan man kusofool. ¹² Di funakaf fútiyaaraf fati karuukena kati káaningak kati Mbúur Yabajutumi Múliitenuma, ban kúraamulumi jisahaaj jati búsimenab bati Ewuujey yati Njalayiri, noo kuriibaak kati Yensa man koonoomi, “Boobei numaruḡumi man ujaw ucookoori furiaf fati káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri?” ¹³ Yensa aboñumi kugaba di kuriibaool man aaniimi, “Jinoken di ésukey yáamakey, pánjikamboor di ániine arookoe kárumba kati mumel. Jiriibenool ¹⁴ bee di eluupey yampi anokenumi, man joon ati eluupey, ‘Aliikitenaau naceeḡumi, kalimbisak kan oo di kuriibaool kootumi furiaf fati karuukena kati káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri kookei?’ ¹⁵ Pá-nayiisuul fatiyena kalimbis kawuḡe kacookoori kuban wan umañaami bee ekaaney búrom, dóo panjicookoorumi furiaf bee mati wulaal.” ¹⁶ Di kujawumi bee ésukey yáamakey yati Yerusalem, di kutookumi waafaw búrom nan man Yensa aregiimi eeno. Di kucookoorubomi káaningak. ¹⁷ Nan bala’ab bujinlenu mi Yensa náriiḡulomi di kúriiḡenaool uñeney di kugabaak. ¹⁸ Nan kulakomi furiaf, Yensa naaniimi, “Ínje eem di ereguul malegenam, ákon di muyuul pánapur di ínje, oo oome nuriaale tákon di fulakaaf ufe.” ¹⁹ Bukoo di súumaati’iimi, ñaa di kutaatumi eceeḡooley ákon-akon man kuceeḡoomi, “Mante ínje room?” ²⁰ Naaniimi, “Ákon di muyuul uñeney di kugabaak kammiñaá, an ommi di érud mbúur síñakon di ebooley. ²¹ Mati Añiilau ati anau aate ecet nan man ciikimi mati oo no’ona. Bare búyiikab bulako di an akila aatumi épurey di Añiilau ati anau. Pánkoyumeen an akila awoleenutijaat.” ²² Nan kulakomi furiaf, Yensa naḡarumi fúmbeur, nasalumi aban namiinufomi ban naseniimi nammi, “Jiyab jiri, ure eniilom.” ²³ Naḡarumi éraanuma, ban nasalumi aban naseniimi kuraanuyo. ²⁴ Ban naaniimi, “Ure fúsimum, fáyuimi bee mati bukan kaju-poe, ban ñátum di fo Atijamit akammi kasofoorak. ²⁵ Ínje eem di ereguul malegenam, letilaañ iraander wayin bee nampi iraan wayiney yunkuley inki di jáyiaj jati Atijamit.” ²⁶ Di kúcimmi kácim kati esaley yati Atijamit ban di kúpurulomi kujaw bee di Furembooraf fati Uwoliw. ²⁷ Yensa naaniimi, “Muyuul búrom panjilaañ bálamuk. Mati ciikiciik, ‘Panibuj amataau, ban kayooḡak kati sisahaas pankuyiisoori nañ.’ ²⁸ Bare nampi Atijamit áyitenulammi bee di eroḡey, panirunguul fácul bee Galili.” ²⁹ Peter naanoomi, “Handeneen

bukoo búrom pankulaañ bálamuk, ínje let.”³⁰ Yensa nalaañenoomi, “Ínje eem di eregi malegenam ume, fukaf fo’ofe fati jaat, bala’a kéenak kulit ñagaba, panuñoomsom ñafeegiir man oon umanjutum.”³¹ Bare Peter nalatumi yém, man aanoomi, “Handeneen au di ínje kacetoor, letiñoomi!” Kúriiñenaool karinomi oo mákonam kuregoomi eeno.³² Yensa di kuriibaool di kujawoorumi bee tanat tati Gesemani. Yensa nammi kuriibaool, “Jilako taate bee nampi ibanumi kúlawak.”³³ Yensa nanjarumi Peter, Yankuba di Yohan man kujawumi. Tootooto di kaanoomi yiriyir ban di gaalenool búyeget máamak.³⁴ Naaniimi, “Yuutom egagaal máamak, jaheemeen panicet. Jilako taate, man jíkaanum.”³⁵ Nan abajumi apum lói jayiinkun nalomi kúfima man alawumi mo’ome, kaanjaat panjoolen, nanan nikila takum kaan di oo.³⁶ Ban nammi, “Ampaom, Ampaom! Au uñoolene ukaan wanoosani, ure’eten éraanumaay uye yati búyiikab di ínje. Bare takum wan imanumi mbi ukaan, bare wan umanjumi mbi ukaan.”³⁷ Nalaañulomi natookumi kuriibaool di kámooraak túc, nammi Peter, “Simon, mante au númoorimoori? Mante uñoolenut úkaanum wáriiñe hani erig yákon?”³⁸ Jíkaanum man jilaw Atijamit, takum Seetaanaay enjoolen eyinkuul. Malegen búyegetab bubebeb, bare eniiley élaamolaamo.”³⁹ Yensa nalaañumi ápur ban najaw kúlawak, nan kati di mútiyaaram.⁴⁰ Nalaañulomi inki tiatookiimi di kámooraak, mati kámooraak kúlaameniilaamen máamak. Kumanjut wan koote kalaañenool.⁴¹ Nan abookoulomi káfeegintenak, naaniimi, “Mante muyuul bee jaat kámooraak di káyokulak joom di ko? Jiyitoña reoreoor! Nanan níriindiiñ mati Añiilau ati anau koote épur di oo man kusof kusenool bee di kañenak kati kukaana majakut.⁴² Jiyito, man uja’aal. Jijikeruma, ániinau aatumi bee épurey di ínje akaan man kusofom oome taate di wulaal, kúriiñuloriñ.”⁴³ No’onu nan Yensa alakomi kasankenak, Yúdas, an umanje ákon di kúriiñenaool, náriiñulomi bee to di jameeñ yaakenulo muliba mabaake di simooñ. Bukoo kúsimenaak kunifaanak, kuliikitenak kati sílingaas, di Kúyahuudak kunifaanak kuceen kuboñumi man kusof Yensa.⁴⁴ Iñeme Yúdas naregeeniireg mati fúmanjum, di aaney, “Ampi icuufoomi di jimanj oo. Jisofool jisen kupooya man kújeetumool.”⁴⁵ Nan kúriiñulomi, Yúdas najoonumi taac bee di Yensa nammi, “Aliikitenaa!” Ban Yúdas nacuufoomi.⁴⁶ Kúniinaak bukaaku di kúbiipoorumi kusof Yensa.⁴⁷ Bare ákon di kajuumutomi lof, náfoonulumi jilibaaj jabaakaaj joola aban nacanumi kawosak kati amiiceelau ati ásimenaau áamakau ati Atijamit.⁴⁸ Yensa naceeniimi, “Mante ínje álaputa di muyuul, an jibile di muliba mabaake di simooñ bee esofomey?”⁴⁹ Balayoolalay ínje nilakoelako kaliikitenak muyuul dóo di fukobaf fáamakaf, ban jisofutom. Bare jikat man wan furimaf fati Atijamit furegumi úliroor.”⁵⁰ Kuriibaak kati Yensa búrom kukatoomi bálamuk di kuteyumi kúpur

man kupak.⁵¹ Di bajumi ápura ániine aceen ariibene Yensa bálamukool, nagaayoorumi kaful ceb. Bukanak di kusofoomi,⁵² bare nápurumi atey tíkaarool, nakatubomi kafulak koola bálamuk.⁵³ Di kújeetumi Yensa bee di eluopey yati ásimenaau áamakau ati Atijamit, dán kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit, Kúyahuudak kunifaanak kuceen di kuliikitenak kati sílingaas kujojumi.⁵⁴ Peter nalakomi ébuuyul nariib bálamuk lói bo, tiajawumi anokenumi bee mo titoorey yati fankaf fati síndeey yati ásimenaau áamakau ati Atijamit. Dóo nalakomi di kupooyaak man koom di fánumaf kálumbaak.⁵⁵ Kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kati fugamenaf fáamakaf búrom kulakolako karaagal eñes kalepoor di oo man kubaj buruñ mampi kubujumi Yensa, bare kubajutuko.⁵⁶ Mati bukan kajuupoe kulepoolepoor mati Yensa, bare kurimiil kujawut dákon.⁵⁷ Di múlamukaam, bukaaku kayitoe kujuum man kureg kalepoor bee mati Yensa, koo di aaney,⁵⁸ “Wúli nujanjam naane, ‘Panikajen fukobaf fáñiiaaf ufe fati Akiiyaau fan uñenaw wati bukanak uteepumi, ban di kunak kúfeegiir, paniteepulanken fuceen fan bukan kuteeput.”⁵⁹ Bare handeneen mo, kurimiil kujawut dákon.⁶⁰ Ásimenaau áamakau ati Atijamit nayitomi ajuum look titoorey yati koo búrom, man aceeñumi Yensa, “Mante ubajut kalaañen room? Wo’owu woo kúniinaak buku kommi di kataakeni?”⁶¹ Yensa natuntenumi sii aregut hani furim. Ásimenaau áamakau ati Atijamit nalaañ aceeñool, “Mante au eenomi Apake-naau Áamakau, Añiilau ati Atijamit ati Kásuumaayak?”⁶² Yensa nammi, “Ínje oo, ban panjijuk Añiilau ati anau balakoe di báridab bati Atijamit ati Kánkum, ammi di káwaloul di kurolaak kati di fatiya.”⁶³ Ásimenaau áamakau ati Atijamit nacacumi uloaool wáamakaw man ammi, “Wau kaane man uñesaal kúyiisena kuceen?”⁶⁴ Muyuul búrom jijanjam mati man asankenumi ñíi. Waa jiwoonoorumiña kama?” Koo búrom di kommi oo aate ebuji.⁶⁵ Bukaaku di kutooñumi kalacenoool, ban kúmiipoomi di kútuk man kutek, di koonoomi, “Au aboñaau! Régoli ai ateki?” Kupooyaak di kujontenoomi.⁶⁶ Nan Peter ammi titoorey yati fankaf, noo bajumi amiiceel ajaña ati ásimenaau áamakau ati Atijamit ánokenuloromi.⁶⁷ Oo najukumi Peter di fúko’ool kálumbaak, najikeroomi caw aban nammi, “Au poop oomueen di Yensa ati Nasaret.”⁶⁸ Bare Peter nañoomi yém, di aaney, “Ínje imanjut wan usankeneña di wo.” Nápurulomi fut bee di fúlamutaf fúnokenumaaf.⁶⁹ Amiiceelau ajañaau nañandenumi Peter nammi kammi bajuumer to, “Ániinaau ume an ákon di bukoo.”⁷⁰ Bare nañoomoorumi inki. Nan bajumi piyo jayiinkun, kájuumum to kuceen di kommi inki Peter, “Tíentien lec au an ákon di bukoo, mati au ati Galili.”⁷¹ Peter di fúko’ool nabaatumi ñíi nammi, “Ínje imanjut ániinaau umu an jisankenemi moola.”⁷² Yanj too galab kéenak di kugabuntenumi kulit. No’onu Peter nawoolomi wan

Yensa aaneenoomi, “Bala’a kéenak kulit ñagaba panuñoomsom ñáfeegiir man oon umanjutom.” Naweelomi búruudenab.

15 Fati kajom bújomaraay píim, kúsimenaak kuni-faanak kati Atijamit, Kúyahuud kunifaan kuceen, kuliikitenaa kati sílingaas di kugamenaak kati fuga-menaf fáamakaf búrom, di kujojumi man kumaloor man kootumi ejaw di mukaanaam umu eeno. Di kuko-kenumi Yensa, ban di kuruuoomi kusen di kañenak kati Pilat. ² Pilat naceenumi Yensa, “Mante au eenomi áyiau ati Kúyahuudak?” Yensa nalaañenoomi, “Au urege mo.” ³ Noo kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit kutaakenoomi di mukaanaay majuupoe. ⁴ Pilat nalaañumi aceenool, “Mante ubajut wan oote kalaañen? Jiker kataakenak kajuupooak kan kurembenimi.” ⁵ Bare Yensa aregut hani furim, ñaa Pilat di múwaalo’oomi. ⁶ Káaning kanoosani kati Ewuujey yati Njalayiri kúriinumi, anifaanau Ároomanau nakatenekaten an ákon di dán bukanak kukuleimi an jameeney emanumi. ⁷ No’onu dán bukanak kukuleimi, babaj ániine an koonemi Baraba. Oo di kúlaputa kuceen kusofisof mati kukaaneenumi jabuj bukan kuceen di káguuloorak. ⁸ Nan jameeney ejawulomi ejojumi déeri Pilat nan man epiimi di elawoomi. ⁹ Nalaañeniimi, “Mante jimamanj man íkatenuluul Áyiau ati Kúyahuudak?” ¹⁰ Pilat namamanj mati kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit kusofeensof Yensa tikuseneenool mati kaleetooriil. ¹¹ Bare kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit kommi di kálingen jameeney man elaw Pilat man akaten Baraba bare lee Yensa. ¹² Pilat nalaañumi asankenil man aaniimi, “Kama waa jimañumi man ikaan di ániinaau an joonemi Áyiau ati Kúyahuudak?” ¹³ Di kucibulomi inki, “Faanenool!” ¹⁴ Bare Pilat naceenjiimi, “Wau? Kama búlaput bei nakaane?” Bare di kufañumi man kucibuloe, “Faanenool!” ¹⁵ Pilat, namañumi ekaan jameeney éyilo, nákatenuliimi Baraba. Nakatumi furim man kutiikaak kupooyaak kuñar Yensa kutek máamak aban naseniil man kufaanenool di ébaarey yati búpinab. ¹⁶ Kupooyaak kuceenak di kújeetumoomi dóo di bati anifaanau Ároomanau (tan koonemi puretori). Ban kuwonkumi kupaaliil kutiika karinomi búrom. ¹⁷ Di kukaanoo’oomi kaloa káamak kakaayene éyem nan kati áyi, ban di kunapumi úlind kaan nan bomponj bati áyi man kuloopenumi di fúkaaf foola. ¹⁸ Di kutaatumi esaafooley di kálebienalenoor man koone “Atijamit akati di karulen ebaj fuyiif fabaake! Áyiau ati Kúyahuudak!” ¹⁹ Di kutekoomi di fúkaaf foola ñátum egoley, kulacenoool, di kúkuntaajenoool di kakaanalenoor nan kúlebenoolebien. ²⁰ Nan kúnarulumi kuban, di kúbulul kaloaak káamakak kakaayene éyem di kulaañ kukaanoo’oomi kaloaool. Di kújeetumoomi téenj kafaanenoolak di ébaarey yati búpinab. ²¹ Boo di buruñab nan kulakomi kájeetumoolak, di kúkamboorumi di Simon ati Kurene, ampau ati Alesandar di Ruf man

ápurumulomi di karambaak. Kutikaak kupooyaak di kusofoomi ban di kumingenoomi man kúrookenool ébaarey yati búpinab yan Yensa árookeenumi. ²² Di kújeetumulomi Yensa bee tan koonemi Golugota, (yan eenomi ‘Tanat tati Kakonkaam’). ²³ Di kugaasoorumi wayin di bubeeben bati sumurun man kusenool araan, bare nalatumi eraanuyo. ²⁴ Di kufaanenoomi di ébaarey yati búpinab, ban di kucaaboorumi wañool ñátum di baluk anoosani namanj kapan kei panabaj. ²⁵ Nan kufaanenumi Yensa kankaan sirig futok di sibakiir di bújomaraay. ²⁶ Kuciciik to mo’ome waa kammi man kubujool, “Áyiau ati Kúyahuudak.” ²⁷ Di kufaanenumi kúlaputa kugaba di oo tákon, ákon báridool aamu bamayool. ²⁸ Furimaf fati Atijamit fúlirooliroor fammi, “Kupinoopin di kúlaputaak.” ²⁹ Kuwuja bukaaku insi kúnjuk, mansi kúnarulool man kommi, “Ahaa! Au ooneenumi bee efum fukobaf fáñiiaaf fati Akiyaau wúp, ban nuteepulankenufo di kunak kúfeegiir!” ³⁰ Pakenooro, ban núwaloul di ébaarey yati búpinab!” ³¹ Moo mákonam kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kuliikitenaa kati sílingaas di kulako kánarulool man koonoorumi, “Napakempaken bukaaku, bare anjoolenut apakenooro!” ³² Lee oo Apakenaau Áamakau, Áyiau ati Isirael! Áwaloul iñeme di ébaarey yati búpinab mambi ujuk man úyinen di oo.” No’onu kafaanenoorimi tín tákon di oo koo poop insi kujelool. ³³ No’onu kankaan kajuum balaraay, ñaa di rímmi túk fímenumi mof mukila búrom manteer bee mo sirig sooni sífeegiir. ³⁴ Nan ríinumi sirig sífeegiir tutularaay Yensa nacibulomi, “Élo-i, Élo-i, Lema Sabak-taani?” yoo eenomi, “Atijamit úmboom, Atijamit úmboom, Atijamit úmboom, wau kaane nubetenom?” ³⁵ Bukaaku kammi bajuumer to di kujammomi man kommi, “Jiyenten, oo oomu bo nawonke Eliya.” ³⁶ Ákon di bukoo nateyulomi anjar jibur aboojenumi di binegar aban, nakaanujomi di funuk, ban nasenumi Yensa man acuat aban di aaney, “Jikob, man ujukaal manteer aboñaau Eliya panabil áwalenulool di ébaarey yati búpinab.” ³⁷ Yensa nacibulomi inki aban, nañak lár. ³⁸ No’onu, kafulak káamak káyinimi fatiyaay di síndeneey yati fukobaf fáñiiaaf di kujisomi fac titoorey, kápurum fatiya bee tentam. ³⁹ Arungau ati kutiikaak Kúroomanak nan ajonkoorumi najukumi mati nañañak lár, nammi, “Malegenam, ániinaau ume nakankaan Añiilau ati Atijamit!” ⁴⁰ Kuseek kuceen kajuumulo lói, man koom di kajikerool, di buku Mariyaama ati Magadalen, Mariyaama Yankuba ayiinkunau di Yose iñaayil di poop Salome. ⁴¹ Buku kuriibenooriiben nan alakoenumi di kapanak kati Galili, ban kurambenooramben wan amanumi. Kuseek bukaaku kajuupoe poop kariiboorulomi di oo bee mo Yerusalem. ⁴² Funak fo’ofu fati kájonjoorak, foo eenomi bala’a funakaf fati kálebienak futoonjumi. Nan ríinumi káliim, ⁴³ ániine ati Arimate, an koonemi Esufa an kúlebenool oo ákon di fugamenaf

fáamakaf. Nalakoeenlako poop ekob mambi ajuk nei jáyiaj jati Atijamit jooté ériiñul. Nabajumi búyeget babebe man ajawumi bati Pilat man alawoomi mambi asenool biijab bati Yensa. ⁴⁴ Pilat aŋoolenut áyinen mati Yensa nalelet, ñaa nawonkulomi arungaau ati kutiikaak Kúroomanak ban naceenoomi manteer Yensa nalelet aban. ⁴⁵ Arungaau ati kutiikaak Kúroomanak naregoomi tíen mati Yensa nalelet aban, Pilat nasenumi Esufa buruñ man ajaw aŋarubo. ⁴⁶ Esufa nanommi jíboocin, ban nakammi man kuwalenumi biijab bati Yensa man aguububomi di jíboociney, ban nájeetumubomi áfintendomi di fuyaak facemeenimi di fúlankiinaf. Ban ñaa nabakenumi fukooba fáamak alook di fúnokenumaaf fati fuyaakaf ban najawumi bóot. ⁴⁷ Mariyaama ati Magadalen di Mariyaama Yose iñaayool kujujuk ban Yensa afokimi.

16 Furabooraaf di káliimaraay, nan funakaf fati kálebienak fubanumi, Mariyaama ati Magadalen, Mariyaama Yankuba iñaayool di Salome di kujawumi kunoomulo muraafa mati mumelam mapute-mi súum mambi kujaw kunaanen biijab bati Yensa. ² Di funakaf futooŋandaf fati funoomaf bújomaraay pím, nan bala'ab butebulomi buban di kujawumi bee di fuyaakaf. ³ Man koonoorumi, "Ai panabakenolaal fukoobaaf fan kulookumi fúnoonumaf fati fuyaakaf?" ⁴ Bare nan kúriiñulobomi, di kujukumi mati fukoobaaf, foo fúkalaakalaa, fubakeneenibaken bee di kapan kaaku. ⁵ Koo di kanokenak di fuyaakaf ceb, di kútookudomi ápura ániine alakoe di kapanak kúridak man akaanoe wañ wátiene púl, di wáaloimi. ⁶ Bare ániinau naaniimi, "Takum wáalouul. Muyuul joom di eñsey Yensa ati Nasaret, an kufaaneneenumi di ébaarey yati búpinab. Oo alee déere! Atijamit náyitenulooyiten di kacetumi! Jijikeruma dán biijab boola bufokimi. ⁷ Bare ñaa jijaw tijireg Peter di kuriibaool karinomi mati Yensa panalouul fácul bee Galili. Boo pantiji-

tookool, nan man aregeenuumi eeno bala'a acetumi!" ⁸ Kuseekak kuteyulomi di fuyaakaf, bawonloe manteer ninsi kuleleben máamak. Bukoo kuŋoolenut kusanken di an, mati kúkolikoli máamak. ⁹ Di funakaf futooŋandaf fati funoomaf di bújomaraay pím Yensa nan áyitoulomi di kacetumi, natoonjumi árajul Mariyaama ati Magadalen, di oo Yensa acesooreenumi úgun wooni futok di ugaba. ¹⁰ Nápurulomi bee eregey kariibooreenumi di oo, di kulokumi manteer kulikij. ¹¹ Bare nan kujammi mati oomu bo man aronje mati oo najukeenoojuk, kúyinenut mo. ¹² Di múlamukaam, Yensa narajulomi funoon fuceen di kuriibaool kugaba, nan kulakomi ejaay bee síukas sati fatiyaay. ¹³ Nan kulaañumi tikuregumi kuriibaool karinomi, bare kúyinenutiil. ¹⁴ Di múlamukaam, nalaañumi árajul kúriiñe-naak uñeney di ákonau, koo di kúkoil nan kulakomi furiaf tákon. Namandooriimi mati káyinenaataak kooliil di esayey yati úyegetiil bee káyinen wan kajukeenoomi nan ayitoulouenumi di kacetumi. ¹⁵ Naaniimi, "Jijaw dúniyaay búrom jíriiñen furimaf fajakaaf bee di bukanak búrom. ¹⁶ Anoosani áyinenumi furimaf fajakaaf ban di jítiigulenool Atijamit panapakenool. Bare anoosani alatumi man áyinen furimaf fajakaaf, Atijamit letapakenool. ¹⁷ Káyinenumi ínje pánkuyiis kúmanjum uke: pankucesoor úgun di kareesak kati Yensa, ban pankusanken di usanken wunkul. ¹⁸ Hani pankusof siyela, di kuraan busiken manoosani, waaf letubajiil. Pankuremben uñeniil di káju'utumi, pankukoy." ¹⁹ Nan Akiiyaau Yensa asankenumi mo'omu di kuriibaool aban, nájeetumimi bee di bukinab bajakaab tialako báridab bati Atijamit. ²⁰ Kuriibaool di kujawumi banoosani kúriiñen furimaf fajakaaf, Akiiyaau narambeniimi noonono mati káriiñenak kooliil kukankaan malegen, kápurumul di wajamurerutimi wan kukaanemi. Amen.

LUUK

1 Anifaanau áamakau Teofil, nusaafisaaf máamak. Bukan kajuupoe kuliliik eciik wan kuñoolenumi búrom mati wan Atijamit akammi titoorolaal.

² Bukanak kukila koo kuciikumi wan ujammi kápuru-mul kakammi kúyiisena mati uru biñoo di fúcitumaf ban kúriiñena kati furimaf fati Atijamit. ³ Ínje ni-woonoorumi poop, anifaanau áamakau, mati níningu-looninguloor mukaanaam umu biñoo di fúcitumaf.

Moo kaane, cenceeñ man iciikuto furimaf ufe di kapan kuceen bee di au nan man mukaanaam mujawoorumi eeno. ⁴ Ínje nikankan mo'omu mambi umanj malegenam tíen mati wanoosani wan ujammi. ⁵ Noo di kunakak kati Herod alakoeenumi áyiau ati Yúdea, ba-jeembaj ásimena aceen ati Atijamit, an koonemi

Jakaria, oo ati di kayoonak kati kúsimenaak kati Atijamit kati fiilaf fati afannaaniñiil, Abia. Aseekool kareesool Elisabet, oo ati úwoloorumaw wati Aaruna, ásimenaau áamakau ati Atijamit ati noo, nápurulo. ⁶ Koo búrom bukan kajoone di bújonlenab bati Atijamit, ban di kulako kákaanum kájaatikenak di sílingaas sati Akiyaaau búrom. ⁷ Bare kubajut añiil, mati Elisabet amanjut fufaan, ban oo di Jakaria búrom kufanlenfanlen kuban. ⁸ Funak fákon Jakaria alakomi di bújonlenab bati Atijamit, di ekaan burokool bati ásimena ati Atijamit di mati funoomaf fati kayoonak kati fiilaf foola fúriiñe. ⁹ Wariiboorum di mukaanaam mati kúsime-naak kati Atijamit kati noo, kumukenoomuken ñátum di baluk, ban di kukaanool man ajaw anoken di

fukobaf fáñiiaaf fati Akiyaaau, man akooren búsiifet bati bubaliin dó. ¹⁰ Nan alakomi kakooren búsiifetab bati bubaliinab, jameeñ yati kukoba bukaaku búrom di elakomi téeney man elawumi. ¹¹ Di bajumi maleeka yati Akiyaaau yarajulomi nan Jakaria ajummi di kapanak kúridak kati di jirembaj, tan búsiifetab bati bubaliinab bukooreneimi. ¹² Nan Jakaria ajukuyomi, nawonlomi ban nákoli. ¹³ Bare maleekaay di yoonoomi, "Jakaria, takum úkoli! Mati Atijamit nayayab kúlawak kooli, di poop aseeki Elisabet pánabajuli añiil ániine, an oote ekaan kareesool Yaaya. ¹⁴ Panubaj kásummaak káamak manteer pak, ban bukanak pánsu-umiil máamak mati ewoliley yoola, ¹⁵ mati panakaan an áamak di bújonlenab bati Akiyaaau. Oo aatut eraan bunuk bajoobe di baale, hani bunkaay poop ban

Búyegetab Bátienaab pambookool, hani biñoo oo di faraf fati iñaayool mbi kiti awoli. ¹⁶ pánalaañenul

bukan kajuupoe kati Isirael bee di buruñab bati Akiyaaau Atijamit ooliil. ¹⁷ Panayab fácul Akiyaaau ñátum di kánkumak kákonak di Búyegetab Bátienaab bákonab ban aboñaau Eliya abajumi. Pánalaañenul sísigiras sati kumpaak bee di kuñiilak kooliil man kujamoor inki, di poop pánalaañenul kañoosemi Atijamit, akaaniil nan man kajoonaak kuwoonoooremi eeno. Di mo'omu poop panajonjooor bukan kaate bee kamiiceelaet Akiyaaau."

¹⁸ Jakaria nammi maleekaay, "Buu neetumi ekaaney man imanñ mo'omu malegen? Mati ínje di aseekom búrom nufanlenfanlen." ¹⁹ Maleekaay di yoonoomi, "Ínje Jibiriin, ajuumemi di bújonlenab bati Atijamit bee kamiiceelaetool. Náboñulamboñ man isankeni di poop níriiñeni furimaf fajakaaf ufe. ²⁰ Panukaan búnuña bee nampi funakaf fati kurimom fúlrumi, mati au úyinenut kurimom. Ban funakaf fúriiñujaat kurimom súm

pankukaan malegen." ²¹ No'ona bukanak di kulakomi ekobey Jakaria man ápur bee téeney, di kawoonoor káamak wau kaane napiyo mo'omu di fukobaf fáñiiaaf fati Atijamit. ²² Nan ápurulomi, añoolenut asanken di bukoo, ban di kumanjumi mati najukeenjok waaf nan sáaut dóo di fukobaf fáñiiaaf fati Atijamit. Nataatumi káyiisenumiil ñátum uñenool di fúkaaf foola, ban narulenumi di kásankenaataak. ²³ Nan funoomaf foola fati burokab fubanumi dóo di fukobaf fáamakaf, nalaañumi bóot. ²⁴ Nan mo'omu múpurutomi, aseekool Elisabet nabilumi añar búrooko, wáriiñe kuleeñ futok nayofomi, ban nalako kawoonoor di sín-deey yoola, man aanooromi, ²⁵ "Akiyaaau akaane mo'omu búrom bee di ínje. Di kunakak uke náyiisenanyiiisen kabonketak koola, manteer bukanak takum kupuñenom." ²⁶ Nan Elisabet abajumi búrooko bati kuleeñ futok di fákon, Atijamit naboñulomi maleekaay Jibiriin bee Nasaret yati Galili. ²⁷ Ebabaj kurim bee di

ámajiraaau, an koonemi Mariyaama, amanjutumi ániine, an kujuumenoom mambi ayabo an koonemi Esufa, oo ati di úwoloorumaw wati áyiau Dauda. ²⁸ Maleekaay Jibiriin di erajulomi Mariyaama man yoonoomi, "Isaafi, súumi au an Atijamit álebienumi máamak, Akiyaaau oomu di au!" ²⁹ Bare Mariyaama di gaalenoomi máamak mati kurimak kan maleekaay éjeetumulomi. Di kaanoomi kawoonoor mati waa kasaafak uke kurege. ³⁰ Maleekaay di yoonoomi, "Mariyaama, takum úkoli, mati au eenomi an Atijamit álebienumi máamak. ³¹ Yénten man iregi tíen!

Panooken búrooko ban panuroŋ añiil ániine, an oote ekaan kareesool Yensa.³² Panakaan an áamak ban Atijamit panakaan kareesool Añiilau ati Atijamit Afanŋumi Katebo. Akiiyaau Atijamit panakaanool áyi, nan man akaaneenumi afannaaniŋool áyiau Dauda,³³ ban panarung úwoloorumaw wati Yankuba bee bándoozey, di poop jáyiaj joola leejiban!”³⁴ Mariyaama naceŋumi maleekaay, “Jé! Mo’omu buu panŋoolen kaan di ínje, bamanjut ániine?”³⁵ Maleekaay di elaañenoomi man yoonoomi, “Búyegetab Bátienaab pambulako di au, ban kánkumak kati Akiiyaau Afanŋumi Katebo pánkuyini nan bíinaat di au. Mati mo’omu, añiilau álirooraau aatumi ewoliey pankuwonkool, Añiilau ati Atijamit.³⁶ Asupaapi Elisabet, oo poop oomu di búrooko bati añiil ániine, hani moo bafanlenerab. Oo ansi kooneenumi amanjut fufaan, bare iñeme oomu di búrooko bati kuleeŋ futok di fákon!”³⁷ Mati bajut wan Atijamit ayetut akaan.”³⁸ Mariyaama nammi, “Ínje amiiceelau ati Akiiyaau, mbi kaan di ínje, nan man furimi furegumi eeno.” Maleekaay di ekatumi bálamuk.³⁹ Nan piyoutumi mo’omu, Mariyaama najawumi di buliim kajaaburuŋ bee di ésuk yati Yúdea ban meeŋumi kuremboor.⁴⁰ Nan áriiŋubomi nanokenumi di eluuey yati Jakaria, man asaafumi Elisabet.⁴¹ Nan Elisabet ajammi kasaafak kati Mariyaama, añiilau ammi di farool nagoroorum. Elisabet nameeŋenimi di Búyegetab Bátienaab⁴² man acibulomi, “Hé! Mariyaama, Atijamit nasenisen kásuumaayak koola wuj kuseekak búrom! Ban kásuumaayak kukila kooku di añiilau an ootumi ebajey!”⁴³ Kama buu nire’e ibaj karuuken kaanoe mo’omu, man iñaayaau ati Akiiyaom abil ejukom?”⁴⁴ Ínje yaŋ di ejamey kasaafi ceb, añiilau ammi di farom nagoroorum di kásuumaay káamak.⁴⁵ Jakijak mati áyinenumi wan Akiiyaau aregimi panukaan malegen!”⁴⁶ Mariyaama nalaañenoomi, “Hé! Akiiyaau, yuutom élebienilebien mati mákalaam mooli,⁴⁷ ban búyegetom boobu di kamaayoor di Atijamit Apakenaom,⁴⁸ mati di búyegetool ájimoorutom, ájimoorutom amiiceelaool awalenoorumi. Kánarum iñeme úwoloorum bee di úwoloorum pankoonom jakijak,⁴⁹ mati oo Atijamit ati Kánkum, nakakaan waaf wáamak bee di ínje, ban malegen kareesool Álirooraau Ákonau.⁵⁰ Náyiiseneyiisen kabonketak koola bee di kálebienoomi kánarum úwoloorum bee di úwoloorum.⁵¹ Nakakaan mukaanaay mabaje kánkum káamak ñátum uñenool, man afasikenumi ká’aamakalenooremi.⁵² Nawalenumi kúyi kati kánkum di sijunkutiil sati jáyiaj jooliil, bare kawalenomi natebeniimi bee fatiya.⁵³ Kabajutumi naseniil waaf wajake, bare kabajumi nacesooriil man kujaw uñen útiikaar.⁵⁴ Narambenramben wulaal, bukanak kati Isirael koo kurokaool, ájimoorut di káyiisen kabonketak koola,⁵⁵ nan man áligeenumi mo’omu di afannaaniŋolaal, Iburehima di úwoloorumaw woola búrom bee bándoozey.”⁵⁶ Mariyaama

nalakomi bati Elisabet wáriiŋe kuleeŋ kúfeegiir mbi kiti alaañ bóot.⁵⁷ Nan funakaf fati Elisabet eroŋey yoola fúriiŋumi, naronŋumi jiñiil jiniine.⁵⁸ Kulaoorool di kukiloorool di kujammi mati Akiiyaau náyiiseneenooyiisen kabonket káamak, di kulakomi kamaayoorak di oo.⁵⁹ Nan funakaf futokey di fúfeegintenaŋ fúriiŋumi di kubilumi bee etampool, noo kumaŋeemmanŋ bee ekaanoor kareesak kati ampaool Jakaria.⁶⁰ Bare iñaayool nammi, “A’a, lee mo! Kareesool pankuwonkool Yaaya!”⁶¹ Di koonoomi, “Bare bajut an di kukiloori abaje karees kaanoe mo!”⁶² Di kukammi káyiisen ampaool di eceeŋ, man kumanj kareesak kan amanŋumi ekaan añoolool.⁶³ Jakaria nammi kusenoor tampi aciikukumi, ñaa naciikumi, “Kareesool Yaaya.” Ban koo búrom di wáaloimi máamak.⁶⁴ Yaŋ too galab Atijamit nakaanoomi man aŋoolen asanken inki, nataatumi kasankenak, di esaley Atijamit.⁶⁵ Kulaoorool búrom saalas sooliil di sijisumi wáj. Bukanak kammi di kapanak kati Yúdea mofam mameeŋumi kuremboor di kulakomi kasankenak mati mukaanaam ume búrom.⁶⁶ Anoosani ajammi mo’omu di wáalo’oomi di kuceeŋoorumi, “Kama añiilau ume, buu naate kaano?” Mati kañenak kati kánkumak kati Akiiyaau, kulakoeenlako di oo.⁶⁷ Jakaria, añiilau ampaool, di Búyegetab Bátienaab bookoomi, ñaa náriiŋenumi kamanjenak kati furimaf, di aaney,⁶⁸ “Kasalak kooku di Akiiyaau Atijamit ati Isirael, mati najawulojaw bee kapakenolaal, wulaal kakammi bukanool.⁶⁹ Oo naboñulolaaboñ Apakena áamak ati kánkum, kápurumul di fiilaf fati arokaool Dauda,⁷⁰ nan man áligeenolaami kápurumul di kuboñaool kálirooraak kati noo,⁷¹ mati panapakenolaal di kulatoorolaal ban poop di kánkumak kati kalatolaami búrom.⁷² Nammi pányaiisen kabonketak koola, di poop létajimurer kasofoorool kálirooraak.⁷³ Nababaat bee di afannaaniŋolaal Iburehima⁷⁴ mati panapakenolaal di uñenaw wati kulatoorolaal, mambi uŋoolenaal umiiceelaetool bákoliut,⁷⁵ manteer mbi úlirooraal ban nujoonaal kamiiceelaetool di bújonlenab boola di kunakak kati eroŋey yoololaal búrom.⁷⁶ Au, añoolom, pankuwonki aboña ati Atijamit Afanŋumi Katebo, mati au panuyab fácul Akiiyaau bee kajoonen buruŋool.⁷⁷ Panureg bukanool mati Atijamit pánapakenumiil di kabonketak kati majakutiil.⁷⁸ Mati Atijamit oololaal nababaj kabonket káamak ban násunsuum, panakaan an man árajulolaal nan mawuŋ, mawuŋ maanomi nan bala’ab búyitoeuumi wulaal di fatiya⁷⁹ bee esen mawuŋam kammi di érim di poop kammi di buruŋab bati ecetey, bee erungolaal kútaagulak koololaal di buruŋ bati kásuumaayak.”⁸⁰ Añiilau Yaaya nabaakumi, nabilumi akaan ápura áliŋe di búyeget balegen. Nan anifaanomi nacinumi di baŋaanab bee nampi funakaf fan Atijamit áyiisenoomi bee di bukanak kati Isirael.

2 Di kunak kukila Áyiau Áamakau Augosut ati mofam mati Róoma nasen buruᅇab bati epin bukanak kati mofam mukila búrom. 2 Nan epiney yátiyaaraay yati bukanak ekaanimi, Kurenis oo alakomi anifaanau ati mofam mati Siria. 3 Anoosani najajaw bee di ésukey yati kufannaaniᅇool bee mati epiney yati bukanak. 4 Esufa poop nápurumulomi Nasaret yati Galili, ajaw bee Betelehem yati Yúdea. Ésukey yámakey ekila boo áyiau Dauda awolimi. Esufa najawumi bee bo mati oo di fiilaf fati áyiau Dauda nápurumulomi. 5 Najawubomi man kuciik ureesaw wati oo di Mariyaama, an kujuumenool aatumi bee kayabo di Esufa, oo noo di búrooko. 6 Nan kulakobomi, funakaf foola di fúriiᅇumi. 7 Naroᅇumi jiᅇiil jiniine jitiyaaraj, naguubenoomi di kuleef aban, nafintenoomi di búruug, mati kubajut fumoor di eluupey yati dán kujaaburuᅇ kuwannoremi. 8 Funak fukila bajeembaj kumata bukaaku kalakoe di kapanak kukila di fukaraay, man kóomi di fújinaamaf fati ésukey fumat sisahaiil. 9 Yaᅇ too galab maleeka yati Akiiyaau di érajuliimi, ban mawuᅇam mati Akiiyaau di muwuᅇeniimi muᅇoobeniimi. Di kúkolimi máamak, 10 bare maleekaay di yooniimi, “Takum jíkoli! Ínje níᅇaruᅇluuᅇar furim fajake fabile bee ekaan man bukanak búrom kumaayoorumi. 11 Mati funakaf fati jaat, Apakenaau Áamakau, nawoliwol bee di muyuul di ésukey yati Dauda. Oo Apakenaau Áamakau. Oo eenomi Akiiyaau! 12 Mo’ome moo jootumi émanjumey: panjitook jiᅇiil jaguubeni di kuleef ban di jifinteni di búruug.” 13 Yaᅇ too galab jameeᅇ yati simaleeka, di erajulomi kápurumul buk-inab bajakaab sinampoor di yaayu, man soom di esal Atijamit di sireg, 14 “Kasalak kooku di Atijamit ati fatiya, di tentaam kásuumaayak koola kooku di bukanak, di kan Atijamit mooliil muyeoomi!” 15 Nan simaleekaas sirajulomi di bukoo silaaᅇ bee di bukinab bajakaab, kumataak di kulakomi karegoor, “Jija’aal bee di ésukey yati Betelehem man jijukaal waafaw wáwaaniaaw uwe wabajomi, wan Akiiyaau amanjenolaami.” 16 Náa di kuwookoorumi eᅇesooley di móro, di kutookumi Mariyaama di Esufa, di jiᅇiilaj jan kufintenumi di búruugab. 17 Nan kumataak kujukoomi, di kuregenumi furimaf di wan maleekaay eregiimi mati jiᅇiilaj uje. 18 Kajammi wan kumataak kuregiimi mo’omu di wáaloimi. 19 Bare Mariyaama nayofumi uru búrom di búyegetool, man aam di kawoonoor ró. 20 Kumataak di kulaaᅇumi, di kulakomi di esaley mákalaam mati Atijamit. Di kusalool mati wan kujukumi di wan kujammi búrom nan man maleekaay eregeeniimi eeno. 21 Nan bajumi funakaf futokey di fúfeegintenaf man kutampool fúriiᅇumi, di kutampumi jiᅇiilaj, no’onu kuwonkujo Yensa, kareesak kan maleekaay esenumi bala’a iᅇaayool aᅇar búrookaab. 22 Funakaf fati katilulak di fúriiᅇumi ekaaney Mariyaama man átien nan man sílingaas sati Muusa siceeᅇumi, Esufa di Mariyaama di kújeetummi

jiᅇiilaj bee Yerusalem man kúyiisenoomi di bújonlenab bati Akiiyaau. 23 (nan man ciikimi eeno di sílingaas sati Akiiyaau, “Jiᅇiil jiniine jitiyaar jooto eseni Akiiyaau man jimiceelaetool.”) 24 Di kújeetumulomi poop wan kootumi esen ásimentaau ati Atijamit bee ekaan kásimenak nan man sílingaas sati Akiiyaau siceeᅇumi, “Jooto esen ubundunda ugaba mba múlaabaan mugaba.” 25 No’ona bajeembaj ániine an koonemi Simeon acinumi Yerusalem. Ániinaau akila an ajoone, ban akoba áamak, nalakomi káyenten di ekob piyo Atijamit nan aatumi bee kapakenak kati Isirael. Búyegetab Bátienaab di buwaloulomi bee di oo. 26 Atijamit náyiisenooyiisen ᅇátum di Búyegetab Bátienaab mati letacet oo bajukut Apakenaau Áamakau. 27 Balay bukila, Búyegetab Bátienaab di bújeetumoomi bee di fukobaf fáamakaf. Nan kuwolaak kújeetumulomi aᅇoolool bee ekaan wan mukaanaam mati sílingaas sati Atijamit muceeᅇumi, 28 Simeon di kúkamboorubomi. Nayabumi aᅇiilau man apeboomi di uᅇenool ban nasal Atijamit, di aaney, 29 “Akiiyaau, ínje amiiceelau ooli, nuᅇoolene ukatenom man icet di kásuumaay, nan man furimi fúligammi ubajobajo. 30 Mati di kúcilom malegen nijujuk aatumi kapaken kati Isirael, 31 an ujuumenumi man bukanak búrom kujukool. 32 Oo eenomi mawuᅇ, mawuᅇam maate eraj wan Atijamit amaᅇumi bee di Kakaanutumi Kúyahuudak búrom, di poop oo eenomi kasalak, kasalak bee di kati Isirael, wúli bukanak kooli.” 33 Kuwolaak koola di wáaloimi wan Simeon alakomi eregey moola. 34 Simeon nalawumi Atijamit man aseniil kásuumaayak koola aban, nammi iᅇaayool Mariyaama, “Yénten, aᅇiilau o’omu Atijamit amukenumi man akaan eloey di kayitoak kati bukan kajuupoe kati Isirael. Oo panakaan fúmanjum kápurumul di Atijamit mati fo bukan kajuupoe kutacoor moola. 35 (ban man au, aseekau di fúko, jariey panekajen búyegeti nan an kuyahe jiliba di búsusool.) Bare síwoonoor sayofomi di úyeget wati bukan kajuupoe pansiraj.” 36 Bajeembaj aboᅇa anaare ati Atijamit an kareesool Anna. Oo aᅇiilau ati Fanuel, ati di fiilaf fati Aser nápurumulo ban nafanlenfanlen. Di fajaᅇaetool nayaboeynabo man kulako di ataool wáriiᅇe simit futok di sigaba. 37 Nan mo’omu múpurutomi, nabilumi akaan aseek ati ájima bee nan abaje simit bukan kubakiir di sibakiir. Ápurerit fukobaf fáamakaf, bare narulenumi man amiiceelaetumi Atijamit, fuk di balay balatab di elawey. 38 Anna náriiᅇulotomi no’onu ban nalakomi esaley Atijamit mati aᅇiilau umu. Nasankenumi bee mati oo bukanak búrom kalakomi ekobey an Atijamit aatumi kapakenak Yerusalem. 39 Nan Esufa di Mariyaama kukammi mukaanaam umu búrom kuban nan man sílingaas sati Akiiyaau siceeᅇumi, di kulaaᅇumi bee di ésukey yati Galili. 40 Boo aᅇiilau abaakumi ban nabilumi áliᅇ di móro, nameeᅇenimi di malinlo, mati kawulak kati Atijamit kooku di oo. 41 Emitoemit ku-

wolaak kati Yensa kujaweenejaw bee Yerusalem bee emaat karuukentak kati káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri. ⁴² Nan Yensa abajumi simit uñen di sigaba, di kujawoor kumaat káaningak kukila nan man mukaanaam mati Kúyahuudak muregumi. ⁴³ Nan kunakak kati káaningak kubanumi, di kulakomi elaañey bóot bee Nasaret, bare ápuraau Yensa naremi bálamuk bo Yerusalem. Kuwolaool kumanjutumo, ⁴⁴ mati di kusofumi manteer oo oomu bo nábileul di bukan bukaaku, man kulakomi ejaay bala'ab búrom. Nan kúkaanumumi, di kutoonjumi eñesooley di kukilooriil, di poop kupaaliil di kuñesoomi. ⁴⁵ Nan kujukutoomi, di kulaañumi bee Yerusalem bee eñesooley. ⁴⁶ Nan bajumi kunak kúfeegiir di kutookoomi di fukobaf fáamakaf, man alakoe titoorey yati kuliikitenak kati sílingaas sati Atijamit, man aam di káyentenak di bukoo ban naceeñiil kúceej. ⁴⁷ Kajamoomi búrom di wáaloii-mi mati malinlaam di bálaulerab di balaañenerab boola. ⁴⁸ Nan kuwolaool kujukoomi, di wáaloiiimi máamak, iñaayool naanoomi, "Há! Añoolom, wau kaane núkaanoli mo'omu? Baa ooli di ínje, wúli núkolikoli máamak man ulakoeña eñesiey." ⁴⁹ Naceeñiimi, "Wau kaane di jilako eñesom? Mante jimanjut ínje eete kalako di eluupey yati Ampaom?" ⁵⁰ Bare kúlaulut wan alakomi eregiiley. ⁵¹ Yensa nabookomi di kuwolaool bee Nasaret, nakobumi bukoo. Iñaayool nakatumi waafaw uwe búrom di búyegetool. ⁵² Yensa nabaakumi di malinlo di móro, ban mukaanaool músunsuum Atijamit di bukanak kamanjoomi búrom.

3 No'ona nan Tiberi Áyiau Áamakau, alakoeenumi Áyiau Áamakau ati mofam mati Róoma, abajumi emitey yakammi simitas bútinkeney di jáyiaj joola, noo Pontius Pilat Anifaanau ati Yúdea. Herod. akammi arungaau ati Galili, atiool Herod Filip oo akammi arungaau ati kapanak kati Itura di Taronit. Lisaniu poop akammi arungaau ati kapanak kati Abilen. ² Annas di Kayafas koo kulakomi kúsimenaak káamakak kati Atijamit di fukobaf fáamakaf. No'onu Atijamit asankenumi di Yaaya oo noo man alakoe di bañaanab. ³ Yaaya najawumi mofam búrom malofoorumi di falaf fati Yorudan, man aam di káriiñeniil furimaf fati Atijamit, "Jítiiwoor jikat bálamuk majakutuul jikaan man kútiigulenuul moo Atijamit panabonketuul." ⁴ Nan man ciikimi di búkaay yati aboñaau Yesaaya: "Furimaf fati an facibuloulomi di bañaanab: 'Jijoonen buruñab bee mati Akiiyaau, Jílus buruñ bajoone tul bee mati oo! ⁵ Kálum kanoosani pankufokeni, fúlankiin fanoofani di furemboor fanoofani panfufati fútemi, uruñaw wanjoonoorumi panuujooneni, uruñaw wafosumi pánulusi kuuur. ⁶ Ban anoosani aronjumi panajuk man Atijamit aatumu kapakenoolak!'" ⁷ Jameeñey yajawulomi man étiiguli bare naaniimi, "Muyuul ulun! Ai agamenuul man jipak, kañuumulak kati Atijamit kaatumu ebiley?" ⁸ Jikaan nan úbaaraw wawolemi jak, jikaan mukaana maate

káyiisen mati jítiiwootiiwoor jikat bálamuk majakutam. Takum jisofooro mati man jikammi muyuul úwoloorumaw wati Iburehima, panjipak. Ínje eem di ereguul tíen mati Atijamit nanjooleñjooleen árunul hani kukoobaak uke man akaanko úwoloorumaw wati Ibu-rehima! ⁹ Bee mo iñeme fúniiraf foofu di Atijamit bee epit kuumumak kati úbaaraw. Moo kaane, búbaar banoosani báwoleriitumi muria majake, pambubeti buleebi di sambunas." ¹⁰ No'onu jameeñey yati bukanak di eceeñumi, "Kama waa wúli oote ekaan?" ¹¹ Yaaya nalaañeniimi, "Oo abajumi uloa ugaba, wul kaaku abajutumi. Moo mákonam, oo abajumi muria poop wul mo abajutumi." ¹² Kulaga basaaf poop kabilumi bee ekaan man kútiiguleniil di kommi, "Aliikite-naau, wúli waa noote ekaan?" ¹³ Nalaañeniimi, "Takum jilag sígodi wuuj wan Kúroomanak kureguumi." ¹⁴ Naa kutiika poop di kuceeñoomi, "Man wúli, waa noote ekaan?" Yaaya nalaañeniimi, "Takum jibot sígodi sati an di kánkum mba di balaaf. Jire di bacaamab booluul." ¹⁵ Bukanak di kulakomi ñátum kágolum, ban di kuwoonoor di úyegetiil, manteer Yaaya oo eenomi Apakenaau Áamakau. ¹⁶ Yaaya nalaañeniimi búrom, "Nítiiguleneuutiigulen ñátum mumel, bare aatumu ebiley oo afañam kánkum, ínje inotut bee efel unewaw wati usamataool. Oo pánatiigulenumuul Búyegetab Bátienaab di sambun. ¹⁷ Káyonkulumaak koola koo naakenumi, bee kápajulak éfuley di muriam. Abanjaat pananen muriam di bulampanool, bare éfuley yoo panareemen di sambunas sáceteriitumi." ¹⁸ Naa di uruñ wajuupoe, Yaaya nalakomi káriiñen bukanak furimaf fajakaaf. ¹⁹ Yaaya amakeenumi arungaau Herod mati naboteembot ayab Herodias, oo aseekau ati atiool, ban poop mati bújakaataab búrom ban akaaneenumi. ²⁰ Herod nalaañ abenenumi wafañumi man újakaatie búrom, moo eenomi nakammi Yaaya akuli dán bukanak kukuleimi. ²¹ Funak fákon nan bukan kajuupoe kútiigulimi ban Yensa oo di fúko'ool poop átiigulimi. Nan alakomi elawey, bukinab bajakaab di búwambuli. ²² Búyegetab Bátienaab di buwaloulomi bee di oo nan fumuum fati élaabaan, ban furim di fuwaloulomi di bukinab bajakaab man foone, "Au Añoolom ati búsusom, ban mooli músuumansuum máamak." ²³ Nan Yensa ataatumu burokab bati Atijamit, nabajumi wáriiñe simit kabanen di uñen. Yensa (namanjomanjo) añiilau ati Esufa, Esufa añiilau ati Heli. ²⁴ Heli añiilau ati Matat, Matat añiilau ati Lewi. Lewi añiilau ati Meleki, Meleki añiilau ati Yanne. Yanne añiilau ati Esufa, ²⁵ Esufa añiilau ati Matati, Matati añiilau ati Amos, Amos añiilau ati Nahum, Nahum añiilau ati Eseli, Eseli añiilau ati Naage, ²⁶ Naage añiilau ati Maat, Maat añiilau ati Matati, Matati añiilau ati Semein, Semein añiilau ati Yosek, Yosek añiilau ati Yoda. ²⁷ Yoda añiilau ati Yoanan, Yoanan añiilau ati Resa, Resa añiilau ati Jerubabel, Jerubabel añiilau ati Salatiel, Salatiel

añiilau ati Neri, ²⁸ Neri añiilau ati Meleki, Meleki añiilau ati Adi, Adi añiilau ati Kosam, Kosam añiilau ati Elamadam, Elamadam añiilau ati Er, ²⁹ Er añiilau ati Yahosua, Yahosua añiilau ati Elieser, Elieser añiilau ati Yorim, Yorim añiilau ati Mataat, Mataat añiilau ati Lewi, ³⁰ Lewi añiilau ati Simeon, Simeon añiilau ati Yúda, Yúda añiilau ati Esufa, Esufa añiilau ati Yonam, Yonam añiilau ati Eliakim, ³¹ Eliakim añiilau ati Melea, Melea añiilau ati Menna, Menna añiilau ati Matata, Matata añiilau ati Naatan, Naatan añiilau ati Dauda, ³² Dauda añiilau ati Yese, Yese añiilau ati Yobed, Yobed añiilau ati Boas, Boas añiilau ati Salimon, Salimon añiilau ati Naason, ³³ Naason añiilau ati Amminadab, Amminadab añiilau ati Adumin, Adumin añiilau ati Aruni, Aruni añiilau ati Hesurum, Hesurum añiilau ati Pere, Pere añiilau ati Yúda, ³⁴ Yúda añiilau ati Yankuba, Yankuba añiilau ati Siyaaka, Siyaaka añiilau ati Iburehima, Iburehima añiilau ati Tera, Tera añiilau ati Nakor, ³⁵ Nakor añiilau ati Seruk, Seruk añiilau ati Ragau, Ragau añiilau ati Pelek, Pelek añiilau ati Eber, Eber añiilau ati Sala, ³⁶ Sala añiilau ati Kainam, Kainam añiilau ati Arefasad, Arefasad añiilau ati Sem, Sem añiilau ati Nuha, Nuha añiilau ati Lemek, ³⁷ Lemek añiilau ati Matusala, Matusala añiilau ati Enok, Enok añiilau ati Yeret, Yeret añiilau ati Malele'el, Malele'el añiilau ati Kainam, Kainam añiilau ati Enos, ³⁸ Enos añiilau ati Set, Set añiilau ati Adama, Adama añiilau ati Atijamit.

4 Nan Yensa alaañulomi kápurumul di falaf fati Yorudan, nameenjumi di Búyegetab Bátienaab bati Atijamit. Búyegetab Bátienaab di bújeetumoomi bee di bañaanab mambi buyuunenool. ² Boo nalakomi wáriiñe kunak bukan kugaba, noo Seetaanaay elakomi eyinkooley. Di kunakak kukila búrom barirerut waaf, di múlamukaam, bacaarab di bubilumi busofool. ³ Seetaanaay di yoonoomi, "Kaanjaat au Añiilau ati Atijamit, jáatiken ekooba uye man elaañ muria." ⁴ Bare Yensa nalaañenuyomi, "Ciikiciik, 'Lee muria ceb anau aate éronj." ⁵ Seetaanaay di éjeetumoomi bee tan teboe man éyiisoomi síasuk siceen sati mofam búrom nanan nátemie. ⁶ Di yoonoomi, "Paniseni síukas use búrom man urunguso di fujuum ban nukil majakam mooliso búrom, mati Atijamit asenammi woo búrom, ban paniñoolen isenuwo anoosani an imañumi. ⁷ Úkuntaa-jenjaat fáculom man umiiceelaetom, uru búrom panukil ro." ⁸ Yensa nalaañenuyomi, "Ciikiciik, 'Panoote kákuntaa-jen man umiiceelaet Akiiyaau Atijamit ooli, ban numiiceelaetool, oo cebool." ⁹ Seetaanaay di éjeetumoomi bee Yerusalem, man erembenoomi di donkaasey yati kasondak kati fukobaf fáamakaf, di yoonoomi, "Kaanjaat au Añiilau ati Atijamit, baal bee tentaam! ¹⁰ Mati ciikiciik, 'Atijamit panareg simaleekaool man sipooyi jak,' ¹¹ ban foone, 'Di uñenaw wooliso pansipebi, takum kákamuni kunag tuc di ekooba." ¹² Yensa nalaañenuyomi, "Ciikiciik, 'Ootut

eyink Akiiyaau Atijamit ooli." ¹³ Nan Seetaanaay ebanumi eyinke Yensa, di ekatoomi ñaake man épurumi ejawumi bee niceen inki. ¹⁴ Yensa nalaañumi bee kapanak kati Galili. Kánkumak kati Búyegetab Bátienaab kooku di oo. Mukaanaool di muyiisoorumi di mofam mañobenumi búrom. ¹⁵ Nalakomi kaliikitenak di kukobak kooliil, ñaa anoosani ajammi nálebenoomi. ¹⁶ Yensa nalaañumi bee Nasaret, ban akurimi. Di funakaf fati kálebenak, najawumi bee di fukobaf nan man apiimi nayitomi ajuum man alii furimaf fati Atijamit. ¹⁷ Di kusenoomi búkaay yan aboñaau Yesaaya aciikumi. Nábooñuluyomi tan kuciikumi tlen furimaf fati Atijamit man foone, ¹⁸ "Búyegetab Bátienaab bati Akiiyaau boobu di ínje, mati namukenammuken man íriiñen furimaf fajakaaf kalekumi. Náboñulamboñ bee karegen mati epakey kasofimi, di poop mati ewuley yati ejukey kájukeriitumi, bee kapaken kan búyiikab bommi di kañenak kati kulatooriil, ¹⁹ bee karegen mati emitey yan Akiiyaau abilumi bee kapakenak bukanool ériindiiñ." ²⁰ Nabooñ búkaay, ban nalaañenumi asen arambenaau ati fukobaf aban, nalakomi. Bukanak búrom kammi di fukobaf di kujikeroomi yém. ²¹ Nataatumu eregiiley, "Funakaf fati jaat, furimaf fo'ofu fan jijamuña fúlilir, nan man jijammi eeno." ²² Koo búrom kamaatumu di kúlebenool, mati di furimaf falegenaf fan alakomi kasankenak di fukaan wáaloiiil. Di kulakomi eregey man kommi, "Jé! Kama room ume let añiilau ati Esufa?" ²³ Yensa naaniimi, "Nisofe malegen panjiregom kúregak uke, 'Asontenaau, sontenooro.' Muyuul panjoonom man ikaanuul baabe di ésukey yúmboom nan man jijamulomi wan ikaaneenumi di ésukey yati Kapaanaum." ²⁴ Ban nammi, "Ínje eem di ereguul malegen, bájeriit aboña ati Atijamit ampi bukanak kati ésukey yoola kusofe jak. ²⁵ Bajeembaj kuseek kajuupoe kati kújima di mofam búrom mati Isirael di kunakak kati aboñaau Eliya nan bajumi burank wáriiñe simit sífeegiir di bútingum, no'onu bacaar báamak buloulomi di bukanak búrom. ²⁶ Atijamit aboñut Eliya bee di hani ákon di bukoo, bare naboñooboñ bee di aseek ati ájima ajaaburuñ ati Jerefet di mofam mati Sidon. ²⁷ Di kunakak kati aboñaau Elisa bajeembaj kati kafaañak kajuupoe di mofam mati Isirael, ban hani ákon di bukoo atiluluti, leejaat Naaman ati mofam mati Siria." ²⁸ Bukanak búrom kammi di fukobaf nan kujammi mo'omu di ból'iimi wút. ²⁹ Di kuyitomi man kufarenoomi ápur di ésukey yáamakey ekila, ban di kújeetumoomi bee mo di kayuuyak kati furembooraf fan ésukey yooliil eteepimi. Di kusofumi mambi kúfarulool kúbetulool tentaam. ³⁰ Bare naweejulomi di jameeney ajaw buruñool. ³¹ Yensa najawumi bee Kapaanaum yati Galili. Di funakaf fati kálebenak, nalakomi kaliikitenak di fukobaf. ³² Bukanak di wáaloimi man aliikitenemi eeno, mati furimool fubabaj fujuum nan arunga. ³³ Di fukobaf babaj dó, ániine an úgun wookoomi nacibulo-

mi máamak bee di Yensa nammi, ³⁴ “Wáay! Yensa ati Nasaret, waa numarjumi di wúli? Mante nujawulojaw bee kákajenoli room? Nimammanj au ai! Au eenomi Álirooraau Ákonau ati Atijamit!” ³⁵ Yensa namakumi bágunab, di aaney, “Tunten! Púr di oo!” Bágunab di bube-tumi ániinaau titooriil, ban di búpurumi bujaw bábukenutool. ³⁶ Bukanak búrom di wáaloimi di kuregoorumi, “Kama ñaa, kurimak uke kaano buu? Mati oo amakumi úgunaw di kurimak kabajumiñaa fujuum di kánkum nan arunga, man ujam ban di ukatenool!”

³⁷ Moola di mujammomi di upanaw ujomenumi Kapaanaum. ³⁸ Yensa nápurumi di fukobaf ban najawumi agoonjumi di eluuepy yati Simon. No’onu Simon alolool anaaraau man afintoe, eniilool man ébolie, ñaa di kulawumi Yensa man asontenool. ³⁹ Najummi di kapanak kati bacaacab náñup bee di oo, ban namakumi kábolik kati eniiley di kuroonjumi sii. Aseekau nayitomi galab man acookooriimi. ⁴⁰ Nan bala’ab bulakomi ejoney, bukanak kabajumi kusonta kati úsumut wanaamut di kújeetumuliimi bee di Yensa. Narembenumi uñenool di anoosani di bukoo, ban nakoyeniil. ⁴¹ Benento, úgun poop di úpurumi di bukan kajuupoe, di ekaawey di yóro, “Au eenomi Añiilau ati Atijamit!” Yensa namakumi úgunaw ban náfirenuwo man usanken mati umammanj oo eenomi Apakenaau Áamakau. ⁴² Fati kajomooraf, di bújomaraay pím, Yensa najawumi ápur ésukey yati Kapaanaum, man ajawumi alako cebool tan tunoore sii. Jameenje yati bukanak di elakomi eñesooley, ñaa nan kujukoomi di kutaatumi esofool takum ajaw. ⁴³ Bare nalaañeniimi, “Ínje eete káriijen furimaf fajakaaf mati jáyiaj jati Atijamit di síbuk saasu poop, mati moo Atijamit áboñulammi beet.” ⁴⁴ Narulenumi káriijenenufo di kukobak di mofam mati Yúdea búrom.

5 Funak fákon nan Yensa Ajummi di kafintak kati falaf fati Gennesaret, jameenje yati bukan kajuupoe di elakomi kafaroor bee ejamey Yensa mati furimaf fati Atijamit. ² Yensa najukumi usaana ugaba di kásikak, wan kuleebaak man kuwaloe man kulakomi efank kuñabak kooliil. ³ Nájupomi di busaana bákoni di wo, ban Simon akilumi, man aanoomi afarubo jayinkun bee di mumelam. Nálakoromi man aliiikiten bukanak kápurumul dó. ⁴ Nan abanumi káriijenak kati furimaf fati Atijamit, nammi Simon, “Pumen busaanaab ban sánkimi, au di kurokooi ban di jileeb kuñabak kooluul man jisof siwolas.” ⁵ Simon nalaañenoomi, “Há! Arungaau, wúli nunanaab di fukaf búrom bare usofut hani waaf! Bare uregujaat mo’omu, panuleeb kuñabak.” ⁶ Nan kuleebumi kuñabak, di kusofumi siwolas simeenjeuko tep kúlebi tús manteer kumarj katuutulo. ⁷ Di kúbirulomi kurokooiil kammi di busaanaab baabu di eñes karamben, ban koo di kubilumi kurambeniil. Di kúriinulotomi di kumeenjeenumi usaanaaw ugabaaw di siwolas, manteer umarj eyoom.

⁸ Nan Simon Peter ajukumi wabajomi, nákuntaajenumi di bújonlenab bati Yensa, di aaney, “Wáay, Akiyaau! Bonket ukatom, mati ínje akaana majakut.” ⁹ Mati oo di kurokooool búrom di wáaloimi mati kajuupoak kati siwolas san kusofumi. ¹⁰ Simon kurokooool Yankuba di Yohan, Jebede kuñoolool, koo poop di wáaloimi. Yensa nammi Simon, “Takum úkoli! Kápurum iñeme panukaan awonkena bukan bee di ínje!”

¹¹ Nan kúpurenumi usaanaail bee di kásikak ceb, di kukatumi bálamuk wanoosani wooliil man kuriiboomi.

¹² Nan Yensa alakomi di ébuk yáamak yiceen, ániine an kafaañak kusofe líip nabilumi. Nan ániinaau ajukumi Yensa nalomi kúfima nalawoomi man ammi, “Akiyaau, umarjujaat, panuñoolen utilulom!” ¹³ Yensa nalantenumi kañenool man agoroomi, di aaney, “Nimammanj, tilulo.” Yarj too galab kafaañak di kukatenumi ániinaau. ¹⁴ Yensa natonkoomi takum areg hani an ákon, bare “jaw ban núyiisen fúkoii bee di ásimenaau ati Atijamit man ámeeloi. Jéetum búsimen man ásimen nan man aboñaa Muusa aregumi man anoosani afium mati nutilulitiluli ukoy.” ¹⁵ Bare karesak kati Yensa di kufarj man kujamoe banoobani, jameenje yati bukanak di ebilumi bee ejamooley di kubaj kasonten.

¹⁶ Bare niceen najawejaw alako cebool di barjaanab man alaw. ¹⁷ Funak fákon nan Yensa alakomi kaliikiten, Kufarisa kuceen di kuliikitenaak kati sílingaas balakoe to kápurulomi di síbuk sati Galili, di sati Yúdea, di ésukey yáamakey yati Yerusalem. Kánkumak kati Akiyaau kulakolako di Yensa man asonten káju’utumii.

¹⁸ Kúniine kuceen katebulo ániine abakoe di silaak. Di kulakomi eñes bee kánokenumulool man kunenool di bújonlenab bati Yensa, ¹⁹ bare kuyetut kubaj buruñ bampi kúnokenumulool bee di Yensa mati bukanak kumemmeenj, di kuremboorumi kasondak, di kúlukomi ban di kúyuunuloomi di silaakas san abakoaa afintomi bee titoorey yati bukanak di bújonlenab bati Yensa. ²⁰ Nan Yensa ajukumi kafiumak kooliil kúkalaakalaa nammi, “Añoolom, majakuti mubonketibonket.” ²¹ Kuliikitenaak kati sílingaas di Kufarisaak di kulakomi kawoonoor, man koone, “Tíj, kama ume ai asankeneñaa ñii? Ai arjoolene abonket majakutam, leejaat Atijamit cebool?” ²² Yensa amanjumi wan kulakomi kawoonoor, ñaa naceenjeimi, “Wau kaane di jilako kawoonoor kaano mo’omu? ²³ Wei ufañe man uhiilie man ireg ániinaau abakoaa majakutool mubonketibonket mba man iregool ayito man ajaw? ²⁴ Bare nimammanj mambi jimanj mati Añiilau ati anau nababaj kánkum di dúniyaay man abonket majakutam mati bukanak.” Yensa najawumi bee di ániinaau abakomi nammi, “Ínje eeni, yito teb silaaki man ujaw bóot!” ²⁵ Yarj too galab nayitomi di fáculiil, natebumi silaakool tan afintoenumi, ban najawumi bóot, di esaley máamak mati mákalaam mati Atijamit di móro. ²⁶ Koo búrom di wáaloimi máamak. Di kubajumi kákoli, di kusalumii

Atijamit, di aaney, "Há! Jaat nujukaajuk wajamureruti-mi wafaŋe kúko'olaa!"²⁷ Nan mo'omu múpurutomi, Yensa nápurulomi ákamb alaga basaaf, an koonemi Lewi, tan arokemi. Yensa naanoomi, "Riibenom."²⁸ Naa Lewi nakatumi bálamuk wanoosani woola, man arii-boomi.²⁹ Lewi nakammi káaniŋ káamak di síndo'ool bee mati Yensa. Di bukanak kamaatubomi, babaj kula-ga basaaf kajuupoe máamak di poop bukanak kuceenak.³⁰ Kufarisaak di kuliikitenaak kooliil kati sílingaas di kulakomi kákuuluj bee di kuriibaool, man komi, "Wau kaane di jiri dákon di kulaga basaaf di kaso-futimi di waaf?"³¹ Yensa nalaañeniimi, "Bukan kájumi kuceenjut asontena, bare káju'utumi ceb."³² Ínje ijawulout bee ewonk bukanak kajoonaak, bare kasofutimi di waaf, man kútiwoor kukat bálamuk majakutam."³³ Kufarisaak di kuliikitenaak kooliil kati sílingaas di kommi Yensa, "Kuriibaak kati Yaaya Átiigulenaau kukaanekaan balatab di kulaw, kati Kufarisaak koo poop moo, bare kuriibai eri di kuraan nanoosani bakaanut balatab."³⁴ Yensa naceñiimi, "Mante pan-jinjoolen jikaan man ati fuyabaf kupaalool kukaan balatab, oo too di bukoo?"³⁵ Kunakak pánkuriin nampi ati fuyabaf aŋarimi di bukoo, ñaa kunakak kukila pankukaan balatab."³⁶ Yensa poop naregiimi kúregak uke: "An átuutuleriit jipeket di kaloa kunkul man acik alook kéele. Akammojaat, panatuutul kaloaak kunkulak, ban jipeketaj jati kaloaak kunkulak di kéeleak lee siriiboor."³⁷ Moo mákonam, an áwuleneriit wayin yunkul di ubaŋ wafanlene. Akammojaat, wayiney yunkuley pánepambenuwo, ulee di wayiney, ulee di ubaŋaw.³⁸ Wayin yunkul eete éwuleni di ubaŋ wunkul.³⁹ An ámañeriit wayin yunkul baraanerab wayin yafanlene aban. Mati naanesaan, "Wayin yafanlene ejajak."

6 Di funak fákon fati kálebienak, nan Yensa di kuriibaool kulakomi ewuujey ulaakaw wati mulukinam, kuriibaool kuwuwuut ban di kulokos di uñeniil man kutokoñ mo.² Bare Kufarisaak kuceen di kuceñiimi di kommi, "Wau kaane man joom di ekaan wan sílingaas sífirenumi di funakaf fati kálebienak?"³ Yensa nalaañenumi man aceñiimi, "Mante jitamburerut jili-iken wan áyiau Dauda akaaneenumi nan oo di kuriiboorool kucaaretumi?"⁴ Nanokenumi di éguutey yati Atijamit man ayabulomi kúmbuurak káñiiaak kanenimi bújonlenab bati Atijamit, man ariko aban nasen kuriibaool poop. Sílingaolaal sífirenfiren man an ariko leejat kúsimenaak kati Atijamit cebii."⁵ Yensa naaniimi, "Añiilau ati anau oo eenomi arungaau ati mukaanaam mati funakaf fati kálebienak."⁶ Di funak faafu fati kálebienak, Yensa najawumi bee di fukobaf man alakomi kaliikiten. Di bajumi ániine an kañenool kúridak kuceteenumi ammi dó.⁷ Kuliikitenaak kati sílingaas sati Atijamit di Kufarisa kuceen di kulakomi káninguloor Yensa, manteer panasonten di funakaf fati kálebienak, mambi kutaaken Yensa di ekaan majakut.⁸ Bare

Yensa namanjumi wan kusofumi di úyegetiil, nammi ániinaau an kañenool kucetumi, "Bil, juum taate." Ániinaau nayitomi ajuum to.⁹ Yensa naaniimi, "Pan-iceeñuul, waa sílingaas soololaal sisene man ukaanaal di funakaf fati kálebienak? Buruñ bati ekaan wajake mba wajakut, kapaken an mba kápakenaati an?"¹⁰ Najikeriimi álireniil koo búrom, naanoomi, "Lanten kañeni." Nalantenukomi war, ban kañenool di kukoy.¹¹ Mati mo'omu, di kuñuumulumi ban kutaatumi kasankenoorak wampi kukammi Yensa.¹² Funak fákon Yensa nápurulomi aremboor fúlankiinaf bee elawey, nakaanubomi fukaf búrom elawey yati Atijamit.¹³ Nan bala'ab burabumi náwonkuumi kuriibaool búrom tákon, man amukenumi kooni uñeney di kugabaak di bukoo bee di oo, kan awonkumi kúriiñenaak.¹⁴ Simon, an Yensa akammi karesak kuceenak Peter, Anduru Simon atiool, Yankuba di Yohan, Filip di Batolome,¹⁵ Matiu, Tomas, Yankuba añiilau ati Alif di Simon ati di fujuumaf fati Kafanumi man kumañe moofiil.¹⁶ Yúdas añiilau ati Yankuba, Yúdas Isikariot aatumi épurey di Yensa.¹⁷ Nan Yensa, oo di kúriiñenaool kuwaloulomi di fúlankiinaf, ban najummi tan pánloe di kuriibaool kajuupoe. Jameeñey yati bukanak elakolako to yápurulo di mofam búrom mati Yúdea. Di bajumi bukaaku kápuru-mulo di ésukey yáamakey yati Yerusalem, di poop sí-sukas sati Turo di Sidon sapanomi falaf fáamakaf.¹⁸ Bukanak uke kajawulomi bee káyenten furimool di poop kasontenoor úsumutiil. Ban kan úgunaw usofumi koo nasonteniisonten.¹⁹ Jameeñey yati bukanak búrom di elako eñes bee egorool, mati kánkum kati kasonten kúpurumulopurum di oo ban di kusonteniimi poopiil.²⁰ Yensa natebenumi fúkaaf lóog man ajikerumi kuriibaool ban naaniimi, "Muyuul kabajutumi jakuujak, mati muyuul kati di jáyiaj jati Atijamit."²¹ "Muyuul kacaaretumi iñeme jakuujak, mati panjiri jipooñ. "Muyuul kammi di búlokab iñeme jakuujak, mati pánjiluu."²² "Muyuul jakuujak nampi bukanak kumañutuumi, di kulatuumi, di kujeluumi, ban di kukajen ureesuul mati muyuul kuriibaak kati Añiilau ati anau.²³ Nampi mo'omu mubajuumi, jibaal di jimaayoor di kunak kukila, mati bacaamuul báamakab boobu bo bukinab bajakaab. Moo mákonam, kufannaaniñuul kukaaneenumi bee di kuboñaak kati Atijamit.²⁴ "Bare muyuul kabajumi býiikab bulako di muyuul, mati jibabaj jiban eñabey yati úsusuul."²⁵ "Muyuul kapooñumi iñeme býiikab bulako di muyuul, mati panjicaaret. "Muyuul kammi di éluuey di kásuumaay iñeme býiikab bulako di muyuul, mati panjilok di mátaañie!"²⁶ "Muyuul bukan kajuupoe kommi di esaluuley býiikab bulako di muyuul, mati kufannaaniñiil moo poop kukaaneenumi bee di kuboñaak kubuntaak."²⁷ "Ínje eem di ereguul ure kajamemi: Jimañ kulatooruul, jikaan wajake bee di kalatuumi."²⁸ Jilaw Atijamit man asen kásuumaayak bee di kanuumi, ban di jilawool

bee mati kásuutukenuumi. ²⁹ An atancijaat karaab, senool kaaku poop man atanci, an aŋarujaat kaloai káamakak takum ulat man aŋar kaloai kayiinkunak. ³⁰ Alawimi waafi uwulool. Takum uceer bukanak man kulaañeni wan kuŋarumi di au. ³¹ Jikaan bukanak wan jimaŋumi man kukaanuul. ³² “Jimaŋujaat kamaŋumi muyuul ceb, buu panjiŋoolen jibaj kasal? Mati hani kukaana majakut kukaanekaan mo! ³³ Jikaanjaat wajak bee di kakammi wajake bee di muyuul, buu panjiŋoolen jibaj kasal? Mati hani kukaana majakut kukaanekaan mo! ³⁴ Jimaagenjaat kupaaluul kan jígolummi pankucaamuul fáculey, buu panjiŋoolen jibaj kasal? Mati hani kukaana majakut, kumaagenemaa-gen bee di kakaanemi majakutam, mambi kulaañeniil wan kusenumi. ³⁵ Bare jimaŋ kulatooruul, ban di jikaaniil jak, jimaagen ban takum jiwoonoor pankulaañenuul waaf. Moo panjibaj bacaamab booluul báamakab, ban panjikaan kuñiilak kati Atijamit Afaŋumi Katebo. Mati oo najajak bee di kásaleriitoomi di ká-jakaatimi. ³⁶ Joote ekaan kubonketa nan man Ampauul akammi abonketa. ³⁷ “Takum jigamen bukaaku, Atijamit poop letagamenuul. Takum jijuk eloey yati bukaaku, Atijamit poop letajak elouul. Jibonket bukaaku, Atijamit poop panabonketuul. ³⁸ Jiwul bukaaku, Atijamit poop panawuluul. Malegen, panjiyab wuuj bukaaku kan jiwulumi, manteer réaati di uñenuul yúo. Mati káliikumaaŋ kan jiliikumumi bukaaku, koo Atijamit pánaliikumumi muyuul.” ³⁹ Yensa naregiimi poop kúregak uke: “Mante kúpuuma kugaba pankuŋoolen kuruuoor? Kammojaat, koo poopiiil pankulo di busun jálaŋ, lee mo? ⁴⁰ Aliina áfaŋeriit kákalaa aliikitenaool, bare aliina anoosani nampi abanumi kaliikenak koola, panaano nan aliikitenaool. ⁴¹ “Wau kaane nujuk jinukaj jammi di jícilaj jati an, bare ujukut fúbaaraf fammi di jíčili? ⁴² Mba buu panuŋoolen urege apaali ariiba, ‘Atiom, bonket kob man ípuren jinukaj jammi di jíčili,’ nan uŋoolenutumi ujuk fúbaaraf fammi di jíčili? Au mamisam! Utaat úpuren fúbaaraf fammi di jíčili, banjaat panuŋoolen ujuk tien man úpuren jinukaj jammi di jíčilool. ⁴³ “Búbaar bajake búwoleriit búwolum bajakut, ban búbaar bajakut búwoleriit búwolum bajake. ⁴⁴ Búbaar banoobani búmanjumeimanjum ñátum di búwolum boolibo. Kútujeriit búwolum bati búpunduun di úlind, mba kútujeriit búwolum bati kúul di utanja. ⁴⁵ Anau alegenuu oo ápureneuumi wajake di búyegetool, ban anau alegenuu oo ápureneuumi wajakut di boola. Mati butumab wápureuumi di búyegetab, woo busankenemi. ⁴⁶ Yensa naaniimi, “Wau kaane di jiwonkom ‘Arungaau, Arungaau,’ ban letukaan wan ireguumi? ⁴⁷ Ampu abilumi bee di ínje najam kurimom ban nakaanuko pániyiisuul man aanomi. ⁴⁸ Nakankaan nan ániine aam di ka-teep eluup, awokumi sánki, man ajoonen fúlakenu-maaf di fukooba. Nampi mumel máamak muteyulomi

bee di eluupey ekila, leemuŋoolen mugorenuyo mati élinliŋ. ⁴⁹ Bare ampu ajammi kurimom ban ákaaneri-ituko, nakankaan nan ániine ateeepumi eluup, ban awokut fúlakenu-maaf sánki. Nan mumel máamak muteyulomi bee di eluupey ekila, yaŋ too galab eluupey ekila panelo wám!”

7 Nan Yensa abanumi káriiŋenak kurimool búrom bukanak, nalaañumi bee Kapaanaum. ² Arunga ati kutiika Kúrooman nabajumi amiiceel, an moola músu-umoomi máamak o’omu náju’utumi manteer amaŋ ecet. ³ Nan ajammi mati Yensa, naboñumi Kúyahuud kunifaan kuceen, man kulawool abil asonten amiiceelool. ⁴ Di kúriiŋubomi kulawumi tien Yensa, di aaney, “Oo áriiŋe ebaŋ karambenak kiiya. ⁵ Mati nammaŋ búkanoli, ban oo di fúko’ool akammi man fukobaf fáamakaf fólololi futeepi.” ⁶ Yensa di bukoo di kujawumi. Nan alofenumi eluupey, arungau ati kutiika Kúrooman, naboñumi kupaalool kuceen, man koonool, “Arungau, takum ugaalen fúkoi, mati ínje íri-ŋut man iwaleni síndo’om. ⁷ Moo kaane ínje di fúko’om isofoorout an áriiŋe man íjo’ol bee di bújonleni. Bare uboñ furimi ceb arokaom panakoy. ⁸ Mati ínje di fúko’om oomu di kañenak kati furungaf fati kuni-faanom, ban kutiika kuceen kooku di kañenom, eenjaat ákon, ‘Jaw,’ najaw, mba eenjaat aamu, ‘Bil,’ nabil. Ban poop, eenjaat amiiceelom, ‘Kaan uwe,’ nakaan.” ⁹ Nan Yensa ajammi mo’omu di wáalo’oomi, ñaa najonlenumi di jameeŋey yariiboome man ammi, “Ínje eem di ereguul, ínje ijukurerut hani an di mofam mati Isirael an kafium kákalaae mo’omu!” ¹⁰ Nan káboñulimi kulaañumi bee di eluupey yoola, di kutookumi amiiceelau man akoye jaj. ¹¹ Nan púrutomi mo’omu ceb, Yensa najawumi bee di ésukey yan koonemi Nain. Kuriibaool di jameeŋey yati bukanak yammi di kariibooolak. ¹² Nan kulofenumi fúlamutaf fati ésukey, bukanak man kutebe biŋ bati ániine acete bee ejaŋ kafok. Acetumi oo aseek ati ájima oo cebool nabajumi. Jameeŋey yati bukanak yariiboorum di aseekau épurumulopurum ésukey yáamakey. ¹³ Nan Akiiyaau Yensa ajukoomi, di bóteniool man aanoomi, “Takum ulok.” ¹⁴ Najawumi agor elaakey yati biŋab, ñaa kújeetumaak kati biŋab di kujummi. Yensa nammi, “Ápuraau, neeni, yito!” ¹⁵ Ápuraau acetumi nayitomi nataatumi kasaneknak! Yensa nalaañenuumi bee di íñaayool. ¹⁶ Kamaatumi búrom di kúkoli. Di kulakomi esaley Atijamit máamak, di kommi, “Aboña áamak nápurulopur di wulaa!” Di poop kommi, “Atijamit najawulojaw bee kapaken bukanool.” ¹⁷ Mukaanaam ume mati Yensa di muyiisoorumi di mofam búrom mati Yúdea manteer mútip élingaay. ¹⁸ Kuriibaak kati Yaaya di kuregumi Yaaya bee mati wan Yensa ammi di ekaaney búrom. Yaaya náwonkuumi kugaba di kuriibaool, ¹⁹ ban naboñiimi bee di Akiiyaau Yensa man kuceeŋool, “Mante au an wúli umanjumi aatumi bee ebiley, mba mante ujeoor

aceen?"²⁰ Nan kúriinjumi tan Yensa ammi, man koonoomi, "Yaaya Átiigulenaau áboñuloli man uceeni, 'Mante au an wúli umanjumi aatumi bee ebiley, mba mante ujegoor aceen?'"²¹ No'onu, Yensa nalakomi kasontenak bukan kajuupoe káju'utumi mba kabajumi jariey mba napakenumi kan úgun usofumi. Nakammi kápuumumi man kuñoolen kujuk.²² Nalaañenumi kuriibaak kati Yohan, "Jilaañ jireg Yaaya, wan jijukumi di wan jijammi. Kápuumumi di kujuk inki, kabakomi di kuyito kujaw, kan kafaañak kusofenumi di kutiluli, ká-jameriitumi di kujam, kacetumi di kuyito inki, ban furimaf fajakaaf fúriinjeniriinjen bee di kabajutumi.²³ Ampí alatutumi kafiumomak, namanj jakoojak." ²⁴ Nan kúriinjenaak kati Yaaya kulaañumi, Yensa nasankenumi bee di jameeney mati Yaaya, "Waa kaane di jijaw bee di bañaanab bee ejuk? Mante jijajaw bee ejuk mujit músaanuma man járusey enage?" ²⁵ Waa jije'e bee ejukubo? Mante jijajaw bee ejuk an akaroorumi wañ wajake? Bukanak kakaroorumi mo'omu koo kucinemi di eluupey yati kúyi!²⁶ Naa waa jije'e bee ejuk bo? Mante aboña? Éey, ínje eem di ereguul, an ujukumi ufañe katebo aboña ati Atijamit.²⁷ Mati Yaaya, ciikiciik mati oo, 'Jíyenten, ínje oomu níboñeul aboñaom man ayab fáculi, an aate bee kajoonen buruñi.'²⁸ Inje eem di ereguul, bajut afañe kákalaa Yaaya di bukanak karonjenumi búrom di dúniyaay. Ban súm afañumi man asofutimi di waaf di jáyiaj jati Atijamit, oo afañe kákalaa Yaaya!"²⁹ (Bukanak búrom, bukoo di hani kula-gaak basaafab kajoonutak, nan kulakomi ejamey kuri-mak kati Yensa, kúlaulaul mati buruñab bati Atijamit bukankaan malegen, mati bukoo Yaaya nátiigule-neeñtiigulen.³⁰ Bare Kufarisaak di kumanjaak káamakak kati sílingaas di kulatumi wan Atijamit amañumi bee di kúkoil, di kulateenumi man Yaaya átiiguleni-il.)³¹ Yensa naceenjumi, "Di waa paniliikoorumi bukanak kati iñeme, ban buu koonoe?"³² Kukankaan nan kuñiil kammi di kaminnoor di kunoomenak, di kuwonkoor di kupaaliil man kooniil, 'Wúli nuleleew, ban jiboomut, nuyabumi kasiilena, ban jíruurenut.'³³ Mati Yaaya Átiigulenaau najawulojaw nakaanekaan balatab ban áraaneriit muraanaay malaañoore, muyuul joone, 'Bágun bookool.'³⁴ Añiilau ati anau najawulojaw, nari-eri, naraaneraan, di joone, 'Ániinaau akila áfeketa, ákalia, di poop apaala ati kulaga basaaf di kasofutimi di waaf!' ³⁵ Bare malinlaam mati Atijamit múyiiseneiyi-isen kankaan malegen kápurumi di mukaanaam mati káyinenumomi." ³⁶ Ákon di Kufarisaak nabemmi Yensa, najawumi bee síndo'ool, man kulako furiaf.³⁷ Bajeembaj aseek aceen di ésuk ekila, an kareesool kukañooe di kúniine. Nan ajammi mati Yensa oomu bo furiaf di sín-deey yati Afarisaau, nájeetumulomi jiraafa jati mumelam maputemi súm.³⁸ Najummi di bálamukab bati úkamunool, man aam di búruuden, mukulool di musot di úkamunool, ban nayuuuwumi ñátum walool.

Nacuufuwomi náyuenumi mumelam maputemi súm di wo.³⁹ Nan Afarisaau abemeenoomi ajukumi mo'omu, naanoorumi, "Kaanjaat ániinaau ume aboña ati Atijamit, panamanjeen aseekau o'omu ai ban an aano buu agoreooña. Panamanjeen mati oo akaana majakut!"⁴⁰ Yensa nalaañenumi, "Simon, ínje nibabaj wan imañe bee eregi." Simon nalaañenumi, "Aliikite-naau, sanken."⁴¹ Yensa naanoomi, "Kúniine kugaba kamaage bágodí bati amaagena aceen. Ákon na-maagumi sígodí sidenari sooni siceme futok, aamu sooni bukan kugaba di uñen.⁴² Bare kuñoolenut ku-caamool, nabonketiimi koo búrom. Naa iñeme ai di bukoo panafañ man amañool?"⁴³ Simon nalaañenumi, "Nisosof an ati kanewak káamakak panafañ man amañool." Yensa naanoomi, "Nukonkoor."⁴⁴ Naa najonlenu mi di aseekau aban nammi Simon, "Mante nu-jujuk aseekau ume? Ninokenumi eluupey yooli, uwulutom mumel man ipos úkamunom. Bare oo nasontenu-mi úkamunom usuulo ñátum mukulool ban nayuuuwumi ñátum walool.⁴⁵ Au ucuufutom man usaaforaal jak, bare biñoó nan ijawulomi akatut ecuufey úka-munom.⁴⁶ Uwulutom túlu man inaanen fúko'om, bare oo nanaanenumi úkamunom ñátum di mumelam maputemi súm.⁴⁷ Inje eem di eregi, kamañak káamakak kan áyiisenumi kúyiyiis mati nabonketibonket majakutool majuupoaam. Bare ampi abonketimi mukaanaool majuupout, kamañak kan aatumi káyiiisenak kuju-upout."⁴⁸ Yensa nammi aseekau, "Majakuti mubonketibonket."⁴⁹ Bukaaku kalakomi furiaf di oo di kutoonjumi karegoor, "Ume ai abonketeña hani majakut?"⁵⁰ Yensa nammi aseekau, "Kafiumak kooli kupakenipaken. Jaw di kásuumaay."

8 Nan púrutomi jayiinkun Yensa najawumi di síbuk sáamak di sayiinkun, man áriinjen furimaf fajakaaf mati jáyiaj jati Atijamit. Kúriinjenaak koola uñeney di kugabaak kalakomi di oo.² Kuseek kuceen kan Yensa apakenumi di úgun di poop nasontenumi úsumut. Di kuseekak kukila Mariyaama, an kuwonkemi Magadalen, úgun wooni futok di ugaba ucesoorimi di oo,³ Yoanna, aseekau ati Kouja, arokaau ati Herod, di Susanna, di kuseek kajuupoe bukaaku kanjarumi fubajaf fooliil man kuramben Yensa di kuriibaool.⁴ Nan jameeney yápurulomi di ésukooesuk ejojutomi tákon, Yensa naregumi kúregak uke:⁵ "Bajeembaj awaña aceen ápurulo bee eluk bálut, nan aleebubomi di kalaakak koola, baabu di bulomi di kapanak kati buruñab, ban kuwuujaak di kutobojubomi, bánaakayitaab di buforubomi.⁶ Baabu di bulomi di fukoobaaf. Nan bucumbulomi di buraayenumi mati mofam muyajut mumelam.⁷ Baabu di bulomi di úlind wajuupoe, di uliilumi man ugooyenubomi.⁸ Baabu di bulomi di mof matoope ban di buliilumi, élut yanoosani yalagetumi ebabaj sílut sawuuje ceme." Nan Yensa abanumi kasankenak, nammi, "Oo abajumi uwos újamuma, na-

jam!"⁹ Nan kuriibaool kuceenoomi wan kúregak uke kufelumi.¹⁰ Nalaañenumi, "Muyuul Atijamit nakaanuukaan man jílaul malegenam mayofoaam mati jáyiaj joola. Bare bukaaku nisankeniisanken ñátum di kúreg, mambi kujiker ban leekujuk, kujam ban léekulaul."¹¹ "Kúregak uke kufelumi mo'omu, bálutab boo eenomi furimaf fati Atijamit.¹² Bálutab balomi di kapanak kati buruñab boo eenomi kajamemi furimaf fati Atijamit. Seetaanaay di ebil épurenufo di úyegetiil, manteer takum kúyinen man kupak.¹³ Bálutab balomi di fukoobaaf, boo eenomi kajamemi furimaf fati Atijamit, di kuyabufo di kásuumaay galab. Bare fúnokeneriit lóí di úyegetiil, ban léekuyinen piyo, mati Seetaanaay eyinkiijaat di kulaañ bálamuk.¹⁴ Bálutab balomi ban úlindaw ujuupomi boo eenomi kajamemi furimaf fati Atijamit, bare síwoonooras di fubajaf, di kásuumaak kati eronjey yati dúniyaay, doo búrom di gooyeniimi ñaa kúwoleneriit waaf di eronjey yooliil.¹⁵ Bare bálutab balomi di mofam matoopam boo eenomi kajamemi furimaf fati Atijamit, ban di kusofufu jak di úyeget wajoone di walegenoe, ban di kuwolen jak di eronjey yooliil kápurumul di kamuutenak.¹⁶ "An letayaben éwuñenuma ban nañar katekel áfimenuyo, mba nakaanuyo di fátaam fati bacaac. Bare panaganduyo di fúganduma man kampi kanokenulomi di kujuk.¹⁷ Mati wanoosani wayofimi búrom panurajeni téeney, ban wanoosani wabuusoorimi panumanjeni ban di uneni di mawuñam.¹⁸ Jíkaantum man jíyentenooremi eeno. Mati ampi abajumi Atijamit panabenool. Ampi abajutumi, hani jasiinkuney di wan asofumi woo naake, Atijamit pánabotuuwo di kañenool."¹⁹ Yensa iñaayool di kutiool di kubilumi bee di oo, bare kuyetut kulofool tan ammi mati jameeney yati bukanak.²⁰ Di baj aregumi Yensa, "Iñaayi di kuti'i bukooku bo téeney, koone kumammañ bee ejuki."²¹ Bare nalaañenumi, "Kan iwonkemi iñaayom di kutiom, koo eenomi kajamemi furimaf fati Atijamit, ban di kukaan wan furegumi."²² Funak fákon Yensa di kuriibaool di kúrupomi dóo di busaana ban naaniimi, "Jítipaal bee kapan kaaku kati falaf." Di kujawumi.²³ Nan kulakomi étipey námoorimi. Fárus fáamak di lonkos yáamak di siyitoulomi di falaf, busaanaab di butaatumi emeeney mumel, man bumañ eyoom.²⁴ Kuriibaool di kujawumi kúyiloomi, di aaney, "Arungaau, Arungaau! Wulaal kooku bo ecet di falaf!" Yensa nayitomi amakumi fárusaf di lonkosey di siyinum tem.²⁵ Yensa naceenjiimi, "Kafiumak kooluul kookei?" Di wáaloimi, ban di kúkolimi, di kuregoorumi, "Kama ume ai, namakumi hani fárusaf di lonkosey, man sijamool!"²⁶ Yensa di kuriibaool, di kúriiñumi mofam mati Gerasen kan sijonlenoorumi di kapanak kati falaf fati Galili.²⁷ Nan Yensa alakomi káwaloulak di busaanaab, di kúkamboor di ániine ápurulo di ésukey yáamakey, an úgun wookumi. Ániinau napiyopiyo ákaanoeriit

wañ, ban álakoeriit síndo, bare di fufokaf.²⁸ Nan ajukumi Yensa, nalomi di bújonlenab boola aban nasankenumi fatiya, "Yensa, Añiilau ati Atijamit Afaruñmi Katebo, waa butumi boom di ínje? Nilawilaw, takum úsuutukenom."²⁹ Napankeenumi bágunab man búpur di oo. (Mati ñameenje busofeeneosof, kupooyeopooy ban di kuñobeneoomi kuban ñátum ñiwuj, bare natarenuñomi búrom ban úgunaw ukammi man atey bee di banjaanab.³⁰ Yensa naceenoomi, "Kareesi buu?" Nalaañenoomi, "Wajuupoe." Mati úgun wajuupoe ucine di oo.³¹ Úgunaw di ulawoomi, takum amandooruwo man ujaw bee di busunab básankimi babajutumi tan búkabe.³² Di bajumi kamat kati sikumba salakomi kafoop di kapanak kati furembooraf. Úgunaw di ulawumi Yensa buruñ, man unoken di sikumbaas use. Nawuluwomi buruñ man unoken di sikumbaas.³³ Úgunaw úpurumi di ániinau bee kanoken di kamatak kati sikumbaas búrom di kuteyumi bee di kayuuyak di kuwuj kulo di falaf, kuyoom dó yem.³⁴ Nan kumataak kujukumi wabajomi, di kuteyumi kúpur, di kuregumomi banoobani di ésukey yáamakey di sískas salofoorumi di bukoo.³⁵ Bukanak di kúpurulomi kujaw bee ejukey wabajoenumi, di kúriiñulomi tan Yensa ammi, di kutookulomi ániinau an úgunaw usofeenumi, man alakoe di bújonlenab boola. Nakaanokaano wañ ban búyegetool man bujuume cek, di kúkolimi máamak.³⁶ Ñaa kamaateenumi di kureg bukanak man Yensa asontenumi an úgunaw wookeenumi.³⁷ Bukanak kalakomi di mofam mati Gerasen búrom di kuregumi Yensa akatiil man ajaw. Mati koo kúkolikoli máamak ban saalas sooliil sijijis. Ñaa Yensa nárupomi busaanaab bee elaañ.³⁸ Ániinau an Yensa asontenumi di úgunaw nalawoomi manteer nakatool man kuriiboor. Bare nammi,³⁹ "Laañ bóot man urege bukanak wan Atijamit akammi bee di au." Ániinau nalaañumi bóot man areg kati ésukey búrom wan Yensa akammi bee di oo.⁴⁰ Nan Yensa alaañulomi di kapan kaaku kati falaf, jameeney yati bukanak di ewalenoormi jak mati oo kulakoenumi ekobey.⁴¹ Ániinau an koonemi Yairus náriiñulobomi, oo arunga ati fukobaf fati bo, nalomi tentaam kúfima di úkamunaw wati Yensa man alawoomi man ajaw bee di síndo'ool,⁴² mati jijañaj joola jákonaj jooju bo ecet járiiñe simit uñen di sigaba. Nan Yensa ajawumi, bukanak di kuñomenoomi kapanookapan man kommi kafaroor.⁴³ Di bajumi aseek aceen di bukoo abaje kásumut kati kañooak kátingoeriitumi, kásumutak kukila kooku di oo wáriiñe simit uñen di sigaba ban bajut ampi añoolen asontenool.⁴⁴ Nájawumul bálamukool man áloful Yensa ban nagorumi balisab bati kaloaool káamakak. Kañooak koola kátingoeriitumi di kutingomi yañ too galab.⁴⁵ Yensa nammi, "Ai agoraam?" Nan bukanak búrom kuñooorumi, Peter nammi, "Arun-gaau, jameeney yati bukanak yooyu man enjoo Beni di

kamingeni!" ⁴⁶ Bare Yensa nammi, "An aceen ago-rañña. Mati nijujuk kánkumak kúpupur di ínje." ⁴⁷ Nan aseekau ajukumi mati nararaj, nákolimi di kaleleben di kóro, nalomi kúfima di bújonlenab bati Yensa. Too di fáculey yati bukanak búrom naregumi wau kaane nagoreenool, di poop man akoyeneenoomi yan eeno.

⁴⁸ Yensa naanoomi, "Áliinom, kafiumak kooli kupakenipaken. Jaw di kásuumaay." ⁴⁹ Nan Yensa alakomi eregey mo'omu, ániine aceen nápurulomi di eluupey yati Yairus, arungaaui ati fukobaf, man ammi, "Añooli nacecet. Ceenjut man ugaalen Aliikitenau man áriinj bo."

⁵⁰ Bare Yensa najammi mo'omu wan aboñaaui aregumi, nammi Yairus, "Takum úkoli, yínen ceb, añooli panakoy." ⁵¹ Nan áriinjulomi di eluupey, náfiren hani an man anoken di oo leejaat Peter, Yohan di Yankuba, di añiilau ampaool di iñaayool ceb.

⁵² Bukanak búrom di kulakomi kagamoor di búlok bati múkoiin mati añiilau acetumi. Bare Yensa nammi, "Takum jíruuden. Mati oo acetut, oo kámoori naam di ko!" ⁵³ Bare di kúnarulool mati kumammanj fiit añiilau nacecet. ⁵⁴ Ñaa Yensa násofulool kañenak nacibulomi, nammi "Añoolom, yito!" ⁵⁵ Yuutool di elaañulomi, nayitomi galab! Yensa naregumi kusenool waaf man ari.

⁵⁶ Kuwolool di wáaloimi, bare Yensa napankiimi takum kureg hani an ákon wabajomi.

9 Funak fákon Yensa nawonkumi kúriijenaak kooni uñeney di kugabaak tákon ban naseniimi kánkum di buruj bati kacesoor úgun búrom di kasonten úsumut. ² Naboñiiboñ bee káriinjen mati jáyiaj jati Atijamit di kasonten káju'utumi. ³ Naaniimi, "Nampi jilakomi ejaay kajaaburuj, takum an aaken egol éjaatooruma, mba ejonkonkoruj, mba mbúur, mba sígodi, hani kaloa kuceen. ⁴ Eluupey yampi jiwalenimi, jilako di eluupey ekila ceb bee nampi jípurumi di ésukey. ⁵ Ésukey yampi kácindomi kulate man kuwalenuul, nampi jípurumi di ésukey ekila jifank kaporak kakotumi di úkamunuul. Moo káyiseniil mati jibetembeten yo ban utumuul ulee bo di éjimey yooliil." ⁶ Kúriijenaak kati Yensa di kujawumi síukas, man koom di káriinjenak furimaf fajakaaf di kasontenak káju'utumi banoosani.

⁷ Nan Herod ajammi, wan Yensa ammi di ekaaney, búyegetool di bújiisoorumi máamak, mati koonsoon Yaaya Átiigulenaui Atijamit áyitenulool di kacetumi.

⁸ Bukaaku koonsoon Eliya árajulolaal. Ban bukaaku koonsoon ákon di kuboñaak kati naaniñ Atijamit áyitenulool di kacetumi. ⁹ Bare Herod nammi, "Ínje eene kumiin fúkaaf fati Yaaya. Bare ume ai, an emiña di ejamey mati mukaanaam ume?" Ban nañesumi buruj bee ejukool. ¹⁰ Nan kúriijenaak kulaañulomi di síukas ban kuregumi Yensa wan kukaaneenumi. Nanariimi man kubuuloorumi bee di ésukey yati Beteseda. ¹¹ Bare jameeney yati bukanak di ejammi, di eriibenoomi. Nawaleniimi aban naregiimi mati jáyiaj jati Atijamit, ban nasontenumi kan ceenjumi man

asonten. ¹² Nan bala'ab bulakomi kátinkaak, kúriijenaak uñeney di kugabaak di kubilumi di kommi, "Katen bukanak man kulaañ bee di síukas salofumi mati baabe karamba, mambi kubaj furi di fumoor. Mati wulaal bukooke ban tunoore sii." ¹³ Bare Yensa nalaañeniimi, "Muyuul di kúkouul jiseniil wampi kuri." Di kulaañenoomi, "Wúli kúmbuur futok di siwol sigaba ceb nubaje. Mante létumañ man ujaw únoomul muria bee jameeney uye búrom?" ¹⁴ Babaj kúniine kúriindiiñ síwili futok kalakobomi. Yensa nammi kúriijenaool, "Jikaaniil kujoj man kulako tanootani wáriinje bukan kugaba di uñen."

¹⁵ Nan kúriijenaak kukammi mo'omu man bukanak búrom kulakomi. ¹⁶ Yensa nanjarumi kúmbuurak kooni futokey di siwolas sigabaas najiker fatiya, nasalumi ban natingukomi aban, nasenumi muriaam kúriijenaool, man kucaabumomi. ¹⁷ Bukanak búrom di kurimi biyok kupooñ tep. Di kumukenumi burinenab, manteeer kumeenenumi utekel wooni uñen di ugaba.

¹⁸ Funak fákon nan Yensa alakomi cebool, man aam di elawey, nabilumi bee di kuriibaool, man aaniimi, "Ai bukanak kurege oo ínje?" ¹⁹ Di kulaañenoomi, "Bukaaku di kommi au Yaaya Átiigulenaui, bukaaku di kommi au aboñaaui Eliya, bukaaku poop di kommi au ákon di kuboñaak kati naaniñ Atijamit ayitenulo di kacetumi." ²⁰ Naceenjiimi, "Bare muyuul ai jisofumi oo ínje?" Peter nalaañenoomi, "Au Apakenaui Áamakau."

²¹ Yensa napankiimi takum kureg hani an ákon jáng.

²² Yensa nammi kúriijenaool, "Añiilau ati anau aate egaal di waaf wajuupoe, ban oo aate ebaj búlat di Kúyahuudak kunifaanak di kúsimensa kunifaan kati Atijamit, di kuliikitenaa kati sílingaas. Bukanak pankubujool, bare di funakaf fúfeegintenaui Atijamit pányitenulool di kacetumi." ²³ Ñaa Yensa nammi bukanak búrom, "Ampi amañumi bee kariibenom naate ekat bálamuk kawoonoorak moola, ban natebooro ébaarey yati búpinab funakoofunak ban nariibenom. ²⁴ Ampi amañumi kapaken eronjey yoola, oo letabajuyo. Bare ampi amañutumi kapaken eronjey yoola mati oo ariibaom, panabajuyo. ²⁵ Kásuum kei anau aate ebaj abajujaat dúniyaay búrom bare nába-jaati yuutool? ²⁶ Ampi apuñomi ínje di kurimom, Añiilau ati anau panapuñool nampi álaañuumi di mawuñam moola, di mati Ampaool, di mati simaleekaas sálirooraas sati Atijamit. ²⁷ Ban ínje eem di ereguul malegenam, muyuul kuceen kammi bajuume taate, kaatut bee ecet bala'a kujuk jáyiaj jati Atijamit."

²⁸ Nan bajumi wáriinje kunak futok di kúfeegiir fácul Yensa nanjarumi Peter, Yankuba di Yohan tikuremboor fúlankiinaf bee elaw. ²⁹ Nan alakomi elawey, buulool di bulaañoorumi, ban wañool di uñiliñil ufiit pal. ³⁰ Yan too galab kúniine kugaba, Muusa di Eliya, di kulakomi kasankenak di oo. ³¹ Boo kurajumi di mawuñam mati bukinab bajakaab ban di kusanken di Yensa mati elaañey yoola, yan oo aate káliroor di ésukey yáa-

makey yati Yerusalem. ³² Peter di kuriibaak kugaba bukaaku di oo man kúmoorie kúlimen. Bare di kúyilomi galab di kujukumi mawuŋam mati Yensa. Bukoo poop kujujuk kúniine kugaba kan kujuume di oo. ³³ Nan Muusa di Eliya kulakomi kakatoorak, Peter nasankenumi Yensa, “Arungau, jajak man wúli ommi taate! Ujuumenaal múguut múfeegiir, jákon bee di au, jákon bee di aboñaau Muusa, di jákon bee di aboñaau Eliya.” Peter álaulut waa naam di kasankenak. ³⁴ Bare nan alakomi kasankenak mo’omu, furola di fúwaloul fúyiniil man bínaatab boolifo buguubeniil. Kuriibaak di kujukumi mo’omu di kúkolimi. ³⁵ Furim fápurumulomi dóo di furolaaf, di fommi, “Ume eenomi Añoolom, an íboñuluumi, jijamool!” ³⁶ Nan furimaf fusankenumi fuban, kúriiŋenaak di kutookumi Yensa cebool. Ban kúriiŋenaool kúfeegiirak kuregut hani an ákon, wan kujukumi bee nan mo’omu muwuujumi. ³⁷ Di fura-booraf, nan kuwaloulomi di fúlankiinaf, jameeŋey di kúkamboorumi di Yensa. ³⁸ No’onu di bajumi ániine kápurumul di jameeŋey nacibulomi, “Aliikitenaau! Nilawilaw, jiker añoolom mati oo cebool nibaje! ³⁹ Bágun busofeosoof bubetool ban di bukaanool man akaaw. Bulonjool mansi kagufak kúpurul di butumool. Búkateneriitool hani jayiinkun manteer bukaanoojaat álaamo máamak! ⁴⁰ Nilalaw kuriibai, mambi kucesoobágunab ube di oo, bare kuyetut kukammo.” ⁴¹ Yensa nalaañenumi, “Wáay muyuul sibaŋoot, kakaanutumi kufiumaay! Bee nei neete kapiyo ban di kamuuten di muyuul? Jéetumulom añooli bee taate iñeme.” ⁴² Yaŋ añiilau di élofuley, bágunab di bufaroomi bubetool ban di bulonjool. Bare Yensa namakumi bágunab man bukatén añiilau, añiilau nakokoy ban nalaañenoomi ampaool. ⁴³ Kalakotomi búrom di wáaloimi mati mákalaam mati Atijamit. Bare nan kulakomi búrom di wáaloimi mati wanoosani wan Yensa alakomi ekaaney, nammi kuriibaool, ⁴⁴ “Jíyentenom ban di jiwoolo wan eetumi bee ereguuley. Añiilau ati anau aate esofi aseni kabajumi kánkumak.” ⁴⁵ Bare kumanjut wan aregumi di wan furimaf fúbatulumi. Mati woo uyofoi’iyofo, takum kúlal wo. Bare kúkolikoli eceenjooley mati mo’omu. ⁴⁶ Kañoosoor di kuyitomi di bukoo bee emanj ai di bukoo afaŋe man akaane an áamak. ⁴⁷ Bare nan Yensa amanjumi kawoonoorak kooliil, násoful añiil alofen di oo. ⁴⁸ Naaniimi, “Ampi awalenumi añiilau ume ñátum di kareesom oo ínje nawalene, ampi awalenumi ínje, oo áboñulammi poop nawalene. Mati afaŋumi man asofutimi di waaf di muyuul, oo afaŋumi man akaane an áamak.” ⁴⁹ Yaaya nalaañenumi, “Arungau, wúli nujujuk anau acesoorumi úgun ñátum di kareesi, núfirenoofiren, mati oo di wulaal uletaal buruŋ bákón.” ⁵⁰ Bare Yensa nammi, “Takum jífirenool. Mati ampi alatutumi muyuul oo oomu di muyuul.” ⁵¹ Nan kunakak kati enariyey yoola bee bukinab bajakaab kulofumi, Yensa najuumenumi

búyegetool tien bee ejaay Yerusalem. ⁵² Naboñumi kuriiba kuceen kulo fácul, kajawumi kunoken di ésuk eceen yati Samaria man kujonjoor mati ériiŋuley yoola. ⁵³ Bare kati ésukey di kulatumi kawalenuul, mati koo kumammanj tien oo ejaw bee Yerusalem. ⁵⁴ Nan kúriiŋenaool Yankuba di Yohan kujukumomi, di kommi Yensa, “Arungau, mante létuwalenul sambun di bukinab bajakaab man sireemen buke?” ⁵⁵ Bare Yensa nátiwoorumi man ajonlen di bukoo, man amakiimi. ⁵⁶ Ñaa di kurulenumi ejaay bee di ésuk eceen. ⁵⁷ Nan Yensa di kuriibaool kulakomi ejaay di buruŋ, ániine aamu nammi Yensa, “Ínje paniriibeni banoosani nuje’e.” ⁵⁸ Bare Yensa nalaañenumi, “Hani usiitil ubabaj usun dampi ucin, basuwa bubabaj wúul dampi bucin. Bare Añiilau ati anau abajut tan aate káyokulo.” ⁵⁹ Nammi an aceen, “Riibenom.” An akila namammanj bare nammi, “Arungau, mutoonand kob man ilaañ bóot bee kafokak kati ampaom.” ⁶⁰ Bare Yensa naanoomi, “Kat man kacetumi kufok kooliil kacetumi, bare bee mati au, ujaw man úriiŋen mati jáyiaj jati Atijamit.” ⁶¹ Aamu poop nammi, “Éey, Arungau, ínje paniriibeni, bare mutoonand kob man ijaw bóot ukatoor di kati fiilom.” ⁶² Bare Yensa naanoomi, “Ampi asofumi kajandaak kati síbaas bee mati ewañ ban najegoor bálamukool, oo letanjoolen arok di jáyiaj jati Atijamit.”

10 Nan mo’omu púrutomi Akiiyaau Yensa ñaa namukenumi kuriibaool kuceen kooni bukan kúfeegiir di uñen, man aboñiimi kulo fáculool kugabakugaba, bee di ésukooesuk búrom, yan Yensa asofumi bee ejaay beet. ² Yensa naregiimi, “Ejaley busereŋab ékalaakalaa, bare kujalaak kuyajut. Moo kaane jilaw Atijamit akilumi ejaley mambi abenenuul kujala bee di kalaakool. ³ Jijaw di buruŋuul iñeme, ban jiwoolo mati ínje eboñuul nan musaha maate kalako ban játunt yati símunduŋo soom. ⁴ Takum jíjeetum jimaka jíkaanuma sígodi, mba ejonkonkoron, mba usamati. Takum jijuum bee kasaafloor piyo di an di buruŋab. ⁵ Nampi jilakomi kanoken eluup yanoosani, jimond jooniil, ‘Kásuumaay pankucin di eluupey uye!’ ⁶ Kaanjaat ácindomi an ati kásuumaay, kásuumaayak kooluul pankulako di oo. Akaanutumojaat, kásuumaayak ko’oku pankulaañ bee di muyuul. ⁷ Nampi awalenumi di eluupey yoola, jílakoro tákon man jiri, di jiraan wanoosani kuwuluumi, mati arokaau aate eyab bacaamool. Takum jikat eluupey ekila dán kuwalenuumi man jijaw eluup bee di eluup. ⁸ Nampi jinokenumi di ésuk man kuwalenuul ró, jiri wampi kuwuluumi, ⁹ ban di jisonten kásumutumi di ésukey ekila, di jiregiil, ‘Jáyiaj jati Atijamit jilofulolof bee di muyuul.’ ¹⁰ Bare nampi jinokenumi di ésuk man kulat kawalenuulak ró, jípur bee di uruŋaw wooliil man joone, ¹¹ ‘Hani kaporak ko’oku kati ésukuul kakotumi di úkamunoli, panufankuko ulaañenuul. Jimanj mati jáyiaj jati Atijamit súm jilofulolof.’ ¹² Ínje eem di ereguul di funakaf fati kagamenak

Atijamit pánayiisen kabonket káamak bee kati Sodom faŋ kati ésuk ekila yalatuumi. ¹³ “Búyiikab bulako di muyuul, kati Korasin! Búyiikab bulako di muyuul poop, kati Beteseda! Mati kaaneenjaat wajamurerutimi wáyisenimi di sískas soolul woo úyiiseneenimi di Turo di Sidon, bukanak kooliil pankukaanoeen kurookal ban di kunannoor kábump man kúyiisen mati kútiwootii-woor kukat bálamuk majakutam!” ¹⁴ Di funakaf fati kagamenak Atijamit pánayiisen kabonket káamak bee di kati Turo di kati Sidon wuuj kati sískuul. ¹⁵ Muyuul, kati Kapaanaum, mante Atijamit panatebenuul bee di bukinab bajakaab? Panawalenuul bee di Esuney.

¹⁶ Nammi kuriibaool, “Ampi ajamuumi ínje najame, ban ampi alatuumi ínje nalate. Ampi alatammi áboñulammi nalate.” ¹⁷ Nan kuriibaool bukan kúfeegiirak di uñeney di kugabaak kulaañulomi di kamaayoor man kommi, “Arungaa, hani úgunaw úyiijoliyiin nan umakuwomi di kareesi!” ¹⁸ Naaniimi, “Nijujuk Seetaanaay man eloulomi di bukinab bajakaab nan kali-boorak kati emitey kuwaakenumi eeno! ¹⁹ Nisenuusen fujuum, man jiiñoolen jitoboj siyela di silankuur di poop man jiiñoolen kánkumak búrom kati Seetaanaay. Waaf létubukenuul. ²⁰ Bare takum jimaayoor mati úgunaw wayiijuumi ceb. Jifaŋ man jimaayoore mati Atijamit naciik ureesuul di búkaay yati bukinab bajakaab.” ²¹ No’onu Yensa nameenumi di Búyegetab Bátieneaab nalakomi di kamaayoor ban nammi, “Ampaau, au arungumi dúniyaay di bukinab bajakaab naisalal mati wan uyofumi kalinlomi di kamanjumi ban woo numanjenumi kamanjutumi. Éey, Ampaau, mo’omu muyeimi man ukammo.” ²² “Ampaom nasenansen emanjey búrom. Hani an amanje ai eenomi Añiilau rino Ampaau, mba ai eenomi Ampaau rino Añiilau, di kan Añiilau amanjumi man kumanj Ampaool.” ²³ Yensa nátiwoorumi ajonlen di kuriibaool sicebiil man aanii-mi, “Muyuul jakuujak kajukumi wan jijukeña! ²⁴ Ínje eem di ereguul mati kuboña kati Atijamit di kúyi kaju-upoe kati noo kumañeemmanj ejuk wan jijukeña, bare kujukutuwo. Ban poop kumañeemmanj eja man jijameña bare kujamutuwo.” ²⁵ Funak fákon amanja áamak ati sílingaas nayitomi ajuum di fukobaf bee eyink Yensa ñátum di eceenool kúceenjak uke, “Aliikite-naau, waa neete ekaan man ibaj eronjey yati bán-doorey?” ²⁶ Yensa nalaañenoomi, “Waa uciikimi di sílingaas soololaal? Buu nuliikenusomi?” ²⁷ Ániinaau nalaañenoomi, “Noote emanj Atijamit Akiiyaau ooli di ésigiri búrom, di yuuti búrom, di kánkumi búrom, di búyegeti búrom’, ban ‘Noote emanj alaori nan man umañumi fúko eeno.” ²⁸ Yensa naanoomi, “Nukonkoonj, kaan mo’omu, ban panubaj eronjey yati bán-doorey.” ²⁹ Bare aliikite-naau ati sílingaas namañumi bee éyiis mati nakonkoonj, ñaa di eceen Yensa, “Ai eenomi alaoorom?” ³⁰ Yensa nalaañenumi di karegak uke, “Ániine alakomi ejaay kápurumul Yerusalem bee

Yeriko. Di bajumi kúlaputa kuceen kúloumool, kubotumi wan aakumi ban di kúbulul kaloak koola ban di kutekoomi manteer atundo, di kukatootomi. ³¹ No’onu ásimena ati Atijamit alakoeene ebil di buruñ bukila. Nan ajukumi ániinaau ume naceromi bee di kapanak kaaku aban nawuujumi. ³² Moo mákonam ániine Alewi aceen poop nalakomi kájawum to najukoomi, napanomi man awuuj. ³³ Bare ániine Asamaria aceen nalakomi kajaaburuñ kájawum to nátookulool to, ban nan ajukoomi, náboteniool. ³⁴ Ániinaau akila najawumi bee di oo, naboofenumi musontaam moola ban nakoken mo, náyuenumi túlu di wayin di mo. Ñaa narembenoomi di erohaool man ájeetumoomi bee di eluup yati dán kujaaburuñ kuwannooremi, ban nacoookooroomi. ³⁵ Furabooraaf, nasenumi ati eluupey sígodi sidenari sigaba, nammi, ‘Cookoorool, eenojaat sígodaas leesiya, panicaami nampi ilaañulomi.’ ³⁶ Ai di kúniinaak kúfeegiirak buke jisofumi alaoorau alegenuul bee di ániinaau an kúlaputaak kúloumumi?” ³⁷ Nalaañenoomi, “Abajumi kabonket bee di oo.” Yensa naanoomi, “Jaw man ukaan moo mákonam.” ³⁸ Nan Yensa di kuriibaool kulakomi ejaay buruñjil, di kunokenumi di ésuk. Di ésukek ekila aseek an koonemi Maruta awalenoomi di síndo’ool. ³⁹ Maruta nababaj atiool kareesool Mariyaama. Mariyaama alakomi lof di úkamunaw wati Akiiyaau Yensa ban náyenten wan alakomi di kaliikite-nak. ⁴⁰ Bare Maruta búyegetool di bugaalumi mati burokab buwuuj fúko’ool. Nabilumi bee di Yensa man ammi, “Arungaa, mante eniili ejisut man atiom alako taate man ínje eem di burok cebom? Regool arambenom!” ⁴¹ Bare Akiiyaau nalaañenoomi, “Maruta, Maruta, au búyegeti bujunjuum di bugaal mati waaf wajuupoe, ⁴² bare wákon ceb ubaje fúkaw. Mariyaama oo namukemmuken waaf wafañumi man ubaje fúkaw, woo an aatut ebotururuwo di oo.”

11 Funak fákon Yensa nalakolako elawey tan ticeen. Nan abanumi kúlawak, ariibaool aceen naanoomi, “Arungaa, líikitenoli man ootumi elaw, nan man Yaaya Átiigulenaau aliikitenumi kuriibaool.” ² Yensa naaniimi, “Nampi jilakomi elawey, jiregumaa: “Ámpaoli Atijamit, mbi kareesi kúlebieni. Mbi kunakak kati jáyiaj jooli kúriiñul. ³ Wúnoli wampi uri funakoofunak. ⁴ Bonket majakutam móololi, mati wúli di kúko’oli ubonketemi kalomi di wúli. Ban rúngoli takum Seetaanaay enjoolen éyinkoli.” ⁵ Yensa naaniimi, “Ai di muyuul abajumi apaala man ajaw bee di oo titorey yati fukaf ban naanool, ‘Apaalom, umaagenom kúmbuur kúfeegiir. ⁶ Mati apaalom aceen najawulojaw kajaaburuñ bee di ínje, bare ibajut wampi isenool ari.’ ⁷ Apaali panalaañeni dóo di kalimbisool, ‘Takum ugaalenom. Kábabumaak súm bakule, ban ínje di kuñoolom nufintofinto. Letiñoolen iyito man iseni waaf.’ ⁸ Ínje eem di ereguul handeneen letayito man asenool waaf mati oo apaalool barebare, bare pánayi-

toul man asenool wan aceenumi mati narulenrulen elawey bagaalut. ⁹ Ínje eem di ereguul, jilaw, panjibaj. Jiñes, panjijuk. Jikongen, kábabumaak pánkuwambouloul. ¹⁰ Mati ampi alawumi, panayab. Ampi añesumi, panajuk. Ban kábabumaak pánawambuli bee di ampi akongenukomi. ¹¹ Ai di muyuul kumpaak, añoolool ala-woojaat ewol, panasenool eyela? ¹² Mba alawoojaat feh, panasenool elankuur? Malegen, leejikaan mo! ¹³ Muyuul kájakaatimi, jimammanj panusen wajake bee di kuñooluul. Ampauul Atijamit ammi di bukinab bajakaab panafañ man amanje man asen Búyegetab Bátienaab boola bee di kalawoomi!" ¹⁴ Funak fákon Yensa nalakomi kacesoor bágun di ániine aceen ati búnuña. Nan bágunab búpurumi di oo, ániinaau nañoolenumi asanken inki. Jameeney yati bukanak di wáaloyomi, ¹⁵ bare kuceen di bukoo di kommi, "Arun-gaau ati úgunaw, Belusebul esenool kánkumak kati kacesoor úgunaw." ¹⁶ Bukaaku di kuliikumi eyinkooley man áyiisiil fúmanjum man kufium mati kánkumool di Atijamit kújawumulo. ¹⁷ Bare Yensa namanjumi kawoonorak kooliil, naaniimi, "Di jáyi janoosani, bukan kulatoorumi joo panjifumo wúp. Eluup yanoosani bukan kulatoorumi yoo panefumo wúp. ¹⁸ Kaanjaat Seetaanaay épajulooropajulooro, kama buu jáyiaj jooliyo panjijuum? Mati joone ínje Belusebul esenaam kánkumak kati kacesoor úgun. ¹⁹ Eenojaat ínje Belusebul esenaam kánkumak kati kacesoor úgunaw, kama ai asenumi kuriibauul kánkumak kati kacesooruwo? Wan kuriibauul kommi di ekaaney pankureguul mati jikooñut. ²⁰ Bare eenojaat ínje Atijamit asenaam kánkumak kati kacesooruwo, moo múyiiseneyiisen mati jáyiaj jati Atijamit jíriinuloriñ jiban di muyuul. ²¹ Nan ániine abajumi kánkum ban nabaj mútiikuma malegen apooyumi jak eluupool, waafaw wándomi woola letubotureri. ²² Bare an aceen afañumi ati eluupey uye kánkum atiikenoomi man añoolenool, ban nañar mútiikumaam moola man ágolumumi man ábotul wanoosani woola di eluupool, man acaabuwo kuriibaool. ²³ Ampi aleemi di ínje oo alatoorom, ampi arambenutammi man ijojen bukanak tákon oo ayiisikena." ²⁴ "Nan bágun búpuremi di an, di buyuunoor bee di bañaan, eñesey tampi bugoogo. Bare nan burañenutumi tampi bulako, di buregumi, 'Ínje panilaañ bóot ban ípurumulomi.' ²⁵ Ñaa di bulaañ tibutook to man cookoori jak. ²⁶ Bágunab di bujaw buñes úgun wooni futok di ugaba uceen wafañumi man újakaatie fúkoubó, woo búrom man úriiboorul ulaañ unoken di anau búrom man ucin dó. Di múlamukaam, kásumutak kati an akila kootumi efañ man kumingene mútiyaaram." ²⁷ Nan alakomi kasankenak mo'omu, aseek aceen acibulomi di jameeney, "Aseekau afaretimi aban naraafenimi, jakoojak." ²⁸ Bare Yensa nalaañenumi, "Kan fañumi man jakiil kajamemi furimaf fati Atijamit, ban di kukaan fo!" ²⁹ Nan jameeney

ejojutomi di Yensa, naaniil, "Muyuul bukanak kati jaat jíjakaatijakaati. Joone íyiisuul fúmanjum man jifiumom, bare létyiisuul manteer rino fúmanjumaf fati aboñaa Yunusa. ³⁰ Nan man Yunusa abilumi akaan fúmanjum fati Atijamit bee di bukanak kati Niniwet. Añiilau ati anau poop moo aatumi ekaan fúmanjum fati Atijamit bee di bukanak kati jaat. ³¹ Áyiau anaaraau ati mofam mammi di kañenak kúridak, pánayitoul di funakaf fati kagamenak ajuum fácul bukanak kati jaat man ataakeniil ban náfireniil mati kulolo. Mati nápurumulopurum di mof máloie bee ejamey yati malinlaam mati áyiau Suleimaan. Ban súm an aceen afañe Suleimaan oome! ³² Bukanak kati Niniwet pánkuyitoul di funakaf fati kagamenak kujuum fácul bukanak kati jaat man kúfireniil mati kulolo. Mati bukanak kati bo kútiwootiiwoor kukat bálamuk majakutam, nan kujammi káriiñenak kati Yunusa. Ban súm an aceen afañumi kákalaa Yunusa oome! ³³ "An letayaben éwuñenuma aban nayofuyo mba náfimenuyo ñátum kateep. Bare panaganduyo di fúgandumaaf man ewuñen, kampi kanokenu-lomi kalimbisak, pankujuk mawuñam mukila. ³⁴ Kúcili kankaan nan éwuñenumaay yati eniiley. Kúcili kújujaat eniili búrom panewuñ. Bare kúcili kúju'utujaat eniili búrom pánerimen. ³⁵ Moo kaane, úkaanum takum mawuñam mammi di au mukaan érim. ³⁶ Kama kaanjaat eniili búrom ewuñenwuñen, bajut kapan kalakoe di érimey. Moo eniili búrom panebaj mawuñam, nan man éwuñenuma ewuñeneimi fijijij." ³⁷ Nan Yensa ammi di kasankenak, Afarisa aceen nabemoomi síndo'ool. Yensa nanokenumi alakomi tan kootumi furiaf. ³⁸ Afarisaau di wáalo'oomi nan ákaanumumi mati Yensa añaakulenut nan man buruñab booliil kuceenumi bala'a atooñ bee furi. ³⁹ Ñaa Akiiyaau Yensa naanoomi, "Íñeme muyuul Kufarisaak jiposepos di jitolul téeney yati karaanumaak di ebiiney ériumaay, bare dóo di úyegetuul laenlaen tir di bújakaati. ⁴⁰ Muyuul kañuloutuñaa! Mante lee Atijamit ajoonenumi siniiluul, ajoonene úyegetuul poop? ⁴¹ Bare jiwul wan jookumi kabajutumi, moo Atijamit panatilul wanoosani bee mati muyuul. ⁴² "Bare búyiikab bulako di muyuul Kufarisaak! Mati jípurenepuren jakaay yati nana, yati peganon, di yati etojey yanoosani yan jitujumi, bare muyuul jooju di emoos majoonam di kamañak kati Atijamit. Uwu búrom, woo jooteenumi ekaan bamoosut warinomi poop. ⁴³ Búyiikab bulako di muyuul Kufarisaak! Mati jimañemañ jilako di kulakaak kafañumi man kujake di jiraj di kukobak kati Atijamit, ban jimañemañ man bukanak kusaafuul di uñen ugaba di weelumaw! ⁴⁴ Búyiikab bulako di muyuul! Mati jikankaan nan kuyaak kayofoe, kan bukanak kurembooremi bamanjut." ⁴⁵ Ákon di kumanjaak káamakak kati sílingaas nalaañenoomi, "Aliikitenaau, au nújelolijel poop di wan usankenunimíñaa mo'omu!" ⁴⁶ Yensa nammi, "Búyiikab bulako di muyuul, kumanjaak kaa-

makak kati sílingaas poop! Mati muyuul jirooken-erooken búrooko bálebie di bukan, bare muyuul di kúkouul jímanjeriit karambeniil hani jayiinkun man kuteb búrookaab bukila. ⁴⁷ Búyiikab bulako di muyuul! Mati muyuul jiteepeteep kuyaakak kati kuboñaak kan kufannaanijuul kubujumi. ⁴⁸ Mo'omu moo jíyiisenumi mati wan kufannaanijuul kukammi no'ona úsumuusuum, mati kububuj kuboñaak kati Atijamit ban muyuul di jiteepumiña kuyaakak kooliil! ⁴⁹ Mati mo'omu, Atijamit amanjumi waafaw búrom nammi, 'Paniboñiil kuboña di kúriiñena, ban pankubuj bukaaku di kúsuutuken bukaaku.' ⁵⁰ Moo kaane muyuul, kati iñeme pankucaam mati ebujey yati kuboñaak búrom yan kukammi káñarum no'ona di butuukab bati dúniyaay, ⁵¹ kabiñoob ebujey yati aboñaau Abel bee di ebujey yati aboñaau Jakaria, abujimi too di titoorey yati fúsimenaf di fukobaf fáñiiaaf fati Atijamit. Éey, ínje eem di ereguul! Bukanak kati iñeme pankucaam mati ebujey uyu búrom yan kufannaaniñiil kukammi! ⁵² Búyiikab bulako di muyuul kumanjaak káamakak kati sílingaas! Mati muyuul jinjanjar ékulumaay yanokenemi di butumab bati fumanjaf. Muyuul di kúkouul jinokenut dó, ban di jífirenumi kammi di kanokenak dó!" ⁵³ Nan Yensa ápurulobomi, Kufarisaak di kulikitenaak kati sílingaas di kufañ man kulitenool ban di kulukusool man areg wan kuceenoomi di kúceen kajupoe, ⁵⁴ mambi areg wampi wakammi man kúlaafumool.

12 Nan jameeney yati bukanak ejojumi juup man-teer ihi kulako katobojoor, Yensa nataatumi kájonlen di kuriibaool, man aaniimi, "Jíkaanum múlitenumaam mati Kufarisaak, wan isankumiña mamisam mooliil. ² Wanoosani wayofimi panurajeni funak fákon mba wasankenimi di kutunt di érimey panujami funak fákon. ³ Moo kaane wanoosani jiregumi di érimey, panujami di bala'ab. Ban wanoosani jibusenumi an dóo di bulampan panujami fatiya man jameeney yati bukan búrom emanj. ⁴ "Kúpaalumom! Ínje eem di ereguul, takum jíkoli kabujemi eniiley ban kukammojaat kuban leekulaañ kukaan waaf wawuujutomi. ⁵ Bare ínje egamuul an jootumi kákoli: jíkoli abujumi aban, nababaj kánkum kati enjar suut sati bukan ban naleebuso di sambunas sáceteriitumi. Éey, ínje eem di ereguul, oo jootumi kákoli! ⁶ Lee kunoomenoomen mutitiir mooni futok sígodi siasaari sigaba? Ban sým Atijamit ájimurerut hani jákon di mo. ⁷ Hani waluul wo'owu Atijamit napimpin wo búrom. Takum jíkoli, muyuul jifañe man jibaje fúkaw mutitiir juup! ⁸ "Ínje eem di ereguul, anoosani aregumi di bújonlenab bati bukanak mati ínje ikilool, Añiilau ati anau panaregumo poop di bújonlenab bati simaleekaas sati Atijamit. ⁹ Bare ampi alatumi di bújonlenab bati bukanak mati ínje ikilool, oo poop panalati di bújonlenab bati simaleekaas sati Atijamit. ¹⁰ Ampí asankenu-

mi furim fati elat mati Añiilau ati anau panabonketi, bare ampi asankenumi furim fati elat mati Búyegetab Bátienaab, letabonketi jáng. ¹¹ Nampi kuruu'uumi fácul kukobak di kurungaak bee kagamenuulak, takum jikaanooro síwoonooruul buu mba wan kurimak kan jootumi kalaañeniil man jipak mba kan jootumi eregiley, ¹² mati no'onu Búyegetab Bátienaab pambuli-ikitenuul wan joote ereg." ¹³ Ákon di jameeney naanoomi, "Aliikitenaau, bonket ureg átumbeom man ucaabor bulaañab ban ámpaoli ákatolimi." ¹⁴ Yensa nalaañenumi, "Ániinaau, ai ajuumenaam bee eting bagam mba ereguul man jootumi kacaabor wan jibajumi?" ¹⁵ Ñaa nammi, "Jíkaanum, emaney yati fubajaf fan ukilutumi. Eroney yati anau elee di kapan kaaku kati fubajool handeneen nababaj juup." ¹⁶ Yensa naanimi di kúregak uke, di aaney, "Abaja aceen nabajumi kalaak kaseneoomi mulukiinam majakaam. ¹⁷ Na-woonooromi, 'Waa neete ekaan, mati ibajut tampi ikaan muriam múmboom?' ¹⁸ Naanooromi, 'Panikaan maa: panifum ulampanom, man iteep wafañe wo. Paninen dó muriam múmboom búrom man ibajumi. ¹⁹ Paneenooro, Há ínje! Nibabaj juup wan iyofumi bee mati simit sajuupoe sábiileuumi. Ñaa eri sým, eraan ñoon ban fúraari juup!' ²⁰ Bare Atijamit naanoomi, 'Au añuloutuña! Di fukaf fati jaat yuuti panenari. Kammojaat, ai panañar wan unenumi bee di au?' ²¹ Mo'omu mootumi kabajoak bee di an ayofumi fubajaf bee di fúko'ool, bare di fáculey yati Atijamit, an akila abajut waaf." ²² Yensa nammi kuriibaool, "Moo kaane ínje eem di ereguul, takum jikaanooro síwoonooruul mati eroney yooluul wampi joote eri, mba wampi jikaano. ²³ Mati eroney efañe muria, ban eniil efañe wañ. ²⁴ Jíjiker-eral siganaaras síwañeriit: soo sílukeriit di poop síjaleriit, síbajeriit kunen mba ulampan. Bare Atijamit ákumenesomi! Muyuul jíkooyume so! ²⁵ Ai di muyuul panañoolen abenen funak fákon di eronool ñátum di man akaanooroemi síwoonoorool? ²⁶ Jinoolenut to hani waaf wayiinkun, wau kaane di joom di enjar waafaw uwu wati eroney jikaan síwoonooruul? ²⁷ Jíjiker úrumpenaw wati mafosam ban man uliileña eeno. Úrokeriit ban úliireriit wañ. Bare ínje eem di ereguul, hani áyiau Suleimaan di fubajool dó majakam mati wañool múriiñut mati hani bákoni di úrumpenaw ukila. ²⁸ Atijamit akarenumi mafosam maliileña di karamba jaat wañ wajake bare kajom pammureemeni. Kammojaat, mante Atijamit letakarenuul wañ wuuj moo? Muyuul kan kafiumak kutiitiña! ²⁹ Takum jíñes wan joote eri di eraan, takum jigaalen úyegetuul. ³⁰ Mati kamanjutumi Atijamit ceb kuñesooroemi bayoolout ro'oru. Bare muyuul, Atijamit ampauul namammanj mati jicenceen wo man jibaj. ³¹ Bare jíñes mati jáyiaj jati Atijamit. Jíkammojaat, Atijamit panasenuul uru jibenento. ³² "Takum jíkoli, muyuul hani man jicotoña, mati Atijamit ampauul súmoosuum esenuuley jáyiaj

joola. ³³ Jinoomen wan jibajumi man jiwul sígodaas kabajutumi. Jijoonen di kúkouul mumaka múkaanuma sígodi maatuturer kakaño ban di jiyof fubajuul di bukinab bajakaab dóo létujimurerufo. Mati kúkuu leekuñoolen kutookufo ban bulol leebukajenufo.

³⁴ Mati tan fubajuul fommi, boo úyegetuul ulakoemi poop. ³⁵ "Jikok ukampaaw lit ban jiyaben síwuñenu-mauul, ³⁶ ban jikaan joono nan kumiiceel kammi di ekobey arungaiil di élaañulool bóotumul bati fuyabaf ban aje'éene, manteer nampi alaañulomi man akongen mbi kúwambulool fúlamutaf galab. ³⁷ Kumiiceelak kukila jakiijak kan arungaiil átookuliimi bámooriut nampi alaañulomi! Ínje eem di ereguul malegenam, panakok bakampaool ban panalakeniil, man agabiil sinaañas man kuri! ³⁸ Alaañulojaat di titoorey yati fukaf, mba waradabaw, ban nátookuliimi man kujonjoore mo'omuña, kukila jakiijak. ³⁹ Bare di jimanj mo'omu, mati ati eluupey amanjeenujaat nei ákuuau aateene ériiñul letakateen eluupool man afum.

⁴⁰ Muyuul poop joote kajonjor nanoosani, mati Añi-ilau ati anau oomu bo élaañul nan jiwoonoorut mati ebiley yoola." ⁴¹ Peter naceñumi, "Arungaa, mante kúregak uke bee di wúli céboli mba bee di anoosani?"

⁴² Akiiyaau Yensa nalaañenumi, "Kama ai eenomi acookooraau amiiceelau afiumaay ban nalinlo? Lee oo an arungaoool panakat búrookaab di eluupool di poop man asen furiaf kumiiceel bukaaku nan ceñumi?"

⁴³ Nampi arungaa alaañulomi, nátookulool to nakaan burokool, amiiceelau akila jakoojak. ⁴⁴ Ínje eem di ereguul malegenam, arungaa panakaan amiiceelau akila man acookoor fubajaf foola búrom. ⁴⁵ Bare kaanjaat amiiceelau naanooromi, 'Arungaaom létalaañaliul iñeme,' ban nataatumi kásuutuken kurokaak kúni-inaak di kunaaraak ñátum etekiil ban nalako furi di eraan nákali. ⁴⁶ Arungaa pánalaañul funak fan amiiceelau akila asofutumi mati élaañuley yoola. No'onu arungaoool panatekool jákaati ban nanaamoorool di káyinenutumi Atijamit. ⁴⁷ Amiiceelau akila aate ebaj kúnag káamak mati namammanj wan arungaoool amanjumi man akaan, bare natalumi kajojenuorak mba ekaaney yati wo nan man amanjumi eeno. ⁴⁸ Bare amiiceelau amanjutumi wan arungaoool amanjumi man akaan, akajenjaat panabaj kúnag kahiilie. An asenimi wafañe man ujuupoe aate eceñi wafañe man ujuupoe." ⁴⁹ "Ínje nijawulojaw bee kayaben sambun di mofam mati dúniyaay, ban nimammanj máamak man súm siyabeneeni! ⁵⁰ Babaj kátiigulak kan ínje eete kátiiguli, ínje nigagaal máamak bee nampi wan íjawumulomi ukaanomi uban! ⁵¹ Mante muyuul jisosof mati ínje nijawulojaw bee kájeetumul kásuumaay bee di dúniyaay? A'a, ínje eem di ereguul, nijawulojaw bee kápajul bukanak!

⁵² Kánjarum iñeme kiilak kooni futok pánkupajuloori kúfeegiir kulaañ di kapan kaaku, kugaba di kulatom kulaañ di kapan kaaku,

kúfeegiir di kulatom kulaañ di kapan kaaku, ⁵³ pánkupajuloori, añiil ániine di ampaool, añiil anaare di iñaayool, ásampul anaare di alolaool anaare." ⁵⁴ Yensa najonlenumi di jameeñey nammi, "Nampi jijukemi fúmigen di fúyitoumul ban bala'ab bújonumemi, yan too galab joonesoon, 'Panelub', di kammo. ⁵⁵ Nampi jijukemi járusey édagumul ban bala'ab búrabumemi, joonesoon, 'Pámboli máamak', di kammo. ⁵⁶ Muyuul mamisam! Jílaulelaul wati bukinab bajakaab di wati dúniyaay. Bare wau kaane jimanjut wan Atijamit ammi di ekaaney jaat bee di muyuul? ⁵⁷ "Wau kaane muyuul di kúkouul jibajut kawoonoor kati emanjey mampi ukammi man jak? ⁵⁸ Ulakojaat ejaay di aloboori bee di bagam, uraagal man jijamoor muyuul, manteer takum aruui bati agamenaau. Leejaat mo'omu panaseni apooya man akuli, dán bukanak kukuleimi. ⁵⁹ Ínje eregi, létupururerul bee nampi ucaamumi jaj wan agame-naau acaamenimi."

13 No'onu di bajumi bukaaku kajawulomi man kusankenumi di Yensa mati Pontius Pilat nase-neensen buruñ man kubuj kuceen kati Galili nan kulakomi kásimen bee di Atijamit. ² Yensa nalaañeniimi, "Mante jisosof kati Galili buku kufanfan man kukaane májakaatie wuuj karinobomi, mati kubabaj búyikab ubu? ³ A'a, moo leti, ínje eem di ereguul mati yo. Bare jítiwoorutujaat jikat bálamuk majakutam búromuul poop panjicet. ⁴ Kama ñaa mante jisosof mati bukanak kooni bútinkeney di kúfeegiirak nan futeepaf fati Siloam fúloummi fubuj kufanfan man kukaane májakaatie wuuj karinomi búrom kammi Yerusalem? ⁵ A'a, moo leti! Ínje eem di ereguul, bare jítiwoorutujaat jikat bálamuk majakutam, muyuul búromuul poop panjicet." ⁶ Yensa naregumi kúregak uke: "Ániine aceen nalukumi búpunduun di kafatool. Balay bákón nabil ámeelo man ajuk manteer buwowol natookumi buwolul. ⁷ Nabilumi ammi apooyaa ati kafatak, 'Jiker, simit sífeegiir so'osu ínje nijawulojaw ímeelo búbaarab ube ban nitookumi buwolul. Betubo! Wau kaane búbaarab ubu boote enjar buñulenab ñaañaña bati mofam? ⁸ Apooyaa ati kafatak nalaañenoomi, 'Arungaa, ukatubo to benen finkiin. Paniwok iñoobenubo iban níkando buñulen. ⁹ Buwolujaat bulay, moo jajak. Bare leejaat moo, pambubeti.'" ¹⁰ Di funak fati kálebienak nan Yensa alakomi kaliikitenak dóo di fukobaf. ¹¹ Ban najukumi aseek ammi dó an bágún busofe bálamukool búrongen wáriiñe simit bútinken di sífeegiir, áyeteriit ayito ajuum sem. ¹² Nan Yensa ajukoomi, náwonkuloomi, man aanoomi, "Íñaayom, au nupapak di kásumutak kooli!" ¹³ Narembenumi uñenaw di oo, ban nañoolenumi ayito galab ajuum sem, nalakomi esaley Atijamit. ¹⁴ Bare arungaa ati fukobaf di rioomi matatat man Yensa asontenumi aseekau di funakaf fati kálebienak. Nammi bukanak, "Babaj kunak kooni futok di fákon kan bukanak kootumi burok. Jibil ku-

nakak kukila mbi jibaj kasontenoorak, bare let funakaf fati kálebenak!" ¹⁵ Akiiyaau Yensa nalaañenoomi, "Muyuul mamisam! Let an di muyuul nafelefel fúmuunaool, mba erohaool man ájeetumuyo bee karaanenuyo hani funakaf fati kálebenak?" ¹⁶ Mante eetut kapaken aseekau umu, oo ati fiilaf fati Iburehima an Seetaanaay esofumi mo'omu wáriiñe simit bútinken di sifeegiir hani di funakaf fati kálebenak?" ¹⁷ Nan Yensa aregumi mo'omu, kulatoorool búrom di kupuñomi. Bukanak búrom di kulakomi kamaayoor mati waja-murerutimi wan akammi. ¹⁸ Yensa naceenumi, "Jáyiaj jati Atijamit buu joonoe? Di waa neete karekelenujo?" ¹⁹ Joonojoono nan jikool jati jíbaar jimasitad jalukimi di kafatool. Di jiliil jibil jikaan jíbaar basuwaab di bulon dó ban di búwuul dó." ²⁰ "Di waa neete karekelen jáyiaj jati Atijamit?" ²¹ Joonojoono nan múliitenuma. Aseek aceen aṅare áciigoorumi di wáriiñe síkilo kabanani di futok sati epor bee ebol mbúur, bee nampi fúmeelaf fuliitenumi búrom." ²² Yensa di ejaay bee Yerusaleem, nájawunjawum di síasuk sáamak di sayiinkun mansi aliikiten di móro. ²³ An aceen naceenoomi, "Arungaau, mante bukan kupinaay ceb koote epak?" Yensa nalaañeniimi, ²⁴ "Jiraagal man jínokenum fúlamutaf fagogaaf. Ínje eem di ereguul mati bukan kajuupoe pankuraagal kanoken dó bare leekuñoolen kunoken. ²⁵ Nampi anifaanau ati eluuepey ayitoulomi akul fúlamutaf, muyuul panjijuum téeney man jikongen di joonool, 'Anifaanau, bonket úwambuloli!' Bare panalaañenuul, 'Ínje imanjut bei jíjawumulo.' ²⁶ Muyuul panjoon, 'Wulaal nuriaari nuraanaaraan tín tákon, ban núliikitenliikiten di ulolaw wati síasukoli.' ²⁷ Bare panalaañen, 'Ínje eem di ereguul, ínje imanjut bei jíjawumulo. Jítoro di ínje, muyuul ká-jakaatiñaal!' ²⁸ To'otu too jootumi káciinjít di katooñoor, nampi jijukumi Iburehima, di Siyaaka, di Yankuba, di kuboñaak búrom kammi di jáyiaj jati Atijamit, bare muyuul di kúkouul di kubetenuumi téeney! ²⁹ Bukan pánkujawumul kapanookapan di mofam búrom, man kuri káaningak dóo di jáyiaj jati Atijamit. ³⁰ Jíyenten, kuceen kálamukoñaak pankulo fácul, ban kuceen káfaculuñaak pankulaañ bálamuk." ³¹ No'onu Kufarisa kuceen kubilumi, di kommi Yensa, "Púr taate, mati Herod nammanṅ bee ebuji." ³² Yensa nalaañeniimi, "Jijaw jireg kasiitilak kukila, ínje neene, 'Jíyenten, jaat di kajom ínje kacesoor úgun ban nisonten bukan, ban di funakaf fúfeegintenaf panifabel burokab búmboom. ³³ Jaat, di kajom, di funakaf fariibentomi neete ewuuj di buruñab búmboom. Mati leenoolen kaan man aboña ati Atijamit acet di ésuk eceen leejaat Yerusaleem.' ³⁴ Wáay ínje! Yerusaleem, Yerusaleem, yabujemi kuboñaak ban yaleebemi sikooba kan Atijamit áboñeulimi! Ñooma-soon nimañeemmanṅ kajojen bukuuul tákon di ínje nan man eyilool éfimenemi muciwuyo eeno, bare jimanjut man ikammo! ³⁵ Iñeme jijiker, eluupuul elako tíikaar. Ban ínje eem di ereguul, leejilaañ jijukom bee

nampi jommi, 'Kásuumaayak kati Atijamit Akiiyaau kooku di ampi ajawulomi di kareesak kati Akiiyaau!'"

14 Funak fákon fati kálebenak arunga aceen ati Kufarisaak nabemumi Yensa di síndeey yoola. Bukanak di kulakomi kakooñaamoolak. ² Di bájudomi ániine an kásumut kati bulaaw kusofe man alakoe too di fáculool. ³ Yensa naceenumi kumanjaak káamak kati sílingaas di Kufarisaak, "Mante sílingaas soololaal sisenolaasen buruñab bati kasonten di funakaf fati kálebenak, mba sisenutumo?" ⁴ Bare di kulatumi kalaañenak. Yensa nasofulomi ániinaau áju'utau man asontenoomi aban, nakatoomi man ajaw. ⁵ Yensa najonleniimi man aceenjiimi, "Kaanjaat añooluul mba fúmuunaau fuloe di ekolor, ai di muyuul létapurenuufo galab di funakaf fati kálebenak?" ⁶ Kuñoolenut kulaañenool to furim. ⁷ Nan Yensa ajukumi mati kábe-mulimi búrom kooku kamuken kulakaak kafañumi man kúlebieni. Naseniimi kúregak uke man agameniil, ⁸ "Nampi an abemimi bee di fuyab, takum ujaw man ulako fácul di fulako fafañumi man fúleben. Aceen afañi man álebie au an kubeme. ⁹ Abemuumi panabil man aani, 'Maag ume fulakaaf ufe.' Kammojaat au panupuño man ujaw ulako bálamuk. ¹⁰ Bare nampi ubemimi, ujaw ulako bálamuk. Ukammojaat abemimi pánaño'ol man aani, 'É! Apaalom, jó'ol ulako fácul babaj fulako fákoyume!' Moo panubaj kasal di fácul kabemimi búrom. ¹¹ Mati anoosani atebenooromi Atijamit panawalenool, anoosani awalenooromi Atijamit panatebenool." ¹² Yensa poop nammi ániinaau abemoomi, "Nampi ootumi ebemey bukan síndoi, takum ubem kupaali mba kuti'i mba kucinoori mba kulaoori kabajumi fubaj ceb. Ukammojaat, koo poop pankubemi kucaami. ¹³ Bare nampi ujonjoorumi káaning, nubem kabajutumi, kámongomi, kabakomi di poop kápuumumi. ¹⁴ Moo jakijak, mati leekuñoolen kubemi man kucaami, Atijamit panacaami nampi ayitenulomi kajoonaak di kacetumi." ¹⁵ An aceen di kalakotomi furi-af tákon di ejamey mo'omu, nammi Yensa, "Ampi arimi dóo di káaningak kati jáyiaj jati Atijamit, jakoojak!" ¹⁶ Yensa nalaañenoomi di kúregak uke: "Bajeembaj ániine aceen acookoorumi furiaf fati kásuumenoorak di síndoool ban nabemumi bukan kajuupoe. ¹⁷ Nanan nati kásuumenoorak níriiñumi, naboñumi amiicee-laool man ajaw areg bukanak kabemeenimi kubil mati wanoosani ujonjoorijonjoor. ¹⁸ Bare bukoo búrom di kutaatumi eregey, wakammi leekuñoolen kubil. Átiyaaraau naanoomi, 'Ninonnoom kalaak, ínje eete ejaw íjukuko. Nilawilaw, oonool abonketom.' ¹⁹ Aceen nammi, 'Ninonnoom kúmuuna kuwaña kooni uñen, ban ínje oomu di ejaay iliikitenko burokab, nilawilaw oonool abonketom.' ²⁰ Aceen naanumi poop, 'Iñemeefeme niyabe aseek, moo kaane letiñoolen íjo'ol.' ²¹ Amiicee-lau nalaañumi aregumo arungaool. Arungaool nan ajammi mo'omu di rioomi nammi, 'Wookoor galab bee

di ulolaw di uruṅaw di ésukey ban núwonkul kabajutumi, kabakomi, kápuumumi di kámongomi.' ²² Amiiceelau nammi, 'Arungaau, níwonkuliwonk búrom nan man uregammi, bare fulakaaf fumeenoorut.' ²³ Arungaau nammi amiiceelau, 'Jaw bee di uruṅaw wawuṅaaw di wagogaaw wammi di bálamuk ésukey, man jimingen bukanak man kunoken, mambi kumeenṅen fulakaaf. ²⁴ Mati ínje eem di ereguul, hani ákon di bukanak kukila kabemeenimi letajakender furiaf fati kásuumenoorak kúmboom.'" ²⁵ No'ona jameenṅey yati bukanak di elakomi kajawoor di Yensa. Nátiwoorumi man ajonlenoorumi di bukoo man aaniimi, ²⁶ "Ampi ajawulomi bee di ínje ban býegetool boom di kuwolaool, aseekool, kuñoolool, kutiool di kúliinool, hani di eronṅool fúkouyo, oo letanṅoolen akaan ariibaom. ²⁷ Ampi atebutumi ébaarey yoola yati búpinab man ariibenom, oo letanṅoolen akaan ariibaom. ²⁸ Mati ai di muyuul, amanṅumi eteep futeep di kafatak koola, letamond alako man awoonoor jak, butum buu naate érud to man ajuk manteer sígodaas san aakenumi pansinṅoolen sibam burokab? ²⁹ Leejaat mo, nateteep are di fúlakenuma cebufo, anṅoolenut afabel fo, ban bukanak búrom kajukumi mo'omu pánkuluuool! ³⁰ Man koone, 'Anau ume ataatumíña kateepak, ban anṅoolenut afabel!' ³¹ Mba áyi ai, pányaaatummi bee katiiken áyi aceen, oo bamondut alako man kumaloor jak manteer kutiikaool kooni síwilaas uñen pankunṅoolen kutiik di áyi aceen ábileuumi di síwilaas kabananey? ³² Áyiau asofujaat letanṅooleniil, pánaboñaali bukan man kufok sambunas titooriil, bukoo báloiyoorerab. ³³ Moo kaane, hani ákon di muyuul oo bakatut bálamuk wan abajumi letanṅoolen akaan ariibaom. ³⁴ "Muis waaf wabaje fúkaw. Bare kafirak koolimo kúpurujaat, buu moote efir inki? ³⁵ Muisam mo'omu mubajut fúkaw bee di yentaam mba bee ekaan buñulen, moo ñaa kabeten ceb! Oo abajumi uwos újamuma najam!"

15 Funak fákon kulagaak kati basaafab di kasofutimi di waaf kuceen búrom di kulako éloful bee káyenten kaliikitenak kati Yensa. ² Kufarisaak kuceenak di kuliikitenaak kati sílingaas kúkuumoorumi, di aaney, "Ániinaau ume nawalenevalen kasofutimi di waaf mansi kuri tákon di bukool!" ³ Yensa nanṅarumi kúregak uke man aregiimi: ⁴ "Kaanjaat aceen di muyuul abaje sisaha sooni ceme, ban nájimmi yákon di so, mante letakatubo saasu ban sommi di kafenak man ariiben añes yákoney yájimimi bee nampi ajukuloyomi? ⁵ Nampi aranṅenuloyomi, panamaayoor máamak man átebul yo ápin di ubandool di kamaayoor di kóro. ⁶ Nampi ájeetumuluyomi bee síndeey, pánawonkul kupaalool di kulaoorool tákon man aaniil, 'Jimaayooraal poopolaal, mati esahaom yájimeenumi eranṅeniranṅen.' ⁷ Moo mákonam, ínje eem di ereguul, kamaayoorak pankufanṅe man kúkalaee di bukinab bajakaab mati

akaana majakut ákon átiwoorumi akat bálamuk majakutam wuuj kooni bukan kubakiir di bútinken di kubakiir kasofumi koo ceenṅut kútiwoor kukat bálamuk majakutam mooliil. ⁸ Yensa nanṅarumi kúregak kuceen man areg bukanak: "Mba kaanjaat aseek aceen abajumi sígodi sidurakuma sooni uñen man yákon éjim, mante létayabenaati éwuñenuma, ban létawuenaati kalimbisak tanootani, man añesuyo jak manteer bee nampi aranṅenuyomi? ⁹ Nampi aranṅenuyomi, panawonk kupaalool di kulaoorool tákon, man aane, 'Umaayooraal poopolaal, mati niranṅeniranṅen égodaay edurakumaay yájimeenumi.' ¹⁰ Moo mákonam, ínje eem di ereguul simaleekaas sati Atijamit pansimaayoor mati akaana majakut ákon átiwoorumi akat bálamuk majakutam." ¹¹ Yensa nanṅarumi inki kúregak kuceen man aregiimi: "Bajeembaj ániine aceen abajumi kuñiil kúniine kugaba. ¹² Ayiinkunau nammi ampaiil, 'Ampaom, senom bucaabom di fubaji.' Ampaiil nabaajumi fubajool kuñoolool. ¹³ Kunak kupinaay fácul, ayiinkunau nanṅarumi bucaabool aban najawumi bee di mof muceen máloie. Dóo di mofam mukila nakajenumi sígodaas soola búrom ñátum di eronṅ yajakut. ¹⁴ Nan arisomi búrom aban, bacaar báamak di buloulomi di mofam mukila, ban nataatumi kábajaati waaf. ¹⁵ Oo di fúko'ool najawumi añes burok di ániine aceen ati ró di mofam. Ániinaau umu nanṅaroomi burok di kalaakool bati kacookoorak kati sikumbaas. ¹⁶ Bacaarab di burioomi yok amanṅeen muriaam man sikumbaas siriemmi, bare an áwuleriitool wampi ari. ¹⁷ Bare nan býegetool buwoolomi man aanooro, 'Hani kurokaak kati ampaom búrom kurieri manteer kurinen, ñaa ínje oomu di ecet di bacaar! ¹⁸ Ínje panilaañ bee di ampaom, man eenool, "Ampaom, ínje nilolo di Atijamit ban nilo di au poop. ¹⁹ Moo kaane, iñeme ínje iyajut bee ekaan añooli, ñaa usofom man ikaan ákon di kurokai.'" ²⁰ Nayitomi alaañumi bóot bee di ampaool. Bare hani man kúloiyoooreenumi, ampaool náṅandenuloomi di bóteniool máamak, nateyumi agaaboomi bíp ban nacuufoomi. ²¹ Añoolool naanoomi, 'Ampaom, ínje nilolo di Atijamit ban nilo di au. Ínje iyajut man uwonkom añooli.' ²² Bare ampaool nammi kumiiceelool, 'Jiwaaken! Jíṅarul kaloaak kafaṅumi man kujake di kalimbisak man jikaanool. Jíṅarul jísupa bee mati jisinkool di usamati man akaano. ²³ Jísiful jímuunaaj jaruukaaj jibuj, man ukaanaal kásuumenoor! ²⁴ Mati o'omu añiilau úmboom naceteencet ban iñeme náyitouluyito bee di eronṅey. Noo nájimeenjim, bare iñeme naranṅeniranṅen! Kásuumenoorak di kutoonṅumi. ²⁵ "No'onu añiilau aamu anifaanau man alakoe burokab karambaak. Nan alaañulomi alof síndeey, nanjammi úcim di jíboomaj dóo síndeey. ²⁶ Náwonkul ákon di kurokaak ban naceenṅool wabajomi. ²⁷ Oo naanoomi, 'Ati'í nalaañulolaañ! Ampai nabubuj jímuunaaj jaruukaaj, mati nalaañulolaañ ban nájuju.' ²⁸ Bare añi-

ilau anifaanau di rioomi matatat manteer alat kanokenak di eluuepy. Ampaool nápurumi téerney man ala-woomi, ²⁹ bare nalaañenumi ampaool, 'Yénten, simitas use sajuupoe ínje oomu narokei máamak nan amiiceel ban ínje ilaturerut ekaan wan uregammi. Bare usenderutom hani jibatak, mambi úsuuменoor di kupaalom! ³⁰ Bare nan o'omu añiilau ooli alaañulomi, arimi fubajaf fooli di kuseek kayenetemi aban, nuregumi man kubuj jímuunaaj jaruukaaj!' ³¹ Ampaool nalaañenoomi, 'Añoolom, au di ínje bukooke déere nanoosani, ban wanoosani wan ikilumi wooli. ³² Bare jaat wulaal ootaale karuuken ban numaayooraal. Mati ati'i o'omu nacetecet ban iñeme náyitouluyito bee di eroney. Nájimeenjim ban naraneniranen.'"

16 Yensa naregumi kúregak uke bee di kuriibaool, "Bajeembaj abaja aceen abajumi acookoora ati fubajool. Bukanak di kuregumi abajaau mati ániinau o'omu nalakoe kakajen fubajool. ² Arungaoool naboñumi kúwonkulool man aanoomi, 'Wo'owu waa wan ijaminiña mati au? Yíisom tan uciikumiña bágodaab bápurumi di banokenumi, mati au letulaañ ulako acookooraau ati fubajom.' ³ Acookooraau na-woonooromi, 'Waa neete ekaan mati arungaom bee kacesoorom? Ínje ibajut kánkum kayaje bee ekaan burok yentaamey, ban panipuño elaw sadaa. ⁴ Iyoo! Nimammanj waa neete ekaan, mambi ibaj bukan kampi kacookoorammi sísendoii nampi arungaa ace-soorammi taate.' ⁵ Náwonkul ákon-akon kan arungaoool amaageneenumi, naceerumi átiyaarau, 'Au, butum buu jookenoore di arungaa?' ⁶ Ániinau nalaañenoomi, 'Kutumba kati túlu kooni ceme.' Acookooraau naanoomi, 'Iyoo! Nárul kayitak kati kanewak, lako galab man uciikuto kutumba bukan kugaba di uñen.' ⁷ Naceerumi aceen, 'Butum buu jookenoore?' Nalaañoomi, 'Síruuñ sooni siceme futok sati busereñ.' Acookooraau naanoomi, 'Nárul kayitak kati kanewak, ciikuto síruuñ sooni siceme sibakiir.' ⁸ Arungaoool náhaarulumi acookooraool ajoonutau mati malinlaam man akammi. Malegen bukanak kati dúniyaay uye kufanfaj man kulinloe ñátum di fuñesaf waaf wati dúniyaay wuuj bukanak kammi di mawuñam. ⁹ Ínje eem di ereguul, jikaan bapaalaay bee di kúkouul di fubaj fasikomi. Moo ñaa, nampi fukañomi, mambi jiwaleni di bukinab bati bándoorey. ¹⁰ "Áriiñumi kafium di waaf wayiinkun nárindiiñ poop kafium di waaf wáamak. Ajoonutumi di waaf wayiinkun ajoonut poop di waaf wáamak. ¹¹ Jíriiñujaat kafium bee kacookoor fubajaf fasikomi, ai aate kafium man abilenuul fubajaf falegenaf? ¹² Ban jíriiñutujaat kafium di fubajaf fati an aceen fan asenuumi, ai aate kafium man asenuul fubajuul di kúkouul? ¹³ An letañoolen amiiceelaet kurunga kugaba. Mati panalat aamu man aman aamu, mba pánalebien aamu man aheelen aamu. Leejiñoolen jimiiceelaet Atijamit di fubaj síñakon.'"

¹⁴ Kufarisaak, kásuumenumi sígodi'iil, di kulakomi káyenten wan Yensa aliikitenumomi di kúhaaruloomi. ¹⁵ Ñaa Yensa naaniimi, "Muyuul kasankenemi nan bukan kajoone fácul bukanak, bare Atijamit namammanj wammi di úyegetuul. Wan kati dúniyaay kúlebienumi máamak, woo kankaan waaf wajitenie di Atijamit. ¹⁶ "Wan sílingaas sati Muusa di síbukaas sati kuboñaaq siregumi ubajeembaj fujuum bee nan Yaaya áriiñulomi. Bare biñoo nan áriiñulomi, furimaf fajakaaf mati jáyiaj jati Atijamit fúriiñeniriñen, ban anoosani oomu bo karaagal bee kanoken dó. ¹⁷ Kabaoak kati dúniyaay di bukinab bajakaab koo kufañe man kuhiilie éjimey yati jiciika jafañumi man jitiitie di sílingaas. ¹⁸ "Ániine ampi akatenumi aseekool man ayab aceen oo áraadia mati nátataas wan élingaay yati búyabaab éfirenumi. Moo mákonam, ániine ampi ayabumi aseek abanumi búyabaab oo áraadia mati nátataas wan élingaay yati búyabaab éfirenumi." ¹⁹ Yensa nammi, "Bajeembaj abaja aceen ansi akaroorumi wañ wakaayene éyem wúk di wañ walegen ban funakoofunak nalakomi di ekaan kásuumenoor man kuri, kuraan, di kúraari. ²⁰ Too di fúlamutool kújeetumeuueetum di kufinten to ániine an koonemi Lasaro abajutumi ban nasontaet. ²¹ Lasaro namañeemmanj man kusenool ari burinenab bati abajaau. Ban hani siyenas fúkouso ninsi sibil man simeesen musontaool. ²² Di múlamukaam, alawaau nacetumi, simaleekaas di síjarumi yuutool bee bukinab bajakaab tan Iburehima ammi. Abajaau poop nacetumi di kufokoomi, ²³ ban yuutool di éjeetumimi ban koonemi Esuney. Too, nalakomi bugaal báamak natebenulo fúkaaf lóog, nañandenumi Iburehima lói man Lasaro alakoe alofool. ²⁴ Abajaau nawonkumi, 'Ampaom Iburehima, bóteniom! Bóñul Lasaro bee baabe man akaan jisinkool di mumelam ban naboojen fúredimpom fujinlen ceb, mati ínje oomu di bugaal báamak déere di sambunas use.' ²⁵ Bare Iburehima naanoomi, 'Añoolom, woolo mati nan ulakoenumi eronj di dúniyaay nubajeembaj eroney yásuumaay, ban Lasaro abajeenut mo. Bareña iñeme oo oome baabe man búyegetool bubebeni, man au oomu di búyiikab bati jari yáamak. ²⁶ Benento, babaj káñil kawuñe kásankie máamak kan titoorolaal. Moo kaane, kammi baabe di wúli hani di kumañ bee étip bee bo'obu, leekuñoolen kútip bee baabu di muyuul, kammi baabu di muyuul leekuñoolen kútipul bee baabe di wúli.' ²⁷ Abajaau nammi, 'Ampaom Iburehima, ínje elawi man uboñool bee di eluuepy yati ampaom. ²⁸ Mati nibabaj dó kutiom kooni futok, mambi ajaw áregaali'iil, takum bukoo poop kubil bee déere nampi kucetumi dán bugaalab bommi.' ²⁹ Bare Iburehima nammi, "Kubabaj síbukaas sati Muusa di sati kuboñaaq kati Atijamit. Jikaten kuti'i man kúyentenuso.'" ³⁰ Abajaau nalaañenoomi, 'Aa, ampaom Iburehima. Bare an aceen ápurulojaat di kacetumi man aregiil, pánkutii-

woor kukat bálamuk majakutam mooliil.' ³¹ Iburehima naanoomi, 'Kujamutujaat baregerab bati Muusa di kuboñaak, hani aceen ayitoulo di kacetumi, letañoolen akaaniil man kúyinen.'"

17 Funak fákon Yensa nammi kuriibaool, "Kayinkoor léekubajaati kaate ekaan bukan man kukaan majakut, bare búyikab pambulako di an akila áñareuukomi! ² Ampi akammi man ákon di káyinenu-mi di ínje nan kuñiilak man akaan majakut, kóyume man aleebi di falaf bakoker fukooba fúnegenuma di ekondoorool. ³ Jíkaanam! Apaali ariiba aceen alojaat di au, numanjenuol. Átiwoorujaat akat bálamuk mukaanaam mukila, nubonketool. ⁴ Di funakaf fákon-af, alaañujaat alo di au ñooni futok di ñagaba, di aani, 'Nijujuk mati nilolo di au,' au oote kabonketool." ⁵ Kúri-ijenaak di kommi Akiiyaa Yensa, "Káanoli man ufanj man ufiume!" ⁶ Akiiyaa nammi, "Jibajujaat kafium kare'e nan jikool jati jíbaar jimasitad, panjinoolen jireg hani busaanaab ube, 'Rúpo'ooro, man ujaw uliilo'ooro di falaf,' ban pambuyiñjuul. ⁷ "Ai di muyuul abajumi amiiceel ammi di ewañ mba fumat sisaha. Nampi alaañulomi bee síndeey di karambaak, mante panaregool, 'Wáakenul ulako man uriaal?' ⁸ Hani an! Lee panaanool, 'Cookoor káliimenom di poop nukok bakampai man ucookoorom, manteer bee nan irie, niraan mbi kiti uri ban nuraan?' ⁹ Mante arungauu panasal amiiceelaool, mati nakankan wan aregoomi? ¹⁰ Moo mákonam, nan muyuul jikaanemi wan ireguumi di joon maa, 'Wúli kumiiceel kayajut esal, wakammi burok bóololi ceb woo nurokuña." ¹¹ Nan Yensa alakomi ejaay bee Yerusalem, nájawumumi di élingaay yati kapanak kati Samaria di Galili. ¹² Nan anokenumi di ésuk eceen yati bo, di kúkamboorumi kati kafaañ kooni uñen di kajuumulomi lói, ¹³ di kucibulomi, "Yensa, Arungauu, baj káboteni di wúli." ¹⁴ Nan Yensa ajukii-mi naaniimi, "Jijaw man jíyiisen kúkouul kúsimenaak kati Atijamit." Nan alakomi ejaay di kutilulimi kukoy. ¹⁵ Ákon di bukoo, nan ajukumi mati nakokoy, nalaañulomi bee di Yensa, nacibulomi man asal mákalaam mati Atijamit. ¹⁶ Nalomi kúfima lof di úkamunaw wati Yensa, man alako di esalooley di wan akaanoomi. Áni-inaau o'omu Asamaria. ¹⁷ Yensa naceenumi, "Lee bukoo uñeney búromiil kutilulitilul? Bukaaku futokey di kubakiirak bukookei? ¹⁸ Bajut ákon di bukoo abile bee esal mákalaam mati Atijamit kaanutujaat ajaaburuñau ume?" ¹⁹ Yensa naanoomi, "Yito man ujaw burunji. Kafiumak kooli kupakenipaken." ²⁰ Funak fákon Kufarisaak di kuceenumi Yensa nei jáyiaj jati Atijamit joote ériiñul. Yensa nalaañeniimi, "Jáyiaj jati Atijamit jilee bo ériiñuley ñátum kúmanjum man jijuk mbi jimanj. ²¹ An let aane, 'Jijiker jooje!' mba 'Jijiker jooja uba!' Mati jáyiaj jati Atijamit jooju di muyuul." ²² Nalaañumi asanken di kuriibaool man aaniil, "Kunakak pánkuriij, panjimanj bee ejuk funak fákon fati

kunakak Añiilau ati anau áyiisenooro inki, ban leejijukufo. ²³ Nampi bukanak koonuumi, 'Jijiker ooma! mba jijiker oome!' Takum jijaw man jiriibeniiil. ²⁴ Mati nan man emitey elibooremi kapan bee di kapan di fatiya, moo Añiilau ati anau aatumi élaañuley di funakaf foola. ²⁵ Bare naate emond agaal máamak ban bukanak kati jaat koote elatool. ²⁶ Nan man nokoorenumi di kunakak kati Nuha, moo panokoorum di kunakak kati Añiilau ati anau. ²⁷ Bukanak kulakolako furi, di baraan, di kayaboor bee nan Nuha anokenumi di busaanaab báamakab. Mumelam máamakam di mubilumi muyoomenumi warinobomi búrom. ²⁸ Moo mákonam eetumi kanokoorak nan di kunakak kati Luut, bukanak kulakolako furi, di kulako baraan, di kulako funoom, di kulako kanoomen, di kulako ewañ, di kulako kateep, ²⁹ bee mo di funakaf fan Luut ápurumi di ésukey yati Sodom. Bálanikiin bájeeke sambun di godoronj di fatiya nan emitey yoom di kalub, ban di reemeniimi búrom. ³⁰ Wo'owu woo wootumi ekaaney bee di funakaf fampi Añiilau ati anau aatumi élaañuley man bukanak kumanjool. ³¹ Di funakaf fukila, anoosani ammi téeney yati kalimbisool, takum anoken dó bee kajojenoor wambarool. Moo mákonam, anoosani ammi di kalaakool takum álaañul bee síndeey bee enjaruwo. ³² Jiwoolo wabajumi Luut aseekool! ³³ Ampi añesumi kapaken eronjey yoola oo pánajimuyo, bare ampi ájimmi eronjey yoola oo panabajuyo. ³⁴ Ínje eem di ereguul, di fuk fukila bukan kugaba pankufinto di bacaac bákón. Ákon pananjari man aamu akati to. ³⁵ Kuseek kugaba pankulako etamp tákon. Ákon pananjari man aamu akati to." ³⁶ Kúniine kugaba pankulako di kalakaak, ákon pananjari man aamu akati to. ³⁷ Kuriibaool di kuceenool, "Arungauu, kama boobei?" Yensa nalaañeniimi, "Nan man sígutum síraakemi eeno, moo múyiisenyiisen mati biiñ boom bo."

18 Funak fákon Yensa naregumi kuriibaool kúreg kákon kati káyiseniil mati koote elaw nanoosani ban takum kulaañ bálamuk. ² Nammi, "Bajeembaj agamena aceen alakoe di ésuk eceen an ákoliut hani Atijamit ban poop akobut an. ³ Di bajumi aseek ati ájima di ésukey ekila ansi áje'eul bee di oo nanoosani, man aane, 'Koonjenom di atiikoorom.' ⁴ Agamenaau namoosoomi piyo, bare di múlamukaam naanooromi, 'Hani íkoliut Atijamit di poop ikobut an, ⁵ bare mati aseekau o'omu ati ájima oomu bo kagaalenom, ínje neete ekoonjenool. Kaanutumojaat, panarulen abil man akaanom igono.'" ⁶ Akiiyaa Yensa nammi, "Jíyenten wan agamenaau ajoonutumi aregumi. ⁷ Lee Atijamit akoonjen kan amukenumi koola, káruurenoomi fukaf di bala'ab? Letawaaken eyiñiil galab? ⁸ Ínje eem di ereguul, panakoonjeniil galab! Hani moo, Añiilau ati anau nampi alaañulomi, mante pánatookul tentaam kafiummi?" ⁹ Yensa naregumi poop kúregak uke bee

kafiumooromi kúkoil mati koo kujonjoon ban di kuheelenumi bukaaku: ¹⁰ “Kúniine kugaba di kuremboorumi kujawumi bee di fukobaf fáamakaf bee elaw. Ákon Afarisa aamu alaga basaaf. ¹¹ Afarisaau najuum man alakomi elawey di búyegetool, ‘Atijamit, ínje oomu di esali mati inaamut di bukan bukaaku: káku-utemi, kajoanutumi, kasangemi aseek mba ániine ati an. Ínje oomu di esali mati inaamut hani di alagaau ati basaafab ume! ¹² Di funoom fanoofani nikaanekaan balatab ñooni ñagaba, nípurenepuren jakaay di fubajom fanoosani.’ ¹³ Bare alagaau basaafab najummi lói di Afarisaau ban oo akaañenut hani bee kaluen buk-inab bajakaab. Bare nanagumi búsusool túc di kátaañi, man aane, ‘Wáay! Atijamit, baj kabonket di ínje ati majakutam!’” ¹⁴ Yensa nammi, “Ínje eem di ereguul, alagaau ati basaafab o’omu Atijamit asenumi súm kabonket nan alaañumi bóot, bare lee Afarisaau. Mati anoosani atebenooromi Atijamit panawalenool, bare anoosani awalenooromi Atijamit panatebenool.” ¹⁵ Funak fákon bukan kuceen di kújeetumul hani muñooliil bati Yensa mambi agoriil, bare kuriibaool nan kujukumi mo’omu di kumakiimi. ¹⁶ Bare Yensa nawonkulomi kuñiilak bee di oo, man aane, “Jikatiil man kubil bee di ínje, ban takum jífireniil mo. Mati bukanak kajummi nan kuñiilak buke koo kati di jáyiaj jati Atijamit. ¹⁷ Ínje eem di ereguul malegenam, mati ampi asofutumi jáyiaj jati Atijamit nan añiil, oo letanokender dó.” ¹⁸ Arunga aceen naceñumi Yensa nammi “Aliikitenaau ajakaau, waa neete ekaan mambi ibaj eronjey yati bán-doorey?” ¹⁹ Yensa naanoomi, “Wau kaane nuwonkom ajakaau? An alee bo ajake leejaat Atijamit cebool. ²⁰ Bare au numammanj sílingaas use: ‘Takum usang aseek mba ániine ati an, Takum ubuj an, Takum úkuut, Takum ulepoor, Lébien ampai di iñaayi.’” ²¹ Ániinaau nalaañenoomi, “Níkaanunkaanum sílingaas so’osu búrom biñoo noo di mañiilenaam.” ²² Nan Yensa ajamumomi naanoomi, “Babaj wákon wan ukate bálamuk. Noomen wan ukilumi búrom ban nucaab kabajutumi, ban nubil uriibenom. Moo panubaj fubaj dóo di bukinab bajakaab.” ²³ Bare nan ajammi mo’omu, nabotenooromi mati oo abaja áamak. ²⁴ Yensa najikeeroomi nammi, “Moo táañie bee di bukanak kabajumi kanoken di jáyiaj jati Atijamit! ²⁵ Kanokenak kati eñonkomma di jíluaj jati écikuma kufanfanj man kuhililie kanokenak kati abaja di jáyiaj jati Atijamit.” ²⁶ Kajammomi di kommi, “Kama ñaa ai anjoolene apak?” ²⁷ Yensa nalaañeniimi, “Wan anau anjoolenutumi akaan di funoonool, woo Atijamit nanjoolenanjoolen akaan.” ²⁸ Peter nammi, “Jiker, wúli nukatulokat sísindo’oli ban nuriibeni.” ²⁹ Yensa naaniimi, “Malegen, ínje eem di ereguul, ampi akatumi bálamuk kalimbisool, mba aseekool, mba kútumbeool, mba kutiool, mba kuwolaool, mba kuñoolool, mati jáyiaj jati Atijamit. ³⁰ Di kéelak uke, panafanj man abaje wan akatubomi. Di

poop kéelak kábileuumi, panabaj eronjey yati bán-doorey.” ³¹ Yensa nanjarumi kúriiñenaool uñeney di kugabaak naaniimi, “Jíyenten! Wulaal bee ejaw bee Yerusalem boo wan kuboñaak kati noo kuciikumi búrom mati Añiilau ati anau pánuliroor. ³² Pankusofool kusen Kakaanutumi Kúyahuudak, pánkunarulool, pankujelool ban di kulacenoool di káyiiisen mati kula-toolat. ³³ Pankutekool ban di kubujool, bare di funakaf fúfeegintenaf pánayitoumul di kacetumi.” ³⁴ Bare kúlaulut hani waaf di wan Yensa aregumi. Wan alakomi káyiiiseniilak uyofoi’iyofo, ban kúlaulut di wan amanjumi eregiiley. ³⁵ Nan Yensa alofenulomi ésukey yati Yeriko, di bajumi ániine ápuume alakoe di kápibenaak kati burunjab elaw sadaa. ³⁶ Ániinaau ajammi karigoor kati jameenj yammi di ewuujey, naceñumi kuwuujak wabajomi. ³⁷ Di koonoomi, “Yensa ati Nasaret aam di ewuuj.” ³⁸ Nacibulomi man aane, “Yensa, Añiilau ati Dauda, baj káboteni di ínje!” ³⁹ Kammi fáculey di kutoonjumi epankooley man koone atunten, bare oo nafañumi man acibuloe man aane, “Añiilau ati Dauda, baj káboteni di ínje!” ⁴⁰ Yensa najummi júd, ban namandooriimi man kújeetumulool. Nan ániinaau álofuloomi, Yensa naceñoomi, ⁴¹ “Waa numanje man ikaani?” Naanoomi, “Arungaau, nimammanj man ijuk.” ⁴² Yensa naanoomi, “Jiker panujuk! Kafiumak kooli kupakenipaken.” ⁴³ Yanj too galab nanjoolenumi ajuk fiit, ban nalakomi kariiben Yensa, di esaley di móro mati mákalaam mati Atijamit. Nan bukanak búrom kujukumi mo’omu, di kusalumi Atijamit.

19 Yensa nálamumumi di ésukey yati Yeriko. ² Di bajumi ániine an koonemi Jakeo. Oo arunga ati kulaga basaaf, ban nakankaan abaja. ³ Nalakomi eñes bee ejuk ai eenomi Yensa, bare man átemimi ban anjoolenut ajukool mati jameenjey yati bukanak. ⁴ Nateyumi ayab fácul man aremboorumi di búbaar mambi anjoolen ajuk Yensa, mati oo aatumi kájawumak buruj bukila. ⁵ Nan Yensa áriinjulotomi, naluen man aanoomi, “Jakeo, wáloul galab! Mati eete kawannoor déeri au jaat.” ⁶ Jakeo nawaloulomi yanj too galab man awalen Yensa jak di kamaayoorakuro. ⁷ Bukanak búrom kajukumi mo’omu di kulakomi kákuumoor man koone, “Oo bee kawannoor di eluuey yati ati majakut.” ⁸ Jakeo najuum ban nammi Akiiyaa Yensa, “Arungaau, úyentenom, panicaab fubajom kapan kákon bee di kabajutumi. Kaanjaat nigunguuñ aceen man iyab sígodiool, panilaañenool so ñooni ñabakiir.” ⁹ Yensa nalaañenoomi, “Di funakaf fati jaat Atijamit napakempaken bukanak kati eluuey uye, mati ániinaau ume poop añiil ati fiilaf fati Iburehima. ¹⁰ Mati Añiilau ati anau najawulojaw bee eñes ban napaken kájimmi.” ¹¹ Nan bukanak kulakomi di káyentenoorak di wan Yensa aregumi, narulenumi kúregak uke. Mati nalofeenlof Yerusalem, di kusofumi mati jáyiaj jati Atijamit joote kajuumeni iñeme. ¹² Yensa nammi, “Ba-

jeembaj ániine aceen abaji di fiil fati kúyi alakomi ejaay bee di mofam máloie manti kuloopenool bomponjab bati jáyiaj, abanjaat nalaañ bóot. ¹³ Bala'a ajaw, nawonkumi kumiiceelool kooni uñeney, man aseniimi anoosani égoti emina, man aaniimi, 'Jingaruso man jirokenuso bee nampi ilaañulomi.' ¹⁴ Bare bukanak kati mofam moola kalatoomi ban kuboñumi kuceen bálamukool mambi kúriinjujaat tikureg Áyiau Áamakau, di aaney, 'Wúli umanjut ániinaau ume man alako áyiau ólololi.' ¹⁵ Nan kukaanoomi áyi, nalaañulomi bóot. Yan oo di ériinjuley ceb, naboñ kúwonkulool kumiiceelak buke, kan asenumi sígodaas, mambi amanj waa eenomi anoosani búrembenab boola. ¹⁶ Amiiceelau átiyaa-rau nájeetumulosomal nammi, 'Arungaa, eminaay yákoney yooli ewolenwolen siminaas uñen.' ¹⁷ Áyiau naanoomi, 'Nukankaan jak máamak, au amiiceel afiumaay! Mati úriinjumi kafium di waaf wayiinkun, ñaa au oote erung síasuk sáamak sooni uñen.' ¹⁸ Amiiceelau agabuntenu nabilumi nammi, 'Arungaa, eminaay yákoney yooli ewolenwolen siminaas futok.' ¹⁹ Áyiau naanoomi, 'Au oote erung síasuk sáamak sooni futok.' ²⁰ Bare amiiceel aamu nabilumi nammi, 'Arungaa, eminaay yooli yooye, yan ínje iyofumi jak di jiful. ²¹ Níkoli'íkoli mati au an átaañie. Au nukankaan nan an aņaremi wan ajeenutumi, ban naņareņar muri man alukutumi.' ²² Áyiau naanoomi, 'Au amiiceel ájakaatiaa, pánigamenumumi kurimak kooli fúkouko. Au numammanj mati ínje an átaañie, ínje nikankaan nan an aņaremi wan ajeenutumi, ban naņareņar muri man alukutumi. ²³ Wau kaane umaagenut eminaay yúmboom kamaagemi man kurok? Kaaneemmojaat, nan ilaañulomi eeteenumi ebajuyo di búrembenab booliyo.' ²⁴ Nammi kajuumutumi, 'Jíbotul eminaay di oo, ban jisenuyo abajumi siminaas uñen.' ²⁵ (Bare di koonoomi, 'Arungaa, nababaj uñen aban!') ²⁶ Áyiau nalaañenumi, 'Ínje eem di ereguul mati ampi abajumi, Atijamit panabenenool wuuj. Bare ampi abajutumi, Atijamit pánabotul hani wayiinkun wan abajumi. ²⁷ Bare kulatoorom buke, kamaņutammi man irungiil, jíņaruliil taate man jibujiiil fáculom.'" ²⁸ Nan Yensa abanumi kasankenak uke, nalo fácul man kujaw kajaaburuj bee Yerusalem. ²⁹ Nan ajawumi alofenumi sí-sukas sati Betufage di Betani di Furembooraf fati Uwoliw, naboñumi kugaba di kuriibaool tikulo fácul. ³⁰ Naaniimi, "Jijaw bee di ésukey yan jijonkooraañaa. Nampi jilakomi kanokenak di yo, panjitook jiroha jakoki, jan an aremboorerut. Jifeluuj man jíjeetumul bee taate. ³¹ An aceenjujaat man aanuul, 'wau kaane di joom di efelujo?' Jooto eregool, 'Akiiyaau amanjuo.'" ³² Ñaa kan aboñumi di Kujawumi kutookujomi nan man aregiimi eeno. ³³ Nan kulakomi efeley yati jo, kakilujomi di kuceenjiimi, "Wau kaane di joom di efel jirohaaj uje?" ³⁴ Di kulaañeniimi, "Akiiyaau amanjuo." ³⁵ Di kújeetumuujomi bee bati Yensa ban di kuleefumi

uloaiil di bálamukab booliyo kuban man kupebenoomi aremboor. ³⁶ Nan aremboorujomi man alako ejaay di jo, bukanak di kufetumi uloiil di burujab. ³⁷ Nan alakomi káwaloulak di Furembooraf fati Uwoliw bee kalofenak Yerusalem, too tan burujab búwaaloorumi, jameeņey yati kuriibaak búrom di etaatutomi kámaayoorakuro di esaley Atijamit máamak mati wajamurerutimi wan kujukumi kuban, ³⁸ di kommi, "Kásu-umaayak kati Atijamit kooku di ampi ajawulomi, oo eenomi Áyiau, ampi ajawulomi di karesak kati Akiiyaau! Kásuumaayak kooku di bukinab bajakaab ban kálebienak bee di Atijamit ammi fatiya!" ³⁹ Bare Kufarisa kuceen kammi di jameeņey di koonoomi, "Ali-ikitenaa, mak kuriibai." ⁴⁰ Nalaañeniimi, "Ínje eem di ereguul, buke kutuntanjaat, kukoobaak ko'oku pankucibulo." ⁴¹ Yensa najawumi alofumi ésukey yáamakey najukuyomi náruuren mati yo, ⁴² di aaney, "Umanjeenjaat hani di funakaf fati jaat waņoolenumi useni kásu-umaayak! Bare iñeme uyofoiyofo, uņoolenu ujukuwo. ⁴³ Kunak pánkuriinj kulatoori pánkujawul kuteep futeep faņoobeni fik man kulooki bee nampi uņoolenaati úpur man kúloumumi kapanookapan. ⁴⁴ Kulatoori pankukajen jákaati, au di bukani búrom. Leekurineni to hani kukooba kugaba leekurembenoor, mati umanjut noonei nan Atijamit aatumi bee ebiley bee kapakeniak." ⁴⁵ Yensa nanokenumi di fukobaf fáamakaf ban natoonjumi kacesoor kunoomenaak. ⁴⁶ Naaniimi, "Cii-kiciik, 'Eluupom panekaani fulaw.' Bare muyuul jikankaan yo fulako fati kúkuu." ⁴⁷ Nan púrutomi mo'omu, nalakomi kaliikitenak funakoofunak di fukobaf fáamakaf. Kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit, di kuliikitenaak kati sílingaas, di Kúyahuudak kunifaanak kuceenak di kulakomi eñes buruj bampi kubujoomi. ⁴⁸ Bare kumanjut man koote ekaan, mati bukanak búrom kusosof furim fanoofani fan aregumi fúriindiinj úyegetiil.

20 Funak fákon nan Yensa alakomi kaliikiten bukanak dóo di fukobaf fáamakaf di poop nalakomi káriinjeniiil furimaf fajakaaf, kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kuliikitenaak kati sílingaas, di Kúyahuud kunifaan kuceen koo dó ² ban di kuceenjoomi, "Régoli di fujuum fei noom di ekaan uru? Ai aseni fujuumaf ufe?" ³ Nalaañeniimi, "Ínje poop paniceenjuul kúceej kákon pat, man jilaañenom. ⁴ Man Yaaya áti-gulenumi bukanak, ai asenoomi fujuum fukila mante Atijamit mba bukan?" ⁵ Di kulakomi kamaloor titooriil di kommi, "Oonaajaat Atijamit asenoomi fo, panaceenjalaal wau kaane úyinenutool. ⁶ Bare oonaajaat bukan kusenoomi fo, bukanak pankuleebolaal sikooba, mati koo tñeniitien Yaaya oo aboña ati Atijamit." ⁷ Ñaa di kulaañenumi mati kumanjut ai asenoomi fujuum fukila. ⁸ Yensa naaniimi, "Iyoo! Kama ínje le-tireguul ai asenaam fujuumaf ufe man ikaan uru." ⁹ Yensa najonlenu di bukanak man aregiimi kúregak

uke: “Bajeembaj ániine aceen asuwene uresen di kafatool, ban nabilenuko di uñen wati kuwaña kuceen man kucookoor mambi kucaaboor muriaam, aban najawumi kajaaburun di mof muceen simit sipinaay. ¹⁰ Nan muriaam maalumi, naboñumi amiiceelool ákon bee di kuwañaak kabilenikomi bee éyabul bucaabool bati muriaam di kafatak. Bare kuwañaak kukila di kutekoomi, ban di kucesooroomi alaañ uñen útiikaar.

¹¹ Nalaañumi aboñ amiiceel aceen. Oo poop di kutekoomi kuban di kujeloomi, ban di kucesooroomi alaañ uñen útiikaar. ¹² Nalaañumi áboñul áfeegintenaau, o’omu di kúbukenoomi ban di kuleebool téeney.

¹³ Akilumi kafatak naanooroomi, ‘Waa neete ekaan? Paniboñ añoolom ati búsusom. Oo tikere pánkuyenteenool.’ ¹⁴ Bare nan kuwañaak kabilenikomi kuñandeenulomi añoolool, di kulako kamaloor titoorey, man kommi, ‘Ume oo aatumi bee ekiley bulaañab. Ubujaalool dak, mambi ukilaa’ lo.’ ¹⁵ Di kubetenoomi téeney yati kafatak ban di kubujoobomi dak. Waa ñaa akilumi kafatak panakaanil? ¹⁶ Panabil abuj kuwañaak kukila kabilenimi kafatak koola ban nasen kafatak bukan kuceen.” Nan kujammi mo’omu, di kommi, “Emitey ekaan Atijamit are’eten mo lóil!” ¹⁷ Bare Yensa najikeriimi káw nammi, “Waa ñaa, furimaf ufe fati Atijamit fufelumi: ‘Fukoobaaf fo’ofu fan kuteepaak kulaateenumi foo fulaañumi fulako di égoaleney yasofumi líñ kukukak kati eluupey’ ¹⁸ Anoosani ampi alomi di fukoobaaf fukila panfutujerool jarak. Foo fulojaat di an, panfunokosool nakas.” ¹⁹ Nan kuliikitenaa kati sílingaas di kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di fukobaf fáamakaf kujammi kúregak uke, di kuñes bee esofool to mati kumammanj mati kúregak uke Yensa koo narege. Bare kúkolikoli mati bukanak. ²⁰ Ñaa kulakolako kakooñaamool, ban di kuboñumi bukan kakammi kúkoil nan bukan kajoone. Di kuboñiimi bee esof Yensa to ñátum di eceen di kuwok di malinlo mambi kusofool kusen anifaanau ati mofam afañumi man abaje kánkum. ²¹ Di koonoomi, “Aliikitenaa, wúli numammanj mati wan uregeña di wan uliikitenena malegen. Au újawumeriit di kawoonoorak kati an, bare di malegenam nuliikitenemi burunjab bati Atijamit.

²² Régoli, mante sílingaas soololaal sisenolaasen burunjab bati esen basaafab jáyiaj jati Áyiau Áamakau ati Róoma mba sisenut?” ²³ Yensa najukumi malinlaam mooliil mati bújakaataab naaniimi, ²⁴ “Jíyisom edenaari. Ai bulool di karees kei koom to?” Di koonoomi, “Kati Áyiau Áamakau.” ²⁵ Yensa naaniimi, “Kama joote kalaañen Áyiau Áamakau wan akilumi ban joote kalaañen bee di Atijamit wan akilumi.” ²⁶ Ñaa kuñoolenut kubaj mampi kúsofumool di wan alakomi eregey fáculey yati bukanak. Di wáaloimi mati kalaañenak koola, di kuntutenumi sii. ²⁷ Kusadusi kupinaay di kubilumi bati Yensa di kommi mati bajut káyitoulak di kacetumi. ²⁸ Di kuceenjumi kúceen kákon, di aaney, “Aliikitenaa,

aboñaau Muusa aciike élingaay uye bee di wulaal mati ániine acetujaat, akatubo aseekool ban abajut añiil, atiool aate kálaañenul aseekau man koote ebaj añiil bee di ájimmí. ²⁹ Di bajumi kutiaay kooni futok di kugaaba. Átiyaarau nayabumi aseek, ban nacet babajut añiil. ³⁰ Agabuntenu ³¹ di áfeegintenu koo poop di kulaañen aseekau, ban koo búrom di kucetumi babajut añiil. Bukoo futokey di kugabaak moo kulaañenoomi, ban di kucetumi búromiil babajut añiil. ³² Di múlamukaam, aseekau poop nabilumi acet. ³³ Régoli, nampi Atijamit áyitenoulomi bukanak di ecetey, aseekau ai aatumi ekaaney ataool? Mati kooni futokey di kugabaak poopiil kuyabeenooyab.” ³⁴ Yensa nalaañeniimi, “Bukanak kati iñeme kuyabooreyaboor. ³⁵ Bare kabajumi fúkaw man kúyitoul di kacetumi ban di kuroñ di nanan nábileuumi, leekuyaboor, ³⁶ ban leekuceturer mati pankoono nan simaleeka. Bukoo kuñiil kati Atijamit, mati pánkuyitoul di kacetumi bee di eronjey yunkuley. ³⁷ Bare mati kacetumi koote káyitoul hani Muusa náyiiseneenyisen mo nan aciikumi mati jijofaaj. Nawonwonk Akiiyaau, ‘Atijamit an Iburehima, di Siyaaka, di Yankuba kumiiceelaetumi.’ ³⁸ Atijamit lee Atijamit ati kacetumi, bare ati karonjumi ceb. Mati di oo hani kaceteenumi kurondoj.” ³⁹ Ban kuliikitenaa kupinaay kati sílingaas di kulaañenumi, “Aliikitenaa, nusankensanken jak!” ⁴⁰ Mati úyegetiil urumut elaañey kuceen kúceen kuceen inki. ⁴¹ Yensa naceenjiimi, “Buu bukanak pankuñoolen kureg mati Apakenaa Áamakau panakaan búbajum bíine bati Dauda? ⁴² Mati Dauda di fúko’ool narereg di búkaay yati Jábuura, ‘Atijamit Akiiyaolaal narereg Akiiyaom, Lako di báridom, ⁴³ bee nampi ikammi kulatoori fútojojumaaf fati úkamuni.’ ⁴⁴ Nan Dauda awonkeoomi Akiiyaool, kama ñaa buu nañoolene akaan búbajumool bíine eeno?” ⁴⁵ Nan bukanak búrom kulakomi di káyenteenoolak to, Yensa nammi kuriibaool, ⁴⁶ “Jíkaanum, kuliikitenaa kati sílingaas, kamañemi kakaano uloa wáamak man kujaatoor ban kumañemañ bukanak man kusaafiil di uñen ugaba di weelumaw. Kumañemañ mansi kulako fácul di kulakaak kafañumi man kujake man kuraj. Di poop kumañemañ kulako di kulakaak kafañumi man kúlebiene di wáaningaw. ⁴⁷ Bare kuguuñeguuñ waaf wati kuseek kati kújima, ban di kulaw baak Atijamit man kukaanalenoor nan bukan kajoone! Pánkuyabul kúnagak kafañumi man kúkalaae.”

21 Yensa nakooñammi kubaja bukaaku man kommi eseney yati kawulak kooliil di jicesaj. ² Najukumi aseek aceen ati ájima abajutumi nákatendo sígodi sileputa sigaba. ³ Nammi, “Ínje eem di ereguul malegen, aseekau ati ájimaau o’omu abajutumi wan ákatendomi ufañe wan bukaaku karinomi kúkatendomi. ⁴ Mati bukaaku búrom kúkankando kawuliil kapan di wajuupoaaw wan kubajumi búrom, bare oo di kába-

jaataak koola nákanando wan abajumi búrom bee mati eronjey yoola.”⁵ Kuriiba kuceen kulakolako kasankenak mati kukoobaak kajonjoraak kan fukobaf fáamakaf futeepimi di kawulak kanenimi dó. Bare Yensa nammi,⁶ “Uru ran jijukeña, kunak pánkuriin nan rootut karino to manteer hani ekooba leterembeni di epaalujo.”⁷ Di kuceenjoomi, “Aliikitenaa, noonei uru búrom eete kabajo? Fúmanjumaf fei noote ejuk nampi funakaf fan uru rootumi kabajoak fúriinjumi?”⁸ Yensa nalaañenumi, “Jíkaanum, takum jimanj man an abuntuul. Mati kajuupoe pánkujawumul di karesom, di aaney, ‘Oo ínje!’ ban ‘funak fúriindiin!’ bare takum jifiu-miil man jiriibenii. ⁹ Nampi jijammi koone bukan bukooku di futiik di kuceen, di koone bukan kuceen kuyitoyito kujuumoor di kurungaak kooliil, takum jíkoli. Mati waafaw uwe woote emond ubajo, bare lee yan ebaney yati dúniyaay ériije.”¹⁰ Narulenumi man aaniil, “Mof pammutiiken mupaalumo mof, jáyi panjiti-iken jipaalujo jáyi. ¹¹ Pambaj káliliinnoor kati yentaam káamak, ban bacaar báamak di járus yati úsumut wátipoore banoosani. Pambaj býyiik bákoolenie di kúmanjum káamak kaate kápurumul bukinab bajakaab. ¹² Bare bala’á mo’omu búrom mubajo bukanak pankusofuul, pánkusuutukenuul, pankusenuul kagamen di kukobak di siluupas dán bukanak kukuleimi. Pankuruu’uul bee di bújonlenab bati kúyi di kunifaan kati mofam mati muyuul kuriibaom. ¹³ Mo’ome moo pam-mukammi ebajey burujab booluul man jiregiil malegenam mati ínje. ¹⁴ Jibeben úyegetuul, takum kaanuul síwoonoor mampi jootumi kalaañen, ¹⁵ mati ínje eete esenuul kurim kati malinlo man kulatooruul hani ákon letanjoolen alatuul mba añoosuul! ¹⁶ Hani kuwolaauul, di kútumbeuul di kutiuul, di kukilooruul, di kupaaluul pankusofuul kusen kuceen di muyuul pankubujil. ¹⁷ Bukanak búrom pankulatuul mati muyuul kuriibaom. ¹⁸ Bare hani kal kákon léekujim. ¹⁹ Jijuum líj, mo’omu jootumi ebajey eronjey elegeney. ²⁰ “Bare nampi jijukumi man kutiika kunjoobene Yerusalem, ñaa di jimanj mati kunakak kati kakajenak kooliyo kulolof. ²¹ Ñaa kammi di mofam mati Yúdea koote etey kuyifo di kúlankiinak. Kammi dóo di Yerusalem koote épur ban poop kammi di urambaaw takum kunoken bee dó. ²² Mati doo eenomi kunak kati kúnag man wan kuciikumi di furimaf fati Atijamit úliroor. ²³ Di kunakak ko’oku, býyiikab bulako di kuseek kaakumi úrookaaw di kuseek kammi di karaafenak! Mati bukanak kammi di mofam ume, pankubaj bugaal báamak ban Atijamit pányaiisen féenaaf foola bukanak buke. ²⁴ Kulatooriil pankubuj bukaaku jákaati ñátum mulibaam mabaakaam, ban pankusof bukaaku kújeetumiil bee di mofam múbuto mati dúniyaay búrom. Kamanjutumi Atijamit pankukajen Yerusalem jaj bee nampi kunakak kooliil kúliroor.”²⁵ “Pambaj kúmanjum di bala’ab, jileenjaj, di bootab, ban yentaamey, di

úyegetaw wati bukanak kati mofam mati dúniyaay búrom pánujiisor, mati kasuunjutak kati falaf di mati kagalabooraak kati lonkosey.²⁶ Saalas sati bukanak pansijisi cúc manteer kutundo mati kawoonoorak kati waatumi bee kabajoak di dúniyaay. Wánkumaw wammi di fatiya pánullilineni. ²⁷ Bukanak pankujuk Añiilau ati anau pánariinul di furola di kánkum káamak di mawuj mati Atijamit di móro. ²⁸ Nampi waafaw uwe búrom utoonjumi kabajoak, jiteben kúkaak lóog man jiluen fatiya, mati epakey yooluul elolof.”²⁹ Yensa naregiimi kúregak uke: “Jijiker búpunduun mba búbaar buceen. ³⁰ Nampi bulakomi ereebey ceb, muyuul di kúkouul di jijuk ban di jimanj mati súm fuja-maf fulofulolof. ³¹ Moo poop, nampi jijukumi uru ran iregumi man ribajoe, di jimanj mati jáyiaj jati Atijamit jilofulolof. ³² Ínje eem di ereguul malegenam, bukanak kati jaat leekucet uru búrom babajout. ³³ Fatiya di tentam pánsijim, bare kurimom léekujimurer.

³⁴ “Jíkaanum, takum jikat úyegetuul man úlebi mati káfaafenak, di kákaliak, di síwoonooras sati eronjey uye. Kaanutumojaat, funakaf fan Añiilau ati anau aatumi élaañuley, pánfuriinul kutunt di muyuul nan fakum.

³⁵ Mati funakaf panfumeep anoosani ammi di dúniyaay nan fakum. ³⁶ Bare takum jíwaayen nanoosani, jilaw mambi jibaj kánkumak kati epakey di waatumi kabajoak, man jijuum di bújonlenab bati Añiilau ati anau.”³⁷ Balayoobalay Yensa nalakoelako kaliikiten dóo di fukobaf fáamakaf fati Atijamit, bare káliimookaliim ninsi nalaañumi bee di Furembooraf fati Uwoliw tiamoorubo. ³⁸ Bújomaraay píim, bukanak búrom di kubilumi bee di oo di fukobaf fáamakaf fati Atijamit bee káyentenuolak.

22 No’onu káaningak kati Mbúur Yabajutumi Múliitenuma, kan koonemi poop káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri di kulako éloful. ² Kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kuliikitenaak kati sílingas di kulakomi eñes mampi kubuj Yensa ñátum kutunt, mati kúkolikoli jameeney yati bukanak. ³ Seetaanaay di esof Yúdas an kuwonkemi poop Isikariot, ákon di kúriinenaak uñeney di kugabaak kati Yensa. ⁴ Yúdas najawumi man kusanken di kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kupooayaak kati di fukobaf fáamakaf mampi ápurumi akaan man kusof Yensa. ⁵ Di súumiimi máamak ban di kúligoomi mati ecaamool sígodi. ⁶ Yúdas namanjumi ban nalakomi eñes buruj tampi ápurumi akaan man kusof Yensa jameeney balee to. ⁷ Bala’ab bati káaningak kati Mbúur Yabajutumi Múliitenuma búriindiin, nan kootumi káraamulak jisahaaj jati búsi-menab bati Ewuujey yati Njalayiri. ⁸ Yensa naboñumi Peter di Yohan man aaniimi, “Jijaw man jicookoor furi-af fati káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri bee mati wulaal, mambi jilakoaal tákon man uriaal.”⁹ Di kuceenjoomi, “Ujaw ucookooruko bei?”¹⁰ Nalaañeniimi, “Nampi jinokenumi ésukey yáamakey, pánjikamboor

di ániine arookoe kárumba kati mumel. Jiriibenool bee di eluupey yampi anokenumi, ¹¹ man joon ati eluupey, 'Aliikitenauu aceenjumi, kalimbisak kan oo di kuriibaool kootumi furiaf fati karuukentak kati káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri kookei?' ¹² Pánayiisuul fatiyena kalimbis kawuñe kacookoori kuban wan umañami bee ekaaney búrom. Dóo panjicookoorumi wanoosani." ¹³ Di kujawumi kúriinjubo, di kutookumi waafaw búrom nan man aregeeniimi eeno. Ñaa di kucookoorubomi káaningak. ¹⁴ Nan ríñjumi, Yensa di kúriñjenaool di kulakomi man kuri káliimenak. ¹⁵ Yensa naaniimi, "Ínje nimammañ máamak furi tákon di muyuul káaningak uke bala'a bugaalab búmboom búriñj. ¹⁶ Mati ínje eem di ereguul, letilaañ irirer ko bee nampi wakilumi man kubajo ukaan dóo di jáyiaj jati Atijamit." ¹⁷ Nañarumi éraanuma, ban nan asalumi aban nammi, "Jiyab uye man jiraanoor. ¹⁸ Ínje eem di ereguul mati káñarum funakaf fati jaat ínje letilaañ iraander wayin bee nampi jáyiaj jati Atijamit jíriñjul." ¹⁹ Nañarumi fúmbuur, nan asalumi aban namiinufomi aseniimi, di aaney, "Ure eniilom yasenimi bee di muyuul. Jikaan mo'omu mambi jiwoolo'om." ²⁰ Moo mákonam, nan kurimi káliimenak kuban nañarumi éraanumaay, di aaney, "Ure fúsimum, fáyuimi bee mati muyuul. Ñátum di fo Atijamit nakaan kasofoorak koola kunkulak." ²¹ Bare ániinaau pánapur di ínje, oo ammi nuriooraale dákon! ²² Mati Añiilau ati anau panajaw nan man Atijamit asofumi eeno. Bare búyikab bulako di ániinaau akila aatumi épur bee ekaaney man kusofool!" ²³ Di kutaatumi kaceñoorak, ai di bukoo aatumi bee ekaan mo'omu. ²⁴ Kañoosoor di kuyitomi titooriil bee emanj ai di bukoo aatumi efañ man akaane an áamak. ²⁵ Yensa naaniimi, "Kúyiaj kati kákoberiitumi Atijamit kurungerung bukanak di kánkum, ban kurungaak pankuwonkoo kukaana majake. ²⁶ Bare jootut ekaan mo'omu di muyuul, afañumi muyuul naate ekaan nan oo afañe man atiitie, di poop áfaculau naate ekaan nan amiiceelau. ²⁷ Ai afañe man akaane an áamak, alakomi akob man kútiñenulool mba atiñenaau? Mante let oo alakomi akob man kútiñenulool? Bare ínje oome di muyuul nan atiñena. ²⁸ "Muyuul kariibeneammi tanootani nan ilakomi di mátaañiaam. ²⁹ Nan man Ampaom asenammi jáyi, ínje isenuul fujuum fati búrungumab bati jáyiaj, ³⁰ mambi jiri di jiraan tín tákon di ínje dóo di jáyiaj jumboom. Panikaanuul man jilako sijunkutas sati jáyiaj, kagamenak kiilak uñeney di kugabaak kati Isírael." ³¹ Akiiyaa Yensa nammi, "Simon, Simon! Jantenom, Seetaanaay ebabaj buruñ bati eyinkuul búrom, nan man anau áyonkulemi éful yati busereñ. ³² Bare nilalaw kúlaw mati au, Simon, mambi kafiumak kooli takum kukaño. Nampi ulaañulomi bee di ínje inki, núliñen úyegetaw wati kupaali kuriiba." ³³ Peter naanoomi, "Arungaa, ínje nijonjoojoo man ijaw di au hani bee tampi kukulimi

pánkukulom to, ban tampi kubujimi pankubujom to!" ³⁴ Yensa nammi, "Peter, ínje eregi waaf. Fukaf fo'ofu fati jaat kéenak leekulit, au bañoosut ñooni ñáfeegiir mati numanjammanj." ³⁵ Yensa naaniimi, "Nan iboñuumi basenut jimaka jikaanuma sígodi, mba ejonkonkoron, mba usamati, waa jibajeenut?" Di koonoomi, "Hani waaf." ³⁶ Naaniimi, "Bare iñeme, anoosani abajumi jimaka jikaanuma sígodi nájeetum, moo poop abajumi ejonkonkoron nanjar. Ampi abajutumi jiliba jabaake nanoomen wañool man ánoomul jo. ³⁷ Mati ínje eem di ereguul, wan kuregumi di furimaf fati Atijamit mati ínje woote kabajo: 'Kupinoopin di kúlaputaak.' Wanoosani waciikimi di fo mati ínje panukaan malegen." ³⁸ Kuriibaool di kulaañenoomi, "Arungaa, jiker, muliba mugaba mabaake moome taate." Yensa naaniimi, "Jikatubo." ³⁹ Nan Yensa ápurulomi Yerusalem najaw nan man apiimi bee fatiyaay yati Furembooraf fati Uwoliw, ban kuriibaool poop di kuriibenool. ⁴⁰ Nan kúriñjubomi naaniimi, "Jilaw takum Seetaanaay eñoolen étiwuul." ⁴¹ Napummi áñaalo jayinkun, ban nákuntaajen man alako elawey Atijamit, ⁴² "Ampaom, umañujaat nure'eten éraanumaay uye yati búyikab di ínje. Takum wan imañumi mbi ukaan, bare wan umañumi mbi ukaan." ⁴³ Di bajumi maleeka yati bukinab bajakaab di erajulomi bee mati esenool kánkum. ⁴⁴ Man búyegetab boola bújiisoorumi nafañumi man alawe di kánkum máamak. Ejeenaay yoola di esot tentaam nan fúsimum. ⁴⁵ Nan alawumi aban nayitomi ban nalaañumi bee di kuriibaool, tiatookiimi man kúmoorie kúlaamolaamo ñátum káboteni'iilak. ⁴⁶ Naaniimi, "Kama wau kaane di joom di kámoori? Jiyito man jilaw takum Seetaanaay eñoolen étiwuul." ⁴⁷ Nan Yensa alakomi kasankenak, di bajumi jameeñ yáriñjulo, yan an koonemi Yúdas arungulotomi, an umanje ákon di kúriñjenaool uñeney di kugabaak. Nabilumi man alof Yensa bee ecuufool. ⁴⁸ Bare Yensa naanoomi, "Yúdas, mante di ecuufomey nootumi épurey di ekaan man kusof Añiilau ati anau?" ⁴⁹ Nan kúriñjena bukaaku kalakomi di oo kujukumi waatumi kabajoak di kommi, "Arungaa, mante wúli útiikenu-miil di mulibaam mabaakaam?" ⁵⁰ Ákon di bukoo nanagumi amiiceelau ati ásimenaau áamakau ati Atijamit ban nacanumi kawosak kúridak koola. ⁵¹ Bare Yensa nammi, "Jikat! Takum jikaanderumo." Ban nago-rumi kawosak koola man yañ kukoy. ⁵² Yensa nasankenumi kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit, di kupooyaak, di kurungaak kati fukobaf fáamakaf, di Kúyahuudak kunifaanak, kajawulomi esofooley, naceñjumi, "Mante ínje álaputa di muyuul, an jibilumi bee esofoomey di muliba mabaake di simoon?" ⁵³ Balay-oobalay, nilakoelako kaliikitenuul dóo di fukobaf fáamakaf, ban jiliikut esofoom. Bare nanan une noo jisofumi kánkumak kati érimy koom di burokuko." ⁵⁴ Di kusofumi Yensa ban di kújeetumoomi bee di síndeey yati

ásimenaau áamakau ati Atijamit. Peter nalako ébuuyul nariib bálamuk lói bo. ⁵⁵ Di kuyabenumi sambun di titoorey yati fankaf man kulakomi kuŋomenuso. Peter nalako kulaoor to, ⁵⁶ ñaa di bajumi amiiceel ajaŋa aceen ajukoomi. Nalakomi di mawuŋam mati sambunas ajikeroomi káw aban, nammi, “Malegen ániinaau umu poop oomueen di oo.” ⁵⁷ Bare Peter naŋoosumi, di aaney, “Jaŋa, ínje imanjutool!” ⁵⁸ Piyout mo’omu di bajumi an aceen ajukool ban nammi, “Au poop ákon di bukoo!” Bare Peter nalaañenoomi, “Aa, ániinaau, ínje let!” ⁵⁹ Nan wuujutomi walofe erigooraay erig yákon aamu asofumi lit, man aane, “Malegenam ániinaau o’omu poop oomueen di oo, mati oo ati Galili!” ⁶⁰ Bare Peter nammi, “Ániinaau, ínje imanjut wan usankeneña.” Nan alakomi kasankenak mo’omu ceb, kéenak di kulitumi yaŋ too galab. ⁶¹ Akiyyaau Yensa nátiwoorumi ajiker Peter káw. Peter nawoolomi mati Akiyyaau wan aregeenoomi, man aaneenoomi, “Fukaf fo’ofu, bala’a kéenak kulit, panuñoom som ñáfeegiir man oon umanjutom.” ⁶² Peter nápurulomi bee téeney, ban náruuren manteer alikij. ⁶³ Kutiikaak kupooyaak kalakomi kapooy Yensa di kúnaruloomi ban di kutekoomi. ⁶⁴ Di kúmiipoomi poop ban di kuceenoomi, “Au aboñaau! Régoli ai atekiña?” ⁶⁵ Di kujeloomi ujel uceen wanoosani. ⁶⁶ Di erabey yati bala’ab, kunifaanak kati Kúyahuudak kunifaanak di kujojumi di kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit, di kuliikitenak kati sílingaas. Di kújeetumulomi Yensa fácul fugamenaf fáamakaf man kugamenool, man koone, ⁶⁷ “Régoli, kaanjaat au Apakenaau Áamakau.” Bare Yensa nalaañeniimi, “Ireguujaat, léeyiyinenom, ⁶⁸ ban iceenjujaat, leejilaañenom. ⁶⁹ Bare kánjarum iñeme Añiilau ati anau panalako di báridab bati Atijamit ati Kánkum.” ⁷⁰ Koo búrom di kommi, “Mante ñaa au Añiilau ati Atijamit?” Nalaañeniimi, “Muyuul jirege ínje.” ⁷¹ Di kommi, “Kama ñaa káyiisen kei nukobaale di ko? Wulaal di kúko’olaal nujamaajam di butumool!”

23 Jameeney yati bukanak búromiil di eyitomi, eruu Yensa bee di bújonlenab bati Pilat. ² Di kutoonjumi elaafooley man kommi, “Nutotook ániinaau ume oo di étiwey úyegetaw wati bukanak kati mofam mólololi di poop naane wúli takum ucaam basaafab Áyiau Áamakau. Oo poop naane Apakenaau Áamakau, oo áyi.” ³ Pilat naceenoomi, “Mante au eenomi áyiau ati Kúyahuudak?” Yensa nalaañenoomi, “Au urege mo.” ⁴ Pilat najonlenuki kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di jameeney man ammi, “Ínje ijukut búlaput di ániinaau ume.” ⁵ Bukoo efaŋ man kumingene lit, di aaney, “Bare oo ammi di ekaaney kayiten káguuloor banoosani di mofam búrom mati Yúdeá, kápurumul Galili manteer kuyahoor Yerusalem fúkoudo!” ⁶ Nan Pilat ajamumomi, naceenjumi manteer ániinaau ati Galili. ⁷ Nan kumanjumi mati oo ati di búrungumab bati Herod naam, ñaa Pilat naboñiimi kújeetum Yensa

bee bati Herod, nanan nikila oo di fúko’ool nalakomi di Yerusalem. ⁸ Herod di súmoomi máamak nan ajukumi Yensa, mati naliimeenliim bee ejukool. Mati najameenejam man kusankene moola, nalakoeene ká-golum bee ejuk tan akaane wajamurerutimi. ⁹ Ñaa naceenoomi kúceen kajuupoe, bare Yensa alaañenu-tool. ¹⁰ Kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kuliikitenak kati sílingaas di kujuumutomi man kulako kataakenool di kánkum káamak. ¹¹ Herod di kutiikaool di kukaanool jiteni ban di kúnarulool. Di kukarenoomi kaloa kajake, ban di kulaañenool baabu di Pilat. ¹² Di funakaf fukila Herod di Pilat di kusofoorumi bapaalaay, handeneen man kulakoeenumi bukan kalatoore noo. ¹³ Pilat nawonkumi tákon kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kurungaak kuceenak di Kúyahuudak kuceenak. ¹⁴ Naaniimi, “Muyuul jíjeetumulomi ániinaau ume bee di ínje man joone oo ammi di étiwey úyegetaw wati bukanak. Niceenjoocen iban fáculuul, ban ijukut waaf wan ániinaau ume akajene di wan jílaafumoomi. ¹⁵ Hani Herod di fúko’ool ajukutumo, mati náboñulool bee wulaal. Jíyenten, ániinaau akaanut waaf wajakut wáriiŋe man ubujaalool. ¹⁶ Moo kaane panikaan man kukurool ban nikatenool man ajaw.” ¹⁷ Iñeme naate kakaten ániine ákon bee di bukoo di káaningak. ¹⁸ Bare bukoo búromiil di kucibuloorumi síñakon, “Buj ániinaau umu, núkatenoli Baraba!” ¹⁹ Baraba an kukuleneenumi dán bukanak kukuleimi mati káguuloorak kan ayitenulomi di ésukey yáamaakey di mati jabuj jan akammi. ²⁰ Pilat nalaañumi asankeniil mati nammanŋ kakaten Yensa. ²¹ Bare di kulakomi kacibuloorak man kommi, “Faanenool! Faanenool! Faanenool!” ²² Di káfeeginten naceenjiimi, “Bare wau? Bújakaataab bei nakaane? Ijukut di oo wan akajene wan aate ebuji. Moo kaane, panikaan man kukurool ban nikatenool ajaw.” ²³ Bare jameeney yati bukanak elinliim di emingen di kakaabuloorak ró máamak man aate kafaaneni. Burigoorab booliil di bulimool píw. ²⁴ Di múlamukaam, Pilat nasenumi buruŋ wan kumanjumi eeno. ²⁵ Nakatenumi ániinaau an kuceenjumi, an akulimi dán bukanak kukuleimi mati káguuloorak kan ayitenulomi di ebujeŋ yan akammi. Bare Yensa, oo Pilat asene man kubuj nan man kumanjumi eeno. ²⁶ Nan kulakomi kájeetumoolak kápurumul bati Pilat, di kúkamboorumi di aceen an koonemi Simon ati Kurene, alakomi bóotul di karamba. Di kumingenoomi man arooko ébaarey yati búpinab man ajaw nariiben Yensa. ²⁷ Di bajumi jameeney yati bukanak yalakomi kariibenoolak, bukoo di kuseek kalakoe búruuren di kagamoor. ²⁸ Bare Yensa nátiwoorumi bee di bukoo man ammi, “Kuseek kati Yerusalem, takum jíruuren mati ínje, bare jíruuren mati kúkouul di mati kuñooluul. ²⁹ Kunakak pánkuriinŋul nampi kommi, ‘Kamanjutumi fufaan, kabajurerutumi kuñiil ban di kiilak karaafenderutumi, malegen

kajijak!³⁰ No'onu pankoone kúlankiinak, 'Jíloul títi di wúli!', ban di koone kuremboorak, 'Jífokenoli.'³¹ Mati kukaanjaat mo'omu nan fúbaar fujinlenumi, waa koote ekaan nampi fusayumi?"³² Kúniine kuceen kugaba poop, kálaputumi, di kújeetumimi man kufaanjenil kubuj tín tákon di Yensa.³³ Nan kúriinumi tan koonemi Golugota, too kufaanjenool di kúlaputaak, ákon báridool, aamu bamayool.³⁴ Yensa nammi, "Ampaom, bonketiil, mati koo kumanjut wan kommi di ekaaney." Ban di kukammi bulukoor bee kacaabooraak wañool.³⁵ Bukanak di kujuumutomi man kommi di kajikeroolak. Bare kurungaak di kulako kánarulool, di kommi, "Napakempaken bukaaku. Kama apakenooro fúko'ool, kaanjaat o'omu Apakenaau Áamakau ati Atijamit, An Atijamit Aanumi Pánaboñul."³⁶ Kutiikaak poop di kulako káhaarulool, di kulofoomi kusenoomi binegar,³⁷ di aaney, "Kanjaat au áyiau ati Kúyahudak, pakenooro fúkoi!"³⁸ Di bajumi poop too fatiyena fúkaaf foola kuciciik to, "Ume áyiau ati Kúyahudak."³⁹ Ákon di kálaputumi an kufaanjenooriimi too di oo, nalakomi ejelool, "Lee au Apakenaau Áamakau? Pakenooro ban núpakenoli!"⁴⁰ Bare aamu namakoomi, "Mante úkoliut Atijamit, biñoo nan au di akila kútekak kákonak jommi di eyabey?"⁴¹ Wulaal cenceen man ubajaal ko mati wan ukaanaami, bare ániinaau umu akaanderut waaf."⁴² Nammi, "Yensa, woolo'om nampi ulaañulomi di jáyiaj jooli."⁴³ Yensa nalaañenoomi, "Ínje eregi malegenam, jaat panulako di ínje di bukinab bajakaab bati Atijamit."⁴⁴ No'onu kankaan kajuum balaraay, ñaa di rímmi túk fímenumi mofam mukila búrom, manteer bee mo sirig sooni sífeegiir.⁴⁵ Bala'ab balet, ban kafulak káamakak káyinimi fatiyaay di síndeneey yati fukobaf fáñiiaaf di kujisomi fac titoorey.⁴⁶ Ñaa Yensa nacibulomi, "Ampaom, ínje oomu di enen yuutom di kañeni!" Nan aregumi mo'omu aban nañak lár.⁴⁷ Nan arungaa ati kutiikaak Kúroomanak ajukumi wabajomi, nalakomi esal Atijamit man ammi, "Malegenam ániinaau o'omu akaanut waaf!"⁴⁸ Nan jameeney yati bukanak búrom yajojutomi bee ejukey wabajomi, di kulakomi élaañuley bóot di enagey ró bóteni úsusiil.⁴⁹ Bare Yensa kupaalool, di kuseekak káriibenuloomi kápurumul Galili, di kújummi lói man kommi di kajikerak.⁵⁰ Di bajumi ániine an koonemi Esufa, oo ati ésukey yati Arimate yati Yúdea. Oo nababaj búyeget ban najoon, handeneen oo ákon di fugamenaf fáamakaf,⁵¹ nalatumi wan kupaalool kati di fujuumaf kusofumi di wan kukammi. Nalakolako ekob mambi ajuk nei jáyiaj jati Atijamit joote ériinul.⁵² Ániinaau umu najawumi bee di Pilat man alawoomi mambi asenool biñab bati Yensa.⁵³ Ban nakammi man kúwalenuubo di ébaarey yati búpinab man agububomi di jíboocin. Nájeetumubomi áfintendomi di fuyaak facemeenimi di fúlankiin dán kufokurerut an.⁵⁴ Funak fo'ofu foo eenomi fati Kajonjoorak, funakaf

fati kálebienak falakomi etoonjey.⁵⁵ Kuseekak kan kuriibooruloeenumi di Yensa kápurum Galili di kujawumi di Esufa ban di kujukumi fuyaakaf man biñool bufindenimi eeno.⁵⁶ Di kulaañumi bóot manti kujoonen búsiifetab bati bubaliinab di mumelam maputemi súum. Funakaf fati kálebienak di kuyoolomi nan man sílingaas siregumi.

24 Fati kajom di waradabaw, di funakaf fu-tonjandaf fati funoomaf kuseekak di kujawulomi bee di fuyaakaf di búsiifetab bati bubaliinab di mumelam maputemi súum man kujoonenumi.² Di kutookumi fukoobaaf fácilimbenimi fulook fuyaakaf man fubakeni fulaañ bee di kapan kaaku lói fúnokenumaaf fati fo.³ Ñaa di kúnokendomi, bare kutookut biñab.⁴ Di wáaloiiimi mati mo'omu. Yañ too galab kúniine kugaba di kurajiimi, kakaanoe wañ wátiene lec manteer uñiñil.⁵ Kuseekak di kúkolimi di kúroogomi tentaam, ñaa kúniinaak di kuceenjiimi, "Wau kaane di joom di eñes anau aroñumi ban kacetumi kommi?"⁶ Oo alee déere! Atijamit nayitenulo'ooyiten di kacetumi. Jiwoolo wan areguumi, nan alakomi di Galili,⁷ mati Añiilau ati anau koote esofool kusen di uñenaw wati kati majakutam mambi kufaanjenool, ban di funakaf fúfeegintenaftaate káyitoumul di kacetumi."⁸ Ñaa di kuwoolomi kurimak kan asankeniimi noo,⁹ ban di kulaañulomi di fuyaakaf, di kuregumi wabajomi búrom bee di kúriinenaool uñeney di ákonau di karinomi búrom.¹⁰ Kuseekak kajaweenumi koo eenomi Mariyaama ati Magadalen, Yoanna, Mariyaama Yankuba iñaayool, di kuseekak bukaaku ró. Di kuregumi kúriinenaak wabajoenumi,¹¹ bare di kaaniimi nan kuseekak kayesasoor koom di ko, ñaa kúyinenutiil.¹² Manoosani, Peter nayito atey bee di fuyaakaf, náñup man álulen dó, bare najukumi kafulak kúboocinak cebuko. Alakomi ejaay bóot di wáalo'ool di wabajomiña.¹³ Di funakaf fo'ofu fákonafta di bajumi Yensa kuriibaool kugaba di kulakomi ejaay bee di ésukey yati Emmau yammi, wáriinje síkilomeetar uñen di yákon di Yerusalem,¹⁴ ban di kulakomi kámikak mati wabajumiña.¹⁵ Nan kulakomi ejaay di kámikak di móro, Yensa oo di fúko'ool nárájuliimi ban di kujawoorumi.¹⁶ Bare di bajumi wakammi man kú-ciliil kúsofaati mati oo.¹⁷ Yensa naceenjiimi, "Waa jímikemiña jijaw di móro?" Di kujummi júd, di máboteni'ie.¹⁸ Ákon di bukoo kareesool Kuleopa, nalaañenoomi, "Au cebi eenomi ajaaburuj di Yerusalem ajamutumi wabajomi dó di kunakak uke?"¹⁹ Yensa naceenjiimi, "Waa ubajoe dó?" Di kulaañenoomi, "Mati Yensa ati Nasaret, malegen oo akammi aboña abaje kánkum di kurimool di mukaanaool fácul Atijamit di bukanak búrom.²⁰ Kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kurungaak kóololi koo kusofoomi kusen mambi kubujool di ébaarey yati búpinab.²¹ Bare wúli nógolumeengolum mati oo aateenumi bee kapaken Isirael. Bare jaat baje kunak kúfeegiir nan

mo'omu mubajomi. ²² Manoosani, kuseekak kuceenak kati di fujojaf fóololi di kúkaanolimi man wáalo'oli. Di waradabaw kujajaw bee di fuyaakaf, ²³ bare kutookut dó biñpool. Di kulaañumi di aaney mati kujukeenjok di sáaut sati simaleeka sigaba sirajiimi saaniimi Yensa oomu bo man aronje. ²⁴ Kuceen di kalakomi di wúli di kujawumi bee di fuyaakaf, ban di kutookubomi wabajoe nan man kuseekak kuregumi eeno. Bare kujukut Yensa poop." ²⁵ Yensa naaniimi, "Wáay káyiloutuñaa, ban kan úyegetuul úlebiñaa bee káyinen wan kuboñaak kati Atijamit kureguumi búrom! ²⁶ Mante jimanjut mati cenceñ man Apakenaau Áamakau agaal mo'omu bala'a anoken nanan noola nati mawuñam moola?" ²⁷ Yensa ñaa náfasuliimi furimaf fati Atijamit búrom wan furegumi mati oo di fúko'ool, káñarum síbukaas sati Muusa bee di sati kuboñaak búrom. ²⁸ Di kulofenumi ésukey yan kulakomi ejaay beet, di kaaniimi nan Yensa bee ewuuj fácul. ²⁹ Bare di kulawoomi man koonoomi, "Umooraal bee kajom, mati bala'ab bulolo." Nájawudomi bee kalako di bukoo. ³⁰ Nan oo di bukoo kulakomi furi, nañarumi fúmbuur fákon, nasalumi aban, natingufomi man acaabiil. ³¹ Yan too galab kúciiliil di kúgaamulomi man kujukool. No'onu nájimimi to meej. ³² Di kuregoorumi, "Mante goreneenutolaal sísigirolaal nan alakoña kasankenolaal di buruñab, di káfasulolaalak furimaf fati Atijamit?" ³³ Nanan nikila di kuyitomi galab kulaañumi bee Yerusalem, dán kujukumi kúriiñenaak kooni uñeney di ákonau di bukaaku kammi di bukoo. ³⁴ Di kooniimi, "Malegen Akiiyaau Yensa nayitouluyito di kacetumi. Mati narajuloraj Simon!" ³⁵ Kuriibaool kugabaak di kuregumi wabajiimi di buruñab di poop man kúmanjumoomi eeno oo di etingey fúmbuuraf. ³⁶ Nan kulakomi eregey mati mo'omu, Yensa oo di fúko'ool najummi to titooriil, naaniimi, "Kásuumaayak kulako di muyuul." ³⁷ Bare di

kúkolimi búrom ban di úyegetiil di újiisoor máamak, di kusofumi mati asaay kujuke! ³⁸ Naceñjiimi, "Wau kaane úyegetuul di újiisoor mo'omu? Wau kaane di joom kamanteer mati ínje? ³⁹ Jijiker uñenom di úka-munom, malegen ínje. Jigorom man jijuk, mati asaay ábajeriit eniil di wool nan man jijukammi man eeno-mi." ⁴⁰ Nan asankenumi mo'omu aban, náyiiseniimi uñenool di úkamunool man kujuk. ⁴¹ Kuñoolenut kúyinen mati mo'omu mukaaniikaan kásuumaay káamak ban di wáaloimi máamak, naaniimi, "Mante jibabaj taate muriaay?" ⁴² Di kusenoomi jítingum jati ewol yaboli, ⁴³ nayabujomi aban natokoñ fáculiil. ⁴⁴ Naaniimi, "Waafaw uwe wabajomiñaa wan isankenuumi nan ilakomi di muyuul mati wanoosani waciikimi mati ínje kápurumul di sílingaas sati Muusa, di síbukaas sati kuboñaak kati Atijamit, di búkaay yati Jábuura woote káliroor." ⁴⁵ Yensa náwambulumi úyegetiil man kúlal furimaf fati Atijamit. ⁴⁶ Naaniimi, "Nan man kuciikumi eeno mati Apakenaau Áamakau aate egaal ban naate káyitoumul di kacetumi di funakaf fúfeegintenf. ⁴⁷ Ban muyuul joote káriiñen kurimak uke di kareesool bee di bukanak kati mofam mati dúniyaay búrom kápurum Yerusalem, man jooniil, 'Jítiiwoor jikat bálamuk majakutam, moo Atijamit panabonket majakutuul.' ⁴⁸ Muyuul kúyiisena mati wabajomi. ⁴⁹ Ínje di fúko'om panisenuul wan Ampaom aregumi panasenuul. Bare jilako baabe di ésukey yáamakey bee nampi kánkumak kuwaloulomi fatiya man kumeenenuul." ⁵⁰ Yensa narungiimi manteer bee Betani, natebenumi uñenool nawuliil kásuumaay. ⁵¹ Nan alakomi ewuliiley kásuumaayak, nakatoor di bukoo ban nájeetumimi bee di bukinab bajakaab. ⁵² Di kúkuntaajenumi man kumiiceelaetool ban di kulaañumi bee Yerusalem di kásuumaay káamak, ⁵³ ban di kurulenumi kalako di fukobaf fáamakaf esaley Atijamit.

YOHAN

1 Di fúcitumaf, bala'a dúniyaay etuuki Furimaf fubajobajo. Furimaf fulakolako di Atijamit, ban Furimaf fukila foo eenomi Atijamit. ² Biñoó noo di fúcitumaf Furimaf fukila fulakolako di Atijamit. ³ Ban kápurum di Furimaf fukila, Atijamit atuukumi wanoosani. Bajut hani wákon wan Atijamit átuukumumi leejat di Furimaf. ⁴ Furimaf fukila foo eenomi kátukak kati eronjey yalegenaay mati eronjey ekila esenumi mawuñam bee mati bukanak kati dúniyaay. ⁵ Mawuñam di muwuñenumi di érimey, érimey egooyenderut mawuñam mukila. ⁶ Bajeembaj ániine an Atijamit aboñulo, an kareesool eenomi Yaaya. ⁷ Najawulojaw bee eregey mati mawuñam, mambi bukanak búrom di kúyinen kápurumul di káyiisenak koola. ⁸ Yaaya oo di fúko'ool lee mawuñam, oo nabilumi akaan áyiisena ceb bee mati mawuñam mukila. ⁹ Mawuñam malegenam mawuñenemi anoosani, moo mulakomi ebiley bee di dúniyaay. ¹⁰ Furimaf fukila fulakolako di dúniyaay, bare bukanak kati dúniyaay kúlalut foo eenomi ai, handeneen Atijamit man átuukumumi bukanak kati dúniyaay ñátum di fo. ¹¹ Najawulojaw mofool, ban bukanool kuwalenutool. ¹² Bare bukaaku kawalenumi ban di kúyinenumi di oo, naseniimi buruñ man kubil kukaan kuñiil kati Atijamit. ¹³ Bukoo di kubilumi kukaan kuñiil kati Atijamit, lee ñátum di fúsím mba kápurumul di kamañ kati an mba kápurumul di kamañak kati ániine, bare Atijamit oo di fúko'ool akammi ampaiil. ¹⁴ Furimaf di fubilumi fukaan an, man ucinooraal. Náyiisenolaayiisen majakam moola di malegenam málirooraam mati Atijamit. Ban nujukaajuk mákalaam moola, mákalaam mukila man ayabulomi nan Añiilau Ákonau ati Ampaau. ¹⁵ (Yohan nasankensanken bee di bukanak mati oo, nacibulomi, jameerjey, "Ume eenomi oo an ínje iregumi, 'Oo ajawulomi bálamukom afañaam kákalaa, mati oo nabajoembajo bala'a ínje.") ¹⁶ Mati kálirooraak koola káamakak bee di wulaal, nakaanolaakaan mambi ubajaal majakam mariiboorumu nanoosani. ¹⁷ Mati Atijamit akammi Muusa man asen sílingaas bee di bukanak, Atijamit áyiisenumi majakam di malegenam moola kápurumul di Yensa Apakenaau Áamakau. ¹⁸ Hani ákon ajukurerut Atijamit. Añiilau ákonau, an ammi di ésigirey yati Ampaool, oo amanjenolaami ai eenomi Atijamit. ¹⁹ Mo'ome moo eenomi káyiisenak kati Yaaya, nan kurungaak kati Kúyahuudak kuboñulomi kúsime-

naak di Kulewiak kápurumul Yerusalem bee di Yaaya eceerjooley, "Au ai?" ²⁰ Yaaya alatut eregiiley, bare nafelumi búyegetool man aregiimi, "Ínje lee Apakenaau Áamakau." ²¹ Di kuceerjoomi, "Kama ñaa au ai? Mante au Eliya?" Nalaañeniimi, "Ínje lee oo." "Mante au aboñaau?" Naaniimi, "A'a." ²² Di koonoomi, "Au ai? Régoli, ñaa kulaañen kampi ureg káboñulolimi. Waa nurege mati fúko?" ²³ Yaaya nalaañeniimi di kurimak kati aboñaau Yesaaya naregumi, man ammi, "Ínje eenomi 'furimaf fati an facibuloulomi di banjaanab. Jijoonen buruñab bujoon tul bee mati Akiiyaau!" ²⁴ Iñeme Kufarisaak kuceenak káboñulimi bee di Yaaya. ²⁵ Di kuceerjoomi, "Kaanjaat au lee Apakenaau Áamakau, lee Eliya mba lee aboña, wau kaane noom di kátiigulen bukanak?" ²⁶ Yaaya nalaañeniimi, "Ínje nítiigulenetiigulen ñátum di mumelam, bare di muyuul kammiña taate bajuumerab an jimanjutumi, ²⁷ hani oo aatumi ebiley bálamukom, afañe ebaj fúkaw ínje, iñotut bee efel unewaw wati usamataaw woola." ²⁸ Mo'omu moo mubajomi di ésukey yati Betani yammi di kapanak kaaku kati di falaf fati Yorudan, ban Yaaya alakomi kátiigulenak. ²⁹ Fati kajom, Yaaya najukumi Yensa nabil bee di oo, ban nammi, "Jijiker! Jisahaaj jati Atijamit jaatumi bee kápuren majakutam mati kati dúniyaay! ³⁰ Ume eenomi oo an ínje iregumi, 'Pambaj ániine aatumi bee ebiley bálamukom, an moola muwuujumi ínje, mati oo nabajoembajo bala'a ínje iwoli.' ³¹ Ínje di fúko'om imanjut oo eenomi ai. Bare ínje nijawulojaw bee kátiigulenuul ñátum di mumelam, manteeer mbi ikaan bukanak kati Isirael kumanj ai eenomi oo." ³² Yaaya nasankenumi di káyiisen mati, "Ínje nijujuk Búyegetab Bátienaab di búwaloul nan kálaabaan kápurumul di bukinab bajakaab ban tibulonumi di oo. ³³ Ínje di fúko'om imanjutool mati akila, bare nan Atijamit áboñulammi man ítiigulenumi ñátum di mumelam, noo naregammi, 'Nampi ujukumi Búyegetab Bátienaab buwaloulomi tibulon di ániine oo aatumi kátiigulen bukanak ñátum di Búyegetab Bátienaab.' ³⁴ Ínje nijujuk mo'omu man mubajoe ban panireguul mati oo eenomi Añiilau ati Atijamit." ³⁵ Fati kajomaf, Yaaya nalakotomi inki oo di kuriibaool kugaba. ³⁶ Nan Yensa ammi di ejaay, Yaaya nanjandenoomi man ammi, "Jijiker! Jisahaaj jati Atijamit!" ³⁷ Kuriibaak kugabaak kati Yaaya di kujamoomi nareg mo'omu, di kuriibenumi Yensa. ³⁸ Yensa nátiwoorumu, ban najuk

man koom di káriibenulool, naceenjiimi, “Waa jiñese?” Di koonoomi “Raabi” (yoo eenomi Aliikitenau di kasankenak kati Kúhiburak), “Boobei noom?”³⁹ Nalaañeniimi, “Jibil man jijuk.” No’onu di nanan nati sirig sibakiir di tutularaay, di kubilumi man kujukumi tan ammi, ñaa koo búrom di kulakotomi tákon di oo di funak fukila.⁴⁰ Anduru, Simon Peter atiool, oo eenomi ákon di kúniinaak kugabaak kajammi wan Yaaya asankenumi ban di kuriibenool.⁴¹ Mutoonjandam Anduru najawumi ajuk atiool Simon, naanoomi, “Wúli nujujuk Mesia” (yoo eenomi Apakenau Áamakau).⁴² Anduru nájeetumulomi Simon bee tan Yensa ammi. Yensa najikeroomi tem nammi, “Mante au eenomi Simon añiilau ati Yohan? Au panuwonki Kepa” (yoo eenomi Peter.).⁴³ Di furabooraf Yensa nasofumi bee ejaw bee Galili. Ban natookumi Filip man aanoomi, “Riibenom.”⁴⁴ No’onu Filip man ápurulo Betesda, ban Anduru di Peter kucinumi.⁴⁵ Filip nápurumi atookumi Natanael, ban naanoomi, “Wúli nujujuk an Muusa aciikumi moola di búkaay yati sílingaas di an kuboñaak poop kuciikumi moola. Oo eenomi Yensa ati Nasaret, añiilau ati Esufa.”⁴⁶ Natanael naanoomi, “Mante waaf wajake panuñoolen úpurumul di ésukey yati Nasaret?” Filip naanoomi, “Bil man ujuk.”⁴⁷ Yensa najukumi Natanael nabil bee di oo, naanoomi, “Jijiker, Aisirael alegen, oo ábunteriit!”⁴⁸ Natanael naceenjiimi, “Buu nukaane man umanjom? Yensa nalaañenoomi, “Ínje nijukijuk nan ulakomi di fátaamenaaf fati búpunduun bala’a Filip áwonkuli.”⁴⁹ Natanael nalaañenoomi, “Raabi, au eenomi Añiilau ati Atijamit, Áyiau ati Isirael!”⁵⁰ Yensa naceenjiimi, “Mante nufiunfium mo búrom room man eenimi nijukijuk man ulakomi di fátaamenaaf fati búpunduun? Panoote ejuk waaf wafañe kákalaae di mo’omu.”⁵¹ Naanoomi, “Panireguul malegenam, panjijuk bukinab bajakaab man búwambuloe, ban mansi simaleekaas sati Atijamit siremboor di síwaloul bee di Añiilau ati anau.”

2 Kunak kúfeegiir bálamuk, bajeembaj fuyab fakaa-neene di Kana yati Galili, ban Yensa iñaayool namamaat fo.² Yensa oo di kuriibaool poop kubemeeni-ibem bee di fuyabab fukila.³ Nan muraanaam man koonemi wayin mubanumi, Yensa iñaayool naanoomi, “Wayiney yooliil ebamban.”⁴ Yensa naceenjiimi, “Há inaa, waa butumolaal boom bo di bukoo? Nanan númboom níriinpoorut.”⁵ Bare iñaayool nammi kurokaak, “Jikaan wanoosani nareguumi jikaan.”⁶ Di bajumi ubik wáamak wajoonenimi ñátum di kúlankiin káamak kacemimi wooni futok di kákon walakoe bo, mati Kúyahuudak woo kúkaanumemi katilulak kooliil, ban kanoosani kuñareñar wáriiñe sigalon sooni kabanen mba kabanen di uñen⁷ Yensa nammi kurokaak, “Jimeenjen ubikaw uwe di mumelam.” Di kumeenjenwomi tep bee di kubilak.⁸ Naaniimi, “Jibajul jayiinkun, ti-jisen anifaanau aakenumi mukaanaam mati fuyabaf.”

Di kukammi nan man aregiimi eeno.⁹ Nan anifaanau aakenumi mukaanaam mati fuyabaf ajakenumi mumelam mukila, máruñuloorumi mukaan wayin, ban amanjut bei múpurumulo (hani moo kurokaak kabaju-loeenumi mumelam kusenoomi koo kumammanj), anifaanau aakenumi mukaanaam mati fuyabaf nawonkumi ati fuyabaf¹⁰ man aanoomi, “Anoosani natoonje-toonj asen wayiney yalegenaay, man bukanak kutoonjumi kuraan piyo jayiinkun mbi kiti asen wayiney yalegenoutaay. Bare au nunenumi wayiney yalegenaay bee iñeme!”¹¹ Yensa áyiisenumi fúmanjum fo’ofu fútiyaar di Kana yati Galili, boo náyiisenumi mákalaam moola, ban kuriibaool di kufiummi di oo.¹² Nan púrutomi mo’omu, Yensa najawumi bee di Kapaanaum di iñaayool, di kutiool, di kuriibaool, boo kulakomi wáriiñe kunak kupinaay.¹³ Nan káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri kulofulomi, Yensa najawumi bee Yerusalem.¹⁴ Di fukobaf fáamakaf nátookudomi kunoomenaak kati síbe, sisaha, di úlaabaan, ban di kúruñulaak kati sígodaas di kommi ekaan burokiil.¹⁵ Yensa najoonenumi esankil ñátum di munew ban nacesoorumi sínukurugas sati síndeey búrom, sisahaas di síbaas bee téeney yati fukobaf. Ban nafarumi sitabulas bibibil sati kúruñulaak kati sígodaas, man akammi sígodaas samisaas sooliil siyiisoor baabaaba.¹⁶ Yensa naregumi kanoomenumi úlaabaanaw, “Jípuren waafaw uwe búrom bee téeney. Takum jikaan eluupey yati Ampaom funoomen.”¹⁷ Kuriibaool di kuwoolomi mati ciikiciik: “Fuuñ fati emañey yúmboom bee mati eluupi panfunokenom suj nan sambun.”¹⁸ Kurungaak kati Kúyahuudak di kuceenjiimi Yensa, “Wajamurerutimi wei nubaje bee éyiisoli mati ekaaney mo’omu?”¹⁹ Yensa nalaañeniimi, “Jikajenjaat fukobaf fáñiiaaf ufe, paniteepufo inki di kunak kúfeegiir ceb.”²⁰ Kúyahuudak di kulaañenoomi, “Ñañar simit bukan kugaba di futok di yákon man uban eteepey yati fo. Mante au panuñoolen uteepufo di kunak kúfeegiir ceb room?”²¹ Bare wan Yensa aregumi bee mati fukobaf fáñiiaaf ufe, foo eenomi eniilool.²² Nan Atijamit áyitenulomi Yensa di kacetumi aban, kuriibaool di kuwoolomi wan aregeeniimi. Ban kufiunfium furimaf fati Atijamit di wan Yensa asankeneenumi.²³ Nan Yensa alakomi Yerusalem di karuuknak kati káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri, bukan kajuupoe di kúyinenumi di oo mati kujujuk wajamurerutimi wan akammi.²⁴ Bare Yensa oo di fúko’ool afiumutiil,²⁵ ceenjut man an aregool man bukanak koonomi eeno, mati oo di fúko’ool namanjooromanjooro wammi di úyegetiil.

3 Bajeembaj ániine ati di fujuumaf fati Kufarisaa, an koonemi Nikodemos, oo arunga ati Kúyahuudak.² Fuk fákon ániinaau ume najawulojaw bee di Yensa di titoorey yati fuk, man ammi, “Raabi, wúli numammanj mati au aliikitena ápurumulo di Atijamit, mati an letañoolen aakan wajamurerutimi waanoen nan wan au

ukaanemi, leejaat Atijamit oomu di oo.”³ Yensa nalaañenoomi, “Ínje eem di eregi malegenam, an letañoolen ajuk jáyiaj jati Atijamit leejaat nawoliwol inki.”⁴ Nikodemos naceenoomi, “Buu anau panañoolen awoli inki, oo bafanlenerab aban? Mante panañoolen anoken di faraf fati íñaayool man awoli inki?”⁵ Yensa nalaañenoomi, “Ínje eem di eregi malegenam, anau awoliutijaat di mumelam di Búyegetab Bátienaab, letañoolen anoken di jáyiaj jati Atijamit.”⁶ Búwolumab bati anau boo an, bare búwolumab bati Búyegetab Bátienaab boo di Búyegetab Bátienaab kápurumul di bukinab bajakaab.⁷ Takum úwaalo mati man eenimi, ‘Muyuul búrom joote ewoli inki.’⁸ Járusey enagenag banoosani emanjumi, nujamejam kálintak kooliyo, bare umanjut bei épurumulo mba bei yoote beet. Moo mákonam di anoosani awolimi di Búyegetab Bátienaab.”⁹ Nikodemos naceenoomi, “Buu pammunoolen kammo?”¹⁰ Yensa nalaañenoomi, “Mante au lee alikitena áamak ati Isirael, bare hani moo úlautul mo’omu?”¹¹ Ínje eem di eregi malegenam, mati wúli nusankeneken búrom di wan umanjumi, ban núyisenumi di wan ujukumi tfen ces. Bare muyuul jísoferiit káyiisenak kóololi.¹² Bare jifiumutujaat nan ínje eem di ereguul mati di wabajomi di dúniyaay uye, buu panjijoolen jifium ireguujaat wati di bukinab bajakaab?¹³ Bajut hani an ákon aje’e bee di bukinab bajakaab rino oo ápurulodomi, oo eenomi Añiilau ati anau.¹⁴ Nan man Muusa atebenumi eyelaay yajoonenimi di mulap máyame eeno di ébaarey di banjaanab, moo poop pan Añiilau ati anau aate katebeni,¹⁵ man anoosani ampi afiummi di Añiilau ati anau oo panabaj eroney yati bándoorey.”¹⁶ Mati Atijamit namammanj bukanak kati dúniyaay máamak nasenumi Añiilau oola ákonau, mambi anoosani afiummi di oo letacet bare panabaj eroney yati bándoorey.¹⁷ Mati Atijamit aboñulout Añiilau oola bee di bukanak kati dúniyaay mambi áfireniil, bare man apakeniil.¹⁸ Anoosani áyinenumi di Añiilau oo letagameni, bare anoosani áyinenutumi di akila, oo súm nagamenigamen ban náfirenool, mati man áyinenutumi di Añiilau ákonau ati Atijamit.¹⁹ Mo’ome moo eenomi kagamenak, mati mawuñam mujawulow bee di dúniyaay, bare bukanak kumammanj érimew wuuj mawuñam, mati mukaanaail mújakaatijakaati.²⁰ Anoosani akaanemi májakaataam nalalat mawuñam. Ban árajeriit di mawuñam, takum mukaanaool muraji.²¹ Bare anoosani akaanemi majoonam oo narajeraj di mawuñam, mambi mukaanaool mujuki pararar mati kooku bo ekaaney wan Atijamit amanjumi.²² Nan púrutomi mo’omu, Yensa di kuriibaool di kúpurumi di Yerusalem man kujawumi bee di kapanak kati Yúdeá, boo nalakomi di kukila tínok man átiigulenumi bukanak.²³ Yaaya poop nalakomi kátiigulenak di Ainon kalofaak kati Salim, mati boo mumel mujuupojuupo máamak, ban

bukaaku kujawulomi nátiiguleniimi.²⁴ Mo’omu mubajomi bala’a Yaaya akulimi dán bukanak kukuleimi.²⁵ No’onu kuriibaak kati Yaaya di Áyahuud aceen di kulakomi kañakoor mati kátienoorak.²⁶ Di kubilumi bee di Yaaya, man koonoomi, “Raabi, ániinaau akila alakoeenumi di au di kapan kaaku kati falaf fati Yordan, an ukammi áyiisena mati moola noo, oo oomu bo kátiigulen poop bukanak, ban kajuupoe bukooku bo kaje’e bee di oo.”²⁷ Yaaya nalaañeniimi, “An letañoolen ayab hani waaf leejaat wasenimi bee oo kápurumul di bukinab bajakaab.²⁸ Muyuul di kúkouul jikankaan kúyiisenaom, mati ínje nemmi, ínje lee Apakenaau Áamakau, bare níboñuliboñ man ilo fáculool.²⁹ Di fuyabaf, ati fuyabaf oo akilumi aseekau áfimenimi. Apaalaau ati fuyabaf ajuumoomi namaayooremaayoor, nampi ajammi furimool. Mati mo’omu kamaayoorak kúmboom íñeme kúlirooliroor.³⁰ Oo aate efan man atebeni, man ínje eete efan man iwaleni tentaam joc.”³¹ Ampí ápurumulomi bukinab bajakaab afañumi katebo bukanak búrom. Ampí ápurumulomi dúniyaay oo ati dúniyaay ban mati dúniyaay ceb nasankenemi. Bare oo ápurumulomi bukinab bajakaab afañumi katebo wanoosani.³² Oo nakankaan áyiisena di wan ajukumi di wan ajammi, bare an áyinenut wan aregiimi.³³ Ampí áyinenumi kurimool, náyiiseneyiisen fúmanjum mati náyinenyinen wan Atijamit aregumi malegen.³⁴ An Atijamit aboñulomi asankenemi mati kurimak kati Atijamit. Mati Atijamit nasenoosen Búyegetab Bátienaab boola.³⁵ Ampaool namammanj Añoolool aban, nanenumi kánkumak di wanoosani bee di kañenool.³⁶ Anoosani áyinenumi di Añiilau ati Atijamit nabaj eroney yati bándoorey. Anoosani alatumi Añiilau aatut ebaj eroney yati bándoorey, bare kañuumulak kati Atijamit kulako di oo.

4 Yensa namanjumi mati Kufarisaak kuceenak kujameenjam mati Yensa nafaje abaj kuriibaak di poop man átiiguleniil wuuj kati Yaaya² (handeneen Yensa oo di fúko’ool átiigulenuitiil, bare kuriibaool ceb kukaanemomi),³ nápurumi kapanak kati Yúdeá man alaañumi bee kapanak kati Galili.⁴ Oo naateene éjawum di kapanak kati Samaria.⁵ Najawulomi bee di ésuk yáamak yammi Samaria yan koonemi Sukar, yalofumi di kalaakak kan Yankuba aseneenumi añoolool Esufa.⁶ Ekolonjey yan koonemi Ekolonjey yati Yankuba yammi to. Ñaa Yensa bagaalerab bati di ejaay yoola yati kajaaburuñak, nawuujumi alako apano di ekolonjey. No’onu nanan nati kajuum balaraay.⁷ Di bajumi aseek ati Samaria abile bee kamoj. Yensa naanoomi, “Bonket, wulom iraan.”⁸ No’onu nalakomi cebool mati kuriibaool man kuje’e bee di ésukey bee enoom muria.⁹ Aseekau Asamaria naanoomi, “Au Áyahuud, ban ínje aseek Asamaria. Buu panjoolen kaan, nula-wom mumel bee baraan?” Mati Kúyahuud di Kusamaria kujamoorut.¹⁰ Yensa nalaañenoomi,

“Umanjujaat wan Atijamit awulemi, ban ai ammi di elawie wulool man araan, au panulaweenool, ban panaseneeni mumelam masenemi eronej.”¹¹ Aseekau naanoomi, “Arungau, au ubajut kasaaga kampi úmójum mumelam, ban ekolonej ésankisanki máamak. Bei nubaje mumelam masenemi eronej? ¹² Mante au ufañe kákalaa afannaaniñolaal Yankuba ásenolimi ekolonej? Ban oo di kuñoolool ninsi kuraaneen di yo, di poop sínukurunjas soola, lee mo?”¹³ Yensa nalaañenoomi, “Anoosani ampi araanumi mumelam ume baraan pambusofool inki. ¹⁴ Bare ampi araanumi mumelam man ínje eetumi bee esenooley, baraan leebusofurerool inki. Mumelam man ínje eetumi bee esenooley, pammubil mukaan di oo nan ébula yáyonderiitumi yasenemi eronej yati bándoorey. ¹⁵ Aseekau naanoomi, “Arungau, bonket usenom mumelam mukila! Baraan leebusofurerom inki, ban letibiluder bee di ekolonej uye bee kamoj inki.”¹⁶ Yensa naanoomi, “Jaw, úwonkul atai, man jibil bee taate.”¹⁷ Aseekau nalaañenoomi, “Ínje ibajut ata’aay.” Yensa naanoomi, “Nukonkooñ nan ommi, ‘Ínje ibajut ata’aay’, ¹⁸ mati au nubajeembaj kuta’aay futok noo, ban an ubajumiña iñeme oo akaanut atai. Wan uregammiña moo malegenam.”¹⁹ Aseekau naanoomi, “Arungau, ténantien au aboña. ²⁰ Kúfannaaniñoli Kusamariaak di fúlanki inaf ufe kumiiceelaetumi Atijamit, bare muyuul joone Yerusalem boo eenomi ésukey bukanak kooote kamiiceelaet Atijamit.”²¹ Yensa naanoomi, “Aseekau, fiu-mom, nanan pániriñul lee di fúlanki inaf ufe mba lee di Yerusalem muyuul jooote kákuñtaajen man jimiiiceelaet. ²² Muyuul Kusamariaak malegen jimanjut an jimiiiceelaetumi, bare wúli Kúyahuudak numammanj an umiiceelaetumi, mati epakey ejawulo kápurumul di Kúyahuudak. ²³ Bare nanan pániriñul ban súm nírindiñ taate, nan kumiiceelaetak kulegenoak pankumiiceelaet Ampaau ñátum di kánkumak kati Búyegetab Bátienaab riiboor di nan man aanomi eeno. Bukanak buke kan Ampaau ammi di eñesey man kumiiceelaetool di buruñab balegenab, buruñab bukila ban amanjumi. ²⁴ Atijamit Búyegetab Bátienaab, ban kampi kamiiceelaetoomi kooote kamiiceelaetumi ñátum di kánkumak kati Búyegetab Bátienaab riiboor di nan man aanomi eeno.”²⁵ Aseekau naanoomi, “Ínje nimammanj mati Mesia panabil (an kuwonkemi Apakenaau Áamakau), nampi abilumi, pánayiisenoli wanoosani.”²⁶ Yensa nalaañenoomi, “Ínje, asankeneiña oo.”²⁷ Koo di ebaney kasankenak ceb, kuriibaool di kulaañumi bee tan kukateenumi Yensa, di wáaloiiimi máamak di etookool nasanken di aseek. Bare bajut hani ákon di bukoo aceeñool waa namañe mba wau kaane noom di kasanken di oo. ²⁸ Aseekau nakatutomi kárumbaool, ban nalaañumi bee di ésukey yáamakey, tiaregumi bukanak, ²⁹ “jibil, jijuk ániine aregammi wanoosani wan ínje ikaaneenumi búrom.

Mante di kaan o’omu eenomi Apakenaau Áamakau?”³⁰ Bukanak di kúpurumi di ésukey yáamakey man kufatoulomi bee di Yensa. ³¹ Kuriibaool di kulawumi Yensa, di aaney, “Raabi, bonket man uri.”³² Bare naaniimi, “Nibabaj muria bee furi man jimanjutumi.”³³ Kuriibaool di kuceeñoorumi, “Ai ájeetumulool furi?”³⁴ Yensa naaniimi, “Muriaam múmboom moo eenomi ekaaney wan áboñulammi amanjumi, moo eenomi kafabel burokab ban asenammi man ikaan. ³⁵ Lee muyuul jooonesoon, ‘Rinorino kuleeñ kubakiir man ejaley ériiñ? Bare ínje eem di ereguul tíen, jitebo lóog man jijiker banoobani di ulaakaw! Woo útienoorumi muriaam maalam mati ejaley ériindiñ. ³⁶ Ampi ajalumi ayabemi bacaam ban najojenoor muria bee mati eronej yati bándoorey, mambi aluka di ajala kumaayoor tákon. ³⁷ Mati wan kúregak uke kuregumi ukankaan malegen, ‘Aamu eluk aamu ejal.’ ³⁸ Ínje niboñuuboñ bee ejal di kalaak kan jirokutumi, kan bukaaku kurokumi, ban panjijal.”³⁹ Kusamaria kajuupoe kápurumul di ésukey yáamakey ekila di kúyinenumi di Yensa mati wan aseekau áyisenumi man ammi, “Oo aregammi wanoosani wan ikaaneenumi.”⁴⁰ Nan Kusamariaak kukila di kubilumi bee di oo, di kulawoomi máamak alako di bukoo, ñaa Yensa nalakobomi kunak kugaba. ⁴¹ Bukan kafañe man kujuupoe di kúyinenumi mati wan Yensa di fúko’ool aregumi. ⁴² Di kommi aseekau, “Wúli núyinenyinen iñeme, kaanut wan úregolimi ceb, bare mati wúli di kúko’oli nujamoorojamooro, ban numammanj mati malegen oo eenomi Apakenaau ati dúniyaay.”⁴³ Nan bajumi kunak kugaba nalaañumi bee Galili. ⁴⁴ Mati Yensa di fúko’ool náyiisenooyiisen mati bajut aboña ampi álebieni di mofam moola fúkoumo. ⁴⁵ Nan abilumi bee Galili, bukanak kati bo di kuwalenoomi jak, mati man kujukumi wanoosani wan akaaneenumi di káaningak boo di Yerusalem, mati koo poop kumaateemmaat ko. ⁴⁶ Nalaañulomi inki bee Kana yati Galili, ban áruñuleenumi mumelam mulaañumi wayin. Di bajeenumi Kapaanaum, ániine aceen aroka ati áyi añoolool ániinau áju’uteene. ⁴⁷ Nan ániinau ajammi mati Yensa nápuruloempur di kapanak kati Yúdea bee kati Galili, najawumi man alawoomi man abil man asonten añoolool, mati oo oomu bee ecet. ⁴⁸ Moo kaane Yensa naanoomi, “Léejiyinen di ínje leejaat jijujuk wajamurerutimi di mukaanaam máamakam máriñjumi síwoonoor!”⁴⁹ Arokaau ati áyi naanoomi, “Arungau, bonket ubil iñeme bala’a añoolom acet.”⁵⁰ Yensa naanoomi, “Laañ bóot. Añooli panaronej!” Ániinau náyinenumi furimaf fan Yensa aregoomi ban nakatumi bálamuk man ajawumi bóot. ⁵¹ Nan alakomi elaañey bóot, oo di kúkamboorumi di kurokaool kuceen, di koonoomi añoolool nákooyunkoyum! ⁵² Naceeñiimi nei añiilau atooñjumi kákooyum, di kulaañenoomi, “Fuken di nanan nati erig yákon di tutularaay no’onu káboliak kati eniiley kukatenoomi too waas!”⁵³ Ampaool na-

manjumi di nanan no'onu nan Yensa aaneenoomi, "Añooli panarøj." Oo di fiilool búromiil di kúyinenumi di Yensa. ⁵⁴ Wajamurerutimi uwe woo eenomi ugabun-tenaw wan Yensa akammi Galili nan ápuruloeenumi di Yúdea aban.

5 Di múlamukaam, Yensa nalaañumi bee Yerusalem mati káaniñ kuceen kati Kúyahuudak. ² Di bajumi dó Yerusalem furala falakoe di kapane-naak kati fúlamutaf fan koonemi Fúlamutaf fati Sisa-haas, di kasankenak kati Kúhiburak furalaaf fukila fan koonemi Betesda, ban foo fubabaj kuñoon kooni futok. ³ Di bajumi jameeñ yati kusonta kándomi man kufintoeene lererer, kápuume, kabakoe, eniil ecetumi. ⁴ Mati maleeka yati Akiyaau ewaloulowalo kéel kuceen bee kájupo bee di furalaaf ufe. Ampí amondumi ájupo dó nampi mumelam mugoroorumi panakoy di kásumutak kanoosani kan abajumi. ⁵ Di bajutomi ániine áju'uteene wáriiñe simit kabanani di bútinken di sífeegiir. ⁶ Nan Yensa ajukoomi bafintoerab to'otu ban namanjumi mati oo napiyopiyo di éju'utey yoola, naceeñoomi, "Mante au numammañ man ukoy room?" ⁷ Ániinaau áju'utau nalaañenoomi, "Arungaau, ínje ibajut ampi arambenom man íjupo di furalaaf nampi mumelam múlapumi. Nampi ilakomi karaagal bee kájupo dó, an aceen namond nájupo'om." ⁸ Yensa naanoomi, "Yito, teb silaaki man ujaw." ⁹ Yan too galab, ániinaau nákokoyumumi! Natebumi silaakool ban najawumi. Bare funakaf fukila fureooreoor di funakaf fati kálebienak. ¹⁰ Ñaa kurungaak kati Kúyahuudak di kultatumi man kommi ániinaau asontenimi, "Jaat funak fati kálebienak, sílingaas sífirenfiren man au uteb silaaki man ujaw." ¹¹ Bare oo nalaañeniimi, "Ániinaau asontenammi aanaam iteb silaakom man ijaw." ¹² Di kuceeñoomi, "Ániinaau ai aani uteb silaaki man ujaw?" ¹³ Ániinaau asonteneenimi amanjut ai asonteneenool, mati Yensa oo najaweeñjaw awuuj, di bajumi jameeñ yalakoe to. ¹⁴ Di múlamukaam, Yensa natookoomi di fukobaf naanoomi, "Janten, au nukokoy! Takum ulaañ ukaander majakutam, moo wafañe man újakaatie takum ulo di au." ¹⁵ Ániinaau najawumi tiareg kurungaak kati Kúyahuudak kuceenak mati Yensa oo asonteneenoomi. ¹⁶ Mati man Yensa asonteneenumi ániinaau ume di funakaf fati kálebienak, mo'omu mukammi kurungaak kati Kúyahuudak kutoonjumi kásuutukenumi Yensa. ¹⁷ Bare Yensa nalaañeniimi, "Ampaom oomu bo naroke bee iñeme, moo kaane ínje poop neete erok." ¹⁸ Mati wan Yensa asankenumi, mo'omu mukammi man kurungaak kati Kúyahuudak kufañe man kuñese bee ebujool. Lee man akajenumi élingaay yati funakaf fati kálebienak ceb ban poop man ammi Atijamit oo eenomi Ampaool, moo eenomi oo karekelen fúko'ool di Atijamit. ¹⁹ Yensa naaniimi, "Ínje eem di ereguul malegenam, Añiilau letañoolen akaan waaf di fuko'ool leejaat wan ajukumi Ampaau man akaane.

Wanoosani Ampaau akaanemi, woo Añiilau poop akaanemi ceb. ²⁰ Mati Ampaool namammañ Añiilau ban náyiisool wanoosani wan oo di fúko'ool akaanemi. Pánayiisool burok bafañe man búkalaee ube, mbi muyuul búrom wáalouul. ²¹ Mati nan man Ampaau ayitenemi kacetumi man akaaniimi man kubaj erøj, moo mákonam, pan Añiilau asenemi erøj bee di kan amañumi bee eseniil. ²² Ampaau di fúko'ool ágameneriit hani an, bare nasensen kánkumak kálirooraak kati kagamenak búrom bee di Añoolool, ²³ man bukanak búrom mbi kúlebien Añiilau, nan man kúlebienemi Ampaau eeno poop. Bare anoosani alatumi kálebien Añiilau, moo mákonam, Ampaau aboñulo'oomi nalatumi kálebien. ²⁴ Ínje eem di ereguul malegenam, anoosani ajammi furimom ban náyinen di oo áboñulammi, nababaj erøjey yati bándooorey. Oo letagameni, bare napapak di ecetey bee di erøjey. ²⁵ "Ínje eem di ereguul malegenam, nanan pániriñ, ban súm nanan níriñdiñ taate, nampi bukanak kacetumi kujammi furimaf fati Añiilau ati Atijamit. Káyenteneoomi wan aregiimi pankuroñ. ²⁶ Ampaool abajumi kánkum man akaan bukanak kuroñ, moo mákonam nasenumi Añoolool kánkum kákonak man akammo.

²⁷ Nasenoosen fujuum man agamen anoosani, mati oo eenomi Añiilau ati anau. ²⁸ Takum mo'omu múwaalouul. Mati nanan pániriñ kacetumi kammi di kuyaakak búrom pankujam furimool, ²⁹ ban kacetumi káyitoul inki. Kakammi majake, pánkuyitoul di kacetumi man kuroñ inki, man kakammi majakut pánkuyitoul di kacetumi man kugameni. ³⁰ Bare ínje letiñoolen ikaan waaf ñátum di fúko'om, nan man ijammi nigamenumi eeno moo. Kagamenak kúmboom kujonjoon tul, mati ínje iñesut wan imañumi bee ekaan bare wan Atijamit Ampaom áboñulammi amañumi man ikaan. ³¹ Kaañjaat ínje nikankaan káyiisen kati di fúko'om, káyiisenak kúmboom léekuyiis mati malegen. ³² Bare aceen akammi poop áyiisenaom, ban nimammañ mati káyiisenak kan akammi kukankaan malegen. ³³ Muyuul jibomboñ bukanak bee di Yaaya Átiigulenaau man kúyenten, ban naregiireg malegenam mati ínje. ³⁴ Bare ínje iñesut káyiisenak kati an, handeneen nireguureg mo'omu mambi jibaj epak. ³⁵ Yaaya nakankaan nan éwuñenuma yawuñene, ban muyuul jimañumi kurimak koola, kakammi nan mawuñ, kakaaneuumi man súumuul. ³⁶ Bare káyiisenak kan ibajumi kawuuje kati Yaaya. Burokab ban Ampaau asenammi man ifabel, burokab bo'obu ban emmiñaa di ekaaney, búyiisenyiisen mati Ampaau áboñulaam. ³⁷ Ban Ampaau áboñulammi oo di fúko'ool nakankaan káyiisen mati ínje. Jijamurerut furimool, ban jijukurerut funkool, ³⁸ ban kurimool kulee di úyegetuul, mati muyuul jifiumut di oo aboñulammi. ³⁹ Muyuul jimeelo furimaf fati Atijamit, mati jisosof di fo panjibaj erøjey yati bándooorey. Ban furimaf fo'ofu foo fúyiisenumi mati ínje. ⁴⁰ Bare muyuul

di jilatumi ebil jikaa kuriibaom moo mbi jibaj eronjey yati bándoorey. ⁴¹ Ínje íñesut man bukanak kúlebi-enom. ⁴² Bare nimammanj jibajut kamañak kati Atijamit di sísigiruul. ⁴³ Ínje nijawulojaw ñátum di ka-reesak kati Ampaom, ban di jilatumi kawalenom. Bare aceen ajawulojaat man asanken mati fúko'ool, oo panjiwalenool. ⁴⁴ Jimammanj kasaloor, bare leejikaa man jíñes buruñ bampi Atijamit ákonau ceb asaluul. Buu panjinoolen jifiumom? ⁴⁵ Takum jisof mati ínje eete kataakenuul mati mo'omu di bújonlenab bati Ampaau mati jilolo. Bare Muusa, an jígolummi, oo aatumi kataakenuulak. ⁴⁶ Jíyineneenjaat Muusa, moo pán-jíyineneenom, mati oo naciciik mati ínje. ⁴⁷ Bare mati jíyinenut wan aciikumi, ñaa kama buu joote káyinen wan iregumi?"

6 Nan mo'omu múpurutomi, Yensa nátipumi bee di kapanak kaaku kati di falaf fati Galili, kan eenomi falaf fati Tiberia. ² Jameej yati bukan erulenumi di eriibool, mati man kujukumi wajamurerutimi wan akammi bee di káju'utumi. ³ Yensa naremborumi di fatiyenaay yati furembooraf, boo oo di kuriibaool kulakomi. ⁴ No'onu karuuknak kati káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri kati Kúyahuudak man kulofulo. ⁵ Yensa najukumi jameej yati bukan kammi di ebil bee di oo, Yensa naceejumi Filip, "Buu nootaale enoom mbúur, mambi bukanak buke kuri?" ⁶ Ñaa naceejumi mo'omu man ajam waa Filip aate eregool, mati Yensa namanjooromanjooro man aatumi bee ekaaney. ⁷ Filip nalaañenoomi, "Handeneen nunoomaanoom mbúur sígodi sidenaari siceme sigaba leenjoolen kaan man bukanak buku búrom kubaj anoosani bútingum!" ⁸ Ákon di kuriibaool Anduru, Simon Peter atiool, nammi Yensa, ⁹ "Babaj jípara jammi taate man jooke usoor wooni futok di siwol sigaba, bare moo waa muyaje di jameejey uye?" ¹⁰ Yensa nájaatikenumi kuriibaool, "Jikaa bukanak man kulako tentaam." Di bajumi étuuru ejuupojuupo bo, bukanak di kulakomi kawuujey bukan kooni síwili futok. ¹¹ Yensa nanjarumi usooraw, nasalumi aban, nacaabuwomi kalakobomi. Moo mákonam nakammi poop di siwolas, nacaabusomi anoosani man ari apooñ. ¹² Nan bukanak di kurieenumi manteer kupooñ kurinen, naregumi kuriibaool, "Jimuken di wan bukanak kurinenumi, takum hani waaf ubeteni." ¹³ Di kumukenumi burinenab kumeenjenumi tep utekel wooni uñen di ugaba kápurumul usooraw wooni futok, di wan kurieenumi kurinen. ¹⁴ Nan bukanak kujukumi wajamurerutimi uwe wan akaaneenumi, di kommi, "Há, umu malegen aboñaau aatumi bee ebiley bee di dúniyaay!" ¹⁵ Yensa namanjumi mati wan kuwoonorumi bee ebiley man kumingenool di ekaanooley áyi. Ñaa Yensa nabuutoorumi di bukoo alaañumi ajaw inki bee furembooraf. ¹⁶ Káliim kukila kuriibaool di kujawumi bee di kásikak, ¹⁷ man kújupomi di busaana, man kutoonjumi kútip

falaf bee ejaw Kapaanaum. No'onu man mañe kárimen, ban Yensa babiloorut bee di bukoo. ¹⁸ Falaf di futoonjumi káyitoulak mati fárus fulakoeenlako enagey máamak. ¹⁹ Nan kuweeneenumi kujaw wáriñe síkilo-meetar futok mba futok di yákon di falaf, yañ too galab, di kújukumi Yensa nabil di mumelam mansi nálofuliil di busaanaab. Di kúkolimi máamak, ²⁰ bare naaniimi, "Há, ínje! Takum jíkoli." ²¹ Di súumiimi aanoooley ájupo di busaanaab, yañ too galab, busaanaab di búriñjumi di kásikak kati ban kuje'emi beet. ²² Fati kajomaf, bukanak karinoulobomi di kapan kaaku kati falaf, di kujukumi mati busaana bákón ceb bulakoe bo, di kumanjumi Yensa ájupout di kuriibaool di busaanaab bákónab, mati kujaweenjaw sicebiil kukatool bo. ²³ Manoosani, usaana waawu úpurumi di Tiberia úriñjumi ulofumi tanat tan kurieenumi usooraw nan Akiyaa asaleenumi aban. ²⁴ Nan bukanak kujukumi mati Yensa di kuriibaool búrom kulee to, ñaa koo di kúkoil di kújupomi di usaanaaw man kujawumi bee Kapaanaum, eñesey yati Yensa. ²⁵ Nan kutookoomi di kapanak kaaku kati falaf, di koonoomi, "Raabi, au noonei núriñjulo baabe?" ²⁶ Yensa nalaañeniimi, "Ínje eem di ereguul malegenam, muyuul joom di eñesom lee mati man jijukumi wajamurerutimi wan ikammi, bare mati man íkuumenuumi. ²⁷ Bare takum jirok mati muriaam maatumi bee kakañoak, bare mati muriaam maatumi eseney eronjey yati bándoorey. Muriaam moo Añiilau ati anau aatumi bee esenuuley. Mati oo Atijamit Ampaau asenumi bakooñ bati ekammo." ²⁸ Di kulaañenoomi, "Atijamit waa namañe man wúli ukaan?" ²⁹ Yensa naaniimi, "Wan Atijamit amanjumi woo eenomi man jíyinen di oo an aboñulomi." ³⁰ Di kulaañenoomi, "Kama wajamurerutimi wei panukaan wampi wakammi man wúli ufium di au? Burok bei nukammi?" ³¹ Kufannaaninjalaal kurieenri manna di bañaanab nan man ciikimi eeno, "Muusa naseniimi muria kápurumul di bukinab bajakaab man kuri." ³² Yensa naaniimi, "Ínje eem di ereguul malegenam, lee Muusa asenuumi muriaam mápurumulomi di bukinab bajakaab. Ampaom asenuumi muriaam malegenam kápurumul di bukinab bajakaab. ³³ Muriaam malegenam man Atijamit asenumi moo eenomi awaloulomi di bukinab bajakaab akaan bukanak kati dúniyaay man kuroñ." ³⁴ Di koonoomi, "Arungau, sénoli muriaam ume nanoosani." ³⁵ Yensa nalaañeniimi, "Ínje eenomi muriaam mati eronjey. Ampí abilumi bee di ínje, bacaarab leebusoforerool, ban ampi áyinenumi di ínje baraanab leebusofurerool. ³⁶ Bare ínje nireguureg mati jijukanjuk bare hani moo jíyinenut di ínje. ³⁷ Kan Ampaau ase-nammi pankubil bee di ínje, ban ínje leticesoor hani ákon di bukoo. ³⁸ Mati ínje niwaloulowalo di bukinab bajakaab kaanut bee ekaan emañey yúmboom, bare bee ekaan emañey yati oo aboñulammi. ³⁹ Mo'ome moo eenomi kamañak kati Atijamit aboñulammi

takum hani ákon di kan ásenulammi ájim di kañenom, bare eete kayiteniil bee di eronjey di funakaf fúlamukaaf. ⁴⁰ Mati wan Ampaom amanjumi woo eenomi ampi ajukumi Añiilau ban náyinen di oo aate ebaj eronjey yati bándoozey. Ínje panitebenool fatiyaay di funakaf fúlamukaaf." ⁴¹ Kúyahuudak di kutoonjumi kákuumoor mati akila, mati man ammi oo eenomi muriaam mawaloulomi di bukinab bajakaab. ⁴² Di kommi, "Ume lee Yensa, lee añiilau ati Esufa? Wulaal umanjaami iñaayool di ampaool. Kama ñaa waa naregemiñaá iñee, Ínje niwaloulowalo di bukinab bajakaab?" ⁴³ Bare Yensa nalaañeniimi, "Takum jíkuumoor di kúkouul. ⁴⁴ An letanjoolen abil bee di ínje leejat Ampaau áboñulammi añakulo'ool bee di ínje. Di funakaf fúlamukaaf, paniyitenool bee di eronjey. ⁴⁵ Nan man kuboñaak kuciikumi eeno, 'Ban bukoo koote ebaj káliikitenum di Atijamit.' Ampi ájamumumi ban náliikenumumi di Ampaau, panabil bee di ínje. ⁴⁶ Bajut hani an ákon ajukurer Ampaau leejat oo ápurumulomi di Atijamit. Oo najujuk Ampaau. ⁴⁷ Ínje eem di ereguul malegenam, anoosani abajumi káyinen di ínje nababaj eronjey yati bándoozey. ⁴⁸ Ínje eenomi muriaam mati eronjey. ⁴⁹ Kufannaanijuul kurieenumi manna di banjaanab, ban di kuceteenumi. ⁵⁰ Bare muriaam mawaloulomi di bukinab bajakaab, mampi anau arimi ban letacet. ⁵¹ Ínje eenomi muriaam maronjaam mawaloulomi di bukinab bajakaab. Anoosani arimi muriaam ume panaronjey bee bándoozey. Muriaam ume eenomi eniiley yúmboom, moo panisen bukanak kati dúniyaay mambi kuroñ." ⁵² Kúyahuudak di kulakomi kañakoorak, di aaney, "Kama ániinaau umu buu panañoolen asenolaal eniilool man uriaal?" ⁵³ Yensa nalaañumi aregiil, "Ínje eem di ereguul malegenam, leejat jiriri eniiley yati Añiilau ati anau ban di jiraan fúsimool, moo leejibaj eronjey di kúkouul. ⁵⁴ Bare ampi arimi eniilom ban naraan fúsimom panabaj eronjey yati bándoozey, ban paniyitenool bee di eronjey di funakaf fúlamukaaf. ⁵⁵ Mati eniilom eenomi muria fák, fúsimom eenomi muraana fák. ⁵⁶ Ampi arimi eniilom ban naraan fúsimom, oo oomu di ínje, ban ínje oomu di oo. ⁵⁷ Ampaau aronjaau áboñulammi, ban nibabaj eronjey mati oo. Moo mákonam, ampi arimi eniilom panaronjey mati ínje. ⁵⁸ Ure eenomi muriaam mawaloulomi di bukinab bajakaab moo mukaanut nan muriaam man kufannaanijuul kurieenumi. Di kucetumi, ampi arimi muriaam ume panaronjey bee bándoozey." ⁵⁹ Yensa aregumomi nan alakomi kaliikitenak di kukobak di ésukey yati Kapaanaum. ⁶⁰ Kuriibaool kajuupoe nan kujammi mo'omu di kommi, "Mo'omu furim fátaañie máamak, ai panañoolen asofufo?" ⁶¹ Bare Yensa oo di fúko'ool namanjumi mati kuriibaool kúkuumookuumoor mati mo'omu, ñaa naaniimi, "Mante mo'omu músumutuul room? ⁶² Kama waa panjisofumi jijukujaat Añiilau ati anau, nalaañ bee di bukinab bajakaab

ban ápurulomi? ⁶³ Búyegetab Bátienaab bukaanemi man bukanak kuroñ. Bare bukanak di kúkoil kunjoolenut kukaan man an aronjey. Kurimak ko'oku kan isankenuñaá kukaanuumi man jibaj Búyegetab Bátienaab, bakaaneuumi man jironjey. ⁶⁴ Bare kuceen di muyuul kúyinenut." Mati biñoo noo di fúcitumaf, Yensa namammanj tén kuceenak kalakomi di oo kúyinenut di poop ai aatumi bee épurey di oo. ⁶⁵ Yensa nammi, "Mo'omu moo mukammi neenuul mati an letanjoolen abil bee di ínje leejat Ampaau akaanoomi man anjoolen mo." ⁶⁶ Mati wan Yensa aregumi, kuriibaool kajuupoe di kulaañumi bálamuk ban kulaañut kuriibenool. ⁶⁷ Yensa nammi kúriiñenaak uñeney di kugabaak, "Mante muyuul poop jimammanj elaañ bálamuk?" ⁶⁸ Simon Peter nalaañenoomi, "Akiyaa, bati ai noote ejaw beet? Au ceb ookumi kurimak kasenumi eronjey yati bándoozey. ⁶⁹ Wúli núyinenyinenuko, ban numammanj mati au eenomi Álírooraau Ákonau ati Atijamit." ⁷⁰ Yensa nalaañeniimi, "Mante lee ínje imukenuumi, uñeney di kugabaak, lee mo? Bare ákon di muyuul oo nakaan Seetaanaay!" ⁷¹ Ñaa nalakomi kasankenak mati Yúdas, añiilau ati Simon Isikariot, ákon di kuriibaool uñeney di kugabaak, aatumi bee épurey di oo.

7 Nan mo'omu muwuujumi, Yensa nápurumi di Yúdea man ajawumi kajaaburunjey bee kapanak kati Galili, mati kurungaak kati Kúyahuudak kulakomi eñes bee ebujool. ² No'onu karuukentak kati káaningak kati Síguut man kulofulo to pef. ³ Yensa kutiool di koonoomi, "Púr baabe man ujaw bee Yúdea, mambi kuriibai kujuk wajamurerutimi wan ommi di ekaaney. ⁴ Mati an áyoferiit burokool, amañujaat man bumanjo. Ukammojaat, úyiisen fúkoil bee di kati dúniyaay." ⁵ Mati hani kutiool kúyinenut di oo. ⁶ Yensa nalaañeniimi, "Nanan númboom níriiñoorut. Bare nanan nooluul panibajo nanoosani. ⁷ Bukanak kati dúniyaay uye leekunoolen kulatuul. Pankulatom, mati man iregeiimi wan bukaanemi ujakut. ⁸ Muyuul di kúkouul jijawooro bee bo di káaningak uke. Ínje letijaw imaatuko, mati nanan númboom níriiñoorut jak." ⁹ Yensa naregumi mo'omu ban nalakobomi di kapanak kati Galili. ¹⁰ Yensa kutiool kukatumi bálamuk kujaw bee di káaningak ceb, ñaa oo poop najawumi, amañut man an ajukool bare najawumi ñátum kutunt. ¹¹ Kurungaak kati Kúyahuudak di kulakomi eñesool boo di káaningak di kuceenjumi, "Kama oomei?" ¹² Di bajumi kasanken kajuupoe kammi tentaam di bukanak mati oo. Bukaaku di kommi, "Oo an ajake," bukaaku di kommi, "A'a, oo abunta." ¹³ Bare bajut an apeetoe man asanken fácul bukanak mati oo mati kúkolikoli kurungaak kati Kúyahuudak. ¹⁴ Di titoozey yati káaningak, Yensa najawumi bee di fukobaf fáamakaf ban nalakomi kaliikitenak. ¹⁵ Kúyahuudak di wáaloimi di kommi, "Buu kaane ániinaau umu nañoolen aliikiten jak mo'omu ban

ajawurerut kaliikiten hani ñákon?" ¹⁶ Yensa nalaañeniimi, "Kaliikitenak lee kúmboom, bare kati áboñulammi. ¹⁷ Ampí amanjumi bee ekaan wan Atijamit amanjumi, oo aate emanj manteer kaliikitenak kúmboom di Atijamit kúpurumulo mba di fúko'om nísankenumemi. ¹⁸ Ampí asankenumi mati fúko'ool oo añesemi kálebi-enooro. Bare ampi añesemi kálebienak kati oo aboñulo'oomi malegen naake, ban bajut wanjonde di oo. ¹⁹ Mante lee Muusa asenuumi sílingaas? Bare hani ákon di muyuul asofutuso. Wau kaane di joom di eñes buruñ bati bee ebujom?" ²⁰ Bukanak di kulaañenoomi, "Au bágún booki! Ai aam di eñesey bee ebuji?" ²¹ Yensa nalaañeniimi, "Nikankaan mukaana mákon, ban muyuul búrom di wáalouumi mati mo. ²² Bare Muusa nájaatikenuumi bee etamp kuñiilak kúniinaak kooluul (handeneen mukaanaam ume lee bati sílingaas sati Muusa múpurumulo, bare di kufannaaniñuul kutoonjumi). Hani di funakaf fati kálebienak, muyuul di jikammi man kutamp añiil ániine. ²³ Mati añiil ániine atampijaat di funakaf fati kálebienak, mambi sílingaas sati Muusa takum síyuuri. Wau kaane di riuul bee di ínje mati man isontenumi an áju'ute akoy jaj di funakaf fati kálebienak? ²⁴ Takum jigamen bakaanerab bati bukanak ñátum di wan jijukumi ceb, bare jigamen riiboor di wabajomi." ²⁵ Bukan kuceen kacinumi Yerusalem ñaa di koonoorumi, "Lee ániinaau umu an kuñesemi bee ebujey? ²⁶ Bare oo oome kaliikiten bukanak bayofout. Ban hani an aregutool furim! Mante kama room kati di fujuumaf fati Kúyahuudak malegen kumamanj tén umu Apakenaau Áamakau? ²⁷ Bare numanjaamanj bei ániinaau umu ápurumulomi. Nampi Apakenaau Áamakau abilumi, an letamanj bei nápurumulo." ²⁸ Nan Yensa alakomi kaliikitenak di fukobaf, nacibulomi, "Mante muyuul jimanjammanj, ban jimammanj bei nípurumulo? Bare ínje ijawulout di fúko'om, áboñulammi eenomi malegenam. Muyuul jimanjutool. ²⁹ Ínje nimanjoomanj, mati ínje bati oo nípurumulo, ban oo áboñulammi." ³⁰ Kurunga kuceen di kuñesumi buruñ mampi kúsofumool. Bare hani an añoolenut aremben uñenool di oo, mati nanan noola níriiñoorut. ³¹ Kajupoe kammi di fukobaf fáamakaf di kúyinenumi di oo. Di kommi, "Nampi Apakenaau Áamakau abilumi, mante panakaan wajawurerutimi fañ wan ániinaau umu akammi room?" ³² Nan Kufarisaak kujammi jameeñey mo'omu di ebuusoor mati Yensa, koo di kúsimenaak kunifaanak di kuboñumi kupooya bukaaku kati fukobaf fáamakaf man kusof Yensa. ³³ Bare Yensa naaniimi, "Ínje páneemi di muyuul di nanan nátemie ceb, ban ínje eete elaañ bee di áboñulammi. ³⁴ Panjiñesom bare leejijukom. Bampi ilakomi muyuul leejinoolen jibil bee bo." ³⁵ Kúyahuudak di koonoorumi, "Ániinaau umu boobei nasofumi bee ejaay beet mambi wulaal újukaatiaalool? Mante panajaw bee di bukanolaal kayiisoorumi kammi titoorey

yati Kúgirikak, ban naliikiten Kúgirikak? ³⁶ Kama waa mo'omu mufelomi, 'Panjiñesom, bare lee jijukom,' ban, 'Bampi ilakomi muyuul leejinoolen jibil bee bo?' ³⁷ Di funakaf fúlamukaaf fati káaningak, funakaf fufanjumi poop man fubaje fúkaw di káaningak, Yensa nayitomi ajuum ban nacibulomi jameeñey, "Ampi baraanab busofumi, mbi abil bee di ínje man araan! ³⁸ Ampí abajumi káyinen di ínje, nan man furimaf fati Atijamit furegumi, 'Kápurumul di ésigirool kal kati mumel maroñe maate etey masenemi eroney.'" ³⁹ Yensa nasankenumi mati Búyegetab Bátienaab mbi buseni kafiummi di oo. Bare Búyegetab Bátienaab bati Atijamit busenooruti di bukoo, mati Yensa atebenooruti man álebieni. ⁴⁰ Nan kujammi kurimak uku, kuceen di bukoo di kommi, "Ániinaau umu malegen aboñaau." ⁴¹ Bukaaku di kommi, "Umu eenomi Apakenaau Áamakau." Bare bukaaku di kommi, "Mante Apakenaau Áamakau naate épurumul? Galili room? ⁴² Mati lee furimaf fati Atijamit fommi Apakenaau Áamakau pánapurumul di úwolorumaw wati Dauda, ban panawoli Betelehem di ésukey yati Dauda?" ⁴³ Ñaa di bajumi kañakoor kayitoulo titooriil kakammi man kufasoor upan ugaba mati Yensa. ⁴⁴ Kuceen di kumanjumi bee esofool, bare bajut an apeetoe bee egorool. ⁴⁵ Kupooyaak kati fukobaf fáamakaf di kulaañumi kujaw bee di kúsimenaak kunifaanak di Kufarisaak, di kuceenjiimi, "Wau kaane jíjeetumutool baabe?" ⁴⁶ Kupooyaak di kulaañeniimi, "Hani an atamburerut asanken nan ániinaau ume!" ⁴⁷ Kufarisaak di kulaañeniimi, "Mante muyuul poop nabuntuubunt room? ⁴⁸ Mante bajut ákon di kati kujuumak mba hani ákon di Kufarisaak áyinene di oo room? ⁴⁹ Bare jameeñey uye yamanjutumi sílingaas sati Muusa, kunuminum kuban." ⁵⁰ Nikodemos, ajaweenumi bee di oo noo. Nakaa-neenkaan ákon di bukoo, naaniimi, ⁵¹ "Sílingaas soolaal, mante sigamenegamen anau baceenjutool man jimanj wan akammi room?" ⁵² Di kulaañenumi, "Mante au úpurumulo poop di kapanak kati Galili room? Jímeelo furimaf fati Atijamit man jijuk, mati bajurerut hani aboña ákon aate épurumulo di kapanak kati Galili." ⁵³ Anoosani najawumi bóot,

8 Bare Yensa nalaañumi bee di Furembooraf fati Uwoliw. ² Di bújomaraay pím nalaañulomi inki bee di fukobaf fáamakaf. Bukanak búrom di kubilumi bee di oo, ban nalakomi tees man aliikiteniil. ³ Kuliikitenaa kati sílingaas di Kufarisaak di kújeetumulomi aseek an kusofeenumi basang di ániine ayabutool, man kujuumenool titoorey yati bukanak. ⁴ Di kommi Yensa, "Aliikitenaa, aseekau ume nasofisof nan alakomi basang di ániine ayabutool. ⁵ Sílingaas sati Muusa siregolaareg mati cenceeñ man uleebaalool sílankiin acet dak. Bare au noone buu mati oo?" ⁶ Di kuceenjumi Yensa kúceenjak uke bee mati kabuntoorool, manteer mbi kubaj buruñ bati kataakenool di ekaan wajakut.

Yensa nároogomi tentaam man aciikumi ñátum jisinkool. ⁷ Nan kurulenumi di eceenjooley, najummi sem man aaniimi, "Jikob man oo atamburerutumi akaan majakut di muyuul atooj aleebol élankei." ⁸ Yensa nároogomi inki man alakomi eciikey tentaamey ñátum jisinkool. ⁹ Bare nan kujammi mo'omu, di kutaatumi kabuutoorak kujaw ákon-akon kátaatum di kunifaanak, man kukatumi Yensa di aseekau sicebiil to. ¹⁰ Yensa najummi ajonkoor man aceenjoomi, "Aseekau, kama kutaakenai kajummi taate bukookei? Mante ataakenai arinoe taate?" ¹¹ Nammi, "A'a, hani an, Arungaau." Yensa naanoomi, "Ínje poop letitaakeni, jaw, ban takum ukaander majakut inki." ¹² Yensa nalaañumi asanken bukanak, "Ínje eenomi asenemi mawuñam bee di bukan kammi di dúniyaay. Ampí ari-ibenammi oo letajawuder di érim. Bare panabaj mawuñam masenemi eroney." ¹³ Kufarisaak di kulaañenumi, "Au káyiisenooro fúko'i noom di ko, ban káyiisenak kooli kukaanut malegen." ¹⁴ Yensa naaniimi, "Handeneen ínje káyiisenooro neem di ko, káyiisenak kúmboom kukankaan malegen. Mati ínje nimammanj bei níjawumulo ban bei níje'e beet, bare jimanjut bei níjawumulo ban bei níje'e beet. ¹⁵ Muyuul kagamenemi nan man bukanak kukaanemi eeno, bare ínje ígameneriit an. ¹⁶ Bare kaanjaat nigamengamen, kagamenak kúmboom kukankaan malegen, mati ínje íkaaneriit kagamenak sicebom di fuko'om. Bare ínje di oo áboñulammi níkaanumemi. ¹⁷ Di sílingaas sooluul ciikiciik mati nan kúyiisena kugaba kujamoojamoor, koo kukaanekaana malegen. ¹⁸ Káyiisenak kúmboom koo di fuko'om, ban Ampaau áboñulammi asenaam ko bee di ínje." ¹⁹ Di kuceenjoomi, "Kama Ampai oomei?" Yensa nalaañeniimi, "Mati jimanjut ai eenomi ínje, jimanjut ai eenomi Ampaom. Jimanjanjaat, moo panjimanj Ampaom poop." ²⁰ Yensa kurimak uku koo naregumi nan alakomi kaliikitenak di kapanak kalofumi dán muceesam mati funenaf mommi. Bare bajut hani ákon apeetoe bee esofool mati nanan noola níri-ijoorut. ²¹ Di múlamukaam Yensa naaniimi inki, "Ínje bee ejaw, panjiñesom ban di jicet di majakutuul. Ban ínje íje'emi beet, muyuul leejijoolen jibil bee bo." ²² Kurungaak kati Kúyahuudak di kuceenjoomi, "Mante oo bee kabujooro? Mati naane, 'Ban ínje íje'emi beet, muyuul leejijoolen jibil bee bo?'" ²³ Naaniimi, "Muyuul tentaam jípurumulo, ínje fatiya nípurumulo, muyuul kati dúniyaay uye, ínje ikaanut ati dúniyaay uye. ²⁴ Moo kaane níreguureg mati panjicet di majakutuul. Leejaat jíyinenyinen mati ínje eenomi oo. ²⁵ Di kuceenjoomi, "Au ai?" Yensa nalaañeniimi, "Hani wan ireguumi di fúcitumaf. ²⁶ Nibabaj wajuupoe bee ereg mati muyuul, di poop bee kagamen mati muyuul. Bare aboñulammi oo afiumaay, ban ínje níregumi bukanak kati dúniyaay uye wan íjammi di akila." ²⁷ Bare koo kúlalut wan Yensa alakomi eregiiley mati Ampaau. ²⁸ Ñaa Yensa nam-

mi, "Nampi jitebenumi Añiilau ati anau, noo panjimanj mati ínje oo, ban íkaaneriit waaf di fuko'om cebom wan imanumi. Bare nisankensanken wan Ampaau alikitenammi. ²⁹ Ban oo áboñulammi oomu di ínje, akatutom bálamuk. Mati ínje níkaanekaana wásuumoomi." ³⁰ Nan kajuupoe kujammi wan asankenumi aban, di kúyinenumi di oo. ³¹ Yensa nammi bukanak káyinenumi di oo, "Kanjaat muyuul jirulnulen di esof kurimom, moo di jimanj mati malegen muyuul kuriibaom. ³² Panjimanj malegenam, malegenam pammupakenuul." ³³ Di koonoomi, "Wúli úwoloorum wati Iburehima. Wúli utamburerut ulako di famiiceelaetaf hani ákon. Kama waa kaane, au noone, 'Panjipak?'" ³⁴ Yensa nalaañeniimi, "Ínje eem di ereguul malegenam mati ampi akammi majakut oo amiiceel ati majakut. ³⁵ Amiiceel ácineriit di fiilool bee nanoosani, añiilau acin di fo bee bándooorey. ³⁶ Ñaa Añiilau apakenijaat, malegen panupak. ³⁷ Ínje nimammanj mati muyuul úwoloorum wati Iburehima. Bare kuceen di muyuul bukooku di eñes bee ebujom mati kurimom kulee di sísigiruul. ³⁸ Ínje oomu di ereguul wan ijukumi nan ilakoeenumi di Ampaom. Bare muyuul jooju bo ekaaney wan jijamemi di ampauul." ³⁹ Di kulaañenumi Yensa, "Iburehima eenomi ampaolaal." Yensa naaniimi, "Kaaneenjaat muyuul kuñiil kati Iburehima, panjimanjeen ekaaney wan Iburehima akaaneenumi. ⁴⁰ Ínje níreguureg malegenam man íjamulomi di Atijamit, bare muyuul kooku eñes buruñ bati bee ebujom. Iburehima atamburerut akaan mo'omu. ⁴¹ Muyuul jooju di ekaan wan kumpauul kukaanemi." Di kulaañenoomi, "Wúli lee kuñiil kati káatum di kaseeketak di kániine'etak. Wúli Ampaau ákon ceb nubaje, oo eenomi Atijamit fuko'ool." ⁴² Yensa naaniimi, "Kaaneenjaat Atijamit eenomi Ampauul, panjimanjeenom, mati ínje di Atijamit nípurumulo. Ínje íjawulout di fuko'om mati ínje imañe, bare oo áboñulammi. ⁴³ Wau kaane jílaulutom di wan isankenumi? Mati muyuul jíjoolenut jimooten bee káyenten furimom! ⁴⁴ Muyuul eenomi kuñiilak kati ampauul Seetaanaay, ban jimammanj bee kariiben kamañak kati ampauul ceb. Biño noo di fúcitumaf, ekankaan abuja bukan ban di elat malegenam. Butumuyo bulee di malegenam, mati bajut malegenam di oo. Nampi elepoorum di esanken nan man yoonomi eeno, mati oo alepoora ban oo eenomi ampauu ati kulepoora. ⁴⁵ Bare, ínje eem di ereguul malegenam, moo kaane jífiumutom! ⁴⁶ Ai di muyuul pánayiisen mati níkaanekaana majakut? Iregujaat malegenam, waa kaane jífiumutom? ⁴⁷ Ampí akammi ati Atijamit panajam kurimak kati Atijamit, wakammi jíjameriit ko woo eenomi jikaanut kati Atijamit." ⁴⁸ Kúyahuudak di kulaañenumi, "Mante wúli ukooñut di aaney, au Asamaria ban bágun booki?" ⁴⁹ Yensa nammi, "Ínje bágun bookutom. Mati nílebienleben Ampaom, ban muyuul jílebenutom. ⁵⁰ Ínje ílee di eñes bukanak man kúlebenom. Bare

babaj añesukomi man ibajuko, oo panakammi agame-naau. ⁵¹ Ínje eem di ereguul malegenam, kaanjaat anoosani asofumi furimom letaceturer!" ⁵² Kúyahudak di koonoomi, "Íñeme wúli numammanj tîen au bá-gun booki. Iburehima nacecet, nan man kuboñaak búrom kucetumi, ñaa au noone, 'Kanjaat anoosani asofumi furimom, letaceturer.'" ⁵³ Mante au ufañe kákalaa ámpaoli Iburehima, acetumi room? Ban au ufañe kákalaa kuboñaak kacetumi kuban yos? Au nusofooro au ai?" ⁵⁴ Yensa nalaañeniimi, "Kanjaat ínje kálebienooro, kálebienom koo ñaañaña. Ampaom oo álebienammi. Muyuul jommi oo eenomi Atijamit oolul. ⁵⁵ Bare hani jimanjutool. Ínje nimanjoomanj. Eensaat imanjutool, ínje poop panikaan agaajooro nan muyuul. Bare nimanjoomanj ban nisosof furimool. ⁵⁶ Afannaaniquul Iburehima namaayoorumi mati naraanoraano bee ejuk funakaf fati ebiley yúmboom. Najukufomi ban namaayoorumi pak." ⁵⁷ Kúyahudak di koonoomi, "Au uñotoorut simit bukan kugaba di uñen, mante au nujujuk Iburehima room?" ⁵⁸ Yensa nalaañeniimi, "Ínje eem di ereguul malegenam, bala'á Iburehima abajoe ínje nibajoeembajo." ⁵⁹ Di kumukenuki sílankiin bee eleebool so. Bare Yensa nabuutoorumi ápur di fukobaf ajawumi buruñool.

9 Nan Yensa alakomi ewuujey, najukumi ániine ápuume biñoó nan awolimi. ² Kuriibaool di kuceenoomi, "Raabi, wau kaane ániinaau ume man awolimi bápuume? Ai akammi majakut, manteer ániinaau umu mba kuwolaool?" ³ Yensa nalaañeniimi, "Kaanut ániinaau umu akammi majakut, mba kuwolaool kukammi man ápuum. Bare nawoliwol bápuume manteer mbi kánkumak kati Atijamit kúyiiseni di oo. ⁴ Di bala'ab, wulaal ootaale erok burokab bati áboñulammi. Fukaf foofu di ebil nan an aatut erok. ⁵ Bare nan ínje emmi baabe di dúniyaay, ínje eenomi mawuñam bee di dúniyaay." ⁶ Nan aregumi mo'omu aban, Yensa nalacumi tentaam man ásulenumi mof man ájoonenummi jikap, nanaanenjomi di kúcilak kati ániinaau, ⁷ ban naanoomi, "Jaw, tíbuulo di furalaaf fati Siloam" (yoo eenomi Aboñimi). Ñaa ániinaau najawumi tíabuulomi, nalaañumi bajukerab! ⁸ Kuloorool di kuceen kajukeenoomi nan alawa, di kommi, "Ume lee ániinaau ákonau an ujukaalemi di elawey sadaa?" ⁹ Bukaaku di kommi, "Akila," bukaaku di kommi, "A'a, oo buyesoor." Nammi, "Ínje akila." ¹⁰ Di kuceenoomi, "Kama buu nukaane man uñoolen ujuk?" ¹¹ Nalaañeniimi, "Ániinaau an kuwonkemi Yensa ajoonenummi jikap ban nanaanenjomi kúcilom aban, naanammi, 'Jaw bee di furalaaf fati Siloam tíbuulo', ñaa nijawumi íbuulomi, iñeme niñoolenñoolen ijuk waj!" ¹² Di kuceenoomi, "Oo oomei?" Nalaañeniimi, "Imanjut." ¹³ Di kújeetumulomi ániinaau ápuumeenumi no'ona bee di Kufarisaak. ¹⁴ Funakaf fureooreoor di funakaf fati kálebienak nan Yensa ajoonenummi jikapaj man kúcilool kuñoolen ku-

juk. ¹⁵ Kufarisaak di kuceenoomi buu ápuumeenumi añoolenumi ajuk iñeme, ban nalaañeniimi, "Nanaanenammi jikap di kúcilom ban níbuulomi iban niñoolen ijuk waj!" ¹⁶ Kufarisa kuceen di kommi, "Ániinaau umu Yensa ápurumulout di Atijamit, mati oo náyuyuur élingaay yati funakaf fati kálebienak." Bare bukaaku di kommi, "Buu pañoolen kaan man ániine akaana majakut añoolene akaan wajamurerutimi nan mo'omu?" Kájamoraati di kuyitoulo titooriil. ¹⁷ Ñaa di kuceenoomi ániinaau ápuumeenumi, "Waa nusofumi mati ániinaau akaanenimi man uñoolen ujuk?" Nalaañeniimi, "Oo aboña ati Atijamit." ¹⁸ Kurungaak kati Kúyahudak kumanjut kufium mati oo ápuumeenumi bare nañoolenñoolen ajuk iñeme, di kuwonkulomi kuwolaak koola. ¹⁹ Di kuceenoomi, "Mante umu eenomi añoolool? An jommi oo awolimi bápuume? Kama buu nañoolene ajuk iñeme?" ²⁰ Kuwolaool di kulaañeniimi, "Wúli numammanj umu áñoololi, oo awolimi bápuumeene. ²¹ Bare wúli umanjut buu kaane najuk iñeme mba ai akaane man ajuk. Jiceenool, oo let añiil, panañoolen aregooro." ²² Kuwolaool kurereg mo'omu mati kúkolikoli kurungaak kati Kúyahudak, bukoo kujamoojamoor kuban, mati anoosani afelumi búyegootool man areg ban nafium mati Yensa eenomi Apakenaau Áamakau, oo naate kacesoori di fukobaf. ²³ Moo kaane di kommi, "Oo let añiil, panañoolen aregooro. Jiceenool." ²⁴ Di kulaañumi kúwonkul ániinaau ápuumeenumi man koonoomi, "Baat kabaat di Atijamit man ureg malegenam! Wúli numammanj mati ániinaau asontenimi akaana majakut." ²⁵ Ániinaau nalaañeniimi, "Ínje imanjut manteer oo akaana majakut. Bare wan imanjumi, woo eenomi noo nípuumeempuum, iñeme niñoolenñoolen ijuk waj!" ²⁶ Di kuceenoomi, "Waa nakammi di au? Buu nakammi man uñoolen ujuk?" ²⁷ Ániinaau nalaañeniimi, "Ínje nireguureg iban, ban jimanjut bee ejam. Kama wau kaane di jimanj bee ejam inki? Mante jimammañ poop bee ekaan kuriibaool?" ²⁸ Di kujeloomi máamak, man koonoomi, "Au ariibaau ati ániinaau akila, bare wúli kuriibaak kati Muusa. ²⁹ Wúli tîenolitien mati Atijamit nasankensanken di Muusa, bare hani wúli umanjut ániinaau umu bei nápurumulomi." ³⁰ Ániinaau nalaañeniimi, "Há, mo'omu kankaan waaf wáwaaloe! Jimanjut bei nápurumulo, bare nasontenammi man iñoolen ijuk! ³¹ Wúli numammanj mati Atijamit áyenteneriit kukaana majakut, bare náyentenejenten anoosani amiiceelaetool ban nakaan wan amanjumi. ³² Biñoó di fúcitumaf fati dúniyaay, an ajamurerut jáng mati an akaane ániine awolimi bápuume man añoolen ajuk. ³³ Kaaneenjaat ániinaau umu ápurumulout di Atijamit, letañooleneen akaan waaf wanokoore nan mo'omu." ³⁴ Di kulaañenoomi, "Au nuwoliwol di majakut! Mante nusosof panuñoolen úliikitenoli waaf?" Di kufafarenoomi man ápur bee téeney yati fukobaf.

³⁵ Yensa najammi wabajoenumi, najawumi atookool man aceeḡoomi, “Mante nufiunfium di Añiilau ati anau?” ³⁶ Ániinaau nalaañoomi, “Arungaa, uregom oo ai, mambi ínje íyinenool.” ³⁷ Yensa naanoomi, “Au nujukoojuk uban, oo aañña kasankenak di au iñeme!” ³⁸ Ániinaau naanoomi, “Akiiyaau, ínje nifiunfium!” Aban nalomi kúfima man amiiceelaetoomi. ³⁹ Yensa naanoomi, “Ínje íjawumulomi bee kagamen bukanak kati dúniyaay uye, manteer kájukeriitumi mbi kujuk, ban kajukemi mbi kúpuum.” ⁴⁰ Kufarisaak kuceenak kalofoomi pef di kujammomi, man kuceeḡoomi, “Mante noone wúli núpumpuum?” ⁴¹ Yensa nalaañeniimi, “Kaanjaat muyuul jípumpuum, an letaḡoolen ataakenuul mati jikankaan majakut. Bare iñeme joone jijukeyuk, ñaa an panaḡoolen ataakenuul mati jikankaan majakut.”

10 “Ínje eem di ereguul malegenam, ampi ájawumutumi di fúlamutaf fati kaneerak kati sisahaas man áñitoutum bálamuk bee dó, an akila ákuu di poop álaputa! ² Mati amataau ati sisahaas ájawumumi fúlamutaf. ³ Apooyaa ati fúlamutaf áwambulemi man ánokenul, ban sisahaas sijamejam furimool. Ban nawonkewonk sisahaool yákon-yakon ñátum di kareesuyo aban, náleekul so bee téeḡey. ⁴ Nampi áleekuusomi búrom téeḡeraay, narunguso, ban di siriibenoool mati simammanj furimool. ⁵ An simanjutumi leesiriibool, bare pansiteyool, mati símanjeriit furimool.” ⁶ Yensa naregumi kúregak uke kalakobomi. Bare kúlaulutool wan alakomi eregiiley. ⁷ Moo kaane Yensa naaniimi inki, “Ínje eem di ereguul malegenam, ínje eenomi fúlamutaf bee di sisahaas. ⁸ Káyabulammi fácul koo búrom kúkuu mba kúlaputa. Bare sisahaas salegenas símaruleriitiil. ⁹ Ínje eenomi fúlamutaf. Anoosani ájawumumi di ínje oo panapak, ban pansinanoken nápur bee eñes mufoopaay. ¹⁰ Ákuuau nabilebil bee jákuut, ebuj, di kakajen ceb. Ínje nibibil mambi sibaj eroḡ, ban di sibaj eroḡey yálirooraay. ¹¹ Ínje eenomi amataau alegenau. Amataau alegenau nanennen yuutool bee mati sisahaool. ¹² Ampí abilenumi sisahaas, akaanut amata. Oo akilutumi sisahaas, ban nampi ajukumi émunduḡo di ebil, panakatuso man atey. Páneloumuso man eyiisiken poop so. ¹³ Ániinaau nateyumi mati oo babileneool so ban butumool bulee di so. ¹⁴ Ínje eenomi amataau alegenau. Ínje nimammanj sisahaom, ban sisahaom simanjammanj, ¹⁵ nan man Ampaaú amanjammi, ínje poop imanjoomi eeno. Ninennen yuutom bee mati sisahaas. ¹⁶ Nibabaj sisaha siceen poop, sakaanut sati kamatak uke. Ínje poop eete éḡaruuso, ban pansijam furimom. Soo búrom pansibil sikaan kamat kákon, ban di sibaj amata ákon. ¹⁷ Ampaaú namaḡammanj mati ninennen yuutom, mambi íḡaruuyo inki. ¹⁸ An letaḡaruuyo di ínje. Ínje di fúko’om pánsuumom man inenuyo. Mati ínje nibabaj bakooḡ man inenuyo, ban kánkum kati éḡaru-

uyo inki. Mati kájaatikenak uke di Ampaom nibajulomi.” ¹⁹ Di bajeenumi kájamooraati inki di Kúyahuudak mati kurimak uke. ²⁰ Kuceen kajuupoe di bukoo di kommi, “Báḡun bookool, mba nagonogono. Wau kaane pánuyentenaalool?” ²¹ Bukaaku di kommi, “Kasankenak uku leekuḡoolen kúpurumul di an báḡun booke! Kama mante báḡun pambuḡoolen bukaan ápuumaau man ajuk?” ²² Di nanan nati kúwaagenak, Yensa namamaat di Yerusalem karuukenk kati káaningak kati Eseney yati Fukobaf Fáamakaf bee di Atijamit. ²³ Funak fákon nalakomi kajaatoorak di kapanak kukila kati fukobaf di tan kuwonkemi Kañoonak kati Suleimaan. ²⁴ Kati kurungaa kati Kúyahuudak di kulakomi kuḡomenoomi, man kuceeḡoomi, “Kama buu noote kapiyo di káyenteni di éregoliley malegenam? Kaanjaat au eenomi Apakenaau Áamakau, núregoli tén.” ²⁵ Yensa nalaañenumi, “Nireguureg, ban jilalat káyinenom. Burokab ban ikammi di kareesak kati Ampaom, boo búyiisenyiisen mati ínje, ²⁶ bare muyuul jilatumi káyinenom, mati muyuul lee sisahaom. ²⁷ Sisa-haom simammanj furimom, ínje nimammanjusó, ban siriibeneanriiben. ²⁸ Ínje nisensen kuriibaom eroḡey yati bándooḡey, ban léekuḡimurer. An aatut kápureniiil di kañenom. ²⁹ Mati Ampaom asenammi bukoo, ban oo nafaḡe kákalaa anoosani búrom. An letaḡoolen ápureniil di kañenool. ³⁰ Ampaaú di ínje kákon.” ³¹ Kurungaa kati Kúyahuudak kuceenak di kulaañumi kumuken inki sílankiin bee eleebool. ³² Yensa nalaañeniimi, “Ínje níyiisenuuyiisen burok balegen bajuupoe ban Ampaaú asenammi man ikaan, mati weima jíleebumammi sílankiin?” ³³ Kúyahuudak di kulaañenoomi, “Lee mati buroki balegenab, bare mati man usankenumi ñíi, mati au, an ceb bare noone au Atijamit.” ³⁴ Yensa nalaañenumi, “Mante lee ciikiciik too di sílingaas sooluul, Atijamit nammi, ‘Muyuul simit?’ ³⁵ Ñaa kaanjaat bukoo, kayabulomi furimaf fati Atijamit, koo kuwonkimi simit (ban jimammanj tén furimaf fati Atijamit leefugaajoor.) ³⁶ Wau kaane muyuul joonsoon ínje kasanken ñíi mati man emmi, ‘Ínje eenomi Añiilau ati Atijamit,’ Ínje an Ampaaú amukenumi man áboñul bee di dúniyaay. ³⁷ Takum jíyinenom, kaanjaat ínje ilee di ekaan burokab bati Ampaom. ³⁸ Bare ikaanjaat burokab boola, jíyinen di wan ikammi, handeneen jilalat káyinen ínje. Pánjilaul mati Ampaaú oomu di ínje, ínje poop oomu di Ampaaú.” ³⁹ Inki di kumaḡumi bee esof Yensa, bare napakumi di kañeniil buluj ajawumi. ⁴⁰ Yensa nátipumi bee di kapan kaaku kati falaf fati Yorudan ban Yaaya atooḡeenumi kátiigulenak no’ona, boo nalakomi. ⁴¹ Bukan kajuupoe di kuriibenoomi, man kommi, “Yaaya akaanut wajamurerutimi, bare wanoosani wan Yaaya aregumi mati ániinaau ume ukankaan malegen.” ⁴² Ban bukanak kajuupoe kati bo di kúyinenumi di oo.

11 Ániine aceen kooneool Lasaro aloe bújuusa. Oo acinumi di ésukey yati Betani di kúliinool kugaba, Maruta di Mariyaama. ² Mariyaama o'omu anaaneenumi túleey úkamunaw wati Akiiyaau aban nayuyuwomi ñátum walool. ³ Kúliinool kugabaak di kuboñoomi kurim, di aaney, "Akiiyaau, ápaalumi áamakau nalolo kásumutak." ⁴ Bare nan Yensa ajammomi nammi, "Kásumutak koola kootut bee ebujool. Koo kukankaan mambi bukanak kujuk mákalaam mati Atijamit. Mati ecetey yoola bukanak pankujuk mákalaam mati Añiilau ati Atijamit." ⁵ Yensa namammañ Maruta di Mariyaama, di poop áliiniil Lasaro. ⁶ Bare nan Yensa ajammi mati oo nalolo bújuusa, nalaañ akambo kunak kugaba. ⁷ Nan mo'omu múpurutomi, nammi kuriibaool, "Jija'al bee Yúdea inki." ⁸ Kuriibaool di kulatumi man kommi, "Raabi, lee iñeme au Kúyahuudak kumañeenumi eleebi sílankinas. Mante au bee elaañ bee bo inki?" ⁹ Yensa nalaañumi, "Mante lee sirig sooni uñen di sigaba soom di funakaf? Kaanjaat ampi alakomi ejaay di bala'ab, letajont mati najujuk mawuñam mati dúniyaay uye. ¹⁰ Bare kaanjaat ampi alakomi di fukaf, panajont mati mawuñam mulee di oo." ¹¹ Nasankenumi man abenento, di aaniimi, "Ápaalumo laal Lasaro námoorimoori, bare panijaw íyilool." ¹² Kuriibaak di koonoomi, "Akiiyaau, kaanjaat oo, námoorimoori, panayito?" ¹³ Wan Yensa alakomi eregiiley tíen mati ecetey yoola, bare kuriibaool di kusofumi wan alakomi eregiiley mati Lasaro kámoori ceb naam di ko. ¹⁴ Ñaa Yensa nábatuliimi tíen, "Lasaro nacecet. ¹⁵ Mati muyuul, ínje súmansuum mati ínje imaatut bo, mambi jibil jíyinen di ínje. Jija'al bee bo ban ammi." ¹⁶ Tomas, an kuwonkemi Magabaam, nammi ku paalool kuriiba, "Jija'al síñakon, manteer wulaal poopolaal mbi ucetaal di oo." ¹⁷ No'ona nan Yensa áriiñulomi Betani, natookumi man Lasaro afoki baj kunak kubakiir. ¹⁸ Betani titooruyo di Yerusalem ríñut síkilo meetar sífeegiir. ¹⁹ Kúyahuudak kameeñe kujawulojaw bee bati Maruta di Mariyaama bee esaafiil ñíkulañ ñati áliiniil Lasaro. ²⁰ Nan Maruta ajammi mati Yensa oomu nábileul, najawumi bee kayaño'oolak. Bare Mariyaama nálakoromi di síndeey. ²¹ Maruta nammi Yensa, "Akiiyaau, kaaneenjaat au oomueen taate, moo áliinom Lasaro letaceteneen. ²² Bare hani iñeme ínje nimammanj mati Atijamit panaseni wanoosani nulawumi." ²³ Yensa naanoomi, "Áliini panalaañ ayito di ecetey." ²⁴ Maruta naanoomi, "Ínje nimammanj mati panalaañ ayito di funakaf fúlamukaaf fati káyitoulak di kacetumi." ²⁵ Yensa naanoomi, "Ínje eenomi ayitenemi bukanak di kacetumi ban asenemi eroñey. Ampi áyine nammi panaroy inki handeneen nacet. ²⁶ Ampi aronjumi ban náyinen di ínje letaceturer. Mante núyinenyinen mo?" ²⁷ Maruta naanoomi, "Éey, Akiiyaau. Ínje níyinenyinen mati au Apakenaau Áamakau, Añiilau ati Atijamit, aatumi ebiley bee di dúniyaay." ²⁸ Maruta aregu-

mi mo'omu aban, nalaañumi bee di Mariyaama. Nawonkumi atiool Mariyaama, ban nabuusenoomi, "Aliikitenau oome ban au nammi di eceñey." ²⁹ Ban nan Mariyaama ajammomi ceb, nayitomi galab man ajawumi bee di Yensa. ³⁰ No'onu Yensa banokenoorulout di ésukey, bare oo noo tan Maruta atookeenoomi. ³¹ Nan Kúyahuudak kalakomi di Mariyaama di kalimbisak, kabebenool búyegetool, di kujukumi Mariyaama ayitoe ápur bee téñey, di kuyitomi poop kuriibenool. Di kusofumi manteer oo ejaw bee di fuyaakaf man tialokubo cebool. ³² Nan Mariyaama áriiñumi ban najukumi Yensa, nalomi di úkamunool, man ammi, "Wáay, Akiiyaau, kaaneenjaat au oomueen taate, áliinom letaceteneen." ³³ Nan Yensa ajukumi man Mariyaama alakomi kagamoor, di Kúyahuudak kuceenak kariiboorulomi poop kulakomi di búlok di oo, Yensa mo'omu di mútaañoomi máamak di búyegetool, ³⁴ man aceñumi, "Boobei jifokool?" Di koonoomi, "Akiiyaau, bil man ujuk." ³⁵ Yensa náruurenumi. ³⁶ Kúyahuudak kuceenak di kommi, "Jijiker buu namañoomi eeno!" ³⁷ Bare bukaaku di kommi, "Ániinaau umu nañoolenñoolen akaan ániinaau ápuumaau man ajuk. Wau kaane arñoolenut akaan Lasaro takum acet?" ³⁸ Yensa inki di táañoomi máamak, najawumi bee di fuyaakaf. Foo facemimi fúlankein ban di fáculumbeneeni fukooba fáamak. ³⁹ Yensa naaniimi, "Jibaken fukooba." Bare Maruta, an áliinaay ati ájimaau, naanoomi, "Akiiyaau, iñeme tan ammiñaa biiñab boola bupuput jákaati máamak, mati nan acetumi di jaat babaj kunak kubakiir." ⁴⁰ Yensa nalaañenoomi, "Mante ireguti room jifiumujaat panjijuk mákalaam mati Atijamit tíen?" ⁴¹ Di kubakenumi fukoobaaf. Yensa naluenumi fatiya, nammi, "Ampaom, ínje oomu di esali mati nujamanjam. ⁴² Ínje nimammanj mati au nujameanjam nanoosani, bare ínje nemmi mo'omu bee mati bukanak kajummiñaa taate, pánkuyinen mati au úboñulammi." ⁴³ Nan Yensa aregumi aban, nacibulomi, "Lasaro, púrul!" ⁴⁴ Ániinaau aceteeenumi nápurulomi, man uñenool di úkamunool báguubeni ñátum jíboocin, buulool búfimenimi di jipeket. Yensa nammi, "Jifelool man jikatenool ajaw!" ⁴⁵ Kúyahuudak kajuupoe kabilumi bujukoor di kuriiboorulomi di Mariyaama, ban di kujukumi wan Yensa akammi wabajomi, di kúyinen di oo. ⁴⁶ Bare bukaaku di kujawumi bee di Kufarisaak tikuregiimi wan Yensa akaaneenumi. ⁴⁷ Kúsimenaak kunifaanak di Kufarisa kuceen di kubajumi fujoj di kati fugamenaf fáamakaf tákon man kumaloor. Di kuceenoorumi, "Waa nootaale ekaan? Ániinaau umu malegen oomu di ekaan wajamurerutimi wajuupoe. ⁴⁸ Ukataaloojaat man arulen anoosani pánayinen di oo. Moo Kúroomanak pankubil man kukajen fukobaf fálirooraaf foololaal jaj di bukanolaal." ⁴⁹ Ákon di bukoo, an koonemi Kayafas, akaaneenumi ásimenaau áamakau

di emit ekila, nammi, “Muyuul jílaulut hani waaf wabajomi! ⁵⁰ Mante jílaulut an ákon ecetey yoola bee mati bukanak ékoyume man bukanak búrom kati mofam kucet?” ⁵¹ Kayafas aregut mo’omu di fúko’ool. Mati oo akaaneenumi Ásimenaau Áamakau ati Atijamit di emit ekila, námanjenaalimi mati Yensa aate ecet bee mati Kúyahuudak búrom. ⁵² Bare pambiacet ecetey yati Yensa lee mati Kúyahuudak ceb. Bare poop pambiacet bee mati kajojen kuñiilak kayiisoorumi kati Atijamit. ⁵³ Kápurum di funak fukila kurungaak kati Kúyahuudak di kulakomi kamaloor bee eñesey buruñab mampi kubujoomi eeno. ⁵⁴ Mati mo’omu, Yensa ajawut ka-jaaburuñ man bukanak kujukool banoobani di mofam mati Yúdea. Bare najawumi bee di ésukey yati Efuraim, yalofumi di banjaanab, boo nalakomi oo di kuriibaool. ⁵⁵ Nanan nan karuukentak kati káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri yati Kúyahuudak níriiñumi pef, bukan ka-juupoe di kúpurulomi di síukas sati fatiya bee ejaay bee Yerusalem mati katilulak kooliil bala’a funakaf fati ko. ⁵⁶ Di kulakomi eñesey Yensa, nan kulakomi dóo di fukobaf, di kuceenoorumi, “Buu jisofe eeno? Mante letamaat di káaningak room?” ⁵⁷ Bare Kúsimenaak kunifaanak di Kufarisaak kuceenak kuseneensen buruñ mati ampi ajukumi ban Yensa ammi, oo aate kamanjenniil, mambi kuñoolen kusofool wab.

12 No’ona nan rinomi kunak futok di fákon man karuukentak kati káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri kúriiñ, Yensa náriiñulomi bee Betani, di sín-deey yati Lasaro, ániinaau an Yensa ayitenuloeenumi di kacetumi. ² Di kúsiiloomi káliimenak, Maruta oo atinenulokomi, ban Lasaro dóoro di káliimenak kukila di Yensa. ³ Mariyaama nanjarumi bútingum bati elitar yati jikaba jabajumi mumelam maputemi súum mati túlu yalegen yati naad man anaanen di úkamunaw wati Yensa aban nayuyuwomi ñátum di walool. Kalimbisak di kumeenñumi di kaputak kásuumaak kati mumelam mukila. ⁴ Bare Yúdas Isikariot, ákon di kuriibaool (aatumi bee épurey di oo), nammi, ⁵ “Wau kaane mumelam mo’ome munoomenuti di butum báriiñe sígodi sidenaari siceme sífeegiir man sígodi sikila sisiñi bukanak kalekumi?” ⁶ Yúdas narereg mo’omu, lee mati namammañ kacookoor kalekumi, bare mati man akammi aguuña. Oo akaanenumi acookoora ati jicesaj jati sígodaas, naguñeñguuñ saasu nayof bee di fúko’ool. ⁷ Yensa nalaañenumi, “Jikatool bo. Nayofumomi bee mati funakaf fati kafokak kúmboom. ⁸ Mati kalekumi koo pánkoomi di muyuul nanoosani, bare ínje letilako baabe di muyuul bee nanoosani.” ⁹ Jameeney yámakey yati Kúyahuudak ejammi mati Yensa oomu bo. Di kujawulomi lee mati bee ejuk Yensa ceb, bare poop mati bee ejuk Lasaro an Yensa ayitenulomi di kacetumi. ¹⁰ Kúsimenaak kunifaanak di kusofumi bee ebuñ Lasaro poop, ¹¹ mati wati oo Kúyahuudak kajuupoe di kulatiimi ban di kúyinenu-

mi di Yensa. ¹² Fati kajomaf, jameeney yáamak yati bukan yajaweenulomi mati káaningak, di kujammi mati Yensa nalakomi ebiley bee Yerusalem. ¹³ Di kumiinumi écintey man kúpurulomi bee kayaño’ool, di kacibuloor, “Kasalak kooku di Atijamit! Kásuumaayak kooku di an abilumi di kareesak kati Akiiyaau, oo poop eenomi Áyiau ati Isirael!” ¹⁴ Yensa naremboorulomi di bálamukab bati jiroha, nan man ciikimi eeno, ¹⁵ “Takum jíkoli, bukanak kati ésukey yati Sion. Jijiker, áyiau oolul ábilleuñaa, oomu bo nábileul baremboore di jiroha!” ¹⁶ No’onu kuriibaool kúlaulut wabajomi di ure búrom. Bare nan kujukumi Yensa áyitenulimi di kacetumi aban, ñaa di kuwoolomi mati ciikieenciik di furimaf fati Atijamit mati oo ban poop mukaanieenkaan di oo. ¹⁷ Jameeney yati bukan yamaateenumi nan Yensa awonkulomi Lasaro man ápur di fuyaakaf nan ayitenu-lo’oomi di kacetumi inki, yoo elakomi káyiiseneen wabajoeenumi. ¹⁸ Wakammi man jameeney yati bukanak épurumi eyaño’ool mati kujanjam wajamure-rutimi uwe. ¹⁹ Kufarisaak di koonoorumi, “Jijujuk, lee-jiñoolen jikaan waaf! Jijiker, bukanak kati dúniyaay búrom kooku di kariibenool.” ²⁰ Kúgirik bukaaku kajuwuloeenumi bee Yerusalem kamiiceelaetak nanan nati káaningak. ²¹ Di kujawumi bee bujukoor di Filip, oo an ati Betesda yati Galili. Di koonoomi “Arungaau, wúli numammañ bee ejuk Yensa.” ²² Filip naregumi Anduru mati mo’omu. Anduru di Filip di kujawumi tikuregumi Yensa. ²³ Yensa nalaañeniimi, “Nanan níriñdiñ man Atijamit áyiis mákalaam mati Añiilau ati anau man muraj. ²⁴ Ínje eem di ereguul malegenam, élut yati busereñ elukutijaat man emond ecet, moo panelako cebuyo. Bare elukijaat man emond ecet, moo panewolen juup. ²⁵ Ampi añesumi eroney yoola, oo letabajuyo, ban ampi ájimmi eroney yoola baabe di dúniyaay, oo panabajuyo bee bándooorey. ²⁶ Ampi amañumi kamiiceelaetom, oo aate kariibenom. Banoosani ínje emmi, boo arokaom aatumi kalako poop. Ampi amañumi kamiiceelaetom, Ampaau pá-nalebienool. ²⁷ “Íñeme yuutom egagaal máamak. Waa neete elaw, ‘Ampaom, pakenom di nanan une nati má-taañiaam ume?’ A’a, bare mati mo’ome níjawumulomi beet. ²⁸ Ampaom, yíisen bukanak mákalaam mati kareesak kooli buu moonoe eeno” Furim fápurumulo di bukinab bajakaab, di fommi, “Níyiisenyiisen mákalaam mooliko, ban panilaañ íyiisen mooliko inki.” ²⁹ Nan jameeney yalakotomi ejammi furimaf, kuceen di kusofumi kapaja kujame, bukaaku di kusofumi maleeka esankenulo di oo. ³⁰ Yensa nalaañeniimi, “Furimaf ufe fubibil bee mati muyuul, bare lee bee mati ínje. ³¹ Nanan nati kagamenak kati bukanak kati dúniyaay níriñdiñ, arungaau ati dúniyaay uye aate kaceseori jáng. ³² Nampi itebenimi tentaam bee fatiya, noo pá-nañakuumi bukanak búrom bee di ínje.” ³³ Náregun-regum mo’omu mati bee éyiis ecet yaanoë buu naate

ecet. ³⁴ Jameenje di eceenjeomi, "Silingaas soololaal siregolaareg mati Apakenaau Áamakau panarøj bee bándoorey. Kama wau kaane au noone Añiilau ati anau panatebeni fatiyaay? Ai eenomi Añiilau ati anau?" ³⁵ Yensa nalaañeniimi, "Mawuñam múmboom pámmoomi di muyuul di nanan nátemie ceb. Jijaw nan muyuul jibajumi mawuñam mukila takum érimey egooyenuul. Ampí ajawumi di érimey, oo ámanjeriit bei naate beet. ³⁶ Nan muyuul jibajumi mawuñam, jýyinen di mawuñam, mambi jibil jikaan kuñiil kati mawuñam." Nan Yensa aregumi mo'omu, nápurumi di bukoo ajawumi ayofó. ³⁷ Bare handeneen nakaa-neenkaan wajamurerutimi wajuupoe di bújolenab booliil, bare kúyinenut di oo. ³⁸ Mo'omu mubajobajo mambi wan aboñaau Yesaaya asankeneenumi furimaf fati Atijamit úliroor: "Akiyaau, ai áyinené kurimak kóololi? Di ai Akiyaau áyiisenumi kánkumak koola?" ³⁹ Bukanak kuñoolenut kúyinen, mati Yesaaya poop narereg poop furimaf fati Atijamit tan ticeen, ⁴⁰ "Akiyaau nárimenrimen kúciliil ban nakaan úyegetiil usay, mambi bukanak takum kuñoolen kujuk, ban di kúlau di úyegetiil, ban leekuñoolen kúlaañul bee di ínje man isonteniil." ⁴¹ Yesaaya naregeenumi mo'omu, mati nájukaalijukaali mákalaam mati Yensa aban, nasankenumi mati oo. ⁴² Bukan kajuupoe di hani kurungaak kati Kúyahuudak kuceen, kúyinenyinen di Yensa. Bare mati kúkolikoli Kufarisaak kufelut úyegetiil man kureg wammi di úyegetiil bee di an mati mo'omu, takumbi kucesoori di kukobak. ⁴³ Mati koo kasalak kati bukanak kufañe man kumañe kati Atijamit. ⁴⁴ Yensa nacibuloorumi fatiya, "Ampí áyinenumi di ínje, an akila poop áyinen di áboñulammi. ⁴⁵ Ban anoosani najukanjuk áboñulammi. ⁴⁶ Ínje nijawulojaw bee di dúniyaay nan mawuñam, anoosani áyinenumi di ínje aatut kalako di érimey. ⁴⁷ Ampí ajammi kurimom aban asofutuko, ínje letigamenool. Mati ínje íjawumulout bee kagamen bukanak kati dúniyaay bare bee kapakeniil. ⁴⁸ Pambaj agamena bee mati ampi alatammi ban asofut kurimom. Kurimak kan isankenumi pankukaan kagamenak kooliil di funakaf fúlamukaaf. ⁴⁹ Ínje ísankenumut di fúko'om. Ampaau áboñulammi ájaatikenammi wan eete ereg di kasanken. ⁵⁰ Ínje nimammanj mati kájaatikenak koola kújeetumeuumi erenje yati bándoorey. Moo kaane, wan Ampaau aregammi woo nisankeneña."

13 Bala'a káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri kúriñjumi, nan Yensa amanjumi mati nanan noola níriindiñj mati épurey di dúniyaay uye alaañ bee di Ampaool. Bamanjerab kuriibaool kammi di dúniyaay uye, ban namañiimañ bee mo ebaney yati erenje yooliil. ² Yensa di kuriibaool nan kulakomi furiaf fati káliimenak, noo Seetaanaay ekammi súm Yúdas Isikariot, añiilau ati Simon búyegetool, man asofumi mati épurey di Yensa. ³ Yensa, namammanj tien mati Ampaau nase-

neenoosen kánkumak kálirooraak man akaan wanoosani. Ban namammanj poop mati di Atijamit nájawumulo ban panalaañ bee di oo. ⁴ Naa nayitomi ajuum tan kulakomi di káliimenak, nágaayilooromi kaloaool káamakak anen aban, napiinoorumi kaful. ⁵ Naa nawulenumi mumel di ebiin, natoonjumi epos úkamunaw wati kuriibaool ban nayuuyuwomi ñátum di kafulak kan apiinoorumi. ⁶ Nan abilumi bee Simon Peter, Peter naanoomi, "Akiyaau, mante au bee epos úkamunom?" ⁷ Yensa nalaañenoomi, "Au uwotut wo íñeme wan eeñña di ekaaney, bare pambiuwot wo fáculey." ⁸ Peter nalaañenoomi, "Au letuposurer úkamunom!" Yensa nalaañenoomi, "Bare iposutujaat úkamuni, au ulee di ínje." ⁹ Simon Peter naanoomi, "Akiyaau, takum upos úkamunom ceb, bare pos poop uñenom di fúko'om!" ¹⁰ Yensa nalaañenoomi, "An añaomi aban ceenjut man alaañ aposi, rino úkamunool, mati nátientien banoosani. Ban muyuul jítientien, rino ákon." ¹¹ Mati Yensa namammanj ai aatumi bee épurey di oo. Moo kammi man aane, "Lee muyuul poopuul jítiene." ¹² Nan aposumi úkamuniil aban, nalaañumi akaano kaloaool káamakak, nalaañumi bee tan kulakomi káliimenak ban naceenjeimi, "Mante jimammanj wan ikaanuumiña." ¹³ Jiwonkeanwonk Aliikitenauul di Akiyaauul malegen jikonkooñ, mati ínje oo. ¹⁴ Ínje, Akiyaauul di Aliikitenauul, nipopos úkamunuul. Muyuul ñaa jooté kaposoor úkamunuul poop. ¹⁵ Ínje níyisuuyiis man jootumi bee ekaan riiboor, man jootumi ekaan riiboor nan man ikaanuumi eeno. ¹⁶ Ínje eem di ereguul malegenam, amiiceel áfañeriit kákalaa arungaool. Ampí áboñulimi áfañeriit kákalaa áboñuloomi. ¹⁷ Jimanjujaat waafaw uwe búrom, jakuujak jikaanuwojaat. ¹⁸ Ínje ilee di kasanken bee di muyuul búromuul. Nimammanj an imukenumi. Bare wan furimaf fati Atijamit furegumi woote káliiroor, 'Ampí arimimuria dákon di ínje, oo nápur di ínje.' ¹⁹ Ínje eem di ereguul mati mo'omu íñeme, bala'a moo pammubajo, mati nampi riinjumi páñjiyinen mati ínje eenomi ínje. ²⁰ Ínje eem di ereguul malegenam, ampi awalenumi an íboñulomi, ínje nawalene. Ampí awalenumi, oo áboñulammi nawalene." ²¹ Nan Yensa aregumi mo'omu aban, di táañioomi máamak, naregumi kúyisenool, "Ínje eem di ereguul malegenam, ákon di muyuul pánapur di ínje!" ²² Kuriibaool di kujikeroorumi káw, di kaaniimi kuj ai nalobe. ²³ Ákon di kuriibaool, an Yensa amanjumi, alakomi ayah eleekey lof pef di oo. ²⁴ Simon Peter nábiruloomi man aceej Yensa ai nalobe. ²⁵ Ariibaau alakomi kunajo'oor di Yensa naceenjeomi, "Akiyaau, oo ai?" ²⁶ Yensa nalaañeniimi, "Oo akila an eetumi bee eseney bútingum bati fúmbuur nampi iyoofenubomi." Nayoofenubomi aban, nasenubomi Yúdas, añiilau ati Simon Isikariot. ²⁷ Nan Yúdas ayabubomi ceb, no'onu Seetaanaay di yookoomi. Yensa naanoomi, "Wan umanjumi bee ekaaney,

kaan galab.”²⁸ Bajut hani ákon amanje wakammi man Yensa aregoomi mo’omu.²⁹ Mati man Yúdas aakumi jicesaj jati sígodi’iil, kuceen di kusofumi mati man Yensa aregoomi man ánoomul wampi wayajiimi mati káaningak, mba bukaaku kusosof mati man Yensa aregoomi naate esen waaf bee di kalekumi.³⁰ Yúdas nayabumi bútingumab bati fúmbuuraf aban, nápurumi bee téney, no’onu di fukaraay.³¹ Nan Yúdas ápurumi bee téney ceb, Yensa nammi, “Lee piyo, bukanak pankujuk mákalaam mati Añiilau ati anau, ban panakaan bukanak man kujuk mákalaam mati Atijamit.³² Kaanjaat mákalaam mati Atijamit muraraj ñátum di oo, moo Atijamit di fúko’ool poop pánayiisen bukanak man kujuk mákalaam mati Añiilau ati anau di fúko’ool, ban panakammo lee piyo.³³ Kuñoolom, ínje oomu di muyuul di nanan nátemie. Panjiñesom, nan man iregumi kurungaak kati Kúyahuudak moo neetumi ereguuley, ‘Ban ínje eetumi ejaay muyuul leejijoolen jijaw bee bo.³⁴ Bare iñeme panisenuul kasofoor kunkul. Muyuul joote kamañoor, nan man ínje imañuumi eeno.³⁵ Jimañoorujaat, kápurum di mo bukanak búrom pankumanj mati muyuul kuriibaom.”³⁶ Simon Peter naanoomi, “Akiiyaau, bei noote ejaw beet?” Yensa nalaañenoomi, “Ban ínje eetumi ejaay au letuñoolen uriibenom iñeme, bare pambiuriibenom fáculey.”³⁷ Peter naceenoomi, “Akiiyaau, wau kaane ínje letiñoolen iriibeni iñeme? Ínje paninen yuutom bee mati au.”³⁸ Yensa nalaañenoomi, “Panunen yuuti bee mati ínje? Ínje eem di ereguul malegenam, kéenak leekulit au bañoosutom ñooni ñáfeegiir.

14 Yensa naaniimi, “Takum úyegetuul ugaal. Jíyinen di Atijamit, jíyinen di ínje poop.² Di síndeey yati Ampaom babaj dó ulimbis wajuupoe, ban ínje bee ejaw man ijonjor tan bee mati muyuul. Kaaneenutumojaat, letiregeenuul mati mo’omu.³ Nampi ijawumi man nijonjoruto iban bee mati muyuul, pánilaañul man íjaruluul bee di fúko’om, manteer muyuul di ínje mbi ulakaal tákon.⁴ Muyuul jimammanj buruñab ban ije’emi beet.⁵ Tomas naanoomi, “Akiiyaau, wúli umanjut ban au uje’emi beet, kama buu panuñoolen umanj buruñab?”⁶ Yensa naanoomi, “Ínje eenomi buruñab, malegenam, di eroney. An letañoolen abil bee di Ampaau ájawumutujaat di ínje.⁷ Jimanjeenjaat ai eenomi ínje, panjimanjeen ai eenomi Ampaom. Bare káñarum iñeme, malegen jimanjoomanj ban jijukoojuk.”⁸ Filip naanoomi, “Akiiyaau, yíisoli Ampaau, moo wúli panubeb.”⁹ Yensa nalaañenoomi, “Ínje nipiyopiyo di muyuul, bare bee iñeme jimanjutom, Filip? Anoosani ajukammi, oo Ampaau najuke. Buu panjiñoolen joone, “Yíisoli Ampaau?”¹⁰ Mante jíyinenut mati ínje oomu di Ampaau ban Ampaau oomu di ínje? Kurimak kan isankenuuñaa isankenut ñátum di fúko’om. Bare Ampaau ammi di ínje akaanemi burokool kápurumul di ínje.¹¹ Jíyinenom mati ínje oomu di Ampaau ban Am-

paa oomu di ínje, mba jíyinenom mati jijujuk burokab fúkoubu ban ikammi.¹² “Ínje eem di ereguul malegenam, ampi áyinenom di ínje oo poop panakaan burokab ban ikaanemi, ban panakaan burokab bawu-ujutomi, mati ínje bee ejaw man ilako di Ampaau.¹³ Panikaan wanoosani wan jilawumi ñátum di kareesom, manteer Añiilau akaan bukanak mbi kujuk mákalaam mati Ampaau.¹⁴ Jilawanjaat wanoosani ñátum di kareesom, panikaanuwo.¹⁵ “Jimañanjaat, panjisof kájaatikenak kúmboom.¹⁶ Ínje panilaw Ampaau, ban pánaboñul Arambena aceen, ampi alakomi di muyuul bee bándoorey.¹⁷ Búyegetab Bátienaab báyisenumi bukanak malegenam mati Atijamit. Bukanak kati dúniyaay kuñoolenut kuyabubo di sísigiriil, mati kuñoolenut kujukubo mba di kumanjubo. Bare muyuul jimammanjubo, mati boobu di muyuul iñeme ban boo pámbuumi di muyuul.¹⁸ “Ínje letikatenderuul man jilako nan kúsukateen, ban panibil bee di muyuul.¹⁹ Bare fácul jasiinkun, bukanak kati dúniyaay leebikujukuderom, bare muyuul panjijukom. Mati ínje niron-ronj iñeme, moo muyuul poop panjironj.²⁰ Di funak fukila panjimanj mati ínje oomu di Ampaom, ban muyuul kooku di ínje, ban ínje oomu di muyuul.²¹ Ampa ariibenumi kájaatikenak kúmboom, oo namañammanj. Ban ampi amañammi Ampaom panañool, ban ínje poop panimañool, pániyiisenooro bee di akila.²² Yúdas aamu (akaanutumi Yúdas Isikariot) naanoomi, “Akiiyaau, wau kaane noone pánuyiisenooro bee di wúli ceb ban lee bee di kati dúniyaay?”²³ Yensa nalaañenoomi, “Kanjaat ampi amañammi, panasof furimom, ban Ampaom panamañool, ban Ampaom di ínje wúli panubil bee di oo man ucinaal di oo.²⁴ Ampa amañutammi oo letasof furimom. Kurimak kan jijammiñaa lee kúmboom bare kati Ampaom áboñulammi.²⁵ “Ínje eem di ereguul uwe iñeme nan emmi di muyuul.²⁶ Bare nampi Ampaau aboñulomi Arambenaau di kareesak kúmboom, an eenomi Búyegetab Bátienaab, panaliikitenuul wanoosani ban di nawoolenuul wanoosani wan ínje di fúko’om iregumi.²⁷ Kásuumaay kan ikatuul, kásuumaayak kúmboom kan isenuumi, letisenuko nan man bukanak kati dúniyaay kuseneuumi eeno. Takum úyegetuul ugaal, mba di jíkoli.²⁸ Jijamanjam nireguul mati, ‘Ínje bee ejaw, bare panilaañuul,’ Jimañanjaat, panjimaayoor mati ínje, mati ínje bee ejaw bee di Ampaau afañumi kákala ínje.²⁹ Ínje nireguureg uwe iñeme bala’a mo’omu mubajo, nampi ubajomi mo’omu, mbi jibaj káyinen di ínje.³⁰ Iñeme letisanken piyo di muyuul mati arungaaui ati dúniyaay uye oomu nábileul. Oo abajut kánkum bee ekaan waaf di ínje.³¹ Bare panikaan nan man Ampaau ájaatikenammi eeno, manteer bukanak kati dúniyaay mbi kumanj mati ínje nimammanj Ampaau. Jiyito man uja’aal.

15 “Ínje eenomi búbaarab buresenjab balegenab, ban Ampaom eenomi acookooraau ati kafatak kati uresen. ² Kaan kanoosani kammi di ínje káwoleritumi, pankucani kubeteni, man kanoosani kawolenumi pánakump mambi kuwol jak. ³ Muyuul súm jítienitien jiban mati furimaf fan isankenuumi iban. ⁴ Jilako di ínje, ban panilako di muyuul. Kaanak kúnjooleneriit kuwol muñiil di fúkouko ceb leejaat kulakolako di búbaarab buresenjab. Moo mákonam, muyuul poop jínjooleneriit jikaan waaf leejaat jilakolako di ínje. ⁵ Ínje eenomi búbaarab buresenjab, muyuul eenomi waanaw. Ampaom alakomi di ínje, ínje panilako di oo, panawolen juup. Leejaat ínje leejijoolen jikaan waaf. ⁶ Ampaom alakoutumi di ínje, oo panabeteni nan kaan kalalabene. Waanaw walalabenaaw ubeteneibeten tákon man ureemeni jororor. ⁷ Bare kaanjaat muyuul kalako di ínje, kurimom pankulako di muyuul. Jilaw Ampaom wanoosani wan jimañumi, ban kúlajak kooluul pankuyiinji. ⁸ Mákalaam mati Atijamit pammuraj, nampi jibilumi jikaan kuriibaak kalegen kaate kawolen úwoolorum wajake. ⁹ Nan man Ampaom amañammi eeno, moo poop ínje imañumi, jilako di kamañak kúmboom. ¹⁰ Jisofujaat kájaatikenak kúmboom, muyuul panjilako di kamañak kúmboom, nan man ínje isofumi kájaatikenak kati Ampaom man ilako di kamañak koola. ¹¹ Nisankenuusanken mati mo’omu manteer kásuumaak kúmboom mbi kulako di muyuul, di poop mbi kásuumaak kooluul kúliroor. ¹² “Kájaatikenak kúmboom ko’oke, joote kamañoor, nan man ínje imañumi eeno. ¹³ An alee bo ampa abaj kamañ kawu uje uke, anau anenumi yuutool bee mati kupaalool. ¹⁴ Muyuul kupaalom jikaanjaat wan íjaatikenuumi. ¹⁵ Ínje letiwonkureruul kumiiceelaom, mati kumiiceelak kúmanjeriit wan arungaiil ammi di ekaaney. Bare íñemeña niwonkuuwonk kupaalom, mati nireguureg wanoosani wan ijamulomi di Ampaom. ¹⁶ Muyuul jimukenuut, bare ínje imukenuul ban nijuumenuul mambi jijaw jiwolen búwolum bajake, bampi balako bee bándoorey. Bañña Ampaom panasenuul wampi muyuul jilawoomi di kareesak kúmboom. ¹⁷ Ínje níjaatikenuujaatiken mati jimañoor. ¹⁸ “Kanjaat bukanak kati dúniyaay kulatumi, di jimañ mati ínje kumonde kulat bala’a kulatumi. ¹⁹ Kanjaat muyuul kati dúniyaay, moo kati dúniyaay pankumañuul. Bare muyuul jikaanut kati yo. Ínje imukenuul man jikatuyo, moo kaane kati dúniyaay di kulatuul. ²⁰ Jiwoolo furimaf fan ireguumi? ‘Amiiceel áfañeriit kákalaa arungaool.’ Kúsuutukenanjaat, pánkusuutukenuul. Kusofujaat wan iregumi, pankusof wan jiregumi poop. ²¹ Bukanak kati dúniyaay pankulatuul mati muyuul kati ínje, mati kumañjut Atijamit áboñulammi. ²² Kaaneenjaat ibileenut man isankeneeniil, moo léekufireneeniil mati kulolo. Bare íñeme kubajut fúpakum fati di majakutiil. ²³ Ampaom alatammi oo Ampaom nalate poop. ²⁴ Kaa-

neenjaat ikaaneenut burokab titooriil ban an akaanderut, moo léekufireneeni mati kulolo. Bare íñeme kujujuk wan ikammi, ban kulalat ínje di ampaom. ²⁵ Moo kaane furimaf fati Atijamit fukankaan malegen di fommi, ‘Kulatanlat méé.’ ²⁶ Bare nampi Arambenaau abilumi, an eetumi éboñuley kápurumul di Ampaom. Búyegetab Bátienaab býiisenumi bukanak malegenam mati Atijamit, pambusanken mati ínje. ²⁷ Ban muyuul poop kúyiisenaom, mati jóomieenjoomi di ínje kánjarumul di fúcitumaf.

16 “Ínje nireguureg mati mo’omu búrom takum kafiumak kooluul kúlaamo. ² Pankucesooruul di kukobak. Nanan pánniriinj nampi anoosani abujuumi panasof burok bajake bati Atijamit naam di bo. ³ Pankukammo mati kumañjut Ampaom, mba ínje. ⁴ Bare ínje nireguureg mati mo’omu, mati nampi nanan nikila níriinjumi, panjiwoolo wan ireguumi. “Ínje íregaaliutuul kánjarumul di fúcitumaf, mati mo’omu mati ínje oomueen di muyuul. ⁵ Bare íñeme ínje bee elaañ bee di oo áboñulammi, bare bajut hani ákon di muyuul aceejaam bei nije’e beet. ⁶ Mati man ireguumi mati mo’omu, di táañiuumi máamak. ⁷ Manoosani ínje eem di ereguul malegenam, ínje ijawujaat moo panfan man jakuul. Mati ijawutujaat Arambenaau letabil bee di muyuul. Bare ijawujaat, pániboñulool bee di muyuul. ⁸ Nampi abilumi, pánayiisen tien bukanak kati dúniyaay kuliimooliimoor mati majakut, majoonam mati Atijamit, di kagamenak kábileuumi. ⁹ Kuliimooliimoor mati waa eenomi majakut, mati man kulatumi káyinenak di ínje. ¹⁰ Kuliimooliimoor mati waa eenomi majoonam, mati ínje bee ejaw bee di Ampaom, ban leejijukurerom. ¹¹ Kuliimooliimoor mati kagamenak kábileuumi mati arungauu ati dúniyaay uye nagemenigamen aban. ¹² “Hani bee íñeme nibabaj waju upoe wan eete ereguul, bare woo leejijoolen jitebuwo íñeme. ¹³ Nampi Búyegetab Bátienaab býiisenumi malegenam mati Atijamit bubilumi, pambupooyuul bee di malegenam máriijaam búrom. Leebureguul waaf wati di fúkoubo, bare wanoosani wan bujammi pambureguul. Pamburegeenuul waatumi bee ebiley. ¹⁴ Pámbuyiisuul mákalaam mati ínje, mati panañar wan iregumi ban naregenuuwo. ¹⁵ Wanoosani wan Ampaom akilumi woo poop wúmboom. Moo kaane neene Búyegetab Bátienaab bukila pámbuyenten wan iregumi ban pambureguuwo. ¹⁶ Yensa naregumi kuriibaool, “Jasiinkun fácul leejijukom, bare púrutojaat jasiinkun fácul panjijukom inki.” ¹⁷ Kuceen di kuriibaool di kuceeñoorumi, “Waa mo’omu mufelumi? Náregolimi mati jasiinkun fácul leejijukom, bare púrutojaat jasiinkun fácul panjijukom inki, ban poop náregolimi, ‘mati oo bee ejaw bee bati Ampaom?’” ¹⁸ Di kommi, “Naregumi ‘fácul jasiinkun?’ Waa mo’omu mufelumi? Wulaal úlaulutaal wan aregumi mati mo’omu.” ¹⁹ Yensa namanjumi mati kumamañ bee eceenool, ñaa naani-

imi, "Mante muyuul jooju di kaceeṅoor wan iregumi waa ufele? Nireguumi mati, 'fácul jasiinkun leejjukom, bare púruutojaat jasiinkun panjijukom inki?' ²⁰ Ínje eem di ereguul malegenam, muyuul pánjiruuren di jig-amoor, bare bukanak kati dúniyaay pankumaayoor. Panjibotenoora, bare kabotenooraak kooluul pankubil kukaan kásuumaak. ²¹ Nampi aseek ammi di eroṅey yati añiilau, di bóteniool mati nanan noola nati jariey níringi. Bare nampi aronjumi añiilau aban, nájim jariey mati kaanookaan kásuumaak, mati añiil nawoliwol bee di dúniyaay. ²² Muyuul bóteniul iñeme, bare panilaañ ijukuul, ban panjimaayoor, an letanjar kásuumaak kukila di muyuul. ²³ Di funak fukila leejiceeṅom hani waaf. Ínje eem di ereguul malegenam, jilawujaat manoosani Ampaau, panasenuul di kareesom. ²⁴ Bee mo iñeme jilawoorut waaf di kareesom. Jilaw, ban panjibajuwo, manteer kásuumaak kooluul mbi kúliroor. ²⁵ "Ínje nisankenuusanken ñátum di kúreg, bare nanan pánniriṅ no'onu eetut kasankenuul ñátum di kúreg, bare ireguul tien bee mati Ampaau. ²⁶ Di funak fukila panjilaw di kareesom. Ínje eenutuul panilaw Ampaau mati muyuul, ²⁷ mati Ampaau di fúko'ool namanjumaṅ máamak, mati jimaṅmanṅ ban di jifium mati Ampaau nípurumulo. ²⁸ Ampaau nípurumulo man ibil bee di dúniyaay, ban ínje bee épur dúniyaay man ilaañ bee di Ampaau." ²⁹ Kuriibaool di kommi, "Ahaa, iñeme nusankenumi tien, ban lee ñátum di kúreg kuceen!" ³⁰ Iñeme ñaa wúli tienolitien mati numammanj wanoosani, ban uceeṅut man an aregi waaf. Ñátum di mo'omu wúli nufiunfium au bati Atijamit núpurumulo." ³¹ Yensa naceeṅiimi, "Mante iñeme jifiunfium room?" ³² Bare nanan pánniriṅ ban súm níriṅuloriṅ niban, nampi kufasuumi búrom anoosani bee di síndo'ool. Panjikatom cebom pat, bare ínje lee cebom, mati Ampaau oomu di ínje. ³³ Ínje nireguureg mo'omu mambi jibaj kásuumaay di ínje. Di dúniyaay panjibaj bugaal báamak, bare jibeben úyegetuul, mati ínje niṅoolenṅoolen kánkumak kati dúniyaay iban."

17 Nan Yensa alakoeenumi kasanken di kuriibaool aban, naluenumi fatiya man ammi, "Ampaom, nanan níringi. Yíis bukanak mákalaam mati Añooli mambi Añiilau áyiis bukanak mákalaam mooli. ² Mati usenoomi kánkumak man aaken bukanak búrom kati dúniyaay mambi aseniil eroṅey yati bándoorey bee kan usenoomi. ³ Eroṅey yati bándoorey yoo eenomi emanjey, Atijamit ákonau alegenau, ban poop emanjey Yensa Apakenaau Áamakau an uboñulomi. ⁴ Ínje níyiyiis mákalaam mooli baabe di dúniyaay, mati nifabefabel burokab ban usenammi man ikaan. ⁵ Ampaau, laañenom mákalaam iñeme di bújonlenab booli, mákalaam mákonam man inaamooreenumi di au no'ona bala'a dúniyaay etuuki. ⁶ "Ínje nimanjemmanjen mati au bee di kan usenammi kápurumul di dúniyaay uye. Bukoo kooli, bare au usenaamiil, ban kusosof furi-

maf fooli líṅ. ⁷ Iñeme kumammanj mati wanoosani wan usenammi di au úpurumulo. ⁸ Niliikiteniiliikiten kurimak kan uliikitenammi, di kusofukomi. Di kumanjumi mati ínje di au nípurumulo, ban kufiunfium mati au úboñulaam. ⁹ Ínje oomu di elawey bee mati bukoo. Ínje ilee di elawey bee mati kati dúniyaay uye, bare bee mati kan usenammi, mati koo bukoo kooli.

¹⁰ Bukanak kúmboom kooli, kooli kúmboom, ban kuki-la pánkuyiisen tien mákalaam múmboom. ¹¹ Ínje ilee bo di dúniyaay iñeme, bare bukoo bukooku bo di dúniyaay. Ínje oomu nálaañul bee di au. Ampaau Álirooraau, pakeniil ñátum di kánkumak kati kareesak kooli, kareesak kan usenammi, mambi kukaan bukan kákon, nan man au di ínje ukaanaami ákon eeno.

¹² Nan ilakomi di bukoo nikaaniikaan man kukaan kákon di kánkumak kati kareesak kooli, kan usenammi. Nipooyiipooy, hani ákon ájimut rino aateenumi bee éjimmi. Mo'omu mubajomi mambi furimaf fati Atijamit fúliroor. ¹³ Bare ñaa ínje bee élaañul bee di au. Nisankensanken uwe nan ilakomi dúniyaay uye, mambi kubaj kásuumaak kálirooraak kákonak di ínje.

¹⁴ Niseniisen furimaf fooli. Bukanak kati dúniyaay kulatiilat mati bukoo lee kati dúniyaay, handeneen man ikaanutumi ati dúniyaay. ¹⁵ Ínje flawerit man oote kápureniiil di dúniyaay uye eeno, bare noote kapakeniil di Seetaanaay. ¹⁶ Bukoo kukaanut kati dúniyaay, nan man ínje ikaanutumi ati dúniyaay eeno moo. ¹⁷ Kaaniil kúliroor ñátum di malegenam. Furimaf fooli eenomi malegenam. ¹⁸ Nan man au uboñammi bee di dúniyaay, ínje iboñiimi bee di dúniyaay. ¹⁹ Bee mati bukoo ínje nisenoorosenoora ríṅ bee di au, mambi kusenoora ríṅ di malegenam bee di au. ²⁰ "Ínje elaw lee mati kuriibaak buke ceb, bare poop ínje elaw bee mati káyinenumi di ínje mati kurimak kooliil. ²¹ Ínje elaw mambi bukoo búromiil kukaan bukan kákon. Ampaom, ínje ilaw poop mambi kóomi di wulaal, nan man au oomu di ínje, ínje oomu di au, ban ñaa bukanak kati dúniyaay uye pánkuyinen mati au úboñulammi.

²² Nisensen kuriibaom mákalaam mákonam man usenammi, mambi bukoo kukaan bukan kákon, nan man au di ínje ukaanaami ákon eeno. ²³ Ínje oomu di bukoo ban au oomu di ínje, mambi bukoo kubil kukaan bukan kákon tien. Bukanak kati dúniyaay pánkulaul mati au úboñulammi ban mati au numammanj kuriibaom nan man au umammanj eeno. ²⁴ Ampaom, ínje nimammanj buke kan au usenammi mbi kulako tákon di ínje ban emmi. Pankujuk mákalaam múmboom man usenammi. Nusenansen mákalaam mati numammanj bala'a butuukab bati dúniyaay. ²⁵ Wáay, Ampaau ajoonaau, bukanak kati dúniyaay kumanjuti, bare ínje nimanjimanj, ban kuriibaom buke koo kumammanj mati au úboñulammi. ²⁶ Ínje nimanjenimanjen ai eenomi au, panironj di kamanjeniil mati au.

Panikammo man kamaŋak kooli bee mati ínje mbi kulako di bukoo ban ínje nilako di bukoo.”

18 Nan Yensa abanumi kúlatak uke, oo di kuriibaool kútípumi di kateyaak kati Keduron ban di kunokenumi boo di kafat. ² Yúdas, ápurumi di Yensa, oo poop namammanj bo tíen, mati Yensa di kuriibaool ninsi kujojobo. ³ Yúdas nabilumi bee di kafatak di kuriiboorulomi kayoonj kati kutiika Kúrooman di kan kúsimenaak kunifaanak di Kufarisaak kuboñulomi. Di kujawumi bee dóo man kooken síwunenuma, di kufon, di mútiikuma. ⁴ Yensa namammanj wanoosani waatumi bee kabajoak bee di oo, nápurulomi ajuum fáculiil naceenjiimi, “Ai jiñeseña?” ⁵ Di kulaañenoomi, “Yensa ati Nasaret.” Yensa naaniimi, “Ínje eenomi oo.” Yúdas, ápurumi di oo, man ajuume di bukoo. ⁶ Yensa naaniimi, “Ínje eenomi oo,” di kutotoroor ban di kulomi tentam. ⁷ Yensa naceenjiimi inki, “Ai jiñeseña?” Di kommi, “Yensa ati Nasaret.” ⁸ Yensa nalaañeniimi, “Niregureg mati ínje eenomi oo, ñaa kaanjaat ínje jiñeseña, moo jikaten karinomi buke kujaw.” ⁹ Naregumi mo’omu mambi kurimak kan asankeneenumi kúliroor, “Kan usenammi íjmut hani ákon.” ¹⁰ Simon Peter aakumi jiliba jabaake, náfoonul jo faac aban nacanumi kawosak káridak kati amiiceelau ati ásimenaau áamakau. Amiiceelau an kareesool eenomi Maluko. ¹¹ Bare Yensa nammi Peter, “Laañen jilibai di kafoonak koolijo. Mante eetut eraan éaanumaay yati mátaañiaam yan Ampaau asenammi?” ¹² Ñaa kayoonj kati kutiika Kúrooman, di arungaiil, di kupooyaak kati fukobaf fáamakaf kúloummi kusof Yensa ban di kukokenoomi. ¹³ Di mútiyaaram di kuruuoomi bee di Annas, ásimenaau áamakau di emit ekila, oo eenomi alolau ati Kayafas. ¹⁴ Kayafas o’omu ákonau aregeenumi kurungaak kati Kúyahuudak mati an ákon ecetey yoola ékoyume bukanak kati mofam búrom man kucet. ¹⁵ Simon Peter di ariiba aamu kuriibenriiben Yensa. Ariibaau aamu akila di ásimenaau áamakau kumanjoomanjoor, ñaa oo di Yensa kujawoorumi kunokenumi bee mo titoorey yati fankaf fati síndeey yati ásimenaau áamakau. ¹⁶ Peter najummi téeney yati fúlmutaf. Ariibaau aamu, an kumanjoorumi di ásimenaau áamakau, najawumi bee di araenaau ati fúlmutaf, man ájeetummi Peter anoken. ¹⁷ Araenaau akila ammi di kacegak naceenjumi Peter, “Mante au poop lee ákon ati kuriibaak kati ániinaau akila?” Peter naanoomi, “A’a, ínje let.” ¹⁸ Mati ñonkañ ñíkalaakalaa, kumiiceelak di kupooya kutiika kuyabeneene fúlumbo, di kujuumutomi man kommi di kálumbaak, noo Peter dóoro. ¹⁹ Ásimenaau áamakau naceenjumi kúceenj Yensa mati kuriibaool di kaliikitenak koola. ²⁰ Yensa nalaañenoomi, “Ínje nisankene-sanken pánlo di bukanak kati dúniyaay búrom. Ínje niliikiteneliikiten di kukobak kayiinkunak mba fukobaf fáamakaf, ban bukanolaal Kúyahuudak búrom kujoje-

mi. Ínje iregut hani waaf wayofoe di kutunt. ²¹ Wau kaane jiceenj kúceenj uke? Jiceenj kajamammi wan iregeeniimi. Koo kumammanj wan iregeenumi.” ²² Nan asankenumomi aban, ákon di kupooyaak kati fukobaf fáamakaf nayahoomi éfalakoora yákon, di aaney, “Mante mo’omu nootumi kalaañenak ásimenaau áamakau?” ²³ Yensa nalaañenoomi, “Kaanjaat nisanke-neensanken ñond, au oote káyiisenuwo. Bare kaanjaat wan isankenumi ujonjoon, wau kaane nuyahom éfalakoora?” ²⁴ Annas naboñoomi bakokerab bee bati Kayafas ásimenaau áamakau. ²⁵ Simon Peter oo man ajuume to kálumbaak, di kuceenjoomi inki, “Mante au poop lee ákon di kuriibaool?” Nañoosumomi, man aanoomi, “A’a, ínje let.” ²⁶ Bare ákon di kumiiceelak kati ásimenaau áamakau, acilooru ati ániinaau an Peter acanumi kawosool, naceenjoomi, “Mante lee au nijukeenumi di oo dóo di kafatak?” ²⁷ Peter nalaañumi añaosoor. Yarj too galab kéenak di kulitumi. ²⁸ Fati kajomooraf di bújomaraay pímm nan Yensa anjarimi di elupey yati Kayafas bee bati anifaanau ati Kúrooman, tan koonemi puretori. Bare kurungaak kati Kúyahuudak bukoo di kúkoil kunokenut bee dóo takum kusiko, mambi kuñoolen kuri di káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri. ²⁹ Pilat, anifaanau Ároomanau, najawumi téeney man aceenjiimi, “Kataakenak kei jibaje bee di ániinaau o’omu?” ³⁰ Di kulaañenoomi, “Kaanjaat ániinaau umu akaanut álaputa, létusofeenulool useni.” ³¹ Pilat naaniimi, “Íjeetumool tijigamenool ñátum di sílingaas soolul.” Kúyahuudak di kulaañenoomi, “Sílingaas soololaal sisenut buruj man an abuj an.” ³² Ban ñaa wan Yensa aregeenumi ukankan malegen mati ecetey yaano buu naate ecet. ³³ Pilat nalaañumi anoken dóo bati anifaanau ati Kúrooman man awonkumi Yensa, man aanoomi, “Mante au eenomi Áyiau ati Kúyahuudak?” ³⁴ Yensa nalaañenoomi, “Mante wan uceenja di fúko, mba kuceen kuregi man uceenj ínje?” ³⁵ Pilat nalaañenoomi, “Mante ínje Áyahuud room? Bukani di kúsimenaak kunifaanak kooliil kúsofuli kusenom. Kama au waa nukaane?” ³⁶ Yensa nalaañenoomi, “Íyiaj jumboom lee jati dúniyaay uye. Kaaneemmojaat kuriibaom pankutiiken man kupaenom di kañenak kati kurungaak kati Kúyahuudak. Bare íyiaj jumboom lee jati dúniyaay uye.” ³⁷ Pilat nalaañenoomi, “Ñaa kama au áyi?” Yensa nammi, “Au urege ínje áyi. Mati moo ínje iwolimi. Ínje nijawulojaw bee káyiisen malegenam bee di dúniyaay uye. Anoosani ati malegenam oo ajamemi furimom.” ³⁸ Pilat naceenjoomi, “Kama waa eenomi malegenam?” Nan Pilat asankeneenumi mo’omu aban, nalaañumi ápur bee di Kúyahuudak naaniimi, “Ínje ijukut májakaatie di oo. ³⁹ Bare nan man muyuul jibajumi mukaana mati kufannaaniñuul, man ínje nikanenekaten an ákon di dán bukanak kukuleimi mati muyuul di nanan nati káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri. Mante jimam-

manj man ikaten Áyiau ati Kúyahuudak?"⁴⁰ Di kulaañenoomi man kukaabuloorumi, "Aa, lee ániinaau o'omu, bare Baraba!" Baraba nakankaan álaputa.

19 Pilat naregumi man kuñar Yensa kutek máamak.² Ban kutiikaak di kunapumi úlind kaan nan bompoŋ bati áyi man kuloopenumi di fúkaaf foola. Di kukaano'oomi kaloa káamak kakaayene éyem nan kati áyi.³ Di kubilumi bee di oo, di aaney, "Atijamit akati di karulen ebaj fuyiif fabaake! Áyiau ati Kúyahuudak!" Di kunagoomi ñátum di uñenaw.⁴ Pilat nalaañumi ápur bee téeney man ammi bukanak, "Ínje pániŋarulool bee di muyuul iñeme, bare di jimanj tén mati ijukut wájakaatie di oo."⁵ Yensa nápurulomi bee téeney baloopene úlindaw wanapimi kaan nan bompoŋ áyi di poop bakaanoerab kaloa káamak kakaayene éyem. Pilat naaniimi, "Jjiker, ániinaau oome!"⁶ Nan kúsimenaak kunifaanak di kupooyaak kutiikaak kujukoomi ceb, di kucibuloorumi, "Faanjenool! Faanjenool!" Pilat naaniimi, "Jiŋarool di kúkouul manti jifaanjenool, mati ijukut waaf wájakaatie di oo."⁷ Kurungaak kati Kúyahuudak di kulaañenoomi, "Wúli nubabaj élinga, élingaay ekila wan eregumi oo aate ecet, mati naane oo Añiilau ati Atijamit."⁸ Nan Pilat ajammi kurimak uke, nafaŋ man ákolie no'ona.⁹ Nalaañenumi Yensa man anoken dó bati arungaaui ati Kúroomanak inki ban naceenoomi, "Bei núpurumu-lo?" Bare Yensa alaañenutool.¹⁰ Moo kaane Pilat nammi, "Letusanken di ínje? Mante umanjut mati ínje nibabaj kánkum kati bee kakateni mba kánkum kati bee kafaanjeni?"¹¹ Yensa nammi, "Au ubajut kánkum bee ekaan ínje waaf leejaat kánkumak kaseneenimi bee di au kápurumul fatiya. Bare asenumi ínje bee di au nafaŋ man akaane wájakaatie."¹² Moo Pilat asofumi mati kakatenool. Bare Kúyahuudak di kucibuloorumi, "Ukatenjaat ániinaau umu, moo au lee apaalau ati Áyiau Áamakau. Anosani akammi fuko'ool áyi, oo alatoora ati Áyiau Áamakau."¹³ Nan Pilat ajamulomi kurimak uke, nápurenulomi Yensa téeney bee di fáculiil inki aban. Pilat nalakomi di ejunkutey yati bagamab tanat tan koonemi Gabaata di kasankenak kati Kúhiburak.¹⁴ Noo di kalofa nanan nati kajuun balaraay man tooke funakaf fati Kajonjoorak kati Káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri. Pilat nammi Kúyahuudak, "Jjiker Áyiau ooluul!"¹⁵ Di kucibuloorumi, "Jjaw di oo, jjaw di oo man jifaanjenool!" Pilat naaniimi, "Mante jimamanj man ikaaniil kafaanjen Áyiau ooluul?" Kúsimenaak kunifaanak kulaañenumi, "Wúli ubajut áyi leejaat Áyiau Áamakau."¹⁶ Pilat naseniimi Yensa man kafaanjenoomi.¹⁷ Yensa najawumi bee téeney man arookomi ébaarey yoola yati búpinab, nabilumi bee tanat tan koonemi Kakonkaam. Di kasankenak kati Kúhiburak, Golugota.¹⁸ Too kafaanjenoomi, di kafaanjenoomi oo di kúniine kuceen kugaba, ákon di báridool, aamu di bamayool, man

Yensa oo titooriil.¹⁹ Pilat naciikumi kurim ban di nakammi man kafaanjeni fatiyenaay yati ébaarey yati búpinab. Kurim kukila kuliikenumi mo'ome, "Yensa ati Nasaret, Áyiau ati Kúyahuudak."²⁰ Kúyahuudak kajuupoe kujujuk baciikerab ubu, mati tanat tan Yensa afaanjenimi lolof di ésukey yáamakey ekila. Ban baciike ñátum di kasankenak kati Kúhiburak, di kati Kulatinak, di kati Kúgirikak.²¹ Kúsimenaak kunifaanak kati Kúyahuudak di kommi Pilat, "Takum uciik to, 'Áyiau ati Kúyahuudak,' bare, 'Ániinaau ume naane, Ínje eenomi Áyiau ati Kúyahuudak.'"²² Pilat nalaañenoomi, "Wan iciikumi, niciciik iban kare."²³ Nan kutiikaak kafaanjenumi Yensa di ébaarey yati búpinab kuban, di kuñarumi wañool man kucacumi upandaŋ ubakiir, atiika anosani kapandaŋ kákon, ban poop di kuñarumi kalooool kabaakak kati síndeneey, kabajutumi fusuk.²⁴ Di koonoorumi, "Takum utuutulal ko, bare nukaanaal baluk man ujukaal ai aate ekil." Mo'omu mukaanikaan mante furimaf fati Atijamit mbi fúliroor, "Di kucaaboorumi wañom titooriil, ban mati kalooool kabaakak kati síndeneey di kukammi baluk."²⁵ Ñaa kutiikaak di kukammomi. Kajummi lof di ébaarey yati búpinab yati Yensa koo eenomi Yensa iñaayool, di atiool, di Mariyaama aseekau ati Kulopa, di Mariyaama ati Magadalen.²⁶ Nan Yensa ajukumi iñaayool di ariibaool an amaŋumi man ajuume lof, nammi iñaayool, "Inaa, jiker, usofool nan añooli!"²⁷ Nammi ariibaau, "Jiker, usofool nan iñaayi!" Kápurumul to ariibaau naŋaroomi bee síndo'ool man alako nan an ati fiilool.²⁸ Nan mo'omu muwuujumi, Yensa bamanjerab mati doo búrom bamban, nammi (man furimaf fati Atijamit fúliroor), "Ínje baraanab burianri."²⁹ Bajeembaj ebool yati binegar yajuume to, di kuñarumi jibur di kuboopenumi di binegar ban di kukaanujomi di funuk kuban di kuyitenufomi bee di butumool.³⁰ Nan Yensa ajakenumi binegarey, nammi, "Ñaa bamban kare!" Naleebumi ekondoorey las ban yuutool di épurul.³¹ Mati man reoorumi di funakaf fati Kajonjoorak, mampi makammi wiinjaw takumbi ulako di síbaaras sati búpinab (mati furabooraf fukila fukankaan funakaf fati kálebi-enak fáliroore máamak), Kúyahuudak di kulawumi Pilat mambi úkamunaw wati kafaanjenimi utujeri, ban wiinjiil di úwalenuli di so.³² Ñaa kutiikaak di kubilumi man kutujerumi úkamunaw wati átiyaarau, di wati agabuntenu kafaanjenimi di Yensa tén tákon.³³ Bare nan kúriinŋumi Yensa, di kujukumi mati oo nacecet aban, kutujerut úkamunool.³⁴ Ákon di kutiikaak, manoosani, nayahumi Yensa kabaay di kafeefool, yaŋ too galab fúsimaf di mumelam di síyuoulo pasasas.³⁵ An ajukumi wabajomi, oo aakumi káyiisenak, káyiisenak koola kukankaan malegen. Nammanj mati malegenam ceb narege mambi muyuul poop jifiium.³⁶ Mo'omu mukankaan mambi furimaf fati Atijamit fúliroor, "Hani kool kákon kootut katujeri."³⁷ Ban furi-

maf fati Atijamit foone, "Pankoote kajikerool an kuyahumi." ³⁸ Nan mo'omu múpurutomi, Esufa ati Ari-mate, ariiba ati Yensa ñátum di kutunt, mati nákolikoli kurungaak kati Kúyahuudak, oo nalawumi Pilat man asenool buruŋ manteer mbi aŋar biinjab bati Yensa tiafok. Ñaa naŋarumi biinjab ájeetummi tiafokubomi. ³⁹ Nikodemos, poop, abuyeenulomi abil bee di Yensa di fukaraay, oo poop nájeetumulomi sumurun di aloe doo dagaasoorimi man kujoonen mumelam mapute-mi súum mati biinjab, wáriiŋe síkilo kabanen di uñen. ⁴⁰ Kúniinaak kugabaak di kuŋarumi biinjab bati Yensa, ban di kuguububomi di jíboocin di mumelam mapute-mi súum, nan man Kúyahuudak kukaanemi kafokak kooliil eeno. ⁴¹ Tan Yensa afaañeneenimi bajeembaj kafat kalofe to, dóo di kafatak kukila babaj dó fuyaak funkul fan an afokureruti. ⁴² Mati funakaf fati kajon-joorak kati funakaf fati kálebienak ban poop fuyaakaf fulolof to, di kúfokudomi Yensa.

20 Di funakaf fútiyaaraf di funoomaf di bújo-maraay, Mariyaama ati Magadalen ajawumi bee di fuyaakaf fati tan kufokumi Yensa, bala'ab bagalout, ban najukumi mati fukoobaaf fácilimbeneenimi di fuyaakaf babakene. ² Nateyulomi bee di Simon Peter di ariibaau aamu, an Yensa amaŋumi. Naaniimi, "Kuŋaŋar biinjab bati Yensa di fuyaakaf, ban wúli umanjut bei kufokoomi!" ³ Peter di ariibaau aamu kuteyulomi kujaw bee di fuyaakaf. ⁴ Koo poopiil di kúrupo sít jíteyay, bare ariibaau aamu nateyumi awuuj Peter man amondumi áriiŋ to. ⁵ Náñupumi man álulen dó ban najukumi jíboociney cebuyo dó, bare oo anokenut dó. ⁶ Simon Peter náriiŋulomi, oo poop nanokenumi dó yaw di fuyaakaf, ban najukumi jí-boociney cebuyo dó tentaam. ⁷ Di poop najukumi jipeketaj jáfimenumi fúkaaf foola. Joo jilakout di jí-boociney tákon bare man jibooñi jilako búto. ⁸ Ñaa ari-ibaau aamu, amondumi áriiŋ di fuyaakaf, nanokenumi poop, ban najukooromi nafiummi. ⁹ Nanan nikila Peter di ariibaau aamu kúlaulut furimaf fati Atijamit wan furegumi mati Yensa aate káyitoul di kacetumi. ¹⁰ Kuri-ibaak di kulaañumi bóot. ¹¹ Mariyaama bajuume téeney yati fuyaakaf man alokumi, náñupumi man álulen dó. ¹² Nájukudomi simaleeka sigaba, bakaanoe wañ wátumpaay púl, balakoe ban biinjab bati Yensa boomeenimi. Yaayu balakoe di kúkaak yaayu di úka-munaw. ¹³ Di siceŋoomi, "Aseekau, wau kaane noom di búlok?" Nalaañenusomi, "Mati kuŋaŋar Akiiyaom, ban imanjut bei kufokoomi." ¹⁴ Oo di eregey mo'omu aban ceb, nátiwoorumi najukumi Yensa bajuume to. Bare álaulut mati oo Yensa. ¹⁵ Yensa naceŋool, "Aseekau wau kaane noom di búlok? Ai nuñeserool?" Aseekau akila nasofoomi oo eenomi acookooraau ati kafatak, naanoomi, "Arungaau, regom kaanjaat au uŋarool újeetum bee buceen, moo ínje paniŋarool íjeetum." ¹⁶ Yensa naanoomi, "Mariyaama." Nátiwoo-

rumi man aanoomi di kasankenak kati Kúhiburak, "Raaboni!" (yoo eenomi Aliikiten). ¹⁷ Yensa naanoomi, "Takum usofom, mati ínje ilaañoorut bee di Ampaau. Bare jaw bee di kupaali kuriiba man uregiil mati ínje elaañ bee di Ampaom di Ampaul, Atijamit úmboom di Atijamit ooluul." ¹⁸ Mariyaama ati Magadalen na-tookumi kuriibaak man aaniimi, "Ínje nijujuk Akiiyaau!" Naregiimi wan Yensa aregoomi. ¹⁹ Di káliimak kukila, di funakaf fútiyaaraf fati funoomaf, kuriibaak di kuwambenoorumi tan kommi fujoj, mati kúkolikoli ku-rungaak kati Kúyahuudak. Yaŋ too galab, Yensa na-jummi titooriil ban naaniimi, "Kásuumaayak kooku di muyuul." ²⁰ Nan aregumi mo'omu aban, náyiisiimi kúyokumak kammi di uñenool di kafeefool. Kuriibaool di kumaayoorumi nan kujukumi Akiiyaau ooliil. ²¹ Yensa naaniimi inki, "Kásuumaayak kooku di muyuul. Nan man Ampaau áboñulammi, moo neete éboñul muyu-ul." ²² Nan aregumi mo'omu aban, nafuuteniimi ban naaniimi, "Jiyab Búyegetab Bátienaab. ²³ Jibonketujaat majakut mati anoosani, mubonketibonket. Bare jibon- ketutujaat majakut mati anoosani, mubonketuti."

²⁴ Tomas, ákon di kuriibaak uñeney di kugabaak, an kuwonkemi Magabaam, oo noo amaatur to nan Yensa abilumi. ²⁵ Kuriibaak bukaaku di koonoomi, "Wúli nuju- juk Akiiyaau." Bare nalaañeniimi, "Letifium leejaat ínje nijujuk kúyokumak kati bafaanjerab bati bacupab di uñenool di kafeefool man igoruko ñátum jisinkom." ²⁶ Nan bajumi kunak futok di kúfeegiir, kuriibaool di kulakomi inki síndeneey yati kalimbisak, no'onu Tomas dóoro. Kábabumaak bawambene, bare yaŋ too galab, Yensa najummi titooriil, nammi, "Kásuumaayak kooku di muyuul." ²⁷ Yensa nammi Tomas, "Gor taate di jisink- ki, jiker uñenom, ñuur kañeni man ugor kafeefom, takum ukaan nan kakaanutumi kufiumaay, ufium." ²⁸ Tomas nalaañenoomi, "Akiiyaau úmboom, Atijamit úmboom!" ²⁹ Yensa naanoomi, "Mante núyinenyinen mati nujukanjuk? Jakuuajak kajukutammi bare di kúyi- nen." ³⁰ Yensa nakankaan wajamurerutimi uceenaw wajuupoe di bújonlenab bati kuriibaool, wan umanje búrom waciikuti di búkaay uye. ³¹ Bare ure riciikiik mambi jifium mati Yensa eenomi Apakenaau Áa- makau, Añiilau ati Atijamit, ban mati kápurumul káyi- nenak di oo mbi jibaj eroŋey di kareesom.

21 Di múlamukaam, Yensa nalaañumi arajen fuko'ool inki kuriibaool kafintak kati Falaf fati Tiberia. Mo'ome moo náyiisenimi fuko'ool eeno. ² Si- mon Peter, di Tomas an kuwonkemi Magabaam, di Natanael ati Kana yati Galili, di kuñiilak kati Jebede, di poop kuriibaool kugaba bukaaku kulakoe tákon. ³ Si- mon Peter nammi, "Ínje bee ejaw jaleebaj." Di kommi, "Wúli panujawooraal." Di kujawumi tikujupo di busaanaiil. Bare di fuk fukila kusofut hani waaf. ⁴ Nan bala'ab bulakomi étebuley, Yensa najummi di kafintak, bare kuriibaool kúlaulut oo eenomi Yensa. ⁵ Yensa na-

wonkulomi, “Kupaalom, mante jisosof siwol room?” Di kulaañenoomi, “A’a.” ⁶ Naaniimi, “Jileeb fuḡabaf kañen kúrid kati busaanaab, panjisofi!” Ñaa di kuleebufomi, ban ñaa kuḡoolenut kúñakul bee di busaanaab, mati kajuupoak kati siwolas di fo. ⁷ Ariibaau akila an Yensa amanjumi nammi Peter, “Oo Akiiyaau!” Nan Simon Peter ajammi oo eenomi Akiiyaau, nakaanomi wañool, mati nágaayilooreengaayiloor kaloaool bee mati burok, ban nayahoorumi di mumelam. ⁸ Bare kuriibaak karinobomi di busaanaab, man koom di éñakuley fuḡabaf fameenjumi di siwolas bee di kásikak, titooriil ríndiij símeetar ceme. ⁹ Nan kuriibaool kúpurulomi bee di kásikak ceb, di kujukumi ewol man erembeni too di fubolaf, mbúur bapanene to. ¹⁰ Yensa naaniimi, “Jíjeetumul siwol saasu san jisofumi iñeme.” ¹¹ Ñaa Simon Peter nájupomi di busaanaab man áñakuumi fuḡabaf bee di kásikak, foo bameenjerab siwolas sáamakas, sáriiñe ceme di bukan kugaba di uñen di sifeegiir. Handeneen man sijuupoña di fuḡabaf, foo futuutulout. ¹² Yensa naaniimi, “Jibil man uriaal tóbodo.” Bajut hani ákon di kuriibaool akaañene bee eceenool, “Au ai?” Kumammanj tíen mati oo eenomi Akiiyaau. ¹³ Yensa nabilumi anjarumi mbúurey man aseniimi, ban nakammi mákonam di siwolas. ¹⁴ No’onu noo eenomi ñáfeegintenañ nan Yensa ápurulomi kuriibaool, káñarum nan áyitouloenumi di kacetumi. ¹⁵ Nan kurimi tóbodo kuban, Yensa naceenjumi Simon Peter, “Simon, añiilau ati Yohan, mante numanjanmanj wuuj buke?” Peter nalaañenoomi, “Éey, Akiiyaau. Au numammanj mati ínje nimanjanmanj.” Yensa naanoomi, “Fenden musahaom.” ¹⁶ Ñagabuntenañ Yensa naanoomi, “Simon, añiilau ati Yohan, mante numanjanmanj?” Peter nalaañenoomi, “Éey, Akiiyaau. Au numammanj mati ínje nimanjanmanj.” Yensa naanoomi, “Mat sisa-

haom.” ¹⁷ Yensa naceenjumi ñáfeegintenañ, “Simon, añiilau ati Yohan, mante au numanjanmanj?” Peter súmutool mati naceenjoocen kúceenjak ñáfeegintenañ iñeme nammi, “Mante au numanjanmanj?” Peter naanoomi, “Akiiyaau, au numammanj wanoosani búrom, numammanj mati ínje nimanjanmanj.” Yensa naanoomi, “Fenden sisahaom. ¹⁸ Ínje eem di eregi malegenam, nan ukammi ápura, au di fúkoí nukaanokaano wañ wanoosani ban nujawejaw banoosani ban umanjumi. Bare nampi ufanlenumi, an aate ekaani wañ ban nájeetumi banoosani hani ban usofutumi bee ejaay beet.” ¹⁹ (Yensa narereg mo’omu bee káyisen mati ñátum di ecetey yaano buu Peter aate kálebien Atijamit.) Ban nan aregumi mo’omu aban, naanoomi, “Riibenom.” ²⁰ Peter nátiwoorumi najukumi bálamukool ariibaau aamu an Yensa amanjumi nahariibeniil. Akila ákonau alakoeenumi alof Yensa nan kulakomi di káliimenak, ban naceenjenumi, “Akiiyaau, ai aatumi bee épurey di au?” ²¹ Peter naceenjumi Yensa, “Akiiyaau, kama ñaa ániinaau ume?” ²² Yensa nalaañenumi, “Imanjanmanj akila panalako di ínje bee nampi ilaañulomi, mo’omu di au waa? Riibenom!” ²³ Kákuulujak tentaam kuyiisoorumi nañ titoorey yati kuriibaool bukaaku búrom mati ariibaau ume aatut ecet. Bare Yensa aregutool mati oo aatut ecet. Nammi mo’omu ceb, “Imanjanmanj akila panalako di ínje bee nampi ilaañulomi, waa butumi boom bo?” ²⁴ Ariibaau ume ákonau aregumi mati wabajomi búrom, anau akila poop aciikumi. Ban wúli numammanj mati wan aregumi ukankaan malegen. ²⁵ Yensa akaaneenumi waaf uceen wajuupoe. Kaaneenjanmanj woo búrom bacike wákon-wakon, nisofeene síbukaas sikila dúniyaay uye leteḡoolen yookenuso.

MUKAANAAM

1 Anifaanau áamakau Teofil. Di búkaay yúmboom étiyaarey, niciciik waafaw búrom, wan Yensa akammi di wan aliiitenumi, kánjarum no'ona nan atoojumi burokab boola, ² bee mo di funakaf fan ájeetumimi di bukinab bajakaab. Bala'a anjarimi, Yensa nakammi Búyegetab Bátienaab man bújaatiken kúriiñenaak kan amukenumi. ³ Wáriiñe kunak bukan kuga-ba oo baceterab aban, náyiisenooro tíen di uruñ waju-poe mati náyitenuliyiten di kacetumi. Ban narajulomi kúriiñenaak koola ban nasankeniimi mati jáyiaj jati Atijamit. ⁴ Nan Yensa aameenumi di bukoo nagameniimi tíen, takum kúpur Yerusalem, bare mbi kukob wan Ampaau áligeenumi. Ínje nireguureg mati wo. ⁵ Yaaya, an jimanjumi, nátiigulenetiigulen bukanak ñátum mumel, bare di kunak kupinaay fácul Atijamit pánatiigulenuul ñátum Búyegetab Bátienaab." ⁶ Nan kúriiñenaak kujojumi tákon di Yensa, di kuceenoomi, "Aki-iyaa, mante au iñeme pánulaañenul jáyiaj bee di bukanak kati Isirael man kurung?" ⁷ Yensa naaniimi, "Lee muyuul mambi jimanj nanan di kéel kan Atijamit Ampaom ajuumenumi di fujuumaf foola fúkoufo. ⁸ Bare nampi Búyegetab Bátienaab buwaloulomi bee di muyuul, ban panjiyab kánkum ban di jikaan kúyiise-naom bee di bukanak kati Yerusalem, di mofam mati Yúdea di Samaria búrom, bee mo ban dúniyaay ereulomi búrom." ⁹ Yensa abanumi kasankenak piyout mo'ome nan kulakomi kajikerool nanjarimi bee fatiya, ban mati furolaaf kuñoolenut kujukool. ¹⁰ Di kulakomi kajikerak fatiya man ammiñaa ejaay, yan too galab kúniine kugaba kakaanoe wañ útumpaay púl di kujumiil to. ¹¹ Di kooniimi, "Bukanak kati Galili, wau kaane di joom di kajiker fatiya? Yensa o'omu, anjarimi bee fatiya, di mo'omu mákonam pánalaañul nan man jujukoomi eeno najaw." ¹² Kúriiñenaak di kulaañumi bee Yerusalem kápurumul di furembooraf fan koonemi Uwoliw, falofumi Yerusalem, káloiak koolifo di ésukey ekila kúriiñe ékilomeetar yákon. ¹³ Kunokennoken di ésukey ban di kuremboorumi bee kalimbisak kammi di fatiyena, tan kulakomi tákon di bukoo, Peter, Yohan, Yankuba, Anduru, Filip, Tomas, Batolome, Matiu, Yankuba añiilau ati Alif, Simon an ati di fujuumaf fati kafanumi man kumañe mofiil di Yúdas añiilau ati Yankuba. ¹⁴ Kukila kujojjoj tákon di búyeget bákon mansi kulaw, koo di kuseek kupinaay, ákon di bukoo Yensa iñaayool Mariyaama, di Yensa kutiool. ¹⁵ Di ku-

nak kukila, Peter nayitomi ajuum titoorey yati kutiool kuriibaak, (kuriibaak kati Yensa di kujojumi káriiñe ceme di kabanen), man ammi, ¹⁶ "Kutiom, furimaf fati Atijamit footeene kálireni. Búyegetab Bátienaab bukammi Dauda man asanken mati Yúdas. Nasanke-neensanken no'ona wampi Yúdas akammi. Yúdas o'omu arungeenumi kúniinaak kajawulomi man kusof Yensa. ¹⁷ Yúdas noo ákon di wulaal, ban búrokeenoli bákon. ¹⁸ (Yúdas nanommi kalaak kuceen aban di sígo-daas san kucaamoomi mati bújakaataab boola, ban nalomi kúsinkitiñ acetubomi, ápambumi manteer mullaam moola búrom muranjumi. ¹⁹ Ban bukanak búrom kacinum Yerusalem di kujammi mati mo'omu búrom, ban kalakaak kukila kuwonkemi, Akeedama, yoo eenomi, Kalaakak kati Fúsimaf.) ²⁰ Mati di búkaay yati Jábuura ciikiiki, 'Jikat síndo'ool man elako tíkaaruyo, ban takumbi an acin dó.' Ban 'Jikat mbi aceen anjar burokool.' ²¹ Moo kaane wúli noote kamuken ániine aceen man alako burokab bati Yúdas. O'omu aate ekaan an ákon di bukanak káriibenolimi di kunakak búrom kan Yensa alakoeenumi di wúli, ²² biñoo nan Yaaya átiigulenoomi bee mo funakaf fan anjarimi di wulaal, Atijamit ájeetumoomi di wulaal bee di bukinab bajakaab—ákon di kúniinaak naate kanaamoor di wulaal nan áyiisena mati káyitoulak koola di kacetumi." ²³ Naa di kusenumi urees ugaba, Esufa an kuwonkemi Barusaba, kasaafak koola koo eenomi Yusuto, di Matias. ²⁴ Di kulawumi, man kommi, "Akiyaau, amanjumi sísigiras sati bukanak búrom, yíisoli buku kugabaak ai numukenumi ²⁵ man anjar burokab ube bati áriiñenaau ban Yúdas ábetenolimi man ajawumi. ²⁶ Di kukammi baluk bee mati bukoo, di bulomi di Matias. Oo kubenenumi di kúriiñenaak uñeney di ákonau.

2 Nan funakaf fati káaningak kati Pentekosut fúriiñjumi kuriibaak di Yensa búrom di kujojumi tín tákon. ² Yan too galab kasuñjut di kúpurumulomi fatiya nan fárus fúfúutenulo di kánkum káamak, ban di kumeenumi kalimbisak dán kulakomi. ³ Di púruliimi fús, waaf waano nan kúredimp fati bújeek, buyiisoore di buwalomi bugor ákon-akon aantomi. ⁴ Búyegetab Bátienaab bookiibook ban kutaatumi usanken uceen wálauleriiti, nan man Búyegetab Bátienaab bukaaniimi buseniimi man kusanken mo. ⁵ No'onu di ésukey yati Yerusalem Kúyahuud kuceen kukoba káamak kápurumulomi di mof manoosani búrom di dúniyaay

kalakoeen dó. ⁶ Nan kujammi kasuunjutak uke, jameeney yati bukanak di ebilumi tákon. Bukoo búrom di sayiimi mati kulakolako ejamiil anoosani nasanken di kasankenak koola fúkouko. ⁷ Di wáaloimi ban di kaaniimi síwoonor, man koone, “Jé! Bukoo búrom kasankenemiña lee kati Galili?” ⁸ Buu kaañña, búromolaal nujamaal anoosani nájamumiil di kasankenak koola fúkouko? ⁹ Bukaaku di wulaal kápulumulomi di mofam mati Parut, Medoi di Elamite. Bukaaku poop kápulumulomi di mofam mati Mesopotamia, Yúdea, Kapadokia, Ponto di Asia, ¹⁰ Furugia, Pampulia, Misira, di upan uceen wati Libiya kalofa ésukey yati Kurene. Bukaaku kápulumulo Róoma, bukaaku Kúyahuud di bukaaku kalaañumi kusof buruñab bati Kúyahuud, ¹¹ Kukurete di Kuraab. Wulaal búrom nujamaalejam di kusanken ñátum di usankenaw woololaal mati waja-murerutimi man Atijamit akammi.” ¹² Di wáaloimi ban di kaaniimi síwoonor, man koonoorumi, “Mo’ome waa?” ¹³ Bare bukaaku di jameeney di kúnaruliil man koone, “Buku kurandaan bunk kupooñ!” ¹⁴ Bare Peter, najummi di kúriiñenaak uñeney di ákonau, ban nasankenumi fatiya di jameeney bákoliut nammi, “Muyuul kati Yúdea di muyuul kacinumi di Yerusalem, mbi jimanj mo’omu tien, jíyenten kurimom. ¹⁵ Bukanak buku kúkaliut nan man jisofumi eeno, mati iñeme sirig futok di sibakiir di bújomaraay ceb. ¹⁶ Bare jíyenten mo’omu moo aboñaau Yoel asankeneenumi, man ammi, ¹⁷ ‘Di kunakak kúlamukaak, Atijamit naane, Ínje pániwalenul Búyegetab búmboom bee di anoosani, ban kuñooluul kúniinaak di kunaaraak pánkuriinjen furimaf fati Atijamit, ban kúpuraak kúniinaak kooluul pankujuk malegenam mápurumulomi di Atijamit nan sáaut, di poop kunifaanak kooluul pankumanj malegenam mápurumulomi di Atijamit di sáaut sooliil. ¹⁸ Éey, di kunakak kukila, kumiiceelom kúniinaak di kunaaraak Pániwalenuliil Búyegetab búmboom, ban pánkuriinjen furimaf fúmboom. ¹⁹ Pániyiis mukaanaam máamakam máriinumi síwoonor di fatiyaay, ban pambaj kúmanjum kúbuto tentaam, pambaj fúsím, sambun, di fakoor fárimene. ²⁰ Bala’ab pambulaañ érim túk, jileenjaj pánjyem nan fúsím, bala’a funakaf fati Akiiyaau fúriin, funakaf fafañumi man fúkalaae di kunakak búrom. ²¹ Ban ampi awonkumi kareesak kati Akiiyaau panapak.’ ²² “Bukanak kati Isirael, jíyenten kurimak uke: Yensa ati Nasaret, ániine an Atijamit áyisenuumi tien mati Yensa di akila nápurumulo, ñátum di ekaanooley man akaan wajamurerutimi, di mukaanaam máamakam máriinumi síwoonor, di kúmanjum. Muyuul búrom jimammanj. ²³ Yensa umu, oo Atijamit di fúko’ool asofeenumi biñoó no’ona ban námanjaalieemmanjaali mati pankusofool kusenool muyuul. Muyuul jíbujuumoomi di uñenaw wati kamanjutumi sílingaas sati Atijamit man kufaanjenool di ébaarey yati búpinab. ²⁴ Bare Atijamit náyitenuloomi di

kacetumi, ban napakenoomi di jariey yati ecetey, mati ecetey enoolenut esofool di kánkumak kooliyo. ²⁵ Mati Dauda nasankensanken mati oo, ‘Nijukejuk Akiiyaau nanoosani fáculom, ínje búyegetom leebugaal mati oomu di kañenom kúrid. ²⁶ Moo kaane búyegetom bufintofinto, ban fúredimpom foofu di kamaayoor, ban eniilom panelako di fúgolum. ²⁷ Mati au Atijamit letukat yuutom di Esuney, letukat biinjab bati arokai afiumaay man bukaño dóo di fuyaakaf. ²⁸ Au numanje-nammanjen uruñaw waje’emi bee di eroney elegeney, kalakaak kooli di ínje pankusenom kásuumaay mákas. ²⁹ “Kutiom, ínje eete ereguul tien mati afannaaniñolaal Dauda naceteenumi di kufokeenoomi ban fuyaakool foofe baabe di wulaal bee mo jaat. ³⁰ Bare nakaa-neenkaan aboña, ban namanjeemmanj mati Atijamit wan abaateenoomi panakaan. Atijamit naregeenreg Dauda, ákon di úwoolorumaw woola panakaan áyi. ³¹ Dauda nájukaalimi ban nasankenumi mati káyi-toulak di kacetumi kati Apakenaau Áamakau. Ban nalakomi kasankenak mati Apakenaau Áamakau letakaten yuutool di Esuney, mba biinpool man buput dóo di fuyaakaf. ³² Yensa umu, Atijamit áyitenuloomi di kacetumi, ban wulaal búrom nujukaajuk malegenam mukila. ³³ Yensa nalakenimi di báridab bati Atijamit, Ampaool, ban nasenoomi Búyegetab Bátienaab, nan man Atijamit áligeenumi. Ban Yensa poop asenolaami Búyegetab Bátienaab woo eenomi wan jijukeña di wan jijameña. ³⁴ Mati Dauda atebenuti bee di bukinab bajakaab, bare oo di fúko’ool nammi, ‘Atijamit Akiiyaau narereg Akiiyaau úmboom, Lako di báridom, ³⁵ bee nampi ikammi kulatoori fútobojumaaf fati úkamuni.’ ³⁶ Bukanak kati Isirael búrom koote emanj tien mati Atijamit nakankaan Yensa umu, an muyuul jifaanenumi di ébaarey yati búpinab, Akiiyaau di Apakenaau Áamakau.” ³⁷ Nan bukanak kujammi wan Peter asankenumi mo’omu, úyegetiil di ujisumi máamak, di kommi oo di kúriiñenaak bukaaku, “Kútioli, wúli waa noote ekaan ñaake?” ³⁸ Peter nalaañenumi, “Jítiiwoor jikat bálamuk majakutuul, ban anoosani di muyuul átiiguleni di kareesak kati Yensa Apakenaau Áamakau, mambi majakutuul mubonketi, ban Atijamit panasenuul kawulak kati Búyegetab Bátienaab. ³⁹ Mati Atijamit nálig bee di muyuul, di kuñooluul, di kacinumi ban lóie, di anoosani an Akiiyaau Atijamit awonkulomi bee di fúko’ool.” ⁴⁰ Ban Peter nalawiimi ñátum di kasankenak kajuupoe, di aaney, “Jipakenooro di kájoonaataak kati bukanak kati jaat.” ⁴¹ Kajammi wan Peter asankenumi man kuñar kukaan di úyegetiil, koo kútiigulenimi. Funak fukila di bajumi bukan káriinje síwili sífeegiir kabenumi di bukoo. ⁴² Kumammanj máamak bee kasofoor wan kúriiñenaak kulakomi kaliikiteniilak, di ebaj bapaalaayab, di kutingoor usoor, di elawey. ⁴³ Atijamit náyiisenyiisen mukaanaam máamakam máriinumi síwoonor di kúmanjum kápulumul di kúriiñenaak ban

ekolaay di elakomi di anoosani. ⁴⁴ Ban kúyinenaa búromiil kurulenumi ecin tákon ban wan kukilumi búromiil too kure'e. ⁴⁵ Di kunoomenumi wanoosani'iil, man kucaaboorumi sígodi'iil nan man ceenjumi man anoosani abaj. ⁴⁶ Funakoofunak di kurulenumi kamaator di fukobaf fáamakaf tákon ban di kutingoor usoor di sísendoiiil, di furi tákon di úyeget wajinlene di poop úyeget wáwambuloe, ⁴⁷ nan kulakomi esaley Atijamit. Bukanak búrom di kuwaleniil jak, ban funakoofunak Akiiyaau nájeetummi kapakumi nabeneeniil too di bukoo.

3 Funak fákon Peter di Yohan di kulakomi kareemboor bee fukobaf fáamakaf, no'onu man riije erigey éfeeginteny di tutularaay, nanan nan kulawemi Atijamit. ² Ániine abakoe awoli di móro, an kújeetumemi di fúlamutaf fati fukobaf fáamakaf. Funakoofunak tikunenool kapanenaak kati fo, fan kuwonkemi Fúlamutaf Fapincoaaf, mansi alaw sadaay bukanak kabilemi bee di fukobaf. ³ Nan ajukumi Peter di Yohan di ejaw bee kanoken dó, nalawiimi máamak, man kusenool waaf. ⁴ Peter oo di Yohan kujikeroomi caw, ban Peter nammi, "Jíkeroli!" ⁵ Ániinaau abakomi najikeriimi jak, di esof mati panabaj waaf di bukoo. ⁶ Bare Peter nammi, "Ínje ibajut hani égodí, bare paniseni wan ibajumi. Di kánkumak kati kareesak kati Yensa Apakenaau Áamakau ati Nasaret, yito ujaw!" ⁷ Peter násofuloomi ñátum di kañenak kúridak ban náyitenuool ajuum. Yarj too galab, ániinaau úkamunool di kújuulool di kubaj kánkum. ⁸ Ban nabaalumi fatiya, ajuum jaj, man ajawumi ban nanokenumi di fukobaf fáamakaf di bukoo, di ejaay, di ebaaley, di esaley Atijamit di móro. ⁹ Bukanak búromiil kujukool oo di ejaay nasal Atijamit di móro. ¹⁰ Nan kúlaulumati mati oo eenomi alakoeenenumi man alaw sadaay di Fúlamutaf Fapincoaaf fati fukobaf fáamakaf. Koo búrom di kuwonlo ban di wáaloiiimi mati wabajoenumi di akila. ¹¹ Nan oo aņoonumi Peter di Yohan di kaņoonak kan koonemi Kaņoonak kati Solomon, bukanak búromiil di wáaloiiimi di kúteyul bee ban kommi. ¹² Nan Peter ajukumi bukanak, mo'omu, naaniimi, "Bukanak kati Isirael, wau kaane di kaanuul síwoonoor mati wabajeña, ban di jíjikeroli mo'omu? Mante jisosof wúli nubabaj kánkumak di kúko'oli? Mante jisosof wúli uņoolenumi ukaan mati wúli kukoba káamak?" ¹³ Atijamit An Iburehima, di Siyaaka, di Yankuba, di Atijamit An kufannaaniņolaal kumiiceelaetumi, nasensen kálebienak kateboaak bee di arokaool Yensa di ekaaney mo'omu. Yensa o'omu ákonau, an muyuul jípurumi man kusofool ban di jilatool di bújonlenab bati Pilat, hani nan Pilat asofeenumi bee kakatenool. ¹⁴ Muyuul jilalat Yensa, an áliroore ban najoon. Ban jilawumi man kukatenuul abuja, ¹⁵ ban jibujumi akaanemi bukanak man kubaj eronjey. Bare Atijamit náyitenuloomi di kacetumi, ban wúli eenomi kúyiisenaak wan akammi. ¹⁶ Kánkumak kati kareesak

kati Yensa koo kakammi man ániinaau umu asonteni. Wan jijukumi di wan jimanjumi ukaaneenimi ñátum di kafiumak di kareesak koola. Kafiumak di Yensa koo kukammi man asonteni akoy jaj, nan man muyuul búrom jijukoomi. ¹⁷ "Kupaalom, iñeme nimammanj mati wan jikammi bee di Yensa kámanjaati, nan man kurungauul poop kukammi. ¹⁸ Bare Atijamit nakammi kuboñaool man kúregeenaalimi, mati Apakenaau Áamakau aate egaal, iñeme nálirenumomi. ¹⁹ Jítiiwoor jikat bálamuk majakutam inki, ban jilaañ bati Atijamit mambi abonket majakutuul. ²⁰ Ñaa nanan nikila pán-niriij nan Akiiyaau aate esen káyokuloak bee di muyuul, ban pánaboñuluul Yensa inki Apakenaau Áamakau ooluul. ²¹ Oo aate kalako di bukinab bajakaab bee nampi Atijamit akammi wanoosani búrom wunkul, nan man Atijamit áligeenumi kápurumul di kuboñaool kálirooraak no'ona nan piyaay. ²² Muusa nammi, 'Akiiyaau Atijamit panamukenuul aboña kápurumul di kútiul nan man amukenammi eeno. Muyuul joote káyentenuul di wanoosani nareguumi. ²³ Anoosani ayi-ijutumi aboñaau akila, oo pankukatoor di bukanak kati Atijamit ban panabují.' ²⁴ Ban kuboñaak búrom kasankenumi kuban, káņarum aboñaau Samuel di aboña anoosani ariibenoomi di áregaalimi mati wabajeña iñeme. ²⁵ Muyuul úwolorumaw wati kuboñaak kukila, di wati kasofoorak kan Atijamit áligeenumi kufannaaniņuuul. Mati Atijamit nasankenumi Iburehima, 'Di bálamukab bati úwolorumaw wooli, kiilak kati dúniyaay búrom pankubaj kásuumaay.' ²⁶ Nan Atijamit amukenumi arokaool, namonde aboñuloomi bee di muyuul, man asenuul kásuumaay ñátum di ekaan anoosani man átiwoor akat bálamuk majakutool."

4 Nan Peter di Yohan kulakomi kasankenak bee di bukanak, kúsimenaak kuceenak kati Atijamit, di arungauu ati kupooyaak kati fukobaf fáamakaf, di Kusadusiak kuceenak di kúriiņuliimi. ² Bukanak buku di súumaati'iimi mati kúriiņenaak kalakomi kaliikiten bukanak mati Yensa nayitouluyito di kacetumi, mo'omu múyiisenumi bukanak kacetumi pánkuyitoul bee di eronjey. ³ Di kusofiimi kunen dán bukanak kukuleimi bee mo fati kajomaf, mati bala'ab bujonjon. ⁴ Bare kajuupoe káyentenumi kurimak di kúyinenumi, ban jameenjey yooliil di ériiņ bukan káriiņe síwili futok. ⁵ Fati kajomaf kurungaiil, di Kúyahuud kunifaan kuceen, di poop kuliikitenaak kati sílingaas, búromiil di kujojumi Yerusalem. ⁶ Annas ásimenaau áamakau oo namamaatubo, Kayafas, Yohan, Alesandar, di bukaaku kammi di fiilaf fati ásimenaau áamakau di búkoro. ⁷ Di kújeetumuliimi kujuumen titooriil, man kuceenjiimi, "Di kánkum kei, mba di karees kei, jommi di ekaan mo'ome?" ⁸ Ñaa Peter nameenjenimi di Búyegetab Báltienaab, naaniimi, "Kurunga di kunifaan kati mofam moololaal. ⁹ Jaat muyuul jíceenjolicenj tien mati mukaana majake man ukammi di ániine abakoe, buu

nasontenimi eeno, ¹⁰ moo muyuul di bukanak búrom kati Isirael cenceerj man jimanj kánkumak kati kareesak kati Yensa Apakenaau Áamakau ati Nasaret kukoyenumi ániinaau ume, moo kaane akila oomu man ajuumeñaá fáculuul. Umu eenomi an muyuul jifaaneneenumi di ébaarey yati búpinab bare Atijamit náyitenuloomi di kacetumi. ¹¹ Oo eenomi fukoobaaf fo'ofu fan kuteepaak kulateenumi, bare foo fulaañumi fulako di égooleney yasofumi líñ kukukak kati eluupey. ¹² Bajut fúpakum fuceen leejaat di oo, mati bajut karees kuceen di dúniyaay búrom kampi anau aate épakum." ¹³ Kugamenaak kati fugamenaf fáamakaf di wáaloimi man kujuk basankenerab bati Peter di Yohan bákoliut, mati di kumanjumi buku kujawut kaliikiten. Ban di kúlalumi mati koo kulakoeenlako kariiboor di Yensa. ¹⁴ Bare di kujukumi ániinaau asonteneenimi man ajuume to titooriil, bajut wan koote elaañen kureg. ¹⁵ Di kooniimi kúpur di fugamenaf fáamakaf, ban di kúlakodomi kajamoor. ¹⁶ Di aaney, "Waa nootaale ekaan kúniinaak buku? Mati manjomanjo di bukanak búrom kati Yerusalem mati kukila kukankaan wajamurerutimi. Ban letuñoolenaal uñoosaal mo mati bajout. ¹⁷ Bare mampi makammi takum kúriiñen titoorolaal di bukanak. Mbi ukoolenaaliil takum kulaañ kusanken bee di an ñátum di kareesak uku." ¹⁸ Ñaa di kúwonkuliimi ban di kupankiimi takum kusanken mba kaliikiten jáng ñátum di kareesak kati Yensa. ¹⁹ Bare Peter di Yohan di kulaañeniimi, "Manteer jonjooon di bújonlenab bati Atijamit man úyenten muyuul wuuj Atijamit, joote kagamenooro. ²⁰ Wúli letuñoolen ukat wan ujukumi di wan ujammi." ²¹ Kugamenaak kati fugamenaf fáamakaf di kufañumi man kukooleniil, bare di múlamukaam di kukateniimi kujaw, bajut buruj bampi kuñoolen kútekumiil, mati bukanak. Mati bukanak búrom kooku di esaley Atijamit mati wabajoenumi. ²² Ániinaau an wajamurerutimi ukammi ákoyum, oo nababaj wawuujé simit bukan kugaba. ²³ Nan kukatenumi Peter di Yohan, di kulaañumi bee di kupaaliil kuriiba man kuregiimi wan kúsimentaak kuni faanak di Kúyahuudak kunifaanak kuregeeniimi. ²⁴ Nan kujammi mati mo'omu kuban, koo búrom di kucibulomi man kulawumi Atijamit di búyeget bákón di kommi, "Arungaaú Akiiyaau, atuukumi fatiya di tentaa, di falaf di wanoosani wándomi. ²⁵ Ñátum di Búyegetab Bátienaab booli au núsankenumi áfan naaniñoli Dauda, arokai, nan ammi, 'Wau kaane Kakaanutumi Kúyahuudak di bóli'iimi máamak? Wau kaane bukanak di koom di kawoonoor waaf útiikaar? ²⁶ Kúyiaak kati dúniyaay kujonjooonjooon mati futiik, ban kurungaak di kujojumi tákon, man kujuumoor di Akiiyaau, di kujuumoor di Apakenaau Áamakau oola.' ²⁷ Herod di Pontius Pilat kúkamboorumi di ésukey yáa makey uye koo di Kakaanutumi Kúyahuudak di bukanak kati Isirael man kujuumoor di Yensa Apake-

naau Áamakau, arokai álirooraau, an au umukenumi man akaan Apakenaau Áamakau. ²⁸ Kujojumi tákon man kukaan wan au usofeenumi panubajo mati nubabaj kánkumak ban numammanj man ukammo. ²⁹ Iñeme, Akiiyaau, úyenten kakoolenak kooliil, ban nusen buruj kurokai man kúriiñen kurimak kooli di kapeeto. ³⁰ Úyiisen kánkum kooli, nan wúli ommi kasonten bukanak káju'utumi, ékaanoliey ukaan waja murerutimi di mukaanaam máamakam máriiñumi síwoonoor di kánkumak kati kareesak kati arokaau ooli álirooraau Yensa." ³¹ Nan kubanumi elawey uye, dán kulakomi fujojaf di líliñenoorumi, ban búromiil Búyegetab Bátienaab bookiil ban di kúriiñenuri furi maf fati Atijamit bákoliut. ³² Kúyinenaak búrom di kubaj kawoonoor kákon di búyeget bákón. Bajut hani ákon di bukoo aane waafaw uwe oo akile cebool, bare wanoosani wan kukilumi búromiil too kure'e. ³³ Ban ñátum di kánkum káamak kúriiñenaak di kusenumi káyiisenak kooliil mati káyitoulak kati Yensa di kacetumi, Atijamit náyiisenyiisen majakam máamakam moola bee di kuriibaak koola. ³⁴ Bajut hani ákon di fujojaf aceeñumi waaf. Mati kuceen kakilumi ulaak mba ulimbis di kunoomenuwumi, ban di kújeetumul wan kubajumi, ³⁵ ban di kunenuso too di úkamunaw wati kúriiñenaak man kucaab anoosani wan ceenumi man abaj. ³⁶ Moo bajumi Esufa, an kúriiñenaak kuwonkemi Banaabas (yoo eenomi, Áliñena). Oo ati fiilaf fati Lewi, ati fúrinkaf fati Sipur. ³⁷ Oo nanoomenumi kalaakool aban nájeetumul sígodaas man anenusomi too di úkamunaw wati kúriiñenaak.

5 Di bajumi ániine an koonemi Ananias, oo di aseekool Safira poop di kujamoorumi man anoomenumi kalaakiil. ² Bare di kukok furim oo di aseekool man kuyof sígodi siceen, ban nájeetumulomi sarinomi anenuso too di úkamunaw wati kúriiñenaak. ³ Bare Peter naanoomi, "Ananias, wau kaane man Seetaanaay yooken búyegeti? Au nugaajoogaajoor bee di Búyegetab Bátienaab man uyof kapan kaaku kati sígodaas sati kalaakak kan unoomeneenumi. ⁴ Kalaakak lee kooli bala'a unoomenuko, ban poop lee sígodaas sooli nan unoomenukomi uban. Wau kaane ñaa numan man ukaan waafaw waanomi mo'omu? Lee au bukanak nugaajoore bare Atijamit." ⁵ Nan Ananias ajammi kurimak uku, nalotomi acet. Ban kajammomi búrom di kúkolimi máamak. ⁶ Kúpuraak kúniinaak di kuyitoulomi man kuguubenoomi ñátum jíboocin ban di kutebumi biñab boola tikufok. ⁷ Nan wuujutomi erigooraay sirig sífeegiir, aseekool nanokenulomi bamanjut wabajoenumi. ⁸ Peter naceeñoomi, "Regom, mante sígodaas use jinoomenumi kalaakuul?" Naanoomi, "Éey, kare so." ⁹ Bare Peter naanoomi, "Buu kaane di jijamoor mákon bee eyink Búyegetab Bátienaab bati Akiiyaau? Jikeruma kúniinaak kafokumi atai kooku di butumab, pankutebi poop bee téernej." ¹⁰ Yan

too galab nalomi di úkamunaw wati Peter acet. Nan kúpuraak kúniinaak kúnokenuumi, di kútookuloomi man aceté to. Ñaa di kutebool bee téeney kujaw kufok kalofa tan kufokumi ataool. ¹¹ Bukanak búrom kati fujojaf di kúkolimi máamak, ban poop kujanjam mukaanaam mabajomi. ¹² Kúriiñenaak kúyiisenyiisen kúmanjum di mukaanaam máamakam máriiñumi síwoonor bee di bukanak. Kúyinenaak búrom di kujojenoorumi di Kañoonak kati Suleimaan. ¹³ Di karinomi, hani an apuunut bee kanaamoor di bukoo, bare bukanak kutebeniimi fatiya di kálebien. ¹⁴ Kúniine di kuseek kajuupoe káyinenumi di Akiiyaau Yensa di kufañ man kubenenoe di fujojaf fooliil. ¹⁵ Nan kúriiñenaak kulakomi ekaaney mo'omu, bukanak di kútebul káju'utumi kunen di uruñaw, ban di kufinteniil di ucaac di silaak, manteer yáalindaay yati Peter mbi egor bukaaku nampi alakomi ewuujey. ¹⁶ Bukanak poop di kubilumi kápurumul di síukas sañomenumi Yerusalem, di kújeetumul bukanak kan úgun usofumi, ban nasonteniil koo búrom. ¹⁷ Ásimenaau áamakau ati Atijamit di kan koomoorumi, koo eenomi kati di fujuumaf fati Kusadusiak, kumemmeer di búlat báamak bee di kúriiñenaak. ¹⁸ Di kusofumi kúriiñenaak kubabiimi dán bukanak kukuleimi. ¹⁹ Bare di fukaf fukila, maleeka yati Akiiyaau di éwambulumi kúlamutak kati dán bukanak kukuleimi, man épurenuliimi eban. Di yooniimi, ²⁰ "Jijaw jijuum di fukobaf fáamakaf, man jireg bukanak kurimak uke mati eronjey yunkuley." ²¹ Kúriiñenaak di kukammi wan maleekaay eregiimi, di waradabaw di kunokenumi fukobaf fáamakaf man kutoonjumi kaliikitenak. Nan ásimenaau áamakau ati Atijamit di kuriiboorool kúriiñumi di kuwonkulomi tákon kugamenaak kati fugamenaf fáamakaf di poop kuni-faanak kati Isirael. Ñaa di kuboñumi kúnjarul kúriiñenaak fáculiil dán bukanak kukuleimi. ²² Bare nan kupooyaak kati fukobaf fáamakaf kúriiñumi, kutookutiil dán bukanak kukuleimi, ñaa di kulaañumi bee di kugamenaak kati fugamenaf fáamakaf man kooniimi, ²³ "Nutotook utumaw wati dán bukanak kukuleimi bakule rak, ban kupooyaak bukooku to man kujuume di kúlamutak, bare nan úwambulukomi, utookut ró hani an!" ²⁴ Nan arungaau ati kupooyaak kati fukobaf fáamakaf di kúsimenaak kunifaanak kujammomi, úyegetiil di ukaño máamak, di kawoonoor tan tei eete éreul. ²⁵ Yanj too galab an aceen nabilumi aregiil, "Jiyenten! Kúniinaak kan jíkulumi dán bukanak kukuleimi bukooku di fukobaf fáamakaf kaliikitenak bukanak!" ²⁶ Arungaau ati kupooyaak kati di fukobaf fáamakaf oo di kupooya koola kuceen di kujawumi kúnjaruliil. Bare bamingenutiil, mati kúkolieenkoli bukanak eleebiiley sikoobaas. ²⁷ Nan kúriiñenaak kújeetumuliimi fáculey yati kugamenaak kati fugamenaf fáamakaf, ásimenaau áamakau naceenjiimi. ²⁸ Di aaney, "Wúli núfireneenuufiren jáng kaliikiten bukanak

ñátum di kareesak uku. Bare bee iñeme muyuul jooju man jimeenjumi kaliikitenak kooluul baabe Yerusalem, ban jimamñañ élaafoli mati ecetey yoola!" ²⁹ Bare Peter di kúriiñenaak kuceenak di kulaañeniimi, "Wúli noote ejam fati Atijamit wuuj fati bukan. ³⁰ Atijamit ati kufannaaniñolaal ayitenumi Yensa di kacetumi an muyuul jifañenumi di ébaar. ³¹ Atijamit natebenoomi di bukinab bajakaab man alakenoomi báridool nan Arungaau di Apakenaau, man akaan bukanak kati Isirael kútiwoor kukat bálamuk majakutiil mbi Atijamit abonket majakutiil. ³² Wúli eenomi kúyiisena kati wabajomi búrom, ban moo poop Búyegetab Bátienaab ban Atijamit awunumi bee di kajamoomi." ³³ Nan kugamenaak kati fugamenaf fáamakaf kujammomi, di bóli'iimi wút man kumanjumi bee ebujiil. ³⁴ Bare ákon di kati di fujuumaf fati Kufarisaak, an koonemi Gamaliel, aliikitenati sílilingaas, ban bukanak búrom kúlebienoolebien máamak. Akila nayitomi ajuum di fugamenaf fáamakaf man ájaatikenumi man kúpureniiil bee téeney jayiinkun. ³⁵ Ñaa nammi, "Bukanak kati Isirael, jíkanaan jak wan jimanjumi bee ekaaney di kúniinaak buke. ³⁶ Di kéel kawuujumi babaj Teuda nayitoulolyito man aane oo an áamak, ban bukan káriiñe siceme sibakiir di kuriibenoomi. Bare nabujimi, kariibenoomi di kuyiisoorumi nañ, ban moola too mure'e. ³⁷ Oo are'etoorumi aban, nanan nati epiney bukanak Yúda ati Galili nayitoulomi nañakulomi bukanak bee di fúko'ool man kuriibenoomi. Oo poop nabujimi, kariibenoomi di kuyiisoorumi nañ. ³⁸ Moo kaane ínje eem di ereguul wan ujukaamiñaa mukaanaam umu, jíloiul di kúniinaak buku man jikatiil sicebiil. Kaanjaat wan kusofumi bee ekaaney woo wati di kúkoil, woo letuwuuj panukaño. ³⁹ Bare kaanjaat waaf woo wati Atijamit, leejinjoolen jikajenuwo. Njooleñjoolen kaan muyuul di kúkouul bukan kaam di katiiken Atijamit fúko'ool!" ⁴⁰ Kugamenaak kati fugamenaf fáamakaf di kusofumi kagamenak kati Gamaliel ban di kuwonkulomi kúriiñenaak. Di kuregumi kupooyaak man kutekiil, ban di kúfireniimi kuregiil takum kulaañ kusanken waaf ñátum di kareesak kati Yensa, ban di kukatiimi man kujaw. ⁴¹ Kúriiñenaak di kúpurumi di fugamenaf fáamakaf, di kulakomi kamaayoorak, mati kupinipin nan bukan kabajumi fúkaw man kugaal mati kareesak kati Yensa. ⁴² Funakoofunak, di fukobaf fáamakaf mba sísendoiil, kulaañeriit bálamuk kaliikitenak di káriiñenak Yensa oo eenomi Apakenaau Áamakau.

6 Di kunakak uke kuriibaak kati Yensa di kommi di kabenenoak. Bare di bajumi kásuumaati kalakoeene tirooriil Kúgirikak kalaañumi bee di buruñab bati Kúyahuud ban di kusanken Kúgirikak di Kúyahuudak kasankenemi Kúhiburak. Mati kasankenemi Kúgirikak koone kuseekak kati kújimaak kooliil kusofutiil di waaf bucaabiil bati funakoofunak. ² Ñaa kúri-

ijenaak kooni uñeney di kugabaak di kuwonk fujoj kuriibaak kati di fujojaf búrom, di kooniimi, "Joonut man wúli ukat káriijenak furimaf fati Atijamit bee ka-cookoor mati furi. ³ Kutiom, moo kaane, jimuken kúni-ine kooni futok di kugaba di muyuul kan ureesiil ujaku-mi ban di kulinlo, di poop kan Búyegetab Bátienaab bookumi, ban nusenaaliil burokab ube. ⁴ Bare wúli di kúko'oli ñaa panujuum di kúlajak di káriijenak kati furimaf fati Atijamit." ⁵ Kati fujojaf búrom di yeiimi di wan kúriijenaak kuregiimi, ñaa di kumukenumi Sitefan, ániinaau abaje kafium káamak ban Búyegetab Bátienaab bookool. Di kumukenumi poop Filip, Pirokor, Nikanor, Timon, Parumen, di Nikola ati Antiok alaañumi asof buruñab bati Kúyahuudak. ⁶ Kúniinaak uke di kúyiisenimi bee di kúriijenaak. Ñaa kúriijenaak di kulawumi ban di kuremben uñeniil di aamaama. ⁷ Furimaf fati Atijamit di furulenumi kafeteniak banoosani máamak. Jameeney yati kuriibaak di ebenenoe Yerusalem, ban hani kúsimena kati Atijamit kajuupoe di kubaj kafium di Yensa. ⁸ Sitefan, ániinaau ameeñe kawulak di kánkumak kati Atijamit man akaan, mukaanaam máamakam máriijumi síwoonoor di kúmanjum titoorey yati bukanak. ⁹ Bare bukaaku di kujuumoor man kulako kañakoor di Sitefan. Bukanak kuki-la koo kati fukobaf fan koonemi Kakatenimi di Famiiceelaetaf (nan man kooneimi eeno), di kati Kurene di kati Alesandaria. Di poop kati mofam mati Kilikia, di kati mofam mati Asia. ¹⁰ Bare kuñoolenut kuñooool mati Búyegetab Bátienaab bújaatikenoajaatiken wan Sitefan asankenumi. ¹¹ Ñaa di kubuntoorumi kúniine kuceen di kutunt, man koone, "Wúli nujamoojam di kasanken kurim káñiie mati aboñaa Muusa di Atijamit!" ¹² Di kusuulenumi bukanak, di Kúyahuudak kunifaanak, di kuliikitenaa kati sílingaas. Di kusofumi Sitefan man kújeetumool bee di fugamenaf fáamakaf. ¹³ Ñaa di kújeetumulomi kúyiisena kubunta man komi, "Ániinaau umu nanoosani nasankeneken kurim káñiie mati fukobaf fáamakaf foololaal di sílingaas sati Muusa. ¹⁴ Mati nujamoojam nareg mati Yensa umu ati Nasaret panafum fukobaf fáamakaf ufe ban náruñul sílingaas san Muusa asenolaami." ¹⁵ Kalakomi búrom di fugamenaf fáamakaf di kujiker Sitefan caw. Di kujukumi mati buulool boonoboono nan bati maleeka.

7 Ásimenaau áamakau naceenumi Sitefan, "Mante malegen kurege?" ² Sitefan nalaañenumi, "Kumpaom di kutiom, jiyentenom. Atijamit oololaal ati mawuñam narajuloraj bee di afannaaniñolaal Iburehima nan alakoeenumi mofam mati Mesopotamia, bala'a ajaw alako di ésukey yati Haran. ³ Atijamit man aanoomi, 'Púr mofam mooli di fiilaf fooli, man ujaw bee di mofam man eete éyiisi.' ⁴ Ñaa Iburehima nápurumi mofam mati Kaludea, man ajawumi acin Haran manteer bee nan ampaool acetumi. Niceen Atijamit nápurenulool bo ájeetumool bee di mofam man

muyuul jicinumíña jaat. ⁵ Bare Atijamit asenutool hani kapan kati mofam umu mambi akiluko, hani tampi kákamunool kutoboj. Manoosani Atijamit malegen náligeenoomi bee esenool bo, manteer mbi oo di úwolorumool kukilumo, handeneen di nanan no'ona abajut añiil. ⁶ Bare Atijamit poop naregoomi mati úwolorumool panucin di mof mábutoe man kukaaniil kumiiceel ban di kúsuutukeniil wáriiñe simit siceme sibakiir. ⁷ Atijamit nammi, 'Bare panagamen kampi kulakomi kamiiceelaetak ban koote épurul di mof mukila ban di kumiiceelaetom baabe.' ⁸ Atijamit poop nakammi kasofoor di Iburehima mati ekaaney futamp. Ñaa Iburehima abajumi Siyaaka natampool di funakaf futokey di fúfeegintanaf. Siyaaka abajumi Yankuba, Yankuba abajumi kuñoolool uñeney di kugabaak kakammi kufannaaniñolaal Kúyahuudak. ⁹ "Kufannaaniñolaal, di kubajumi búlat di Esufa, man kunoomenoomi Misira. Bare Atijamit nalakolako di oo, ¹⁰ man apakenoomi di bugaalab boola búrom. Ban Atijamit nasenoomi búyeget di malinlaam di bújonlenab bati Firauna, áyiau ati Misira. Oo nakaanoomi arokaool áfacula ati mofam di poop síndo'ool búrom. ¹¹ Di bajumi bacaar báamak babajoe di mofam mati Misira di Kanaan banjarulo búyiik báamak. Kufannaaniñolaal kuñoolenut kubaj furi. ¹² Yankuba ajammi mati babaj muriaay mabajoe di mofam mati Misira, naboñumi kuñoolool kufannaaniñolaal buruñab bútiyaarab. ¹³ Di ejaay yooliil egabunteneey, Esufa nakammi man kútumbeool kumanjool, ñaa Firauna áyiau ati Misira nabilumi amanjumi fiilaf fati Esufa. ¹⁴ Ñaa Esufa naboñ kúnjarul ampaool, Yankuba, di fiilaf foola búrom, koo káriiñe bukan kooni bukan kúfeegiir di bútinken. ¹⁵ Ñaa Yankuba najawumi bee Misira, ban boo oo di kuñoolool, kufannaaniñolaal kucetumi. ¹⁶ Kújeetumi-jeetum bee di ésukey yati Sukem ban di kufokimi búrom di fufokaf fan Iburehima anoomeenumi di sígo-di kápurumul kuñiilak kati Haamor di Sukem. ¹⁷ "Bare nanan nan báligab ban Atijamit áligeenumi Iburehima níriijumi, bukanolaal kammi Misira di kufañumi man kubenenoe máamak. ¹⁸ Bare di múlamukaam, di bajumi áyi aceen di mofam mati Misira, amanjutumi Esufa. ¹⁹ Áyiau o'omu nabuntumi kufannaaniñolaal aban násuutukeniimi ban di kamingeniil man kubeten téeney muñiilam mooliil manteer mbi kucet. ²⁰ Di nanan no'onu noo Muusa awolimi, napinco máamak di bújonlenab bati Atijamit. Di kubaakenool wáriiñe kuleen kúfeegiir di síndeey yati ampaool. ²¹ Nan man kúpurenuloomi bee téeney, añiilau anaaraau ati Firau-na nanjaroomi tiabaakenool nan jiñoolool. ²² Di kuliikitenumi Muusa di manlinlaam búrom mati kati Misira, nabilumi abaj kánkum di kurimool di bakaanerool. ²³ "Nan Muusa abajumi wáriiñe simit bukan kugaba, nabajumi síwoonoor sati ejaw ejuk kuciloorool, bukanak kati Isiraél. ²⁴ Funak fákon najujuk

ániine Amisira man alakoe kásuutuken ákon di bukoo. Ñaa Muusa najawumi arambenool ñátum di kagalen wan Amisiraau akammi anau oola, di ebujool.

²⁵ Muusa nasosof manteer bukanool pánkulauleen mati oo Atijamit aam di ésenumiil kapakenak di kañenak koola, bare koo kúlautut mo. ²⁶ Fati kajomaf najawumi bujukooriil inki ban najukumi kúniinaak kugaba Kúyisiraalak di kalakomi futiik. Ñaa najawumi bee ekaaniil man kujamoor. Nammi, 'Kupaalom, muyuul batiaay, wau kaane di joom di futiik?' ²⁷ Bare alakomi katiiken apaalool nafarumi Muusa apum, naanoomi, 'Ai akaani árungaoli di ágamenaoli?' ²⁸ Mante numamang bee ebujom nan man ubujumi Amisiraau fuken?' ²⁹ Nan Muusa ájamumomi, nateyumi ápur di mofam mati Misira man ajawumi acin di mofam mati Madiam. Boo nabajumi kuñiil kúniine kooni kugaba. ³⁰ "Nan simit bukan kugaba siwuujumi, maleeka di épurulomi Muusa dóo di jijofa jan sambun sommi di eyab di banjaanab, kalofa fúlankiinaf fati Sinai. ³¹ Muusa ajukumomi di wáalo'oomi. Nan ajawumi alofujo man ajuk jak, najammi furimaf fati Akiiyaau faanoomi, ³² 'Inje Atijamit ati kufannaani, Atijamit an Iburehima, di Siyaaka, di Yankuba kumiiceelaetumi.' Muusa nalakomi kaleleben di kákoli ban akaañenut ajiker. ³³ Akiiyaau naanoomi, 'Rúp usamatai, mati tan ujummiñaan tan líroore. ³⁴ Nijujuk tien kásuutukenak káamakak kan kommi ekaaney di bukanom kammi di mofam mati Misira. Nijanjam man kúliileñaan. Ñaa nijawulojaw bee kapakeniil. Bil iñeme, paniboñi bee mofam mati Misira.' ³⁵ "Muusa o'omu an bukanak kati Isirael kulatumi, di kuceenoomi, 'Ai akaani arunga di agamena bee di wulaal?' Oo emmi an Atijamit aboñulomi man arung bukanak, ban napakeniil ñátum di kánkumak kati maleekaay yarajulo'oomi dóo di jijofaaj jan sambunas sommi di eyabey. ³⁶ Narungumi bukanak man kúpur di mofam mati Misira, di éyiisen mukaana máamak máriiñumi síwoonor di kúmanjum di mofam mati Misira di Falaf Fáyemaaf, ban dóo di banjaanab wáriiñe simit bukan kugaba. ³⁷ Muusa oo aregumi bukanak kati Isirael, 'Atijamit pánaboñuluul aboña kápurumul di bukanuul nan man aboñulammi.' ³⁸ Muusa alakomi di fujojaf fati bukanak kati Isirael baabu di banjaanab. Oo eenomi atitoora titoorey yati kufannaaniñolaal di maleekaay yasankenoomi di fúlankiinaf fati Sinai. Nayabulomi kurim karonee bee esenolaal. ³⁹ Kufannaaniñolaal di kulatumi ejamooley ban di kumoosoomi man úyegetiil usofumi elaañ bee mofam mati Misira. ⁴⁰ Di kommi Aaruna, 'Jóonenoli simit siceen sampi sáyaboli fácul, mati Muusa umu ápurenulolimi di mofam mati Misira, wúli umanjut waa ubajool.' ⁴¹ Ñaa di kunak kukila di kufaañumi jint kukaanujo náati ban di kúsimen to. Di kukaan káaning man kúsumenoor ñátum di barokerab bati uñeniil. ⁴² Atijamit nakatiimi bálamuk ban naseniimi man kumiiceelaet

bootab bammi kátula, nan man ciikimi di búkaay yati kuboñaak: 'Wáay bukanak kati Isirael! Mante ínje jísimenummi, di banjaanab wáriiñe simit bukan kugaba?' ⁴³ Jiteteb éguutey yati emitey Molok, di yootey yati emitey Rifan, sínaataas san jijoonenumi bee kamiiceelaetak. panikaanuul jípurení bee di mof mábutoe bálamuk Babilon.' ⁴⁴ "Kufannaaniñolaal kookenumi Éguutey yati Fúkambooraf di Atijamit boo di banjaanab. Éguutey yákoney yoo Atijamit ájaatikeneenumi Muusa mampi ajooneneenuyomi eeno. ⁴⁵ Di múlamukaam, kufannaaniñolaal kuyabeneenuyomi kápurumul di kumpaiil. Ban koo di Yahosua koo kujawumi di yóro nan kulakomi ebotey mofam di kati usankenaw wanaamutaw kan Atijamit akammi kúpureniil lói di mofam mukila. Boo elakomi bee mo di nanan nati di kunakak kati Dauda. ⁴⁶ Dauda moola músummi Atijamit, ban nalawoomi buruñ bati eteep fukob fati Atijamit, an Yankuba amiiceelaetumi. ⁴⁷ Bare Sileimaan oo ateeputomi. ⁴⁸ Manoosani Atijamit Afanñumi Katebo ácineriit di siluup san bukan kuteepe, nan man aboñaau aregumi eeno mati Atijamit. ⁴⁹ 'Bukinab bajakaab eenomi ejunkutom yati jáyiaj, man dúniyaay fútojojumaom. Akiiyaau nammi, eluup yaanoe buu joote eteepom, mba tei neete káyokulo? ⁵⁰ Mante lee kañenom kuteepe waafaw uwu búrom?' ⁵¹ "Muyuul bukan kan kúko kusaye! Muyuul kan úyegetaw di uwosaw ulookomi nan kamanjutumi Atijamit. Muyuul bukooku di elat Búyegetab Bátienaab nanoosani, nan man kufannaaniñuul kukammi! ⁵² Ai di kuboñaak kufannaaniñuul kúsuutukenuñumi? Koo kububuj kuboñaak káregaalimi ebiley yati Ajoonaau, an muyuul jípurumi man kusofoomi ban di jibujool. ⁵³ Muyuul kayabumi sílingaas sati Atijamit san símaleeka sisenumi ban jisofutuso líñ." ⁵⁴ Nan kugamenaak kati fugamenaf fáamakaf kujammi kurimak kati Sitefan, di bóli'iimi wút di kutooñoor mati oo. ⁵⁵ Bare Sitefan, nameenñumi di Búyegetab Bátienaab, najikerumi buk-inab bajakaab caw ban najukumi mawuñam mati Atijamit, di poop najukumi Yensa man ajuume báridool. ⁵⁶ Sitefan naaniimi, "Jijiker, nijujuk bukinab bajakaab man búwambuloe, ban Añiilau ati anau ooma man ajuume di báridab bati Atijamit!" ⁵⁷ Ñaa bukoo di kucibulomi ban di kulookumi uwosaw wooliil ban di káloumoomi síñakon. ⁵⁸ Di kuradagenoomi kúpurenool di ésukey man kulako eleebooley sikooba bee ebujool. Kamaatumi di kunen wañiil wan kookenumi too di úkamunaw wati ápuraau an koonemi Saul. ⁵⁹ Nan kóomumi eleebooley bee ebuj, Sitefan nalawumi, "Akiiyaau Yensa, ñar yuutom." ⁶⁰ Nákunñajenumi man acibulo man aane, "Akiiyaau! Takum usof majakutiil ume!" Nan aregumi mo'omu aban, nacet.

8 Saul ákon di kukila kamanñumi ebujey yati Sitefan joon. Kunak kukila kuriibaak kati fujojaf kammi Yerusalem kugagaal máamak man bukanak kulakomi

kásuutukeniilak. Kúyinenaa búrom, manteer rino di kúriinenaak, di kuyiisoorimi bee di mofam mati Yúdea di Samaria. ² Kuceen kukankaan kukoba káamak di kufokumi Sitefan, ban di kulokoomi máamak mati moola. ³ Bare Saul natoonjumi enjarey yati bugaal báamak man akajen kati fujojaf. Najawejaw eluupoelup, ban nákoñulul kúniine di kunaare mansi naradagenumi bee dán bukanak kukuleimi. ⁴ Bare kúyinenaa kayiisoorumi Yerusalem ban di kujawumi káriinjen furimaf fati Atijamit banoosani. ⁵ Filip najawumi bee di ésuk yáamak yati Samaria man áriinjeniimi mati Apakenaau Áamakau. ⁶ Jameenje di éyentenumi jak wan Filip asankenumi, nan kommi di káyentenuolak di kujukumi wajamurerutimi wan alakomi ekaaney. ⁷ Mati úgun di úpur di kan bookeneenumi kajuupoe, di kari-goor káamak di kóro. Bukan kajuupoe kan kapan kati eniil ecetumi mba kabakomi di kukoy. ⁸ Di bajumi kásuumaay káamak di ésukey yáamakey ekila. ⁹ Ániine an koonemi Simon alakoeene dóo di ésukey yáamakey yati Samaria ban nakaan kati bo mansi wáaloil. Biño no'ona ansi akaaneenumi fáliimaetaf ban nasofooro an áamak. ¹⁰ Kusamariaak kambomi kánjarum añiil bee di anifaan, kumañemañ káyentenuolak tñen, di aaney, "Ániinaau umu eenomi kánkum kukila kati Atijamit kan kuwonkemi Kánkumak Káamakak." ¹¹ Di kulakomi káyentenuolak, mati napiyopiyo di ekaaneeniil wáaloil ñátum di fáliimaetaf foola. ¹² Bare nan kúyinenumi furimaf fajakaaf fan Filip áriinjeniimi mati jáyiaj jati Atijamit ban poop mati Yensa oo eenomi Apakenaau Áamakau, kúniine di kunaare kajuupoe di kútiigulenimi. ¹³ Simon di fúko'ool poop náyinenumi, ban nátiigulenimi ban nataatumi kariiben Filip. Di wáalo'oomi mati najujuk kúmanjum di wajamurerutimi wammi di ekaaney. ¹⁴ Nan kúriinenaak kammi Yerusalem kujammi mati bukanak kati Samaria kuyayab furimaf fati Atijamit di kufiummi, di kuboñumi Peter di Yohan bee di bukoo. ¹⁵ Nan kúriinumi, di kulawiimi, mambi Búyegetab Bátienaab buwalo bee di bukoo. ¹⁶ Mati no'onu boo buwaloo'oruteen bee di hani ákon di bukoo. Kútiigulieentiigul kuban ñátum di kareesak kati Akiiyaau Yensa ceb. ¹⁷ Ñaa Peter di Yohan di kurembenumi uñeniil títi'iil di kuyabumi Búyegetab Bátienaab. ¹⁸ Nan Simon ajukumi Búyegetab Bátienaab busenisen kápurumul di karembenak kati uñeniil títi'iil. Akila namañumi bee eseniil sígodi, ¹⁹ man aaniil, "Jisenom kánkumak uke poop mambi anoosani nirembenumi kañenom, panayab Búyegetab Bátienaab." ²⁰ Bare Peter nalaañenoomi, "Emitey ekaan au di sígodi'i jikaño mati nuwoonoowoonoor panuñoolen ubaj kawulak kati Atijamit ñátum di sígodi! ²¹ Au ubajut bucaab, mati Atijamit ajukumi búyegeti bujoonut di akila. ²² Tíiwoor ukat bálamuk majakuti, ban nulaw Akiiyaau manteer mbi añoolen abonketi mati nubabaj kawoonoor kaano mo'omu. ²³ Nijujuk mati nubabaj búlat báamak di

búyegeti di poop májoonaati múroogeniroogen." ²⁴ Simon nalaañeniimi, "Jilawom Akiiyaau, wan jiregumiñaau takumbi usofom." ²⁵ Nan Peter di Yohan kuseneenumi káyiisenak kooliil Samaria ban di kúriinenumi furimaf fati Atijamit, di kulaañumi bee Yerusalem. Nan kulakomi elaañey, di kúriinenumi furimaf fajakaaf di síbuk sajuupoe sati Samaria. ²⁶ Maleeka yati Akiiyaau di esankenumi Filip, di aaney, "Yito, jaw ujonkoor kañen kúrid di buruñab bápurulomi Yerusalem bee Gasa." Boo eenomi buruñab bati bañaanab. ²⁷ Filip nayitomi ajaw. Janten, oo di ejaay najukumi ániine ati mofam mati Etiop. Ániine ume aceekimi, aroka abaje fujuum fáamak, ban nakaan aroka ati áyiau anaaraau Kandake. Oo eenomi acookooraau ati fubajaf foola. Ániinaau umu najajaw Yerusalem man amiiceelaetumi Atijamit, ²⁸ ban nalakomi ejaay bóot. Nalakolako di sareetey yoola, balakoe kaliiken di búkaay yati aboñaau Yesaaya. ²⁹ Búyegetab Bátienaab di bommi Filip, "Waaken usoomen sareetey uyu." ³⁰ Filip nateyumi asoomenuolak, ban najamoomi naliiken búkaay yati aboñaau Yesaaya. Ñaa naceñoomi, "Mante núlaulaul wan ommi di kaliikenak room?" ³¹ Ániinaau nalaañenoomi, "Buu paniñoolen ílul an baliikitenu-tom?" Ban nammi Filip, "Mba újupoul man ulako uloofooraal." ³² Iñeme kapanak kati furimaf fati Atijamit kan alakoeenumi kaliikenak koo eenomi uke, "Nan esaha yan koom di eruu bee káraamul, nan jisaha jitungoor fácul jan ata jo aam di emiin bufalab boolijo. Jísaabulut butumab boolijo. ³³ Kupuñenuolak ban kusofu-tool di waaf kugamenutool di malegen. Ai abile bee eregolaal mati úwolorumaw woola? Mati eronjey yoola enjarinjar baabe di dúniyaay." ³⁴ Arokaau akila naceñumi Filip, "Bonket uregom, ai aboñaau ammi di eregey? Mati fúko'ool narege mba mati aceen ábuto?" ³⁵ Ñaa Filip nataatumi kasanken di furimaf fákonaf, ban naregoomi furimaf fajakaaf mati Yensa. ³⁶ Nan kulakomi ejaay di buruñab, di kubilumi bee tan mumel mommi. Arokaau akila nammi, "Jiker! Mumelam moome! Wau woote káfirenom kátiiguleniak?" ³⁷ Filip naanoomi, "Úyinenjaat di búyegeti búrom pánutiiguli." Nalaañenoomi, "Éey, níyinenyinen mati Yensa Apakenaau Áamakau oo eenomi Añiilau ati Atijamit." ³⁸ Arokaau akila nájaatikenumi ati sareetey man ajum, ban oo di Filip koo di kuwaloulumi kújupo di mumelam, man Filip átiigulenuomi. ³⁹ Nan kúpurulomi di mumelam, Búyegetab Bátienaab bati Akiiyaau di buñarumi Filip bújeetumool. Arokaau akila alaañut ajukool, ban narulenumi di ejaay buruñool di kamaayoorak. ⁴⁰ Di múlamukaam Filip narajulomi di ésukey yati Asoto, nájawunjawum ésuk bee di ésuk di káriinjen furimaf fajakaaf bee nan áriinje ésukey yati Kasaaria.

9 Saul narulenumi kakoolenak man amañ ebuj kuriibaak kati Akiiyaau, ban najawumi hani bee di ásimenaau áamakau ² ban nalawoomi man aciik sile-

tara bee di kurungaak kati kukobak kati Atijamit kammi di Damasukos. Kaanjaat panatookubo hani ariiba ániine mba aseek an ati Buruñab ban Akiyaau áyiisen-umi, man aŋoolen asofool ájeetumulool bakokene bee Yerusalem. ³ Saul najawulomi alofen ésukey yati Damasukos, yaŋ too galab mawuñ di múpurumul fatiya máfijjenulool! ⁴ Ban nalomi tentaam, najammi furimaf faanoomi, "Saul, Saul wau kaane noom di kásuutukenom?" ⁵ Saul naceeŋoomi, "Akiyaau, au ai?" Furimaf di fommi, "Ínje Yensa, an au úsuutukenumi! ⁶ Yito man ujaw bee di ésukey yáamakey, bampi an aate eregi wan ootumi ekaan." ⁷ Kúniinaak kan kuja-woorumi di kujummi basankenut hani waaf, mati kujanjam furimaf bare kujukut hani an. ⁸ Saul nayitoulomi ajuum ban náwambulumi kúcilool, bare aŋoolenut ajuk hani waaf. Ñaa di kusofool kañenak man kuru-uoomi bee Damasukos. ⁹ Ñaa nalako bo wáriiñe kunak kúfeegiir ájukeriit, ariut ban araanut. ¹⁰ Di bajumi ariiba aceen ati Damasukos kareesool Anania. Akiyaau Yensa narajulo'oomi naanool, "Anania!" Nalaañenoomi, "Ínje oome, Akiyaau!" ¹¹ Akiyaau Yensa naanoomi, "Yito man ujaw bee di buruñab ban koonemi Joon, banjaat nuceeŋ ati eluupey yati Yúda mati ániinaau ati Tarus an koonemi Saul. Oo oomu bo elawey, ¹² ban ínje najukumi waaf nan sáaut wati ániine an koonemi Anania ajawulo man aramben uñenool di akila, manteer mbi alaañ ajuk." ¹³ Anania nalaañenoomi, "Akiyaau, bukan kajuupoe kureganreg mati ániinaau umu bújakaataab ban akammi bee di bukani kati Yerusalem. ¹⁴ Ban oo oomu baabe nababaj fujuum kápurumul di kúsimenaak kunifaanak man asof kalawemi ñátum di kareesak kooli nan kulakoemi kamiiceelaeti." ¹⁵ Bare Akiyaau Yensa naanoomi, "Jaw, mati nimukenoomuken nan érokumaom man ájeetum kareesom bee di Kakaanutumi Kúyahuudak di kúyi'iil, di poop bukanak kati Isirael. ¹⁶ Ínje di fúko'om pániyisenool buu naate egaal eeno mati kareesom." ¹⁷ Ñaa Anania najawumi áriiñ, nanoken di eluupey dán Saul ammi, ban narembenumi kañenool títi Saul. Naanoomi, "Atiom Saul, Akiyaau Yensa, árajulimi di buruñab ban újawumulomi, áboñulammi manteer mbi ulaañ ujuk ban Búyegetab Bátienaab pambookeni." ¹⁸ Yaŋ too galab waaf waanoen nan uwel di úpurulomi ulo di kúcilak kati Saul, nalaañ ajuk. Ñaa nayitomi ajuum man átiigulenimi, ¹⁹ ban narimmi sinaañ aban, nalaañumi áliñeni. Kunak kupinaay Saul nalakobomi di kuriibaak kammi Damasukos. ²⁰ Piyout natoonjumi káriiñen mati Yensa di kukobak, di aaney, "Oo eenomi malegen Añiilau ati Atijamit!" ²¹ Kajamoomi di wáaloimi, man kulako di kaceeŋoor, "Let oo alakomi kásuutukenak bukanak kati Yerusalem kalawemi di kareesak uke? Ban najawulojaw baabe bee mati mo'omu, mbi asofiil akoken man aruuil asen kúsimenaak kuni-faanak?" ²² Bare Saul káriiñenak koola kufañumi man

kubaje kánkum, káyiisenak koola mati Yensa oo eenomi Apakenaau Áamakau Kúyahuudak kati Damasukos di sayiimi. ²³ Nan bajumi kunak kajuupoe, Kúyahuudak di kujamoorumi bee ebujool, ²⁴ bare Saul nabilumi amanj wan kusofumi mo'omu. Fuk di balay búrom di kulakomi kapooy kúlamutak kati ésukey manteer mbi kuñoolen kubujool. ²⁵ Di fuk fákon kuriiba kuceen di kújupen Saul di katekel man kúyuunulool kútaasen fukukaf fañomenumi ésukey. ²⁶ Saul náriiñumi Yerusalem, naliikumi man kunaamoor di kuriibaak kati bo. Bare kufiumutool mati oo ariiba alegen ati Yensa, koo búromiil kúkolioomi. ²⁷ Banaabas nañaroomi ájeetumoomi bee di kúriiñenaak, ban naregiimi man Saul ajukumi Akiyaau di buruñab bati Damasukos eeno. Banaabas poop nasankeniimi wan Akiyaau aregeenu-mi Saul, ban poop buu nalakomi káriiñenak furimaf fati Atijamit di Damasukos, ñátum di kareesak kati Yensa, bákoliut. ²⁸ Saul insi nanoken nápur di kuriibaak di ésukey yati Yerusalem, ²⁹ mansi náriiñen furimaf fati Atijamit bákoliut di kareesak kati Akiyaau. Nalakomi kasanken kati kañoosoor di Kúyahuud kuceen kasankenemi Kúgirikak. Bare di kulakomi eñeseŋ buruñ bampi kúbujumool. ³⁰ Nan kuriibaak kujammi mati mo'omu, di kújeetumoomi bee di ésukey yati Kasaaria man kusenool bee di ésukey yoola Tarus. ³¹ Kujojak kati kuriibaak kammi Yúdea, di Galili, di Samaria búrom, koo kulee di kásuutukenak. Búyegetab Bátien-aab bukammi man kujojak kúliñ ban di kubeneno nan man kúkolimi di Akiyaau. ³² Peter najawoorumi bee banoosani di bukoo búrom bee ejuk kúyinaak, di kajaaburuñak koola nabilumi bukanak kati Atijamit kammi di ésukey yati Luda. ³³ Boo natookumi ániinaau an koonemi Ainea man afinto di bacaac wáriiñe simit futok di sífeegiir. Ániinaau akila an abakoe. ³⁴ Peter naanoomi, "Ainea, Yensa Apakenaau Áamakau nakaanikaan man ukoy. Yito man nutal bacaaci!" Yaŋ too galab nayitomi ajummi. ³⁵ Bukanak kati Luda di kati Saron di kujukumi Ainea, di kubilumi kukaan kuriibaak kati Akiyaau. ³⁶ Di ésukey yati Yopa di bajumi ariiba aseek an koonemi Tabita, an Kúgirikak kuwonkemi Doruka, wan felumi woo eenomi ebonk. Nakaanekaan mukaana majake nanoosani ban naramben kabajutumi. ³⁷ Di kunak kukila nalomi bújuusa ban nacet. Kuceen kuñoomi biñool kuban, di kufintenubomi di kalimbis kammi di fatiyena. ³⁸ Mati man ésukey yati Luda elofumi Yopa, kuriibaak kujammi mati Peter oomu bo Luda. Di kuboñumi kúniine kugaba man koonoomi, "Bonket úwaakenul újo'ol takum upiyen." ³⁹ Peter nayitomi kuriiboor. Nan áriiñubomi, di kújeetumoomi bee di kalimbisak kammi di fatiyenaay. Kuseek kajuupoe kati kújima man kujuume kuñomenool di búlok. Di kúyiisenoomi uloaaw wayiinkunaw di wáamakaw wan Doruka ajooneniimi nan aronjumi. ⁴⁰ Bare Peter naregiimi man kúpur búrom bee téeñey aban, nákuntaajenu-

mi man alawumi. Ban najonlenumi biinjab bati Doruka, man ammi, "Tabita, yito!" Aseekau najikerumi, nan ajukumi Peter, nayitomi alako. ⁴¹ Peter nasenool kañen man ayitenool ajuum. Ñaa nawonkulomi kuriibaak di kuseekak kati kújimaak búrom, man áyiiseniimi mati oo narondon. ⁴² Kurimak di kufetumi di ésukey yati Yopa búrom, ban bukan kajuupoe di kúyinen úyegetiil di Akiiyaau. ⁴³ Peter nalakomi kunak kajuupoe di ésukey yati Yopa di ábala an koonemi Simon.

10 Di ésukey yati Kasaaria di bajumi ániine an koonemi Koneeli, akaanenumi arungaau ati kayoonjak káamakak kan koonemi Kayoonjak kati Italia. ² Oo nakaan akoba áamak, oo di fiilaf foola kukankaan bukan kákolie Atijamit ban di kumiiceelaetool máamak. Akila narambeneramben di eseney kawulak bukanak, ban nalawelaw Atijamit nanoosani. ³ Balay bákón, wáriinje nanan nati sirig sífeegiir di tutularaay maleeka yati Atijamit di erajulo'oomi najukuyomi nan sáaut, man yoonoomi, "Koneeli!" ⁴ Koneeli najikerumi maleekaay caw di kákoliak di kóro, man ammi, "Arungaau, mo'omu waa?" Maleekaay di elaañenoomi, "Atijamit najanjam kúlawak kooli, namanjumi wan uwulumi kabajutumi, moo kaane oo oomu di eyiinji. ⁵ Iñeme boñ bukan kujaw bee ésukey yati Yopa man kúwonkul ániinaau an koonemi Simon Peter. ⁶ Oo oomu man awannoore di síndeey yati Simon, ábala an eluupool elofumi di falaf." ⁷ Nan maleekaay esankenoomi mo'omu di ejawumi ewuuj. Ban Koneeli nawonkumi kumiiceelaool kugaba di atiika oola ákon akobemi Atijamit máamak. ⁸ Ban naregiimi wabajoenumi aban, naboñiimi bee Yopa. ⁹ Fati kajomaf, nan kulakomi ejaay di buronjab, kulofenumi Yopa, Peter najawumi bee fatiyena yati kalimbis bee elaw man karabak kulofe. ¹⁰ Bacaarab di busofoomi namanjumi bee furi, bare nan kulakomi kajoonenak karabak man kuri, najukumi waaf nan sáaut. ¹¹ Ban najukumi bukinab bajakaab man búwambuloe, najukumi waaf waam di káwaloul waanoen nan fuparala fabaje sígoolene sibakiras man sisofi. ¹² Dóo di fo sínukurunjas sanaamutas búrom soosu ró, sínukurunjas saje'emi úkamun, di sáfuu-looremi, di bánaakayita. ¹³ Ban di bajumi furim fajawulo bee di oo man foone, "Peter, yito! Buj man uri." ¹⁴ Bare Peter nammi, "A'a, Akiiyaau. Ínje irirerut muri-aay masakoe mba matiluluti." ¹⁵ Furimaf di fulaañumi fommi, "Wan Atijamit atilulumi, takum au ureguwo usikosiko." ¹⁶ Mo'ome moo mukankaan ñooni ñáfeegiir, yan too galab fuparalaaf di funarimi bee di bukinab bajakaab. ¹⁷ Peter di kaanoomi síwoonoor sáamak sati wan mo'omu mufelumi wan ajukumi nan sáaut. Kúniinaak kan Koneeli aboñulomi di kutookumi eluupey yati Simon ban kommi. Iñeme bukooku man kujuume di fúlamutaf. ¹⁸ Di kuwonkumi man kuceenjumi man-teer dáare dóo Simon Peter ammi? ¹⁹ Nan Peter alakomi kawoonoorak káamak mati wan ajukumi nan sáaut,

Búyegetab Bátienaab di boonoomi, "Yénten, kúniine kúfeegiir kaam di eñesi. ²⁰ Yito man ujaw jiriiboor di bukoo ban takum búyegeti bugaal, mati ínje íboñulilil." ²¹ Peter nawalomi man ammi kúniinaak, "Ínje eenomi ániinaau an jíñesemi, waa jijawulo beet?" ²² Di kommi, "Arungaau Koneeli áboñuloli, oo ati kutiikaak Kúrooman. Oo ániine ajoone ban akoba áamak ákolimi Atijamit, di poop Kúyahuudak búrom kúsuumensu-umen kareesool máamak. Maleeka yati Atijamit eregool áwonkuli bee di eluupool, man anjoolen ajam wan oote eregooley." ²³ Peter nawaleniimi di eluupool man kumoor. Fati kajomaf nayitomi man kuriiboor di bukoo, ban kuriiba kuceen kati Yopa poop di kutooñool. ²⁴ Fati kajomaf di kúriinulomi di ésukey yati Kasaaria. Koneeli ammi di ekobiiley ban náwonkul kukiloorool di kupaalool káamakak tákon bee kayaño Peter. ²⁵ Nan Peter anokenumi di síndo'ool, Koneeli ayaño'oomi aban, nalomi kúfima man amiiceelaetoomi di bújonlenab boola. ²⁶ Bare Peter nayitenoomi, di aaney, "Yito! Ínje poop an ceb." ²⁷ Peter narulenumi di kámikak di Koneeli kunokenumi dóo di eluupey dán atookumi bukan kajuupoe man kujoje. ²⁸ Peter naaniami, "Muyul di kúkouul jimammanj tien mati sílingaas sati Kúyahuudak sífrenfiren man ínje Áyahuud kujamoor di Kakaanutumi Kúyahuudak. Bare Atijamit náyiisenanyiisen senut man iwoonoor an nasikosiko mba atiluluti. ²⁹ Moo kaane nan íboñimi, ñaa ilatut ebiley. Regom wau kaane nuwonkom." ³⁰ Koneeli nalaañenumi, "Kunak kubakiir bálamuk nilakoeenlako elaw di eluupom nan bajumi sirig sífeegiir tutularaay. Yan too galab ániine akaanoen wañ wakaane ñiliñil man ajuume fáculom. ³¹ Naanammi, 'Koneeli, Atijamit najanjam kúlawak kooli, ban namanjumi wan uwulemi kabajutumi, oo oomu di eyiinji. ³² Boñ an bee Yopa man áwonkul Simon Peter. Oo oomu man awannoore di síndeey yati ábala Simon, an eluupool elofumi di falaf.' ³³ Ñaa ínje íboñi ewonk galab, ban numan man ubil uyiinjom. Iñeme wulaal búrom bukooku di bújonlenab bati Atijamit, man úyenteni wan Akiiyaau ájaatikenimi man úregoli." ³⁴ Peter nalaañenumi, "Malegen iñeme nijujuk Atijamit álaañeriit di an. ³⁵ Bare Atijamit nasofesof bukanak kápurumul di kansanken kanookani kámiiceelaetoomi ban di kukaan wajoone. ³⁶ Jijanjam mati nabomboñ kurimak koola bee di bukanak kati Isirael, káriinjenak furimaf fajakaaf fati kásuumaay kápurumul di Yensa Apakenaau Áamakau (oo eenomi Akiiyaau ati bukanak búrom.) ³⁷ Jimammanj furimaf fáriinjenimi di mofam mati Yúdeá búrom. Toonjulotoonj kapanak kati Galili nan Yaaya áriinjenumi bukanak aban kurimak kati kátiigulenak. ³⁸ Man Atijamit amuken Yensa ati Nasaret ban nakammi Búyegetab Bátienaab man búwaloulol man abaj kánkum. Yensa najawumi bee banoosani man ammi di ekaaney jak di kasontenak kan Seetaanaay éroogumi, mati Atijamit oomu di oo.

³⁹ Wúli, kúriiɲenaak eenomi kúyiisena kati wanoosani wan akammi búrom di mofam mati Isirael di ésukey yáamakey yati Yerusalem. Yensa bukoo kufaanɲenoomi kubujool di ébaar yati búpin. ⁴⁰ Bare Atijamit náyitenu-lool di kacetumi di funakaf fúfeegintenaf ban nakaanoomi man araj di bukanak, ⁴¹ akaanutool man araj bee di bukanak búrom, bare wúli kan ámukenaalmi man ukaan kúyiisenaool. Wúli eenomi uriemi uraanemi tɪn tákon di oo nan ayitoulomi di kacetumi aban. ⁴² Ban nájaatikenolimi man úriiɲen furimaf fajakaaf bukanak ban núyiisen mati oo eenomi an Atijamit amukenumi bee kagamenak karonjumi di kacetumi. ⁴³ Kuboñaak kati Atijamit búrom kusankensanken mati moola, di aaney anoosani áyinenumi di Yensa majakutool pammubonketi kápurumul di kareesak koola." ⁴⁴ Nan Peter alakomi kasankenak mo'omu, Búyegetab Bátienaab di bookumi bukanak kalakomi búrom káyentenak furimaf. ⁴⁵ Kúyinenaak Kúyahuudak kuceenak kariiboorulomi di Peter, di sáloiimi máamak mati Atijamit nawalenwalen kawulak kati Búyegetab Bátienaab boola hani bee di Kakaanutumi Kúyahuudak. ⁴⁶ Iñeme di kujammi di kasanken usanken uceen wálauleriiti, ban di kusal mati mákalaam mati Atijamit. Peter nammi, ⁴⁷ "Mante an panaɲoolen áfireniil man kubaj kátiigulen di mumel, mati koo kuyayab Búyegetab Bátienaab nan man wulaal uyabaami?" ⁴⁸ Peter nájaatikieniimi man kútiiguleni, ñátum di kareesak kati Yensa Apakenaau Áamakau. Nan púrutomi, di kulawoomi manteer nabenen bo kunak kupinaay di bukoo.

11 Kúriiɲenaak di kuriibaak kuceenak kammi Yúdea búrom di kujammi mati Kakaanutumi Kúyahuudak poop kúyineyinen furimaf fati Atijamit. ² Nan Peter alaañulomi Yerusalem, kúyinena Kúyahuud kuceen katampimi di kulakomi élusooley. ³ Di kommi, "Wau kaane nujaw unoken sísindaas sati katamputimi ban di jirioor di bukoo?" ⁴ Bare Peter nataatumi eregiiley wabajomi káɲarum di fúcitumaf: ⁵ "Nan ilakoenumi elawey di ésukey yati Yopa, nijukumi waaf nan sáaut waanoe nan fuparala fáamak falakomi káwaloul kápurumul fatiya nan sígoolenas sibakiiras sisofimi, ban fuwalomi bee di ínje. ⁶ Nan ijikerumi síndeneey yoolifo, nijukumi sínukurun sati úkamun, di sáfuulooremi, di bánaakayita. ⁷ Ban nijammi furim faanammi, 'Peter, yito! Buj man uri.' ⁸ Bare ínje nemmi, 'Aa, Akiiyaa. Mati muriaay masakoe mba matiluluti mujawurerut di butumom.' ⁹ Bare furimaf di fulaañumi fusankenom di bukinab bajakaab, 'Wan Atijamit atilulumi takum au ureguwo usikosiko.' ¹⁰ Mo'omu mubajobajo ñooni ñáfeegiir, ban waafaw búrom di unarimi bee di bukinab bajakaab. ¹¹ No'onu kúniine kúfeegiir kaboñimi di Kasaaria kúriiɲumi di eluupey dán ilakomi. Di kuboñimi kápurumul di ésukey yati Kasaaria man kuɲarom. ¹² Búyegetab Bátienaab di buregammi man

ijaw di bukoo, takum búyegetom bugaal. Kuriibaak kuttiaak kooni futokey di ákonau koo poop di kutooñammi, ñaa wúli póopoli nunokenumi síndeeey yati ániinaau ume. ¹³ Náregolireg man ajukeenumi maleekaay yajawulomi man ejummi di síndo'ool, yaanoomi, 'Boñ kuceen kujaw bee ésukey yati Yopa man kúwonkul ániinaau an koonemi Simon Peter. ¹⁴ Panasanken kurim pánkuɲarul epakey bee di au di fiilaf fooli búrom.' ¹⁵ Nan itoonjumi kasanken, Búyegetab Bátienaab di buwaloulomi bee di bukoo nan man buwalouloenumi di wulaal búrom di mútiyaaram. ¹⁶ Ñaa niwoolomi furimaf fati Akiiyaa fan aregeenumi, 'Yaaya nátiigulenetiigulen bukanak ñátum di mumel, bare muyuul pánjitiiguleni ñátum di Búyegetab Bátienaab boola.' ¹⁷ Mati Atijamit nasensen Kakaanutumi Kúyahuudak kukila kawulak kákonak kan asenolaami nan úyinenaami di Akiiyaa Yensa Apakenaau Áamakau. Kama ínje ai ampi ujuumoor di Atijamit bee kañakoor?" ¹⁸ Nan bukaaku kujammi mo'omu, di kukat bálusool man kutaatumi kusal mákalaam mati Atijamit. Di kommi, "Atijamit nasensen poop burun Kakaanutumi Kúyahuudak man kútiwoor kukat bálamuk majakutiil ban naseniimi eronjey yati bándooorey." ¹⁹ Kuriiba kuceen di kuyiisooorenumi mati kásuutukenak kabajoenumi nan kubujumi Sitefan kuban. Bukaaku di kujawumi bee di Fonekia, bukaaku bee di Sipur, bukaaku bee di Antiok, ban di kulakomi káriiɲen furimaf fati Atijamit bee di Kúyahuudak cebii. ²⁰ Bare kuriiba bukaaku di bajumi kúniine bukaaku di bukoo kápurumulomi di fúrinkaf fati Sipur di mofam mati Kurene di kujawumi bee Antiok man kutoonj káriiɲenak kurimak bee di Kakaanutumi Kúyahuudak mati Akiiyaa Yensa. ²¹ Kánkumak kati Akiiyaa kulakolako di bukoo, ñaa bukan kajuupoe di kútiwoorumu bee di Akiiyaa Yensa ban di kunen kafiumak kooliil di oo. ²² Nan kati di fujojaf kammi Yerusalem kujammi wabajomi, di kuboñumi Banaabas bee Antiok. ²³ Nan áriiɲubomi najuk man Atijamit áyiiseniimi majakam moola di súmoomi. Ñaa náliɲenumi kuriibaak poopiil man kucin di Akiiyaa di malegenam di úyegetiil búrom. ²⁴ Banaabas ániine ajake, ban nameenjumi di Búyegetab Bátienaab ban náliɲumi di kafiumak. Ban bukan kajuupoe di kubilumi kúyinen Akiiyaa kápurumul di oo. ²⁵ Ñaa Banaabas najawumi bee ésukey yati Tarus bee eñes Saul, ²⁶ ban nan atookoomi, nájeetumoomi álaañenulool bee Antiok. Wáriiɲe emit búrom yo, koo kugabaak di kulakomi tákon di kati fujojaf man kulakomi kaliikiten jameen yáamak. Boo Antiok kuriibaak kati Akiiyaa kutoonjumi ewonkiey Kukirisican. ²⁷ Di kunak kukila, kuboña kuceen kati fujojaf kápurumulomi Yerusalem bee Antiok. ²⁸ Ákon di bukoo an koonemi Agabo. Búyegetab Bátienaab bukammi man ajuum man areg mati bacaar báamak boote kabajo di dúniyaay búrom. Bacaarab bukiila bubajobajo nan Kilaud alakomi ejunkutey yati

Áyiau Áamakau. ²⁹ Kuriibaak kammi di Antiok di kusofumi lit, mati anoosani panawul wan aḡoolenumi bee karamben kupaaliil kuriibaak kacinumi Yúdea.

³⁰ Kukankaan mo man kuboñ sígodi'iil Banaabas di Saul man kújeetummi bee di kunifaanak kati fukobaf fáamakaf fati Yerusalem.

12 Di kunak kukila noo áyiau Herod atooḡumi ká-suutuken kuriiba kuceen kati di fujojaf. ² Akila akammi man Yankuba abuji an eenomi, Yohan atiool ñátum jiliba jabaake. ³ Nan Herod ajukumi mati mo'omu mukammi man Kúyahuudak súumiil, nakammi man kusof Peter poop di titoorey yati kunakak kati káaningak kati Mbúurey Yabajutumi Múliitenuma. ⁴ Nan Herod akammi man Peter asofi aban nakuli dán bukanak kukuleimi, ban naregumi man uyoḡ ubakiir wati kutiika kupooyool dó. Nasosof bee kagamenuol di bújonlenab bati bukanak nampi káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri kuwuujumi. ⁵ Bare nan Peter akulimi dán bukanak kukuleimi, bukanak kati fujojaf kurulenumi kulaw máamak Atijamit bayoolout mati oo. ⁶ Di fukaf fo'ofu bala'a Herod amanjeenumi man kúpurenuool kagamenuol fáculey yati bukanak, Peter alakoeene kamoor di titoorey yati kutiika kupooya kugaba. Kokenookoken ñátum ñiwuḡ ñigaba, ban kupooya kuceen kantomi fáculey yati butumab di kapooy dán bukanak kukuleimi. ⁷ Maleeka yati Akiiyaau yaḡ di épurul to, kalimbisak di kuwuḡ fijijij. Maleekaay di etatacen Peter di kabandool man eyiloomi, man yoonoomi, "Yito galab!" Ñiwuḡañ ñifelomi di uñenuol. ⁸ Maleekaay di yoonool, "Piinoor ban nukaano usamatai." Peter nakammomi. Ñaa maleekaay di yoonoomi, "Gaayoor kaloai káamakak man úriibenulom." ⁹ Ñaa Peter nápurutomi man ariibenuyo. Bare amanjut mati wan maleekaay yommi di ekaaney malegen, nasofumi waaf najuke nan sáaut. ¹⁰ Di kuwuujumi to fulakaaf fútiyaaraf fati kutiikaak kupooyaak man kuwuḡ fugalbuntenaf, di kúriiḡumi fúlamutaf fati mulapam fúpurumaf bee di ésukey. Di fúwambulo'ooromi, ñaa di kúpurumi. Di kulakomi ejaay di buruḡ maleekaay di éjim nel. ¹¹ Peter di fúko'ool nabilumi álaul wabajo'oomi. Ban naanooromi, "Tíenantien mati malegen Akiiyaau aboñulomi malekaool man epakenom di kañenak kati Herod di wan kurungaak kati Kúyahuudak kusofeenumi bee ekaanom." ¹² Nan amanjumi wabajoenumi, najawumi bee di síndeey yati Mariyaama, Yohan Maruk iñaayool, dóo kajuupoe kujojumi man kulako elawey. ¹³ Peter akongenumi kábabumaak kati fúlamutaf, ban aroka ajaḡa an koonemi Roda nápurulomi bee eyiiḡool. ¹⁴ Nan álaulumi furimaf fati Peter, di súmoomi máamak, moo báwambulul kábabumaak bare nateyumi álaañudo bee ereg anoosani mati Peter oomu bo di kábabumaak. ¹⁵ Di koonoomi, "Au nugonogono." Bare nan ajummi lit mati malegen moo, man koonoomi, "Nakankaan ápurapur!" ¹⁶ No'onu Peter

narulenumi di kakongenak. Nan kúwambuloomi, di kujukoomi, di sáloiimi máamak. ¹⁷ Bare natonkiimi man kutunten, ban naregiimi man Akiiyaau ápurenuooloomi téeney di dán bukanak kukuleimi. Ban nammi, "Jiregumo Yankuba di kutiolaal karinomi." Ñaa ban nápurubomi ajaw bee buceen. ¹⁸ Di waradabaw, di bájumi kálaulooraati káamak kalakoe dóo di titoorey yati kutiikaak kupooyaak mati wabajoenumi bee di Peter. ¹⁹ Herod nájaatikenumi man kúñesulool banoobani. Nan kuḡoolenutumi kujukool, Herod nakammi man kutiikaak kupooyaak kuceenji ban naregumi koote ebuji. Nan mo'omu múpurutomi, Herod nápurumi Yúdea man ajaw Kasaaria man alako bo tínok. ²⁰ Herod di bólioomi máamak mati bukanak kati Turo di Sidon. Mati muriaii di mofam mati Herod múpureuumi, ñaa di kuboñ kuceen man kujaw kujamoor di oo. Mútiyaaram, di kujawumi kubuntoor Bulasutus, oo aroka acookooremi eluupey yati áyiau, man kulawoomi kálaañenul kásuumaay titoorey yati síasukas sooliil di Herod, ²¹ ban funakaf fasofimi bee mati kukila man kubaj fujoj di akila. Herod nakaanomi kaloaool kati jáyiaj, man ajawumi alako di ejunkutey yoola yati jáyiaj man asankeniimi. ²² Bukanak di kucibuloorumi, "Furimaf ufu fati emit, lee fati an!" ²³ Maleeka yati Akiiyaau yaḡ di erantenoomi, mati asenut kálebienak bee di Atijamit. Di múlamukaam, síñal di sirioomi manteer acet. ²⁴ Bareña furimaf fati Atijamit di fufajumi man fujamoe banoosani. ²⁵ Nan Banaabas di Saul kubanumi burokab booliil Yerusalem, di kuḡarumi Yohan Maruk ban kulaañumi di óoro bee Antiok.

13 Di fujojaf fati kuriibaak kati Antiok, bajeembaj kuboña di kuliikitená dó. Kan eenomi Banaabas, di Simeon an kuwonkemi Ala'au, di Lukio ati Kurene, di Manaen akurimi dákon di áyiau Herod nan apaalool, di Saul. ² Funak fákon, di kulakomi kamiiceelaet Akiiyaau di ekaan balat, Búyegetab Bátienaab di booniimi, "Jímukenul Banaabas di Saul mambi kukaan burokab ban íwonkuliimi." ³ Nan kubenenumi kukammi balatab man kúlaw kuban, di kurembenumi uñeniil di bukoo ban di kukateniil kujaw. ⁴ Buke kugabaak, Búyegetab Bátienaab di buboñiimi di kúriiḡumi Seleuke. Boo kútipumi bee fúrinkaf fati Sipur. ⁵ Nan kúriiḡumi Salaami, di kutaatumi káriiḡen furimaf fati Atijamit di kukobak kati Kúyahuudak. Yohan Maruk oo poop najawumi di kukila nan arambena. ⁶ Nan púrutomi, Banaabas di Saul kútipumi kuḡomoor bee kapan kaaku kati fúrinkaf, di kúriiḡumi ésukey yati Pafo, di kutookubomi ániine aceen akaanemi fáliimaetaf. Oo ániine Áyahuud, aboña abunta, an koonemi Baa Yensa. ⁷ Akila nalakomi bati anifaanau ati fúrinkaf, Serugi Paul, an umanjumi amanja áamak. Serugi Paul nawonkumi Banaabas di Saul mati namamman ejam furimaf fati Atijamit. ⁸ Bare Eluma o'omu akaanemi fáliimaetaf (mati karesak kufelumi mo'omu di Kúgirikak),

nalatumi Banaabas di Saul, naliikumi étiw anifaanau akila takum afium di Yensa. ⁹ Bare Saul, an kuwonkemi poop Paul, Búyegetab Bátienaab bookool jáng, najikerumi caw Eluma, ¹⁰ ban nammi, “Au añiil ati Seetanaay, au alator ati wanoosani wajoone, búyegeti bulaenlaen tir di bújakaati. Mante letukat kanondenak urunaw wajoonaaw wati Akiiyaau? ¹¹ Janten, Akiiyaau panateki iñeme, panubil ukaan ápuuma ban letujuk bala’ab di nanan nátemie.” Yanj too galab Eluma di rímoorool túk kúcilool, nataatumi eñes arambena ampi aruool. ¹² Nan anifaanau ajukumi wabajomi, ban náyinenumi wan kuliikitenoomi mati Akiiyaau úwaa-lo’oowaalo. ¹³ Paul di kutooñaool di kuñarumi busaanaab báamakab di ésukey yati Pafo man kútipumi kúriinj di ésukey yati Peruge yammi di mofam mati Pampulia. Johan Maruk ákatuliibomi man alaañumi bee Yerusalem. ¹⁴ Bare Banaabas di Paul di kúpurulomi Peruge ban di kúriinjumi Antiok yati Pisidia. Di funakaf fati kálebienak, di kunokenumi dóo di fukobaf man kulakotomi. ¹⁵ Nan kubanumi kaliiken sílingaas sati Muusa di síbukaas sati kuboñaak kati Atijamit, kurungaak kati fukobaf di kuboñiimi kurim, man koone, “Kútioli, jibajujaat furim fati kálijen bukanak, jisanken- ufo.” ¹⁶ Paul nayitomi ajuum, natonkiimi man kutun- ten, ban natoonjumi kasanken, “Bukanak kati Isirael, di muyuul Kakaanutumi Kúyahuudak kamiiceelaetemi Atijamit, jijantenom. ¹⁷ Atijamit ati bukanak buke kati Isirael namukemmukun kufannaaniñolaal ban nakaan bukanak kukila kubeneno nan kulakoeenumi nan ku- jaaburun di mofam múbutoam mati Misira. Atijamit nápurenuliipuren di famiiceelaetaf di kánkumak koola. ¹⁸ Namuutemmuuten di bukoo wáriiñe simit sooni bukan kugaba boo di bañaanab. ¹⁹ Ban nakajenumi bukanak kati usankenaw wooni futok di ugaba di mo- fam mati Kanaan man asen mofam mukila man anjaru- mi mofam mooliko asen kati Isirael. ²⁰ Nan mo’omu múpurutomi, wanoosani wabajoeenumi bo wáriiñe simit siceme sibakiir di bukan kugaba di uñen uban. Naseniisen kugamena man kurung mofam mukila bee mo di nanan nati aboñaau Samuel. ²¹ Bare bukanak di kulawumi man kubaj áyi, Atijamit naseniimi Saul añi- ilau ati Kis, ániine ati di fiilaf fati Beniamin, oo alakomi áyiau ooliil wáriiñe simit bukan kugaba. ²² Bare Ati- jamit nápurenoomi di ejunkutey yoola aban, Atijamit nakammi Dauda áyiau ooliil. Atijamit aregumi mati moola, nammi, ‘Ínje nijujuk Dauda, añiilau ati Yese, ániine áriiñaam di búsusom, oo panakaan wan imanjumi.’ ²³ Ákon di úwolorumaw wati Dauda an Atijamit ápurenumulomi man akaan Apakenaau ati bukanak kati Isirael nan man áligeenumi eeno, an akila eenomi Yensa. ²⁴ Bare bala’a Yensa ájo’ol, Yaaya Átiigulenaau náriiñeneenriiñen bukanak kati Isirael búrom man koote kátiiwoor kukat bálamuk majakutiil ban di kúti- guleni. ²⁵ Nan Yaaya alakomi ebaney burokab boola

naceenjumi, ‘Ai jisofumi oo ínje? Ínje let oo. A’a! Bare oo aatumi bee ebiley iñeme bálamukom, ban ínje injotut bee efeel unewaw wati usamataool.’ ²⁶ “Kutiom, muyu- ul fiilaf fati Iburehima, di poop bukaaku di muyuul di titooruul, Kakaanutumi Kúyahuudak, kákolimi Atijamit! Atijamit naboñulolaaboñ kurimak kati epakey uye. ²⁷ Bukanak kacinumi Yerusalem di kurungaiil kúlaulut ai eenomi Yensa. Ban kúlaulutumi kurimak kati kuboñaak kati Atijamit handeneen kan kuliikenemi di funakaf fati kálebienak fanoofani. Bare di wan kukam- mi, man kurimak kati kuboñaak kati Atijamit kaciikeen- imi man kúliroor. ²⁸ Handeneen man kujukutumi wampi kúbujumool, bare di kulawumi Pilat, man akaan Yensa abuji. ²⁹ Nan kúlirenumi búrom wan kuboñaak kuciikeenumi mati Yensa kuban, di kuwalenulo’oomi di ébaarey yati búpinab, man ku- fokoomi di fuyaak. ³⁰ Bare Atijamit náyitenuloomi di kacetumi! ³¹ Ban narajumi kunak kajuupoe di kan ku- lakoeenumi káriiiboorul kápurumul Galili bee Yerusalem. Koo iñeme kukankaan kúyiisenaool bee di bukanak kati Isirael. ³² Ban Banaabas di ínje wúli oomuña taate káriiñenuul furimaf ufe fajakaaf. Wan Atijamit áligeenumi kufannaaniñolaal, ³³ mati náli- ren- liren wo báligab ube iñeme bee di wulaal kuñooliil ñá- tum di káyitenulak Yensa di kacetumi. Nan man ciikimi búkaay yati Jábuura kapan kugabuntenak, man koone, ‘Au Añoolom, jaat ínje di fúko’om ibilumi ikaan ampai.’ ³⁴ Mati Atijamit náligeenumi náyitenulo’oomi di kacetu- mi, eniilool leteputurer di fuyaakaf. Ban nasankenumi mo’ome, ‘Panisenuul wáliroore di walegen wan íligeen- umi Dauda.’ ³⁵ Moo kaane aciika ati Jábuura kapan kuceen naane, ‘Letukat Álirooraau ooli man aput di fuyaakaf.’ ³⁶ Man Dauda, alakoeenumi kamiiceelaet wan Atijamit amanjeenumi di nanan noola. Nan acetu- mi, kufokoofok tákon di kufannaaniñool, ban eniilool epuput dóo di fuyaakaf. ³⁷ Bare Yensa Atijamit áyitenu- lomi di kacetumi, eniilool eputut di fuyaakaf. ³⁸ Kutiom, janten! Muyuul joote emanj wákon, kápurum di Yensa ániinaau umu kurimak kúriiñeniriñen mati kabonke- tak kati majakutuul. ³⁹ Anoosani áyinenumi di Yensa majakutool búrom mubonketibonket man sílingaas sati Muusa siñoolenderutumi sikammo. ⁴⁰ Moo kaane, jíkaanum mati wan kuboñaak kuregumi takum ugoru- ul. ⁴¹ ‘Jijiker, muyuul kaheenumi Atijamit, di wáalouul ban jijaw jijim, mati wan ínje emmiña ekaan jaat, woo léejyinen, handeneen an aregenuuwo.’” ⁴² Nan fujojaf fubanumi Paul di Banaabas di épuruley di fukobaf di kunak kukila, bukanak di kulawiimi man kúlaañul inki man kúriiñen mati mukaanaam mákonam ume di fu- nakaf fati kálebienak fáriibeneuumi. ⁴³ Nan kubanumi fujojaf di fukobaf, Kúyahuud kajuupoe di kan kulaañu- mi bee di burunjab bati Kúyahuudak kamiiceelaetemi Atijamit di fukobaf, kariibenumi Paul di Banaabas. Kúriiñenaak kukila di kulakomi kámik di bukoo man

kúliñeniimi kusof lit majakam man Atijamit áyiiseniimi. ⁴⁴ Funakaf fati kálebienak fariibenumi jameeñey yati ésukey di efumoulo ejoj bee ejamiiley káriiñenak kati furimaf fati Atijamit. ⁴⁵ Bare nan Kúyahuudak kujukumi jameeñey uye, di kubajumi búlat. Di kujelumi Paul ban di kañakoor wanoosani wan Paul aregumi. ⁴⁶ Paul di Banaabas di kusankenumi bákoliut, di kooniil, “Cenceeñ man furimaf fati Atijamit foote kasankeni emond di muyuul Kúyahuud. Bare di jilatufomi man jigamenooromi mati jíriiñut bee eyab eroneñey yati bán-doorey. Iñeme wúli panukatuul man ujaw úriiñenufo Kakaanutumi Kúyahuudak. ⁴⁷ Akiiyaau násenolisen ká-jaatikenak uke, di aaney ‘Nikaanikaan mawuñ bee di Kakaanutumi Kúyahuudak, mambi bukanak kati dúniyaay kupakeni.” ⁴⁸ Nan Kakaanutumi Kúyahuudak kujammomi, di súumiimi máamak ban di kusalumi Atijamit mati furimaf foola. Kan Atijamit amukeneenumi búrom bee mati eroneñey yati bán-doorey, di kubilumi kukaan kúyinená. ⁴⁹ Furimaf fati Atijamit di fuyiisoorumi banoobani di kapanak kukila. ⁵⁰ Bare Kúyahuudak di kulako kasusuken kuseekak kuceenak kukoba káamak kabaje fujuum fateboe di kunifaanak kati ésukey yáamakey. Di kukammi bukanak man kúsuutuken Paul di Banaabas ban di kucesooriimi kúpur di kapanak kooliil. ⁵¹ Bare Paul di Banaabas di kufankumi kaporak kakotumi di úkamuniil man kúyiiseniil mati utumiil ulee bo, ban di kujawumi bee Ikoni. ⁵² Kuriibaak kammi di Antiok súumiisuum máamak ban Búyegetab Bátienaab bookiimi jaj.

14 Di ésukey yati Ikoni, Paul di Banaabas di kuno-kenumi síñakon bee di fukobaf, ban di kúriiñenumi ñátum di kánkum káamak man jameeñey éyinenumi, kan eenomi Kúyahuud di Kakaanutumi Kúyahuud. ² Bare Kúyahuudak kalatumi káyinenak di oo, di kususukenumi Kakaanutumi Kúyahuudak bukaaku ñátum di kasiken úyegetiil man kulat kúyinená. ³ Paul di Banaabas di kulakobomi piyo, man kúriiñenumi majakam mati Akiiyaau bákoliut. Akiiyaau náyiisenumi wan kúriiñumi ukankaan malegen, man aseniimi kánkum man kukaan kúmanjum di mukaanaam máamakam máriiñumi síwoonor. ⁴ Bare bukanak kati ésukey yáamakey di kúpajuloor, bukaaku di kulaañumi di Kúyahuudak, bukaaku di kúriiñenaak. ⁵ Bukaaku Kakaanutumi Kúyahuudak di bukaaku Kúyahuud koo di kurungaiil, di kuwoonorumi bee élus Paul di Banaabas mambi kuleebiil sikooba kubujiil. ⁶ Nan kúriiñenaak kugabaak kúmanjumomi di kuteyumi kúpur bee di síukas sáamakas sati Lusutura di Derebe sammi di mofam mati Lukaoni, di síasuk san kúlingoorumi. ⁷ Boo kulakomi káriiñen furimaf fajakaaf. ⁸ Di Lusutura, bajeembaj ániine awolimi oo babakoe. Oo biñoo nan awolimi, atamburerut ayito ajuum man ajawooro. ⁹ Nalakobomi káyenten wan Paul alakomi káriiñenak. Paul najikeroomi caw ban najukumi mati ániinaau aki-

la nababaj kafium káriiñe man asonteni akoy. ¹⁰ Ñaa Paul nasankenoomi fatiya, “Yito juum di úkamuni!” Ániinaau nabaalumi fatiya man aam di ejaay. ¹¹ Nan jameeñey elakomi káyentenuolak di kujukumi wan Paul akammi, di kukaaw fatiya di kasankenak kooliil Kulukaoniak man kommi, “Simitas siwaloulowalo bee di wulaal man silaañoorumi nan bukan!” ¹² Di kuwonkumi Banaabas emitey yan koonemi Jeu, man Paul emitey yan koonemi Hereme, mati oo eenomi asankená anifaan. ¹³ Ásimenaau ati emitey yan koonemi Jeu, fukobaf fooliyo fujuumenimi téeneñey yati ésukey ekila, naruu’ulomi kúmuuna ban di kújeetumi bukaroor bati úrumpen waloreni bee to di kúlamutak, mati oo di jameeñey kumammañ bee esen búsimen bee di Paul di Banaabas. ¹⁴ Bare nan Banaabas di Paul kujammi mati wan koote ekaan, di kutuutulumi uloiil ban di kuteyumi kunokenumi di titoorey yati jameeñey, man koom di ekaawey, ¹⁵ “Kúpaaloli, wau kaane di joom di ekaan mo’omuñaa? Wúli di kúko’oli bukan ceb nan muyuul! Wúli nujawulojaw baabe bee káriiñen furimaf fajakaaf, mambi jikat mukaanaam umu mabajutumi fúkaw man jílaañenul bee di Atijamit aronjaau, atuukumi fatiya di tentaam, di falaf, di wanoosani wándomi. ¹⁶ Úwoloorumaw wawuuje, Atijamit nakakat kati mofam mati dúniyaay búrom man kuriiben buruñab booliil. ¹⁷ Bare ayoolorerut káyisenak kati fúko’ool di búkaanum bajake. Atijamit náboñuluumi kápurumul fatiya kujam kajake ban nasenuul wampi jiri jipooñ kéelookeel aban nakaan úyegetuul ufinto.” ¹⁸ Bare hani man Paul di Banaabas kúriiñenumiñaa kurimak kuban, kuñoolenut kúfireniil takum bukanak kukaan búsimen bee di kukila. ¹⁹ Kúyahuud bukaaku kápurumulomi Antiok di Ikoni di kususukenumi jameeñey. Di kulakomi eleebey Paul sikooba kuban di kúfuulool bee kápuraak kati ésukey, mati kusofeensof nacecet. ²⁰ Bare nan kuriibaak kati Yensa kúliiboomi tákon, nayitomi man alaañumi bee di ésukey yáamakey. Fati kajomaf oo di Banaabas di kujawumi bee Derebe. ²¹ Paul di Banaabas kúriiñenumi furimaf fajakaaf di ésukey yáamakey ekila yati Derebe man kubajubomi kuriiba kajuupoe. Di kulaañumi bee di Lusutura, di Ikoni, di Antiok yati Pisidia. ²² Di kulakobomi káliñen úyegetaw wati kuriibaak ban di kulawiimi man kujuum lit di kafiumak, di aaney, “Wulaal ootaale kanoken di jáyiaj jati Atijamit kápurumul di bugaal banoosani.” ²³ Paul di Banaabas kumukenumi poop kurunga kuceen di fujoj fanoosani fati kuriibaak. Ñaa di kukammi balatab man kulaw kuban, di kukatiimi di Akiiyaau man acookooriil, di an kúyinenumi. ²⁴ Di kúlamumumi Pisidia, man kulaañ bee Pampulia. ²⁵ Boo kúriiñenumi inki furimaf fajakaaf di Peruge ban di kujawumi bee di ésukey yati Atalia, ²⁶ ban di kúpurubomi kútip kulaañ bee Antiok yati Siria, boo kubileneenimi di majakam di Atijamit man kuñoolen kukaan burokab ban kúlirenumi iñeme.

²⁷ Nan kúriinjumi Antiok, di kujojenumi kati fujojaf tákon, man kuregiimi búrom wan Atijamit akammi di kukila di poop man áwambulumi buruñab bati kafiumak bee di Kakaanutumi Kúyahuudak poop. ²⁸ Di kulakobomi piyo di kuriibaak.

15 Kúniine kuceen kápurumulo Yúdea bee Antiok di kulakomi kaliikiten kuriibaak man koone, “Jitamputijaat nan man sílingaas sati Muusa siregumi, leejipak.” ² Paul di Banaabas kuñoosoor yém di bukoo mati kaliikitenak uke. Di múlamukaam, Paul di Banaabas kamukenimi man kujaw bee Yerusalem, di poop kuriiba kuceen kati Antiok kujawoor síñakon di bukoo, man kúmik di kúriijenaak di kunifaanak mati kúceenjak uke. ³ Kati fujojaf kuboñiimi kulakomi ejaay, kújawumumi Fonekia di Samaria, di kuregumi man Kakaanutumi Kúyahuudak kútiwumi man kúyinen di Atijamit. Kurimak uke kati wabajomiña woo búrom kuñaruloñar kásuum káamak bee di kuriibaak búrom. ⁴ Nan kúriinjulomi Yerusalem, kati fujojaf, kúriijenaak, kunifaanak, di kuwaleniimi jak. Di kuregiimi búrom wan Atijamit akammi kápurumul di bukoo. ⁵ Bare kuriiba kuceen kati di fujuumaf fati Kufarisaak di kuyitomi man koone, “Cenceeñ man Kakaanutumi Kúyahuudak kukila kutampi ban di kuregiil kusof sílingaas sati Muusa.” ⁶ Ñaa kúriijenaak di kunifaanak di kujojumi tákon man kumaloorumi mati kúceenjak uku. ⁷ Nan kumaloorumi piyo di fujojaf kuban, Peter nayitomi ajuum man ammi, “Kutiom, jimammanj mati nan piyoe Atijamit amukenammi di muyuul man íriiñen furimaf fajakaaf bee di Kakaanutumi Kúyahuudak man kuñoolen kujamufo ban di kúyinen. ⁸ Atijamit, amanjumi ésigirey yati anoosani, áyiisenumi mati Kakaanutumi Kúyahuudak poop pankuñoolen kúyinen, ñátum di ekaaniiley man kuyab Búyegetab Bátienaab boola, nan man ákaanolimi eeno. ⁹ Atijamit ápajuleriit an, natilutilul poop sísigiriil mati kufiunfium. ¹⁰ Wau kaane iñeme muyuul joom di eyink Atijamit ñátum di egal yook di sikondooras sati kuriibaak? Bútebab booliyo búlebilebi bee di wulaal mba bee di kufannaaniñolaal. ¹¹ Núyine-naayinen mati di majakam man Akiiyaau Yensa áyisenolaami núpakumaale, koo poop moo.” ¹² Bukanak búrom kalakomi di fujojaf di kutunoorumi sii, nan kujammi wan Banaabas di Paul kuregumi mati waja-murerutimi di mukaanaam máriinjumi síwoonor uru búrom dan Atijamit ákaanumumi kápurumul di kukila titoorey di Kakaanutumi Kúyahuudak. ¹³ Nan kubanumi kasankenak kooliil, Yankuba nalaañeniimi, “Kutiom, jíyentenom! ¹⁴ Simon Peter naregolaareg man Atijamit atooñjumi amuken Kakaanutumi Kúyahuudak ban nakammi kuceen di bukoo koola. ¹⁵ Mo’omu murii-boorii boor di wan kuboñaak kuciikumi, ¹⁶ Purutojaat, pánilaañul, ban paniteepulanken eluupey yati Dauda yalomi. Paniteepulanken eluupey yakañomi ban panijuumenuyo, ¹⁷ mambi bukanak karinomi kuñes Aki-

iyaa, Kakaanutumi Kúyahuudak búrom kan iwonkumi man kukaan kúmboom, ¹⁸ moo Akiiyaau aregumi, akaaneenumi man bukanak kumanj no’ona.’ ¹⁹ Moo kaane, kawoonoorak kúmboom koo eenomi takum ukaanaal táañi Kakaanutumi Kúyahuudak kajonlenu mi di Atijamit. ²⁰ Bare nootaale eciikiil letara man uregiil takum kuri muria masenimi sínaati mati musikosiko, takum kufinto di aseek mba ániine ati an kuyaboorutumi, takum kutokoñ eluw yati énikuruj yáraamuluti mba fúsima fooliyo. ²¹ Mati kápurumul bukan kawuujumi, di éruk yanoosani bukan kulakoe káriiñen sílingaas sati Muusa man kuliikenuso di kukobak di funak fanoosani fati kálebienak.” ²² Kankan wajake kúriijenaak di kunifaanak tákon di kati fujojaf búrom di kuwoonoorumi man kumuken kúniine kuceen di fujojaf man kuboñiil bee Antiok yati Siria, koo di Paul di Banaabas. Di kumukenumi Yúda Barusaba di Sila, kúniinaak karungenumi titoorey yati kuriibaak. ²³ Di kuciikumi letara yariiboore: “Kútioli, wúli kúriijenaak di kunifaanak kooku bo esaafuul búrom kuriibaak Kakaanutumi Kúyahuudak kacinumi di Antiok, di Siria, di Kilikia. ²⁴ Biño nan wúli ujammi mati kúniine kuceen di wúli kujawulojaw bee kálepenuul man úyegetuul újiisoor di kaliikitenak kooliil. Bare kukila kuyabut kájaatikenak kaanoeña mo’omu di wúli. ²⁵ Wúli nusosof wajake man ujoj tákon man uwoonoorumi búrom mati man umukenumi kúniine bukaaku man úboñuliil bee di muyuul. Pankuriiboor di kúpaalumoli káamak Banaabas di Paul. ²⁶ Kúniinaak buke kanenumi síñunduiil mati burokab bati Akiiyaau oololaal Yensa Apakenaau Áamakau. ²⁷ Wúli núboñuluul Yúda di Sila, kampi koo di kúkoil kureguul waafaw wákonaw wan wúli uciikumi di kurim mati kúceenjak kooluul. ²⁸ Wúli nusosof wajake di Búyegetab Bátienaab di wúli nubabaj kawoonoorak kákonak mati takum urembenuul bútebab bafañe man bútaañie wan ceerjimi, ²⁹ mati takum jiri muria másimenimi di sínaati, takum jitokoñ eluw yati énikuruj yáraamuluti mba yabaje fúsima, takum kufinto di aseek mba ániine ati an kuyaboorutumi. Jisofujaat kájaatikenak uke, panijjaw fáculey. Jikatooraal kásuumaay.” ³⁰ Kúniinaak kubakiirak di kúpurumi Yerusalem man kujaw kúriiñ Antiok. Kujojenjojen kati fujojaf fati bo di kuseniimi letaraay. ³¹ Nan kujikeruyomi, kurimak kukaaniimi man kubaj kásuumaay. ³² Yúda di Sila, koo di kúkoil kukankan kuboña kati fujojaf, di kusankenumi wajuupoe wajake bee di kupaaliil kuriiba, kabuntooriil ban di kúliñen kafiumak kooliil. ³³ Nan kulakobomi kunak, kupaaliil kuriibaak di kukatiimi man kulaañ bee Yerusalem, di kásuumaay bee di káboñuliimi. ³⁴ Bare Sila nawoonoorumi arinoeen bo. ³⁵ Paul di Banaabas di kurinomi Antiok ban koo di bukaaku kajuupoe kuliikiteniimi ban di kúriijeniil furimaf fati Akiiyaau. ³⁶ Nan bajumi kunak kupinaay Paul nammi Banaabas, “Ulaañaal di éruk yanoosani yan úri-

ijenaami noo furimaf fati Akiyaau, manti ujukaal man kuriibaak kunkulak koom bo ekaan.”³⁷ Banaabas namarumi enjar Johan Maruk man kujaw takon.³⁸ Bare Paul asofut mati moo jajak, mati Johan Maruk apurumi di bukoo no'ona di esukey yati Pampulia ban nakatumi burokab di kukila.³⁹ Kañosoorak kooliil mati mo'omu di kuyitomi maamak manteer kufasoor. Banaabas narjarumi Johan Maruk man kutipumi kujaw bee furinkaf fati Sipur,⁴⁰ bare Paul narjarumi Sila man kujaw, nan kuriibaak kubilenumi kuban di majakam mati Akiyaau.⁴¹ Paul najawumumi sisukas sati Siria di Kilikia, oo di Sila man kommi di kalinjen kuriibaak kati kujajak kambomi.

16 Paul di Sila kulanlaañ bee Derebe di Lisutura, di bajubomi ariiba an koonemi Timoti, iñaayool aseek ayinena Ayahuud, bare ampaool oo Ágirik.² Kupaalool kuriibaak kammi Lusutura di Ikoni kusaloosal maamak.³ Paul namamanjar Timoti man anaamoor di bukoo di kajaaburuñak kooliil, ñaa nakaanoomi man atampi. Nakankammo mati Kúyahuudak búrom kacinubomi di upan ukila kumamanjar tien mati Timoti ampaool Ágirik.⁴ Nan kújawumumi esuk bee di esuk, di kuregumi tien kuriibaak kambomi wan kúriijenaak di kunifaanak kammi Yerusalem kusofumi, ban di kuregil tien man kusof kájaatikenak uke.⁵ Funakoofunak kuriibaak kammi di kujajak di kufar man kubaje kánkum di kafiumak kooliil ban di kubeneno.⁶ Paul di Sila di kújawumumi kajaaburuñ titoorey yati mofam mati Furugia di Galatia, mati Búyegetab Bátienaab búfireniimi takum kúriijen furimaf fati Atijamit di mofam mati Asia di kunakak kukila.⁷ Nan kúriijumi élingaay yati mofam mati Misia, di kujawumi bee kapanak kati Bitunia, bare Búyegetab Bátienaab bati Yensa busentiil buruñ.⁸ Ñaa kúwuujummi Misia ban di kúriijumi esukey yati Turaad.⁹ Di fuk fukila Paul najujuk waaf nan sáaut. Najujuk ániine aceen ati Makedonia man ajuume di elawool, man aanool, “Típul bee Makedonia man úrambenoli!”¹⁰ Nan Paul ajukuwomi ceb, yar too galab wúli nuñesumi buruñ man ujaw bee Makedonia. Tienolitien mati Atijamit áwonkoli man úriijen furimaf fajakaaf bee di bukanak kambomi.¹¹ Wúli nuñarumi busaana báamak di Turaad nulakomi étipey bee Samoturak, ban fati kajomaf núriijumi Napoli.¹² Kápurum to nunokenumi Filipo, esuk yáamak yati Makedonia yammi di kañenak kati Kúroomanak. Wúli nulakobomi kunak kupinaay.¹³ Di Funakaf fati kálebienak núpurumi téeney yati esukey man ujawumi bee di kapanak kati falaf ban usofeenumi mati pambajubo tan Kúyahuudak kulawemi Atijamit. Nulakobomi man usankenumi di kuseekak kajojumi.¹⁴ Ákon di bukoo kájamolimi Ludia ati Tuturo, oo akammi anoomena ati uful wakaayene éyem wáñubimi. Oo amiiceelaeta ati Atijamit. Nan áyentenolimi, Akiyaau nárwambulumi búyegetool, man álaul wan Paul ammi di káriijenak.

¹⁵ Nan oo di kati bajamab boola kútiigulenimi kuban, nálawolimi maamak man ammi, “Jisofanjaat an abaje kafium káriije di Akiyaau, jibil man iwalenuul sín-do'om.” Nábuntoorolimi man umar.¹⁶ Di funak fákon nan ulakomi ejaay bee tan kukaanemi elawey, núkamboorubomi di ajaña aroka an bágun booke, bágunab bukila bukaanoomi man arjoolen aregen bukanak waatumi bee kabajoak. Ñátum di ekaaney mo'omu nabajulomi sígodi sajuupoe bee di kukiiaool.

¹⁷ Ajañaau nalakomi kariiben Paul di wúli, man akaaw, “Kúniinaak buke kumiiceel kati Atijamit Afañumi Katebo, káriijenuumi buruñab bati epakey.”¹⁸ Mo'omu nakaanemi kunak kupinaay, manteer Paul fuuñool furimi, ñaa najonlenuumi bee di bágunab bammi di oo, man ammi, “Di kánkumak kati kareesak kati Yensa Apakenaau Áamakau, ínje íjaatikení púr di oo!” Too galab búpurumi di oo.¹⁹ Nan bukanak kakilumi ajañaau kujukumi mati fúgolumaf fati ebajey yati sígodaas fukañoakaño, ñaa di kúloummi Paul di Sila di kúfuliimi bee di fácul kurungaak di funoomenaf.²⁰ Di kújeetumuliimi kurungaak Kúroomanak man kommi, “Kúniinaak buke Kúyahuud ban bukooku di bálus esukey yáamakey yoololaal.”²¹ Koo bukooku bo kaliikiten mukaana majawoorutumi di wan sílingaas sóololi siceenumi. Wúli Kúroomanak, letuñoolen usof mukaanaam ume ban nuriiben.”²² Jameen di éyitoul galab di bukoo man éloumumi Paul di Sila. Kurungaak Kúroomanak di kusen buruñ man kutuutul uloaail ban di kutekiil maamak di sisankil.²³ Di kutekiimi maamak kuban, di kukaaniimi man kukuliil dán bukanak kukuleimi, ban di kuregumi apooyaaau man ákaanumiil jak takum kupak.²⁴ Apooyaaau akila nakammi nan man kuregoomi. Nakuliimi dóo di sídeneey yati dán bukanak kukuleimi ban nakokenumi úkamuniil ñátum di ñiwuj titoorey yati kúbaar kálebie maamak.²⁵ Di titoorey yati fukaf, Paul di Sila di kulakomi elaw di écim bee esal Atijamit, ban kakulimi karinomi di kulakomi káyenteniilak.²⁶ Yar too galab di bajumi kálilijenoor káamak, biyok kúlakenumaak kati dán bukanak kukuleimi kugoroor. Úbabumaaw búrom di úwambulomi galab, ban ñiwujañ ñarjoobenuumi di anoosani di ñíñaabulomi ñilo.²⁷ Nan apooyaaau áyilomi, ban najuk úbababumaaw wati dán bukanak kukuleimi man úwambuloe. Nasosof manteer kakulimi kupapak, ñaa náfoonulumi jilibaool jabaakaaj man amanumi kabujooro.²⁸ Bare Paul nasankenoomi fatiya, “Takum úbukenooro! Mati wúli búromoli bukooke dó!”

²⁹ Apooyaaau nalawumi man kuyaben síwurjenuma ban nawokoorumu bee di sídeneey yati dán bukanak kukuleimi, ban náriijubomi oo di kalelebenak di kóro di kákoli, nalotomi di fáculey yati Paul di Sila.³⁰ Ñaa narungeniimi kúpur bee téeney aban, naceenjiimi, “Kurungaak, waa neete ekaan man ibaj epak?”³¹ Di kulaañenoomi, “Yínen di Akiyaau Yensa, moo panubaj

epak, au di fiilaf fooli.”³² Di kúriiñenoomi mati furimaf fati Akiyyaau, oo di bukanak kammi di síndo’ool.³³ Di nanan nákonan nati fuk fukila, apooyaau ati dán bukanak kukuleimi nájeetumiimi tan ticeen man aposumi musontaiil aban, oo di fiilaf foola di kútiiguleni-mi.³⁴ Nájeetummi Paul di Sila bee di síndo’ool ban naseniimi wampi kuri. Oo di bukanak kati bajamab boola kulakomi kamaayoor, mati koo iñeme kúyinenyinen di Atijamit.³⁵ Fati kajomaf nan bala’ab burabumi, kurungaak Kúroomanak di kuboñumi apooyaau aceenau, man ammi, “Katen kúniinaak kukila.”

³⁶ Apooyaau naregumi Paul, “Kurungaak Kúroomanak kuboñuloboñ furim man au di Sila jikateni. Jípur man jijaw di kásuumaay.”³⁷ Bare Paul naaniimi, “Kútekolitek di bújonlen jameeñ ban Kúgamenutoli, wúli kati di fujuum fati Kúroomanak. Ban ñaa kumammañ man kúkatenuli ñátum di kutunt? A’a leenoolen kaan! Koo di kúkoil koote ebil kúpurenoli.”³⁸ Kupooyaa kuceenak kuregumi mati kurimak uke kurungaak Kúroomanak, nan kujammi mati Paul di Sila koo kubajumi fujuum fati Kúroomanak, di kúkolimi máamak.³⁹ Di kulaañulomi man kulawumi Paul di Sila kabonket. Ñaa di kúpurenimi dán bukanak kukuleimi ban di kulawimi kúpur di ésukey.⁴⁰ Paul di Sila di kúpurulomi dán bukanak kukuleimi, di kulaañumi taac bee síndeey yati Ludia, ban kúkamboorumi kupaaliil kuriibaak di kúliñeniimi inki, ban di kujawumi.

17 Paul di Sila kújawunjawum Anfipoli di Apolonia di kúriiñumi Tesalonika, ban fukob fati Kúyahuudak fommi.² Paul nan man apiimi nakaan, najawumi anoken di fukobaf. Di kunakak kati kálebienak kooni kúfeegiir nalakomi kajaloor di bukanak ñátum di káyi-seniil furimaf fati Atijamit,³ ban náyiiseniil tien mati Apakenaau Áamakau aate egaal aban náyitoul di kacetumi, nammi, “Yensa o’omu, an íriiñeneuumiñaa moola, oo eenomi Apakenaau Áamakau.”⁴ Kuceen di bukoo di kúyinenumi wan Paul aregiimi, ban di kuri-iben Paul di Sila. Moo mákonam kaanumi Kúgirik kukoba káamak kajuupoe di kuseek kajuupoe kabajumi kujuum.⁵ Bare Kúyahuud kuceen di kubajumi búlat di bukoo, di kuñarumi kuceen jakakut kayuunoore-boñaa man kukaaniil kujoj tákon bee kayiten káguuloor. Di kúloumni síndeey yati Yason bee kápurenul Paul di Sila fácul jameeñey.⁶ Bare nan kuñoolenutumi kujukiil, di kuradagenumi Yason di kuriiba kuceen. Di kújeetumiil bee di kurungaak kati ésukey yáamakey di kucibulomi, “Kúniinaak buke kukammi mofam múji-soor, kujawulojaw bee di ésukey yoololaal poop,⁷ ban Yason nawaleniimi síndo’ool. Koo búrom kútaasumi wan sílingaas sati Áyiau Áamakau sífirenuni, man koone babaj áyi aceen an koonemi Yensa.”⁸ Kurungaak di jameeñey yati bukanak di kujammi kurimak uke di bóli’iimi.⁹ Nan kurungaak kukammi Yason di kuriibaak kuceenak man kucaam sígodi san kuceenji-

mi di kukateniil man kujaw.¹⁰ Fukaf fukila kuriibaak di kuboñumi Paul di Sila bee Beroa. Nan kúriiñubomi, di kujonenumi taac bee di fukobaf fati Kúyahuudak.

¹¹ Kúyahuudak uke kati bo úyegetiil ufañe man úwambuloe kati Tesalonika. Di kulakomi kajanten furimaf fati Atijamit di emañ yáamak. Balayoobalay kúmeeloemeelo furimaf fati Atijamit bee ejukey manteer wan Paul aregumi ukankaan malegen.¹² Kajuupoe di bukoo di kúyinenumi, naamoorumi kuseek Kúgirik kajuupoe kabaje kujuum di poop kúniine Kúgirik kajuupoe.¹³ Bare nan Kúyahuud bukaaku kammi Tesalonika kujammi mati Paul oomueen káriiñen furimaf fati Atijamit di ésukey yati Beroa poop, di kujawumi bee bo man kusuulen jameeñey man kulat Paul.

¹⁴ Kuriiba kuceen yañ di kuboñumi kúniine kuceen man kutooñumi Paul ateyumi ñátum buruñab bati falaf, bare Sila di Timoti di kurinobomi ésukey yati Beroa.¹⁵ Kúniinaak kuceenak kalakomi kayiiren Paul, di kujawumi manteer bee ésukey yati Atene, ban di kulaañumi di kuboñak bee Beroa man kureg Sila di Timoti mati Paul naane kuwaaken kutookool bo iñe-meeñeme.¹⁶ Nan Paul alakomi ekobey Sila di Timoti di ésukey yáamakey yati Atene, súmutool máamak nan ajukumi man ésukey emeeñuñaa sínaati.¹⁷ Paul najajaw bee fukobaf man kujaloor di Kúyahuudak di Kakaanutumi Kúyahuudak kakammi kukoba káamak, ban di ninsi najaloor funakoofunak di kubilumi bee di funoomenaf.¹⁸ Kumanja káamak kuceen kati di fujuumaf fati Kupikuriak poop di kati di fujuumaf fati Kusutoikak di kutookoobomi. Kuceen di bukoo di kommi, “Umu ayayapooreñaa waa namañe bee ereg?” Bukaaku di kommi, “Oo kankaan nan áriiñena ati simit siceen síbuto” mati Paul nalakolako káriiñen mati Yensa di mati káytoulak di kacetumi.¹⁹ Di kújeetumoomi bee tan kuwonkemi Areopagit, too eenomi fujuumaf fati kumanjaak káamakak kujojemi, di aaney, “Mante panuñoolen umanj kaliikitenak kunkulak kan uli-ikitenefaa koo eenomi waa?”²⁰ Mati waaf uceen wan ujammi nureg an amanjut waaf úmanum, ñaa wúli numammañ bee emañ woo eenomi waa.”²¹ Mati kacinumi Atene búrom di kujaaburuñak búrom kalakobomi bajut waaf uceen wan kooke leejat kasankenak mba ejamey munkulam.²² Paul nayitomi ajuum di bújonlenab bati fujuumaf fukila tan koonemi Areopagit, nammi, “Bukanak kati Atene, ínje nijujuk mati muyuul manoosani jikankaan kukoba káamak.”²³ Mati nan ilakomi kajaatoorak di ésukey, nijujuk báciinab bati simitas soolul san jimiceelaetumi. Nijujuk poop fúsi-menaf fati bo tan kuciike, ‘Bee di emit yamanjoutie.’ Yan jimiceelaetemi bamanjutuyo, mo’omu moo níri-ñeneuumi.²⁴ Atijamit atuukumi dúniyaay di wanoosani wándomi búrom. Oo eenomi Akiyyaau ati fatiya di tentaam, ban oo ácineriit di kukob kan anau ateepe.²⁵ Aceeñut karamben kati an. Oo di fúko’ool

awulemi eroney, di fuyiifaf, di wanoowaniaw bee di bukanak búrom. ²⁶ Kápurumul di an ákon Atijamit atuukumi bukanak kati dúniyaay búrom ban nakaanii-mi man kucin di dúniyaay búrom. Ban oo di fúko'ool najuumeneenumi kánjarum di fúcitumaf nanan nan koote ecin di poop sílingaas sati mofam san kootumi kacinoorak. ²⁷ Atijamit nakammomi búrom, man bukanak kuñesool, di fúgolumaf manteer kamamen mbi kúkambool. Bare Atijamit áloiut hani ákon di wulaal. ²⁸ Nan man kuceen di bukoo kuregumi, 'Di oo nuroñaale, nugorooraale ban nukaanaal bukan', nan man hani kuceen di kusalenaak kooluul kuregumi eeno, 'Wulaal poop úwolorumaw woola.' ²⁹ Mati kabiñoo nan ukaanaami úwolorumaw wati Atijamit, ootutaal esofaal mati Atijamit naanosaano nan náati yan anau ajoonenumi di sáni, mba di gódifori, mba bakooba kápurumul di makooñam di kawoonoorak kati anau. ³⁰ Atijamit asofut bee elat bukanak, nanan nan kúmanjaatimi. Bare iñeme nájaatikenjaatiken bukanak búrom banoosani, koote kátiwoor man kukat majakutiil. ³¹ Mati najuumenjuumen funak fampi agamen bukanak kati dúniyaay búrom di majoonam kápurumul di ániine an amukenumi. Moo Atijamit náyiisenyiisen bukanak búrom ai eenomi ume ñátum di káyitenuulak di kacetumi!" ³² Nan kujammi Paul nasanken mati káyitoulak di kacetumi, bukaaku di kulakomi kánarulool. Bare bukaaku di kommi, "Wúli numammanj bee ejam inki wan usankeneña." ³³ Nan Paul ápurumi ajaw di bukoo, ³⁴ bukaaku di kuriibenoomi ban di kúyinenumi wan Paul asankeneenumi. Ákon di bukoo an kuwonkemi Dinusi, oo ati di fujuumaf fati Areopagit, di aseek an koonemi Damaris, di poop bukaaku.

18 Paul nápurumi Atene man ajawumi bee Korint. ² Ban natookubomi ániine Áyahuud an koonemi Akula, an ati di mofam mati Ponto, abilumi bee Italia piyout oo di aseekool Pirusikila, mati Áyiau Áamakau Kilaud nasensen buruñ man Kúyahuudak búrom kúpur Róoma. Paul najawumi bee ejukiil, ³ ban nalako bo di bukoo di sísendoiiil mati burokiil bákón, boo eenomi kajoonenak síguut. ⁴ Funak fanoosani fati kálebienak, toketook Paul man alakomi di kajaloor di fukobaf, man araagalumi akaan Kúyahuud di Kúgirik kuceen man kúyinen. ⁵ Nan Sila di Timoti kúriiñulomi di Makedonia, Paul abajut burok buceen leejaat káriiñenak kurimak ceb di káyiisenak Kúyahuudak, man aregiimi mati, "Apakenaau Áamakau an jilakomi di eñes oo eenomi Yensa." ⁶ Nan kulakomi elatool ban di ejelool, nafank kaporak di uloaool aban naaniimi, "Búrookaab bati ecetey yoola mbi bulako di muyuul! Lee kaan di ínje. Kánjarum iñeme ínje neete ejaw bee di Kakaanutumi Kúyahuudak." ⁷ Nakatiibomi ban najawumi bee di eluupey yati ániine Akaanutumi Áyahuud an koonemi Tiito Yusuto, amiiceelaeta ati Atijamit.

An eluupool sílingoorumi di fukobaf fati Kúyahuudak. ⁸ Kirisipo, oo arungauu ati fukobaf, ban oo di kati bajamab boola búrom di kúyinenumi di Akiiyaa. Bukaaku kajuupoe kammi di Korint di kujammi kuri-mak, di kúyinenumi ban di kútiigulenimi. ⁹ Fuk fákon, Akiiyaa nasankenumi Paul ñátum di waaf nan sáaut ban naanoomi, "Takum úkoli! Sanken! Takum utunten!" ¹⁰ Mati ínje oomu di au, an letaremben kañenool di au bee ekaani búlaput, mati bukan kajuupoe di ésukey uye kúmboom." ¹¹ Paul nalakobomi wáriiñe emit yákon di bútingum, kaliikitenak mati furimaf fati Atijamit titooriil. ¹² Nan Ganlio akammi anifaanau Ároomanau ati kapanak kati Akaia, Kúyahuudak búrom di kujamoorumi, man kúloummi kusof Paul, man kújeetumuloomi bee di fugamenaf, ¹³ man kommi, "Ániinaau ume oomu kabuntoor bukanak bee kamiiceelaet Atijamit di buruñ bariiboort di sílingaas." ¹⁴ Bare bala'a Paul asanken, Ganlio nammi Kúyahuudak, "Kaanjaat wan jitaakeneña ániinaau umu mati waaf wajakut mba mati búlaput, moo panijanteneenuul. ¹⁵ Bareña man kammi mati kúceej mati kurim, di urees, di poop sílingaas sooluul, muyuul joote kacookooruso. Moo ín-je ilatumi kagamen waaf waano mo'omu!" ¹⁶ Ban nacesooriimi man kúpur di fugamenaf. ¹⁷ Koo búrom di kúloummi kusof Sosuten, arungauu ati fukobaf, man kutekoomi too di fáculey yati fugamenaf. Bare Ganlio akaanut bo búyegetool. ¹⁸ Nan púrutomi, Paul nalakobomi di kupaalool kuriiba kunak kajuupoe abenen boo di ésukey yati Korint. Ban nakatiibomi man anjarumi busaana báamak oo di Pirusikila di Akula bee étip bee Siria. Bala'a ajawumi bee étipey di ésukey yati Kenkurea boo naciikumi funangund mati nababaat kabaat kákon di bújonlenab bati Atijamit. ¹⁹ Di kúriiñumi ésukey yati Efes, ban Paul kukatoorumi di bukoo. Bare oo di fúko'ool nanokenumi di fukobaf man abajumi kajaloor oo di Kúyahuudak. ²⁰ Nan kulawoomi man alako di bukoo piyo, naaniimi kubonke-tool lee manj. ²¹ Bare, nan alakomi ejaay naaniil, "Súumujaat di Atijamit, pánilaañul bee di muyuul." ²² Nájupomi di busaana báamak man ápur di ésukey yati Efes. ²³ Nan áriiñumi ésukey yati Kasaaria, najawumi asaaf kati fujojaf kammi Yerusalem, ban najawumi bee Antiok. ²⁴ Nan alakobomi jayiinkun, nápurubomi ajaw di kapanookapan kati Galatia di Furugia, man áliñenumi kuriibaak kati Yensa búrom kambomi. ²⁵ No'ona, di bajumi Áyahuud an koonemi Apolo, oo ati Alesandaria, áriiñumi Efes. Akila ániine anjoolene kasanken tíen ban nabaj fumanj tíen mati furimaf fati Atijamit. ²⁶ Ban nájaatikenimi di buruñab bati Akiiyaa, ban ñaa di kapeeto káamak naregenumi mati bo, ban naliikitenumi joon di malegenam fúkoumo mati Yensa. Manoosani, namanjumi kátiigulenak kati Yaaya ceb. ²⁶ Ban natoonjumi kasanken di mapeeto di fukobaf. Bare nan Pirusikila di Akula kujamoomi, di kubemoomi

bee sísendoosil man kumanjenool faŋ man tíene mati buruŋab bati Atijamit. ²⁷ Apolo abajumi kawoonoor kati bee ejaw bee di kapanak kati Akaia. Ñaa kuriiba kuceen kammi Efes di kúliŋenoomi di mo'omu, ban di kuciikumi letara bee di kuriibaak kati Akaia, kúliŋeniimi man kuwalenool jak. Nan áriiŋubomi, nakankaan arambena áamak bee di káyinenumi di Akiiyaau Yensa mati majakam mati Atijamit. ²⁸ Mati nalakomi kaŋoosoor káamak di Kúyahuudak di bújonlenab bati bukanak. Ban náyiisenumi Kúyahuudak kápurumul di furimaf fati Atijamit mati, "Apakenaau Áamakau an jilakomi eñes oo eenomi Yensa."

19 Nan Apolo alakomi Korint, Paul nájawunjawum kapanak kati síasuk sati fatiya bee Efes. Boo na-tookumi kuriiba kupinaay. ² Man aceeŋiimi, "Mante jiyayab Búyegetab Bátienaab nan jibilumi jikaan kúyinenana di Yensa. Di koonoomi, "A'a, wúli ujamurerut waaf wambo wan koonemi Búyeget bati Atijamit!"

³ Naceeŋiimi, "Kama, muyuul kátiigulen kei kukaanuumi?" Di kulaañenoomi, man kommi, "Wúli kátiigulenak kati Yaaya." ⁴ Paul nammi, "Yaaya nátiigulentiigulen bukanak mambi kútiwoor kukat bálamuk majakutiil. Bare nalakomi karegen bukanak kati Isirael man kúyinen di aatumi bee ebiley bálamukool, oo eenomi Yensa." ⁵ Nan kujammomi, di kútiiguleni di kánkumak kati kareesak kati Akiiyaau Yensa. ⁶ Paul narembenumi uñenool di bukoo, Búyegetab Bátienaab di buwaloulomi di bukoo. Di kusankenumi di usanken uceen wálauleriiti, ban di kúriiŋenumi kurim kápurumulomi di Atijamit. ⁷ Koo búromiil káriiŋe uñen di kugaba.

⁸ Wáriiŋe kuleeŋ kúfeegiir Paul najawumi dóo di fukobaf man asankenumi bukanak bákoliut. Ban nalakomi kámik di bukoo, naliikumi ekaaniil man kúyinen wan asankenumi mati jáyiaj jati Atijamit. ⁹ Bare bukaaku kájameriitumi kulatumi káyinenak man kulako kánarul jákaati mati Buruŋab bati Akiiyaau fácul bukanak kajojumi. Paul nakatiimi ban naŋarumi kuriibaak man kujaw di oo. Balayoobalay, nalako kajaloor di fuliikitenaf fati Turanno. ¹⁰ Narondoŋ di mo wáriiŋe simit sigaba, manteer bukanak búrom kacinum di mofam mati Asia man kujam, di poop Kúyahuudak di Kakaanutumi Kúyahuudak. ¹¹ Atijamit nalakomi ekaan wajamurerutimi kápurumul Paul. ¹² Hani mubuur múyuyooruma mba wañ úrokuma wagorumi eniilool woo kuŋaremi kugor kásumutumi di kúkoyummi, hani bágun bákun balakomi di bukoo búpupur. ¹³ Kúyahuud kuceen kayuunooremi banoosani bee kacesoor úgun di bukanak ban di kumaŋ enar kareesak kati Yensa man kukammo. Di kommi, "Ínje eem di kájaatikenuul di kareesak kati Yensa an Paul áriiŋenemi. Jípur di ániinaau umu." ¹⁴ Kuñiilak futokey di kugabaak kati Sikewa, ásimenaau áamakau ati Atijamit, kulakoña ekaaney mo'omu. ¹⁵ Bare bágunab di boonii-mi, "Yensa oo nimanjoomanj, ban Paul poop niman-

joomanj, bare kama muyuul bukei?" ¹⁶ Ániinaau an bágunab booke, náloumiimi, nafaŋiifaf kánkum káamak ban naŋooleniil búrom. Di kuteyumi kúpur eluuey ek-ila siniil sítiikaar di poop bábukoerab di bóro.

¹⁷ Kúyahuud di Kakaanutumi Kúyahuudak búrom kacinum Efes di kujammi mati mo'omu, di kúkolimi máamak. Ñaa kareesak kati Akiiyaau Yensa di kutebeni fatiya man kúlebieni máamak. ¹⁸ Kajuupoe di kubilumi kukaan iñeme kúyinenanaak di kufelumi úyegetiil man kureg fácul bukanak majakutiil mansi kukaaneenumi noo. ¹⁹ Kuceen di bukoo kansi kukammi fáliimaetaf di kuŋarumi síbukaiil kujojen tákon man kureemenusomi fácul bukan. Nan kupinumi wan kunommi síbukaas di jawumi reor síwili sooni bukan kugaba di uñen sati sígodifori. ²⁰ Mati mo'omu furimaf fati Akiiyaau di fufetenimi bee di bukanak banoobani di fufaŋ man fubaje kánkum. ²¹ Nan mo'omu mubajomi muban, Búyegetab Bátienaab bukammi Paul man asofumi di búyegetool bee kájawum Makedonia di Akaia man alaañumi bee Yerusalem. Paul nammi, "Nampi íriiŋubomi iban, neete ejaw poop ijuk Róoma." ²² Nabomboñ kurokoorool kurambenaak kugaba, Timoti di Erasutos bee Makedonia man kulo fáculool. Bare oo di fúko'ool nalakomi Asia tínok. ²³ Di nanan nikila, di bajumi kájiisoor káamak di kuyitomi di ésukey yati Efes mati Buruŋab bati Akiiyaau. ²⁴ Di bajumi afaaña aceen ati gódifori, an koonemi Demetirio, afaañemi sígodifori dán kumiiceelaetemi emitey eseekey yati Arutemi. Karokeoomi di kubajebaj sígodaas sajuupoe máamak. ²⁵ Demetirio nawonkumi kupaalool kufaañaak tákon kan eenomi burokiil bákun, man aaniimi, "Kupaalom, jimammanj mati fubajaf foololaal di burokab ube fúpurumulomi. ²⁶ Bare nan man jijukumiña ban di jijam, ániinaau ume Paul nabuntoorumi ban nátiuwumi bukanak kajuupoe, di aaney simit sajoonenimi di uñen wati anau, soo let simit jáng. Mo'omu mabajoeña lee ésukey yati Efes ceb bare jáwunjawum di mofam mati Asia búrom. ²⁷ Ban bugaalab pambubajo di wulaal. Ínje lee kasanken mati di burokab boololaal kootut esof kúlebi, bare ínje poop kasanken mati di fukobaf fati emitey yáamakey eseekey yati Arutemi letebaj kálebi-enak, yan bukanak kati Asia di kati dúniyaay búrom kumiiceelaetemi. Ñaa kákalaak kooliyo pánkujim!"

²⁸ Nan kujammomi di ri'iimi máamak, man kucibulomi, "Arutemi ati Efes nákalaakalaa!" ²⁹ Ésukey búrom di éjii-soor. Kuceen di bukoo di kúpurulomi fús di kusofumi Gayos di Arisitariko, buke kati Makedonia katoofumi Paul kajaaburuŋak, di kuradageniimi bee tan kati ésukey kujojemi. ³⁰ Paul oo di fúko'ool namaŋeemmanj bee kanoken titoorey yati jameeŋey man asankeniil, bare kuriibaak kumaŋut kusenool buruŋ. ³¹ Kuceen di kurungaak kati Asia, kakammi kupaalool, di kuboñumi furim man kulawoomi takum anoomen fúko'ool ñátum di emañey bee emaat fujojaf. ³² Di kati fujojaf fándomi

di kújiisor, bukanak di kulakomi kakaabuloor mooliil, bukaaku koone maa bukaaku koone maa. Kameenje kalakotomi kumanjut wau kaane di kujojutomi.

³³ Kúyahuud bukaaku dóo di jameenje di kusofumi mati Alesandar, oo dóro di wabajomiña, di kukaanoomi man ajaw ajuum fáculiil. Ñaa Alesandar natonkiimi man kutunten ban nasankenumi bukanak man áyiseniimi mati oo di bukanool kulout di waaf wabajomiña. ³⁴ Bare nan jameenje emanjumi di kujukumi mati oo Áyahuud, di kulakomi elaañ kukaaw ban di erulenumomi manteer bee mo sirig sigaba, di aaney, "Arutemi ati Efes nákalaakalaa!" ³⁵ Di múlamukaam, aciika anifaan ati ésukey natonkiil man akaaniil kutunten, man ammi, "Bukanom kati Efes, ai amanjutuña mati kati Efes eenomi kupooyaak kati fukobaf fati Arutemi yákalaami di poop kupooyaak kati élanikiin yáliroore yawaloulomi fatiya?" ³⁶ Mati hani an aņoolenut aņoosuwo, muyuul joote katunten ban takum jikaan waaf wati buliim. ³⁷ Muyuul jíjeetumulojeetum kúniinaak buke baabe, kákuututumi waaf wáliroore di kukoba mba kasankenumi ñíi mati emitey eseekey yoololaal. ³⁸ Kaanjaat Demetirio di kupaalool kufaañaak kubabaj buruņ bati kataakenoor kúniinaak buke, kugamenaak kúwambulowambulo mati babaj kugamena. Ban ñaa kob man kugamena kugamen! ³⁹ Ban jibajujaat wan joote karegulanken, jikaanuwo di fujoj fati bukanak kacinumi di ésukey manteer pansiriiboor di sílingaas. ⁴⁰ Mati wabajomi jaat, bugaalab boobu dó pankuņoolen kútaakenoli mati wulaal kuyitenaak kati káguuloor. Bajut wan ootaale ereg uceen mati kájiisorak uke!" ⁴¹ Nan asankenumomi aban, nayiisikenumi fujojaf.

20 Nan káguuloorak kubanumi, Paul nawonkumi kuriibaak man áliņeniil. Nan mo'omu múpurutomi jayiinkun, di kukatoorumi man ajawumi bee Make-donia. ² Nan ájawumumi di síukas sati upanaw ukila náliņenumi kuriibaak máamak. Ban náriiņumi mofam mati Gírik. ³ Boo nalakomi wáriiņe kuleeņ kúfeegiir. Nan alakomi kajonjoorak bee eņarey busaana báamak man átip alaañ bee Siria, najammi mati Kúyahuudak kuceenak kulakolako eņesey buruņ bampi kubujool, ñaa nasofumi bee elaañ kálamum Makedonia. ⁴ Sopatiro ati Beroa, aņiilau ati Pirio, natoofool man kujaw, moo mákonam di Arisitariko di Sekindo kati Tesalonika. Gayos ati Derebe poop natoofool man kujawoor síñakon, moo mákonam di Timoti, di poop kati Asia, Tukiko di Tarofimo. ⁵ Di kulo fáculoli tíkukobolimi di ésukey yati Turaad. ⁶ Nan káaningak kati Mbúurey Yabajutumi Múliitenuma kubanumi, wúli nuņarumi busaana báamak di ésukey yati Filipino yati Makedonia. Di kunak kooni futok fácul nutookiimi di ésukey yati Turaad, nulakobomi wáriiņe kunak futok di kugaba. ⁷ Di funakaf fútiyaaraf fati kálebienak, nujojumi tákon bee ekaan Káliimenak kati Akiiyaau Yensa. Paul naso-

fumi ejaay fati kajom, alakomi kasankeniilak piyo manteer bee mo titoorey yati fukaraay. ⁸ Di bajumi síwuņenuma sajuupoe di kalimbisak kufatiyena dán ulakoeenumi fujojaf. ⁹ Nan Paul alakomi kasankenak piyo, ápura Yutuko man alakoe étoofene, ban kámooraak di kufaņ man kusofoomi máamak manteer ápakul áloul di fatiya di kalimbisak kúfeegintenak. Nan kuyitenumi, di kujukumi mati nacecet. ¹⁰ Paul náwaloul ároogo di oo ban nagaabool, man aaniimi, "Takum úyegetuul ugaal. Narondoņ!" ¹¹ Koo poopiiil kulaañumi bee di kalimbisak fatiyaay, Paul natingumi fúmbuur, di kurimi man kukammi Káliimenak kati Akiiyaau Yensa. Paul naron di kasankenak bee mo di waradabaw abanumi najawumi. ¹² Kújeetummi ápu-raau ániinaau bóot man aroņe, di mo'omu úyegetiil ubebenibeben máamak. ¹³ Paul ñátum di eņarey buruņ bee Aso, boo náregolimi man újupulool di busaanaab, bañña wúli nútutip man ulo fácul ñátum di eņarey busaana báamak bee Aso. ¹⁴ Nan Paul átookolimi di Aso, nújupulool man útipumi bee Mitilen síñakon. ¹⁵ Fati kajom nulaañumi útip man úriiņumi fúrinkaf fati Kio. Furabooraf, núriiņumi fúrinkaf fati Samo. Nan tilammi tirab núriiņumi Mileto. ¹⁶ Paul nasofeensof bee ewuuj Efes, mati amanjut kapiyo di mofam mati Asia. Nalinliim ériiņe Yerusalem, kaanjaat paņoolen, bee emaat karuukenak kati káaningak kati Pentekosut. ¹⁷ Nan úriiņumi Mileto, Paul naboñ kúboñak bee di kunifaanak kati fujojaf fati Efes, man áwonkuliimi kubil bee ejukool. ¹⁸ Nan kúriiņulo'oomi, naaniimi, "Muyuul di kúkoul jimammanj man ilakomi eeno di muyuul nanan búrom kápurumul nanan nan ínje ijuumenumi kákamunom kútiyaarak di kapanak kati Asia. ¹⁹ Nan ilakomi ekaaney burokom nan aroka bee mati Akiiyaau ñátum di kawalenooro di mukul. Kúyahuud kuceen di kútukenumi furim man kootumi esofomey man kugaalenom máamak. ²⁰ Jimammanj mati ikaturerut hani waaf bee karambenuul, nan ilakomi káriiņen fácul bukanak búrom mba kaliikiten di sísíndouul. ²¹ Nirereg Kúyahuud di Kakaanutumi Kúyahuud koote kátiiwoor kukat majakutiil man kulaañ bee di Atijamit ban di kúyinen Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau. ²² Jijanten, iñeme ínje oomu ejaw bee Yerusalem, mati ínje eete ekaan wan Búyegetab Bátienaab buregammi, bamanjut waa woote ebajom bo fáculey. ²³ Di ésukey yanoosani nijawumi, Búyegetab Bátienaab di búregaaliom mati bukanak pankukulom dán bukanak kukuleimi ban di kúsuutukenom. ²⁴ Bare ínje di fúko'om, eronje yúmboom ebajut fúkaw ban yoo lee waaf, leejaat nikaanuyo mambi ifabel burokab ban Akiiyaau Yensa asenammi. Boo eenomi káriiņen furimaf fajakaaf fáyiseniimi majakam moola. ²⁵ Jijanten, iñemeña nimammanj mati hani ákon di muyuul búrom kan íjawumumi titooruul, man íriiņenuumi mati jáyiaj jati Atijamit, lee-

jijukurerom inki. ²⁶ Ínje eem di ereguul tíen funakaf fati jaat, kaanjaat hani ákon di muyuul ájimmí, lee búrookóom! ²⁷ Mati ínje ikatut káyíisenuul búrom wan Atijamit amaņuumi man jimanj. ²⁸ Jíkaanumooro ban di jíkaanum anoosani an Búyegetab Bátienaab busenuumi man jicookoorool. Jíkaan nan kumata jicookoor ban di jipooy kati fujojaf fati Atijamit mati kan akammi koola kápurumul di ecaamey yati fúsímaf fati Ańoolool faņ. ²⁹ Ínje nimammanj mati nampi ikatuumi bálamuk, símunduņo sákoolenie pansibil titooruul, ban leesipaken kamatak. ³⁰ Hani kuceen di bukanak kooli pankubil kureg wakaanutumi malegen manteer mbi kúńakul kuriiba kuceen man kuriibooriil. ³¹ Moo kaane jíkaanum! Jiwoolo mati ínje niliikitenuuliikiten fuk di balay wáriiņe simit sífeegiir nilakolako di muyuul, mukulam di móro. ³² Íñeme ínje oomu di kabilenuul di Atijamit di furimaf fati majakam moola. Furimaf ufe panfunjoolen fúliņen úyegetuul di poop fukaanuul man jibaj kawulak kan Atijamit abajumi bee mati bukanak koola búrom. ³³ Ínje imaņurerut ebaj gódifori, mba sáni, mba wań wati an aceen. ³⁴ Muyuul di kúkouul jimammanj mati uńenaw uwe nírokumemi bee ecaam wanoosani wan ínje di kupaalom uceņumi. ³⁵ Níyiisenuuyiisen di wanoosani nńatum di burok báamak anau aate karamben kabajutumi. Muyuul joote kawoolo furimaf fati Akiiyaau Yensa di fúko'ool aregumi, 'Fanfaņ man jake asenemi wuuj man ayabemi.'" ³⁶ Nan Paul abanumi kasankenak mo'omu, nákuntaa-jenumi oo di bukoo tentaam man kulawumi Atijamit. ³⁷ Bukanak búrom di kúruurenumi ban di kugaaboomi, man kucuufool nan kulakomi kakatoorak. ³⁸ Wafaņumi man úbotení'íil máamak woo eenomi Paul naregiireg mati leekulaañ kujukool inki. Di kuyiirenoomi bee too di busaanaab báamakab.

21 Nan ukatoorulomi di bukoo kunifaanak kati fujojaf fati Efes, nuņarumi busaana báamak man ujonlen útip bee fúrinkaf fati Kos. Fati kajomaf nóriiņumi Rodo ban nujawumi bee Patara. ² Boo nujukumi busaana báamak balakoe ejaay Fonekia yati Siria, nuņarubo man útip. ³ Nan ulofenumi nuņandenumi fúrinkaf fati Sipur, ban nukatufomi kańen kumay man uwuujumi úriiņumi kásikak kati Turo yati Siria, ban busaanaab bootumi kawalenak búrookaab boolibo. ⁴ Wúli nutookubomi kuriiba kuceen nulakomi di bukoo kunak kooni futok di kugaba. No'onu Búyegetab Bátienaab burungeniimi man kuregumi Paul takum ajaw bee Yerusalem. ⁵ Nan wúli kunakak kóololibo kubanumi, nukatiimi man ulaań urulen kajaaburuņak kóololi di busaanaab. Kúniinaak búromiil, di kuseekiil di kuńooliil, di kúpur ésukey man kuyiireniil bee di kásikak, boo busaanaab bommi. Wulaal búrom núkun-taajenaami di kafintak kati falaf fáamakaf man ulawaa-mi ban nukatooraabomi. ⁶ Naa wúli nújupomi busaanaab báamakab, ban koo di kulaañumi bóot.

⁷ Nan kajaaburuņ kóololi di busaanaab kubanumi kápurumul Turo nóriiņumi Putoleme, ban nusaafumi kúpaaloli kuriibaak, nulakobomi funak fákon ceb. ⁸ Fati kajomaf nujawumi bee Kasaaria ban nuwannoorumi síndeey yati Filip, áriiņenaau ati furimaf fajakaaf, oo akammi ákon di kúniinaak futokey di kugabaak kamukenimi Yerusalem. ⁹ Nababaj kuńiil kúmajiraak kooni kubakiir kayabo'oorutumi, koo kubabaj kawulak kati káriiņenak furimaf fati Atijamit. ¹⁰ Nan ulakomi di ésukey yati Kasaaria kunak kupinaay, abońa ati fujojaf an koonemi Agabo náriiņubomi kápurumul di mofam mati Yúdea. ¹¹ Nan abilumi bee éjukoli, naņarumi káliilak kati Paul man agolenooro uńenool di úkamunool. Ban nammi, "Búyegetab Bátienaab buregumi Kúyahuudak kammi di Yerusalem koote kakoken akilumi káliilak uke nan mo'ome. Kukila poop pankusofool kusenuul Kakaanutumi Kúyahuudak." ¹² Nan wúli kalakomi ujammi mati mo'omu, wúli di kalakobomi nu-lawumi Paul takum ajaw bee Yerusalem. ¹³ Bare Paul nalaańenumi, "Wau kaane man jommi di búruuren? Jikajen búyegetom! Mati ijonjoorut mambi kukulom Yerusalem ceb, bare poop mambi icetumi di kareesak kati Akiiyaau Yensa." ¹⁴ Nan uņoolenutumi úpurenuul di wan asofumi di búyegetool, nukatoomi man ulawumi, "Súumujaat di Atijamit, mbi kamaņak kati Akiiyaau kukaan." ¹⁵ Nan bajumi kunak nujojumi waafaw wóololi man ujawumi kajaaburuņ bee Yerusalem. ¹⁶ Kuriiba kuceen kápurumulomi Kasaaria poop kú-toońolimi ban di kújeetumulimi bee di síndeey yati Manason ati fúrinkaf fati Sipur man uwannoor. Oo akammi ariiba apiyoe. ¹⁷ Nan úriiņumi Yerusalem, kúpaaloli kuriibaak di kúyańo'olimi di kamaayoorak di kóro. ¹⁸ Fati kajomaf Paul nujawoorumi di wúli nujajaw bee di Yankuba, ban tikutookumi kunifaanak búrom kati fujojaf fati Yerusalem di kumaatumi. ¹⁹ Nan kusaafoorumi kuban, Paul naregumi anoosani mati wanoosani wan Atijamit akaanoomi man aramben titoorey yati Kakaanutumi Kúyahuudak kápurumul di burokab boola. ²⁰ Nan kujammi mati mo'omu, di kusalumi Atijamit. Bare di kommi Paul, "Nujujuk átioli, Kúyahuud káriiņe síwili sajuupoe kúyinenyinen. Koo búromiil kubabaj fuuń fati emañ man kusof lit sílingaas sati Muusa. ²¹ Kujanjam di kasankenemi mooli man koone wan uliikitenemi Kúyahuudak búrom kac-inumi di mofam mati Kakaanutumi Kúyahuudak man kukat bálamuk wan sílingaas sati Muusa siceeņumi. Koone mati au oomu bo kaliikiteniil takum kutamp kuńooliil mba kuriiben mukaanaam muceenam mati Kúyahuudak. ²² Waa wúli oote ekaan íñeme? Mati pankujam tíen mati au nujawulojaw. ²³ Moo kaane bonket ukaan wan wúli ootumi eregiey. Wúli nubabaj kúniine kooni kubakiir kakammi kabaat di fácul Atijamit. ²⁴ Njar kúniinaak buke ban au di fúko'i jijawoor tákon man jíkaan katilulak, jibanjaat nucaam man

kúciikiil kunangund. Moo bukanak búrom pankujuk mati wan kujamuña mooli ubajout, bare au di fúko mbi uriiben man ukaan jak wan sílingaas sati Muusa siceenumi eeno. ²⁵ Bare man kúyinena Kakaanutumi Kúyahuudak, wúli nubomboñ letara wan uceenjimi, woo eenomi takum kuri muria másimenimi sínaati, takum kutokoñ eluw yati é nukuruñ yáramuluti mba yabajumi fúsím, ban takum kufinto di aseek mba áni-ine ati an kuyaboortumi.” ²⁶ Fati kajomaf Paul nararumi kúniinaak ban di nakammi man kutilulil oo di dóoro ban najawumi bee di fukobaf fáamakaf. Ban naregumi fácul bukan nei kunakak kati katilulak kootumi eban di poop eseney búsimen bee mati anoosani di bukoo. ²⁷ Nan kunakak futokey di kugabaak kati katilulak kukaayenumi eban, Kúyahuudak kuceen kati mofam mati Asia di kujukumi Paul di fukobaf fáamakaf. Di kasuulenumi jameeney búrom ban di kúloumool. ²⁸ Di kucibulomi, “Bukanak kati Isirael, jirambenom! Ániinaau ume ajawumi kaliikiten bukanak banoobani man kutiiken bukanolaal, di sílingaas sati Muusa. Iñeme poop akila aliiikiteniimi man kutiiken fukobaf fáamakaf foololaal, benento nájeetumulojееtum Kakaanutumi Kúyahuudak poop bee dóo di fukobaf fáamakaf, man asiken tanat ute tan líroore.” ²⁹ Mati no’ona bukaaku di kujukeenumi Paul di Torofimo ati Efes an kulakomi kariibooraak di ésukey yáamakey no’ona. Di kusofumi manteer Paul ájeetumool bee di fukobaf fáamakaf. ³⁰ Bukanak kati ésukey búrom di kuyiten káguuloor, di kuteyumi man kusofumi Paul ban di kuradagenoomi kúpuren bee téeney yati fukobaf. Yar di kuwambenumi kúlamutak koolifo. ³¹ Jameeney yati bukanak elakomi eñesey bee ebujoolley, arungaaú áamakau ati kutiikaak Kúroomanak najammi mati kati Yerusalem búrom bukooku di káguuloor. ³² Nararumi kutiikaool kuceen di kutiikaak kurungool galab, man kuteyumi bee di bukoo. Nan jameeney yati bukanak ejukulomi arungaaú áamakau ati kutiikaak Kúroomanak di kutiikaool kooku bo ebi-ley, di kukatumi enagey Paul. ³³ Arungaaú áamakau ati kutiikaak Kúroomanak áriiñulomi nakaan man kusof Paul aban nammi kuñoobenool ñátum di ñiwuj ñigaba. Ban naceenumi ai eenomi oo ban waa nakaane. ³⁴ Kuceen dóo di jameeney di kukaawumi, bukaaku koone maa bukaaku koone maa. Mati burigoorab arungaaú añoolenut ajam waaf wafiite to. Ban nasenumi buruñ man kutiikaool kújeetummi Paul bee dán kutiikaak kulakoemi. ³⁵ Nan kúriiñulomi di fúremboorumaaf, kutiikaak di kuteboomi ubandiil man kupooyool mati féenaaf fati jameeney fúkalaakalaa. ³⁶ Jameeney yati bukanak búrom di elakomi káriibenul di kacibuloorumi, “Bujool!” ³⁷ Nan kutiikaak kulakomi kájeetumulak Paul bee dán kutiikaak kulakoemi, nammi arungaaú áamakau ati kutiikaak Kúroomanak, “Mante paniñoolen isanken furim?” Ban naanoomi,

“Mante nujanjam Kúgirikak? ³⁸ Mante au lee ati Misira ayitenumi káguuloor di kunakak uku, arungenumi Kubuja Bukan káriiñe síwili sabakiir ápurenuliimi di banjaanab?” ³⁹ Paul nalaañenoomi, “Áa, ínje oo leti. Ínje Áyahuud ati Tarus yati Kilikia, é suk yajamoe. Bonket ukatom man isanken di bukanak buku.” ⁴⁰ Arungaaú áamakau nasenoomi buruñ, ñaa Paul najummi tan pánloe di ejerereñey ban natonkiimi man kutunten. Bukanak búrom di kutuntenumi sii, nasankeniimi di kasankenak kooliil, Kúhiburak.

22 Paul nammi, “Kumpaom di kutiom, jíyentenom man ireguul wabajomiña!” ² Nan kujamoomi nasankeniil di Kúhiburak, di kufañumi man katunten sii. Ban nammi, ³ “Ínje Áyahuud, awolimi di ésukey yati Tarus yati Kilikia, bare Yerusalem nibaake ban niliikenliiken di kañenak kati Gamaliel. Naliikitenanliikiten man eete kariiben sílingaas sati kufannaaniñolaal. Ban nirundum kab mukaanaam mati Atijamit nan man muyuul búromuul jirumeña jaat eeno. ⁴ Ban ínje ísuutukenumi kalakomi eriibey Buruñab ube manteer bukaaku kucet. Nikankaan man kusof kúniine di kuseek ban di kukuliil dán bukanak kukuleimi. ⁵ Ásime-naau áamakau ati Atijamit di kugamenaak kati fugamenaf fáamakaf koo búrom kuñoolenñoolen kureg mati malegenam nirege. Mati niyabuloyab siletara di bukoo man íjeetumi isen kurungaak Kúyahuudak kati Damasukos, ñaa nijawubomi man isof kuriibaak kati Yensa bee kálaañenuliil bee Yerusalem manteer mbi kuteki. ⁶ “Nan ilakomi ejaay, Damasukos man ije’e manteer ilofoyo, di nanan nati kajuun balaraay yar too galab mawuñ di múyahulammi bukinab bajakaab fijijij. ⁷ Ban nilomi tentaam ban nijammi furimaf faanammi, ‘Saul, Saul, wau kaane noom di kásuutukenom?’ ⁸ Ban nilaañenoomi, ‘Akiiyaau, au aima?’ O’omu naanoomi, ‘Ínje Yensa ati Nasaret, an au ommi di kásuutukenukuña.’ ⁹ Bukanak kalakotomiña kariibooraak kujukeenjok mawuñam, bare kujameenut alakomi kasankenomak. ¹⁰ Ban nemmi, ‘Akiiyaau, waa neetumi ekaan?’ Akiiyaau naanammi, ‘Yito, ban nujaw bee di Damasukos, úriiñubojaat pankuregi wan ootumi bee ekaaney.’ ¹¹ Nan iñooleneenutumi ilaañ ijok mati kánkumak kati mawuñam mukila. Ñaa kalakotomi kariibooraak di kuruuammi bee Damasukos. ¹² “Di ésukey yáamakey ekila di bajumi ániine an koonemi Anania, akoba ámak asofumi jak wan sílingaas soolaal siceenumi eeno ban Kúyahuudak kacinubomi búrom di kusankenumi moola jak. ¹³ Oo nabilumi atookom to ban naanammi, ‘Atiom Saul, jiker inki!’ Ban no’onu nilaañ ijukool! ¹⁴ Ban naanammi, ‘Atijamit ati kufannaaniñolaal amukeni man umanj kamañak koola, di poop man ujok Ajoonaau Ákonau, nujam furimaf fúkoufo fápurumulomi di butumool. ¹⁵ Mati panukaan áyiisenaool bee di bukanak búrom wan ujukumi di wan ujammi. ¹⁶ Ñaa iñeme, wau kaane

noom di ekob? Yito ban nukaan man kútiiguleni, ban nukaan man Atijamit atiluli majakuti, ñátum di ewonk kareesak kati Akiiyaau.' ¹⁷ "Nan ilaañumi bee Yerusalem, nijawumi bee di fukobaf fáamakaf bee elawey, nijukumi waaf nan sáaut ¹⁸ ban nijukoomi an aanammi, 'Waaken man núpur galab Yerusalem, mati bukanak kati baabe leekufium wan ootumi káyiiseni-ilak mati ínje.' ¹⁹ Bare nemmi, 'Akiiyaau, bukoo di kúkoil kumammanj tíen mati ínje ikammi man kunoken di fukob fanoosani man kuñesumi káyinenumi di au ban di kusofiimi man kukuliimi kunagiimi. ²⁰ Sitefan di kubujoomi mati man alakomi káyiiseniilak mati mooli. Ínje di fúko'om bajuume to súmansuum koo ebujooley. Hani ínje man ilako di kaakenumi uloaail.' ²¹ Bare Akiiyaau naanammi, 'Jaw, paniboñi ban lóie bati Kakaanutumi Kúyahuudak.'" ²² Bukanak kulakolako di káyentenak Paul, bee nan Paul áriiñulomi di furimaf ufe. Di kutoon kucibuloorumu síñakon, "Ániinaau umu ápur di mofam! Naate ecet." ²³ Di kucibuloorumu, di kúloopulumu uloaail, di kuliis fatiya, ban di kúruntan kaporak di móro. ²⁴ Arungaau áamakau ati kutiikaak Kúroomanak, nasen buruñ man kújeetum Paul, dán kutiikaak kulakoemi ban di kutekool mambi kumanj wakilumi, man Kúyahuudak kurigoorool nan mo'omu mati oo. ²⁵ Nan kulakomi kakokenak kati Paul bee etekoolley, nammi arungaau ati kutiikaak antomi man ajuum, "Mante jibabaj buruñ bati etekey an abaje fujuum fati Kúroomanak bagamenutool?" ²⁶ Nan arungaau ati kutiikaak ajammomi, nalaañumi bee di arungaau áamakau ati kutiikaak Kúroomanak, man aceeñoomi, "Waa numañe bee ekaan? Ániinaau ume abaje fujuum fati Kúroomanak." ²⁷ Ñaa arungaau áamakau ati kutiikaak Kúroomanak najawulotomi, ban naceeñumi, "Regom, mante au nubabaj fujuum fati Kúroomanak?" Paul nalaañenumi, "Éey." ²⁸ Arungaau áamakau ati kutiikaak Kúroomanak nalaañenumi, "Ínje poop, nicancaam máamak bee ebajey fujuumaf ufe fati Kúroomanak." Paul nammi, "Bare ínje niwoliwol di fo!" ²⁹ Kutikaak bukaaku kamañeenumi etekool di kúceej di móro mambi Paul, aregiil di kukatoomi galab. Arungaau áamakau ati kutiikaak Kúroomanak fúko'ool poop nabilumi ákoli mati namammanj oo an abaje fujuum fati Kúroomanak, ban akila akaane man kuñooben Paul di ñiwuj. ³⁰ Fati kajomaf, arungaau ati kutiikaak di emanjy bee emanj fiit wakilumi man Kúyahuudak kúsuutukenuul. Furabooraf, nasen furim man kufeloomi bakokerab, ban naregumi kurungaak kati kúsimenaak kati Atijamit kugamenaak kati fugamenaf fáamakaf búrom man kujojumi tákon man kujamoor. Ban nakammi man kújeetumul Paul man kujuumenool di bújonleniil.

23 Paul najikerumi caw kati fugamenaf fáamakaf man aaniimi, "Kutiom, bee mo di funakaf fati jaat, di búyegetom ínje ibajut kamanteer wan ikammi

di eronjey yúmboom búrom di bújonlenab bati Atijamit." ² Ananayas, ásimenaau áamakau ati Atijamit, nasenumi furim kalofutomi Paul man kutek butumool. ³ Paul naanoomi, "Atijamit panateki! Au fukuk fafiite! Mante au man ulakoña bee kagamenom kápurumul di sílingaas, ban au di fúkoil nukammi wan sílingaas sífirenumi man ooniil kutekom!" ⁴ Kajuumutomi kulof Paul, di koonoomi, "Jé! Ásimenaau áamakau ati Atijamit an au ujelumi!" ⁵ Paul nalaañeniimi, "Há! Kutiom, ínje imanjut mati oo ásimenaau áamakau ati Atijamit, mati ciikiciik, 'Takum usanken furim fati kajel bee di arunga ati bukani.'" ⁶ Paul ajukumi mati kugamena bukaaku kati fugamenaf fáamakaf koo eenomi Kusadusi ban bukaaku Kufarisa, ñaa nasankenumi fatiyaay, "Kutiom, ínje Afarisa, kuwolaom Kufarisa. Ban ínje oomu taate man koom di kagamen mati kágolumak kan ibajumi mati Atijamit pánayitenul kacetumi bee di eronjey." ⁷ Nan Paul aregumi mo'omu aban, Kufarisaak di Kusadusiak di kutaatumi kañoosoor, fujojaf di fucaaboorimi upan ugaba. ⁸ Mati Kusadusiak kufiumut babaj káyitoulak di kacetumi, mba simaleeka, mba búyeget, bare Kufarisaak koo kufiunfium mati uru búrom ubajobajo. ⁹ Kakaawak di kufanjumi man kúkalaae. Kuliikitenab bukaaku kati sílingaas kammi di fujuumaf fati Kufarisaak, di kuyitomi kujuum man kukammi kasanken mulobaam, "Wúli ujukut wan akammi wajakut di ániinaau ume! Timaa ñoolenñoolen kaan mba maleeka malegen esankenuul." ¹⁰ Kañoosoorak di kufanj man kubaje kánkum biyok arungaau áamakau ati kutiikaak Kúroomanak ákolimi, mati Paul pankucaarulool banoobani. Ñaa namandoorumi kutiikaool kujaw kúpurenul Paul ñátum di kamingenuul di bukoo, ñaa man kújeetumool bee dán bukoo kulakoemi. ¹¹ Di fukaf fukila Akiiyaau narajulomi alofool ban nammi, "Beben búyegeti! Nan man ulakomi káyiisen mati ínje baabe Yerusalem, moo mákonam noote káyiisen poop Róoma." ¹² Fati kajomaf Kúyahuud kuceen di kukokumi furim, ban di kubaatumi Atijamit mati leekuri, leekuraan bee nampi kubujumi Paul. ¹³ Di bajumi kalakomi ebaatey kawuujee bukan kooni bukan kugaba. ¹⁴ Di kujawumi kutookumi kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kunifaan kuceen kati Kúyahuudak, man kommi, "Wúli nukokok lit furim ban nubaatumi di Atijamit mati leturider hani waaf bee nampi ubujumi Paul. ¹⁵ Muyuul di kati fugamenaf fáamakaf joote ejaw bee di arungaau áamakau ati kutiikaak Kúroomanak man álaañenuul Paul, ban di jikaanalenoor nan jimammanj bee emanj uceen di oo. Bare wúli súm panujonjoo man ootumi ebujooley bala'a áriiñul taate." ¹⁶ Bare Paul ásampulool najammi wan kusofumi mati bee emepooley, najawumi bee dán kutiikaak kulakoemi, ban naregumi Paul mati mo'omu. ¹⁷ Paul nawonkumi ákon di kurungaak kati kutiikaak man aanoomi, "Jée-

tum ápurauu ániinaau umu bee di arungauu áamakau ati kutiikaak Kúroomanak. Nababaj waaf wan aate eregool." ¹⁸ Ńaa arungauu ati kutiikaak nájeetumoomi bee di arungauu áamakau ati kutiikaak Kúroomanak man aanammi, "Paul, an ukulumi awonkaam man aanammi, ijeetumuli ápurauu ániinaau ume mati nababaj waaf wan aate eregi." ¹⁹ Arungauu áamakau ati kutiikaak Kúroomanak nasofoomi ñátum di kañenak, man aceromi, man aceenjoomi, "Waa numañe bee eregom?" ²⁰ Ásampilauu ati Paul naanoomi, "Kurungauu kati Kúyahuudak bukaaku kujamoojamoor bee elawi kajom man kújeetum Paul bee di kugamenaak kati fugamenaf fáamakaf, man kukaanalenoor bee emanj uceen di oo fan man tíene. ²¹ Bare bonket takum úyentiini! Mati babaj kúniine kawuuje kooni bukan kugaba kammi man kumepe mambi kúloumool. Di kukokumi furimaf lit ban di kubaatumi di Atijamit man kúligumi tákon bati leekuri leekuraan bee nampi kubujumi Paul kuban. Iñeme bukooku man kujonjoore bee ekammo, ekobiey wampi au uregumi." ²² Arungauu áamakau ati kutiikaak Kúroomanak nammi, "Takum ureg hani an ákon mati au nureganreg mati mo'ome." Ban nakatenumi ápurauu man ajaw. ²³ Arungauu áamakau nawonkumi kugaba di kurungauu kutiikaak koola, man ájaatikenumi man aaniimi, "Nanan nati sirig futok di sibakiir fukaraay, jijonjoor kutiika kooni siceme sigaba di kutiika kátiikumemi ñátum sipilingas kooni bukan kúfeegiir di uñen, di poop kutiika kátiikumemi ñátum ubaayaw kooni siceme sigaba, man kujawoor manteer bee Sisaaria. ²⁴ Jijonjoor poop sipiling saasu san Paul aatumi bee éjawumey, man jíjeetumool jak bee bati anifaanau Felis." ²⁵ Arungauu áamakau ati kutiikaak kati Kúroomanak naciikumi letara uye bee di anifaanau mo'omu: ²⁶ "Anifaanau áamakau Felis, ínje Kilaud Lusía nusaafisaaf. ²⁷ Ániinaau umu an íboñeuliñaa, Kúyahuud kuceen kusofosof man kumañeenumi bee ebujool. Bare nan ijukumi oo nababaj fujuumaf fati Kúroomanak, nijawumi di kutiikaom man ipakenool. ²⁸ Ínje nimañeemmanj bee emanj wakammi Kúyahuud kuceen di kommi di kataakenoolak. Ńaa ínje níjeetumuloomi fáculey yati kugamenaak kooliil kati fugamenaf fáamakaf. ²⁹ Ínje nibilumi ijuk mati bajut waaf wan akajene wáriñe ekulool mba ebujool. ³⁰ Bare nan íjamumomi mati babaj furim fan kukoke bee ebujool, nikaaniimi man kújeetumulool galab bee di au. Nájaatikenjaatiken kutaakenaool poop man kújeetum kúyiiseni wan akajenumi fáculi." ³¹ Di fuk fukila, nan man kújaatikenimi eeno, kutiikaak di kújeetummi Paul bee di ésukey yati Antipatiri. ³² Fati kajomaf, kutiikaak di kulaañumi bee dán kulakoemi, ban di kukatumi kutiika kátiikumemi ñátum sipilingas man kujawoor. ³³ Nan kúriiñumi Kasaaria, di kusenumi letaraay anifaanau Felis ban di kujuumenumi Paul fáculool. ³⁴ Anifaanau naliikenumi letaraay aban, naceenjumi Paul

mofam mei nápurumulo. Nan ajammi mati Paul Kilikia nápurumulo, ³⁵ Anifaanau nammi, "Panijam di au nampi kutaakenai kúriiñulomi." Ban nájaatikenumi man kukul Paul ban di kupooyool di puretori, eluuey yáamakey yati anifaanau yan Herod Áamakau ateepumi noo.

24 Kunak futok fácul Ananayas, ásimenaau áamakau ati Atijamit, náriiñumi Kasaaria, oo di kunifaan bukaaku kati Kúyahuudak di Tutulo, amanjaau áamakau ati sílingaas. Di kujawulomi fácul Felis man kúyiisen wakammi kataakenak Paul. ² Di kuwonkulomi Paul, Tutulo natoonjumi káyiisen anifaanau wakammi man kutaaken Paul, "Anifaanau áamakau Felis! Núsenolisen man ubaj kásuumaay kapiyoe di furungaf fooli falinloaaf. Mati bárunjulerab bajuupoe ban ceenjumi bubajobajo mati mofam moololaal. ³ Wúli súumolisuum máamak nanoosani wan ukammi banoosani di buruñ banoobani. ⁴ Bare, imañut bee ka juupen kasankenak, manoosani nilawilaw kabonket man uwulom kawos wayiinkun man úyentenoli wabajomi. ⁵ Mati wúli nujujuk di ániinaau ume akaana búyik, ban nayitenumi kájiisorak titoorey yati Kúyahuudak kammi dúniyaay búrom. Oo arunga ati fujuumaf fan koonemi Nasarin. ⁶ Oo poop nalakomi karaagal bee kasiken fukobaf fáamakaf fati Atijamit, noo núsofuloomi. ⁷ Bare Lusía arungauu áamakau ati kutiikaak nabilumi di kamingenumi nabotool di úñenoli. ⁸ Lusía nájaatikenoli man úyiiseni wakammi nutaaken ániinaau ume fáculi. Uceenjuaat ániinaau umu, au di fúkoí panuñoolen úloul di oo, wakammi man wúli utaakenoomi búrom malegen." ⁹ Kúyahuudak bukaaku di kubilumi, man kujamoorumi kataaken mati furimaf fan Tutulo aregumi malegen. ¹⁰ Nan arungauu Felis ayitenumi kañenool man Paul ayito asanken. Paul nalaañenumi: "Ínje nimammanj mati au nukankaan agamena ati mofam ume, biñoo no'onu simit sajuupoe. Ńaa súumansuum man isanken mati múmboom fáculi. ¹¹ Nan man au di fúkoí nuñoolenñoolen numanj tien, mati wawuujut kunak uñen di kugaba bálamuk nan ijawulomi bee Yerusalem bee kamiiceelaet Atijamit. ¹² Kúyahuudak kujukurerutom niñosoos di an, mba níjarul kasuulen jameej yati bukan di fukobaf fáamakaf, mba di kukobak, mba di ésukey fúkouyo. ¹³ Kúniinaak buke malegen leekuñoolen kúyiisen wan kutaakenammi man koone nikankaan. ¹⁴ Bare wákon ilatutuwo mati ínje oomu di kariiben Buruñab, ban kommi kaanut buruñ balegen. Ínje oomu di kamiiceelaet Atijamit ati kufannaaniñolaal. Bare poop níyinyineni máamak di wanoosani waciikimi búrom di sílingaas sati Muusa di síbukaas sati kuboñaak. ¹⁵ Nibabaj kágolumak kákonak di Atijamit, nan bukoo kukaanemi, mati Atijamit pányitenuk acetumi bee di eronjey, bukanak búrom, kajoonumi di kajoonutumi. ¹⁶ Moo kaane ínje neem di eliiik ekaan búyegetom bú-

tien di bújonlenab bati Atijamit di poop bukanak.
¹⁷ Nan bajumi simit sipinaay sawuuje, nilaañumi bee Yerusalem sígodi sati kawulak di sóro bee karamben bukanom di poop bee ekaan búsimen bati Atijamit.
¹⁸ Mo'omu moo nilakomi ekaaney di kutookammi di ekaaney yati katilulak di fukobaf fáamakaf fati Atijamit. Bajut jameerj di ínje mba káguuloor. ¹⁹ Bare Kúyahuud kuceen kápurumulomi di kapanak kati Asia koo bo, ban kukila koote épurul fáculuul man kútaakenumom, kaanjaat kubabaj wampi kutaakenom. ²⁰ Mba kob man kúniinaak buke di kúkoil kusanken, wan kujukumi man ikajenumi nan kujuumenammi fáculey yati kugamenaak kati fugamenaf fáamakaf. ²¹ Rino waaf wákon wan icibulomi nan ilakomi titooriil, 'Jaat ínje oome man jommi di kagamenom, mati níyinenyinen mati kacetumi pákuyitoul bee eroney.'" ²² Felis, afañe man abaje fumanj fátiene mati Buruñab, namañumi kapumen buliikoorab man ammi, "Nampi Lusía, arungaau áamakau ati kutiikaak Kúroomanak áriiñulomi, paniwoonor kasankenak kooli." ²³ Nájaatikenumi arunga aceen ati kutiikaak man Paul aneni dán kukobemi bagamab, bare jisenoool buruñ bati ebaj fúko'ool jayiinkun, ban takum jífiren kupaalool bee kacookoor wan ceerjoomi. ²⁴ Nan bajumi kunak kupinaay Felis di aseekool Durusila, akammi Áyahuud, di kubilumi. Naboñumi éwonkul Paul man ajantenoool, waa eenomi kafiumak di Yensa Apakenaau Áamakau. ²⁵ Nan Paul arulenumi kajaloor waa eenomi majoonam, di kasofooroak, di poop bagamab bábiuumi bati Atijamit bee di bukanak búrom, Felis nawonlomi. Nalaañenumi, "Púr taate, yayaj bee mati jaat, ibajujaat nanan panilaañ iwonki." ²⁶ Di nanan nikila Felis nabajeembaj fúgolum timaa Paul panasenoool sígodi sati kabuntoor. Mati mo'omu, pansinawonkool man kúmik. ²⁷ Nan bajumi simit sigaba, Porikio Fesitos narjarumi ejunkutey yati Felis nan anifaanau. Bare mati noo Felis namañeemmanj karamben Kúyahuudak, nakatumi Paul dán bukanak kukuleimi.

25 Kunak kúfeegiir fácul Fesitos áriiñulomi Kasaaria man alako di ejunkutey yoola ban najawumi bee di Yerusalem. ² Ban kúsimenaak kurungaak kati Atijamit di Kúyahuud kunifaan kuceen di kuregoomi mati kasankenak kooliil man kutaaken Paul. Di kulawumi Fesitos, ³ man arambeniil man Paul áñaruli bee Yerusalem, mati tooke kukokok furim fati emep mbi kubujool. ⁴ Bare Fesitos nalaañeniimi mati Paul oomu bo man kukule di ésukey yáamakey yati Kasaaria, ban oo di fúko'ool panalaañ bee bo iñeme. ⁵ Ñaa nammi, "Ñaa jikat man kúniine kuceen kabajumi fujuum man ujawoor bee bati Kasaaria man kutaakenool, kaanjaat ániinaau umu nalolo, jikat man kutaakenool." ⁶ Fesitos akaanubomi di bukoo wawuujut kunak kooni futok di kúfeegiir mba kunak uñen nalaañumi bee di Kasaaria. Fati kajomaf nalakomi

ejunkutey yati fugamenaf ban nájaatikenumi man Paul áñaruli. ⁷ Nan Paul áriiñulomi, Kúyahuudak kájawulumi Yerusalem di kujummi kuñjoobenool, man kutoonumi kataaken Paul máamak, bare kuñjoolenut kúyiis wan kuregumi mati Paul ukankaan malegen. ⁸ Bare Paul nasankenumi furim bee kapakenooro, "Ínje ilaturerut hani jayiinkun bee di sílingaas sati Kúyahudak, mba hani bee di fukobaf fáamakaf, mba hani bee di Áyiau Áamakau." ⁹ Bare Fesitos, namammañ man ásuumen Kúyahuudak, man aceerjoomi, "Mante numammañ man ulaañ bee Yerusalem man igameni bo mati kasankenak uke?" ¹⁰ Bare Paul nalaañenoomi, "Ínje oome man ijuume taate too eenomi fugamenaf fáamakaf fati Áyiau Áamakau, ínje neetumi kagameni to'otu. Au di fúko'i numammañ tien mati ínje ikajenut waaf bee di Kúyahuudak. ¹¹ Kaanjaat nikankaan waaf wáriñe man kubujom, ínje iñesut buruñ bampi ípaku-mumi di ecetey. Bare kaanjaat bajut malegenam di wan kutaakenammiñaa, moo hani an abajut buruñ bee esofom man aseniil kubujom. Ínje ilawe Áyiau Áamakau." ¹² Fesitos di kugamenaool nan kujamoorumi kuban nalaañenumi, "Nulalaw bee di Áyiau Áamakau, ñaa bee di Áyiau Áamakau noote ejaw." ¹³ Nan bajumi kunak kupinaay áyiau Agiripa oo di aseekool Beronika di kúriiñulomi Kasaaria man kusaaf Fesitos. ¹⁴ Di kulakobomi kunak kupinaay, noo Fesitos aregumi bee di áyiau mati kataakenak kájeetumimi bati Paul. Nammi, "Babaj ániine, an Felis akule ammi baabe. ¹⁵ Nan ilakomi Yerusalem, kúsimenaak kunifaanak kati Atijamit di kunifaanak kuceenak kati Kúyahuudak di kújeetummi kasankenak man kutaakenoomi ban di kulawom man igamenool mati waaf nakajene. ¹⁶ Ínje nilaañeniimi mati wúli Kúroomanak úkaaneriit esof an ataakenimi usenoool bukanak kataakenoomi bajuudoorut. Ban nabajumi buruñ man asankenoool mati oo aloud. ¹⁷ Nan kujawulumi síñakon baabe, ipiyenut. Fati kajomaf nilakomi di ejunkutey yati fugamenaf ban nájaatikenumi man akila ájeetumimi. ¹⁸ Bare nan kutaakenaool kujummi bee kasankenak, kújeetumulout kataakenoolak jáng kan isofeenumi pankukammo. ¹⁹ Bare, nijujuk wan kulakomi kañoosoor mati buruñab booliil di mati an koonemi Yensa acetumi, bare an Paul alakomi karegen di kamingen narondorj. ²⁰ Mati ínje imanjut mampi ikammi man igamen kasankenak ko'oku, niceerjumi Paul manteer namammañ ejaw bee Yerusalem man kugamenool bo mati kasankenak uke. ²¹ Bare Paul nalawumi man aneni dán kukobemi bagamab mambi Áyiau Áamakau ating bagamab. Ñaa ínje niregumi kulaañenoool dó tínok bee nampi iboñoomi bee di Áyiau Áamakau." ²² Agiripa nammi Fesitos, "Ínje nimammañ bee éjamum ániinaau di fúko'ool." Fesitos nalaañenoomi, "Joote ejamool kajom!" ²³ Fati kajomaf, Agiripa di Beronika kuriibooruloriiboor di karuuknak kati kayoonj kabaje kánkum, di kúlebieni-

mi mati wan kukaanemi. Ban di kunokenumi di eluup-
pey yáamakey yati fujojaf di kurungaak káamakak kati
kutiikaak di kunifaanak karungumi ésukey. Fesitos
naboñ furim man kúnjarul Paul. ²⁴ Fesitos nammi, “Áyiau
Agiripa di muyuul búrom kamaatumi taate. Jijujuk
ániinau umu, an Kúyahuudak kati baabe di kati
Yerusalem búromiil kujawulomi kulawaam, di kucibu-
lomi man koone, oo ceenjut man aronj. ²⁵ Bare di sí-
woonooras súmboom ijukut wan akaane wajakut wári-
inje ebujool. Nan man oo di fúko’ool alawumi Áyiau Áa-
makau man ating bagamab boola, ínje nisofumi bee
eboñool bee dó. ²⁶ Bare ibajut waaf wátiene man iciik
isen bee di Áyiau Áamakau mati oo letinjoolen ireg
uwe neete eciik bee di Áyiau Áamakau. Moo kaane, ní-
jeetumulool bee di bújonlenuul, tan au ommi di fúkoí,
Áyiau Agiripa. Man uceenjalool kasankenak koola,
ubanaal, mambi injoolen ibaj waaf bee eciik. ²⁷ Mati
nisofof bajut fúkaw eboñ an akulimi báyiisenut tien
wan kútaakenumoomi.”

26 Agiripa nammi Paul, “Panuñoolen usanken mati
fúkoí.” Ñaa Paul, nayiten kañenool ban
nasankenumi mati fuko’ool bee kapakenooro, nammi,
² “Áyiau Agiripa, ínje di fúko’om nisofof jakanjak máa-
mak jaat mati paniñoolen ijuum fáculi man isanken
mati múmboom ilout, wan Kúyahuudak buke kújeetu-
mulomi kutaakenammi búrom. ³ Mati ínje nimammanj
au amanja áamak numammanj tien mati mukaanaam
di kañoosoorak kati Kúyahuudak. Moo kaane, nilaw-
ilaw man ujantenom di kamuuten. ⁴ “Kúyahuudak
búrom kumammanj buu nikurimi di man ibaakumi
eeno biñoo nan ikammi añiil titoorey yati bukanom
dóo Yerusalem. ⁵ Kumanjammanj nan piyoe, kumañu-
jaat pankuñoolen kúyiisen, mati ínje Afarisa kápurum
di fujuumaf fafañumi man fúliñe di buruñab bóololi.
⁶ Iñeme ínje oome man koom di kagamen mati fú-
golumaf fan ibajumi di bálígab ban Atijamit akammi di
áfannaaniñoli. ⁷ Kiilak kooni uñeney di kugabaak kati
búkanoli kúgolungolum bee eyabey bálígab bákonaab,
nan kulakomi kamiiceelaetak fuk di balay. Wóoy áyiau
Agiripa, mati fúgolumaf ufe kurungaak kati Kúyahuu-
dak kútaakenumammi! ⁸ Wau kaane muyuul Kúyahuu-
dak di jibaj úyeget ugaba mati Atijamit panañoolen
ayiten kacetumi bee eronjey? ⁹ “Ínje di fúko’om
nisofofof mati neete ekaan wampi injoolenumi ika-
jen di karesak kati Yensa ati Nasaret. ¹⁰ Nikankaanu-
wo di ésukey yati Yerusalem, ñátum di buruñ kápuru-
mul di kúsimenaak kunifaanak, man ikammi bukan ka-
juupoe kati Atijamit man kukuli dán bukanak kukulei-
mi. Nan kusofumi kugameniil bee ebujiiil, neeneseen
moo ínje poop nimammanj. ¹¹ Ñajuupoe nikankaan
man kutekiil di kukobak búrom ban nilikiimi man
kúpur di káyinenak kooliil di Yensa. Fuuñom di furimi
máamak di bukoo, manteer iriibeniiil bee di síasuk sáa-
mak sábutoe bee mati kásuutukeniilak. ¹² “Mati

burokab ube bukammi, nijajaw bee Damasukos di
letara di yóro yáyiisenumi mati ínje nibabaj fujuum di
buruñ kápurumul di kurungaak kati kúsimenaak.
¹³ Wáay áyiau, ínje ilakomi ejaay di buruñ, man nanan
nati karabak ñíriiñe, nijujuk mawuñ mafañumi man
mújeeke bala’ab kápurumul fatiya. Mawuñam mukila
múfitikenumi ban di muñoobenumi ínje di káriibulam-
mi. ¹⁴ Nan wúli búromoli ulomi tentaam, nijammi furim
di Kúhiburak faanammi, ‘Saul, Saul, wau kaane noom
di kásuutukenom? Au oomu di futiik di ínje, nan man
fuceek fúpahemi esankiley yati aleekafo.” ¹⁵ Ban
niceenjumi, ‘Akiiyaau, au ai?’ Akiiyaau nalaañenumi, ‘Ín-
je eenomi Yensa, an úsuutukenumi. ¹⁶ Iñeme yito uju-
um. Wakilumi man iraj bee di au mati mo’omu,
nimukeni man ukaan arokaom di poop au oote ekaan
áyiisenaom. Au oote ereg bukan wan ujukumi mati ín-
je di poop wan eetumi bee éyiisiey fácul. ¹⁷ Pani-
pankeni di bukanak kooli di Kakaanutumi Kúyahuu-
dak. Ínje bee eboñiey bee di Kakaanutumi Kúyahuu-
dak ¹⁸ man ukaaniil kúciliil kujuk, man kútiwoor kukat
érimey man kubil bee di mawuñam, di poop nukaaniil
man kukat kánkumak kati Seetaanaay bee di Atijamit.
Moo majakutiil pammubonketi, di poop pankubil ku-
naamoor di bukanak kan Atijamit amukenumi kápuru-
mul di kafiumak kooliil di ínje.’ ¹⁹ “Wáay Áyiau Agiripa,
ínje ilatut wan ijukumi nan sáaut mati an ápurulomi di
bukinab bajakaab. ²⁰ Mútiyaaram, nitoonjumi káriiñen
furimaf fati Atijamit bukanak kati Damasukos, ban ni-
jawumi bee Yerusalem di Yúdea búrom, di poop
Kakaanutumi Kúyahuudak, níriiñenumi mati koote
kátiwoor kukat majakutiil bálamuk man kulaañ bee di
Atijamit. Ban koote ekaan mukaanaam máyiisenumi
mati kútiwootiwoor kukat bálamuk majakutiil. ²¹ Mati
íriiñenumi mo’omu, Kúyahuud kuceen di kusofammi di
fukobaf fáamakaf man kumañ bee ebujom. ²² Bare
hani bee jaat, Atijamit naronj di karambenom, moo
kaane nijuum taate man íyiisenuul búrom añiil anifaan
malegenam moola. Wákon pat níriiñenumi mati wan
kuboñaak di wan Muusa kulakomi eregey waatumi
kabajoak. ²³ Mati Apakenaau Áamakau naate egaal,
ban naate ekaan átiyaar di káyitoul di kacetumi, mam-
bi áñjarul mawuñ bee di bukanool Kúyahuudak di
Kakaanutumi Kúyahuudak.” ²⁴ Nan Paul alakomi
kasanken mati fúko’ool mo’omu bee kapakenooro, yan
too galab Fesitos nakaabuloorumi, “Paul, au nugono-
gono. Fumanjaf fooli fáamakaf fukaanikaan man
ugono.” ²⁵ Bare Paul nalaañenoomi, “Anifaanaau áa-
makau Fesitos. Ínje igonout bare wan eem di kasanke-
nak malegenam maganloam was. ²⁶ Áyiau Agiripa na-
mammanj mati uru búrom, ban niñoolenjoolen
isanken bákoliut. Fiitanfiit mati bajut wapakool to di
mukaanaam umu mati mukaanuti ban yofoe,
mukaanuti di érim. ²⁷ Áyiau Agiripa, mante au nýi-
nenyinen kuboñaak kati Atijamit? Nimammanj

núyinene.”²⁸ Agiripa nammi Paul, “Di nanan une nátemiaan, nusosof panuŋoolen ukaanom ariiba Yensa!”²⁹ Paul nalaañoomi, “Kankaan nan nátemie mba nabaake, nilalaw Atijamit lee au ceb bare bukanak búrom kammi taate káyentenomak jaat mambi jibil jikaan nan man ínje eenomi, rino ñiwujañ uñe.”³⁰ Ñaa áyiau Agiripa, Beronika, di anifaanau Fesitos di kalako’oorutomi di kuyitomi kúpurumi.³¹ Nan kúpurutomi di kuregoorumi, man kommi, “Ániinaau umu alee di ekaan waaf wáriiñe ebuji mba ekuli.”³² Agiripa nammi Fesitos, “Ániinaau umu alaweenutujaat Áyiau Áamakau, pankukateneenool.”

27 Nan usofumi mati wúli noote enjar busaana báamak man útip bee mofam mati Italia. Paul di kuceen kan kukuloorimi di kusenimi arunga Yulio, oo ati di Kayoorak kati Áyiau Áamakau, man ajikeriil bee nan kúriiñe di ésukey yáamakey yati Róoma.² Ban nújupomi busaana báamak bápulumulomi di kásikak kati ésukey Aduramit, balakoe ejaay bee di úsikaw wati mofam mati Asia, ban nújawumumi útip. Ániine aceen ati Amakedonia, an kareesool eenomi Arisitariko ápurumulomi Tesalonika, oo poop dóro.³ Fati kajomaf núriiñumi di kásikak kati Sidon. Yulio nakammi Paul jak, man akatenool ajaw ajuk kupaalool kuriibaak man kuŋoolen kusenool wan ceenjumi.⁴ Nan úpurumi Sidon, járusey elakolako éngul bújonlenoli, nujawumi ukot kafeefak kaaku kati fúrinkaf fati Sipur manteer nupak di yo.⁵ Ñaa nútupumi bee kañen kúrid falaf fáamakaf fati Kilikia di Pampulia biyok úriiñulomi Mura yati Lukia.⁶ Boo arungaaui ati kutiikaak atookumi busaana báamak bápulumulomi Alesandaria man boom di ejaay bee Italia. Nájaatikenolimi man újupo di busaanaab bukila.⁷ Wúli nulakomi ejaay di bo jayiinkun jayiinkun kunak kupinaay di mátaañie máamak ban núriiñumi Kunid. Járusey ésenutoli buruñ hani jayiinkun man újawum bo, ñaa nukotumi kafeefak kati fúrinkaf fati Kurete, nusuusoorumi ésukey yati Salimon.⁸ Nujawumi ulofumi di kafeefak kati fúrinkaf di mátaañie máamak ban núriiñumi kásikak kan koone-mi Tan Tíene, kalofa ésukey yati Lasaia.⁹ Nanan naju-upoe niwuwuuñ di bo. Kajawoorak kóololi di kufañ man kútaañie máamak. Mati iñeme hani karuukentak kati káaningak kati Funak Fáamak fati Kabonket fuwuwuuñ. Paul naseniimi kagamenak uke,¹⁰ man ammi, “Kupaalom, nijujuk mati kajawoorak koololaal káñarum taate iñeme pánkukooleni máamak. Pambaj búyik báamak di úrookaaw, di busaanaab, di poop síñunduolaal siŋoolenŋoolen sire to.”¹¹ Bare Yulio arungaaui ati kutiikaak natalumi ejamey wan Paul aregumi, bare nafañumi man ajame wan ateyenaau arungaaui ati busaanaab di akilubomi kuregumi.¹² Mati kásikak kukila kujakut man kulako to di nanan nati ñonkañ. Moo kaane, kuroka kajuupoe kumañumi ejaw fácul bee Fineka man kújawum bee di falaf kusuusoor kásikak

kati fúrinkaf fati Kurete, ban di kumañ man kukobubo bee nan ñonkañ ñiwuuje.¹³ Nan járusey yanagulomi kañen káridak jayiinkun jayiinkun, kurokaak kati busaanaab di kusofumi mati kuŋoolenŋoolen kútip nan man kusofeenumi eeno. Ñaa di kúpurenumi éju-umenuma man kujaw kukot kalofa kásikak fúrinkaf fati Kurete.¹⁴ Bare fárusaf fáamakaf fan koonemi “Jifarubalin” di fápureuumi di fúrinkaf man foom di kágaalenoli máamak.¹⁵ Fárusaf fáamakaf fukila di funagulomi di kánkum, kuŋoolenut kútiw busaanaab man bujuudoor di fo. Ñaa nukatubo man fárusaf man fújeetum bo.¹⁶ Nújawumumi útip di kafeefak kati káyinomi jírink jati Kauda. Boo wúli nuraagaraagal di mátaañie, manteer usofumi jisaanaaj jati kapakenak uremben jak manteer takum jikaño.¹⁷ Kuñakulojomi kuremben di busaanaab báamakab ban nukokenujomi jak. Mati kúkolikoli busaanaab pambusay di kalusak kati kásikak kati Suriti, ñaa di kuwalenumi kafalak kati busaanaab man kukatenubo man sijawoor di fárus.¹⁸ Furabooraf, fárusaf fáamakaf di lonkosey di sifañumi man siyitoe mansi sínagoli máamak. Kurokaak kati busaanaab di kutooñumi kápuren úrookaaw kubeten di falaf.¹⁹ Funakaf fúfeegintenañ, di kubeten múrokumaiil málebiaam kubeten di falaf.²⁰ Kunak kajuupoe, fárusaf di furulen di enagey máamak. Wúli ujukut bala’ab di bootab, bee nan ubilumi ubaj kafium kati epak di múlamukaam.²¹ Mati kammi di bo piyopiyo kubajut furi, Paul nayitomi ajuum di fáculiil man ammi, “Kupaalom, pánjiyenteneenom, létutipeenulaal di Kurete, leetunokeneenaal búyikab ube babajolaañaa.²² Bare nilawuulaw jibebenooro! Hani an di muyuul letaceturer, handeneen busaanaab pambukaño.²³ Di fukaf fawuujuñaa, maleeka épurumulomi di Atijamit, akilammi di poop an imiiceelaetemi, áboñulammi maleeka man ejuume kalofa di ínje,²⁴ man yommi, ‘Paul, takum úkoli, mati au noote ejuum bújonlenab bati Áyiau Áamakau! Mati Atijamit di bálamukab booli panakaan kalakomi kajawoor di au man kuroñ.’²⁵ Kupaalom, jibebenooro! Mati níyinenyinen di Atijamit, panakaan nan man aanammi eeno.²⁶ Bare fárusaf panfufarolaal man uja’aal bee di fúrink fuceen.”²⁷ Kunakak uñeney di kubakiirak fuk di balay, wúli kooku bo kayuunoore dóo di falaf fati Aduria. Bare titoorey yati fukaf, kurokaak kati busaanaab, di kusofumi mati wúli nulolof téeney.²⁸ Di kuyuumumi mulap múliikuma di kúmeelomi kujukumi mati kásankiak kati falaf kúriindiiñ símeetar sooni bukan kugaba. Upum ubenen jayiinkun ceb di kulaañ kúmeelo di kujukumi mati kásankiak kúriindiiñ símeetar kaban di uñen.²⁹ Kurokaak kati busaanaab kúkolikoli tikere busaanaab pambuloñ kúlankiin, ñaa di kubetumi síjuumenuma sibakiir bálamukab bati busaanaab. Ñaa di kulawumi di kasomben man bala’ab burab.³⁰ Kurokaak kati busaanaab báamakab kulakomi eñes

buruᅇab bati epak di busaanaab bukila. Ban kuwalenumi jisaanaaj di mumelam, di kabetenelenoor kati síju-umenuma saasu fáculey yati busaanaab báamakab.

³¹ Bare Paul nammi Yulio arungaaú ati kutiikaak, “Kaanjaat kúniinaak kurokaak kulakout déere di busaanaab, leejinoolen jipak.” ³² Ńaa kutiikaak di kumi-inumi unewaw wasofumi jisaanaaj jati kapakenak man jijaw. ³³ Bala’a waradabaw, Paul nalawumi bukanak man kuri waaf. Naaniimi, “Jaat kaanumi kunak kooni uñen di kubakiir di nanan une búromuul bariut waaf. ³⁴ Ínje eem di elawuul máamak man jiri, pansenuul kánkum. Hani kal kákon di fúkaaf fati an léekujim déere.” ³⁵ Nan Paul aregumi mo’omu aban, naᅇarumi fúmbuur man asal Atijamit fáculiil búrom, natingufomi man atokoñ. ³⁶ Koo búrom di kúliᅇenimi ban kurimi muri maamu. ³⁷ (Kálakodomi di busaanaab koo búromiil kúrinđiᅇ bukan kooni siceme sigaba bukan kúfeegiir di bútinken di ákon.) ³⁸ Nan kurimi kupooñ, di kubetenumi muriaam marinomi di falaf bee kagumbul kálebiak kati busaanaab man buhiili. ³⁹ Nan bala’ab burabumi, kurokaak kati busaanaab kujujuk baᅇaanab, bare kúlaulut man kootumi ériᅇjubo. Ńaa di kujukumi kaᅇoma ban kásikak kommi. Di kusofumi mati kaanjaat paᅇᅇoolen kaan man kuteyen busaanaab bukila man kujaw kujuumen bo di kásikak. ⁴⁰ Ńaa di kumiinumi unewaw wati síjuumenumaas kukatuso ró di falaf fáamakaf. Di kufelumi unewaw síñakon wasofumi éweenumaay. Ban di kuyitenumi kafulak fáculey yati busaanaab man érusay efarubo éjeetum bee di kásikak. ⁴¹ Bare busaanaab báamakab di buloᅇumi manteer buluúfo di tentaam buᅇoolenut bujaw. Fáculey yoolibo di eloᅇumi fúrinkaf fati faluusaf eluufomi. Bálamukab boolibo di bukañomi jaj mati lonkosey yáamakey enagulo bo. ⁴² Kutikaak di kusofumi bee ebuj kakulimi takum hani an aloy apak. ⁴³ Bare Yulio arungaaú ati kutiikaak namaᅇumi kapaken Paul, Ńaa náfirenumi takum kukaan wan kusofumi. Ńaa naregumi kaᅇoolenumi jaloyaj man kutooᅇ kubaal kulo dóo di mumelam man kútip bee di kásikak. ⁴⁴ Ban naregumi karinomi man kuᅇar ubabar mba úpenjum wati busaanaab man kuriiben. Mo’omu moo, wúli úri-ᅇumi búrom úpakumumi bee di kásikak.

28 Nan úpakulomi úriᅇ kásikak, numanjumi mati fúrinkaf fukila kareesufo Malita. ² Bukanak kati bo di kúyiisenoli bapaalaay ban ujukurerut. Mati emitey elakoeenlako kalub ban ñonkañ di ñisofoli, Ńaa di kuyabenumi sambunas man wúli búrom úlumbo. ³ Paul námuunoorul elaatak yati uyaaj aleeb dó, nan bólimi búlicib di búpurumulotomi, bugolen kañenool. ⁴ Nan bukanak kati bo kujukubomi man ereooreña di kañenak kati Paul, di koonoorumi, “Bajut kamanteer ániinaau umu abuja bukan. Handeneen man apakulomiña di falaf, bare emit yan kuwonkemi Majoanam letekatenool man aroᅇ.” ⁵ Bare Paul nalanjumi

kañenool man búlicibab bulo di sambunas, bakaanu-tool waafoowaaf. ⁶ Di kulakomi ekobey, di esof mati pánañiit mba panalo to acet iñeme. Bare nan kukobumi piyo kujukut waaf man ubajoe di oo, di kúruᅇulumi di síwoonooriil man kommi oo emit. ⁷ Anifaanau ati fúrinkaf an koonemi Papili, nababaj ulaak uceen walofe to. Akila náwanlenolimi jak síndo’ool wáriᅇᅇ kunak kúfeegiir. ⁸ No’onu Papili ampaool man afintoe bújuusa bati eniiley káboli di eteyey yati faraf máamak. Paul najawumi bee ejukool, ban narembenumi uñenool man alawumi Atijamit, nasontenoomi akoy. ⁹ Nan mo’omu mubajomi, káju’utumi bukaaku kácindomi di fúrinkaf fukila di kubilumi poop bee di Paul di kukoyumi. ¹⁰ Kúlebenolilebien ñátum di ésenoliey kawul kajuupoe. Nan ulakomi kaᅇonjoorak bee ewuujey di busaanaab báamakab, di kúrembenolidomi wan ceᅇᅇumi búrom. ¹¹ Nan bajumi kuleᅇ kúfeegiir, boo nuᅇarumi busaana báamak buceen man útip, balakoeenumi fúrinkaf di nanan nati ñonkañ. Busaanaab bukila bápurumulomi Alesandaria yati Misira ban kuwonkemi “Magabaam” ¹² Wúli núriᅇᅇumi di ésukey yáamakey yati Surakode, nulakobomi wáriᅇᅇ kulay kúfeegiir. ¹³ Kápurum to, nútipumi uᅇom kapan kaaku úriᅇᅇumi di ésukey yati Regio. Fati kaᅇomaf járusay di éyitoul kañen kúrid, Ńaa nan bajumi kunak kugaba núriᅇᅇumi bee di ésukey yati Potiolo. ¹⁴ Boo nutookumi kupaaliil kuriiba kuceen, káwalenolimi wáriᅇᅇ funoom. Nan púrutomi, núriᅇᅇumi Róoma. ¹⁵ Kuriiba bukaaku kati Róoma di kujammi mati wúli kooku bo ériᅇᅇuley. Ńaa di kúriᅇᅇumi kúyañoli tan koonemi Funoomenaf fati Apiu di Ulimbisaw Úfeegiir wati Kujaaburuᅇak. Nan Paul ajukiimi, nasalumi Atijamit ban nalaañ abaj kánkum di búyegetool. ¹⁶ Nan úriᅇᅇulomi Róoma, di kusen Paul buruᅇ man alako di kalimbis oo cebool, handeneen man kunenuboña atiika apooyool. ¹⁷ Nan bajumi kunak kúfeegiir Paul áriᅇᅇubomi aban, nawonkumi kunifaanak kati Kúyahuudak tákon man kújojudomi. Naaniimi, “Kutiom, kusofansof Yerusalem kusen Kúroomanak, handeneen ikaanut waaf wajakut bee di bukanolaal mba bee di mukaanaam mati kufannaaniᅇolaal. ¹⁸ Nan Kúroomanak kuceᅇᅇammi wan ikaane kuban, kumaᅇumi kakatenom, mati kujukut di ínje waaf wan ikaane wáriᅇᅇ man kubujom. ¹⁹ Bare nan Kúyahuudak kulatumomi, ibajut buruᅇ buceen bare cenceᅇᅇ man ilaw Áyiau Áamakau, handeneen iwoonooreenut man itaakene. ²⁰ Moo kaane nilawuumi bee ejukuul man isankenuul. Mati fúgolumaf foololaal, ínje niᅇoobenᅇooben ñátum ñiwuᅇañ uñe.” ²¹ Di kulaañenumi, “Wúli uyabut siletara kápurumul mofam mati Yúdea mati au. Ban bajut an ajawulomi taate áregoli mba nasankenumi wajakut mati au. ²² Bare numamᅇanᅇ man ujam wan au di fúkoí úyinenumi. Wúli núlaulaul mati banoosani bukanak kusankensanken wajakutaw mati fujuumaf

ufe fati kayoonak kunkulak kan au ommi.”²³ Di kusofumi funak foola, bukan kajuupoe di kubilumi kutookool tan alakomi. Káñarum bújom bee fukaraay, Paul nalakomi káriineniil mati jáyiaj jati Atijamit naliikumi ekaaniil man kufium mati Yensa kápurumul di sílingaas sati Muusa di kápurumul di baciikerab bati kuboñaak.²⁴ Bukaaku di kufiummi di wan asankenumi, bare bukaaku kulatumi kafium.²⁵ Mati di kubilumi kújamooraati titooriil, man kutaatumi kafaasoor. Bare Paul abenentomi furim fákon nammi, “Búyegetab Bá-tienaab bukonkoon nan bommi kufannaaniñolaal kápurumul di aboñaau Yesaaya,²⁶ Jaw bee di bukanak buke man ooniil, Muyuul joote ejam tien ban léejilaulurer, ban joote kajiker tien bare leejjukurer.²⁷ Mati

úyegetaw wati bukanak buke usasay, di úwosiil újamiit, di kúciiliil kumoyemmoyen. Leejaat, kúciiliil pankujukeen, ban uwosiil panujameen, ban úyegetiil pánulauleen, ban mbi kulaañ bee di ínje ban ínje panisonteniil.’²⁸ Muyuul joote emanj tien mati Atijamit naboñuloboñ kapakenak uke bee di Kakaanutumi Kúyahuudak, man kúyenten!”²⁹ Ban nan Paul aregumi kurimak uke aban, Kúyahuudak di kukatumi bálamuk di kañoosoor titooriil.³⁰ Wáriiñe simit sigaba, Paul alakomi cebool di kalimbis kan acammi ban too nawanlenemi kabilemi búrom bee ejukooley,³¹ náriiñenumi mati jáyiaj jati Atijamit ban naliikitenumi man amanjen mati Akiiyaau Yensa Apakenaau Áamakau bákoliut di poop bajut wáfirenool.

RÓOMA

1 Ínje Paul, aroka ati Yensa Apakenaau Áamakau, emmi di eciik letaraay uye, an Atijamit awonkumi ban namukenammi man ikaan áriiŋena man íriiŋen furimaf fajakaaf foola. ² Furimaf fajakaaf ufe Atijamit áligeenumi kabiñoó noo di fúcitumaf kápurum di kuboñaool, di furimaf fálirooraaf fati Atijamit. ³ Foo fúyiiseniyiisen mati Añiilau oola, abilumi akaan an, kápurumul di úwolorumaw wati Dauda. ⁴ Ban Yensa Apakenaau Áamakau Akiiyaolaal áyiisenimi di man akaan Añiilau ati Atijamit nan Atijamit áyitenuloomi di kacetumi ñátum di karambenak kati Búyegetab Báltienaab boola. ⁵ Kápurumul di Apakenaau Áamakau, Atijamit násenolisen majakam moola ban námukenolimi man ukaan kúriiŋenaool manteer nurungen bukanak kati dúniyaay mbi kufium ban di kukammo. ⁶ Muyuul poop di búkoro kawonkimi man jikaan bukanak kati Yensa Apakenaau Áamakau. ⁷ Bee di muyuul búrom kammi di Róoma kan Atijamit amañumi ban namukenuumi man jikaan bukanak koola. Emitey ekaan Atijamit Ampaolaal di Akiiyaau Yensa Apakenaau Áamakau kuwuluul majakam mooliil di kásumaaayak kooliil di úyegetuul. ⁸ Kob man itooŋ isal Atijamit úmboom, kápurumul di Yensa Apakenaau Áamakau bee mati muyuul búrom, mati kafiumak kooluul kujamojamo di dúniyaay búrom. ⁹ Mati Atijamit ceb amanje wan isankenumi ukankaan malegen, an imiiceelaetemi di ésigirom búrom ñátum di káriiŋenak furimaf fajakaaf mati Añiilau oola. Atijamit namammanj man iwoolomi muyuul di kúlawak kúmboom bayoolorerut. ¹⁰ Ban nilalaw nanoosani mati súumujaat di Atijamit mbi áwambul buruŋab búmboom mambi iŋoolen ibil bujukoor di muyuul. ¹¹ Mati ínje niraanoraano máamak. Nimammanj unaamooraal kawulak kákonak kápurumul di Búyegetab Báltienaab. ¹² Wan iregumi woo eenomi, muyuul di ínje úliŋenooraal síñakon, muyuul ñátum di kafiumak kúmboom ban ínje ñátum di kafiumak kooluul. ¹³ Kutiom, nimammanj man jimanj mati ñameeŋe nisofeesof bee ebil bujukoor di muyuul (bare bajebaj walite-neammi). Nimammanj man íñakul bukan kajuupoe man kubil kukaan kuriiba kati Apakenaau Áamakau di titooruul nan man íñakeenumi noo bukaaku poop titoorey yati Kakaanutumi Kúyahuudak karinobomi. ¹⁴ Ínje eete eteb búrooko bee karamben bukanak búrom, Kúroomanak di kakaanutumi Kúroomanak,

kalinloak di kafuuriak. ¹⁵ Moo kaane nibabaj fuuñ fati emañ máamak bee káriiŋenuul furimaf fajakaaf poop kammi Róoma. ¹⁶ Moo kaane furimaf fajakaaf fukaanutom kapuñ. Foo eenomi kánkumak kati Atijamit bee kapaken anoosani afiummi, man toonjolomi di Kúyahuudak bee di Kakaanutumi Kúyahuudak. ¹⁷ Furimaf fajakaaf ufe fúyiiseniumi buu Atijamit akaanolaami ujoonaal di fúko'ool. Moo mubajumi kápurumul di kafiumak káŋarum di fúcitumaf bee di fúbanumaf. Nan man ciikimi eeno, "Anau akaanimi joon di Atijamit kápurumul di kafium naate eroŋ." ¹⁸ Kañuumulak kati Atijamit kúyiiseniyiisen kápurumul di bukinab bajakaab bee di kukaana majakut búrom di kájakaatimi kan uruŋaw wooliil ujakutumi di kufaŋ man kumingene malegenam. ¹⁹ Mati wan bukan kuŋoolenumi kumanj mati Atijamit uŋooleniŋoolen ujuki tíen, mati Atijamit náyiiseniyiisen wo búrom. ²⁰ Káŋarum biñoó noo di butuukab bati dúniyaay, Atijamit an bukanak kújukeriit moo eenomi kánkumak koola kábanriitumi, bukanak kumanjumiko kápurumul di wan atuukumi. Moo kaane, leekuŋoolen kubaj buruŋ bati epak di wan kukammi. ²¹ Handeneen kumammanj Atijamit bare kusenutool kálebienak kan Atijamit akilumi mba kúsaleriitool. Bare síwoonooriil sitiititiiti ban di úyegetiil unogetunoget. ²² Kukila kusosof kulinlololno, bare koo sígot, ²³ ban koo kusofut Atijamit ati mawuŋam ban poop ati bándooorey bare di kukatumi man kumiiceelaetumi sínaati san sajoonenimi nan fumuum fati bukan, mba bánaakayita, mba sínukuruŋ mba sínukuruŋ sáfuulooremi doo búrom dacetemi. ²⁴ Mati mo'omu, Atijamit nakatiil buke man kujaw buruŋiil. Kukankaan waafaw wasikomi wan sísigiriil simañumi, ban di kukaanoor wapuñenie di siniiliil. ²⁵ Mati koo lee man kúyinen malegenam mati Atijamit, bare di man kúyinen kalepoor. Moo kaane, di kumiiceelaetumi butuukab bati Atijamit bare lee Atijamit Atuukaau fúko'ool aatumi esaliey bee bándooorey. ²⁶ Mati mo'omu, Atijamit nakatiimi man kuriiben emañey yooliil yajakutey. Hani kuseekak kúmaŋeriit búyabo man ceenumi eeno. ²⁷ Moo mákonam kúniinaak poop kúmaŋeriit búyabo di kuseek, di kufaŋ man kúsuumenoore koo sicebiil. Kúniine kukaanooorekaanor mukaanaam mapuñenie, moo kaane di éŋarul kúkoil kútekak kan ceenumi mati mukaanaail mafuuriaam man kukaanemi. ²⁸ Mati bukanak kukila kulalat

kákaanumak fumanj falegenoe mati Atijamit, oo nakatiimi man kuriiben emaney yajakutey, manteer mbi kukaan wan ceenjutumi man kukaan. ²⁹ Kumemmeen di majakut manoosani maanomi nan májakaati, máwus, búlat, kaleetoor, jabuj, futiik, jabunt, enum, jatem, ³⁰ kasuulen, kakajenoor urees, kulata kati Atijamit, kapooñe, katebenelenoor, ká'aamakalenoor, síwoonoor sati wajakut, kakobutumi wan kuwolaiil kuregumi, ³¹ kágotet, kakaanutumi kufiumaay, kubajut káboteni, kúbonketeriit. ³² Handeneen man kumanjumiñaá mati sílingaas sati Atijamit soone, kakaanemi mo'omu kucenceen ebuji. Bare kúre'eriit di ekaaney mo'omu bare di kúlinen bukaaku man kukammo poop.

2 Apaalom, hani buu noonoe au letubaj fúpakum nampi ugamen bukaaku, núfirenoorofirenooro. Mati ugamenjaat bukaaku manoosani, nulolo di ekaaney wákonaw wan bukaaku kukaanemi. ² Wúli numammanj mati Atijamit panagamen joon bukanak kaanomi mo'omu. ³ Apaalom, bare au di fúkoí ukaanemi di waaf wo'owu wan ugamenumi bukaaku. Mante nusosof panuñoolen upak di kagamenak kati Atijamit room? ⁴ Au timaa nuheelenheelen mati Atijamit man ajakumi máamak di poop man átekeriit galab ban namuutemmuuten di au piyo. Mante úkaanumut? Tíenitien mati Atijamit nakaanikaan jak, mati namammanj man ulaañ bee di akila. ⁵ Bare býegeti busasay ban újameriit jáng moo mubenenumi kagamenak fúkoí fañ man kúkalaae di funakaf fampi Atijamit áyiiseni kañuumulak koola di kagamenak koola kajoonak. ⁶ Mati Atijamit panagamen anoosani riiboor di wan akammi. ⁷ Kuceen karulenemi di ekaaney wajake ban di eñesey Atijamit man aseniil mawuñ di kálebien, di eroney yati bándooorey. Bee di bukoo Atijamit panaseniil eroney yati bándooorey. ⁸ Bare bukan kuceen kamañooro ceb ban di kulatumi waaf wajoone, bee mati kariibenak wajakutaw. Atijamit kabolenak di kañuumulak koola pankulako di kukila. ⁹ Pambaj býiik di bugaal bee di anoosani akaanemi májakaati, kátaatumul Kúyahuudak bee di Kakaanutumi Kúyahuudak. ¹⁰ Bare pambaj mawuñ, kálebien di poop kásuumaay pánkoomi di anoosani akaanemi wajake, kátaatumul di Kúyahuudak bee di Kakaanutumi Kúyahuudak. ¹¹ Mati Atijamit oo álaañeriit di an. ¹² Bukanak búrom kakaanumi majakut babajut sílingaas, léekuteki ñátum di so. Bare bukanak kabajumi sílingaas ban di kukaan majakut, pankuteki ñátum di so. ¹³ Mati Atijamit letakaan bukan man kujoon di fúko'ool mati kúyentyentyen sílingaas soola ceb. Bare nakaanekaan mo'omu nampi kukammi wan sílingaas siregumi koote ekaan. ¹⁴ Nan Kakaanutumi Kúyahuudak, kabajutumi sílingaas sati Atijamit saciikimi, koo kukaanemi nan sílingaas soosu di bukoo. Handeneen kubajut sílingaas, di kusofooromi koo eenomi sílingaiil. ¹⁵ Bagoroorerab booliil býiisenyiisen mati wan sílin-

gaas siceenjumi woo uciikiciik di sísigiriil. Síwoonooriil poop pánsiyiisen mati moo malegen, mati niceen síwoonooriil soo sitaakeneimi mba niceen siregiil mati kukonkooñ. ¹⁶ Nan man furimaf fajakaaf fan iriinenumi mo'omu mootumi kaanoak, malegen funakaf pánfuriij Atijamit panagamen kápurum di Yensa Apakenaau Áamakau wayofomi di úyegetaw wati bukanak. ¹⁷ Bare oonjaat au Áyahuud, ban jinajoonajoor di sílingaas ban nutebenelenoor mati bapaalaab booli di Atijamit. ¹⁸ Numammanj wan Atijamit amanjumi man ukaan. Ban sílingaas siliikiteniliikiten man umuken ukaan wajoonumi. ¹⁹ Tíenitien mati au apooya bee mati kápuumumi, di poop nukaan éwuñenuma bee di kalakomi di érimey. ²⁰ Ban nusosof nuñoolenñoolen ukaan ájaatikena bee mati sígotas. Tíenitien mati di sílingaas nubabaj fumanj fáriiñe di malegen mátiene. ²¹ Au kama aliikitenemi bukaaku, letuliikiten fúkoí room? Nan ommi kaliikitenak mati jákuutaj jakut, mante núkutekuut waaf? ²² Au noone, "Takum usang aseek mba ániine ati an", mante úkaaneriitumo? Ban au alatumi kamiiceelaetak sínaati, mante úkuuteriit di báciinab bati kamanjutumi Atijamit? ²³ Au atebenelenooremi di sílingaas, mante úñooseriit Atijamit ñátum di kakajenak kati sílingaas? ²⁴ Nan man ciikimi, "Mati muyuul, karesak kati Atijamit kusankenisanen ñíi titoorey yati Kakaanutumi Kúyahuudak." ²⁵ Kaanjaat nukakaan wan sílingaas siregumi, futampaf fooli fubabaj fúkaw, bare uñoosujaat wan sílingaas siregumi, futampaf fooli fubajut fúkaw. ²⁶ Kaanjaat ániine Akaanutumi Áyahuud atamputimi nasofesof wan sílingaas siregumi, mante mo'omu Atijamit letapinool nan atampimi room? ²⁷ Ñaa katamputimi ban di kusof wan sílingaas siregumi, pánkufiren au atampimi mati nubabaj sílingaas saciikimi ban nukajenuso. ²⁸ An umanje an bukanak kusofumi oo Áyahuud timaa akaanut Áyahuud, mba atampimi ñátum di elibey yati eniiley, moo leemuñoolen mukaani Áyahuud alegen. ²⁹ Akammi Áyahuud an býegetool bujoonumi di Atijamit, futampaf fulegenaf foo eenomi wati di ésigirey, lee elibey yati eniiley bare kárunul ésigirey yoola kápurumul di burokab bati Búyegetab Bátienaab. Kasalak koola kúpurumulomi Atijamit bare lee di an.

3 Kákoyum kei koom di ekaan Áyahuud? Mba waa futampaf fubaje fúkaw di an? ² Jajak máamak di uruñ wajuupoe. Di mutoonjandam, Kúyahuudak kubilenibilen di kurimak kati Atijamit. ³ Bare kaanjaat kuceen lee kufiumaay? Mante moo pammukaan man Atijamit letakaan afiumaay, mati kubajut kafium? ⁴ A'a moo leebajurer! Atijamit arinoe di malegenam handeneen anoosani akaane alepoora. Nan man ciikimi, "Nampi usankenumi, anoosani panajuk tíen au nuñoon, kurimak kooli pánkuyiis malegen ban nampi kutaakenimi di bagamab, panukooñeni." ⁵ Bare kaanjaat bakaanerolaal bajakutab bufañ man býiisene tíen

buu Atijamit bakaanerool bujonjoon? Kama ñaa waa nootaale ereg? Mante Atijamit ceerjut man riool mam-bi anagolaal mati wo? (Nisankensanken nan an) ⁶ Leerjoolen kammo! Kaanjaat Atijamit ajoonut, buu panarjoolen agamen kati dúniyaay? ⁷ Bare kaanjaat ka-gaajoorak kúmbom kuñarulojar kálebien káamak bee di Atijamit ñátum di káyiisenak buu najoonumi eeno? Au mbi uceerj wau kaane hani bee iñeme, man Atijamit aane ínje akaana majakut? ⁸ Manteer mbi oon-aal poop, “Letukaanaal majakut manteer mbi majake múpurumul to bukaaku kusuulenumi di eregey mo’omu moo man íriiñenumi. Pánkufireni nan man ceerjumi! ⁹ Jajak kama ñaa, mante wulaal Kúyahuudak núkoyumaale bukaaku Kakaanutumi Kúyahuudak room? A’a lee mo! Mati ínje níyiisenyiisen mati bukanak búrom manteer Kúyahuud di Kakaanutumi Kúyahuud, koo búrom kooku di kánkumak kati ma-jakut. ¹⁰ Nan man ciikimi eeno, “Bajut ajoone, hani ákon. ¹¹ Bajut an álaule, bajut an amañe eñes Atijamit. ¹² Koo búrom kuñarjar buruñiil man kujaw, bajut akaane wajake hani ákon.” ¹³ “Wan utumiil usankenemi úñareuumi ecetey, kúredimpiil kubuntebunt bukanak.” “Wan utumiil usankenemi ukankaan nan úniiw wati yi-ifaay.” ¹⁴ “Utumiil umemmeer di bunumab di karien di fuuñ.” ¹⁵ “Kuwaakenewaaken di kábuken di kubuj bukanak. ¹⁶ Banoosani kujé’e, pankukaan bukanak kukajeni ban di kulako bugaal. ¹⁷ Koo kumanjut waa eenomi buruñab bati kásuumaay.” ¹⁸ “Kúkoliut hani Atijamit.” ¹⁹ Ñaa numanjaamanj mati wanoosani wan sílingaas siregumi, ujawaw bee di kacinumi di so. Sir-ereg mo’omu takum an abaj buruñ bati fúpakum, manteer mbi kati dúniyaay búrom kugameni di bújolenab bati Atijamit. ²⁰ Mati bajut hani an Atijamit asofumi an ajoone di bújonlenab boola ñátum di ekaaney wan sílingaas siceerjumi. Wan sílingaas sikaanemi woo eenomi kamanjen bukanak mati ma-jakutiil. ²¹ Bare ñaa iñeme Atijamit náyiisenolaayiisen buruñ búbuto man akaanolaami ujoonaal di fúko’ool. Moo mukaanimi sílingaas balee to, handeneen man sílingaas di kuboñaak síyiisenolaami eeno. ²² Atijamit akaanolaami man ujoonaal di bújonlenab boola kápu-rumul di kafiumak kooliil di Yensa Apakenaau Áa-makau. Atijamit nakammomi bee di kafiummi búrom di Apakenaau Áamakau, mati bajut kakatoor. ²³ Mati anoosani nakankaan majakut, ban náloiyoor di mawuñam mati Atijamit. ²⁴ Bare Atijamit náyiiseno-laayiisen majakam moola nan kawul bee di bukanak man asofolaami nan bukan kajoone di fúko’ool. Nakankaan mo’omu kápurumul di Apakenaau Áa-makau Yensa, apakenolaami ñátum di kápurenak ma-jakutolaal. ²⁵ Mati Atijamit nakaanookaan búsimen, man akaan fúpakumaolaal manteer majakutolaal mbi mubonketi kápurumul di fúsimañ foala ñátum di kafi-um di oo. Atijamit nakankaan mo man áyiisen majoon-

am moola. No’ona Atijamit namuutemmuuten ban laañutool bo di kajiker majakut mati bukan. ²⁶ Bare iñeme laañoolaañ bo di kajiker majakutiil manteer mbi áyiisen majoonam moola. Ban Atijamit nasof anoosani ajoone afiummi di Yensa. ²⁷ Ñaa waa kaane nutebene-lenooraal? Hani waaf! Wau ukilumi katebene-lenooraal? Mante burokab bajakaab boololaal? A’a bare mati kafiumak. ²⁸ Mati Atijamit asofolaami bukan kajoone kápurumi di kafiumak, lee mati ekaaney wan sílingaas siceerjolaami. ²⁹ Mante Atijamit oo ati Kúyahuudak cebiil room? Mante akaanut Atijamit ati Kakaanutumi Kúyahuudak poop? Éey, oo ati Kakaanu-tumi Kúyahuudak poop. ³⁰ Mati Atijamit oo ákon, akila panasof katampimi bukan kajoone ñátum di bála-mukab bati kafiumak kooliil. ³¹ Mante moo eenomi mati usofaal kafiumak koololaal man ujoonalaal ukataal sílingaas bálamuk? Leerjoolen kaan! Wulaal nootaale esofuso fan man líje.

4 Wei nootaale ereg mati Iburehima, oo afan-naaniñolaal fák? ² Kaaneenjaat Iburehima Atijamit nasofosof an ajoone ñátum di wan akaanumi, nababaj wan aate katebenelenoor. Bare lee di bújon-lenab bati Atijamit. ³ Waa furimañ fati Atijamit furegu-mi? Foone, “Iburehima náyinenyinen Atijamit, ban mati kafiumak koola, Atijamit nasofoomi an ajoone.” ⁴ An arokumi, ayabemi bacaamab boola, boo lee kawul bare kankaan ejeenaool. ⁵ Bare Atijamit akaanumi anau amanjutoomi man asofool an ajoone mati kaanut di wan akammí bare nafiummi di oo. ⁶ Dauda poop nan asankenumi mati anau an Atijamit asofumi ajoone, malegen jakoojak. Handeneen akaanderut man Atijamit asofool an ajoone burokool balee to. ⁷ “Kan majakutiil Atijamit abonketumi, jakiijak, ⁸ di poop kan Akiyaau aatut epin majakutiil, jakiijak.” ⁹ Mante katampimi koo ceb jakumi bee di kúkoil, mba bee di katamputimi di búkoro? Wulaal noonaasoon Iburehima Atijamit nasofosof an ajoone ñátum di kafiumak koola. ¹⁰ Nei mo’omu mubajumi eeno? Mante bala’a atampi mba nan púrutomi? Kaanut moo bare bala’a atampi. ¹¹ Iburehima natampitamp noo, ban fu-tampaf foala fukankaan fúmanjum fati káyiisen mati kafiumak koola, Atijamit nasofeenosof an ajoone bala’a atampimi. Mo’omu mukammí Iburehima man akaan nan ampau ati bukanak búrom kafiummi di Atijamit bare koo kutamputi, ban Atijamit asofiimi bukan kajoone, handeneen batamputi. ¹² Iburehima poop eenomi nan ampau ati katampimi búrom, bare kubajujaat kafiumak kaanomi nan Iburehima abajeenu-mi bala’a atampimi. ¹³ Bálígab ban Atijamit áligeenu-mi Iburehima di úwoloorumaw woola mati koote enjar dúniyaay nan bulaañab booliil. Bálígab bukila bukaanuti mati Iburehima nakammí wan sílingaas siregumi, bare mati kafiumak koola di Atijamit mukaanoomi man Atijamit asofool an ajoone. ¹⁴ Kaan-

jaat Iburehima di úwoloorumaw woola kusenisen báligab ube mati kukaaneenkaan wan élingaay eceņumi, kama ñaa kafiumak kooliil lee waaf, moo báligab bati Atijamit lee waaf. ¹⁵ Mati sílingaas soola soo síņareņar kaņuumulak kati Atijamit. Bare tan élinga eleemi, majakut mulee dó. ¹⁶ Moo kaane báligab bati Atijamit bujunjuum di kafiumak, manteer báligab bati Atijamit mbi boote ebaj fujuum falegenoe ñátum di majakam moola. Báligab ube kaanut bee mati úwoloorumaw wati Iburehima ceb kabajumi sílingaas. Bare boo bee mati kakammi úwoloorumaw wati Iburehima mati kubabaj kafiumak nan man akila abajumi. Iburehima oo eenomi ampaolaal búrom. ¹⁷ Nan man ciikimi mati, “Íņje nikaanikaan ampau ati mof majuupoe.” Ñaa báligab boo búlinliņ di bújonlenab bati Atijamit, di oo Iburehima afiummi, Atijamit asenemi eronņey bee di kacetumi ban natuuk watamburerutimi ubajo. ¹⁸ Iburehima nafiunfium ban nágolum, handeneen babajut waaf wati bee ebaj fúgolum, nabilumi akaan ampau ati bukanak kati mofam majuupoe. Nan man Atijamit aregeenoomi, “Úwoloorumaw wooli panujuupo nan bootab.” ¹⁹ Kafiumak kati Iburehima kúlaamorerut, hani nan abajumi simit salofe ceme. Ban namanjumi mati moola mubamban ban aseekool Sirah bamanjut fufaan. ²⁰ Kafiumak koola kúpurut di oo, ban abajut úyeget ugaba di báligab bati Atijamit. Bare nafaņumi man áliņe di kafiumak koola ban nasalumi mati mákalaam mati Atijamit. ²¹ Iburehima tíenootien mati wanoosani Atijamit áligumi panakaan. ²² Mati kafiumak kati Iburehima, Atijamit asofoomi an ajoone. ²³ Nan man kurimak kuregumi mati, “Atijamit nasofoomi an ajoone” kurimak ko’oke kuciikuti bee mati Iburehima ceb. ²⁴ Bare kuciikiciik bee mati wulaal poop, mati wulaal kaatumi esofiey nan bakan kajoone mati kafiumak koololaal di Atijamit, ayitenulomi Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau di kacetumi. ²⁵ Nasenisen man kubujool mati majakutolaal, ban náyitenulimi di kacetumi mambi akaanolaal ujoonaal di Atijamit.

5 Moo kaane, mati wulaal Atijamit asofolaami bukan kajoone kápurumul di kafiumak, nuba-jaabaj kásuumaay di Atijamit kápurumul di Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau. ² Mati kafiumak koololaal, Apakenaau Áamakau nakaanolaakaan man úlaulaal majakam mati Atijamit ban ure ran Atijamit akammi iņeme bee mati wulaal. Ban súmolaasuum máamak mati nubajaabaj kágolum kátiene mati panuyabaal bucaab bati mákalaam mati Atijamit. ³ Reututo, bare poop wulaal súmolaasuum máamak di bugaalab, di emanņey mati bugaalab búņareuumi kamuutenak, ⁴ ban kamuuten kúņareuumi mukaana máliņe, ban mukaana máliņe múņareuumi fúgolum. ⁵ Ban fúgolumaf ufe fúpureriit di wulaal. Mati Atijamit kamaņak koola kukaanikaan sísigirolaal kápurum di Búyegetab boola, boo nasenolaasen. ⁶ Nan wulaal

úlaamoami di nanan nan ceņumi noo, Apakenaau Áamakau acetumi bee mati wulaal kájakaatimi nanan nan Atijamit amukenumi. ⁷ Taañitaañi man anau acet bee mati an ajoone. Noolenņoolen kaan man anau apuun man acet bee mati an ajake. ⁸ Bare Atijamit náyiisenolaayiisen kamaņak koola káamakak ñátum di eseney Apakenaau Áamakau man acet bee mati wulaal handeneen man ukaanaami kukaana majakut. ⁹ Bare reututo, wulaal iņeme Atijamit nasofolaasof bukan kajoone kápurumul di fúsimať fati Apakenaau Áamakau, nafaņ man apakenolaal poop di kaņuumulak kati Atijamit. ¹⁰ Handeneen man ukaanaami kulaator kati Atijamit, bare nakaanolaami upaalaayaal inki di oo kápurumul di ecetey yati Añiilau oola. Iņeme wulaal nulakoaal bapaalaay di Atijamit, buu panfaņ man jake man úlaañenulaami nootaale epak kápurumul di eronņey yati Apakenaau Áamakau. ¹¹ Bare reututo, numaaýoomaayoor mati wan Atijamit akammi kápurumul di Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau, akaanolaami ubajaal bapaalaay di Atijamit. ¹² Moo kaane nan majakut mujawulomi bee di dúniyaay kápurum di an ákon, majakutool di muņarulomi ecetey di móro. Moo kaane ecetey éjawumulojawum bee di bukanak búrom mati bukanak búrom kukankaan majakut. ¹³ Majakut, mulakolako di dúniyaay bala’a sílingaas sisenimi. Bare majakut mupinuti tan sílingaas sileemi. ¹⁴ Manoosani bukanak búrom karonņumi kabiņoo di nanan nati Adama bee mo nanan nati Muusa kucecet. Handeneen buku kulatut kariiben kájaatiken kúbuto kákon kati Atijamit, nan man Adama akammi. Ban Adama nakankaan nan yáalinda yati aatumu bee ebiley. ¹⁵ Bare kawulak kan Atijamit asenumi kukaanut nan majakutam mati Adama. Kankaan malegen mati bukanak kajuupoe kucecet mati majakutam mati ániine ákon. Bare majakam mati Atijamit mufaņe kákalaa, ban poop moo kawulak koola nasenumi bee di bukan kajuupoe kápurumul di majakam mati ániinaau ákonau, Yensa Apakenaau Áamakau. ¹⁶ Di wan kawulak kati Atijamit uņarulomi woo unaamut máamak di wan majakutam mati ániine ákon uņarulomi. Mati majakutam mukila mákonam muņarulomi kútekak. Bare kawulak kati Atijamit kuņoolenumi kukaanolaal man Atijamit asofolaal bukan kajoone, handeneen man ukaanaami majakut ñajuupoe. ¹⁷ Kankaan malegen mati kápurumul di majakutam mati ániine ákon, ecetey etoonņumi erungolaal mati ániinaau akila ákonau. Bare woo uņoolenut urekelemi wan Yensa Apakenaau Áamakau akammi! Bukanak búrom kayabumi majakam máamakam mati Atijamit, ban nasofolaami bukan kajoone mati Yensa. Moo kaane wulaal panurungaal di eronņey kápurumul di ániinaau ákonau Yensa Apakenaau Áamakau. ¹⁸ Majakutam mati ániinaau ákonau muņarulomi káņagak bee di bukanak búrom, bare mukaanaam majoonam mati

ániinaau ákonau muɲarulomi epakey ban museniimi eroŋey ceb. ¹⁹ Mati kápurum di eñoosey yati ániine ákon, bukanak kajuupoe di kubilumi kukaana majakut. Moo mákonam kápurum di esofey yati furimaf fati Atijamit yati ániine ákon, bukanak kajuupoe pankukaanimi kajoone. ²⁰ Sílingaas sati Atijamit sisenisen manteer bukanak mbi kuŋoolen kujuk kánkumak kati majakutam. Bare man majakut mubenenoemi eeno, majakam mati Atijamit moo poop mufarjumi man mubenenoemi eeno. ²¹ Ñaa nan man majakut murungumi bukanak búrom ban di murungiimi bee di ecetey, iñeme majakam mati Atijamit mbi murung ñátum di majoonam bee di eroŋey yati bándooey kápurumul Yensa Apakenaau Áamakau Akiyaolaal.

6 Waa nootaale ereg? Mante nootaale karulen di ekaaney majakut manteer mbi majakam mati Atijamit mufarj man mubenenoemi di wulaal room? ² A'a leenjoolen kaan! Nucetaacet di majakut, buu nootaale karulen eroŋ di mo? ³ Mante muyuul jimanjut mati nan wulaal búrom kátiigulenimi unaamooraal dákon di Yensa Apakenaau Áamakau, nútiigulenaalimi unaamooraal dákon di ecetey yoola? ⁴ Ñátum di kátiigulenak kukila, wulaal nufokaalifok di oo síñakon ban nunaamooraaami di ecetey yoola. Nan man Apakenaau Áamakau áyitenulimi di kacetumi ñátum di mákalaam mati Ampaau, iñeme wulaal poop mbi ucinaal di eroŋey yunkuley. ⁵ Unaamooraaajaat di ecetey yati Yensa ñátum di ebajey kátiigulenak, nootaale káyitouiak di kacetumi dákon di akila. ⁶ Wulaal numanjaamanj eroŋey yoololaal yafanlenaay efaŋgenoorifaŋgenoor di oo. Mo'omu mukaanaam, man kánkumak kati siniilas sakammi majakutam mbi sikaño, ban mbi letukaanaal kumiiceel bee di majakutam. ⁷ Mati nan anau acetumi di Apakenaau Áamakau, napapak di kánkumak kati majakut. ⁸ Nan ucetaami di Apakenaau Áamakau, numammanj poop wulaal nootaale kanaamooraal di eroŋey yoola yunkuley. ⁹ Mati numanjaamanj mati Apakenaau Áamakau man ayitenuloña, oo letalaañ aceturer. Ecetey yoo letebaj kánkum di oo. ¹⁰ Ecetey yan acetumi ekanakan ecetey yati majakut, ñákon ban kare. Bare iñeme eroŋey yan aroŋumi yoo yati Atijamit. ¹¹ Moo mákonam, muyuul joote kasoforo nan bukan kacete di kánkumak kati majakut, ban man jironj bee mati mawuŋam mati Atijamit kápurumul di Apakenaau Áamakau Yensa. ¹² Moo kaane takum jimanj man kánkumak kati majakutam kookenuul man kurung siniiluul saatumi bee ecet. Ñaa jikaan wan siniiluul simaŋumi. ¹³ Takum jisen hani kapan kati siniiluul man kukaan majakut nan múrokuma mati kájakaatie. Bare jisen kúkouul búrom bee di Atijamit, nan káyitenulimi di kacetumi bee di eroŋey yunkuley, ban jisen kapan kanoosani kati kunkuul bee di Atijamit nan múrokuma mati majoonam. ¹⁴ Majakut mootut ekaan arungauul, mati muyuul jilee di kánkumak kati sílin-

gaas, bare di kánkumak kati majakam. ¹⁵ Kama buuma? Mante nootaale ekaan majakut, mati uletaal di kánkumak kati sílingaas bare di kánkumak kati majakam room? A'a, lee mo! ¹⁶ Jimammanj tien mati jisenujaat kúkouul bee di aceen nan kumiiceel, muyuul malegen kumiiceelak kati arungauu an jisenumi kúkouul? Jijoolenjoolen jikaan kumiiceel kati majakut ban di jicet, mba jijoolenjoolen jikaan kumiiceel kati Atijamit, ban di jisofi bukan kajoone. ¹⁷ Kasalak kooku di Atijamit! Handeneen muyuul noo kakammi kumiiceel kati majakut, bare iñeme jisensen kúkouul búrom di sísigiruul di esofey kaliikitenak kunkulak kan Atijamit asenuumi. ¹⁸ Iñemeña jipapak di majakut ban di jibilumi jikaan kumiiceel kati majoonam. ¹⁹ Inje eem di kasankenuul di kurimak kan jijoolenumi jílaul, mati kálirooraataak kati anau. Mati nan man jisenumi kapan kanaamutumi kati siniiluul man kukaan kumiiceel kati kawoonooruul kasikomi, di majakut mufarj man mújakaatie. Bare iñemeña jisen kapanookapan kati siniiluul man kurok bee mati Atijamit, manteer mbi jibil jikaan bukan káliroore kati Atijamit. ²⁰ Nan jikaneenumi kumiiceel kati majakut, noo jilakoenut hani jayiinkun di majoonam. ²¹ Bare búgalen bei jibaje di mukaanaam umu man jipuñoña iñeme? Fúbanumaf fati do'odu búrom woo eenomi ecetey. ²² Bare iñemeña man jipakeniña di majakut ban di jibil jikaan kumiiceel kati Atijamit. Wan jibajudomi woo eenomi káliroorak di fúbanumaf fati ko, foo eenomi eroŋey yati bándooey. ²³ Mati bacaamab bati majakutam boo eenomi ecetey, bare kawulak kati Atijamit koo eenomi eroŋey yati bándooey kápurumul di Akiyaolaal Apakenaau Áamakau Yensa.

7 Kutiom, muyuul kamanjumi élingaay nisankeneña. Élingaay erunrung bukan karoŋumi. ² Nan újikerumujaat élingaay yati búyabaab, aseek ayabomi nakokenikoken man acin di ataool di eroŋey yoola búrom. Bare nampi ataool acetumi oo napapak di élingaay ekila yakokoomi. ³ Di mo'omu, pankoonool oo áraadia kaanjaat nalakolako di ániine aceen ataool baroŋerab. Bare ataool acetujaat oo napapak di élingaay ekila. Ayabojaat di ániine aceen, oo akaanut áraadia. ⁴ Kutiom, moo mákonam di muyuul. Jisofujaat mati sílingaas, muyuul jikanaan nan bukan kacete poop, mati jicet di kánkumak kooliko nan jicetumi di Apakenaau Áamakau di ébaarey yati búpinab. Ban iñeme jinaamoonamoor dákon di áyitenulimi di kacetumi, mampi makammi ukaanaal burok bajake bee mati Atijamit. ⁵ Nan oomaami di eroŋey, yásuumolaami di kúko'olaal, emaney yajakutey uye yammi di erokey di kapanookapan kati siniilolaal. Ban sílingaas siyitenuloyomi man ukaanaal majakut, ban wan ukaanaami búrom urungenolaal bee di ecetey. ⁶ Bare iñeme nupakaapak di sílingaas, mati nuceteenaacet di so saakeneenolaami nan kumiiceel. Moo kaane wulaal

uletaal nurokaale di buruḡab bafanlenaab ban sílingaas siregolaami man ootaale eronḡ, bare di buruḡab bunkulab man Búyegetab Bátienaab bukaanolaami uroḡaal eeno. ⁷ Naa waa nootaale bee ereḡ? Mante sílingaas fúkouso majakut? A'a lee mo! Kaaneenujaat sílingaas letimanjeneen majakutam. Sílingaas siregeenujaat mo'omu, "Takum umaḡ wan ukilutumi," ínḡe letimanjeneen emaḡey yaanomi mo'ome. ⁸ Bare ñátum di kájaatikenak kati sílingaas di ekaanom man ibaj emaḡey yajakutey yanoosani di ínḡe. Bare sílingaas sileetojaat, majakut mucet. ⁹ Ínḡe di fúko'om niroḡeenronḡ sílingaas balee to. Bare nan ibilumi imanḡ mati kájaatikenak kooliso, majakut mubilumi mubaj kánkum ban nicet. ¹⁰ Kájaatikenak ko'oku kati sílingaas kaateenumi éḡarulumey eronḡey, bare di kúnḡarulammi ecetey. ¹¹ Mati majakutam muñeseñes buruḡ di kájaatikenak kooliso bee ebuntom, ban mubujammi. ¹² Moo eenomi sílingaas fúkouso sílirooliroor, kájaatikenak kooliso kúlirooliroor, kujonjoon ban di kujak. ¹³ Bare buu paḡḡoolen kaan? Mante moo eenomi waaf wajakumi úḡarulammi ecetey? A'a lee mo! Majakut mukammomi. Ñátum di ekaaney wajakumi, majakut di múḡarulammi ecetey manteer majakut mbi múyiiseni mati moo majakut. Ban ñaa kápurumul di kájaatikenak kati sílingaas, majakut mufaḡumi man mújakaatie noo. ¹⁴ Numanjaamanḡ mati sílingaas sípurumulopurum di Búyegetab Bátienaab. Bare ínḡe an ceb, ban ínḡe ninooeneninooenen nan amiiceel ati majakut. ¹⁵ Ínḡe ílauleriit bakaanerom. Mati ínḡe íkaaneriit wan imanḡumi, bare nikaaneekaan waaf wo'owu wan ilatumi bee ekaan. ¹⁶ Íñeme ñaa ikaanjaat wan imanḡutumi bee ekaan, moo múyiisenumi mati ínḡe eene, éey, sílingaas sionjoon. ¹⁷ Naa let ínḡe di fúko'om akammi wájakaatie uwe. Bare majakutam mukila mammi di ínḡe mukaaneammi man ikaanuwo. ¹⁸ Nimammanḡ majake mulet di ínḡe, yoo eenomi, ínḡe an ceb. Handeneen nimammanḡ ikaan wajak, íḡooleneriit ikaanuwo. ¹⁹ Íkaaneriit wajaaw, wan imanḡumi bee ekaan. Bare nikaanemi wájakaataaw wan ímaḡeriitumi ekaan. ²⁰ Bare kaanjaat ínḡe oomu di ekaaney wan ímaḡeriitumi ekaan, yoo eenomi, lee ínḡe eem di ekaaney wo. Majakutam mammi di ínḡe mommi di ekaaney wo. ²¹ Nijujuk mati sílingaas soosu di burok. Nan imanḡumi bee ekaan wajoone, ínḡe niḡoolenḡoolen imuken wajoonut ceb. ²² Di ésigirom búrom, nimammanḡ wan sílingaas sati Atijamit siregumi. ²³ Bare nijukejuk élinga yiceen yammi di burok di eniilom, élinga ekila yooyu di katiiken élingaay yammi di búyegetom. Élingaay ekaaneammi man imiiceelaet ati élingaay yati majakut yammi di burok di eniilom. ²⁴ Ínḡe man íjakaatiña aeno. Ai panapakenom di eniiley uye yammi di eruomey bee di ecetey? ²⁵ Atijamit ceb, kápurumul di Yensa Apakenaau Áamakau Akiiyoolaal! Kasalak kooku di Atijamit! Kama ñaa, ínḡe di

fúko'om di búyegetom nimammanḡ bee esof sílingaas sati Atijamit máamak, bare mati emaḡey yajakutey yúmboom ínḡe amiiceel bee di majakut. amiiceel bee di majakut.

8 Moo kaane, bajut káfiren kammi di Apakenaau Áamakau Yensa. ² Mati kánkumak kati Búyegetab Bátienaab kújeetumolaami eronḡey yalegenaay, sipakenolaami di sílingaas sakammi majakut di ecet. ³ Sílingaas sati Muusa siyetutumi sipakenolaal, mati eronḡey yásuumolaami di kúko'olaal. Bare Atijamit napakenolaapaken nan aboñulomi Añoolool man aano nan wulaal kakaanemi majakut di siniilolaal ban nakaani búsimen mati majakutolaal. Atijamit nakammi eniilool man áfiren majakutolaal. ⁴ Atijamit nakakaan mo manteer wan sílingaas siceḡolaami mbi úliroor ríḡ, kakatumi kariibenak eronḡey yásuumiimi di kúko'oil bare noomaal di kariibenak wan Búyegetab Bátienaab buregolaami. ⁵ Kammi di man kúronḡumumi riiboor di eronḡey yásuumiimi koo kujuumenejuumen úyegetiil di wan eronḡey yásuumiimi di kúko'oil. Bare kammi man kúronḡumumi riiboor di Búyegetab Bátienaab koo kujuumenejuumen úyegetiil di wan Búyegetab Bátienaab bumaḡumi. ⁶ Ujuumenaajaat úyegetolaal di wan eronḡey yásuumolaami di kúko'olaal, panucetaal. Bare úyegetolaal ujuumenijuumen di Búyegetab Bátienaab, panubajaal eronḡ di kásuumaay. ⁷ Mati an búyegetool bujuumenimi di eronḡey yásuumool di fúko'ool, akila nalatelat Atijamit. Áseneriit fúko'ool bee di sílingaas sati Atijamit, malegen letanḡoolen. ⁸ Kakaanemi eronḡey yooliil yásuumiimi leekuḡoolen kukaan Atijamit súumool. ⁹ Malegen kaanjaat Búyegetab bati Atijamit boobu di muyuul, muyuul jilee di ekaan nan man eronḡey yooluul ésumuumi, bare di ekaan nan man Búyegetab Bátienaab bureguumi jikaan. Anoosani abajutumi Búyegetab Bátienaab bati Apakenaau Áamakau oo alee di oo. ¹⁰ Bare Apakenaau Áamakau áamijaat di muyuul, úyegetuul urondonḡ mati majoonam, handeneen kunkuul kucecet mati majakutam. ¹¹ Kanjaat Búyegetab Bátienaab bati Atijamit, bayitenulomi Yensa di kacetumi, boom di muyuul, ayitenulomi Apakenaau Áamakau di kacetumi, panasen eronḡey bee di kunkuul kaatumi ecetey ñátum di Búyegetab boola, boom di muyuul. ¹² Naa moo kaane, kutiom, nubajaabaj waaf wákon wan ootaale ekaan, bare ootutaale eronḡ nan man eronḡey yoololaal ésumolaami eeno. ¹³ Jíronḡumujaat di eronḡey yooluul yásuumuumi, panjicet. Bare panjironḡ, kaanjaat ñátum di karambenak kati Búyegetab Bátienaab joone "A'a" bee di siniiluul sabajumi emaḡey yajakutey. ¹⁴ Mati bukanak kan Búyegetab Bátienaab bati Atijamit bu-rungumi koo kukakaan kuñiil kati Atijamit. ¹⁵ Mati Búyegetab Bátienaab ban Atijamit bukaanutolaal kumiiceelak kati kákoli. Bare, Búyegetab Bátienaab bukaaneuukaan man jibil jikaan kuñiil kati Atijamit,

ban kánkumak kati Búyegetab Bátienaab kukaanuul man jinjoolen man jílawumemi Atijamit, di aaney, "Ampaom! Ampaom!"¹⁶ Búyegetab Bátienaab bati Atijamit fúkoubu buregolaal síñakon di úyegetolaal mati wulaal kuñiil kati Atijamit.¹⁷ Neenjaat wulaal kuñoolool, panukaanaal kuyaba bulaañ, kuyaba bulaañ bati Atijamit ban nukaanaal kupaalool kuyaba bulaañ di Apakenaau Áamakau. Bare nootaale kanaamoor di bugaalab boola mambi unaamooraal di mawuñam moola.¹⁸ Tíenantien wan oomaamiñaa di bugaalab íñeme letuñoolenaal urekelenolaal woo di mawuñam maatumi bee káyiiisenolaalak.¹⁹ Mati butuukab búrom boobu di ekobey máamak nampi Atijamit aatumí káyiiisenak bukei eenomi kuñoolool kulegenak.²⁰ Mati butuukab búrom bújiiisoorijiiisoor, bare kaanut mati bumammañ man bújiiisoori. Mati Atijamit amañumi man bukammo. Bare di bajumi kágolum,²¹ mati butuukab fúkoubu pambupakeni di famiiceelaet fati ecetey di eputey ban di bunaamoori di epakey yáriiñumi síwoonoor yati mafeloam málirooraam mati kuñiilak kati Atijamit.²² Wulaal numanjaamanj mati batuukab búrom boobu di éliil nan aseek aam di kawalen búrooko.²³ Bare reut di butuukab cebubo bammi di éliil, wulaal nubajaami Búyegetab Bátienaab nan butuukab bútiyaarab bati kawulak kati Atijamit poop moo núliilaaliil kutunt di kúko'olaal, nan man wulaal noomaale di ekob man akaanolaal kuñoolool ban poop siniilas sunkulas san áligeenolaami.²⁴ Mati kápulumul di fúgolumaf ufe nubajaami epakey. Bare ujukaajaat wan úgolumaami, kama ñaa woo kaanut fúgolum. Mati kaanjaat nubajaabaj waaf ubanaal moo ñaa eñes fúgolum bee mati waa?²⁵ Bare úgolumaajaat wan ujukutaami, nurulenaal di ekobuwo di kamuuten.²⁶ Moo mákonam, Búyegetab Bátienaab burambeneolaaramben nan úlaamoalemi. Mati úmanjeriitaal wan ootaale elaw nan man ceerñumi mba buu nootaale elaw. Bare Búyegetab Bátienaab di fúkoubu bulawemi di Atijamit bee mati wulaal ñátum di éliil wan butum buñoolenut bureg.²⁷ Atijamit, ámeeloemi sísigirolaal búrom, amañemi wan Búyegetab Bátienaab busofumi. Mati Búyegetab Bátienaab bulawemi di Atijamit bee mati bukanak koola nan man amañumi eeno.²⁸ Numanjaamanj mati di wanoosani Atijamit narokerok bee mati wajakaaw, di kamañoomi di kawonkimi riiboor di wan amañumi bee mati kukila.²⁹ Mati kan Atijamit amañenumi bukanool kabiñoo di fúcitumaf ban namukeniimuken man kubilumi koono nan Añoolool, mambi Añoolool abil akaan átiyaar titoorey yati fiil fáamak fati kutiaay kajuupoe.³⁰ Kan amukeenenumi kabiñoo di fúcitumaf, nawonkiimi poop, ban kan awonkumi koo nasofumi bukan kajoone, ban kan asofumi bukan kajoone koo kunaamoor di mawuñam moola.³¹ Ñaa panuregaal buu? Atijamit áamijaat di wulaal, ai panañoolen akaanolaal waaf?³² Akila

áfirenutolaami Añoolool ati di búsusool bare nasenolaaloomi. Mante letasenolaal wanoosani búrom?³³ Ai panañuun ataaken bukanak kan Atijamit di fúko'ool amukenumi? Atijamit oo di fúko'ool asofemi anau an ajoone.³⁴ Ai aate káfireniil? Mante Apakenaau Áamakau Yensa? A'a, mati oo acetumi bee mati wulaal ban áyitenulimi di kacetumi bee mati wulaal, ban ammi balakoe di báridab bati Atijamit, alawemi Atijamit máamak bee mati wulaal?³⁵ Ai panañoolen ápurenolaal di kamañak kati Apakenaau Áamakau? Mante bugaal room, mba buleñ, mba kásuutuken, mba ba-caar, mba mutugen, mba wábolie mba ecet?³⁶ Nan man ciikimi eeno, "Bee mati bálamukab booluul wúli nujuudoojuudoor di ecetey funakoofunak, kúsofolisof nan sisaha saate káraamuli.³⁷ A'a, handeneen di wanoosani búrom wulaal nuñoolenañoolen wuu kápulum di Apakenaau Áamakau, amañolaami.³⁸ Mati ínje tíenantien lec mati waaf letuñoolen úpurenolaal di kamañak kati Apakenaau Áamakau. Let ecet, let eronj, let simaleeka, let kujuum di wánkum karokemi di érimey, let wati jaat mba wati kajom,³⁹ let kabaak, let kásanki, let wahaw búrom di butuukab, panañoolen ukajen titoorolaal di kamañak kati Atijamit kammi di Apakenaau Áamakau.

9 Wan iregeuuñaa woo malegen, ilet di kagaajoor ban, mati ínje an ati Apakenaau Áamakau. Ban Búyegetab Bátienaab burungumi síwoonooras súmboom man tíenammi wan emmi di eregey woo lee kagaajoor.² Nibabaj mátaañi máamak di jariey yáamak di ésigirom.³ Mbi injoolen imañeen man inumi ban itingoor di Apakenaau Áamakau bee mati bálamukab bati kutiom, bukanom kati fiilaf fákonaf.⁴ Koo eenomi Kuisiraelak, kan Atijamit amukeniimi nan kuñoolool ban náyiiseniimi mawuñam moola. Atijamit nakammi kasofoorak koola di bukoo aban naseniil sílingaas soola. Ban Atijamit náyiiseniimi mampi kumiiceelaetool di buruñab bálirooraab, ban nasen báligab boola bee di bukoo.⁵ Koo úwolorumaw wati kufannaaniñiil Kúyahuudak kajamoe, ban Apakenaau Áamakau, nakankan nan an, oo ati bukaniil. Emitey ekaan Atijamit arungumi wanoosani, mbi asali bee bándoorey. Amen.⁶ Bare ínje iregutumo mati báligab bati Atijamit búlirenuti bee di bukoo. Mati lee úwolorumaw búrom wati Isirael woo ukammi Kuisirael kulegen.⁷ Ban kaanut úwolorumaw búrom wati Iburehima ukammi kuñoolool kulegen. Mati Atijamit nammi Iburehima, "Kápurumul Siyaaka úwolorumaw wooli woote ekaani karees."⁸ Mo'omu múyiisenumi mati kuñiilak búrom kakammi úwolorumaw wati Iburehima koo kuceerñut man kukaan kuñiilak kati Atijamit. Bare kuñiilak kati báligab koo kusofimi kati úwolorumaw wati Iburehima.⁹ Mati Atijamit áligumi, "Bala'a bulay nanan une ínje eete élaañul ban Sirah naate ebaj añiil ániine."¹⁰ Reut mo'omu ceb, bare di poop nan Rebeeka abaju-

mi kuñiilak kápurumul di ániine ákon, an eenomi afanaaniñolaal Siyaaka. ¹¹ Handeneen koo magabaam noo bawolooruti ban koo bakaanut wajake mba wajakut, manteer wan Atijamit asofumi, woo eenomi kamukenak koola fúkouko, mbi kurulen, wakammomi lee di bagorerab bati anau bare di kawonkak kati Atijamit, ¹² aregimi mati, “Átiyaarau panamiiceelaet agabuntenau.” ¹³ Nan man ciikimi, “Yankuba oo nimanjumi, nilatumi Esau.” ¹⁴ Kama waa nootaale ereg? Man kájoonaataak kooku di kapanak kati Atijamit? A’a lee mo! ¹⁵ Mati Atijamit nammi Muusa, “Ínje eete ebaj kabonket di an ibajumi kabonket, ban ínje eete ebaj káboteni di an ibajumi káboteni.” ¹⁶ Moo kaane wanoosani wo’owu kaanut di anau amanjumi mba akammí bare di kabonketak kati Atijamit. ¹⁷ Mati furimaf furereg mati Atijamit nammi Firauna, “Ínje nimukemmuken man ukaan áyi, mambi iñoolen ikaani man úyiis kánkumom. Ban kareesom mbi kujamo kuyiisor bee di dúniyaay búrom. ¹⁸ Moo kaane Atijamit nabajebaj kabonket bee di anoosani an amanjumi, ban nasayen búyegetab bati anoosani an amanjumi. ¹⁹ Bare panoonom mati, “Wau kaane Atijamit ninsi najuk kabetak koololal? Ai aate elat wan asofumi?” ²⁰ Bare apaalom, au eenomi ai ampi kulaañenoor Atijamit? Mante jiruum jateepimi panjiñoolen jiceej ateeepajo, “Wau kaane nuteepom eeno mo’omu?” ²¹ Mante ateeepaau abajut bakoof di bukapab, man áteepumumi fúmeelaf fákonaf jiruum jaaju jakarenimi jaaju jakarenutimi? ²² Atijamit namamman man áyiisen kañuumulak koola ban namanj kamanjen bukanak mati kánkumak koola. Bare namutemmuten máamak di kamuutenak bukanak kan aateenumi kagamen di kañuumulak koola, kan ceenjumi mbi kukajeni. ²³ Ban namamman bee káyiisen buu nákalaami eeno, nan abajumi káboteni bee di bukanak kan amukenumi no’ona di fúcitumaf, man kuyab mawunjam moola. ²⁴ Wulaal eenomi bukan kukila kan amukenumi, lee kápurumul di Kúyahuudak ceb bare poop di Kakaanutumi Kúyahuud. ²⁵ Nan man Atijamit aregumi di búkaay yati aboñaau Hosea, “Kakaanutumi bukanom paniwonkiil ‘bukanom,’ ban bukanak kan imanjeenutumi paniwonkiil ‘bukanak kati búsusom.’” ²⁶ “Ban tanootani furimaf fákonaf furegiimi mati, ‘Muyuul lee bukanom,’ pankuwonkiil ‘kuñiil kati Atijamit aronjaau.’” ²⁷ Aboñaau Yesaaya acibulomi fatiya di aaney mati Isirael, “Handeneen bukanak kati Isirael kujuupojuupo nan kaluusak kati kafintak, bare bukan kupinaay di bukoo ceb pankupak. ²⁸ Mati Akiiyaa panagamen bukanak búrom kati dúniyaay, ban panakaan galab di poop ríinj.” ²⁹ Ban Yesaaya naregeenreg no’ona “Kaanjaat Akiiyaa ati Kánkum árineneenutoli úwoloorumaw wólololi waawu, panoonoaaleen nan kati Sodom di Gomora.” ³⁰ Kama ñaa waa nootaale ereg? Kakaanutumi Kúyahuud kukila Atijamit asofiimi bukan kajoone

kápurumul di kafiumak kooliil, handeneen man kuñesutoomi. ³¹ Bare Kuisiraelak kañesumi máamak élinga yakammí mambi Atijamit asofiil bukan kajoone, bare kuñoolenderut kubajumo. ³² Wau kaane kuñoolenderut kubajumo? Mati wan kukammí woo lee ñátum di kafiumak, bare ñátum di bakaaneri. Koo kutatagootatagoor di ekoobaay. ³³ Nan man ciikimi eeno, “Íjikaanum, ínje oomu di enen ekooba di Sion yaatumi ekaan bukanak kutatagoor kulo, fukooba fan umanje faate ekaan man bukanak kulo, ban anoosani áyinenumi di oo letapuñeni.”

10 Kutiom, man súdeenom wan ilawemi di búyegetom búrom woo eenomi man bukanom búrom mbi kupakeni. ² Ínje nimammanj tien mati kumammanj máamak bee kamiiceelaet Atijamit bare kúlaulerit jak. ³ Mati kúlaulut man Atijamit asofemi bukan kajoone bee di fúko’ool. Bare kooku bo eñes burunjab booliil mambi Atijamit asofiil bukan kajoone. Ñaa di kulatumi esen kúkoil bee di majoonam mati Atijamit. ⁴ Mati Apakenaau Áamakau oo álirenumi sílingaas, manteer anoosani abajumi kafiumak mbi Atijamit asofool an ajoone. ⁵ Muusa naciciik mambi Atijamit asof an ajoone, ñátum di kariiben wan sílingaas siregumi búrom. ⁶ Bare wan furimaf fati Atijamit furegumi mambi Atijamit asof an ajoone ñátum di kafium woo eenomi, “Au ootut kaceñooro, Ai panajaw bee di bukinab bajakaab?” (yoo eenomi, áwalenul Apakenaau Áamakau). ⁷ “Mba ootut kaceñooro, Ai panajaw bee di busunab básankimi babajutumi tan búkabe?” (yoo eenomi, man áyitenul Apakenaau Áamakau di kacetumi). ⁸ Bare ñaa waa yíisenumi? Furimaf fulofilof, foofu di butumi di foofu di ésigiri (foo eenomi, furimaf fati kafiumak fan úriinjenaalemi). ⁹ Ufelujaat búyegeti man ureg di butumi mati Yensa eenomi Akiiyaa ban nufium di ésigiri mati Atijamit náyitenulooyiten di kacetumi, panubaj epak. ¹⁰ Mati anau náyineneyinen di ésigirool man Atijamit asofool an ajoone, ban nafelumi búyegetool man aregumo di butumool, moo napakenipaken. ¹¹ Mati furimaf fati Atijamit foone, “Ampi afiummi di oo letapuñeni.” ¹² Bajut búpajuloor titoorey yati Kúyahuud di Kakaanutumi Kúyahuud. Mati Akiiyaa ákonau eenomi Akiiyaa ati anoosani di wanoosani búrom, ban nasenesen yaj bee di anoosani alawoomi. ¹³ Mati, “Anoosani awonkumi kareesak kati Akiiyaa an akila panapak.” ¹⁴ Bare buu pankuñoolen kuwonkool man apakeniil leejaat kúyinenyinen di oo? Buu pankuñoolen kúyinen di oo kaanjaat koo kujamurerut moola? Buu pankuñoolen kujam moola kaanjaat bajut áriinjena bee di bukoo? ¹⁵ Buu pan bukanak kuñoolen kúriinj leejaat kuboñiboñ? Mati ciikiciik, “Lee majak bee di bukanak kájeetumeumi furimaf fajakaaf!” ¹⁶ Bare kaanut bukanak búrom kusofe furimaf fajakaaf, mati aboñaau Yesaaya nareg man aane, “Akiiyaa, ai afiime wan ajammi di

wúli?" ¹⁷ Moo kaane, kafiumak kubajoebajo kápurumul di wan ujammi di furimaf fajakaaf, furimaf fajakaaf mati Apakenaau Áamakau. ¹⁸ Bare mante ínje neene koo kujamut? Malegen kujanjam, mati nan man furimaf fati Atijamit foone, "Kurimak mati Atijamit kuyi-isooyiisoor di dúniyaay búrom, ban poop kurimak kukila kufefet ban dúniyaay ereulomi." ¹⁹ Ínje nilaañ iceenjuul, mante pipi bukanak kati Isirael kúlaulaul? Di mútiyaam, Muusa di fúko'ool nalaañenlaañen kúceenjæk uke di wan Atijamit aregumi, "Panikaanuul jiraano ñátum di koo kan umanje karees kati mof ceb kubaje bare kuyajut ekaan mof, ban panikaanuul ku-uñuul kuri ñátum di bukanak kálaulutumi hani waaf mati Atijamit." ²⁰ Ban niceen Yesaaya nasankensanken di kapeeto di wan Akiiyaau aregumi man aane, "Ínje bukanak kañesutammi kurañenanrañen. Ínje níyisenooroyiisenooro bee di bukanak kañesutammi." ²¹ Bare mati Kuyisiraelak, Atijamit nammi, "Di funakaf búrom ínje oomu man ifeke uñenom bee di bukanak kañoosammi ban di kulatammi."

11 Ínje niceenjuumi, mante Atijamit nabetembeten bukanool? A'a lee mo! Ínje di fúko'om Aisirael, búwoloorum bati Iburehima, ati filaf fati Beniamin. ² Atijamit abetenut bukanool, kan amukenumi biñoo noo di fúcutumaf. Mante jimanjut wan aboñaaui Eliya asankenumi kápurumul di furimaf fati Atijamit buu nalawumi Atijamit bee mati Kuisiraelak eeno? ³ "Aki-iyaaui, kububuj kuboñaak kooli, ban di kukajen fúsime-naf fooli. Ínje cebom irinomi, ban iñeme kooku di eñes bee ebujom poop." ⁴ Bare waa eenomi kulaañenak kati Atijamit bee di oo? "Niyoyof bukaaku, síwili futok di sigaba bee mati ínje imiiceelaeturerut náataay yan koonemi Baal." ⁵ Moo mákonam hani bee jaat, babaj bukan kupinaay karinoe, koo kumukenumi ñátum di majakam mati Atijamit. ⁶ Atijamit namukeniimuken ñátum di majakam moola, lee ñátum di wan kukammi. Leemojaat majakam moola leemukaander majak malegen. ⁷ Kama nootaale ereg? Bukanak kati Isirael kujukut wan kulakomi eñesey. Bare kan Atijamit amukenumi koo kupinaay kujukumi. Atijamit akammi bukaaku karinomi kújameriit mati kawonkak koola. ⁸ Nan man ciikimi eeno, "Atijamit nakaaniimi man úyegetiil úlaamo, hani bee iñeme kootut ejuk ban kootut ejam." ⁹ Ban Dauda nammi, "Emitey ekaan Atijamit akaan kuñinteni ban di kusofiil di káaningak, Emitey ekaan Atijamit akaan kulo ban di kuteki! ¹⁰ Emitey ekaan Atijamit akaan kúpuum takumbi kuñoolen kujuk ban úlamukiil úrongoor bee bán-doorey." ¹¹ Ínje niceenjumi, mante Kúyahuudak kutatagootatagoor man kulo tud? A'a lee mo! Mati majakutam mooliil, Atijamit nakammi man epakey ebajo bee di Kakaanutumi Kúyahuud man Kúyahuudak kuraanoi-il. ¹² Kaanjaat majakutam mooliil mukammi man bukanak kati dúniyaay kubaj kawul káamak, ban ma-

jakutam mooliil mukammi man Kakaanutumi Kúyahuud kubaj kawul káamak. Kama, buu kawulak pankufanjumi man kúkalaae bee di bukanak kati dúniyaay nampi Kúyahuudak poopiil kulaañumi bee di Atijamit. ¹³ Iñeme ínje oomu di kasanken bee di muyuul Kakaanutumi Kúyahuud. Nan ikammi áriiñena bee di Kakaanutumi Kúyahuud, paniteben sileekom di burokom. ¹⁴ Timaa niñoolenñoolen ikaan kupaalom Kúyahuud kuraano, di mo'omu mbi injoolen ipaken kuceen. ¹⁵ Mati nan Kúyahuudak kubetenimi, bukanak kati dúniyaay di kubilumi kulaañul man kupaalaay di Atijamit. Buu paneeno, nampi Atijamit kupaalaayimi di kukila? Kakaan nan pañjarul kacetumi bee di eroney. ¹⁶ Biñoo búfatum bútiyaar bati fúmeelaf bukaanimi man búliroor ñátum di esenubo bee di Atijamit, moo eenomi fúmeelaf foo búrom fúlirooliroor. Moo mákonam, kaanjaat kufarak kati búbaar kúlirooliroor, waanaw poop úlirooliroor. ¹⁷ Bare waan uceen wati Buwoliab bati síndeey, ucanijaat, ban bureeb bati Buwoliwab bati karamba bunapeninapen di wo. Muyuul, Kakaanutumi Kúyahuudak jikakaan nan Buwoliab bati karambaak jinapeninampen di Kúyahuudak. Ñaa iñeme muyuul poop jinaamoor di kawulak kan Atijamit áligumi di Kúyahuudak, nan man bureebab bati Buwoliwab bati karambaak bunaamoorum fúsime-naf fápureuumi di Buwoliab bati síndeey. ¹⁸ Moo kaane, takum jitebenelenoor bee di bukanak nan waanaw wacaniami. Jikammojaat, jiwoolo mati muyuul kaanut kapebumi kufarak, bare kufarak kupebumi muyuul. ¹⁹ Bare panoone, "Waan ucanican mambi ínje ibaj tampi inapeni." ²⁰ Moo malegen. Waanaw ucanican mati káfiumaataak kooliwo, bare au oomu to mati nu-junjuum líñ kápurumul di kafiumak kooli. Moo kaane takum úaamakalenoor, bare ujuum lit di kákoli. ²¹ Atijamit akatutumi ecaney waanaw wacintomi, ²² Ñaa nu-jujaajuk buu Atijamit ajakumi di poop buu nátaañimi eeno. Man átaañimi bee di kalomi, bare najakumi bee di au, urulenujaat di káyinenak di majakam moola. Bare ukatujaat káyinenak, panacani poop ápureni. ²³ Kaanjaat Kúyahuudak kukila kubetenumi káfiumaataak kooliil, Atijamit panalaañ anapeniil tan kulakoeenumi. Mati Atijamit nababaj kánkum bee ekammo. ²⁴ Kaanutujaat muyuul Kakaanutumi Kúyahuudak jikakaan nan waanaw wati Buwoliwab bati karamba wacaniami, wan umanje unapimi bee di waanaw wati Buwoliwab bati síndeey, Kúyahuudak koonokoono nan Buwoliab ube bati síndeey, moo panfan man hiilie di Atijamit, man anapen alaañen waanaw wacaneeni-mi tan úpurumulo. ²⁵ Kutiom, ínje imanjut man jílulaati mati malegenam mayofoaam, manteer takumbi jitebenelenooro man jisof jilinlolinlo. Bukan kuceen kati Isirael úyegetiil usasay, panurulen esay bee nampi Kakaanutumi Kúyahuud búrom kulaañumi bee di Atijamit. ²⁶ Ñaa moo Kuisiraelak búrom panku-

pak nan man ciikimi eeno, "Apakenaau pánapurumul Sion, pánapuren bújakaataab búrom di úwolorumaw wati Yankuba." ²⁷ "ban panikaan kasofoorak uke di kukila nampi ípurenumi majakutiil." ²⁸ Mati Kúyahuud kajuupoe kulalat furimaf fajakaaf, kubilumi kukaan kula-tooraak kati Atijamit bee mati muyuul, Kakaanutumi Kúyahuudak. Bare mati Atijamit kamukeniilak, Atijamit namañijamaj mati kajamoak kati kufannaaniñiil. ²⁹ Mati kawulak kati Atijamit kúboteriiti ban kan awonkumi koo ájimeriiti. ³⁰ Nan man muyuul Kakaanutumi Kúyahuud, muyuul jiñooseenumi Atijamit no'ona. Bare nan Kúyahuudak kulatumi eyabey kabonketak koola, náyiisenuuyiisen kabonketak koola. ³¹ Moo mákonam, mati kabonketak kan jiyabumi, Kúyahuudak iñeme kuñoñoos Atijamit, manteer mbi kuyab kabonketak kati Atijamit. ³² Atijamit nakankaan bukanak búrom man kugaal mati eñoosey yooliil, mambi áyiisiil kabonketak koola. ³³ Wóoy, lee kákalaa kati fubajaf foola! Lee kásanki kati malinlaam moola di kati fumanjaf foola! Ai pánalaul wan asofumi mba ai pánalaul moola? ³⁴ Nan man furimaf fati Atijamit furegumi, "Ai amanje búyegetab bati Akiiyaau? mba ai panañoolen ájaatikenoool?" ³⁵ "Mba ai atamburer asenool waaf, manteer mbi acaamool?" ³⁶ Mati kápurumul di oo wanoosani utuukimi. Wanoosani ubajobajo mati oo ban di ulaañ bee di oo. Wulaal ootaale esal Atijamit bee bándoozey. Amen.

12 Moo kaane, kutiom, nilawuulaw máamak mati kabonketak kati Atijamit man jisen kúkouul nan búsimen baroñe, bálirroore ban di búsuum Atijamit. Moo eenomi kamiiceelaetak kalegenak kan joote esenool. ² Kutiom, takum jiriiiben mukaanaam mati dúniyaay uye, bare jikat man Atijamit mbi áruñul man aunkulen sísigiruul ñátum di man jiwoonooremi eeno. Moo panjimanj wan Atijamit amanjumi man jikaan, wajakumi, di wásuumoomi di wáliroorumi. ³ Ban mati kápurumul di majakam mati Atijamit, moo kammi inje eem di ereg anoosani titooruul. Takum an asofooro tan áriiñutumi. Bare mbi awoonooro ríiñ man asof re di kafiumak kan Atijamit asenoomi. ⁴ Eniiley ebabaj upan wajuupoe, bare kapan kanoosani kubabaj burokuko. ⁵ Moo mákonam, handeneen man uju-upoaaña, wulaal búromolaal kákon di Apakenaau Áamakau. Anoosani nababaj burokool, ban nuciiloraaciloor. ⁶ Moo mákonam di wulaal. Atijamit nasensen anoosani kawulak kanaamut riiboor di majakam man Atijamit asenolaami, mbi úroketumaal ko. Kaanjaat kawulak kukaanolaami káriiñenak mati furimaf fati Atijamit, ootaale ekaanuko riiboor di kafiumak koololaal. ⁷ Kaanjaat kawulak kukaanolaami kamiiceelaet bukaaku, ootaale kamiiceelaet. Kaanjaat kawulak kukaanolaami kaliikitenak, ootaale kaliikiten. ⁸ Kaanjaat kawulak kukaanolaami káliñen bukaaku, ootaale káliñen. Kaanjaat kawulak kukaanolaami esen, ootaale

esen tíen. Kaanjaat kawulak kukaanolaami erung, ootaale erung tíen. Kaanjaat kawulak kukaanolaami kabonket, ootaale ekaan di kásuumaay. ⁹ Jikat man kamañak kooluul koote kalegeno ríiñ. Jilat wajakutumi, jisof líñ wajakumi. ¹⁰ Jimañoor nan aamu di atiool mba áliinool, ban di jíleben máamak bukaaku wuuj kúkouul. ¹¹ Takum jílaamo bare jikaan burok balite. Jimeej mawuñ mati Búyegetab Bátienaab. Jimiiceelaet Akiiyaau. ¹² Jimaayoor di fúgolumaf fooluul. Jimuuten di bugaalab, ban takum jiyoolo elawey. ¹³ Jiwwul wan jibajumi bukanak kati Atijamit kan ceenjumi, ban ninsi jiwalen kujaaburuñak di sísendouul. ¹⁴ Jilaw Atijamit man asen kásuumaay bee mati kásuutukeneuumi. Jilaw Atijamit man aseniil kásuumaayak, takum anumiiil. ¹⁵ Jimaayoor di kammi kamaayoorak, jilok di kammi di búlokab. ¹⁶ Jicinoor di kásuumaay di bukaaku, takum jitebenelenooro, bare mbi jinaamoor di kasofutimi di waaf, takum jisofooro nan jilinlolinlo. ¹⁷ Takum ugalen majakut bee di majakut. Bare mbi jiliik ekaan wan bukanak búrom kusofumi ujak. ¹⁸ Kaanjaat panjoolen kaan, jiraagal búrom man jicin di kásuumaay di anoosani. ¹⁹ Kupaalom, takum jigalender. Jikat man Atijamit agalen. Mati ciikiciik Atijamit naane, "Ínje eenomi agalenaau, ban panigalen." ²⁰ Bare furimaf fati Atijamit di fulaañumi fommi, "Kanjaat ala-toori acaarete, senool man ari. Kaanjaat baraanab busofool, senool man araan. Mati ukammojaat panupuñenool." ²¹ Takum umañ man majakutam muñooleni, bare mbi uñoolenumo ñátum di majakam.

13 Anoosani aate esen fúko'ool bee di kurungaak kabajumi kánkum kammi di kujuumak. Bajut arunga ati fujuum an Atijamit ajuumenut. Kurungaak kati Kujuumak kabajomi Atijamit ajuumenuko. ² Moo kaane ampi alatumi kati kujuumak, oo wan Atijamit ajuumenumi nalate. Anoosani alatumi panagameni. ³ Mati kakaanemi wajoone, kootut kákoli kurunga bare kakaanemi wajoonut koote kákoli. Mante numamaj bee epak di kákoliak di kurungaak kati kujuumak? Kaan wajoone man kusali. ⁴ Mati koo kurokaak kati Atijamit, kasenimi man kurambeni. Bare ukaanjaat waaf wajoonut noo noote kákoli'iil, mati bukoo kubabaj bakoñ man kuteki. Koo kurokaak kati Atijamit kaatumi etek anoosani álaputumi man kúyiisen buu Atijamit añuumulumi eeno. ⁵ Moo kaane anau aate esen fúko'ool, kaanut mambi apak kañuumulak kati Atijamit ceb, bare poop namammanj ésigirool wan aate ekaan. ⁶ Moo kaane muyuul joote ecaam basaaf. Kurungaak kati kujuumak koo kuroka kati Atijamit nan kakaanemi burokab booliil. ⁷ Jicaam wanoosani wan joo'oorumi di kukila, joote ecaam basaafab banoosani bee di kulagabo, jipuño kan ceenjumi man jipuñoiil, jisen kálebi-enak kan ceenjumi man jílebeniil. ⁸ Joote ecaam wan joo'oorumi di bukanak, rino kamañoorak. Mati anoosani amanjumi alaorool nálirenliñen wan sílin-

gaas siceenjumi búrom. ⁹ Kájaatikenak kati sílingaas, “Takum usang aseek mba ániine ati an, Takum ubuj an, Takum úkuut, Takum umaŋ wan ukilutumi,” ban kájaatikenak kaaku poop woo búrom unampoonampoor di ereg kájaatikenak koo eenomi, “Noote emaŋ alaori nan man umaŋjumi fúkoi eeno.” ¹⁰ Kamaŋak kúkaaneriit wajoonut bee kupaal ko, moo kaane kamaŋak eenomi kálirenak kati sílingaas. ¹¹ Jíkaanum mati jimammanj nanan nírinđiij man jýyilo. Mati epakey yoololaal iñeme efaŋe man elofulo no’ona nan umondaami ufiumaal. ¹² Fukaf jaheemeen fumaale ban bala’ab boobe di erab baabe. Mbi ukataal bálamuk waaf wan anau akaanemi di érimey ban nutebaal mútiikuma bee mati futiikaf di mawuŋam. ¹³ Mbi ugorooraal jak di kúko’olaal, nan bukan kammi di mawuŋam. Takum uja’al di wáaningaw wati ekaaney kóji ban di kákali kanoosani, mba basang aseek mba ániine ati an di jiyenet, mba muloba di búlat. ¹⁴ Mbi jikaan man Akiiyaau Yensa Apakenaau Áamakau nan mútiikuma man jikaano, ban takum jisen kúkouul man jikaan wásuumuumi di eroŋey yooluul. umuumi di eroŋey yooluul.

14 An umanje kafiumak koola kúlaamolaamo, jisofool jak, bare takum kaanuul kañakoor di wan umanjumi tíen. ² Ákon abajumi kafium káamak naŋoolenŋoolen ari muria manoosani. Bare aamu an kafiumak koola kúlaamomi etojey cebuyo nariemi. ³ Anau ariemi muria manoosani, takum agamen árieriitumi ban anau ariemi muriemi muriaam mukila, takum agamen árieriitumomi. Mati Atijamit alatutool. ⁴ Au eenomi ai aatumi bee kagamen aroka ati aceen? Akiiyaool ceb aatumi ereg manteer panawuuj mba letawuuj. Ban panawuuj mati Akiiyaau panaŋoolen akaanool man awuuj. ⁵ Ákon nasosof funakaf ufe fufaŋe man fubaje fúkaw di funak faafu, bare aamu nasosof kunakak búrom kurere. Anooosani mbi asof líŋ wan afiummi. ⁶ Asofemi mati funak fuceen fufaŋe man fubaje fúkaw, mbi akammo di kálebienak kati Akiiyaau. Ban ariemi muria manoosani, mbi akammo di kálebienak kati Akiiyaau, mati oo nasalesal Atijamit bala’a arimo. Árieriitemi muria manoosani, mbi akammo di kálebienak kati Akiiyaau. ⁷ Hani an aroŋjerut di fúko’ool ban poop aceturerut di fúko’ool. ⁸ Uroŋjaajaat, nuroŋaal di Akiiyaau, ucetaajaat, nucetaal di Akiiyaau. Moo kaane manteer nuroŋaarŋ mba nucetaacet, wulaal kati Akiiyaau. ⁹ Apakenaau Áamakau naceteencet ban naronjumi inki, mambi akaan Akiiyaau ati kacetumi di karonjumi. ¹⁰ Waa kaane nugamen ati’i? Mba, au waa kaane nuheelen ati’i? Mati wulaal búromolaal panujuumaal di bújonlenab bati Atijamit di bagamab boola. ¹¹ Mati ciikiciik Akiiyaau naane, “Nan man emmi man ironje, ban fújuul fanoofani pánfukuntaajen bee di ínje mati Atijamit. ban fúredimp fanoosani panfusul mati ínje eenomi Atijamit. ¹² Anooosani di wulaal naate

karegooro bakaanerool bee di Atijamit. ¹³ Moo kaane takum ugamenooraal kagamen bukaaku. Bare nootaale kawoonoor jak takum ukaanaal waaf wampi wakammi man bukaaku kulo mba ekaan apaali alo di majakut. ¹⁴ Ínje nimammanj ban tíenantien di Akiiyaau Yensa mati bajut muria masikoe di fúkoumo. Bare kaanjaat an asofe mati muria muceen musikosiko man ari, moo di oo musikosiko. ¹⁵ Kaanjaat ati’i pan-gaalenool di wan uriumi, moo au ulee di ejaw di kamaŋak. Takum umaŋ man wan urimi ukajen an umanjumi Apakenaau Áamakau nácetuncetum bee mati oo. ¹⁶ Moo kaane takum umaŋ man bukaaku kusanken wájakaatie wan usofumi wajake. ¹⁷ Mati jáyiaj jati Atijamit kaanut muria mba baraan, bare majoonam, di kásuumaay, di kásuumenoor. Uru búrom púrumulopurum di Búyegetab Bátienaab. ¹⁸ Ban nampi amiiceelaetumi Apakenaau Áamakau ñátum di bagoroorerab ube, panukaan Atijamit súmool ban bukanak poop pánkulebieni. ¹⁹ Nootaale karaagal man ulakoal di kásuumaay ban nurambenooraal man úliŋenooraal di káyinenak koololaal. ²⁰ Takum ukajen burokab bati Atijamit mati muria. Muria manoosani mútientien, bare joonut man an ari waaf wampi wakaan man bukaaku kulo di majakut ñátum di wan arimi. ²¹ Joonut man an ari eluw mba naraan múkaliaay mba nakaan waaf wampi wakaan man atiool atatagoor alo. ²² Kafiumak kan ubajumi, usofuko titoorey yati fúkoi di Atijamit. An umanjumi abajutumi buruŋ bee kagamenooro di wan asofumi, jakoojak. ²³ Bare abajumi úyeget ugaba wan ariemi, arijaat Atijamit pánafirenool, mati ákaanumut ñátum di kafiumak koola. Mati wanoosani wájawumutum wájawumutumi di kafiumak woo majakut.

15 Wulaal káliŋjumi di kafiumak nootaale ebaj kamuuten di káliŋjutumi di ubetaw wooliil. Takum oonaale bee ekaan man súmolaal ceb. ² Bare wulaal ootaale ekaan wayeumi alaoorolaal mbi úŋaruloal wajake, mbi úliŋenaalool di kafiumak. ³ Mati hani Apakenaau Áamakau añesut bee kásuumenooro. Nan man ciikimi eeno, “Kajelumi muyuul koo poop ínje kujele.” ⁴ Ban wanoosani waciikimi di furimaf fati Atijamit woo uciikiciik bee kájaatikenolaal, kápulumul di kamuutenak di káliŋjenak kati fo, manteer mbi ubajaal fúgolum. ⁵ Emitey ekaan Atijamit asenuul kamuutenak di káliŋjenak uke, ban narambenuul man jicinoor di kásuumaay riiboor di mukaanaam mati Apakenaau Áamakau Yensa. ⁶ Ban mambi búromuul jisal Atijamit, Ampaau ati Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau. ⁷ Jisofoor nan man Apakenaau Áamakau asofuumi eeno, mbi bukanak kusal Atijamit. ⁸ Mati ínje eem di ereguul Apakenaau Áamakau nabilumi akaan aroka bee mati Kúyahuudak man áyiisen malegenam mati Atijamit mambi áliren wan Atijamit áligeenumi kufannaaniŋiil. ⁹ Ban najawulojaw manteer mbi aŋoolen akaan hani Kakaanutumi Kúyahuud kusal Atijamit mati

kabonketak koola. Nan man ciikimi eeno, “Moo kaane panisali titoorey yati Kakaanutumi Kúyahuud, ban pánicim bee esali.”¹⁰ Ban ticeen ciikiciik inki mati, “Wóoy muyuul Kakaanutumi Kúyahuud, jibil man jimaayoor di bukanak kati Atijamit!”¹¹ Ban inki di ciikimi, “Usalaal Akiiyaau, muyuul búrom Kakaanutumi Kúyahuud, muyuul bukanak búrom kati dúniyaay jibil man jisalool”¹² Ban Yesaaya nalaañumi areg man aane, “Fufaaraf fati Yese pánfucumbul, oo aate káyi-toul man arung Kakaanutumi Kúyahuud, ban di oo kootumi ebajey kágolum.”¹³ Emitey ekaan Atijamit, asenemi fúgolum, panakaanuul jimaayoor ríiñ ban nasenuul kásuumaay mati núyinenyinen di oo, man Búyegetab Bátienaab bukaanuul man jibaj fúgolum fafanjumi man fúliñe.¹⁴ Kutiom, ínje di fúko’om mooluul mútientien mati muyuul di kúkouul jimemmeen di majakam. Jibabaj fumanjaf búrom, ban di jinoolen jí-jaatikenoor.¹⁵ Bare mati uceenaw woo niciikuuciik di mapeeto man íwoolenuluul, mati Atijamit nasenansen majakam moola,¹⁶ man amukenammi man ikaan aroka ápurumulo di Yensa Apakenaau Áamakau bee di muyuul, Kakaanutumi Kúyahuud. Ínje oomu di ekaan burokab bati ásimena nan ilakomi káriiñenak furimaf fajakaaf fati Atijamit. Atijamit nakankaan mo’omu, mambi Kakaanutumi Kúyahuudak kukaan nan búsi-men bukaan Atijamit súmool, ban Búyegetab Bátienaab nakaan líroor ban nasen Atijamit.¹⁷ Ñaa nibabaj wampi ítebenum ubandom di Apakenaau Áamakau Yensa kápurum di burokab ban ikaanemi bee mati Atijamit.¹⁸ Letipuun iteben ubandom di kasanken mati waaf rino di wan Apakenaau Áamakau akammi man irungen Kakaanutumi Kúyahuudak kujam Atijamit. Mo’omu mubajumi ñátum di kurimak kan isankenumi di bakaanerab ban ikammi,¹⁹ ñátum di kánkumak kati wájamurerutimi di mukaanaam máriiñumi síwoonoor, ñátum di kánkumak kati Búyegetab Bátienaab. Nilakolako di kajaaburuñ kápurumul Yerusalem bee mo Inluriko, níriiñenriiñen furimaf fajakaaf fati Apakenaau Áamakau ríiñ nan man ceñjumi eeno.²⁰ Bare wan imañjumi bee ekaan woo eenomi mbi íriiñen furimaf fajakaaf ban kareesak kati Apakenaau Áamakau kaja-murerutimi. Mati imañjut man ilako káriiñenufo ban aceen áriiñenufomi aban.²¹ Bare nan man ciikimi eeno, “Katamburerutumi kujam moola pankujukool, ban kaja-murerutumi kujam moola pánkulaul.”²² Mati mo’omu mukammi, ñajuupoe níyetaati íriiñuluul bee ejukuul.²³ Bare ñaa iñeme man burokab búmboom bubanuñaa baabe di upanaw uwe, ban mati simit saju-upoe niraanouraano máamak moo kaane nibil bee bujukoor di muyuul.²⁴ Nisosof bee kawaloeen man ijukuul nampi ilakomi ejaay bee Sípeen, ban nibajubo nanan di muyuul, mambi jirambenom man inoolen iwuuj.²⁵ Manoosani, iñeme ínje oomu di buruñ bee Yerusalem di kájeetum furamben bee mati bukanak

kati Atijamit.²⁶ Mati kuriibaak kati Akiiyaau kammi Makedonia di Akaia súumiisuum man kukaan kawul kati sígodi bee karamben kalekumi titoorey yati bukanak kati Atijamit kammi Yerusalem.²⁷ Súumiisuum di ekaaney yati mo, bare malegen koote karambeniil. Mati kuriibaak Kúyahuudak kuyayab di Kakaanutumi Kúyahuud kawulak kápurumul di Búyegetab Bátienaab. Kakaanutumi Kúyahuud poop koote karamben Kúyahuudak di fubajaf fooliil wan ceñjumi.²⁸ Moo kaane nampi ílirenumi burokab ube ban nikaan man tñen kuyayab so kuban, pánilamum bati muyuul man ijukuul mambi íwuujum bo bee Sípeen.²⁹ Nampi íriiñuluumi, pánil di kawul káriiñe kati Apakenaau Áamakau.³⁰ Nilawuulaw di kánkumak kati Akiiyaau Yensa Apakenaau Áamakau di kamañak kápurumulo di Búyegetab Bátienaab, ínje nilawuulaw máamak man jilawaal ban di jilawom Atijamit.³¹ Jilaw manteer mbi inoolen ipak di káyinentumi kammi Yúdea manteer burokab búmboom Yerusalem mbi kutiom bukanak kati Atijamit kammi bo kusofubo.³² Súumujaat di Atijamit mambi inoolen ibil bee di muyuul di kamaayoor di poop káliñen futitooruul.³³ Emitey ekaan Atijamit ati kásuumaay mbi áami di muyuul búrom. Amen.

16 Ínje nimamañ kasanken mati áliinolaal ariiba Febe, arambena ati di fukobaf fati Kenkurea,

² mbi jiwalenool jak nan man ceñjumi man bukanak kati Atijamit koote kawaleni, jisenuul karambenak kan ceñjumi man abaj di muyuul, mati nakankaan karamben káamak bee di bukan kajuupoe di ínje di fuko’om poop.³ Jisaafom Pirisika di Akula, kupaalom kuroka di burokab bati Apakenaau Áamakau Yensa.⁴ Bukoo kunennen síñunduiil bee mati eronjey yúmboom. Reut di ínje cebom aseniimi kasalak, bare di poop kujojak búrom kati Kakaanutumi Kúyahuud.⁵ Jisaafom poop kati kujojak kabilemi di síñunduiil. Jisaafom poop Epeneto an imañjumi máamak, an eenomi ariiba átiyaar ati Apakenaau Áamakau di kapanak kati Asia búrom.⁶ Jisaafom Mariyaama arokumi máamak titooruul di muyuul.⁷ Jisaafom poop Anduroniko di Yunia, Kúyahuudak kuciloorom kan kupaalom kakuli ulako’oorumi dán bukanak kukuleimi. Kukila kúlebie-nilebien máamak titoorey yati kúriiñenaak, ban kubilu-mi kukaan kuriiba kati Apakenaau Áamakau bala’a ín-je.⁸ Jisaafom Ampiliato, an imañjumi máamak di Akiiyaau.⁹ Jisaafom Orubano, árokooroli di Apakenaau Áamakau, ban Sutaku an imañjumi máamak poop.¹⁰ Jisaafom Apenle, an umanje aroka afiumaay ati Apakenaau Áamakau. Jisaafom Arisitobulo di fiilaf foola.¹¹ Jisaafom Herodion akammi akiloorom. Jisaafom Narikis di bukaaku kammi di fiilaf foola, kabajumi kafiumak di Akiiyaau.¹² Jisaafom Turofena di Tur-ofosa, kammi burok báamak bee mati Akiiyaau. Jisaafom Perisida, ápaalumom áamak, arokemi máa-

mak poop di Apakenaau Áamakau. ¹³Jisaafom Roufo, aroka ábutoe ati Akiiyaau, ban jisaafom iñaayool akammi nan iñaayom. ¹⁴Jisaafom Asunkurito, Felegonta, Hereme, Pataroba, Herema, di poop di kúpaaloli kuriibaak kan kombomi. ¹⁵Jisaafom Filologon, Yulia, Nerea di áliinool, di Olumpa, di bukanak búrom kati Atijamit kalakobomi di kukila. ¹⁶Jisaafoor kasaafoor kásuume ñaj. Kati kujajak búrom kati Apakenaau Áamakau kúsaafuluul. ¹⁷Kutiom, ínje nilawuulaw máamak, mbi jíkaanum kakaanemi kápajuloorak man bukanak kúpur di buruñab booliil ñátum di kaliikitenak kanaamutumi di kafiumak kooliil. Jiteyiil máamak. ¹⁸Mati bukanak kaanomi mo'omu koo kulee di kamiiceelaetumi Akiiyaolaal Apakenaau Áamakau, kukila kooku di kamiiceelaetumi mbi kubaj wan kumañumi, ñátum di kasankenak súum di ebuntay úyegetaw wati bukanak kañuloutumi. ¹⁹Súumansuum mati anoosani namammanj tien buu jisofumi lit furimaf fajakaaf. Bare nimammanj man jílaul wajoonumi ban takum jimañ man jinaamoor di wajoonutumi. ²⁰Atijamit ati kásuumaayak iñeme panafum fúkaaf fati Seetaanaay man alakenuyo fátaam fati úkamunuul. Majakam mati Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau móomi di

muyuuul. ²¹Timoti, arokoorom, ásaafuluul, di poop kukiloorom kuriiba, Lukio, di Yason, di Sosopatoro. ²²Ínje, Teritus, akammi arambena ecikey letaraay uye, nisaa-fuusaaf poop nan apaaluul ariibaau ati Akiiyaau. ²³Gayos nasaafuusaaf poop, awalenumi ínje Paul sín-dóool oo di kati fujojaf búrom. Erasutos, anau acookooremi bágodaab bati ésukey yáamakey yooloal, di poop Kouaruto, atiolaal an umañaami máamak, kúsaafuluul poop. ²⁴Emitey ekaan majakam mati Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau móomi di muyuuul búrom. Amen. ²⁵Usalaal Atijamit! Akila aḡoolenumi akaanuul jíliḡ di kafiumak kooluul, riiboor di furimaf fajakaaf fan íriḡenuumi mati Yensa Apakenaau Áamakau, riiboor di káyiiisenak kati malegenam mayofoaam mati Atijamit biñoo di fúcitumaf. ²⁶Bare iñeme malegenam mukila múyiiseniyiisen bee di kati dúniyaay búrom kápurumul di baciikerab bati kuboñaak. Ban di kájaatikenak kati Atijamit ati bán-doorey moo mumanjenimanjen bee di kati dúniyaay búrom, manteer bukanak mbi kufium ban di kukaan. ²⁷Wulaal ootaale esal Atijamit ákonau, abajumi malinlaam málirooraam búrom, mati Yensa Apakenaau Áamakau. Amen.

1 KORINT

1 Ínje Paul, an Atijamit amukenu mi di kamañak koola man ikaan áriiñena ati Apakenaau Áamakau, eem di eciik letaraay uye di atiolaal ariiba Sosuten. ² Eciikiciik bee di kati fujojaf fati Atijamit di ésukey yati Korint. Muyuul kan Atijamit amukenu mi jikaani bukanool kálirooraak, ban di jimiceelaetool di kareesak koola, nan man wúli di bukaaku búrom kawonkeoomi Akiiyaau. ³ Emitey ekaan Atijamit Ampoolaal di Akiiyaau Yensa Apakenaau Áamakau kuwuluul majakam di kásuumaay. ⁴ Ínje oomu di esal Atijamit nanoosani bee mati muyuul, mati majakam man asenu mi kápurumul di Apakenaau Áamakau Yensa. ⁵ Atijamit nakaanuumi man jibaj waaf wajake juup di Apakenaau Áamakau ñátum di kawulak kati kasanken kanoosani di fumanj fanoosani. ⁶ Mati wan úyiisenu mi mati Apakenaau Áamakau ubibil ukaan malegen di titooruul. ⁷ Bajut kawulak kápurumul di Búyegetab Báltienaab bati Atijamit hani kákon kan jiyabut, man jommi ñaa di ekobey élaañuley yati Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau. ⁸ Pánaliñenuul bee di fúbanumaf, ban leejibaj kabet di funakaf fati Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau. ⁹ Atijamit afiumaay, áwonkuluumi man jibaj bapaalaayab di Añooolool Yensa Apakenaau Áamakau, Akiiyaolaal. ¹⁰ Kutiom, nilawuulaw máamak di kareesak kati Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau, man jikaan dákon di wan jisankenoorumi, manteer takumbi kápujuloor kulako titooruul. Jikaan túu man jikaan tákon síwoonooras sooluul sákonas di wákonaw. ¹¹ Mati kuceen kápurumul di fiilaf fati Kuloe kureganreg mati babaj mulobaam muyitoyito di titooruul, muyuul kúpaalumom kuriibaak. ¹² Wan ínje emmi di eregey woo eenomi mo'omu, anoosani di muyuul aan, "Ínje Paul neem di eriiib," aceen poop naan, "Ínje Apolo neem di eriiib," mba "Ínje Kefa neem di eriiib," mba "Ínje Apakenaau Áamakau neem di eriiib." ¹³ Mante kama Apakenaau Áamakau kugaba room? Mante ínje Paul, ifaanñenimi bee mati muyuul? Mba mante ai di myuul átiigulenimi di kareesak kati Paul? ¹⁴ Ínje nisasal Atijamit mati bajut an ítiigulene di muyuul leejaat Kirisipo di Gayos. ¹⁵ Moo takum an areg mati muyuul di kareesak kúmbom jibaje kátiigulak. ¹⁶ (Nítiigulentiigulen poop kati bajamab bati Sitefan. Leejaat buko'oku iwoolout aceen an ítiigulene ínki.) ¹⁷ Mati Apakenaau Áamakau aboñutom bee kátiigulen bukan bare man íriiñen furimaf fajakaaf, býiisenut

malinlo múmboom, mati takumbi ecetey yati Yensa di ébaarey yati búpinab ekaan ñaañaaña. ¹⁸ Ínje nimamanj tñen mati káriiñenak kurimak mati ébaarey yati búpinab koo kukankan kayesasoor bee di bukanak kájimmi, bare wulaal kapakumi kankan kánkumak kati Atijamit. ¹⁹ Mati ciikiciik, "Panikajen fumanjaf fati kalinlomi, ban panikajen malinlaam mati kalinloak, ²⁰ Alinlaau oomei? Amanjaau oomei? Añoosau ati jaat oomei? Mante lee Atijamit alaañenu mi malinlaam mooluul mati dúniyaay mukaan mafuuri? ²¹ Mati Atijamit di malinlaam moola, nakammi bukanak takumbi kuñoolen kumanjool ñátum di malinlaam mooliil. Bare Atijamit nasofumi bee kapaken kafiummi ñátum di káriiñenak kóololi kan bukanak koonemi kayesasoor. ²² Mati Kúyahuud koone bee ejuk wajamurerutimi man tñen, ban di Kúgirik koone man kuñes malinlaam. ²³ Bare mati wúli, núriiñenriiñen mati Apakenaau Áamakau an kufaanñenu mi di ébaarey yati búpinab. Kúyahuudak kajuupoe kumanjut rebo bee ejam mati káriiñenak, Kakaanutumi Kúyahuudak kajuupoe kusosof káriiñenak kukila kukankan kayesasoor. ²⁴ Bare kan Atijamit awonkulomi bee mati epakey, Kúyahudak di Kakaanutumi Kúyahuudak, Apakenaau Áamakau oo eenomi kánkumak kati Atijamit di poop malinlaam mati Atijamit. ²⁵ Mati waaf wakammi nan mafuuri mati Atijamit múkoyume malinlaam mati anau, ban kálaamoak kati Atijamit koo kufañe éliñey yati anau. ²⁶ Kutiom, jiwoolo man joonoeenumi noo eeno nan Atijamit amukeneenumi. Bukanak kati dúniyaay kusofeenumi kupinaay di muyuul ceb kulinloe, mba kubabaj kánkum, mba kati fiil fajamoe. ²⁷ Bare Atijamit namukenu mi wan bukanak kati dúniyaay kusofumi ubajut fúkaw man apuñen kalinlomi. Atijamit namukenu mi kálaamomi di dúniyaay man apuñen káliñumi. ²⁸ Atijamit namukenu mi wan bukanak kati dúniyaay kujikeremi tentaam ban di kuheelen, bare namukenu mi man akajen wan bukanak kati dúniyaay kusofumi wabaje fúkaw. ²⁹ Atijamit nakammomi mati an letañoolen áaamakalenoor di bújonlenab boola. ³⁰ Bare Atijamit eenomi kátukak kati eronñey yooluul di Apakenaau Áamakau Yensa. Kápurumul di akila Atijamit nasenolaami malinlaam moola fúkoumo, nasofolaami bukan kajoone, nakaanolaami nan bukanool, ban napakenolaal. ³¹ Moo kaane, nan man ciikimi,

“Ampi amanjumi bee ká’amakalenoor, mbi á’aa-makalenoor wan Akiiyaa akaanumi.”

2 Kutiom, nan ijaweenulomi mútiyaaram bee di muyuul bee káriinjen malegenam mayofoam mati Atijamit, ijawumulout di magonlo mba di malinlo. 2 Mati nan ilakomi di muyuul, niwoonoorumi man ikanto búyegetom man íriinenuul mati Yensa Apakenaau Áamakau di ecetey yoola di ébaarey yati búpinab. 3 Nan ijawulomi bee di muyuul, eniiley yúmboom man elaaboe tololol di kaleleben di kákoli. 4 Ban nan ilakomi káriinjenak furimaf fajakaaf yiisenut waaf ñátum di kurim kati malinlo mati an, bare di kúmanjum koo kúlinenumi mati Búyegetab Bátienaab bammi di burokab di kánkum káamak. 5 Nikankaan mo’omu manteeer mbi jifium di kánkumak kati Atijamit lee di malinlo mati anau. 6 Bare nan ilakoemi titoorey yati kuriiba kálinje, nisankeneken kurim kati malinlo, bare kaanut malinlaam maanoe nan mati dúniyaay uye mba kaanut kánkum kaanoe nan karungumi dúniyaay uye, kan mooliil moote eban. 7 Bare malinlaam man usankenumi moo malinlaam mayofoam mati Atijamit, man asofoenumomi bee mati mawuñam moololaal bala’a butuukab bati dúniyaay. 8 Bajut an ákon di kurungaak kati iñeme álaulemo, mati kaaneenjaat kúlauleenloul leekufaaneneen Akiiyaa ati mawuñam. 9 Bare ciikiciik, “Wan jícil jijukurerutumi mba wan kawos kujamurerutumi, wan búyeget bati an buñoolenutumi buwoonooruwo, wo’owu woo Atijamit ajonjoorumi bee ewun bukanak kamañoomi,” 10 Atijamit náyiisolaayiis wanoosani ñátum di Búyegetab Bátienaab boola. Boo búningulooninguloor wanoosani, ban di búyiisenolaami wayofomi wásankimi di ésigirey yati Atijamit. 11 Ai anjoolene amanj síwoonoor sati an rino búyegetab ceb bammi di oo? Moo mákonam, bajut hani an amanje síwoonooras sati Atijamit rino Búyegetab Bátienaab bati Atijamit. 12 Bare Atijamit nasenolaasen Búyegetab Bátienaab boola lee bati dúniyaay mambi úlaulaal kawulak kan Atijamit asenolaami. 13 Kama ñaa nan ulakomi kasankenak mati mo’omu, úsankenumut kurim kaliikitenolaami kápurumul di malinlo mati an, bare kurim kaliikitenolaami kápurumul di Búyegetab Bátienaab bati Atijamit, nan man oomaami kábatulak malegenam mápurulomi di Búyegetab Bátienaab bati Atijamit bee di kabajumi Búyegetab Bátienaab bati Atijamit. 14 Moo kaane anau an Búyegetab Bátienaab bati Atijamit buleemi di oo, anjooleneriit ayab kawulak kápurumulomi di Búyegetab Bátienaab bati Atijamit. Anau aanomi mo’omu anjooleneriit álaul ko. Asofut kawul karonje bee di akila mati abajumi Búyegetab Bátienaab bati Atijamit ceb anjoolenumi álaul waa eenomi Búyegetab Bátienaab bati Atijamit. 15 Ampi abajumi Búyegetab Bátienaab nanjoolenñoolen akaan kagamen kanoosani, bare hani an ákon anjoolenut aga-

menool. 16 Furimaf fati Atijamit fuceenjumi, “Ai amanje búyegetab bati Akiiyaa? Ai anjoolene ájaatikenool?” Bare wulaal bukan kabaje búyegetab bati Apakenaau Áamakau.

3 Kutiom, nan ilakoenumi di muyuul, ínje injooleenenut isankenuul nan man ceenjenumi man isankenuul nan kuriibaak kálinje. Ínje eeteene kasankenuul nan bukanak kati dúniyaay mba nan muñiil mammi di karaaf di Apakenaau Áamakau. 2 Ínje eeteene karaanenuul miil, lee sinaañ, mati muyuul jíriinjoorut mati so, 3 mati muyuul bee mo iñeme jikatenoortut síwoonooras sati bukanak kati dúniyaay. Wau kaane kalatoorak di kóomi titooruuul ban ninsi jilob. Mante lee mo’omu múyiisenumi mati muyuul kagorooro nan bukanak kati dúniyaay. 4 Mati ákon di muyuul aane, “Ínje oo Paul neem di eriib” aamu naane, “Ínje Apolo neem di eriib,” mante mo’omu kaanut siwoonoor sati bukanak kati dúniyaay? 5 Kama Apolo oo eenomi ai? Paul oo eenomi ai? Wulaal kuroka kati Atijamit ceb. Kápurumul di wulaal Atijamit akaanuumi man jifium. 6 Ínje ilukumi, ban Apolo náyuenumi, bare Atijamit aliilene. 7 Ñaa alukumi mba áyuenumi koo lee waaf, bare Atijamit ceb akammi man liil. 8 Alukumi di áyuenumi koo kurere cererer, anoosani aate eyab bacaamool nan man arokumi eeno. 9 Mati wulaal nukaanaakaan kurokoor bee mati burokab bati Atijamit, ban muyuul jikankaan kalaakak kati Atijamit di poop nan kalimbisak kati Atijamit. 10 Ínje ninennen fúlakenumaaf ñátum di majakam mati Atijamit, nan ateepea akooñe áamak. Iñeme ñaa di fúlakenumaaf fukila fan bukaaku kommi di kateep. Bare anoosani ammi di kateep di fo mbi ákaanam buu naatumi eteepey eeno. 11 Mati bajut fúlakenuma fuceen fuje’e bee kajooneni inki kaanutujaat fúlakenumaaf ufe fan wúli ujoonenumi, foo eenomi Yensa Apakenaau Áamakau. 12 Iñeme anoosani ateepeumi di fúlakenumaaf fukila ñátum di sáni mba gódifori mba bamaal buceen bajoonjoore, mba ubabar mba kugol kasaye, mba di ejalaboora. 13 Bare anoosani burokab boola leebuyofu, mati funakaf fáje’euumi bee káyiisen burokab baanoe buu nakaane. Mati funak fukila sambun pánsiyiisen anoosani burokab boola, sambunas sije’emi bee kámeeloak anoosani burokab boola man boonomi eeno. 14 Burokooburok ban sambunas sikajenutumi, an akila panayab búgalenab boola. 15 Bare burokooburok ban sambunas sireemenumi, an akila burokab boola bukañokaño máamak. Bare oo di fúko’ool panapak, handeneen kankaan nan ápurenulo di bújeek bati sambun. 16 Mante jimanjut muyuul eenomi fukobaf fáñiiaaf fati Atijamit fan Búyegetab Bátienaab bati Atijamit bommi? 17 Anoosani akajenumi fukobaf fáñiiaaf fati Atijamit, Atijamit panakajenool. Mati fukobaf fáñiiaaf fati Atijamit fúlirooliroor, ban fukobaf fáñiiaaf fukila foo eenomi muyuul. 18 Takumbi

an abuntooro. Anosani di muyuul awoonoorumi mati oo an alinloe di fujuumaf fati dúniyaay uye iñeme, naate ekaan égot mbi alinlo. ¹⁹ Atijamit nasofumi mati malinlaam mati dúniyaay moo mukankaan nan mafuriaam. Mati ciikiik, “Atijamit nasofesof kalinloak ñátum di malinlaam mooliil.” ²⁰ Di poop foone, “Akiyaau namammanj mati síwoonooras sati bukanak kalinloak, soo járus ceb.” ²¹ Moo kammi takum an áaamakalenoor mati ariiba ati arunga aceen ábutoe. Muyuul jikile wanoosani. ²² Paul mba Apolo mba Kefa mba dúniyaay uye mba eronjey di ecetey, nanan une mba nanan nábileul, wanoosani woo wooluul, ²³ ban muyuul koo kati Apakenaau Áamakau, Apakenaau Áamakau oo ati Atijamit.

4 Muyuul joote ésofoli nan kuroka kati Apakenaau Áamakau kan abilenumi di malegenam may-fofoam mati Atijamit. ² Moo kaane, wan ceerjumi di kurokaak kukila woo eenomi koote ekaan kufiumaay. ³ Ínje butumom bulee bo hani jayiinkun kaanjaat ínje nigamenigamen mba fugamenaf fati sílingaas. Ínje di fúko’om ígamenoorerit. ⁴ Ínje múmboom mútientien, bare moo mukaanutom man ijoon. Ínje Akiyaau agameneaam. ⁵ Moo kaane takum jigamen an bala’a nanan nasofumi níriin, jikob bee nampi Akiyaau alaañulomi. Oo aate kájeetumul wanoosani wayofomi di érimey bee di mawunjam ban narajen wammi di ési-girol! Ban noo anosani panayabumi kasalak koola kan ceerjumi kápurumul di Atijamit. ⁶ Kutiom, ínje nirokerok mukaanaam ume búrom bee di ínje di Apolo, mambi jibaj ró waaf, mbi jiriiben kútaagulak kóololi. Ban di jíliikitenummi wúli mati “Takumbi jíyuur waciikimi! Hani ákon di muyuul takumbi áaamakalenoor man aheelen apaalool. ⁷ Ai akaanuul man jitebo wuuj bukaaku? Mante lee Atijamit asenuumi wanoosani wan jibajumi? Kanjaat jiyayab wanoosani di Atijamit, wau kaane di jitebenelenoor wan jibajumi nan lee kawul? ⁸ Súm muyuul iñeme jíñesut waaf! Súm muyuul jibabaj jiban! Jikankaan kúyi, hani wúli balee dó! Pánsuumeenom man jikaaneen kúyi, timaa muyuul di wúli nure’enaal di erungey dákon di furung fukila. ⁹ Mati ínje di ejukey yúmboom mati Atijamit nákaanolikaan kúriiñenaak kaate kálamuko, nukankaan nan bukan kasofimi di futiik man kurungeniimi, nan bukan kaate ebuji tan kubujemi. Mati simaleeka di bukanak kati dúniyaay uye kúluuolaal. ¹⁰ Wúli sígot mati núyinenyinen di Apakenaau Áamakau, bare jilínlinlo man jisofoor jak di Apakenaau Áamakau. Wúli núlánlaam bare muyuul jílinlíj. Wúli uheeleni bare muyuul di jílebieni. ¹¹ Hani bee mo jaat wúli bacaarab di baraanab búsofolisof, ban mutugenam músofolisof manteer kurookal ceb. Kuceen di kúsuutukenoli ban ubajut bampi ucin, ¹² ban wúli bukooke karoker ñátum uñenaw wóololi. Nampi bukanak kúnumolimi wúli nooniiil Emit ekatuul. Nampi bukanak kúsuutukenolimi, wúli

nubaj kamuuten. ¹³ Nampi bukanak kasuulenumi mati wúli, wúli nulaañeniil súm. Bare bee mo tan oomaañaan iñeme, bukanak kúsofolisof nan waaf wajakut di dúniyaay uye. ¹⁴ Ínje iciikut mo’omu bee kapuñuul, bare bee kájaatikenuul nan kuñoolom kan imanje. ¹⁵ Handeneen nubabaj kuliikitenana kameenje kan umanje letunjoolen upin di Apakenaau Áamakau, bare ínje ceb eenomi ampauul. Mati di Apakenaau Áamakau Yensa, muyuul úwoloorumaw wúmboom ceb kápurumul di káriiñenak kati furimaf fajakaaf. ¹⁶ Moo kaane ínje nilawuulaw máamak, man jibonket wey jiriibenom man ikaanemi. ¹⁷ Moo kaane níboñuluul Timoti, añoolom ati búsusom ban afiumaay di Akiyaau. Aki-la panawoolenuul burunjab búmboom di Apakenaau Áamakau, nan man iliikiteniimi banoosani di fujojaf fanoosani. ¹⁸ Bukaaku di muyuul bukan kapooñe, mati kaaniikaan nan ínje íje’erit bee ebil bo’obu. ¹⁹ Súmujaat di Akiyaau, pániriin bo iñemeeñeme, ban pánimeelo kánkumak kan bukanak buke kapooñumi kubajumi, lee wan kusankenemi ceb. ²⁰ Mati jáyiaj jati Atijamit let kasankenak cebuko, bare mati kánkumak. ²¹ Waa jimanje man ikaan nampi ibilumi bee di muyuul? Mante ibil bee di muyuul esankiley di yóro, mba ñátum di kamanjak di kajinlenak kúmboom?

5 Bukan kuceen kúregolireg mati babaj fúraar di kan jiyaboortumi kuceen di muyuul. Di kan bújakaataab ube ban umanje hani kamanjutumi Atijamit kúkoil leekukaan bo, mati ániine ebote aseekau ati ampapool man kufinto. ² Muyuul bukan kapooñe! Wau kaane leejilako búlok? Wau kaane anau o’omu jicesoorutool ápur di muyuul? ³ Handeneen ínje di fumuumom imaatut, bare ínje oomu di muyuul di Búyegetab Bátienaab. Ínje nitinting bagamab iban kankaan nan ínje oomu di muyuul, ⁴ nan jijojuumi di kareesak kati Akiyaolaal Yensa mati ániinaau ume. Ínje oomu di muyuul di kawoonoorak kúmboom ban kánkumak kati Akiyaau Yensa pánkoomi di muyuul. ⁵ Muyuul joote kacesoor ániinaau ume di fujojaf fooluul ban di jikatool bo di kañenak kati Seetaanaay, man eniilool ekajeni, bare yuutool mbi enjoolen epak di funakaf fati élaañuley yati Yensa Apakenaau Áamakau. ⁶ Káaamakalenoorak kooluul kujakut! Mante jimanjut mati múliitenuma hani jasiinkun múliitenemi galab fúmeelaf? ⁷ Jípuren jibeten múliitenumaam mafanle-naam. Jikammojaat, muyuul jikankaan nan fúmeel funkul fabajutumi múliitenuma, malegen muyuul súm moo joonomi eeno. Mati Apakenaau Áamakau, an eenomi jisahaaj joololaal jati káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri, jísimenisimen jiban. ⁸ Moo kaane, nampi ulakoaami karuukén káaningak koololaal, takum ukaanaal ñátum di bújakaati di poop mukaana majakut, moo mukankaan nan mbúur yabajumi múliitenuma. Bare jifanj man jikaane mukaana mátiene di malegen, moo mukankaan nan mbúur yabajutumi

múliitenuma. ⁹ Nan iciikumi letaraay noo, nireguumi mati takum jimaŋ man jiriiboor di kakaanemi fúraaraf di kan kuyaboorutumi. ¹⁰ Bare iregut mati bukanak kati dúniyaay uye. Bukoo káraadiemi di kan kuyaboorutumi kati dúniyaay uye, mba kúfeketa, mba kúkuu, mba kukoba sínaati. Joonjaat bee etey moo eenomi joote épur di dúniyaay uye jáng. ¹¹ Bare wan ilobumi muyuul woo eenomi takum jiriiboor di aanooromi oo ariiba bare akammi fúraari di kan kuyaboorutumi, mba áfeketa, mba akoba sínaati, mba atema, mba ákalia, mba ákuu. Takum jiri dákon di anau aanomi nan mo'omu. ¹² Mante butumom bombo di etingey bagamab bee mati kammi téeney yati fujojaf? Mante lee muyuul joote kagamen bukanak kammi di fujojaf kakaanemi majakut nan mo'omu? ¹³ Atijamit panagamen bukanak kalakomi téeney yati fujojaf. Nan man furimaf fati Atijamit furegumi, "Muyuul joote kacesoor anau ájakaatiaau titooruul."

6 Nampi ákon di muyuul kubajoorumi di apaalool ariiba, mante panapuun ájeetumool bee di kati bagam kajoanutumi, lee bee di bukanak kati Atijamit? ² Mante muyuul jimanjut mati bukanak kati Atijamit panjiting bagamab bati dúniyaay? Ban kaanjaat muyuul bee ejaw eting bagamab bati dúniyaay, kama ñaa moo jiyajut bee katingooro bagamab bati kabajoorak kasiinkunak kammi titooruul room? ³ Mante jimanjut room mati wulaal ootaale bee etingey yati bagamab bati simaleekaas? Kammojaat, buu panfaŋ man uŋoolenaale etingey yati bagamab bati mukaanaam mati eronjey uye? ⁴ Moo kaane jibajujaat titooruul kabajoor kaanoe mo'omu, wau kaane di jjeetumuko bee di bukan kaleemi di fujojaf? ⁵ Ínje niciciik furimaf ufe bee kapuñenuul. Waa di muyuul búrom bajut hani ákon ampi aŋoolen agamen titooruul, muyuul kati di fujojaf? ⁶ Bare ákon di muyuul kubajoorujaat di apaalool ariiba, mante cenceen man kakaanutumi kufiuma man kugamenool? ⁷ Malegen mati jibabaj bagamab bajuupoaab titooruul boo fúkoubo kankan muyuul búromuul man jilo búp. Waa kaane letuŋar kabetak? Waa kaane letumaŋ man aguuñi? ⁸ Bare muyuul di kúkouul jilolo ban di jiguuñoor manteeer bee mo muyuul kándomi di fujojaf! ⁹ Mante jimanjut mati bukanak kajoanutak leekuŋoolen kuyab bulaañab bati jáyiaj jati Atijamit? Takum jimaŋ man an abuntuul. Lee bukanak kakammi fúraari di kan kuyaboorutumi, lee kukoba sínaati, lee kasangemi aseek mba ániine ati an, lee kúniine kayabooremi, ¹⁰ lee kúkuu, lee kúfeketa, lee kúkalia, lee kakammi jatem, mba lee kúlaputa koo búromiil leekuyab bulaañab bati jáyiaj jati Atijamit. ¹¹ Kuceen di muyuul no'ona koo poop moo koonomi eeno. Bare muyuul jiñooiñoo jitoluli mati majakutuul, jisenimi bukanak kati Atijamit, ban jikaanimi jijoon di Atijamit, mati wan Akiiyaau Yensa Apakenaau Áamakau di Búyegetab Bátienaab bati Atijamit oololaal

ukammi di muyuul. ¹² Bukaaku timaa pankureg, "Ínje waaf úfirentom," bare lee waafaw búrom urambene. "Ínje waaf úfirentom," bare íje'eriit bee ekaan fúleeñ fati wanoosani. ¹³ Bukaaku pankoone, "Muria bee mati faraf, ban faraf bee mati muria" Malegen, bare balay bákon Atijamit panakajen uru búrom. Eniiley yati anau ejoonenuti bee mati fúraar di kan kuyaboorutumi. Bare ejoonenijoonen bee mati Akiiyaau, ban Akiiyaau acookoorumi eniiley yati anau. ¹⁴ Atijamit nayitenyiten Akiiyaau di kacetumi, ban poop panayitenolaal di kacetumi ñátum di kánkumak koola. ¹⁵ Mante jimanjut mati siniiluul soo sati upanaw wati eniiley yati Apakenaau Áamakau? Mante paniŋar kapan kákon kati eniiley yati Apakenaau Áamakau ban nikaanuko kapakenak kati eniiley yati áraadia! Letujamuder! ¹⁶ Mante jimanjut mati anaamoorumi di áraadia kubilebil kukaan eniil yákon? Mati nan man ciikimi, "Bukanak kugabaak koote ebil kukaan eniil yákon." ¹⁷ Bare anoosani di fúko'ool anaamoorumi di Akiiyaau, abil akaan búyegetab bákon di Akiiyaau. ¹⁸ Tey fúraar di kan jiyaboorutumi. Majakut maamu man an akaanemi di eniiley yoola, bare anau akaanemi fúraar di kan kuyaboorutumi moo mukankan majakut makajenumi eniiley yoola fúkouyo. ¹⁹ Mante umanjut mati eniili eenomi fukobaf fáñiiaaf fati Búyeget Bátienaab ban ubajumi kápurumul di Atijamit? Au ukiloorout. ²⁰ Mati Atijamit banoome au ñátum di ecaamey butum barioe. Moo kaane úleben Atijamit ñátum di eniili. mit ñátum di eniili.

7 Mati kúceenak kan jiciikumi di letaraay yooluul. Jajak ániine kalakaak mo'omu baakenut aseek. ² Bare mati babaj kayinkoorak kati ekaaney fúraar di kan jiyaboorutumi, ániine anoosani naate eyab aseekool, aseek anoosani naate kayabo di ániineool. ³ Ániinaau di aseekau koote kajamoor di búyabaab. ⁴ Mati eniiley yati aseekau ániineool akileyo, moo mákonam, eniiley poop yati ániineool aseekool akileyo. ⁵ Takum jilatoor búyabaab, leejaat jilakolako man jijamoor mati mo di nanan nátemie, mbi jibaj nan joote elaw. Banjaat jibil jinampoor tákon inki, takum Seetaanaay eŋoolen eyinkuul ñátum di káŋoolenaataak jisoforo. ⁶ Mo'omu kawoonoorak kúmboom ceb wan joote ekaan, bare lee kájaatikenuul. ⁷ Wan ifaŋumi man imaŋe di muuyuul búrom man muyuul búrom jono nan ínje. Bare anoosani nababaj kawulak kábutoaak kápurumul di Atijamit aamu nababaj kawul uke, aamu uka. ⁸ Bee di kayabo'oorutumi di poop kuseek kati kújima, ínje neene jajak bee di bukoo man kulako bayabout nan ínje man emmi. ⁹ Bare kuŋoolenutujaat kusoforo, koote kayabo. Mati kayabo kóyume man ulako mo'omu man úyegetuul ugaal mati búyabaab. ¹⁰ Mati kayabomi, ínje nibabaj kájaatiken koo let kápurumul di ínje bare kápurumul di Akiiyaau. Aseekau takum aban búyabo. ¹¹ (bare

akammojaat, mbi alako bayabout mba nalaañ man kusanen di atool man kulaañ) di moo mákonam ániinaau senut man akaten aseekool. ¹² Bee di karinomi di muyuul ínje neene, let Akiiyaau. Kaanjaat atiolaal ariiba abaje aseek akaanut ariiba ban aseekau akila namammañ man kulako, takumbi akatenool. ¹³ Kaanjaat áliinolaal ariiba anoosani ániineool akaanut ariiba, ban ániinaau akila namammañ man kulako, takumbi akatenool. ¹⁴ Mati ániinaau akaanutumi ariiba iñeme nabil akaan an ati Atijamit kápurumul di aseekool ariibaau, ban aseekau akaanutumi ariiba iñeme nabil akaan an ati Atijamit kápurumul di ániineool ariibaau. Leemojaat, kuñooluul pankukaan nan kamanjutumi Atijamit bare iñeme bukoo kati Atijamit. ¹⁵ Moo, ániinaau mba aseekau akaanutumi ariiba asofumi man búyabaab buban, kat man buban. Di mo'omu atiolaal mba áliinolaal ariiba napapak di kukila. Mati nawonkolaawonk bee di kásuumaay. ¹⁶ Bare aseek ariiba, buu noote emanj mati panupaken atai? Mba, ániine ariiba, buu noote emanj mati panupaken aseeki?

¹⁷ Manoosani, anoosani aate ejaw di eron nan man Akiiyaau aanoomi man akaan eeno, ban narulen di ekaan nan noo kájarum no'ona nan Atijamit awonkoomi. Mo'omu moo níjaatikenumi bee di fujojaf fanoosani búrom koote ekaan. ¹⁸ Kaanjaat ániine súm atampimi nan Atijamit awonkoomi, takum añes kápuren kúyokumak kati etampey. Kaanjaat ániine atamputimi nan Atijamit awonkoomi, takum koone bee eñes mbi atampi. ¹⁹ Mati ániine natampitamp mba atamputi, uru búrom lee waaf. Bare wabajumi fúkaw woo eenomi ekaaney nan man Atijamit ájaatikenumi eeno. ²⁰ Anoosani naate kalako fujuumaf foola fan ajuumeenumi nan Atijamit awonkoomi. ²¹ Kaaneenjaat noo au amiiceel nan uwonkimi. Moo lee waaf. Bare ubajujaat buruñ bati épur di famiiceelaetaf, nuñarubo. ²² Mati amiiceel an Akiiyaau awonkumi, oo an apake mati Akiiyaau. Moo mákonam, akaanutumi amiiceel an Atijamit awonkumi, an akila nakankan amiiceel ati Apakenaau Áamakau. ²³ Atijamit nanoomuunoom di butum barioe, moo kaane takum jikaan kumiiceel kati bukan. ²⁴ Kutiom, anoosani di muyuul aate kalako bapaalaayab di Atijamit di fujuumaf fákonañ fan ajuumenoomi nan Atijamit awonkoomi. ²⁵ Iñeme mati kúmajira kayaborerutumi, ínje ibajut kájaatikenak kápurumul di Akiiyaau bee mati kukila. Bare ínje paniseniil kawoonoorak kúmboom nan an afiumaay kápurumul di kabonketak kati Atijamit. ²⁶ Ujikeraajaat bugaalab bammi di éjawuley di funakaf fati jaat, kójiut man ulako bayabout. ²⁷ Uyabujaat aseek, takum uban búyabaab. Uyabutujaat aseek, takumbi ugaalenoor eñes aseek. ²⁸ Bare uyabutujaat, moo lee majakut nukaane, ban ámajira ayabojaat, moo lee majakut nukaane. Moo manoosani, kayabomi pankubaj bugaalab bati dúniyaay, ban ínje boo nimanjumi man

upak. ²⁹ Kutiom, wan eem di eregey woo eenomi nanan nifañe elof no'ona. Moo kammi kájarum iñeme, kayabumi kuseek, di kukaan nan kuyabout. ³⁰ Bukan kammi di búñanab di kaaniil nan kulee di bo, kammi di kamaayoorak, di kaaniil nan kulee di ko, kammi di enoom munoomena, di kaaniil nan kubajutum, ³¹ Mo'omu mukaanut man náamaati majakam mati dúniyaay man jibajumi mba man jimañ. Dúniyaay uye nan man jimanjumi iñeme yooyu bo ewuuj. ³² Ínje nimanjumañ man jipak di bugaalab bati úyegetuul. Ániinaau ayabutumi nañareñar búyegetool ajuumen di mukaanaam mati Akiiyaau, mampi akammi man akaan Akiiyaau súmool. ³³ Bare ániinaau ayabumi oo nañareñar búyegetool ajuumenubo di mukaanaam mati dúniyaay, mampi akammi man akaan aseekool súmool, ³⁴ ban kamañak koola kucaabooraabo. Moo mákonam, aseekau mba ámajiraau ayaboutumi nañareñar búyegetool ajuumenubo di mukaanaam mati Atijamit, mambi asenooro bee di Atijamit wan akammi di wan asofumi di búyegetool. Bare aseekau ayabomi nañareñar búyegetool ajuumenubo di mukaanaam mati dúniyaay, mampi akammi man akaan atool súmool. ³⁵ Ínje oomu di kasanken mo'omu bee karambenuul. Ínje kaanut éñakuluul bálamuk. Bare nimammañ man jikaan wajoone di wáliroore ban di jisen kúkouul búrom bee ekaan burokab banoosani bati Akiiyaau ñátum búyeget bákón. ³⁶ Bare kaanjaat ániine di ámajiraool nan kubanumi ekokey búyabaab, ániinaau akila najukumi mati letañoolen asofooro mba nakob piyo ámajiraool. Ñaa moo ániinaau nasosof koote ekaan fuyabaf, oo naate ekaan nan man amanjumi eeno. Jikatiil man kuyaboor, majakut mulee dó. ³⁷ Bare kaanjaat ániinaau awoonoorumi jak mati letayab ban di áliimeriit ámajiraau ume ban nañoolenñoolen asofooro. Ániinaau o'omu poop majake nakaane. ³⁸ Moo kammi ániinaau ayabumi ámajiraool wajake nakaane, bare umu ayabutumi ámajiraau majakam moola mufañe kákalaa. ³⁹ Aseek kanew koom titoorool di atool manteer bee nampi Atijamit añañaruaat atool. Atool acetujaat kanewak kutingotingo ban nañoolenñoolen ayabo di ániine aceen an súmool, bare ániine naate ekaan ariiba ati Yensa. ⁴⁰ Bare akila alaañutujaat ayabo, moo búyegetool pambufañumi man bufintoe. Moo ínje di ejukey yúmboom, ban nisosof Búyegetab Bátienaab bati Atijamit poo

8 Iñeme kúceenjak kan jiciikumi mati muria mási-menimi bee di sínaati. Numammañ nan man jiregumi, "Wulaal búrom nubajaabaj fumañ." Fumañaf fukaanemi anau man atebenelenoor bare kamañak koo kúkaanolimi man úliñen bukaaku. ² Ampí awoonoorumi mati namammañ kapan kaaku kati fumañ, akila malegen amanjoorut nan man aate emanj. ³ Bare kaanjaat anau amanjumi Atijamit, Atijamit na-

manjoomanj. ⁴ Handeneen muria másimenimi sínaati, wulaal búrom numanjaamanj mati náati yaam di dúniyaay uye eronjot. Múlamukaam, Atijamit ákon ceb abajoe. ⁵ Handeneen babaj waaf wajuupoe wawonkeimi simit sammi di fatiya mba baabe tentaam, malegen babaj kan kuwonkemi “simit” sajuupoe di “kukiiya” kajuupoe. ⁶ Bare numanjaamanj mati Atijamit ákon abajoe ceb, Ampaau, atuukumi wanoosani, ban nuroñaaronj mati oo. Ban babaj Akiiyaau ákon abajoe ceb, Yensa Apakenaau Áamakau, kápurumul di oo Atijamit atuukumi wanoosani di poop nubajaami eronjey yoololaal. ⁷ Moo manoosani, lee kuriibaak búrom kookene fumanjaf ufe. Bukaaku bee mo iñeme kufiunfium mati sínaati waaf waronje. Nan kulakoemi furiaf muria másimenimi bee di sínaati, di kusof mati kamiiceelaet sínaati waaf waronje, ban síwoonooriil sílaamolaamo, ban di kusof mati muriaam mukila musikeniimi. ⁸ Malegen, muria leemuñoolen mulofenolaal Atijamit. Nuriaari mo, uriutaal mo, moo mákonam kajenutolaal waaf. ⁹ Jíkaantum, manoosani, mati kafeloak uke kooluul takum kukaan kálaamoe di kafiumak kooliil kulo di majakut. ¹⁰ Kaanjaat an síwoonoorool sílaamomi mati mukaanaam ume najuke, an kuwonkemi abaja “fumanj”, furiaf di báciinab bati náati. Mante lee mo’omu moo mubuntoorool man ari muria másimenimi bee di sínaati? ¹¹ Naa mati fumanjaf fooli an síwoonoorool sílaamomi panakajen, atioalaal ariibaau mati oo Apakenaau Áamakau acetumi. ¹² Di ekaaney mo’omu, panukaan majakut bee di Apakenaau Áamakau ñátum di ekaaney majakut bee di kuriiba bukaaku kan síwoonooriil sílínutumi di poop panukaaniil síwoonooriil sílaamo. ¹³ Moo kammi, kaanjaat wan irimi woo ukammi man ariiba aamu alo, leti-laañ irirer eluw takumbi ikaan ariiba aamu alo poop.

9 Mante ínje let amiiceel? Mante ínje let áriiñena ati Yensa? Mante ínje let nijujuk Yensa Akiiyaolaal ban nirunguul man jibaj kafiumak di oo? ² Handeneen bukaaku kasofutammi nan áriiñena, malegen muyuul jisofansof áriiñena. Muyuul di kúkouul kúyiisenaak mati jirondonj kasofoorak di Akiiyaau moo múyiisenumi ínje áriiñena. ³ Moo eenomi kalaañenak kúmboom bee di kaceeñammi fujuumaf fúmboom nan áriiñena. ⁴ Ínje di fúko’om di Banaabas, mante wúli ubajut bakoñ man uyab muriaam di baraanab bóololi bee mati búrokoli? ⁵ Mante wúli ubajut bakoñ man anoosani kuriiboar di aseekool ariiba, nan man kúriiñena, kutiaak kati Akiiyaolaal di Peter man kukammi eeno. ⁶ Mante kama Banaabas di ínje céboli oote eñes burok buceen bee mati eronjey yóololi? ⁷ Atiika ai aate ecaamooro bacaamab bee mati burokab boola? Awaña ai ariut kuresej kápurumul di úbaar uresej wan alukumi aban di kalaakak koola? Amata ai áfireni takum araan mílam maamu kápurumul di kamatak kati síbaas soola? ⁸ Mante ínje di fúredimpom neem di

kásankenum? Mante lee sílingaas sati Atijamit moo mákonam siregumi? ⁹ Mati ciikiciik di sílingaas sati Muusa, “Takum uloop fúmuuna kasoop nampi fulakomi eyoosey.” Mante jisosof mati kúmuuna Atijamit asankenumi? ¹⁰ Mante lee wúli nasankenumi? Malegen mati ciikiciik bee mati wúli. Awaña áruugenumi di ajalumi aate ekaan burokab booliil bati ewañey di fúgolumaf fati ebajey bucaab bati muriaam. ¹¹ Wúli nuluuk di úyegetuul waaf nan etuukal yajake yápurumulo di Búyegetab Bátienaab bati Atijamit. Mante juupojuupo wúli uyabujaat waaf wati kárambenoli? ¹² Kaanjaat bukaaku kubabaj bakoñ man kuyab waaf di muyuul, mante bóololi leebufañ room? Moo manoosani, wúli úyiisenderutuul bakoñoli eeno moo. Bare wúli nu-muutemmuuten di wanoosani takumbi ukaan múlokuma di buñarab bati furimaf fajakaaf mati Apakenaau Áamakau. ¹³ Mante jimanjut mati karokemi di fukobaf fáamakaf muriaam mooliil dóo mommi? Bukanak karokemi di fúsimenaf koo poop kubajebaj bucaab di kawulak kati búsimenab. ¹⁴ Moo mákonam, Akiiyaau nájaatikenjaatiken mati káriiñenumi koote karambenooro kápurumul di káriiñenak furimaf fajakaaf ufe. ¹⁵ Bare ínje íyiisenderutuul bakoñab ube. Ban poop ínje iciikut bee ereguuley man ítaatumumi eeno bee mati fúko’om. Icet kóyume man ikammo. Bajut an bee káruñul man itebenumi sileekom woo tíikaar. ¹⁶ Ínje ibajut bakoñ man iteb sileekom mati ínje oomu di káriiñen furimaf fajakaaf ceb. Káriiñenak koo Atijamit amingenaam man ikammo. Íriiñutufojaat, búyiikab bulako di ínje. ¹⁷ Kaanjaat pániiriñenufomi ñátum kamañak kúmboom, paniyab man iyab bacaam. Bare lee mati ínje imañe, Atijamit abilenaam burokab ube. ¹⁸ Kama bacaamab bati waa neete eyab? Di káriiñenak kúmboom furimaf fajakaaf bacaam bulee dó, ban iceeñurerut an mati bakoñab búmboom nan áriiñena. ¹⁹ Ínje ikaanut amiiceel ati hani an, bare ínje nikakaan fúko’om amiiceel bee di anoosani, mambi ígaawuliil bee di Apakenaau Áamakau. ²⁰ Nan ilakomi di Kúyahuudak, ínje ibilumi ikaan nan ákon di Kúyahuudak mambi iñoolen ígaawuliil bee di Apakenaau Áamakau. Nan ilakomi di kariibumi sílingaas sati Kúyahuudak, nikaanekaan nan kukila, handeneen ínje di fúko’om man iriibenutusomi, bare mambi iñoolen ígaawuliil bee di Apakenaau Áamakau. ²¹ Moo mákonam, nan ilakomi di Kakaanutumi Kúyahuudak kabajutumi sílingaas sati Kúyahuudak, ínje ibilumi ikaan ákon di kukila. Wan ikammomi mambi iñoolen ígaawuliil bee di Apakenaau Áamakau. Bare ilatut ekaan sílingaas sati Atijamit bare ínje oomu di kariiben wan sílingaas sati Apakenaau Áamakau siceeñumi, mambi ígaawuliil. ²² Nan ilakomi di kálaamomi di kafiumak, nibilumi ikaan nan ákon di kukila kálaamomi, mambi iñooleniil ipaken kuceen bee di Apakenaau Áamakau. Ínje nikaanekaan wanoosani di anoosani mambi ipak-

en kuceen bee di Apakenaau Áamakau. ²³ Mo'omu búrom nikaaneekaan bee kafeten furimaf fajakaaf mati Yensa, ban mbi iyab bucaab di kawulak kati fo.

²⁴ Mante jimanjut mati di kafannoor kanoosani kuteyaak kujuupoejuup, bare ákon arungemi aatumi eyab kawulak? Jitey, jíteyaj jan umanje panumond úri-ij. ²⁵ Ateya anoosani ajawumi kafannoorak naate karaagal man ábolien eniilool di kasofooro jak. Kukaanekaan mo bee eyab kawulak kan kaatumi ejaw di érusey, bare wan ukaanaalemi woo eenomi bee eyab kawul kati ecin bee bándoozey. ²⁶ Moo kammi ilee di etey jíteyaj jati falaamaat. Ínje ikaanut nan an atiika anagemi érusey. ²⁷ Nikurekur eniilom nan an aate kanoken kafannoorak, ekuruyo mbi epulen wan ceenjumi man ekaan. Leejaat, ínje níkolikoli nampi íri-ingen furimaf fati Atijamit bee di bukaaku iban, ínje ijukooromi man íjime.

10 Kutiom, ínje nimammañ muyuul man jiwoolo mati kufannaaniñolaal búrom ebuuney yati fúmigenaf epooyieempooy, man kuñooleneenumi kútip Falaf Fáyemaaf. ² Mo'omu mukankaan nan kuyabumi kátiigulenak di fúmigenaf di falaf, nan kuri-ibaak kati Muusa. ³ Koo búrom poop kuriri muriaam mákonam man Atijamit asenumi ñátum di kánkumak kákonak koola ban di kuraan mumelam makaanutumi ñaañaña ⁴ ban di kuraan mumelam man Atijamit asenumi ñátum di kánkumak kákonak koola. Di kuraanumi kápurumul di Fúlankiinaf fansi fariiboorum di kukila, Fúlankiinaf fukila foo eenomi Apakenaau Áamakau. ⁵ Bare handeneen di mo'omu búrom, kajuupoe di kukila Atijamit mooliil di múyeeatiool, ban Atijamit akaaniimi man kucet di banjaanab ban nabeten wiinjil bo. ⁶ Wabajoeenumi bee di bukoo ukankaan nan kagamen bee di wulaal, takumbi úyegetolaal umañ máamak ekaan wájakaatie nan man kukammi eeno. ⁷ Takum umiiceelaetaal sínaati nan kuceen di kukila mansi kukammi eeno. Mati ciikiciik, “Bukanak kalakomi di karuiken man kommi furiaf di baraanab, ban di kuyitomi jíboomaj.” ⁸ Takum ukaanaal fúraar di kan uyaboorutaami, nan kuceen di kukila mansi kukammi eeno, ban funak fákon bukan kooni síwili kabanani di sífeegiir kucete. ⁹ Takum uyinkaal Akiiyaau nan kuceen di kukila mansi kukammi eeno, ban di kubujimi mati siyela sapitiimi. ¹⁰ Takum úkuulujaal, nan kuceen di kukila mansi kukammi eeno, ban Atijamit náboñul Njalayiri man ebujiil. ¹¹ Wabajoeenumi búrom bee di bukoo ukankaan nan kagamen bee di wulaal. Woo uci-ikiciik mambi ukaan kájaatikenak bee di wulaal, mati wulaal bukooke di nanan nati fúbanumaf fati dúniyaay. ¹² Ampi asofumi oo ammi di bajuume líñ, nakanto búyegetool ban nákaanum takum alo. ¹³ Bare bajut kayinkoor kabile bee di muyuul kan an ajuderut. Atijamit afiumaay, akila letakatuul man kayinkoorak kufañjuul kánkumuul. Nampi kayinkoorak

kubajuumi, Atijamit panasenuul kánkum man jimuuten di mo ban náyiisuul buruñ búpakuma. ¹⁴ Kutiom, moo kammi, jíloiyoor di kamiiceelaetak kati sínaati. ¹⁵ Ínje oomu di kasanken di muyuul nan bukan kan úyeget utote. Jigamenooro di wan iregumi.

¹⁶ Káranumaak kan úraanumaalemi di Káliimenak kati Akiiyaau ban koo nusenaalemi kasalak bee di Atijamit. Nampi uraanooraami di ko, wulaal bukooku di kacaaboar di fúsimañ fati Apakenaau Áamakau. Ban mbúurey yan utingooraami. Man uriaal yo, wulaal bukooku di kacaaboar di eniiley yati Apakenaau Áamakau. ¹⁷ Mati babaj fúmbuur fákon, handeneen man ujuupoaami, wulaal eniil yákon, mati búromolaal nutigooraatingoor di fúmbuuraf fákonaf. ¹⁸ Jijiker ma bukanak kati Isirael, lee bukanak kariemi wasenimi wati búsimen bee di Atijamit di kunaamoor burokab bati Atijamit di fúsimenaf? ¹⁹ Buu neete ekaan man jílaul tien? Iregut mati muriaam mukila masenimi sínaati manteer mukankaan malegen mba náati ekankaan malegen. ²⁰ A'a! Hani waaf. Wan ireguumi woo eenomi búsimenab ube básimenimi bee mati úgun bare lee bee mati Atijamit. ²¹ Leejñoolen jiraan di káranumaak kati Atijamit ban poop jiraan di kati úgunaw. Leejñoolen man jirioor di Akiiyaau ban poop di jirioor dákon di úgunaw. ²² Mante numañamañ man Atijamit abaj búlat ñátum di ekaaney mo'omu? Mante nusofaaesof wulaal ufañjaale éliñ Atijamit? ²³ Kuceen di muyuul koone, “Wúli nuñoolenñoolen ukaan wanoosani wan umañumi!” Bare lee wanoosani ujajak bee di kukila. Kuceen di muyuul koone, “Wúli nuñoolenñoolen ukaan wanoosani wan umañumi!” Bare lee wanoosani panuramben kukila. ²⁴ Takumbi an añes waaf wati di fúko'ool ceb bare wati di kulaoorool poop. ²⁵ Mbi jiri eluwey yanoosani yanoomenimi di funoomenaf. Takumbi jibaj kúceenjak kati úyeget ugaba mati yo. ²⁶ Mati “Dúniyaay di wanoosani wándomi Akiiyaau akile.” ²⁷ Kaanjaat ákon di káyinenutumi abemuumi ban di jiwoonoor ejaw, mbi jiri wampi agabuumi. Takumbi jibaj kúceenjak kati úyeget ugaba mati wo. ²⁸ (Bare an aceen alobuul, “Muriaam ume masenimi sínaati,” ñaa takum jiri mati anau man areguumomi nababaj úyeget ugaba. ²⁹ Wan ireguumi, lee muyuul jibajumi úyeget ugaba, bare nababaj úyeget ugaba—takum jiri.) Aceen di muyuul poop naceñ, “Wau kaane letiñoolen ikaan wan imañumi mati man aceen awoonoorumi eeno? ³⁰ Kaanjaat nisasal Atijamit mati muriaom, wau kaane an pánafirenom mati muria man isalumi Atijamit iban? ³¹ Naa neene manteer jiri mba jiraan, mba jikaan waaf uceen, jikaan wanoosani man Atijamit álebieni. ³² Takum jíñjarul bugaal man Kúyahu-ud kulo mba Kúgirik mba kati fujoñaf fati Atijamit. ³³ Jikaan nan man ikammi eeno man anoosani yeool di wanoosani wan ikammi búrom, bajikerut to wajakumi

bee di ínje bare wajakumi bee di bukan kajuupoe, mambi kubaj epak.

11 Jiriiben man jikaan nan man ínje iriibenumi Apakenaau Áamakau eeno. ² Ínje oomu di esaluul mati jiwoolooleanwoolo ban di jiriibenumi wan iliikite-neenuumi. ³ Bare nimammaŋ man jílauul mati Apakenaau Áamakau oomu di fáculaf fati ániine anoosani, fúkaaf fati aseek foo eenomi ataool, fúkaaf fati Apakenaau Áamakau foo eenomi Atijamit. ⁴ Ániine anoosani áfimenumi fúkaaf foola man aam di elawey mba di káriiŋen kurimak di fáculey yati bukanak, oo álebienut Apakenaau Áamakau an eenomi fúkaaf foola. ⁵ Bare aseek anoosani ámuuroutumi man aam di elawey mba di káriiŋen kurimak di fáculey yati bukanak, oo álebienut fúko'ool, yesooyesoor nan funangund náciikoe. ⁶ Kaanjaat aseek anoosani alatumi kámuuro, ñaa oo aate káciiko walool. Mati aseek áciikoe funangund mba namiin walool témi moo puñenipuñen, kama ñaa naate kámuuro. ⁷ Ániine aatut kámuuro, mati Atijamit atuukumi ániine di búyesoorab bati fúko'ool, di poop mawuŋam mati Atijamit, ban anaare anoosani mawuŋam mati ániine. ⁸ (Mati ániine atuukuti kápurumul di anaare, bare anaare atuukimi kápurumul di ániine. ⁹ Ániine atuukutimi bee mati anaare, bare anaare atuukimi bee mati ániine.) ¹⁰ Moo kammi anaare naate kámuuro man áyiisen mati akila nalakolako di kañenak kati fujuumaf fati ataool mati simaleekaas soosu bo kajikerool. ¹¹ (Moo manoosani, di bújonlenab bati Akiiyaau ániine letanoolen alako anaare balet, anaare poop letanoolen alako cebool ániine balet. ¹² Handeneen anaare atuukie kápurumul di ániine, bare ániine anoosani nawoliwol di aseek biñoo no'ona. Ban Atijamit oo ácite wabajumi wanoosani.) ¹³ Jigamenooro titooruul maa bagamab. Mante jajak man aseek alaw Atijamit fúko'ool fútiikaar? ¹⁴ Mante wulaal di kúko'olaal umanjutaal mati jakut man ániine akaten walaw baak? ¹⁵ Bare mati aseek kankaan búkaroor, walool wabaake woo ukankaan múfimenumaool. ¹⁶ Bare kaanjaat anoosani amaŋe kañakoorak wan ireguuñaa, wulaal ubajutaal mukaana muceen wuuŋ mukaanaam ume, ban kuriibaak búrom kati kujojok kati Atijamit kususof buruŋab bákonaŋ mati mo. ¹⁷ Manoosani, di kájaatikenak uke kariibooraŋ, ínje letinoolen isaluul. Mati nampi jijoŋumi tákon fujoj fukila jikaanekaan jákaati. ¹⁸ Mútiyaaram, kuceen di muyuul kureganreg mati kama muyuul nan jijoŋeñaa di fujojaf fooluul úyegetuul úlakoeriit tákon, bukaaku kujuumuŋaŋ maa bukaaku maa. Nibabaj kafium mati mo'omu waaf wabajoe. ¹⁹ Bajut kamanteer mati kañakoorak koote kayito titooruul man kuceen di muyuul kammi di malegen kumanj tén. ²⁰ Nan jijoŋemi tákon, lee káliimenak kati Akiiyaau jiriemi. ²¹ Kuceen di muyuul kureganreg bukaaku di muyuul kuliimeliim man kuri muriaam mooliil bacaabut di bukaaku. Moo

kammi, bukaaku man kucaarecaaret, bukaaku man kúkalie. ²² Waa? Mante jibajut sísendouul dampi jiri di jiraan jíkali? Mba mante jimammaŋ man jiheelene fujojaf fati Atijamit ban ninsi jipuñen bukaaku kabajutum mi waaf? Jikammoŋaŋ, ínje waa neete ereguul? Mante jimammaŋ man isaluul? A'a, letinoolen ikammo. ²³ Mati ínje poop wan ibajumi di Akiiyaau di fúko'ool, woo nemmi di kaliikitenuul man jiriiben. Fukaf fukila nan Akiiyaau Yensa bukanak kápurum di oo, baŋare fúm-buur fákon, ²⁴ ban nan asalumi aban, namiinufo, man ammi, "Ure eniilom bee mati muyuul. Jikammo man jiwoolom." ²⁵ Moo mákonam poop nan kurimi káliimenaŋ kuban, naŋarumi éraanumaay man ammi, "Éraanumaay uye eenomi kasoofooraŋ kunkulak kan Atijamit ajuumenumi di muyuul ñátum di fúsimaŋ fúm-boom. Nanoosani nampi jiraanumomi kápurumul di yo, jikammo man jiwoolo'om. ²⁶ Mati nanoosani nan jiriimi mbúurey uye ban di jiraan kápurumul di éraanumaay uye, muyuul jireg mati ecetey yati Akiiyaau bee nampi alaañulomi. ²⁷ Moo kammi, ampi arimi mbúurey mba naraan kápurumul di éraanumaay uye yati Akiiyaau bálebienut, an akila nakankaan majakut eniiley di fúsimaŋ fati Akiiyaau. ²⁸ Moo kaane, anoosani ámeelo'oro jak, mbi kiti ari di poop naraan di éraanumaay. ²⁹ Mati anoosani arimi naraan bálebienut wafelumi eniiley yati Akiiyaau, Atijamit panatek nan arimi naraan. ³⁰ Moo kammi kajuupoe di muyuul kúliŋut, kúju'ut ban bukaaku koo kucecet. ³¹ Di mútiyaaram úmeelo'oroaŋaŋaŋ tén, wulaal ootutaal kagameni. ³² Bare nampi Akiiyaau agamenolaami ban nakurolaal, létufirenaali di kati dúniyaay. ³³ Kutiom, moo kammi nampi jibilumi jijoŋ tákon bee furi, mbi jikoboor. ³⁴ An acaaretuŋaŋ akila naate furi waaf síndo'ool, takumbi jibaj kúnagak kati Atijamit nan jijoŋumi tákon. Nampi íriiŋubomi, pániŋaŋatikenuul mati waafaw uceenaw wan jiciikumi.

12 Kutiom, iñeme kúceenŋak kan jiciikumi di letaraay mati kawul kápurumul di Búyegetab Bátienaab bati Atijamit, imaŋut muyuul jilako bamanjut. ² Fiituufiit mati nan jimanjuteenumi Atijamit kújimeneenuujimen man jimiiceelaet sínaati sísankeneriitumi. ³ Moo kammi nimammaŋ man jílauul mati an létasankenum di Búyegetab Bátienaab bati Atijamit man anum Yensa, ban an letanoolen areg Yensa emmi Akiiyaau kaanutuŋaŋaŋ ñátum di Búyegetab Bátienaab. ⁴ Iñeme babaj kawul kanaamutumi kápurumulomi di Búyegetab Bátienaab, kawulak koo búrom kúpurulopur di Búyegetab Bátienaab bákonaŋ. ⁵ Babaj uruŋ wanaamutumi wati kamiiceelaetak di fujojaf, bare Akiiyaau ákonau numiiceelaetaale. ⁶ Babaj urokaw wanaamutumi wati kamiiceelaetak di eroney yoololaal, bare Atijamit ákonau narokerok di anoosani. ⁷ Kawul kápurumul di Búyegetab Bátienaab kasenimi kurokemi di anoosani man aramben fujojaf foololaal.

⁸ Búyegetab Bátienaab buwul ákon kawulak kati kasanken di malinlaam, aamu kawulak kati kasanken di fumanjaf. ⁹ Búyegetab bákónab buwul aamu kafium kábutoe, ban aamu kánkumak kati kasonten káju'utak, ¹⁰ aamu kánkumak kati bee ekaan wajamurerutimi, aamu kawulak kati káriiñenak kurimak, aamu kañoolenak kati eregey mati titoorey yati kawulak kanaamutumi manteer koo bati Búyegetab Bátienaab kúpurumulo mba kukaanut mo, aamu kawulak kati kasanken di usanken uceen wálauleriiti, aamu kawulak kati káfasuloorak mati usanken wanaamutumi uceen wálauleriiti. ¹¹ Búyegetab Bátienaab bákónab boo ceb busenemi kawulak uke búrom. Boo ceb busofemi kawul kei an aate eyab. ¹² Eniiley yati anau ebajumi upan wajuupoe bare upanaw wajuupoaaw ukammi eniil yákon ceb, handeneen upan wanaamut ukammi eniiley yákoney. Moo mákonam di eniiley yati Apakenaau Áamakau. ¹³ Moo mákonam di wulaal, manteer Kúyahuud mba Kakaanutumi Kúyahuud, manteer kumiiceel mba kakaanutumi kumiiceel, wulaal búrom nuyabaayab kátiigulenak kákonak di Búyegetab Bátienaab bákónab. Ban Atijamit nasenolaasen Búyegetab Bátienaab boola bákónab di úyegetolaal. ¹⁴ Eniil ebaab upan wajuupoe bare elet di kapan kákon ceb. ¹⁵ Kákamunak koonjaat, "Mati ínje ikaanut kañen, ínje ikaanut kati eniiley," moo kaanut man kákamun kúkaanaati kapan kati eniiley. ¹⁶ Kawosak poop koonjaat, "Mati ínje ikaanut jícil, ínje ikaanut jati eniiley," moo kaanut man jícil jíkaanaati jati eniiley. ¹⁷ Kaaneenjaat eniiley búrom jícil, buu panenjoolen éyenten? Kaanjaat eniiley búrom kawos káamak kákon, buu panenjoolen ejam kaputak? ¹⁸ Bare di kammi malegen, Atijamit najuumenjuumen kapanookapan kati eniiley nan man kilumi eeno. ¹⁹ Kaanjaat woo búrom kapan kákon, kama ñaa eniiley bee yommi? ²⁰ Melegen, babaj upanaw wajuupoe, bare eniil yákon ceb. ²¹ Jícilaj leejijoolen man joone kañenak, "Au di ínje uwoogutaal," ban poop fúkaaf leefunjoolen fureg úkamunaw man foone, "Au di ínje uwoogutaal." ²² Malegen, upanaw uceen wati yo ukankaan nan úlijaati ban di úbajaati fúkaw di waawu, bare woo ufañe man uceenjumi. ²³ Ban upanaw ukila wati yo wan usofaami tiiti woo nusenaalemi kacookoor kalegenak. Upanaw ukila wati yo umanjutaal man bukanak kujikeruwo. ²⁴ Bare upanaw waawu uceenjut kacookoorak kábutoaak kukila. Atijamit di fúko'ool akammi upanaw man uwoogoor ukaan eniiley yákon. Upanaw ukila wan usofumi ubajut fúkaw hani jayiinkun, usenisen kálebien di kacookoor kábutoe káamak, ²⁵ takumbi kápajuloorak kubajo di eniiley, bare kapan kati eniiley kanoosani kucenceej kacookoor. ²⁶ Kaanjaat kapan kákon di eniiley kubabaj mátaañie, upanaw woo búrom ulako mátaañie, kaanjaat kapan kákon kúlebieni, woo búrom ulakoemi kamaayoor. ²⁷ Iñeme, muyuul búrom eenomi

eniiley yati Apakenaau Áamakau, ban di jikammi anoosani ati eniiley ekila. ²⁸ Atijamit namukemmuken bukanak man kulako di fujuumaf fati fujojaf. Kútiyaarak kúriiñena, kagabuntenak kuboña, káfeegin-tenak kuliikitena, ñaa kakaanemi wajamurerutimi, kabajumi kawulak kati kasontenak, kañoolenumi karamben, kañoolenumi kubaj kurokoo man kurok tákon, kañoolenumi kasankenak kati usanken uceen wálauleriiti. ²⁹ Mante buku búromiil kúriiñena room? Mante buku búromiil kuboña room? Mante buku búromiil kuliikitena room? Mante buku búromiil kukaana wajamurerutimi room? ³⁰ Mante búromiil kubabaj kawulak kati kasontenak room? Mante buku búromiil kubabaj kasankenak kati usanken uceen wálauleriiti room? Mante buku búromiil kurokerok wajamurerutimi room? ³¹ Bare mbi jibaj fuuñ fati emañ yáamak yati ebajey kawulak kafañe man kubaje fúkaw. Manoosani, panilaañ íyiisuul buruñ bafañe man bujake. afañe man bujake.

13 Injoolenjaat isanken, hani usankenaw wati bukan mba wati simaleeka, bare ibajutujaat kamañak, ínje nikankaan nan kayel kati balenseñ ceb mba kayel kati etalañ. ² Ibajutujaat kañoolenak kati bee káriiñen furimaf fati Atijamit di wánkum, ban ílalujuat di fumanjaf mati mayofoaam búrom mábileuumi. Ibajutujaat kafium káamak káriiñe man injoolen íkabal kúlankiin, bare ibajutujaat kamañ, ínje lee waaf. ³ Isenujaat fubajaf fúmboom búrom bee di kaceenjumi, ban nisen fúko'om man eniilom ereemeni bare ibajutujaat kamañ bajut ró hani waaf. ⁴ Kamañak koo eenomi kamuuten di ejak. Kamañak lee búlat mba káaamakaleno, ⁵ mba kamañak lee mapooñ mba máyuo. Kamañak kújuumeriit rat wan kumañumi ceb. Kamañak kúñuumuleriit galab, kúsoferiit waaf di faruko. ⁶ Kamañak súumenooreriit di wajakutaw, bare kúsumenooresuumenoer di malegenam. ⁷ Kamañak kúlaañurerut bálamuk, ban di kufium wahaw búrom, di kúgolum wahaw búrom, di kumuuten wahaw búrom. ⁸ Kamañak kúbaneriit bee bándooorey. Bare káriiñenak kati furimaf fati Atijamit pankuwuuj, kasankenak kati usanken uceen wálauleriiti koo pankuwuuj, fumanj poop foo panfuwuuj. ⁹ Mati fumanjaf foololaal di káriiñenak kati furimaf fati Atijamit doo búrom líroorut. ¹⁰ Bare nampi wálirooraaw ubilumi, wáliroorutaw panujaw wuuj. ¹¹ Nan ínje ikammi añiil, nisankenesanken nan añiil, niwoonoorewoonor nan añiil. Nan inifaanomi, nikatumi fañiilaetaf. ¹² Iñeme, malegen ejukey yoololaal ekankaan nan di éjuudooruma yárima, bare panujukooroaal tíen nampi ujuudooraami. Iñeme wan imanjumi woo kapan, ban pámbiuliroor búrom fáculay, nan man Atijamit amanjammi eeno iñeme. ¹³ Waaf úfeegiir woo urinom: kafiumak, kágolumak di kamañak. Bare wafañumi man úkalaee búrom wo

14 Jiraagal bee ebaj kawulak kati kamanjak, ban di jimanj poop ebaj kawul kápurumulomi di Búyegetab Bátienaab bati Atijamit, ban di jifanj man jimanje ebaj kawulak kati káriinenak kati furimaf fati Atijamit. ² Mati an abajumi kawulak kati kanjoolenak man asanken kasanken kuceen kálauleriiti, panasanken bee di Atijamit lee bee di bukan. Mati leebikuñoolen kúlaulool, bare panasanken malegenam mayofoaam mati Atijamit kápurumul di kánkumak kati Búyegetab Bátienaab. ³ Bare ampi áriiñenumi bukaaku furimaf fati Atijamit pánarambeniil, pánaliñeniil, ban nañab úsusiil. ⁴ Ampí asankenemi kasanken kuceen kálauleriiti náliñenooroliñenooro di Akiiyaau, bare áriiñenemi furimaf fati Atijamit man aramben kati fujojaf búrom. ⁵ Iñeme ínje nimammanj man muyuul búrom jisanken usanken uceen wálauleriiti, bare wan ifanjumi man imanje woo eenomi man jinjoolen jíriiñen furimaf fati Atijamit. Ampí asankenumi furimaf fajakaaf fati Atijamit oo nafanje asankemmi usanken uceen wálauleriiti, leejaat aceen aate káfasul wasankenimi mambi kati fujojaf búrom kubaj karamben. ⁶ Kutiom, iñeme ijawulojaat isankenuul di usanken uceen wálauleriiti, waa urambene muyuul? Hani jayiinkun, leejaat níjeetumulojeetum kamanjen kaaku kan Atijamit áyiisenammi, mba fumanj faafu fábutoe, mba káriiñen kaaku kati furim faafu, mba kaliikiten kaaku. ⁷ Handeneen múboomuma mabajutumi suut, nan fuyila mba suusa, soo búrom sikankan nan kayel kákon, buu panjimanj yei eyele? ⁸ Kayelak kati kábiilak kúpajuloutujaat ai aate kajonjoor bee ejaay futiik. ⁹ Moo mákonam di muyuul. Jisankenjaat kasankenak kuceen kálauleriiti, buu pankukaan man kúlaul wan umanjumi kasanken eeno? Mati muyuul kasanken fahaalut. ¹⁰ Numanjaamanj mati usanken unaamut wajuupoe ubajoe di dúniyaay, ban kasankenookasanken kubabaj wan kúbatule. ¹¹ Bare ílaulutujaat wan kasankenak kúbatulumi, ínje panikaan ajaaburunj bee di kusankenaak kati kasankenak kukila, buku pankukaan kujaaburunj bee di ínje. ¹² Moo mákonam bee di muyuul. Nan man jimanjumi bee ebaj kawulak kan Búyegetab Bátienaab buwulumi, kama jiraagal man jiyab kawulak kafanjumi man kurambene kati fujojaf fati kuriibaak kati Yensa. ¹³ Moo manoosani, anoosani asankenumi di usanken uceen wálauleriiti aate elaw poop mambi anjoolene ábatul wasankenimi. ¹⁴ Mati nampi ilawumi di usanken uceen wálauleriiti, Búyegetab Bátienaab bulawumi di ínje, bare ríiñut di búyegetom wan emmi di elawey. ¹⁵ Waa neete ekaan? Niceen ínje neete elaw riiboor di Búyegetab Bátienaab bulawumi di ínje di poop niceen ínje neete elaw di búyegetom. Niceen ínje neete écim riiboor di Búyegetab Bátienaab búcimumi di ínje di poop niceen ínje neete écim di búyegetom. ¹⁶ Mati usalujaat Atijamit riiboor di wan Búyegetab Bátienaab busalumi di au ceb, kalakomi kunaamoor di fujojaf

kálaulutumi wan usankenumi, buu pankuñoolen kureg “Amen” bee di elawey yooli yati esaley Atijamit? ¹⁷ Malegen elawey yooli yati esaley Atijamit timaa jajak máamak, bare kupaali úliñenut úyegetaw wati kupaaliil. ¹⁸ Ínje nisasal Atijamit mati ínje nifanj man isankene usanken uceen wálauleriiti muyuul búrom. ¹⁹ Bare di fujojaf foololaal, mbi isanken kasanken kurim kooni futok kampi bukanak kúlaul koo kúkoyumaam kasanken kurim kooni síwili uñen kati kasanken di usanken uceen wálauleriiti wan bukanak kuñoolenut kúlaul. ²⁰ Kutiom, jibeten síwoonooras sati fañiilaetaaf. Mbi jikaan nan muñiil kapanak kati majakutam bare jibaj síwoonooras sooluul sati kunifaan. ²¹ Atijamit di furimaf foola, nammi, “Kápurumul di bukan kabajumi kawulak kati usanken uceen wálauleriiti, panisanken bee di bukanak kúmboom, panisanken kápurumul di kúredimpak kati kujaaburunjak. Handeneen moo bukanak kúmboom léekuyentenom.” ²² Kama, kawulak kati kasanken usanken uceen wálauleriiti woo ukankan fúmanjum bee di káyinenutumi, bare káriiñenak kati furimaf fati Atijamit koo fúmanjum bee di káyinenumi, lee bee di káyinenutumi. ²³ Moo kaane, kaanjaat kati fujojaf búrom kujojumi tákon man koom di kusanken di usanken uceen wálauleriiti, ban bukaaku kammi téeney yati fujojaf mba káyinenutumi di kunokenumi, mante leekureg muyuul jigonogono? ²⁴ Bare muyuul búrom jíriiñenemi furimaf fati Atijamit nan aceen nampi káyinenumi mba kammi téeney yati fujojaf di kunokenumi, pankujamufo ban di kúlaul koo kukaana majakut. Ban kugameni kápurumul di wan jíriiñenumi. ²⁵ Ñaa wayofumi di úyegetiil panuraji ban panalo kúfima man kumiiceelaet Atijamit, man kureg mati Atijamit malegen oomu di muyuul. ²⁶ Kutiom, fúwuñenaf foofe di wan isankenumi taate. Nampi jijojumi tákon man jikaan kamiiceelaet Atijamit, ákon pánacim, aamu panaliikiten, aamu panareg kamanjenak kápurumul di Atijamit, aamu panasanken di kasanken kuceen kálauleriiti, mba aamu pananjoolen ábatul ko. Wanoosani woote ekaani, warambene kati fujojaf. ²⁷ Kaanjaat ákon di muyuul asanken di kasanken kuceen kálauleriiti, bukan kugaba mba kúfeegiir ceb koote kasanken eeno, ákon asankenujaat aban, aamu nanjar, ban mbi baj ampi ábatul. ²⁸ Bare kaanjaat bajut ábatula, kukila anoosani aate katunten ban nasankenooro kasanken bee di fúko’ool, mba bee di Atijamit. ²⁹ Jikat man bukan kugaba mba kúfeegiir kuyabujaat furimaf fati Atijamit koote káyisen, ban jikat karinomi di kúyenten mansi kúmeelo wasankenimi. ³⁰ Bare kaanjaat ákon ammi balakoe di fujojaf ayabujaat furimaf fati Atijamit, aamu alakomi kasanken aate katunten. ³¹ Di burunjab ube, anoosani ákon-akon pananjoolen áriiñen furimaf fati Atijamit, mambi anoosani ayab kájaatiken ban náliñeni. ³² Áriiñena áriiñenumi furimaf fati Atijamit oo aate emanj

kasoforo kawulak koola. ³³ Mati Atijamit eenomi lee Atijamit ati kájiisorak bare ati kásuumaay ceb. Nan man eenomi di kujojak kaaku búrom kati bukanak kati Atijamit, ³⁴ kunaaraak koote katunten di kujojak. Mati kusenutiil buruj bati kasanken, bare di kusen kúkoil nan man sílingaas sati Kúyahuudak siregumi eeno. ³⁵ Kaanjaat babaj waaf wan kumanjumi bee emanjuwo, mbi kuceerj kutail di sísendoiiil. Puñenipuñen man anaare ajuum di fujojaf man asanken. ³⁶ Waa! Mante furimaf fati Atijamit di muyuul fúcitummi? Mba muyuul cebuul fúriinjumi? ³⁷ Kaanjaat ampi asofooromi mati akila aboña, mba nababaj kawulak kan Búyebetab Báltienaab buwulumi, oo aate emanj mati wan iciikeñaawoo kápurumul kájaatikenak kati Akiiyaau. ³⁸ Kaanjaat ampi alatumi ban namoos wan iciikeñaawoo aregumi woo panumoosi. ³⁹ Kutiom, moo kaane, jimañ máamak man jíriinen furimaf fati Atijamit. Takum jifiren an asankenumi di usanken uceen wálauleriiti. ⁴⁰ Bare tíenuul, mati jikaan wanoosani wakaani nan man ceenjumi eeno ban di riiboor.

15 Kutiom, ínje eete kawoolenuul mati furimaf fajakaaf fan íriiñeneenuumi. Furimaf fajakaaf fan jiyabumi, ban jijummi di fo líñ. ² Ñátum di fo jipakenipaken, kaanjaat jisosof fo líñ. Bare leemojaat, kafiumak kooluul koo lee waaf. ³ Nireguureg waaf wafaje ebaj fúkaw di poop wan iyabumi, woo eenomi Apakenaau Áamakau nácetuncetum mati majakutolaal, nan man furimaf fati Atijamit furegumi eeno. ⁴ Di kufokoomi, ban di funakaf fúfeegintenañ nayitoulomi di kacetumi nan man furimaf fati Atijamit furegumi eeno. ⁵ Apakenaau Áamakau narajuloraj bee di Peter, ban bee di kúriiñenaak uñeney di kugabaak. ⁶ Mo'omu múpurutomi, narajulomi áyiisenumi fúko'ool bee di bukan kawuue siceme futok di nanan nákonan, ban kajuupoe bukooku bo kuroñe bee jaat, handeneen bukaaku kucecet. ⁷ Ñaa áyiisenooromi bee di Yankuba, púrutomi náyiisenooro bee di kúriiñenaak búromiil. ⁸ Di múlamukaam, narajulomi di ínje poop. Handeneen ínje nikankaan nan an aronjimi báriinjut. ⁹ Mati ínje ifañumi man itiitie di kúriiñenaak búrom. Malegen ínje iyajut man kuwonkom áriiñena ati Yensa, ujikerujaat man ísuutukeneenumi kuriiba kati fujojaf fati Atijamit. ¹⁰ Bare ñátum di majakam mati Atijamit ínje eenomi ínje, majakam moola bee di ínje muqaanut ñaañaña. Moo manoosani ínje nifañ man iroke kúriiñena karinomi, handeneen kaanut ínje bare Atijamit alakomi burok kápurumul di ínje ñátum di majakam moola. ¹¹ Moo lee waaf manteer ínje íriiñenumi furimaf fati Atijamit mba manteer bukoo! Ufe foo nuriñenemi, foo jifiummi. ¹² Iñeme úriiñenaajaat mati Atijamit nayitenuloyiten Apakenaau Áamakau di kacetumi, buu kaane kuceen di muyuul koone káyitoulak di kacetumi kubajout? ¹³ Kaanjaat, káyitoulak di kacetumi kubajout, kama Apakenaau Áamakau áyitenulouti di

kacetumi? ¹⁴ Kaanjaat Apakenaau Áamakau áyitenulouti di kacetumi, káriiñenak koololaal furimaf fati Atijamit kukankaan ñaañaña di poop kafiumak kooluul koo poop ñaañaña. ¹⁵ Wúli kúriiñenaak kalepoor nurege mati núyiisenyiisen mati Atijamit, man uregumi mati Atijamit áyitenulomi Apakenaau Áamakau di kacetumi. Bare moo lee kaan malegen, kaanjaat káyitoulak di kacetumi kubajout. ¹⁶ Kaanjaat káyitoulak di kacetumi kubajout, ñaa Apakenaau Áamakau ayitenulouti. ¹⁷ Kaanjaat Apakenaau Áamakau ayitenulouti di kacetumi, ñaa kafiumak kooluul lee waaf, ban muyuul bee mo jaat bukooku di majakutuul. ¹⁸ Moo emmi poop kacetumi búrom di káyinenak di Apakenaau Áamakau, koo bukan kájime jáng. ¹⁹ Kaanjaat fúgolumaf foololaal di Apakenaau Áamakau di dúniyaay uye ceb fure'e, moo wulaal ufañami man ukaanaale bukan kábotenie di bukanak búrom kati dúniyaay. ²⁰ Bare tan fugaajoor fuletumi, Atijamit nayitenuloyiten Apakenaau Áamakau di kacetumi, mo'omu mukankaan nan fúmanjum nakaanolaal man tén mati kúyinena di kacetumi kaatumi káyitenuliak bee di eronjey inki. ²¹ Nan man jijukuñaawoo eeno, ecetey man éjawumulo di ákon, Adama, iñeme moo poop káyitoulak di kacetumi kújawumulomi di aamu, Apakenaau Áamakau. ²² Di Adama anoosani panacet, moo mákonam di Apakenaau Áamakau anoosani panaronjeronj yunkul. ²³ Bare aamaama di nanan noola, Apakenaau Áamakau oo Atijamit amondumi áyitenulool, nampi Apakenaau Áamakau alaañulomi, bukanool búrom pánkuyitenuli. ²⁴ Banjaat ebaney yati dúniyaay di ebil. Apakenaau Áamakau panakajen furungaf fanoofani, di fujuumaf fanoofani, di kánkumak kanookani, ban nalaañen jáyiaj bee di Atijamit Ampaau. ²⁵ Mati Apakenaau Áamakau aate erung bee nampi Atijamit añoolenumi kulatooraak ban naneniimi búrom di akammi kulatooraak fútobojumaaf fati úkamunool. ²⁶ Alatooraau álamukau an aatumi kakajeniak oo eenomi ecetey. ²⁷ Mati furimaf fati Atijamit foone, "Atijamit akammi waafaw búrom di fútobojumaaf fati úkamunool." Malegen nan fommi, "Waafaw búrom di fútobojumaaf fati úkamunool," di furimaf ufe mufelumi mati Atijamit di fúko'ool alee dó mati akila akammi wanoosani di fútobojumaaf fati Apakenaau Áamakau. ²⁸ Nan waafaw búrom ukaanimi di fútobojumaaf fati úkamunool, kama, Atijamit Añoolool di fúko'ool, panasenooro bee di Ampaool Atijamit akammi waafaw búrom di fútobojumaaf fati úkamunool, mambi Atijamit akaan afañ man ateboe wanoosani banoosani búrom. ²⁹ Leejaat, kátiigulak bee mati kacetumi bee waa? Kaanjaat kacetumi léekuyitenuli inki jáng, wau kaane bukanak di kukammo? ³⁰ Wau kaane nurulenaal enen to síñunduolaal funakoofunak? ³¹ Kutiom, ínje oomu di ecetey funakoofunak. Nibabaatumo ñátum di wan itebenumi sileekas súmboom di muyuul, mati di

Apakenaau Áamakau Akiiyaolaal. ³² Kaanjaat ka-woonoorak kúmboom nan an, waa neete ebaj nan itikenumi sínukuruj sati karamba sákoolenie sammi di Efes? Kaanjaat kacetumi léekuyitenuli, nan man kupiimi di ereg mo'omu, "Jiriaal súum nuraanaal ŋooŋ, mati kajom panucetaal." ³³ Takum jimaŋ man an abuntuul. Kajawoorak di bukan kajakut pankurunguul man jikaan wajakut. ³⁴ Jitoten úyegetuul, man jikat ekaaney majakut. Joote kapuñeni mati bukaaku di muyuul hani bee iñeme kumanjut Atijamit. ³⁵ Bare aceen panaceeŋ, "Buu kacetumi koote kayito eeno? Siniilas sooliil buu soote kanokoor?" ³⁶ Au aluuliña! Ulukujaat élut di kalaak, létecumbul leejaat emond ecet. ³⁷ Ban wan ulukumi élut lee futikoon, bare élut ceb, élut yati busereŋ mba sílut siceen. ³⁸ Bare Atijamit akammi élut ebaj futikoon nan man amaŋumi eeno, élut yanoosani ebabaj fumuumuyo. ³⁹ Kumuumak búrom lee kákon, faafu bukan, faafu sínukuruj, di faafu siwol búrom kunaamut. ⁴⁰ Babaj poop fumuum fammi fatiya di fumuum fammi tentaam. Majakam mati fumuum fammi fatiya di fumuum fammi tentaam munaamut. ⁴¹ Bala'ab boonout nan jileeŋ, ban jileeŋ joonout nan bootab, mati bootab bubabaj majakam moolibo, handeneen majakam munaamut titoorey yati bootab búrom. ⁴² Moo mákonam pammubajo nampi kacetumi kúyitenuli bee di eroŋey. Nampi bíiŋab bufokimi, boo bucecet, nampi bíiŋab búyitenulimi pamburoŋ bee bándooorey. ⁴³ Nampi bíiŋab bufokimi, bukankaan wákojie di wálaamoe, bare nampi búyitenulimi eniil yajooŋpoore ban di éliŋ. ⁴⁴ Nan bíiŋ bufokimi, boo eniil. Nan búyitenulimi, eniil yoo yápurulomi Búyegetab Bátienaab. Nan man bajumi eniil yati an, moo mákonam, bajumi eniil yápurumulomi di Búyegetab Bátienaab. ⁴⁵ Mati ciikiciik mo'omu, "Anau átiyaarau, Adama nabilumi akaan abajumi fuyiif." Bare Adama álamukaau nabilumi akaan Búyegetab Bátienaab man asen fuyiif bee di wanoosani man uroŋ. ⁴⁶ Malegen wamondumi ubil woo eenomi eniiley yati anau, mbi kiti eniiley yápurumulomi di Búyegetab Bátienaab bati Atijamit. ⁴⁷ Anau átiyaarau atuukimi ñátum di bukap, dúniyaay uye nápurulo. Aamu agabuntenu oo bukinab bajakaab nápurumulo. ⁴⁸ Anoosani ammi di dúniyaay nababaj eniil nan eniiley yati anau atuukimi ñátum di bukap. Anoosani ammi di bukinab bajakaab nababaj eniil nan eniiley yati anau ápurumul di bukinab bajakaab. ⁴⁹ Nan man wulaal uwoliaami di búyesoorab bati anau atuukimi ñátum di bukap, ootaale eŋar uga-laal poop búyesoorab bati anau ápurulomi di bukinab bajakaab. ⁵⁰ Kutiom, ínje eem di ereguul tén, mati eniil di fúsím leesinoolen sinaamoor di jáyiaj jati Atijamit. síyabul bulaañab bati bukinab bajakaab, ban wakañoemi letuŋoolen wooken wákañoeriitumi. ⁵¹ Jíyeten! Ínje eem di ereguul malegenam mayofoaam ume man Atijamit arajenumi bee di wulaal. Wulaal

búrom ootutaal ecet, bare búromolaal siniilolaal pansiwuloor. ⁵² pankaan nan kamoyenak di kajikerak, nampi kábiilak kúlamukaak kulitumi. Kábiilak pankulit, nampi kuriibaak kacetumi kúyitenulimi ban leekuceturer inki, ban wulaal búrom núbookulooraal. ⁵³ Siniilas soololaal saatumi ecet ban di siput pánsibookuloori bee di siniilas saatut ecet mba saatut eput. ⁵⁴ Ban nampi mo'omu mubajomi, siniilolaal saatumi ecet ban di siput pánsibookuloori bee di siniilas saatut ecet mba saatut eput, furimaf fati Atijamit panfukaan malegen: "Ecetey eka-jenikajen, kaŋoolenak kúlirooliroor." ⁵⁵ "Wáay ecetey, kaŋoolenak kooli kookei? Wáay ecetey, kánkumak kati katafak kooli kookei?" ⁵⁶ Ecetey ebabaj kánkumak kati katafak kooliyo kápurumul di majakut, ban majakut mubabaj kánkumak koolimo kápurumul di sílingaas. ⁵⁷ Bare usalaal Atijamit man asenemi kaŋoolenak kápurumul Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau. ⁵⁸ Kutiom kan imaŋumi, jijuum líŋ bare takum jigoroor. Jirulen di burokab bati Akiiyaau. Mati jimammanj wanoosani wan jikaane mati oo woo ubabaj fúkaw.

16 Iñeme mati kúceenak kan jiciikumi di letaraay nimammanj kasanken bee mati baleebab man jiramben bukanak kati Atijamit kammi Yúdea. Muyuul joote ekaan nan man íjaatikenumi bee di kuriibaak kati kujojak kammi Galatia man kukaan eeno. ² Fula'a fútiyaaraf fati funoomoofunoom, anoosani aate kápuren sígodi anen kapan kaaku di wan abajemi di burokab boola man asen kawulak uke. Takum akob bee nampi íriiŋulomi mbi kiti joone bee kajojen baleeb síñakon. ³ Nampi íriiŋumi, paniciik siletara sati káyiisenak bee mati kuriiba kan jimukeniimi jiseniil fujuumaf fati kájeetumak baleebab bati sígodaas bee di Yerusalem. ⁴ Kaanjaat jajak di muyuul man ijaw di kuki-la, kama panujawoor síñakon. ⁵ Panibil ijukuul nampi ípurumulomi kapanak kati Makedonia, mati nisosof bee kájawum kapanak kati Makedonia. ⁶ Ban timaa panilako di muyuul mba ŋoolenŋoolen man ilako hani di nanan nati ñonkañ, banjaat jinoolen jiboñom mam-bi jirambenom man irulen di ejaay ban eetumi. ⁷ Ínje imaŋut bee ejukuul iñeme nan emmi di ewuujeŋ. Nimammanj panilaañ man ilako di muyuul piyo, súumu-jaat di Atijamit. ⁸ Bare panilako taate di ésukey yati Efes bee nampi karuukenak kati káaningak kati Pentekosut kúriiŋumi. ⁹ Mati babaj buruŋ báamak búwambulowambulo bee mati burok bákalaae ban di bubaj fúkaw, handeneen nibabaj kulatoora kajuupoe. ¹⁰ Nampi Timoti áriiŋuluumi, mbi jiwalenool jak takumbi baj waje'e bee kagaalenool. Oo oomu bo burokab bati Akiiyaau, nan ínje. ¹¹ Moo kammi takum jimaŋ man an aheelenool. Bare jiyiireenool di kásu-umaay man aŋoolen áriiŋulom baabe. Oo neem di ekobey di kuriiboool kutiolaal bukaaku. ¹² Mati atio-laal Apolo, nilawoolaw máamak manteeer mbi ajaw bujukoor di muyuul di kuriiba kutiolaal bukaaku, bare lee

emaŋey yoola man ajawubo iñeme. Panabil nampi abajenumi. ¹³Jíkaanum, ban jjuum líŋ di wan jifiummi. Jipeeto ban di jíliŋ. ¹⁴Wanoosani wan jikaanemi, di jikaanuwo ñátum di kamaŋak. ¹⁵Kutiom, jimammanj mati Sitefan di bukanak kati bajamab boola koo kubilumi kukaan kuriibaak kútiyaarak di kapanak kati Akaia, koo di kúkoil wan kuŋoolenumi kukaan burokab bee mati bukanak kati Atijamit. ¹⁶Nilawuulaw máamak mbi jisen kúkouul bee di kurunga kaanomi nan kukila ban di jikaan mákonam bee di karokemi máamak di muyuul. ¹⁷Sitefan, Forotunato di Akaiko, ebiley yooliil efintenanfinten búyegetom. Mati koo kuŋaŋŋar fujuumaf fooluul bee karambenom. ¹⁸Kukaanankan súa-

mom nan man kukaanuumi eeno. Bukanak kaanomi mo'omu muyuul jooto kálebien. ¹⁹Kuriibaak kati kujojak baabe di kapanak kati Asia kooku di esaafuul. Akula di Pirisika, di poop kuriibaak kati fujojaf fammi sísin-doil, buke búrom kooku di esaafuul máamak di Akiyaau anaamoorolaal. ²⁰Kutiolaal kuriibaak búrom kúsaafuluul. Jisaafoor kasaafoor kásuume ñaj. ²¹Ínje Paul eem di eciik kasaafak uke ñátum di kañenak kúmboom. ²²Kaanjaat an abajut kamaŋ bee di Akiiyaau, an akila anumi. Akiiyaolaal, mbi ubil! ²³Emitey ekaan majakam mati Akiiyaau Yensa móomi di muyuul. ²⁴Kamaŋak kúmboom mbi kulako di muyuul búrom di Apakenaau Áamakau Yensa. Amen.

takumbi ikaanuul man jibaj mátaaŋi, bare mbi ikaanuul man jílaul man imañuumi eeno. ⁵ Bare ampi anoosani arembenammi bugaal bee di aamu, akila agaalenut ínje bare kati fujojaf nagaalene wuuj. Ínje isankene mo'omu mati imañut bee kagaalen an. ⁶ Re-ooreoor di mo'omu mati anau ume aanumi kajuupoe kati fujojaf kugamenoogamen ban di kúpurenool mati kakurak. ⁷ Nanan une jooto kabonketool ban di jiña-bool búsusool, takumbi alaañ bálamuk mbi áñoole-naati ajuum. ⁸ Ínje nilawuulaw man jíyiisenool lanken kamaŋak kooluul tíen. ⁹ Ínje niciikuuciik letaraay ekila mati nimammaŋ man ijuk buu jooto ejuum líŋ di ekob wan íjaatikenuumi. ¹⁰ An muyuul jibonketumi wan akammi, ínje poop panibonketool. Ban nampi ibonketoomi, wanoosani wan ceenjumi panibonketuwo. Nikankaan mo ñátum di fujuumaf fati Apakenaau Áamakau bee mati wampi wajakuumi, ¹¹ takumbi kánkumak kati Seetaanaay kufaŋ man kugooyenolaal. Mati numanjaamanj waa Seetaanaay esofumi bee ekaan di wulaal. ¹² Nampi ijawulomi bee di ésukey yati Turaad man íriinjen furimaf fajakaaf fati Apakenaau Áamakau, Akiiyaau nasenansen buruŋ bówambuloe. ¹³ Bare uwosom ujunjuum mati atiolaal ariiba Tiito áriinjuulo'oorutubo kápurumul di muyuul. Ñaa nukatoorumi bukanak kati bo ban nijawumi bee di mofam mati Makedonia. ¹⁴ Kasalak kooku di Atijamit! Atijamit ákaanolimi bukanak kasofimi koola ban nárungolimi ujawoor di karuukenak mati kaŋoolenak kati Apakenaau Áamakau. Atijamit poop nárambenliramben man ufeten fumanjaf mati Apakenaau Áamakau bee banoosani. Fumanjaf fukila fukankaan nan kaput kati mumelam maputemi súum. ¹⁵ Mati wúli nukankaan nan kaputak kásuumaak kan Apakenaau Áamakau asenumi bee di Atijamit. Kaputak uke kajukimi kunaa-mut bee di kaatumi epakey di poop kaatumi éjimey. ¹⁶ Bee di kaatumi éjimey kaput kásuumut kúnjareuumi ecetey, bare bee di kaatumi epakey kaput kásuume kúnjareuumi eronjey. ¹⁷ Wúli ukaanut nan bukan kuceen kajuupoe káriinjenemi furimaf fati Atijamit ban kukankaan múbajuma sígodi. Bare mati Atijamit násenolisen, wúli úriinjenufomi di malegenam di fujuumaf fati Yensa Apakenaau Áamakau. Mati numammanj Atijamit áboñulolimi jícilool jooju di wúli.

3 Mante kama mo'omu room inki usalooro? Mba wúli, kankaan nan bukaaku, cenceeŋ man ubaj siletara sati kasal mati kúko'oli bee di muyuul mba kápurumul di muyuul. ² Muyuul di kúkouul eenomi siletaraas sóololi sati káyiisenak, waciikimi di sísigiruul, manteer anoosani aliiken man amanj. ³ Ban joonosoono nan letara kápurumul di Apakenaau Áamakau bee di wúli man úriinjenuyo. Letara yan umanje éciikumuti ñátum di úciikuma, bare ñátum di Búyegetab bati Atijamit aronjaau. Eciikuti di kúlankiin kalempi bare eciikiciik di sísigiras sati bukanak. ⁴ Wúli

uregumi mo'omu tíen mati nufiunfium di Atijamit kápurumul di Apakenaau Áamakau. ⁵ Wúli ubajut bakoŋ man ureg mati nukankaan burokab ube ñátum di kúko'oli. Bare Atijamit ákaanolimi man uŋoolen ukammo. ⁶ Atijamit ákaanolimi man uŋoolen ukaan kurokaak kati kasofoor kunkul, kaanut baciike bammi di sílingaas bare kápurumul di Búyegetab Bátienaab banjarulomi eronjey. ⁷ Sílingaas sati Muusa siciikiciik di kúlankiin kalempimi soo síjeetumemi bee di ecetey, bare sisenisen di maŋwuŋam nan toonjumi bukanak kati Isirael kuŋoolenut kujiker buulab bati Muusa mati bukaanekaan ñiliñil, handeneen mawuŋam man mommi di kagumbulak. ⁸ Mante ootutaal emañ mawuŋam mafaŋjumi man múkalaae nampi Búyegetab Bátienaab busenolaami eronjey? ⁹ Kaanjaat kasofoorak kafanlenaak kájeetumeuumi ecetey, koo kúriinjuuloriin di mawuŋam, kama ñaa mawuŋam mati kasofoorak kunkulak kakaaneolaami man ujoonaal di Atijamit, mante lee mufaŋ man muwuŋe. ¹⁰ Malegen, kasofoorak kunkulak kubabaj fúkaw manteer Sílingaas sati Muusa takum sibaj mawuŋam. ¹¹ Mati sílingaas sasenimi ñátum mawuŋam maatumi kagumbuloak. Bare mawuŋam mati kasofoorak kunkulak mufaŋe kákala, mati mawuŋam mooliko leemugumbulorer. ¹² Mati wulaal ubajaami fúgolumaf faanomi mo'omu, nootaale ebaj kapeeto. ¹³ Wúli kaanut nan Muusa, aŋarumi fúbuur áyin buulool takumbi bukanak kati Isirael kujuk mawuŋam man moote ebaney jaj. ¹⁴ Bare úyegetaw wati bukanak usasay, mati fúbuuraf fákonaf foofu bo bee funakaf fati jaat nampi kuliikumi kasofoorak kafanlenaak. Mati kápurumul di Apakenaau Áamakau fúbuuraf foote kápureni. ¹⁵ Malegen, hani bee jaat nampi anoosani aliiikumi sílingaas sati Muusa, fúbuur fukila fúyineyin di úyegetiil. ¹⁶ Bare nampi anoosani átiwoore bee di Akiiyaau, fúbuuraf fukila pánfupureni. ¹⁷ Íñeme, Akiiyaau oo eenomi Búyegetab Bátienaab, ban Búyegetab Bátienaab bati Akiiyaau bommi, boo kafeloak kommi. ¹⁸ Wulaal búromolaal kan wuulaw úyinitimi di fúbuur man oomaami éyiisowo mawuŋam mákonam mati Akiiyaau. Nan man Búyegetab Bátienaab bati Akiiyaau bukaanolaami ufaŋaal man uyesooraal di Akiiyaau.

4 Mati kápurumul káboteniak kati Atijamit, násenolimi burokab ube, wúli létupur to. ² Mati wúli nualalat mukaanaam mayofimi mati kapuñak káamak koolimo. Úbunteriit anoosani mba útiteriit furimaf fati Atijamit. Atijamit ceb namammanj mati wúli nuregereg malegenam ceb, man bukaaku mbi tíeniil mati kukila pankuŋoolen kúfiumoli. ³ Bare handeneen furimaf fajakaaf foololaal fan úriinjenumi, foo fuyofiyofoo bee di bukanak kaatumi kakañoak ceb. ⁴ Seetaanaay, emitey yarungumi dúniyaay uye, érimenumi úyegetaw wati káyinenuumi. Takum kuŋoolen kujuk mawuŋam mati furimaf fajakaaf mati mákalaam mati

Apakenaau Áamakau. ⁵ Wúli ulet di káriinjenuul mati kúko'oli. Bare núriinriinjen mati Yensa Apakenaau Áamakau nan Akiyaau. Wan uregumi mati kúko'oli woo eenomi wúli kumiiceeluul mati wan Yensa akammi di wúli. ⁶ Mati Atijamit oo ammi, "Mawuŋam muwuŋen di érimey," Atijamit ákonau ákaanolimi mawuŋam moola man muwuŋen di sísigiroli, man áŋarulolimi man úlaul mati mawuŋam moola muwuŋenumi di buulab bati Yensa Apakenaau Áamakau. ⁷ Bare wúli noonosoono nan múruum dán kawulak uke kuyofimi. Kánkumak kalegenak kúpulumulopurum di Atijamit lee di wúli. ⁸ Numingenimingen di bugaal banoosani, bare unakasuti, umanjut waa noote ekaan, bare létupururer to. ⁹ Wúli núsuu-tukenisuutuken, bare ájmutoli. Kútekolitek kubet máamak bare uceturerut. ¹⁰ Banoosani nuje'e wúli nujuudoojuudoor di síniiloli ecetey yan Yensa acetumi, manteer eronjey yan Yensa aroŋenumi mbi ejuki poop di síniiloli. ¹¹ Mati Yensa, wúli karoŋumi búrom nanoosani Atijamit ásenolimi bee mo di búyikab bati ecetey kammojaat manteer eronjey yati Yensa mbi ejuki di síniiloli. ¹² Mati mo'omu wúli nujuudoojuudoor di ecetey, bare pánerjaruluul eronjey yati bándoozey. ¹³ Furimaf fati Atijamit di fommi, "Ínje nifiunfium, ban moo kammi nisanken." Wúli poop nufiunfium, ban moo kammi nusanken. ¹⁴ Wúli numammanj mati Atijamit, ayitenumi Yensa Apakenaau Áamakau, oo poop pánayitenuloli di Yensa ban wúli di muyuul pánajeetumolaal bee di bújonlenool. ¹⁵ Mo'omu búrom mukaanikaan bee mati muyuul. Ban nan man majakam mati Atijamit múriinumi bukan kufañ man kujuupoe, kama ñaa bukan kafañumi man kujuupoe kusal Atijamit. Ban mo'omu pammusen kálebien kufañ man kúkalaae bee di Atijamit. ¹⁶ Létupururer to. Handeneen siniilas sóololi soosu di ecet jayiinkun jayiinkun. Bare úyegetoli woo man úliŋeni hani bee iñeme. ¹⁷ Mati bugaalab bóololi bahiiliaab ban ubajeñaa kájeetumoli mawuŋam máamakam mati bándoozey, moo mufañe man múkalaae bugaalab ube. ¹⁸ Moo kammi, wúli újikereriit, wan jícilaj jijukemi, bare wan jíjukeriitumi. Mati wan jícilaj jijukemi iñeme, woo bee ewuuj, bare wan jíjukeriitumi woo bee bándoozey.

5 Mati wulaal numanjaamanj mati siniilolaal sikankaan nan síguut san ootaale ecin dó di dúniyaay uye. Bare síguutas sikila numanjaamanj mati Atijamit panasenolaal anoosani tan aate ecin. Tan tikila letikaan tan tati tateepi ñátum di kañenak kati an, bare tootu di bukinab bajakaab. ² Malegen di anoosani baabe di dúniyaay oomu di éliil, ban namammanj máamak man akaano tan tati bukinab bajakaab nan kaloa kunkul. ³ Numammanj bee kakaano to nan kaloa kunkul takumbi an alako búliŋet. ⁴ Nan ucinooraami di síguutas use sikankaan bugaal báamak, ban núliil. Bare kaanutumo mati numammanj bee épur di siniilas

use saatumi ecetey. Mati numammanj bee kakaanoal tan tati bukinab bajakaab mambi siniil saatumi ecetey simeri ñátum di eronjey yati bándoozey. ⁵ Atijamit di fúko'ool ajuumenolaami fujuumaf ufe, nasenolaasen Búyegetab Bátienaab boola man áyiisenolaami tien mati panakammo. ⁶ Moo kaane nógolumaalegolum, handeneen wulaal numanjaamanj mati nan oomaami di siniilas use núloiaaloi di Akiyaau. ⁷ Moo kaane let wan ujukaale bare wan ufiumaami, úgolumaami di wo nújawumaalemi. ⁸ Nubajaabaj fúgolum fátiene, ban panfaŋ man súmolaal man ukataal siniilas soololaal baabe mambi ulakoal sísindo'olaal di Akiyaau. ⁹ Moo kammi manteer wulaal bukooke baabe mba baaba, wakilumi fúkaaf woo eenomi ekaaney wan Akiyaau yeoomi. ¹⁰ Mati wulaal búrom anoosani aate ejuum di bújonlenab bati Apakenaau Áamakau man agameni. Wulaal búrom anoosani panayab wan ceenumi riiboor di wanoosani wan akammi di eniiley di eronjey yoola baabe di dúniyaay, wajake mba wajakut. ¹¹ Mati wulaal numanjaamanj waa eenomi kákolí Akiyaau, ban nuraagalaaleraagal bee kábuntoorul bukaaku. Atijamit namammanj tien wúli bukan kúmanum, ban níngolumi mati jimammanj poop di úyegetuul wúli bukan kúmanum. ¹² Ulet di katebenooro úbandoli bee di muyuul inki. Bare wúli numammanj man kumeruul kubaak mati wúli, nampi jommi di kajoanutumi di katebenelenoorumi mati man bukaaku kuwoonooremi mati bukoo. ¹³ Kaanjaat wulaal bukan kakaayene kagono, moo búrom titoorolaal di Atijamit. Bare kaanjaat úyegetoli ujunjuum cek, moo bee mati muyuul. ¹⁴ Kamaŋak kati Apakenaau Áamakau kúrungoli. Nubabaj káyinen mati ákon nácetuncetum bee mati anoosani, moo búromolaal poop ucetaale. ¹⁵ Ban Yensa malegen nácetuncetum bee mati anoosani. Nácetuncetum manteer karoŋumi takumbi kúroŋum bee mati kúkoil, bare bee mati acetumi ban náyitenuli bee di eronjey bee mati kukila. ¹⁶ Moo kammi, kápurum iñeme takum ujiker an ñátum di fujuumaf foola. Handeneen noo mati di mo'omu mákonam nujikeraami Akiyaau eeno, bare iñeme ujikerutaalool mo. ¹⁷ Moo kammi, anoosani ammi di Apakenaau Áamakau, an akila batuuke bunkul, mafanlenaam mujajaw man munkulam mubil. ¹⁸ Uru búrom di Atijamit jáwumulomi, asukenumi bapaalaayab boololaal di fúko'ool kápurumul di wan Apakenaau Áamakau akammi. Ban nasenolaami burokab bati ekaaney kasukenak bapaalaayab titoorey yati oo di bukanak. ¹⁹ Mati Atijamit ammi di Apakenaau Áamakau, asukenumi bapaalaayab di kati dúniyaay man kubaj kásuumaay di fúko'ool, bajikerut bakaaneriil majakut. Bare nábilenolimi kurimak kati kasukenak kati bapaalaayab. ²⁰ Moo kammi wúli nubofiiboñ man usanken mati Apakenaau Áamakau, kankaan nan Atijamit di fúko'ool ammi di elawuul mambi jíyenten kápurumul di wúli. Wúli

bukooku di elawuul máamak mati Apakenaau Áamakau, jikat man Atijamit asuken bapaalaayab booluul di fúko'ool. ²¹ Apakenaau Áamakau akaanderut majakut. Bare mati wulaal Atijamit akammi Apakenaau Áamakau man anaamoor di majakutolaal manteer akila mbi anjoolen akaanolaal unaamoor di majoonam mati Atijamit.

6 Wúli bukooku karokoor di Atijamit, wúli bukooku di elawuul kayabumi majakam mati Atijamit takum jikammo méé. ² Mati naane, "Nanan nan iriinjumi nijamijam, ban nirambenimi di funakaf fati epakey" Yénten, iñeme eenomi nanan nikila nírinđiinj. Iñeme eenomi funakaf fati epakey. ³ Wúli umanjut man an ajuk kabet di búrokoli, moo kammi nuliliik takum ukaan waate ebet an. ⁴ Bare, di wanoosani wan ukammi, núyiisenooroyiisenooro mati wúli legen kuroka kati Atijamit. Wúli numuutemmuuten handeneen ulakomi di bugaal báamak, mátaańie, di búyik. ⁵ Wúli nutekitek, nukulimi dán bukanak kukuleimi, núbukomi di káguuloor. Nurorok máamak burok bawuuje kúko'oli di kámooriaati mba kacaaret. ⁶ Bare núyiisenooroyiisenooro mati wúli legen kuroka kati Atijamit ñátum di úyeget wátiene di fumanj, kamuuten di ekaan jak. Ñátum di kánkumak kati Búyegetab Bátienaab di kamanj kalegen, ⁷ di káriinjen kalegenak, di kánkumak kati Atijamit. Wúli nubabaj majoonam nan mútiikumaoli di kańen kúrid bee mati katiiken di kańen kumay bee mati kapaken. ⁸ Manteer wúli úlebi-eni mba úlebienuiti, usaleni mba úsalenuiti, nusankensanken malegenam handeneen bukanak kúsofolisof nan bukan kagaajooremi. ⁹ Umanjout di bukaaku, bare di muyuul numanjomanjo tíen. Wúli bukan kakaayene ucet, bare hani bee iñeme nurondonj. Bukanak kútekolitek bare uceturerut, ubujireruti. ¹⁰ Handeneen núboteniboteni, nulakoelako di kamaayoor. Wúli bukan nan bukan kaleke, bare nukankaan kajuupoe man kubaj fubaj. Wúli poop bukan nan kaakenut waaf, bare nookennooken wanoosani. ¹¹ Kúpaalumom, muyuul kati Korint! Wúli nusankensanken láulo ban sísigiroli síwambulowambulo bee di muyuul. ¹² Kaanut mati sísigiroli silee di muyuul, bare muyuul sísigiruul sileemi di wúli. ¹³ Ínje neem di kasankenuul nan kuńoolom iñeme. Jíwambul úyegetuul bee di wúli. ¹⁴ Jitey bukanak kan umanje káyinenutumi di Apakenaau Áamakau. Mati bukan kajoone di kajoanut, buu koote kapaalaay eeno? Érimey di mawunjam buu soote kapaalaay eeno? ¹⁵ Yensa Apakenaau Áamakau di See-taanaay bapaalaay baano buu boote kalako titoorii? Mba áyinena di áyinenutumi, waa koote kapaalaay titoorii? ¹⁶ Fukobaf fáńiiaaf fati Atijamit waa sipaalaay di sínaati? Mati wulaal eenomi fukobaf fáńiiaaf fati Atijamit aronjaau nan man Atijamit ammi, "Ínje eete ecin di bukoo, ban nujawoor di bukoo tiroorii, Ínje eete eekaan Atijamit ooliiil, ban bukoo koote eekaan bukanak

kúmboom. ¹⁷ Moo kammi jípur di bukoo, ban di jípaju-looro di bukoo, Akiiyaau aregumi. Takum jigor waaf wasikoe, ban ínje eete kawalenuul jak. ¹⁸ Ínje eete eekaan ampauul, ban muyuul joote eekaan kuńoolom kúniine di kunaare, Akiiyaau ati Kánkum moo naregumi eeno.

7 Kúpaalumom, mati nubajaabaj báligab ube, mbi utiluloaal di wanoosani wasiko'olaami kapanookapan di siniilolaal mba úyegetolaal. Moo kaane, nuse-naal kúko'olaal búrom bee di Atijamit mati núlebienolaalebien. ² Jíwambul úyegetuul bee di wúli. Bajut an uloe di farool, bajut an ukaane kóji, ban bajut poop an uguuńe. ³ Ínje iregut mo'omu bee káfirenuul. Bare nan man iregumi no'ona, mati muyuul jooju di sísigiroli, manteer nucetaal mba nurońaal tákon. ⁴ Nibabaj fúgolum fáamak di muyuul, nitebenteben ubandom máamak mati muyuul! Muyuul jíńabumi búsusom máamak. Jikaanankaan súmom handeneen nan wúli ulakomi di bugaalab. ⁵ Hani nan úriinjumi Makedonia, wúli ubajut kayookulo, ban nubabaj bugaal banaamut kapanookapan. Nubabaj mulobaay di kúlatooroli kati téeney yati fujojaf, ban di kákoliak di úyegetoli. ⁶ Bare Atijamit, ańabemi úsusaw wati kammi di bugaalab, moo mákonam, nakammi nan abońulomi Tiito bee di wúli. ⁷ Ban lee ebiley yoola cebuyo éńabolimi, bare poop wan áregolimi buu jíńaboomi búsusool man bufinto eeno. Náregolireg man jiraanoammi, man jibajumi káboteni, di poop man jisofammi jak eeno. Moo kaane ínje di fań man súumaam máamak iñeme. ⁸ Handeneen yémuuyem di letaraay ekila yan isenu-umińaa. Kaanutom kapotoj iñeme mati yo (handeneen nipotojeempotoj mati yo), mati nimammanj tíen letaraay yo'oyu eekaanuukaan úsusuul úboli, handeneen nanan nátemie ceb. ⁹ Ínje iñeme súmansuum, lee mati man ikaanuumi úsusuul úboli. Lee mati kariak kukila bare mati kariak kukaanuumi man jítiwoor jikat bálamuk majakutuul. Kariak kan jibajumi moo Atijamit akaanuumi man jibaj, ban di jibilumi jimanj mati wúli ukaanutuul wákojie. ¹⁰ Nan Atijamit akaanuumi man jibaj kariak karambenuumi jítiwoor jikat bálamuk majakutuul moo panjipak, ñaa takum jibaj síwoonoor sajakut mati moo. Bare kati dúniyaay uye kukaanuumi man jibaj kariak, koo kuńoolerńoolen kukaan bukanak man kújim. ¹¹ Jijiker wan Atijamit akaanuumi man jibaj kariak. Muyuul jimammanj máamak bee káyisen mati muyuul bukan kakaanut hani waaf. Riuuri ban goruugor. Jilinliim bee ejuk mati majoonam mujuumenijumen. Jíyiisenyiisen mati muyuul jikonkoonj máamak di mukaanaam ume. ¹² Handeneen man iciikumi bee di muyuul, ikaanut bee mati kataaken alomi mba an álu-soomi. Bare niciikuuciik, manteer Atijamit mbi áyiisuul man jísofolimi jak eeno. ¹³ Moo kaane wúli núlińenil-injen máamak. Lee mati wúli úlińeni ceb, ban poop súmolisuum man ujuk man jirambenimi Tiito man

búyegetool bufinto. ¹⁴ Nitebenteben sileekas bee di oo mati muyuul, bare muyuul jípurut di ínje. Wúli nanoosani nusankeneusanken malegenam bee di muyuul, moo mákonam, katebenak kati sileekas kan ukaanemi bee di Tiito kúyiisenyiisen malegen. ¹⁵ Ban Tiito nafaŋ man áyiisenuumi kamaŋak koola, náyiisenuumi kamaŋak nan awooloemi man jisofoomi jak eeno búrom, man jiwalenoomi ñátum di kálebien káamak. ¹⁶ Ínje súmansuum máamak iñeme mati nibabaj fúgolum fáriiŋe ñaj di muyuul.

8 Kutiom, wúli numammanj man jimanj mati majakam mati Atijamit máyiisenimi bee di kuriibaak kati kujojak kammi Makedonia. ² Handeneen man kújawumumi di búyinkoor báamak bati bugaal, kásu-umaak kooliil kúkalaakalaa man kusen kawul kákalaae kápurumul di úsusiil, handeneen man kulekumiña. ³ Paniŋoolen íyiisen mati kusenesen wan kuŋoolenumi kusen, hani wawuujutomi. Kápurumulo di kamaŋak kooliil. ⁴ Kúlawolilaw máamak man ukatiil kucaab di kawulak kápurumul di úyegetiil man kuramben bukanak kati Atijamit kammi Yúdea. ⁵ Kukankan wuuŋ wan úgolumeenumi, mútiyaaram kusensen kúkoilil bee di Akiyaau, púrutomi bee di wúli poop, nan man Atijamit amaŋiimi man kukaan. ⁶ Moo kaane wúli nulawumi máamak Tiito, atooŋumi burokab ube kabiño di fúciitumaf, akila aate karulen di karambenuul man jifabel burokab bukila búbutoab bati kamaŋak. ⁷ Nan man kareesuul kúsummi di wanoosani wan ubajumi, kafium, kasanken, fumanj, fuuñ fati emañ di kamaŋak kan jibajumi bee di wúli. Muyuul kareesuul kúsummi di burokab ube bati kamaŋak. ⁸ Eenut jooto ekammo ñátum di kamingen. Bare ínje ereguul buu bukaaku kubajumi fuuñ fati emañ karamben. Ínje oomu di kámeelo kamaŋak kooluul manteer kalegen. ⁹ Jimamanj tíen majakam mati Akiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau. Handeneen nakankan abaja bare mati di bálamukab booluul nabilumi akaan aleke, mbi jikaan kubaja kápurumul di balekerab boola. ¹⁰ Di mo'omu, kagamenak kúmbom bee di muyuul kooke. Jifabel iñeme wan jitoonjumi sunken. Mati muyuul eenomi kútiyaarak katoonjumi, lee ekaaney ceb bare mati jimammanj mo. ¹¹ Iñeme muyuul jooto karulen man jifabel di wan jitoonjumi. Jibaj fuuñ fati emañ bee kafabel wo nan man jisofuwomi noo, ban jisen kápurumul di wan jibajumi iñeme. ¹² Kaanjaat jibabaj fuuñ fati emañ man jisen, Atijamit namammanj man jisen kápurumul di wan jibajumi, kaanut kápurumul di wan jibajutumi. ¹³ Eenut búrookaab booluul mbi bufañ bati bukaaku, neene mbi jikaan jire'en cererer. ¹⁴ Tan oomaaña iñeme jibabaj juup panjiŋoolen jirambeniil. Niceen pankuŋoolen kurambenuul wan jiceeŋumi, mbi poopuul anoosani abaj wan ceenjumi. ¹⁵ Nan man ciikimi, "Ajojenumi juup ábajeriit warinoe di oo. Man ajojenumi jayiinkun, panabaj yaj. ¹⁶ Bare kasalak kooku di Ati-

jamit, akammi di ésigirey yati Tiito man asen ka-cookoorak kajakaak kákonak kan ubajaaña. ¹⁷ Mati lee Tiito amaŋumi man ukaanaal wan ulawaoomi, bare reoreoor búyegetool man bumaŋumi máamak, poop man busofe bee ebil bee di muyuul. ¹⁸ Di oo wúli kooku di éboñuluul atiolaal ariiba aceen. Akila an ajamoe máamak di fujoŋaf fanoosani titoorey yati kujojak mati káriiŋenak kati furimaf fajakaaf. ¹⁹ Reoorut to, bukanak kati kujojak kumukemmuken ariibaau ume man kujawoor bee karamben burokab ube bati kamaŋak. Ñátum di bo wúli núlebenleben Atijamit di fúko'ool, ban núyiisen kamaŋak koololi bee karamben. ²⁰ Wúli umaŋut mbi káreesoli kukaño mati man ootumi esofey kawulak uke káriiŋaak. ²¹ Wan umaŋumi woo eenomi ekaaney wajoonaaw lee di kapanak kati Akiyaau ceb bare di poop kapanak kati bukanak. ²² Ban di bukoo wúli poop kooku bo éboñuley atiolaal ariiba aceen, an úmeelomi moola tíen ban náyiisenoliyiisen emañey yoola yáamak bee karamben di mukaana majuupoe. Iñeme nafaŋ man amaŋe karamben mati ká-golumak koola kan abajumi di muyuul. ²³ Mati Tiito, oo arokoorom, an urokemi di ínje bee karambenuul. Mati kutiolaal kuriiba bukaaku kugabaak kaboñimi di oo, jáwumulojawum di kareesak kati kujojak ban bee kálebienak Apakenaau Áamakau. ²⁴ Moo kammi mbi jíyiisen kamaŋak kooluul bee di kukila, mambi bukanak kati kujojak kujukuko tíen ban di kumanj wau kaane nutebenumi úbandoli mati muyuul.

9 Ceenjutom man íciikuul mati kawulak uke kan jiwonoorumi bee eseney bukanak kati Atijamit kammi Yúdea. ² Mati nijujuk man jimaŋumi máamak eeno bee karamben, ban nitebenumi ubandom mati muyuul bee di kupaalolaal kuriibaak kati Makedonia. Nirereg mati muyuul kuriibaak kammi Akaia jijonjoorumi bee karamben kabiño sunken. Fuuñuul fati kamaŋ ewul fugorengoren kajuupoe di kukila bee etooŋ karambenak. ³ Bare ínje oomu éboñuluul kutiolaal kuriibaak buke, manteer katebenolaal uband mati muyuul takumbi kukaan ñaañaña di mukaanaam mo'ome. Bare, nan man eenumi, panjiŋonjoor di baleebab booluul nan man ireguumi. ⁴ Manoosani, kaanjaat bukaaku kápurumulomi Makedonia koote ebil di ínje, biyok kujuk mati jijonjoorut di baleebab booluul nan man ínje ilobiimi eeno, pánkaanoli kapuñ, ban muyuul poop panjiŋuño. ⁵ Moo kammi ínje nisosof mati cenceeŋ man ilaw máamak Tiito di kutiolaal kuriibaak buke man kulo fáculom, man kurambenuul jijonjoor kawulak kan jíligumi. Pankujonjoori nampi íriiŋubomi, takumbi kaan kawul kati kamingen bare mbi kaan kawul kati sísigiruul. ⁶ Wakilumi fúkaaf woo eenomi uwe: awaña anoosani alukumi jayiinkun, panajal jayiinkun. Bare awañaau alukumi juup, panajal juup poop. ⁷ Anoosani aate eleeb nan man búyegetool busofumi eeno, takum ríiŋaati di ésigiirool mba takumbi kaan

kamingen. Mati Atijamit namammaŋ awulemi di búyegetool báwambuloe. ⁸ Ban Atijamit naŋoolenŋoolen asenuul kawul kanoosani kajuupoe mambi jibaj yaj di wanoosani ban mambi jicookoori di wajuupoe bee mati burok bajake banoosani. ⁹ Nan man ciikimi, “Asenemi juup di ésigirool bee di kalekumi, majoonam moola pammucin bee bándoorey.” ¹⁰ Asenemi etuukal kuwañaak ban naseneiil mbúur bee mati furiaf fooliil. Oo poop panasenuul etuukal yan jiceenŋumi ban panaliilenuyo panjibaj muria majake kápurumul di wasenimi juup di sísigiruul. ¹¹ Panakaanuul man jibaj fubaj juup di wanoosani yaj biyok jifaŋ man jinoolene jiwul. Ñaa bukan kajuupoe pankusal Atijamit mati kawulak kooluul kan jiyabumi kápurumul di wúli. ¹² Mati burokab ube ban jikammi lee kawulak bee di bukanak kati Atijamit wan kuceenŋumi ceb, bare poop bukaanekaan man bukanak kusál máamak Atijamit. ¹³ Muyuul jíyiisenyiisen kúkouul ñátum di burokab ube, pámbujeetum kálebienak di kasalak bee di Atijamit. Jifiummi furimaf fajakaaf mati Apakenaau Áamakau, ban jisosofufo ñátum di karambenoorak kápurumul di sísigiruul di bukanak kati Atijamit di anoosani. ¹⁴ Íñeme bukooku di elawuul Atijamit, ban poop kuraanouuraano, mati majakam máriiŋaam mati Atijamit man áyiisenolimi kápurumul di muyuul. ¹⁵ Kasalak kooku di Atijamit mati kawulak koola kan umanje letuŋoolen usankenaal.

10 Ínje Paul di fúko’om eem di elawuul. Ínje nilawuulaw ñátum di kawalenoor di kajinlen kan Apakenaau Áamakau abajumi. Handeneen kuceen di muyuul kuregumi mati ínje an ákoofie nan ujuudooraami, bare ínje nibilumi ipeeto nan úloiyoorami ceb. ² Bukaaku koone wúli kágorooroli kuriibooriiboor di mukaanaam mati dúniyaay uye. Moo kaane nampi íriiŋubomi, panikaan táaŋi di bukan kukila. ³ Malegen wúli bukan ceb nucincin di dúniyaay uye, bare ulee di futiik faanomi nan man bukanak kati dúniyaay kukaanemi eeno. ⁴ Mútiikumaam man utiikumi di móro, moo lee mati dúniyaay uye. Bare mútiikumaam mati Atijamit mabajumi kánkum káamak bee kakajen jaj kánkumak kan kúlatooroli. ⁵ Ñátum di mútiikumaam mukila wúli nukajenkajen kañakoorak kati kumanjaak katebenelenooremi koo kúfirenemi bukanak emanjey yati Atijamit. Ñátum di mútiikumaam ume, wúli nuŋoolenŋoolen kawoonoor kajakut kanookani kati bukanak, ban uliikiteniil man kujamoor di Apakenaau Áamakau. ⁶ Ban nampi jijamoomi tien, panutek anoosani alatumi ejamool. ⁷ Jijiker wammi fáculuul. Kaanjaat anoosani ágolumumi mati oo ati Apakenaau Áamakau. Mbi jikaanool man awoleenooro, mati wúli poop kati Apakenaau Áamakau nan kukila. ⁸ Ínje letipuñorer, handeneen nifaŋ man itebenooro síleekom mati fujuumaf fan Akiiyaau ásenolimi. Fujuumaf fukila foo bee kálinen kafiumak kooluul, lee

kakajenuko. ⁹ Takum jijikerom nan ínje an amanje kakoolenuul ñátum di siletaraas súmboom. ¹⁰ Bukaaku koone, “Paul siletaraas soola sítaaŋitaañi ban sibabaj kánkum, bare nan ujuudooraami akila nálaamolaamo, ban kurimak koola kubajut fúkaw.” ¹¹ Bukanak kukila kasankenemi mo’omu koote kálaul tien mati bajut búpajuloor di wan uciikulomi di siletara wúli balee to di wan ootumi ekaan wúli bamaaterab di muyuul. ¹² Wúli letupuun bee karekelen kúko’oli di bukaaku kasofooromi bukan kateboe. Bare kukila kágotete, di karekelenoor kúkoil, kubajut kálaul. ¹³ Bare ootutaal katebenooro síleekolaal wuujuuto mati fujuumaf fan ubajut. Bare panutebenooro ceb mati burokab ban Atijamit ájuumenolimi man ukaan, ban muyuul eenomi kapan kaaku kati burokab bukila. ¹⁴ Wúli di kúko’oli letuteben síleekoli wuujuuto. Ban wúli umondumi újeetumuluul furimaf fajakaaf mati Apakenaau Áamakau. ¹⁵ Wúli letuteben síleekoli mati burokab ban bukaaku kurokumi. Bare núgolungolum mati kafiumak kooluul pánkukalaa ban mati burokab bóololi titooruul panfaŋ man búkalaae. ¹⁶ Mambi úriiŋen furimaf fajakaaf bee di mof múbuto man jílingoorumi, ban aleemi di burok. Leebaj kúceenŋ di kapan kati ai noom di burok. ¹⁷ Bare furimaf fati Atijamit di fommi, “Ampi amanjumi katebenelenoor aate katebenelenoor mati wan Akiiyaau akammi ceb.” ¹⁸ Mati let anau asaloroemi oo abaje kasal, bare anau an Akiiyaau asalumi oo abajemi kasalak.

11 Nimammaŋ muyuul mbi jimooten di ínje handeneen man ígotetumi jayiinkun. Jibonket jimooten. ² Nibabaj búlat di muyuul ñátum di búlatab bati Atijamit fúko’ool. Mati níliguulig nan ámajira amanjutumi ániine bee di ániine ákon, oo eenomi Apakenaau Áamakau. ³ Bare níkolikoli mati nan man eyelaay ebuntoorumi Hawa, kawoonoorak kooluul pánkujimenuul man jikat kamaŋak kalegenak di káliroraak kooluul bee di Apakenaau Áamakau. ⁴ Mati an aceen abilujaat man áriiŋen mati Yensa ábuto ban náriiŋen mati akaanutumi Yensa an úriiŋenuumi, mba nuyab búyeget búbuto kápurumul di anau an jiyabumi, mba jiyabujaat furimaf fajakaaf fanaamutumi kápurumul di anau an jiyabumi, muyuul súmuusuum man jisenooro kúkouul bee di oo. ⁵ Ínje isofut mati man ifaŋumi man itiitie kan joonemi kúriiŋenaak buke káamakak kooluul. ⁶ Malegen, ekooñey yati kasaneknak yoo ikooñut, mba ilee di fumanjaf. Bare nanoosani numanjenuumanjen mati malegenam máriiŋaam. ⁷ Nampi íriiŋenumi furimaf fajakaaf fati Atijamit baceenŋutuul hani jikopori. Ínje niwalenooromi mambi jílebieni. Mante moo nikajenkajen? ⁸ Nigunguun kujoj kaaku ñátum di eyabey baleebab booliil bee ekaan burokab bee mati muyuul. ⁹ Nan ilakoeenumi di muyuul, eekenut hani waaf, bare igaalenut an man arambenom. Mati kutiolaal kuriiba bukaaku kápurumulomi

Makedonia di kújeetumulo wan iceenjumi. Ínje igaaletuul man jirambenom noo, ban poop letigaal-enderuul. ¹⁰ Nan man malegenam mati Yensa mammi di ínje, letiyoolo jáng kateben sileekom di upanaw búrom wati Akaia búrom wo. ¹¹ Wau? Mante ínje imanjuuul? Atijamit namammanj mati nimanjuumanj! ¹² Panirulen di ekaan wan eem di ekaaney íñeme, takum kúriijenaak kuceen mbi kúaaamakalenoor di eregey man wúli úrokum moo kúrokum. ¹³ Kúniinaak kukila kaanomi mo'omu kukaanut kúriijena kulegen, koo kúriijenaak kubuntaak, kagaajooremi mati burokab booliil ban di kukaanalenoor nan kúriijena kalegen kati Apakenaau Áamakau. ¹⁴ Bare laañutom bo, mati hani Seetaanaay di fúkouyo kakaanalenooro nan maleeka yati mawuñ. ¹⁵ Laañutom bo, ñaa, kaanjaat kuriibaak kooliyo kakaanalenoor nan kuroka kajoone. Di múlamukaam mooliil pankubaj wan kuñese-mi. ¹⁶ Panilaañ ireguul tñen, takumbi an asof mati ínje égot. Bare kaanjaat panjisof eeno mo, mbi inoolen ibaj jasiinkun katebenelenoor. ¹⁷ (Wan isankenumi íñeme, kaanut wan Akiiyaau amanjumi man isanken. Di mukaanaam man itebenenoooreña nisanpensanken nan égot. ¹⁸ Bare mati bukan kajuupoe bukooku di katebenelenoor nan man bukanak kati dúniyaay kukaanemi eeno, ínje poop panitebenelenoor!) ¹⁹ Muyuul di kúkouul kasofooromi jilinjilinjiloo máamak, joote kamuuten di sígot! ²⁰ Muyuul jimootenemuuten di anoosani akaanuumi kumiiceelool, mba nároogenuumi, mba naguuñuumi, mba násafaatiuumi di waaf, mba atancuumi di karabak kooluul. ²¹ Nipuñopuño man ireguul mati wúli úliñut máamak bee ekammo! Bare wanoosani an apuune man atebenenoor di wo, ínje asankeneña nan égot, ínje niñoolenñoolen poop itebenenoor. ²² Mante kukila Kúhibur? Ínje poop moo. Mante kukila Kuisirael? Ínje poop moo. Mante kukila úwolorumaw wati Iburehima? Ínje poop moo. ²³ Mante kukila kuroka kati Apakenaau Áamakau? Ínje oomu di kasanken nan égot bare ínje ifañe man ikaane aroka! Ínje ifañe man iroke wuuj kukila, ínje ifañe man ilakoeene dán bukanak kukuleimi wuuj kukila, ínje ifañe man ibaje kútek wuuj kukila, ínje ifañe man ilofe ecetey wuuj kukila. ²⁴ Kúyahuudak kusofansof ñooni futok ban kasofaookasofa kunageannag ñátum di esankil yati kabañ ñákon rinoe bukan kugaba. ²⁵ Kúroomanak kunagannag ñátum di sigol bee ñooni ñáfeegiir. Kulatoorom di kuleebammi sikooba ñákon. Busaanaab di busayumi di ínje ñooni ñáfeegiir. Di fuk di balay ínje oomu ró di mumelam narende. ²⁶ Di ejaay yúmboom kajaaburuñak ñajuupoe nibabaj bugaalab, ninokennoken di búyiik di kal, kúkuu, bukanom, Kakaanutumi Kúyahuudak, síbuk sáamak, banjaan, fal fáamak di kuriiba kubunta. ²⁷ Nilakolako di burok di bugaal báamak, kámooriom kúsummut, nicaarecaaret, baraanab di busofom, ñameeñe íbajeriit furi, ñonkañ

ñisofeansof mati mutugenam. ²⁸ Uru búrom balee to, nibabaj bugaalab funakoofunak bati buu kujajak kombomi eeno. ²⁹ Nampi bukaaku kúlaamomi, ínje poop nílaamoelaamo. Nampi bukaaku kulomi di majakut, di riom matatat. ³⁰ Kaanjaat neete katebenelenoor, panitebenelenoor mati pambaj wáyisenumi man ílaamomi eeno. ³¹ Atijamit, oo eenomi Ampaau ati Akiiyaolaal Yensa, panasali bee bándooorey, namammanj mati ígaajooreriit. ³² Nan ilakomi Damasukos, anifaanau ati bo di nanan nati áyiau Areta ajuumenumi kupooya di kúlamutak kati bo, man kusofom to. ³³ Bare di kúyuunammi di katekel kápurumul di étoofeney man ípakumumi di kañeniil.

12 Ínje eete kateben sileekom, handeneen ibajut waaf di mo, bare nirulen kasanken mati Akiiyaau náyiisenanyiisen waaf nan sáaut man ijuk di poop nakaanammi man imanj wayofoe di ésigirom. ² Simit uñen di sibakiir bálamuk, nimammanj ariiba aceen ati Apakenaau Áamakau nanariñar bee di bukinab bajakaab búfeegintenab. Ínje imanjut manteer funkool fujé'e mba yuutool eje'e, Atijamit amanje ceb. ³ Ban nimammanj mati ániinaau umu nanariñar bee bukinab bajakaab, manteer di funkool fujé'e mba yuutool eje'e, ínje imanjut bare Atijamit amanje ceb. ⁴ Ban najanjam kurim kuceen kan anoolenut areg. ⁵ Mati ániinaau ume panitebenooro, mati ínje d fúko'om letitebenooro, rino di kálaamoak kúmboom. ⁶ Handeneen nimammanj bee katebenelenoor, letikaan égot di ekammo, mati malegenam ceb nirege. Bare letitebenelenoor, mati ínje imanjut an aceen asofaam tan ínje íriiñut di wan ajammi di wan ajukumi di ínje. ⁷ Handeneen man iyabumi wayofoaaw wáfasulooriammi di Atijamit. Ínje nibabaj kayak di eniilom, koo eenomi aboña ati Seetaanaay, man agaalenom takum itebenenoor. ⁸ Ñooni ñáfeegiir nilalaw Atijamit mati mo'ome man ápurenuko di ínje. ⁹ Bare Atijamit nalaañenammi, "Majakam múmboom muyajiyaj, mati kánkumak kúmboom mbi kujuki kúliroor di bálaamorerab booli." Panfanj man súume man iteben sileekom mati kálaamoak kúmboom, mbi kánkumak kati Apakenaau Áamakau mbi kulako di ínje. ¹⁰ Mati bálamukab bati Apakenaau Áamakau, súmansuum di kálaamo, kajel, bugaal, kásuutuken, mba búyiik. Mati nan ílaamoemi, noo nílijeni. ¹¹ Nikankan égot! Bare muyuul jimingenammi man ikammo. Muyuul joote eciik kurim kati káyisisen mati ínje. Ínje lee waaf bare kúriijenaak kan jommi kúriijenaak kooluul kúkooyumutom. ¹² Nan ilakomi di muyuul, níyiisenuuyiisen tñen káyisisenak kanoosani kareguumi mati ínje áriijena alegen áboñulimi kápurumul di Atijamit di fúko'ool. Mati nimuutemuuten ikaan káyisisen titooruul di kumanjum kajuupoe, di wajamurerutimi, di mukaanaam máamakam máriiñumi síwoonor. ¹³ Ñaa waaf wákon wan ikaanutumi di muyuul, woo nikankan wo di kujajo-

jak kaaku. Woo eenomi igaalenutuul. Kaanutumojaat mbi jibonketom. ¹⁴ Iñeme ínje nijonjoojonjoo bee ebil bujukoor di muyuul inki ñaa kákamun kúfeeginten. Ban letigaalenuul hani waaf, mati ilee di kariiben wan ubajumi, bare muyuul di kúkouul ceb niriibene. Kuñi-ilak kúkuumeneriit kuwolaiil, bare kuwolaiil kúku-umeneiimi. ¹⁵ Súumansuum man ikaan wanoosani wan ibajumi bee karambenuul. Mante panjimaṅom jayiinkun mati man imañuuñaa máamak? ¹⁶ Kuceen di muyuul pankumaṅ mati igaalenutuul. Bare bee iñeme kuceen kusosof mati nikonkooñ ban nibuntooruul man ibaj waaf. ¹⁷ Bare buuma? Mante kan íboñuluumi kuguuñuuguuñ? ¹⁸ Ínje nilalaw máamak Tiito man ajaw, ban niboñool di atiolaal ariiba aceen síñakon. Mante room kama Tiito naguñuuguuñ? Mante room kama wulaal úrokumutaal ñátum di Búyegetab Bátien-aab bákonab? Mante room kama wulaal útaagulutaal kátaagulak kákonak? ¹⁹ Timaa jisosof wúli nusankensanken uru búrom mati kapooyooro? Moo leti. Wúli nurereg mati ure nan kuroka kati Apakenaau Áamakau, ban wúli numammanj mati Atijamit oomu di káyenten. Kúpaalumom, wanoosani wan ukammi, woo búrom wajake di muyuul. ²⁰ Mati níkolikoli nampi íri-iñubomi takum ítookuluul di wan isofutumi panjikaanuwo, ban muyuul poop leejijukom di wo. Ínje níkolikoli kuceen di muyuul man kulako kañoosoorak mba kalatoorak mba féenaaf titoorey, mba kabotoorak di eloey fácul, mba kasuulenoor, mba káyisenoor kupooñ, mba kájamoorati. ²¹ Ínje níkolikoli nampi ilaañumi íriiñubomi inki, Atijamit úmboom mbi awalenom joc fáculuul, ban ínje mbi kaanom búlok mati kajuupoe di muyuul kakammi majakut ban kútii-woorut kukat bálamuk majakutiil mati noo, masikomi, di kaseeket di kániine'et, di kayenet. 'et, di kayenet.

13 Nanan une eenomi kákamunom kúfeeginten, éjawuley yúmboom bee di muyuul. Furimaf fati Atijamit di fommi, "Anoosani ampi kútibumi di ekaan majakut, malegenam pambimujuumeni ñátum di ematey yati bukan kugaba mba kúfeegiir." ² Nigame-neengamen kalakomi ekaaney majakut di poop

bukaaku búrom nan oomueenumi di kákamunom kugabuntenak. Ínje níloiuluoi, bare iñeme panilaañ iga-meniil nan man ikaaneenumi. Nampi ilaañumi íriiñubomanan une, leejipak di kakurak. ³ Mati jimammanj bee emanjey manteer legen ínje di fúredimpaf fati Apakenaau Áamakau nísankenumemi. Nampi akuruumi panjijoon tul, akila álaamoeriit, bare pánayiisenuul kánkumak koola di titooruul. ⁴ Handeneen nánlanlaam nan kufaanenoomi di ébaarey yati búpinab, iñeme narondoṅ ñátum di kánkumak kati Atijamit. Wulaal poop núlaamoaalaamo di oo nan man Apakenaau Áamakau álaameenumi eeno. Bare panuroṅaal di oo ñátum di kánkumak kati Atijamit, nan man Apakenaau Áamakau akammi eeno. ⁵ Jíningulooro man jijuk manteer jooju di esofey kafiumak kooluul. Jímeelo'ooro. Tíenuutien muyuul jijujuk mati Yensa Apakenaau Áamakau oomu di muyuul? Leejaat jilolo páam kámeeloak uke. ⁶ Nígolungolum mati panjiñes man jimanj wúli ulout páam. ⁷ Kúlawak kóololi bee di Atijamit takumbi jikaan majakut. Wúli ulawut mo'ome mbi úyiisen bukanak kukila mati wúli nuṅoolenṅoolen ujaw fácul, bare mambi jikaan joon, handeneen wúli nukankaan nan bukan kaloe páam. ⁸ Mati wúli uṅoolenut ukaan wan siriiboortumi di malegenam, bare malegenam ceb. ⁹ Handeneen núlaamolaamo, wúli súumeolisuum mati muyuul jílinliṅ. Wúli wan ulawemi woo eenomi muyuul mbi jifañuto. ¹⁰ Ínje oomu di eciikuul uru bala'a íriiñubomi. Kammojaat ínje oomu di kágolum mati letikaan táañiuul nampi íriiñubomi. Mati nimammanj ekaaney burokab di fujuumaf fan Akiiyaau asenammi man íliñenuul, bare lee kakajenuul. ¹¹ Kutiom, jikatooraal bee niceen! Jisofoor jak ban jíyenten wan ilawumi, jimaṅoor, jilako di kásuumaay titooruul, ban kamaṅak di kásuumaay kati Atijamit pánkoomi di muyuul ¹² Jisaafoor kasaafóor kásuume ñaj. ¹³ Bukanak kati Atijamit kammi baabe kúsaafuluul búrom. ¹⁴ Emitey ekaan majakam mati Akiiyaau Yensa Apakenaau Áamakau, di kamaṅak kati Atijamit, ban ba-paalaayab bati Búyegetab Bátien-aab pámboomi di muyuul búrom.

GALATIA

1 Ínje Paul, áriiñena ati Yensa, emmi di eciik letaraay uye. Kayoonj kuceen kati bukan mba kati fujuumaf fati ansansan, kumukenuutom man ikammo, bare kati Yensa Apakenaau Áamakau di Atijamit Ampaau, ayitenumi Yensa di kacetumi. 2 Ínje di kuriiba búrom nunampoonampoor man úboñul kasaafak bee di muyuul búrom kammi di kukobak kati Galatia. 3 Emitey ekaan Atijamit Ampaau di Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau majakam mooliil di kásu-umaayak kooliil. 4 Apakenaau Áamakau oo asenooromi fúko'ool nan búsimen mati majakutolaal mambi apakenolaal di dúniyaay uye yajakutey yan oomaamiñaa, nan man Ampaolaal Atijamit amañumi eeno. 5 Usalaal Atijamit bee bándoozey. Amen. 6 Wáaloanwaalo mati épurey yooluul di Atijamit yan, awonkuumi ñátum di majakam mati Apakenaau Áamakau ban di jilaañ jisoful furim fuceen. 7 Malegen furimaf fuceenaf foo karees ceb fubaje. Babaj bukan kuceen kálaamenuul takumbi úyegetuul usof úlaul mati malegenam mati Apakenaau Áamakau. 8 Bare anoosani, handeneen wúli mba maleeka yápurulo di bukinab bajakaab, man ériiñenuul furim fúbuto fanaamutumi di fan úriiñenuumi, Atijamit mbi anum an akila mba maleeka ekila. 9 Nan man uregeenuumi noo eeno, ban panilaañumi isanken mo. Kaanjaat nan babaj an aceen aam di káriiñenuul furim fúbuto fanaamut di fan wúli úriiñenuumi, mbi anumi bee di sambunas sáceteriitumi. 10 Mante ínje kúcilak kati bukanak neem di eñesey mba mante kati Atijamit? Mante ínje eem di ekaan man bukanak súumiil ceb? Ikammojaat hani bee iñeme letikaaneen amiiceel ati Yensa. 11 Kutiom, ínje eete ekaan man tíenuul mati furimaf fajakaaf fan íriiñenuumi kaanut furim fati an. 12 Mati furimaf fukila an asenutom fo ban poop an aliikitenutomufo, bare Yensa Apakenaau Áamakau asenammiifo. 13 Mati muyuul búrom bajut ajamut man eenomi noo eeno nan ilakomi di buruñab bati Kúyahuudak. Nikammi man kúsuutukenumi kati fujojaf fati Yensa eeno ñátum di kamingen ban hani niliikeenliik bee kakajeniil. 14 Kafiumak kúmboom di buruñab bati Kúyahuudak, di kubilumi kúkalaa manteer kuwuj kati kupaalom búrom kan uremi ban nibabaj fuuñ fati emañ man iraagal wan iñoolenumi búrom bee kariiben mukaanaam mati kufannaaniñolaal. 15 Bare Atijamit ápapulammi kabiñoo nan atuukammi, ban nawonkam-

mi iyiiñ ñátum di majakam moola. 16 Súumoosuum man áyiisenammi Añiilau oola, mambi iñoolen íriiñen furimaf fajakaaf mati oo bee di Kakaanutumi Kúyahuudak. Iceenjut an man aregom waa neete ekaan. 17 Ijawut bee Yerusalem bee ejuk kúriiñenaak bukaaku kamondammi, bare bajoonene taac bee Arabia mbi inki ilaañumi íbookoul bee Damasukos. 18 Bajumi simit sífeegiir, mbi kiti ijawumi bee Yerusalem bee bujukoor di Peter. Boo nilakomi wáriiñe kunak bútinken. 19 Benento, úkamboorut hani ákon di kúriiñena bukaaku leejaat Yankuba, Akiiyaolaal atiool. 20 (Wan emmi di eciikuuley, titoorom di Atijamit lee fugaajoor!) 21 Nan púrutomi, niwuujumi bee di upanaw wati Siria di Kílikia. 22 Nanan nikila kuriibaak kati kujojok kammi Yúdeá kuyahoorutom jícil. 23 Koo mo'omu kujame di kureg, "Ansi ásuutukenolaami iñeme inki oo ammi di káriiñenak kafiumak ko'oku kansi araagalumi bee kakajen." 24 Koo búrom di kulaañenumi Atijamit kasalak mati mákalaam moola mati ínje.

2 Nan laañumi wuj simit uñen di sibakiir ínje di Banaabas nulaañumi inki bee Yerusalem. Tiito oo poop síñakon nujawoore. 2 Ujukujaat ínje ejaay bee bo, kankaan nan Atijamit náyiisenanyiisen man ijaw (bare nan íriiñubomi nujukoorumi di kurungaak kati fujojaf síceboli, ban nimañumi man kúlaul) furimaf fajakaaf fan íriiñenumi buku Kakaanutumi Kúyahuudak. Wan iteyutomi woo emmi takumbi waaf wóololi uwuujoor man burokab búmboom bulaañ bálamuk. Kammojaat pankaanom burok bati méé. 3 Tiito di fúko'ool arokoorom, hani man akaanumi Ágirik, an afafarenutool man atampi. 4 Bare mati kúyinaak kubuntaak di kubuuylumi kúnokenul títooroli di kúmeelo ban di kujuk kafeloak kammi di Apakenaau Áamakau Yensa. Di kumañumi kámingenoli nan kumiiceel man uriiben sílingaas sati Kúyahuudak. 5 Bare usenutiil buruñ hani jasiinkun. Numammanj bee epooy malegenam mati furimaf fajakaaf mati muyuul. 6 Kurunga kuceen di fujojaf kusosof mati koo kubabaj fúkaw. (Bare ínje butumom bulee bo bukei eenomi bukoo mati Atijamit ápapuleriit.) Hani ákon di buku kubenenut to kurim bee di wan íriiñeniimi. 7 Kujujuk mati Atijamit nasenansen fujuumaf man íriiñen furimaf fajakaaf foola Kakaanutumi Kúyahuudak, nan man asenumi Peter man áriiñen Kúyahuudak. 8 (mati Atijamit ammi károcketumak Peter bee di Kúyahuudak oo ákonau ammi károcketumak ínje

bee di Kakaanutumi Kúyahuudak). ⁹ Ban Yankuba, Peter, di Yohan kan eenomi kukankaan nan sí sagumaas sapebumi fujojaf fati kuriibaak. Nan kurungaak uke kujukumi mati Atijamit nasenansen kánkumak kati ekaaney burokab bukila, koo búrom di kúkaanolimi kurokooiil, Banaabas di ínje. Nujamoorumi mákon mati wúli panujaw úriinjen furimaf fajakaaf ban Kakaanutumi Kúyahuudak kommi man kukila kujaw kúriinenufo ban Kúyahuudak kommi. ¹⁰ Wan kumanjumi éregoli woo eenomi takumbi újim karambenak kalekaak. Ban mo'omu poop mulakolako di búyegetom. ¹¹ Bare nan Peter áriinulomi Antiok, niñoosooñoos bujuudoor, mati wan alakoeenumi ekaaney woo jakut jáng. ¹² Mati nalakoeenlako furi dákon di kúyinena Kakaanutumi Kúyahuudak, nan kuceen kan Yankuba aboñulomi kúriinulomi ceb, nayitomi galab apum ápajulo di bukoo, mati nákolikoli kúyinaak Kúyahuudak kukila katampimi. ¹³ Kúyina Kúyahuudak karinobomi koo poop di kukammi mamisam nan akila. Hani Banaabas di fúko'ool anjoolenut apak di ekaaney mo'omu. ¹⁴ Bare nan ijukumi mati kulet di kariiben malegenam mati furimaf fajakaaf, niwonkumi man eenumi Peter di bújonleniil, "Au akammi Áyahuud di kawoliak, ukaanjaat nan au ukaanut Áyahuud. Ñaa kama buu panujoolen umingen Kakaanutumi Kúyahuudak man kukaan nan man Kúyahuudak kukaanemi eeno?" ¹⁵ Wulaal di kuko'olaal Kúyahuudak fák di kawoliak, ukaanutaal kukaana majakut nan Kakaanutumi Kúyahuud. ¹⁶ Bare numanjaa-manj mati Atijamit ásoferiit an nan ajoone mati nariibenriiben wan sílingaas siceenjumi, bare di kafiumak di Yensa Apakenaau Áamakau. Wulaal poop nubajaal kafiumak di Apakenaau Áamakau Yensa koo kukammi man Atijamit asofolaal nan bukan kajoone, bare lee mati kariibenak sílingaas. Mati Atijamit ásoferiit hani an ákon ajoone ñátum di ekaaney wan sílingaas siceenjumi ¹⁷ Nan wulaal Kúyahuudak ulakaami eñesey buruñ bampi Atijamit asofolaal nan bukan kajoone ñátum di kasofoor di Apakenaau Áamakau, man ujukaami wulaal poop kukaana majakut nan Kakaanutumi Kúyahuudak. Mante mo'omu múyiisenolaami mati Apakenaau Áamakau akaanolaami man ukaanaal majakut? A'a, lee mo! ¹⁸ Bare sílingaas sati noo san ikaatenumi kafiumak iban nilaañ íjarul so igalo, ikammojaat níyiisenooroyiisenooro áyuura ati so. ¹⁹ Mati ínje, sílingaas di fúkouso sikaanankaan man ícetum di so ban sibajut kánkum di ínje, manteer mbi ibaj eronj di Atijamit. ²⁰ Kankaan nan ínje di Apakenaau Áamakau kufaanjenufo man ícet di ébaarey yati búpinab, lee ínje di fúko'om eem man ironje bare Apakenaau Áamakau aam man aronje ríin di ínje. Eronj yan emmi di íñeme ñátum di kafiumak di Añiilau ati Atijamit, amanjammi manteer asen eronj yoola bee mati ínje. ²¹ Ínje ilatut kabeten majakam mati Atijamit. Kaaanjaat

an Atijamit panasofool nan ajoone mati akila nariibenriiben wan sílingaas siceenjumi, moo kama ecetey yati Yensa ekankaan ñaañaaña.

3 Muyuul, kati Galatia kañuloutuña! Asaay ai arokuul? Mati noo nireguureg tien buu Yensa Apakenaau Áamakau afaanjenimi di ébaarey yati búpinab nan wan kúciluul kujuke. ² Jikatom man iceenjuul wákon pat! Mante jiyabuloyab Búyegetab Bátienaab mati jiriibenriiben wan sílingaas sati Muusa siceenjumi? Mba mante jiyabuloyab bo mati jifiunfium furimaf fajakaaf? ³ Muyuul kañuloutuña! Muyuul katoonjumi di eronj yunkuley ñátum di Búyegetab Bátienaab, buu kaane di jimañ inki bee kágolum di kánkumak kooluul? ⁴ Waa kama bugaalab booluul mbi kaan ñaañaaña? Bare isofutumo! ⁵ Atijamit áboñeuumi Búyegetab Bátienaab boola bee di muyuul, nalaañ akaan wajaamurerutimi titooruul mati jiriibenriiben wan sílingaas sati Muusa siceenjumi? Mba mante mati jijanjam di kafiumak mati wan jijammi furimaf fajakaaf mati Yensa Apakenaau Áamakau. ⁶ Moo mákonam eem di Iburehima, furimaf fati Atijamit foone, "Iburehima nanennen kafiumak koola di Atijamit, mati kafiumak kukila Atijamit nasofoomi an ajoone." ⁷ Panjijuk mati kafiummi di Atijamit, koo eenomi kuñiilak kalegenak kati Iburehima. ⁸ Furimaf fati Atijamit fúregaaliregaali mati Atijamit beebi esof Kakaanutumi Kúyahuudak nan bukan kajoone mati kafiumak kooliil kukila. Moo kaane Atijamit náligumi Iburehima furimaf fajakaaf ufe naanoomi, "Bukanak kati dúniyaay búrom pankubaj kásuumaay ñátum di bálamukab booli." ⁹ Bee mo jaat, kanenumi kafiumak kooliil di Atijamit, nan man Iburehima aneneenukomi, bukoo pankuyab kásuumaay kákonak kan Iburehima ayabeenumi no'ona kápurul di Atijamit. ¹⁰ Mati anoosani anajomi sílingaas oo nanuminum. Mati ciikiciik, "Bunumab bati Atijamit boobu di an añoosumi kariibenak waciikimi búrom di búkaay yati sílingaas." ¹¹ Fiitolaafiit mati Atijamit asofut an ajoone mati nariibenriiben sílingaas. Mati furimaf fati Atijamit foone, "Anau an Atijamit asofoomi ajoone aate káronj di kafiumak koola." ¹² Bare sílingaas sírudoorut waaf di kafiumak. Mati furimaf fati Atijamit foone, "Ampi akammi wan sílingaas siceenjumi, eronj yoola too yommi." ¹³ Bare Yensa napakenolaapaken di bunumab ban sílingaas sooteenumi ekaan man uyabaal, nan Yensa acetumi di ébaarey yati búpinab. Mati ciikiciik, "Anoosani afaanjenimi di ébaar, oo bunumab bati Atijamit boobu di an akila" ¹⁴ Wakilumi mo'omu woo eenomi kásuumaayak kan Atijamit áligeenumi Iburehima koote ériin Kakaanutumi Kúyahuudak kápurumul burokab bati Apakenaau Áamakau Yensa, mambi uyabaal ñátum di kafiumak Búyegetab Bátienaab báligeenimi no'ona. ¹⁵ Kutiom, eenojaat bukan kugaba kukokenjaat furim ban di kujuumenufo an ábuto letanjoolen abil ápurenufo to mba

nabenento waaf. ¹⁶ Atijamit nálilig Iburehima di búwolorumab boola aban. Furimaf fati Atijamit foonut, “Di úwolorum,” wan eenomi wawuuje bákón. Bare foone, “Di búwolorumab booli,” ban eenomi bákón, oo eenomi Apakenaau Áamakau. ¹⁷ Wan iman̄jumi bee eregey woo eenomi, mati Atijamit najuumeneenu-umen kasofoorak titoorey yati oo di Iburehima ban náligeenumi mati panakaanuko. Sílingaas san Atijamit ápurenulomi simit siceme sibakiir di kabanán di uñen fácul. Hani moo sílingaas siñoolenut sípuren kasofoorak di bálígab bukila. ¹⁸ Kaanjaat wan Atijamit áligumi bee esen bukanool mati kuriibenriiben sílingaas, kama ñaa ceen̄jut man asenuwo mati bálígab boola. Moo manoosani, naseneensen wo’owu Iburehima mati Atijamit bálígab boola. ¹⁹ Kama ñaa élingaay yoo bee mati waa? Nasensenuyo mati bee káyiisen waa eenomi majakut, ban élingaay ekila paneroketumi bee mo nan funak fan búwolorumab bati Iburehima búriiñumi, bee di oo Atijamit áligeenumi. Atijamit asenumi élingaay yoola simaleeka esenumi Muusa an eenomi atitoora. ²⁰ Ujamujaat atitoora lee ákon ceb, bare Atijamit eenomi Atijamit ákon pat. ²¹ Mante kama élingaay di bálígab bati Atijamit ejamoorut? Lee mo jáng! Mati kaaneenjaat élinga esenisen yan̄oolenumi ekaan man an aron̄, Atijamit panasofeen akila nan an ajoone ñátum di kariibenakuyo. ²² Bare furimaf fati Atijamit foone mati kánkumak kati majakutam kúroroog kati dúniyaay búrom. Buruñ buceen bulet bampi uyab wan Atijamit áligeenumi leejaat káyinén di Yensa Apakenaau Áamakau. ²³ Noo kafiumak uke báriiñoorulout, sílingaas silitenolaaliten rap ñátum di kájaatikenak kooliso bee mo nampi ubajaami kafiumak. ²⁴ Man kammi, sílingaas soo sikankaan nan aliiikitenolaal afaan bee nampi Apakenaau Áamakau ajawulomi, mambi Atijamit asofolaal bukan kajoone ñátum kafiumak. ²⁵ Bare iñeme kafiumak kubajobajo, ceen̄jut kariiben sílingaas nan aliiikitenolaal afaan. ²⁶ Mati Apakenaau Áamakau Yensa muyuul búrom kuñiilak kati Atijamit kápurumul di kafiumak. ²⁷ Mati anoosani átiigulenimi di kareesak kati Yensa Apakenaau Áamakau, moo náyiisenyiisen mati oo di Yensa kákonak, nukaanokaano Apakenaau Áamakau nan oo kaloa káamak. ²⁸ Moo kaane, bajut kápajuloor umu Áyahuud mba Akaanut Áyahuud, bajut umu amiiceel mba akaanut amiiceel, bajut umu ániine mba anaare, kápajuloor kulet titooruul kammi di Apakenaau Áamakau Yensa. ²⁹ Kaanjaat muyuul kati Apakenaau Áamakau, moo emmi muyuul úwolorum wati Iburehima. Muyuul bukan kaate eyab wan Atijamit áligeenumi.

4 Wan ilakomi ereguuley woowe. Nan kammi añi-ilau aatumi beebi en̄jarey yati fubajaf fati ampaool, mati natiititiiti bajut wan kukatoore di amiiceel, hani man kammi oo akile fubajaf búrom. ² Bee jaat oo oomu di kaakoomi di kan kujuumenumi bee kajiker

fubajool bee nanan nampi ampaool ajuumenumi mbi an̄jarufo níriiñumi. ³ Moo mákonam di wulaal poop. Noo wulaal bukan nan ukaaneenaami di fañiilaetaf foololaal, wulaal ukaaneenaami kumiiceel kánkumak kati mukaanaam mati dúniyaay búrom. ⁴ Bare nan nanan níriiñumi, Atijamit naboñulolaami Añoolool. Oo awolimi di aseek, ban awolimi di sílingaas, ⁵ mambi apaken kariibenumi sílingaas, mambi uyabaal fujumaf fati ekaan Atijamit kuñoolool. ⁶ Mati muyuul kuñiilak kati Atijamit iñeme, Atijamit naboñulolaaboñ Búyegetab Bátienaab bati Añoolool bee di sísigirolaal, di buciulo, “Ampaom! Ampaom!” ⁷ Moo kaane, muyuul jikaanut kumiiceel bare kuñoolool, ukaanjaat añoolool, au an̄jara ati bulaañab ban Atijamit áligumi. ⁸ Nan jiman̄jeenutumi Atijamit, muyuul kukaaneenumi di famiiceelaetaf simit sati urees ceb bare sibajout. ⁹ Bare iñeme di jibilumi jiman̄j Atijamit, mba Atijamit nabilumi aman̄j muyuul. Buu jin̄oolene jilaañ bee kamiiceelaet kánkumak kati mukaanaam mati dúniyaay uye. Mante jimamman̄ ekaan kumiiceelak kooliko inki? ¹⁰ Muyuul jiraagaleraagal bee ekaan man mooluul músum Atijamit ñátum di kálebienak kati kunak kuceen, di muleen̄ muceen, di kéel kuceen, di simit siceen. ¹¹ Há! Ínje níkolikoli mati kama burokab búmboom di muyuul fúko’om nigaalene méé. ¹² Kutiom, ínje nilawuulaw wey man jibonket jibil jinaam di ínje, nan ínje man ibilumi inaaam di muyuul. Bajut wan jikajene bee di ínje. ¹³ Wakilumi mútiyaaram ínje káriiñenuulak furimaf fajakaaf fati Apakenaau Áamakau mati ínje noo di kásumut. ¹⁴ Handeneen kásumutom kukila kuyinkuul man jin̄ooleneene jijiiipom mba jilatam, bare jikaanutumo! Di jiwalenammi jak nan ínje maleeka yati Atijamit, mba nan ínje Yensa Apakenaau Áamakau di fúko’ool. ¹⁵ Noo muyuul kásuumaak kanokeneenumi di sísigiruul iñeme kookei? Ínje noo fiitanfiit mati eeneenjaat jin̄ooleneene, pájilookuleen kúciluul jisenom. ¹⁶ Waa yan̄ nilanlaañ ikaan eyen di eñeru yooluul, mati ínje oomu ereguuley malegenam? ¹⁷ Bukanak kukila bukooku karaagale bee égaawuluul bee di kukila, bare wakilumi koo ekaaney mo’omu di úyegetiil ujakut. Wanoosani búrom wan kuman̄jumi ekaanuul man jilatam, mambi jilaañ jiman̄jiil. ¹⁸ Bee iñee kankaan waaf walegen jisofujaat di úyegetuul bee ekaan wajake, handeneen nan ileemi di muyuul. ¹⁹ Kuñoolom! Ínje man nokoorammi di muyuul eeno kankaan nan aseek ammi di kawalen búrooko inki, jariey yákoney nemmi di yo bee mati muyuul bee nampi jinokoorumi di Yensa Apakenaau Áamakau. ²⁰ Paniman̄jeen kalako di muyuul, moo letisankeneen táli, mati búyegetom bugagaal mati muyuul. ²¹ Kama jiregom, bukaaku di muyuul kaman̄jumi man kulako di búroogumab bati sílingaas bee jaat. Mante kumaman̄j wan sílingaas siregumi? ²² Mati ciikiciik Iburehima kuñiil kúniine kugaba nabaje. Ákon iñaayool ami-

iceel, aamu iñaayool let amiiceel. ²³ Añiilau ati amiiceelau oo nawoliwol nan bukanak búrom, bare añiilau aamu ati aseekau akaanutumi amiiceel, oo nawoliwol kápulumul di báligab. ²⁴ Furimaf ufe fukankaan nan kúreg. Kuseekak buke kukankaan býiisenum bati kasofoorak kugabaak wan Atijamit akammi di bukanool. Hajara, aseekau amiiceelau, nakankaan býiisenum bati kasofoorak kan Atijamit ajuumentumi di fúlankinaf fati Sinai. Anosani awolimi di fiilaf foola oo amiiceel. ²⁵ Hajara býiisenumab bati fúlankinaf fati Sinai fammi Arabia. Oo býiisenumab bati Yerusalem yati jaat, mati oo di kuñoolool di famiiceelaet. ²⁶ Bare Sirah, akaanutumi amiiceel, oo eenomi býiisenumab bati Yerusalem yammi bukinab bajakaab. Oo akammi iñaayolaal! ²⁷ Mati ciikiciik, "Maayoor, au aseekau amanjutumi fufaan. Rigoor búrigoor bati kamaayoor, handeneen man ubajurerutumi añiil! Mati aseekau an ataool asofutumi di waaf panafanen kuñiil an ataool asofumi jak." ²⁸ Kutiom, muyuul eenomi kuñiilak kan Atijamit áligeneenumi nan Siyaaka. ²⁹ Di kunakak ko'oka añiilau awolimi nan bukanak búrom násuutukeneenumi añiilau awolimi di Búyegetab Bátienaab. Mo'omu mubajomi bee iñeme. ³⁰ Bare furimaf fati Atijamit waa furege? Furimaf foone, "Cesoor amiiceelau di añiilau ániinaau, mati añiilau ániinaau ati amiiceelau leekucaaboor bulaañab ban Atijamit áligeneenumi di añiilau ániinaau ati akaanutumi amiiceel." ³¹ Kutiom, kama ñaa wulaal let kuñiilak kati aseekau amiiceelau, bare kuñiilak kati aseekau akaanutumi amiiceelau. aanutumi amiiceelau.

5 Yensa Apakenaau Áamakau napakenolaapaken. Moo kaane jijuum líŋ, ban takum jimaŋ man kulaañenuul jikaan kumiiceelak kati sílingaas. ² Jíyenten! Ínje, Paul eem di ereguul wan isofumi mati jimaŋjaat man jitampi, moo eenomi wan Apakenaau Áamakau akammi di muyuul ubajut fúkaw. ³ Man ilaañ íyiisen anosani di fúko'ool amaŋumi man kutampool, oo naate kariiben wan sílingaas sati Muusa siceeŋumi búrom. ⁴ Muyuul jooju di eñesey buruŋ man Atijamit asofuul nan bukan kajoone mati jiriibenriiben sílingaas. Jikajenkajen wan jisofoorumi di Yensa Apakenaau Áamakau di majakam moola. ⁵ Bare Búyegetab Bátienaab bukaanolaakaan tíenolaal mati Atijamit panasofolaal nan bukan kajoone mati kafiumak koololaal di Apakenaau Áamakau. ⁶ Mati nampi usoforaami di Apakenaau Áamakau Yensa, katampimi mba katamputimi kápajuloor kulee di Atijamit. Bare wabajumi fúkaw woo eenomi kafiumak kammi di burok kápulumul di kamaŋak. ⁷ Noo jijaweenjaw jak! Ai akaane man jikat malegenam? ⁸ Abuntooraau aaneuñaa jikat oo lee Atijamit, awonkeuñaa man jipak. ⁹ Múliitenuma mayiinkun múliitenemi epor yáciigimi búrom yo. ¹⁰ Ínje nígolungolum di Akiiyaau mati leejiyab kawoonoor kuceen kanaamut di kúmboom. Ampí akammi man

jibaj kájiisor titooruul, Atijamit panatek an akila. ¹¹ Kutiom, bare kaanjaat ínje eron di káriinen mati koote etampiil, wau kaane man kuroŋ di kásuutukenom? Kaaneenumojaat, kama káriinenak kúmboom mati wafelumi ecetey yati Akiiyaau di ébaarey yati búpinab, koo kuŋoolenut kúnarul búlatoor di an. ¹² Kájiisorumi titooruul, panimaŋeen bukanak kukila kujaw kutampooro, ban di kuceekooro moo mufaŋe man jake di kukila. ¹³ Kutiom, muyuul kawonkimi man jipak, Atijamit amaŋut jikaan kumiiceel kati wanoosani. Jíkaantum takum jisof mati panjoolen jikat kúkoul bee ekaan wásuumuumi. Jíyiisenoor kamaŋak kooluul ñátum di karambenoor. ¹⁴ Mati sílingaas búrom, jajaw laañulolaañ furim fákon ceb: "Noote emaŋ alaoori nan man umaŋumi fúkoí eeno." ¹⁵ Bare ñaa man joom di karumoor di karufoor nan siyen, kama moo jikanto úyegetuul takumbi jikajenoor. ¹⁶ Wan eem di kagame-nak woo eenomi ure, mbi jirungen Búyegetab Bátien-aab di eron yooluul. Kammojaat, takum jiriiben wan emaŋe yooluul eceenumi ceb. ¹⁷ Mati wan úyegetuul umaŋumi di wan Búyegetab Bátienaab bumaŋ sijamoorut. Uwu ugabaaw ulatoolatoor, moo múyiisenumi letuŋoolen ukaanaal wan úyegetuul umaŋumi ekaan. ¹⁸ Bare Búyegetab Bátienaab burunguujat, muyuul jilee di búroogumab bati sílingaas. ¹⁹ Wan búyegetab bati anau bumaŋemi ekaaney, woo eenomi di kaseeketak di kániine'etak, fúraar, kayenet, ²⁰ kamiiceelaet sínaati, kakaanemi di fáliimaet, kalatoor, kasanken muloba, búlat, kañuumul, kabotoor eloey fácúl, kápajuloor, di poop kajuumoor muyoon bee di muyoon, ²¹ kaleetoor, kákali máamak di kuri kúfaafen di wáaning, ban di ekaaney bújakaati buceen nan wo'owu. Ínje eem di ereguuley nan man iregeenuumi no'ona mati kakaanemi mukaanaam muceenaw manokoorumi mo'omu kootut ebaj jáyiaj jati Atijamit. ²² Bare Búyegetab Bátienaab bukammi man jibaj woo eenomi, kamaŋ, kamaayoor, kásuumaay, kamutenoor, kalegeno, majak, kakammi kufiumaay, ²³ býyeget bajinlene, di kasofooro. Bajut sílinga sá-firene wo'owu búrom. ²⁴ Kammi di Yensa Apakenaau Áamakau kucetooraacetoor di emaŋe yati kúkoil ceb di emaŋe yajakutey búrom kankaan nan kufaanenifaanen di wo'owu di ébaarey yati búpinab. ²⁵ Kaanjaat Búyegetab Bátienaab bukaanolaami man ubajaal eron yalegenaay, man ulaañ urungenaal bo di fútaagulumaaf fati eron yoololaal. ²⁶ Takum utebenooroal, mba nurienooraal, mba nuleetooraal bee di bukaaku.

6 Kutiom, ariiba aceen akaanjaat majakut, muyuul kaakumi Búyegetab Bátienaab bati Atijamit di eron yooluul joote kanoonen di oo man jílaañenu-lool jak di kabet kukila bee di buruŋab bajoonaab. Bare mbi jikanto úyegetuul muyuul di kúkoul takumbi jilo di busunab bákonaab. ² Jimuutenoor di

karambenoor bugaalab, di ekaan mo'omu pánjiliren sílingaas sati Apakenaau Áamakau. ³Anoosani asofooromi an alegenoe, ban lee mo, oo fúko'ool nabunte. ⁴Bare anoosani aate kajikerooro bakaanerool. Kaanjaat bujajak, panaŋoolen á'aamakalenooro. Bare ceenut ajiker bakaanerab bati kupaalool bukaaku. ⁵Mati anoosani aate eteb bútebab boola oo cebool. ⁶Anoosani aliikenumi mati furimaf fati Atijamit, aate esen aliikitenaool bucaab bati waafool wajakaaw wanoosani búrom. ⁷Takumbi jiman man an abuntooruul. Atijamit áhaaruleriiti, mati anoosani wan alukumi, woo naje'emi bee ejaley. ⁸Anoosani alukumi wásummi di búyegetool, panabaj ecetey. Bare anoosani alukumi wásummi di Búyegetab Bátienaab, kápurumul di Búyegetab Bátienaab panabaj eronŋey yati bándoorey. ⁹Moo takumbi ugaalaal di elukey yati wajakaaw, mati funak pánfuriin fan jootumi eyabey bacaamab booluul, kaanjaat leejilaañ bálamuk. ¹⁰Kammojaat, nan ubajaami buruŋ, nootaale ekaaney wajakaaw bee di bukanak búrom, man faŋ man jake bee di kufiumaak kammi buruŋab bákonaab bati Yensa. ¹¹Jjiker baciikerom man búkalaa mi eeno ban iciikeuñaa bee di muyuul ñátum di kañenom. ¹²Bukanak kamaŋumi kamingenuul man ji-

tampi koo eenomi kamaŋumi man kúaamakalenoor ban di kutebenelenoor ñátum di mukaanaam mukila. Manoosani kukankaan mo takumbi kúsuutukeni mati ébaarey yati búpinab yati Apakenaau Áamakau. ¹³Hani bukanak katampeimiñaa, kukila di kúkoiiil kulatumi kariiben sílingaas. Bare kumaŋuumaŋ man kukaanuul jitampi mambi kuŋoolen kúaamakalenoor mati man jitamipi nan man kumingenuumi man jitampi. ¹⁴Atijamit are'eten mo lóí mati ínje eetut ká'aamakalenoor waaf uceen rino ébaarey yati búpinab yati Yensa Apakenaau Áamakau. Mati ecetey yoola di ébaarey yati búpinab ekammi man ikaan nan an acetee bee di dúniyaay, mukaanaam mati dúniyaay uye poop mukankaan nan wacete bee di ínje. ¹⁵Wakilumi fúkaaf fák fák woo lee manteer anau atampimi mba atamputimi. Wakilumi fúkaaf woo eenomi mati eronŋey yunkuley yan Atijamit asenolaami. ¹⁶Emitey ekaan Atijamit awul kásuumaayak di kabonketak koola bee di kariibenemi kájaatikenak uke, hani bee di Kuyisiraelak kati Atijamit. ¹⁷Di fúwuŋenaf, kápurum jaat jootut kagaalenom, mati kúyokumak kammi di eniilom koo kúyiisenyiisen mati Yensa reoranreoor. ¹⁸Kutiom, Emitey ekaan Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau majakam moola móomi di muyuul. Amen.

EFES

1 Ínje Paul, an Atijamit amukenammi kápurumul di kamaŋak koola man ikaan áriiŋena ati Apakenaau Áamakau Yensa, eem di eciik letaraay uye. Eciikiciik bee di bukanak kati Atijamit kati Efes kakammi kufiumaay di Yensa Apakenaau Áamakau. 2 Emitey ekaan Atijamit Ampaolaal di Akiiyaau Yensa Apakenaau Áamakau kusenuul majakam di kásuumaay kooliil. 3 Usalaal Atijamit, Ampaau ati Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau asenolaami kawulak kanoosani kan Búyegetab Bátienaab busenumi kawulak ñátum di bálamukab bati Apakenaau Áamakau, kápurumulomi di bukinab bajakaab. 4 Bala'a butuukab bati dúniyaay, Atijamit namukenolaamuken aban man ukaanaal koola di Apakenaau Áamakau mambi úlirooraal ban takumbi ubajaal kabets di bújonlenool. 5 Atijamit nasofeensof ekaanolaal nan kuñoolool kápurumul di Yensa Apakenaau Áamakau. Moo eenomi kamaŋak koola di wásuumoomi máamak. 6 Usalaal Atijamit mati majakam málirooraam moola. Mati man asenolaami kawulak kabajutumi bacaam di Añoolool ati búsusool. 7 Di Apakenaau Áamakau nubajaami epakey kápurumul di fúsimool, moo eenomi majakutolaal mubonketibonket. Riiboor di majakam máamakam mati Atijamit, 8 man asenolaami riirj. 9 Atijamit namanjenolaamanjen kamaŋak koola kayofimi, riiboor di wan asofoenumi no'ona di Apakenaau Áamakau. 10 Nampinanan níriiŋumi, Atijamit aate káliren wan asofoenumi no'ona. Woo eenomi Atijamit panajojen wanoosani watuukimi búrom tákon, wanoosani wammi fatiya di wammi tentaam, ñátum di Apakenaau Áamakau man akaan áfacula ati wo. 11 Wanoosani wakaanimi riiboor di wan Atijamit asofoenumi. Ban Atijamit namukenolaami ukaanaal bukanak koola man usofolaal di Apakenaau Áamakau ñátum di wan asofoenumi no'ona di fúcutumaf. 12 Wulaal katoonumi úgolumaal di Apakenaau Áamakau, nootaale esal Atijamit oololaal ati mawuŋam. 13 Di Apakenaau Áamakau, muyuul poop kajamemi furimaf fajakaaf fati malegenam, faŋarulomi epakey yooluul. Nan man jifiummi di Apakenaau Áamakau, Atijamit akaanuumi fúmanjumaf foola ñátum di esenuuley Búyegetab Bátienaab ban áligeenumi. 14 Búyegetab Bátienaab bukammi ténolaal panuyabaal wan Atijamit áligumi bee di bukanak koola. Moo Atijamit panapakenolaal, ban nálebieni di poop nasali. 15 Moo kammi, kabiñoó nan ijammi kafiu-

mak kooluul di Akiiyaau Yensa di kamaŋak kooluul bee di bukanak kati Atijamit, 16 itamburerut ikat esaley yati Atijamit bee mati muyuul. Niwooloeuuwoolo di kúlawak kúmboom. 17 Nilalaw Atijamit ati Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau, Ampaau ati mawuŋam, man asenuul Búyeget Bátienaab baatumi ekaanuul man jilinlo ban di búyiisenuul mati Atijamit, manteer mbi jimanjool. 18 Kúlawak kúmboom koo eenomi mawuŋam mbi mufitiken úyegetuul, mambi jílauul waa eenomi fúgolumaf fan Atijamit áligumi kan awonkumi man kuriiben. Moo ñaa nimammanj man jílauul waa eenomi bulaañab balegenab báamakab báriiŋumi síwoonoor ban áligumi man asen bee di bukanak koola. 19 Nimammanj man jílauul waa eenomi kákalaak káamak kati kánkumak koola karokenemi di wulaal káyinenoomi. Kánkumak kukila koo kufanfanj kawoonoorak kati anau 20 nan ayitenumi Apakenaau Áamakau di kacetumi ban nalakenoomi di keñenak kúridak koola di bukinab bajakaab. 21 Apakenaau Áamakau arungumi ñátum fujuumaf foola fafaŋe kákala di kurungaak búrom, kujuumak búrom, wánkum búrom, jáyi búrom jati fatiya, di kareesak kanoosani kasenimi. Ban erungey yoola kaanut dúniyaay uye ceb bare poop dúniyaay yábiileuumi. 22 Atijamit nakankaan waafaw búrom di fútobojuumaf fati fátaamool ban nakaanoomi áfaculaati ati wanoosani wati di fujojaf. 23 Ban fujojaf foo eenomi eniiley yati Apakenaau Áamakau, ban káliroorak koola akila, oo di fúko'ool álirene wanoosani di banoosani.

2 No'ona jiceteencet mati jikankaan majakut ban jilat Atijamit. 2 Nanan nikila muyuul jiriibenriiben mukaanaam májakaatiaam mati dúniyaay uye. Ban di jiriibenumi man jikaan wan arungau ájakatiaau arungemi úgunaw wammi fatiya. Úgunaw woola iñeme woowu bo waroke titoorey yati bukanak kalatumi Atijamit. 3 Wulaal búrom noo nukaneakaan nan bukoo ban nuroŋaal riiboor di emaney yájakaatiaay, di ekaaney wásuumolaami di wan kawoonoorak koololaal kumaŋumi. Mati wulaal nuwolaaliwol di majakut moo kaan wulaal bukooku di kañuumulak kati Atijamit nan anoosani. 4 Bare kabonketak kati Atijamit kúkalaakalaa, ban kamaŋak koola bee di wulaal kúkalaakalaa, 5 handeneen man uceteenaami mati majakuteenolaal, nakaanolaal uronjaal tákon di Apakenaau Áamakau (kápurumul di majakam moola wulaal

nupakaapak), ⁶ Atijamit áyitenulolaami di kacetumi di Apakenaau Áamakau Yensa, ban nasenolaami tan ulakaami lofoor di Yensa Apakenaau Áamakau di bukinab bajakaab. ⁷ Atijamit nakankaan mo manteer kajom dúniyaay, mbi áyiisenolaal man mákalaam mati majakam moola, di kamañak kan áyiisenolaami di Yensa Apakenaau Áamakau. ⁸ Atijamit ñátum di majakam moola napakenuupaken nan jifiummi. Muyuul di kúkouul jikaanooroutumo, bare kápurumul di kawul kati Atijamit. ⁹ Epakey yoo kaanut bacaam bati wan jikammi wajake, ñaa moo hani an ákon letatebenelenoor. ¹⁰ Atijamit najuumenolaajuumen mambi ukaanaal mukaanaam majakaam, ban namañ iñeme man ucinnaal nan man amañumi eeno. Moo kaane náboñul Apakenaau Áamakau Yensa man akaanolaal nan man oomaamiñaa jaat. ¹¹ Jiwoolo mati no'ona muyuul jiwolimi nan Kakaanutumi Kúyahuudak. Kúyahuudak, kawonkoroemi katampimi kuwonkeuul bukanak katamputimi, woo waaf wan umanje kañenak kukaanewomi. ¹² Jiwoolo no'ona muyuul jimanjut ai eenomi Apakenaau Áamakau. Jikaaneenkaan kujaaburuñ ban lee kati bukanak kan Atijamit amukenumi. Muyuul jibajut kapan di kasofoorak kan Atijamit áligumi kan amukenumi. Muyuul jilakoeenlako di dúniyaay uye babajut fúgolom di poop babajut Atijamit. ¹³ Handeneen muyuul noo jíloieenloi Atijamit, bare iñeme muyuul kati Apakenaau Áamakau Yensa. Mati iñeme jíjeetumulijeetum jilofool kápurumul di fúsimañ fati Apakenaau Áamakau. ¹⁴ Mati Apakenaau Áamakau di fúko'ool eenomi kásuumaayak koololaal. Wúli Kúyahuud di muyuul Kakaanutumi Kúyahuudak man ukaanaal bukan kákon, ban nakajenumi wajakutaw wammi titoorey nan kulatoor. ¹⁵ Ñátum di ecetey yoola nawambenumi mukaanaam mati sílingaas sati Kúyahuudak búrom Fujuumaf foola foo eenomi bee kajuumen kásuumaay titoorey yati Kúyahuud di Kakaanutumi Kúyahuud, mambi atuuk di fúko'ool an ákon unku kápurumul di kujuumak kugabaarak, ¹⁶ ban fujuumaf foola foo eenomi poop mambi asuken bapaalaayab titoorey yati kujuumak kugabaarak bee di Atijamit di eniil yákon ñátum di ecetey yoola di ébaarey yati búpinab, ban mambi kalatoorak koololaal kammi titoorolaal kukajeni. ¹⁷ Apakenaau Áamakau nabilumi man áriiñenumi furimañ fajakaaf fati kásuumaay bee muyuul Kakaanutumi Kúyahuudak, káloimi di Atijamit, ban bee di wúli Kúyahuudak, kalofumi di oo. ¹⁸ Kápurumul di oo wulaal búrom mambi ubajaami buruñ bee di Ampaau ñátum di Búyegetab Bátienaab bákonab. ¹⁹ Moo kaane iñeme muyuul jikaanut kujaaburuñ mba bukan kúbuto. Muyuul jikankaan bukan kákon kacinoore di bukanak kati fiilaf fati Atijamit. ²⁰ Muyuul jikankaan nan kalimbis kateepimi di fúlakenumaaf fati kúriiñena di kuboña, ban égooleney yooliko yoo eenomi Yensa Apakenaau Áamakau di

fúko'ool. ²¹ Akila asofumi kalimbisak búrom tákon man kubil kukaan fukob fáliroore bee mati Akiyyaau. ²² Kápurumul di oo, muyuul Kakaanutumi Kúyahuud di kúnaamoorul tákon nan kapan kákon kati kalimbisak kukila kan Atijamit acinumi kápurumul di Búyegetab boola.

3 Mati wan Atijamit akammi Kúyahuudak di Kakaanutumi Kúyahuudak man kúnaamoorul tákon ínje di fúko'om, Paul, an kusofe kukul mati Yensa Apakenaau Áamakau, mambi iñoolen iramben muyuul Kakaanutumi Kúyahuudak. ² Tienantien muyuul malegen jijanjam jiban, mati Atijamit di majakam moola nasenansen burokab ube, man iramben muyuul Kakaanutumi Kúyahuudak. ³ Nan man iciikumi di letaraay uye, buu Atijamit di fúko'ool akaanammi man imanñ wan asofumi bukanak kumanjut. ⁴ Nampi jilikenumi wan iciikumi di yo, panjiñoolen jijuk kálaulak kúmboom mati wayofimi wati Apakenaau Áamakau. ⁵ Atijamit áyiisenutumi wayofimi uwe bee di úwolorumaw wawuujumi, bare iñeme náyiisenyiisen wo bee di kúriiñenaool di kuboñaool kálirooraak ñátum di Búyegetab Bátienaab. ⁶ Wayofimi kukila woo eenomi kápurumul di furimañ fajakaaf Kakaanutumi Kúyahuud kubabaj kapan kákon di Kúyahuud di wan Atijamit awuleiimi. Koo búromiil kukankaan eniiley yákoney, ban di kunaamoor di báligab ban Atijamit akammi kápurumul di Apakenaau Áamakau Yensa. ⁷ Nikaanikaan aroka ati furimañ fajakaaf ufe ñátum di kawulak kápurumul di majakam mati Atijamit kasenimi bee di ínje ñátum di burokab bati kánkumak koola. ⁸ Ínje hani man ifañumi man kusofutammi di waaf di bukanak kati Atijamit, majakam ume musenisen man íriiñen Kakaanutumi Kúyahuudak mati ebajey yati Apakenaau Áamakau ébaneriitumi. ⁹ Atijamit, atuukaau ati wanoosani, amukenammi man íyiisen anoosani man ajuk wan asofumi wayofimi kabiñoo di fúcitumaf. ¹⁰ Wan Atijamit asofumi nanan une, kápurumul di kujojok malinlaam moola manoosaniam mbi mumanjeni bee di kurungaak di kati kujuumak búrom kammi di bukinab bajakaab. ¹¹ Atijamit nakammomi riiboor di wan asofumi biñoo no'ona, ban iñeme wo'owu ukaanikaan kápurumul di Apakenaau Áamakau Yensa Apakenaolaal. ¹² Mati Apakenaau Áamakau di kafiumak koololaal kan ubajaami di oo, panuñoolenaal ubilaal di fúgolommi bee di bújonlenab bati Atijamit bákoliut. ¹³ Moo kaane ínje nilawuulaw, takum úyegetuul ugaal mati man nemmi di bugaalab bee mati muyuul, moo kaane mbi jílebieni ban di jíliñeni. ¹⁴ Mati mo'omu ínje oomu man íkuntaajene di kúlawak bee di Ampaau, ¹⁵ kápurumul di akila fiil fanoosani fammi di bukinab bajakaab di baabe dúniyaay nabetufo kareesak. ¹⁶ Emitey ekaan Atijamit kápurumul di kawulak koola káamakak kábaneriitumi manteer mbi akaanuul man úyegetuul úliñ kápurumul di Búyegetab Bátien-

aab. ¹⁷ Emitey ekaan Apakenaau Áamakau mbi acin di sísigiruul nan man jifiummi di oo, ¹⁸ mbi jibaj kánkum kati kálaul buu kamañak kati Apakenaau Áamakau kúkalaami, kuwuñenumi, kúsankimi, di kubakumi eeno bee mati muyuul. ¹⁹ Ban mbi jimanj kamañak kati Apakenaau Áamakau, handeneen man kufañumi funañaf fooluul, manteer mbi jimeeñ ríiñ di búyesoorab bati Atijamit. ²⁰ Atijamit nañoolenñoolen akaan wuuj wan uñoolenaami ulawaal mba hani wan uwoonooraami, mati kánkumak koola kooku di burok titoorolaal. ²¹ Emitey ekaan Atijamit asali máamak kápurumul di Apakenaau Áamakau di kati fujojaf bee bándoorey. Amen.

4 Ínje, nan ikammi an akuli mati burokab bati Aki-iyaa, nilawuulaw man jilako di eronj yáriiñe nan bukan kan Atijamit awonkene akaaniil koola. ² Ji-walenooro joc man jiyin tem, jibajoor kamuuten. ³ Jíyisen kamañak ñátum di kamuuten. ³ Jiraagal man jikat Búyegetab Bátienaab man bukaan úyegetuul tákon. Jikaan ñátum di kacinoor di kásuumaay. ⁴ Muyuul búromuul eniil yákon, jibabaj Búyegetab Bátienaab bákonaab, nan man jisenumi fúgolum fákon nan jiwonkimi jikaan bukan kati Atijamit. ⁵ Akiyaaú ákon, kafium kákon, di poop kátiigul kákon, ⁶ Atijamit di Ampaaú ákon ati wulaal búrom, afañumi katebo búrom, kápurumul di wanoosani, di poop ammi di wanoosani. ⁷ Bare majakam masenimi bee di anoosani riiboor di man kawulak kan Apakenaau Áamakau aliikumi re. ⁸ Moo kaane furimaf fati Atijamit di foone, “Nan añarimi bee fatiya tan fañumi katebo, nañarumi jameeñ yati bukan kasofimi. ban nasenumi kawul bee di bukan.” ⁹ (Di aaney “Nañarimi fatiya,” mante yoo eenomi Apakenaau Áamakau mútiyaaram nawaloulowalo bee dúniyaay uye? ¹⁰ Awaloulomi oo ákonau añarimi ban fañumi katebo bukinab bajakaab mambi añoolen alako banoosani.) ¹¹ Akila asenumi kawul uke oo amukenumi bukaaku man kukaan kúriiñena, kuboña, kufetena, kupooya, di kuliikitená. ¹² Búrookaab booliil boo eenomi bee kajonjooren bukanak kati Atijamit man kukaan burokool ban di kúliñen kati fujojaf, foo eenomi eniiley yati Apakenaau Áamakau. ¹³ Mo’omu pammurulen bee nampi wulaal búromolaal ukaanaami tákon di kafiumak di kálaulak koololaal mati Añiilau ati Atijamit. Panubilaal nan bukan kanke nan man Apakenaau Áamakau aanoemi, panubilaal oonoaal nan akila. ¹⁴ Wulaal ootaale ekataal mukaanaam mati kuñiil. Takum ukaanaal bukan nan kan járusey enage-mi baabaaba mati kujamujaat kaliikitenak kanoosani kápurumul kuliikitenaa kati ebuntay. Kukila koo kukaanemi bukaaku man kújim ñátum di ebuntay yan koo kukammi. ¹⁵ Wulaal ootaale esof malegenam di kamañak, wulaal nufañaal man oonoaale nan Apakenaau Áamakau di wanoosani, an eenomi fúkaaf fati eniiley yoola, fujojaf. ¹⁶ Kápurumul di oo, eniiley búrom

enampenimi jak. Kapanookapan kati yo di kubilumi kusukoor tákon ñátum di súukas. Kapanookapan kurokumi wan ceerñumi man kukaanuwo eniil búrom panebaak di éliñ kápurumul di kamañ. ¹⁷ Di karesak kati Akiyaaú, nigamenuugamen, takum jirulen di eronj nan bukanak kamañjutumi Atijamit, kan síwoonooras sooliil sikammi ñaañaaña. ¹⁸ Úyegetiil ucecet, koo kúloiloi máamak di eronj yápurumulomi di Atijamit, mati kámanjaataak kammi di bukoo di poop úyegetiil usasay wañ nan ekooba. ¹⁹ Kapuñak kulaañutibo ban kusen kúkoil man kunoken kayenet di poop di kubajumi máwus mati ekaaney mukaanaam masikoaam nanoosani. ²⁰ Bare kaanut mo’omu moo wan jilakomi kaliikenak mati Apakenaau Áamakau. ²¹ Kabiñoó nan jijammi moola búrom ban di jiliikenumi malegenam mammi di Yensa. ²² Jikat bálamuk mukaanaam mooluul mafanlanaam nan man jipiimi di jironj no’ona. Mukaanaam mukila búrom musikosiko ñátum di emañey yajakutey yooluul. ²³ Jikat man Búyegetab Bátienaab bu’unkulen sísiriguul di úyegetuul. ²⁴ Joote káyiisen úyeget unkuul mati muyuul bukan kunkul, mati jituukituuk di búyesoorab bati Atijamit, ban di jikaan joon di jíliroor. ²⁵ Moo kaane jípur di kagaajoorak! Anoosani di muyuul mbi jiregoor malegenam. Mati wulaal búrom kákonak. ²⁶ Takum jimañ man kañuumulak kukaanuul jikaan majakut. Ban takum jiñuumul yok bala’ab bujon. ²⁷ Takum jimañ man Seetaanaay ebaj buruñ di muyuul. ²⁸ Ákuutemi takum arulen di jákuut, bare mbi arok, ekaaney burok balegen ñátum uñenool, mambi añoolen aramben kan ceerñumi. ²⁹ Takum jimañ man kurimak kajakutak kúpurumul di utumuul. Bare jireg kurimak kajakaak nanan nan ceerñumi mbi kuramben bukaaku. ³⁰ Takum jikaan Búyegetab Bátienaab súumaatibo. Mati Búyegetab Bátienaab buguubenuumi di fúmanjum bee mati funak fati epakey. ³¹ Jikat kaleetoorak, kañuumulak káamakak, fuuñaf, kurimak kajakutak, di kasuulenak. ³² Bare jirambenoor di wajake, kábotenioor ban di jibonketoor, nan man Atijamit abonketuumi eeno mati Apakenaau Áamakau.

5 Moo kaane jiriiben wanoosani wan Atijamit akaanemi, nan kuñiilak kati Atijamit di búsusool. ² Jironj di eronj yati kamañak, nan man Apakenaau Áamakau amañolaami eeno ban nasenumi fúko’ool bee mati wulaal nan kawul kati kaput kásuume di búsimen bati kaput básuume, woo úsuumentumi Atijamit. ³ Bare kaseeketak di kániine’etak, fúraar, mahañ woo jootut kasanken titooruul, mati muyuul bukanak kati Atijamit. ⁴ Takum jireg kurim kajakut mba kabajutumi fúkaw mba kaleemomi, bare jisanken wampi wasenumi kasalak bee di Atijamit. ⁵ Mbi jimanj tíen, mati álaputa mba átienutumi, mba abajumi mahañ (yoo eenomi amiiceelaetemi náati), an akila letabaj bulaañab di jáyiaj jati Atijamit di jati Apakenaau Áamakau. ⁶ Takum

an abuntuul ñátum di kasankenak kabajutumi fúkaw. Mati wo'owu úñareuumi kañuumulak kati Atijamit pankubil bee di bukanak kañooseoomi búrom.

⁷ Takum jibajoor waaf di an akila anokoorumi mo'omu.

⁸ Noo muyuul jilakoeenelako di érimey, bare iñeme muyuul bukanak kati Akiyyaau, moo kaane muyuul bukooku di mawuñam. Joote kagoroor nan bukanak kammi di mawuñam. ⁹ (mati mawuñam ume mammi di muyuul mukammi wajake, wajoone, di walegen)

¹⁰ Jiraagal man jimanj wayeumi Atijamit. ¹¹ Takum jiri-iben di ekaaney mukaana mútiikaar mati érimey nan man bukaaku kukaanemi bare mbi jýiisen buu koomeenimi eeno. ¹² Puñenipuñeni máamak man mukaanaam mukila makaaneimi di érimey musankeni. ¹³ Ñaa mawuñam pámmuyiisen mukaanaam ume buu moonomi eeno. ¹⁴ Moo kaane di koone, "Wáay ámoori-aau, yílo! Man upak di ecetey, ban Apakenaau Áamakau aate eseni mawuñ." ¹⁵ Moo kaane mbi jíkaanum man jommi di eroney eeno, takum jiron nan bukan káyilout, bare nan káyiloe. ¹⁶ Jíkaanum máamak di buruñab bawambulomi di wan jibajumi, mati wulaal bukooku di kunakak jakakutak. ¹⁷ Takumbi jígotet, bare mbi jíñes wan Akiyyaau amanjumi man jikaan.

¹⁸ Takumbi jikaan kúkalia mati dooru pankajen eroney yooluul. Bare jikob man Búyegetab Bátienaab bumeenjuul. ¹⁹ Nampi jijojumi tákon, jícim jábuura, úcimaw wati kasalak, di úcimaw kápurumul di Búyegetab Bátienaab bee titooruul, nan man jisenemi kasalak bee di Akiyyaau ñátum di úyegetuul búrom. ²⁰ Ban panjisaal Atijamit Ampaau mati wanoosani di karesak kati Akiyyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau. ²¹ Ban jisenoor kúkouul mati kálebienak kati Yensa Apakenaau Áamakau. ²² Kuseekak, jisen kúkouul kutauul nan man jikaanemi bee di Akiyyaau. ²³ Mati ániine oo eenomi fúkaaf fati aseekau nan man Apakenaau Áamakau akammi fúkaaf fati eniiley yan eenomi fujojaf. Apakenaau Áamakau oo eenomi malegen Apakenaau ati eniiley ekila. ²⁴ Nan man fujojaf fusenumi fúkoufo Apakenaau Áamakau, moo mákonam muyuul kuseekak jisen kúkouul kutauul. ²⁵ Kúniinaak, muyuul joote emañ kuseekuul, nan man Apakenaau Áamakau amanjumi fujojaf eeno, ban nasen eroney yoola bee mati fo.

²⁶ Nakankaan mo'omu mambi fujojaf fúliroor ban di fú-tien, naposufomi di mumelam di furimaf foola.

²⁷ Apakenaau Áamakau nakankaan mo'omu mambi áyiisen fujojaf bee di fúko'ool di majakam moolifo, nan fujoj fálirroore ban fubajut hani kabet, mba májakaatie mba waaf uceen wajakut. ²⁸ Moo mákonam, kúniinaak koote emañ kuseekiil nan man kumanjumi siniilas sooliil eeno. Mati ániinaau amanjumi aseekool malegen fúko'ool namañe. ²⁹ Mati bajut di wulaal hani ákon alate eniilool, bare namañuyo ban nacoookooruyo jak, nan man Apakenaau Áamakau acoookoorufomi eeno.

³⁰ Ban wulaal eenomi upanaw wati eniiley yoola. ³¹ Nan

man furimaf furegumi eeno, "Mati mo'ome ániine panakat ampaool di iñaayool man kunampoor di aseekool, man koo kugabaarak kubil kukaan eniil yákon." ³² Babaj waaf wayofoe taate woo eenomi malegen mákalaae di furimaf fajakaaf ufe, wan ílulumu woo eenomi Apakenaau Áamakau di fujojaf koo kákon. ³³ Moo mákonam, ániine anoosani aate emañ aseekool nan man amanjumi fúko'ool eeno, ban aseekau poop aate kálebien ataool. oop aate kálebien ataool.

6 Kuñiilak, jikob kuwolauul mati muyuul kati Akiyyaau, mati mo'ome moo jootumi ekaaney. ² "Lébi-en ampai di iñaayi" (yoo eenomi élingaay étiyaarey yabajumi bálíg.) ³ "Mambi jak bee di au di nubaj fuyiif fabaake baabe di dúniyaay." ⁴ Kumpaak, takum jikaan kuñooluul táañi'il ban di bóli'iil, bare mbi jibaakeniil kakurak di kájaatikenak kati Akiyyaau. ⁵ Kumiiceelak, jikob kan eenomi kúfaculaak kooluul baabe di dúniyaay, jílebeniil ban di jikobiil tíen. Jirok di úyegetuul wákonaw, nan man jikaanemi eeno bee di Apakenaau Áamakau. ⁶ Jirok máamak, takum kaan muyuul bee erok nan kúciliil kommi di muyuul ceb mambi mooluul músumiil. Bare muyuul nan kumiiceel kati Apakenaau Áamakau, joote ekaan wan Atijamit amanjumi man jikaan di úyegetaw wooluul búrom, ⁷ jirok bee mati kúfaculaak kooluul ñátum di úyeget wáwambuloe nan burok di Akiyyaau jommi di bo kaanut bukanak. ⁸ Muyuul jimammanj mati Akiyyaau panacaam anoosani wajakaaw wan akammi handeneen nakankaan amiiceel mba akaanut amiiceel. ⁹ Kúfaculaak, muyuul joote kariten kumiiceelak kooluul joon, ban takum jikooleniil. Jiwoolo mati muyuul búromuul jibabaj áfaculaau ákonau di bukinab bajakaab, ban oo alaañut di an. ¹⁰ Di fúwuñenaf, mbi jíliñ di Akiyyaau ñátum di kánkumak kati mákalaam moola.

¹¹ Jikaano mútiikumaam mati Atijamit búrom, mambi jíjoolen jitiiken makooñam mati Seetaanaay. ¹² Mati wulaal uletaal di futiik fati fúsím di eniil, bare di futiik fati kurungaak kájakaatiaak di kati kujuumak kati dúniyaay yájukeriitumi, di wánkumaw wáamakaw wati di érimey warokemi di dúniyaay uye, ban úgun wá-jakaatimi fatiya di érimey. ¹³ Moo kaane jikaano múti-ikenumaam mati Atijamit mambi jíjoolen jijuum líñ di funakaf fajakutaf, moo panjijuk hani di fúbanumaf fati futiikaf pánjoomi man jijuume líñ. ¹⁴ Jijuum líñ di malegenam nan kálil jípiinoore di ukampauul, di jikaano majoonam nan múkaruma búsus. ¹⁵ Jikaano usamati di úkamunuul nan furimaf fajakaaf fati kásuumaay, man usenuul fútobojuma fáliñe. ¹⁶ Benento di mo'omu búrom, joote kaaken múkaruma mati káyinenak, di múkaruma mukila jootumi epebey simeeraas sati sambunas sápurumulomi bati Seetaanaay. ¹⁷ Jikaano bomponjab bati epakey, di jooken jílibaaj jati Búyeget Bátienaab jan eenomi furimaf fati Atijamit. ¹⁸ Jikaan

mo'omu búrom di kúlawak, jilaw man Atijamit arambe-nuul. Jilaw nanoosani nan man Búyegetab Bátienaab burunguumi. Mati mo'omu jíkaanumumi ban di jirulen kúlawak mbi jilaw poop bee di bukanak kati Atijamit banoosani. ¹⁹ Ban poop mbi jilawom, manteer Atijamit mbi asenom kurim kan ceenumi man isanken bákoliut man íriinen bukanak mati malegenam mayofoaam mati furimaf fajakaaf. ²⁰ Mati furimaf fajakaaf, di kukaanammi aboña ammi bakuleriab ñátum di ñiwuj. Bare mbi jilawom manteer mbi isanken bákoliut mati furimaf fajakaaf nan man ceenumi man ikaan.

²¹ Tukiko, atiom ariiba an ifañumi man imañe an umañe abaje káyinen di arambenaom di burokab bati Akiiyaa, ban panareguul buu nemmi di ejaay di burokab eeno. ²² Moo kaane ínje nemmi di éboñulool bee di muyuul man areguul buu nommi di ejaay eeno, ban pánalinenuul. ²³ Emitey ekaan Atijamit Ampaa di Akiiyaa Yensa Apakenaa Áamakau asenuul kásu-umaay, kamañ, di káyinenak bee di ariiba anoosani. ²⁴ Emitey ekaan majakam mati Atijamit móomi di anoosani di karulen kamañak Akiiyaolaal Yensa Apakenaa Áamakau.

FILIPO

1 Ínje Paul, di Timoti, wúli kuroka kati Yensa Apakenaau Áamakau, ommi di eciik letaraay uye. Eciikiciik bee di bukanak kati Atijamit búrom, kafiummi di Apakenaau Áamakau Yensa kammi di ésukey yati Filipo, bee di kunifaan káamak di kurambena. 2 Emitey ekaan Atijamit Ampaolaal di Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau kuwuluul majakam di kásuumaayak kooliil di úyegetuul. 3 Nisaleuusal Atijamit úmboom nanoosani nampi búyegetom bugoruumi, 4 ban nanoosani nemmi di elawey bee mati muyuul búromuul, kúlawak kúmboom kukaaneankaan kásuumaay, 5 mati man jijuumammi fat eeno di burokab bati káriinjenak kati furimaf fajakaaf kabiño di funakaf futoonjandaf fan jíyinenumi bee mo jaat. 6 Tíenantien mati Atijamit, ácitumi burok bajake ube di muyuul, pánariinjenubo bee nan funakaf fati Yensa Apakenaau Áamakau fúriinjumi. 7 Muyuul bukooku di ésigirom nanoosani! Moo beemi senansen buruñ man ikaan mo'omu bee di muyuul. Mati nunaamooraanaamoor majakam man Atijamit asenammi, moo eenomi nan ínje ilakomi dán bukanak kukuleimi di poop nan ípuru lotomi, nilako kálinjen mati malegenam ban níriinjen bukaaku furimaf fajakaaf. 8 Atijamit cebool amanje malegenam man isankenumiña, nimanjumañ ban niraanouul máamak nan man Apakenaau Áamakau Yensa akammi di muyuul eeno. 9 Kúlawak kúmboom koo eenomi mati kamañak kooluul mbi kufañ man kubenenoe, di poop panjimanj tíen ban di jílaul, 10 mambi jinjoolen jimuken bagoroorerab bafañumi man bujake. Moo panjipak di majakutam ban di jíliroor ban babajut kabet di funakaf fati Apakenaau Áamakau. 11 Eronjey yooluul mbi emeeñ di ekaaney bagoroorer bajake bápurumeuumi di Yensa Apakenaau Áamakau. Mo'omu mújeetumulomi kálebienak di kasalak bee di Atijamit. 12 Kutiom, ínje nimammanj man jimanj, mati wabajammi woo urambenammi man injoolen ifeten furimaf fajakaaf. 13 Moo kammi, kutiikaak kupooyaak kati Kúroomanak di bukaaku kammi taate búrom kumammanj mati bakulerab búmboom boo mati ínje aroka ati Apakenaau Áamakau. 14 Mati bakuleromab, moo mukammi kutiyaay kuriibaak kaju-upoe kufañ man kubaje fúgolum di Akiiyaau, ban di kufañ man kurege bukaaku mati furimaf fati Atijamit bákoliut. 15 Malegen bukaaku di bukoo kammi di káriinjen mati Apakenaau Áamakau ñátum búlatoor di

kabotoor, bare bukaaku ñátum di úyegetiil wátiene. 16 Buku kúlamukaak kamañak kooliil kúruudiil dó. Mati kumammanj mati ínje tan emmi too nemmi bee kálinjen furimaf fajakaaf. 17 Bare buku kutoonjandak di kulakomi káriinjen mati Apakenaau Áamakau kápulumul wan kumañumi bee di kúkoil, ban ríinjut úyegetiil. Kumammanj man bugaalab búmboom bubeneno nan ilakomi dán bukanak kukuleimi. 18 Bare kaanut waaf. Wabajumi fúkaw woo eenomi bukanak kúriinjenriinjen mati Apakenaau Áamakau manoomani, manteer kápulumul di úyegetiil wátiene mba walaene. Moo beemi panirulen di kamaayoor. 19 Mati nimammanj fiit ñátum kúlawak kooluul sibenenoore di karambenak kápulumul di Búyegetab Bátienaab bati Yensa Apakenaau Áamakau, moo panipak. 20 Babaj wan ifañumi man imañje di poop wan ígolome woo eenomi letipuñorer di wan ikammi. Iñeme panipeeto mambi íñarul kálebienak bee mati Apakenaau Áamakau di eniiley yúmboom, manteer síñunduom pambisire to mba leebisireto. 21 Mati ínje di fúko'om, ecetey ékoyumaam eronjey. 22 Iruljenjaat di eronjey yati dúniyaay uye, moo eenomi paninjoolen ikaan burokab babaje fúkaw bee mati Apakenaau Áamakau. Ínje imanjut wei neete kamuken letinjoolen ireg. 23 Ure digaba digaalengalen máamak di búyegetom. Daaru doone icet man ilaañ bee di Apakenaau Áamakau, doo panfañ man kóyumaam. 24 Bare mati muyuul kóyumaam man ironjey. 25 Tíenantien mati mo'omu, ínje nimammanj mati panirulen di eronjey. Panirulen di eronjey di muyuul búrom manteer mbi iramben man jijaw fáculey di kásuumaak kati kafiumak kooluul. 26 Nampi ílaañuumi bee di muyuul, panjifañ man jitebenelenoor mati wan Apakenaau Áamakau Yensa akaanammi. 27 Wafañumi man ubaje fúkaw woo eenomi mukaanaam mati eronjey yooliil moote ekaan nan man furimaf fajakaaf fati Apakenaau Áamakau fuceenjuumi. Ñaa, manteer pambi'injoolen ibil bujukoor inki mba leebi'injoolen ibil, bare pambi'ijam mati muyuul jooju man jijuume líñ di úyeget wákon, di emañ yákon di jitiik tákon bee mati epebey yati furimaf fajakaaf. 28 Takumbi jimañ man kulatooruul kukoolenuul. Jikaanjaat mo'omu moo múyisenumi bukoo mati pankukajeni, bare muyuul panjipak, hani Atijamit cebool di fúko'ool. 29 Mati jisisenen kálebienak kúbutoaak mambi jirok bee mati Apakenaau Áamakau, lee di káyinenak ceb di oo, bare di

bugaal bee mati oo. ³⁰ Wulaal panulakoaami di futiikaf ufe. Jijujuk ínje nilakoeenlako bugaal mati oo, ban jimmammanj bee jaat ínje oomu di bugaalab.

2 Kaanjaat babaj kálinjen di Apakenaau Áamakau, kamañak koola kufintenfinten úyegetuul, ba-paalaay di Búyegetab Bátienaab, ban di jibaj kajinlenak di kábotenior titooruul. ² Kama jikaan man súumom máamak. Jilako di kajamoor di úyeget wákon di káyiisenak kati kamañ kákon. Di ekaan bukan kákon di úyeget wákon. ³ Takum jiwoonoor mati kúkouul ceb mba kágabalenoor, bare kawalenoorak di esofey bukaaku kóyume kúkouul. ⁴ Takum jiwoonoor mooluul ceb bare jiwoonoor bukaaku poop wan kukammi. ⁵ Jibaj úyeget walegen titooruul, nan bati Apakenaau Áamakau Yensa. ⁶ Handeneen nababaj búyesoorab bati Atijamit nanoosani, bare asofut amingen fúko'ool are'e di Atijamit. ⁷ Bare oo di fúko'ool asofoorout oo waaf, ban nañar fujuum fati aroka, nawolimi nan búyesoorab bati anau. ⁸ Di búyesoorab bati anau, nawalenooromi, ban nakobumi manteer bee mo di ecetey, hani ecetey yoola di ébaarey yati búpinab. ⁹ Mo'omu mukilumi, Atijamit natebenoomi máamak fatiya ban nabetool karees kafañumi man kuteboe ureesaw waawu búrom. ¹⁰ Ñaa moo, di kánkumak kati kareesak kati Yensa fújuul fanoosani pánfukuntaajen, ammi di bukinab bajakaab, ammi baabe di dúniyaay uye, ammi di dúniyaay yaayu yammi di síndeneey yati tentaamenaay, ¹¹ ban fúredimpaf fanoosani panfureg wan búyegetab bufelumi mati Yensa Apakenaau Áamakau eenomi Akiiyaau, pánkuyiisen kálebienak bee di Atijamit Ampaau. ¹² Moo kaane, kutiom kuriiba kati búsusom, nan mansi jikaanumumi furimaf fúmboom noo eeno nan ilakomi di muyuul. Ban iñeme ínje balee bo ñaa jifañ man jikaanume di mo. Jirok bee mati epakey yooluul ñátum di kákoli di kaleleben. ¹³ Mati Atijamit oomu di burok di muyuul, mansi asenuul emañey man ajamool di poop kánkum man jikaan wayeoomi. ¹⁴ Jikaan wanoosani búrom bákuulujut mba kasanken muloba, ¹⁵ mbi jibajaati kabet ban di jítien, nan kuñiilak kálirooraak kati Atijamit, kan jilakomi titoorey yati bukan kajoanutumi di kájakaatimi. Muyuul joote karaagal man eronjey yooluul ewuñen titoorey yati bukanak kati dúniyaay uye. ¹⁶ Joote enjoon líñ furimaf fati eronjey, nampi Apakenaau Áamakau alaañumi manteer mbi iteben ubandom mati iteyut mba irokut ñaañaaña. ¹⁷ Bare handeneen fúsimum foote káyuo nan kawul man íliren búsimenab bati burokab bati kafiumak kooluul. Ínje súmansuum ban panimaayoor di muyuul búrom. ¹⁸ Moo mákonam, muyuul joote ésuumuul ban di jimaayoor di ínje. ¹⁹ Nígolungolum di Akiiyaau Yensa bee éboñuluul Timoti iñemeñeme, manteer naregomi wabajomi di muyuul mbi ibaj élinj yati búyeget. ²⁰ Ínje ibajut an aanoe nan Timoti, ampi aņoolen acookooruul jak nan akila man akaanemi.

²¹ Bukaaku búrom kooku di síwoonoor sati kúkoil, lee sati Yensa Apakenaau Áamakau. ²² Bare Timoti jimmammanj an ámanum. Oo di ínje noonosoono nan añi-ilau di ampaool, nurokoorerokoor káriinjenak kati furimaf fajakaaf. ²³ Moo kaane ínje nígolungolum man íboñuluulool, nampi ijukumi buu eete ejaw eeno. ²⁴ Ban nifiunfium di Akiiyaau mati ínje di fúko'om eete ebil poop. ²⁵ Nisosof cenceen man íboñuluul Epafurodit oo atiom ariiba alegen, arokoorom, ban poop apaalom atiika, an muyuul jíboñuloomi bee karambenom. ²⁶ Iñeme naraanouraano máamak. Búyegetool bugagaal, mati ejamuul bújuusaool. ²⁷ Malegen naloeenlo bújuusa, manteer jaheemeen panaceteen. Bare Atijamit nabajumi káboteniak di akila, asenut akila ceb bare bee di ínje poop, takum ibaj kásuumaati bee di kásuumaati. ²⁸ Moo kaane ínje nifañ man imañ noo bee éboñuluul Epafurodit inki. Pánsuumuul nampi jijukoomi inki, ban ínje leekaanom síwoonoor. ²⁹ Jiwalenool jak di kásuumaak káamak, nan atiom ariiba di Akiiyaau. Jítienuul man jíleben bukan nan akila. ³⁰ Mati síñunduool nanennen to mati burokab bati Apakenaau Áamakau, ban jaheemeen panaceteen esenomey yati karambenak kan muyuul kúkouul jinjoolenut jisenom.

3 Di fúbanumaf, kutiom, emitey ekaan Atijamit asenuul kásuumaak di Akiiyaau. Lee kaanom bugaal bee elaañ iciikuul wabajomi wákonaw wan iciikeenulomi, ban muyuul panjipak ikammojaat. ² Joote kákaanum siyenas sikila, joote kákaanum kakaanemi wájakaatie, joote kákaanum bukaaku kakaanemi muyuul man jimiiin kapan di eniiley yooluul. ³ Bare wulaal bukan katampi kalegen, mati numiiceelaetaalemi-iceelaet Atijamit ñátum di kánkumak kati Búyegetab Bátienaab. Letubajaal fúgolom di wan anau akaanolaami, bare nutebenaaleteben sileekolaal di wan Apakenaau Áamakau Yensa akaanolaami. ⁴ Handeneen ínje paniñoolen ígolom di fúko'om poop. An aceen asofujaat nágolungolum fúko'ool moo ínje faje. ⁵ Ínje nitampitamp di funakaf futokey di fúfeegintenaf, an ákon ati Kuisiraelak, ati di fiilaf fati Beniamin, Áhibura alegen. Ínje Afarisa, niriibenriiben wan sílingaas sati Kúyahuudak siceenjumi. ⁶ Ban ínje nibabaj fuuñ fati emañ man ísuutukenumi kati fujojaf. Niriibenriiben wan kajaatikenak kati sílingaas sati Kúyahuudak siceenjumi, bajut tan ibaje kabet di so. ⁷ Bare wan ibajeenumi, iñeme nisosof bajut fúkaw mati wan Apakenaau Áamakau akaanumi. ⁸ Malegen, nisosof wanoosani búrom ubajut fúkaw, mati wakilumi woo eenomi emanjey Apakenaau Áamakau Akiiyaom yoo efañ man ebaje fúkaw máamak. Kápurumul di akila, nibetembeten wanoosani búrom bálamuk mati nipimpin wo waaf wajakut, mambi eeken Apakenaau Áamakau, ⁹ ban nibilumi ikaan an ákon di oo. Injoolenut ikaan man Atijamit asofom an ajoone ñátum di kari-

iben wan sílingaas siceenjumi man ikaan. Bare iñeme Atijamit asofammi an ajoone mati kafiumak kúmboom di Apakenaau Áamakau. ¹⁰ Wan imañjumi bee emanj búrom woo eenomi Apakenaau Áamakau ban nimanj kánkumak kati káyitoulak di kacetumi, ban nunaamoor tákon di bugaalab boola, mbi ibil eeno nan akila di ecetey yoola, ¹¹ kaanjaat pañjoolen kaan, mbi ibaj fujuum fati káyitoulak di kacetumi. ¹² Eenut nibabaj fo mba nílirooliroor. Bare ínje oomu karaagal manteer mbi íriij di funak fukila di mo'omu búrom mukammi Yensa Apakenaau Áamakau man apakenammi di man amañjumi man eeno. ¹³ Kutiom, ínje di fúko'om iwoonoorut mati fujuumaf fukila niñañjar fo ikil, bare wákon wan ikammi, éjimey wan ikatumi bálamuk man iraagal bee esof wammi fáculey. ¹⁴ Ínje oomu karaagal bee ériij fúbanumaf bee eyab kawulak, kan Atijamit awonkaam bee di bukinab bajakaab kápulumul di Apakenaau Áamakau Yensa. ¹⁵ Wulaalal búrom kuriiba kanke nootaale ebaj kawoonoorak uke kákonak. Kanjaat kuceen di muyuul kubajujaat kawoonoor kúbuto, Atijamit pánarajenuluul ko tíen. ¹⁶ Bare wulaal nootaale karulen di ekaan fácul wan kájaatikenak kákonak kusankenumi. ¹⁷ Kutiom, muyuul jootee karulen di kariiben wan ikaanemi. Jýyenten jak bukaaku kariibenumi wan ukammi man jootee ekaan. ¹⁸ Mati nireguureg noo, ban iñeme panireguul inki di kakulet di móro. Babaj bukan kajuupoe mukaanaail múyiisenyiisen mati koo kulatoor kati ébaarey yati búpinab yati Apakenaau Áamakau. ¹⁹ Koo fúbanumaf fooliil pankukajeni bándoorey, emitey yooliil yoo eenomi fariil, ban wan kutebenelenooremi woo eenomi kapuñak kooliil. Úyegetaw wooliil ujuumenijuumen di mukaanaam mati dúniyaay. ²⁰ Bare wulaal wan ootaami ebajey woowu bo di bukinab bajakaab, ban kápulumul di bo sísigirolaal silinliim di ekobey yati élaañuley yati Apakenaolaa, Akiiyaau Yensa Apakenaau Áamakau. ²¹ Akila pánararñul siniilas soololaal man silaañ nan yoola yawuñenemi pararar ñátum di kánkumak kákonak kan aatumi kañjoolenumak wanoosani di banoosani búrom.

4 Kutiom, muyuul bukan kan imañjumi ban niraanouraano máamak. Muyuul eenomi kásuumaak kúmboom ban nitebeneteben ubandom mati muyuul, ncaa súm mo'omu jootumi ejuume líñ di Akiiyaau. ² Eudia di Suntuke, man ilawuul máamak man jijamoor jak. ³ Ban au arokoorom afiumaay, ínje ilawi poop mbi uramben kuseekak buku mati kujunjuum lit di ínje burokab bati kafetenak furimaf fajakaaf, koo di Kulement di kurokoorom bukaaku búrom, kan ureesiil wommi baciikerab di búkaay yati karonjumi. ⁴ Jimaayoor nanoosani di Akiiyaau! Panilaañ isanken, súumuul. ⁵ Jýyiisen kamuutenak kooluul bee di anoosani. Aki-

iyaaubiley yoola elolof. ⁶ Takumbi úyegetuul ubaj bugaal di wanoowani, bare di kúlajak kooluul ninsi jilaw Atijamit wan jiceenjumi, mbi ihi jilaañen kasalak di wan akaanumi. ⁷ Jikammojaat, kásuumaayak kati Atijamit, kafañjumi síwoonooras sati anau. Pankupooy sísigiruul di úyegetuul nan man jironjumi di Apakenaau Áamakau Yensa. ⁸ Di fúwuñenaf, kutiom, jijuumen úyegetuul di uwe búrom walegen, wáleben, wajoone, wátiene, wajoorjoore, wajake, waatumi bee esali. Jiwoonoor mati wáliroore di wabaje fúkaw ban di úriij esal. ⁹ Jikaan wan jiliikenumi di ínje di wan jijamammi ban jijukammi nikaan. Atijamit ati kásuumaay mbi áami di muyuul. ¹⁰ Ínje oomu di kamaayoor máamak di Akiiyaau mati inki jilaañenulolaañen fujuumaf fooluul bee di ínje. Malegen, kabiñoo noo jijuumanjuum, bare jibajeenut buruñ bee káyiisenom mo. ¹¹ Ínje ilet di ereguul uru mati waaf nimañeene, mati ínje niliikenliken fúko'om man ire di wan ibajumi. ¹² Ínje nimammanj waa eenomi kalako kañen kútiikaar, ban poop kaaken wafañjumi man ujuupoe. Niliikenliiken di wayofomi wati eroñ yanoosani, manteer bacaar báamak mba fupooñ, di poop ebajey juup mba ebajey jayinkun. ¹³ Paniñjoolen ikaan wanoosani kápulumul di oo áliñeneammi. ¹⁴ Bare hani moo, jikankaan jak kanaamoor di ínje di bugaalab búmboom. ¹⁵ Muyuul kati Filipino di kúkouul jimanjooromanjooro nan ípulumulomi Makedonia bee di kapakenak uke di mútiyaaram, bajut fujoj fuceen fañuuraam bágodi man furamben rino muyuul, ñátum di eseney mba eyabey kawulak. ¹⁶ Handeneen nan ilakoeenumi Tesalonika, di jirambenammi dihi jiboñulomi kawul wuuj ñákon. ¹⁷ Kaanut nan kawulak ceb nimañe di muyuul, bare wan ifañjumi man imañe man búrembenab booluul man bubeneno di wan jiyofumi. ¹⁸ Niyayab wanoosani wan ceenjumi, ban juupo juupo wuuj élingaay. Epafurodit náriijenannriijen kawulak kan jisenammi bajut walee to. Kawulak kukila kukankaan nan kawulak kabajumi kaputak kásuume kan useneimi bee di Atijamit. Di kaan búsimen ban Atijamit asofe ban búsumoosuum. ¹⁹ Atijamit úmboom panasenuul wanoowani wan jiceenjumi riiboor di kawulak koola káriiñjumi síwoonoor, kápulumul di Apakenaau Áamakau Yensa. ²⁰ Wulaal ootaale esal di káleben Atijamit Ampaolaa. Amen. ²¹ Jisaafom anoosani ati Atijamit ammi di Apakenaau Áamakau Yensa. Kutiaak kammi di ínje taate kusenuusen usaafaw wooliil. ²² Bukanak kati Atijamit búrom kusaafuusaaf, ban kafañjumi man kusaafe koo eenomi kammi di bajamab bati Áyiau Áamakau. ²³ Emitey ekaan Atijamit asenuul majakam mati Akiiyaau Yensa Apakenaau Áamakau móomi di muyuul búrom.

KOLOSE

1 Ínje Paul, áriiñena ati Yensa, an Atijamit amuken-
 umi man ikaan áriiñena ati Apakenaau Áamakau,
 emmi di eciik letaraay di atiolaal ariiba Timoti. ² Eci-
 kiciik bee di bukanak kati Atijamit kammi Kolose, kan
 umanje kuriiba kufiumaay di Yensa Apakenaau Áa-
 makau. Emitey ekaan Atijamit Ampaolaal di Akiiyaolaal
 Yensa kuwuluul majakam di kásuumaay. ³ Nanoosani
 nulakomi kúlawak bee mati muyuul, ban nusalesal Ati-
 jamit akammi Ampaau ati Akiiyaolaal Yensa Apake-
 naau Áamakau. ⁴ Nujanjam mati kafiumak kooluul kan
 jibajumi di Apakenaau Áamakau Yensa di poop mati
 kamañak kan jibajumi bee di bukanak kati Atijamit.
⁵ Jikankaan mo'omu mati fúgolumaf fooluul foofu bo di
 bukinab bajakaab man funeni. Kabiñoo di fúci tumaf ji-
 janjam malegenam mati furimaf fajakaaf ⁶ fáriiñuluu-
 mi. Furimaf fajakaaf fákonaf fommi di ériiñey dúniyaay
 búrom. Furimaf fukila di fúrunul eronjey yati bukanak
 banoosani, nan man fúrunulumi yooluul di funakaf
 fútiyaaraf fan jijjammi ban di jílaul malegenam mati ka-
 mañak káamakak kati Atijamit bee di kukaana ma-
 jakut. ⁷ Epafura, ápaaloli aroka áamak, o'omu ájeetu-
 muluumi furimaf fajakaaf. Akila nakankaan aroka afiu-
 maay ati Apakenaau Áamakau, ban oomu di káram-
 benoli di kapanak kooluul. ⁸ Ban akila áregolimi mati
 kamañak kan Búyebetab Bátienaab busenuumi. ⁹ Moo
 kaane, mati mo'omu wúli ukatut elawuuley kabiñoo
 nan utoonjumi ejamuuley. Nulalaw Atijamit mbi asenu-
 ul kálaul káriiñe di wan amañumi, ñátum di malinlaam
 di kálaulak búrom kan Búyebetab Bátienaab boola
 busenuumi. ¹⁰ Moo baronjerab booluul pámbulebien
 Akiiyaau ban di jikaan waaf wásuumool nanoosani.
 Moo panjifañ man jimanjool wuuñ. ¹¹ Emitey ekaan Ati-
 jamit man awuluul kánkumool káamakak mbi
 jimooten ban di jíliñ máamak di wanoosani. Emitey
 ekaan Atijamit awuluul kásuumaak, ¹² mbi jisal Am-
 paau nanoosani, akammi man jiiñoolen jiyab bulaañab
 ban áligumi bukanak koola kammi di jáyiaj jati
 mawuñam. ¹³ Atijamit napakenolaapaken di kánkumak
 kati jáyiaj jati érimey man ájeetumulaami bee di jáyiaj
 jati Añoolool ati búsusool, ¹⁴ kápurumul di oo wulaal
 ubajaami epakey, yoo eenomi, majakutam moololaal
 mubonketibonket. ¹⁵ Apakenaau Áamakau oo eenomi
 búyeesoorab bati Atijamit ájukeritimi. Oo eenomi añi-
 ilau ániinaau átiyaarau afañumi katebo butuukab
 búrom bati dúniyaay. ¹⁶ Apakenaau Áamakau kápuru-

mul di oo Atijamit atuukumi wanoosani wammi di buk-
 inab bajakaab di wammi baabe di dúniyaay, wájukeri-
 itumi di wajukeyimi, manteer kúyi mba jáyi mba kurun-
 ga, mba kati di kujuumak. Waafaw búrom útuukumi-
 tuukum di oo di poop bee mati oo. ¹⁷ Apakenaau Áa-
 makau atoonjumi abajo, butuukab búrom boobu di
 kañenool. ¹⁸ Apakenaau Áamakau oo eenomi fúkaaf
 fati eniiley yoola, foo eenomi fujojaf fati kuriibaak. Oo
 eenomi átiyaarau ayitoulomi di kacetumi mambi
 akaan átiyaarau di wanoosani búrom. ¹⁹ Mati Atijamit
 di fúko'ool yeoomi man acin ríiñ di Añiilau man abaj
 búyeesoorab bati Atijamit. ²⁰ Kápurumul di oo Atijamit
 nañarulumo kálauloorak kati wanoosani bee di
 fúko'ool. Atijamit akammi kásuumaay di bukinab ba-
 jakaab di dúniyaay uye ñátum di éyuey yati fúsimañ
 fati Añoolool di ébaarey yati búpinab. ²¹ Muyuul, noo
 jíloiyooreenloiyoor di Atijamit ban di jikaaneenumi ku-
 latoorool mati síwoonoorul sajakutas di ekaaney ma-
 jakutuul. ²² Bare iñeme kápurumul di ecetey yati Añi-
 ilau oola Atijamit nasukenumi bapaalaayab boololaal
 di fúko'ool bee káyiisen nan bukan káliroore, kátiene,
 ban kabajutumi kabeta di bújonlenab boola. ²³ Bare
 muyuul joote ejuum líñ ban di jirulen di kafiumak
 kooluul. Takum jilaañ kútoro di fúgolumaf fan jooku-
 miñaa biñoo nan jijjammi furimaf fajakaaf. Foo fúri-
 iñeniriñen bee di anoosani baabe di dúniyaay, ban ín-
 je, Paul Atijamit amukenammi man íriiñenufo. ²⁴ Ínje
 oomu di kamaayoor di bugaalab búmbuum bee mati
 muyuul. Mati kápurumul bugaalab búmbuum ínje
 oomu karamben man ifabel warinomi di bugaalab bati
 Apakenaau Áamakau kápurumul di eniiley yoola, yoo
 eenomi fujojaf fati kuriibaak. ²⁵ Atijamit nasenammi
 burokab bati kacookoor kati fujojaf foola mambi íri-
 iñen kurimak koola ríiñ bee di muyuul Kakaanutumi
 Kúyahuudak. ²⁶ Simit sajuupoe kurimak uke kuy-
 ofeeniyof di úwolorum wajuupoe wawuuje, bare
 iñeme kurimak uke kúyiiseniyiisen bee di bukanak
 koola. ²⁷ Atijamit fusofaf foola foo eenomi káyiisen
 bukanool wan ayofeenumi. Wayofoaaw uwe wáa-
 makaw wáriiñumi síwoonoor wan abajumi bee mati
 muyuul Kakaanutumi Kúyahuudak, poop. Wayofoaaw
 woo eenomi Apakenaau Áamakau oomu di muyuul,
 yoo eenomi panjinaamoor di mawuñam mati Atijamit.
²⁸ Moo kammi, wúli núriiñenriiñen anoosani mati
 Apakenaau Áamakau. Nugamengamen ban nuliikiten

anoosani ñátum di malinlaam man Atijamit ásenolimi, mati numammañ bee káyiiseniil Atijamit líroor ba-paalaayab booliil di Apakenaau Áamakau. ²⁹ Ínje ninsi nirok máamak mati mo'omu, nan man inajomi kánkumak koola káamakak kammi burok di ínje.

2 Nimammañ man jimañ buu nemmi di karaa-galak bee mati muyuul, ban bee mati kati fujojaf kammi di Laodik, ban poop bee mati kuriibaak bukaaku katamburerutumi kuyahom jícil. ² Nikankaan mo'omu mambi sísigiruul síliñeni nan man kukotoorumi di kamañak. Nimañjimañ man kubaj kágolum káliñe mati kubabaj kálaul káriiñe mati fusofaf fay-foaaf fati Atijamit, fan eenomi Apakenaau Áamakau di fúko'ool. ³ Di oo malinlaam di fumañaf búrom fuy-ofimi. ⁴ Ínje ereguul mati uru, takum an aḡoolen abuntuul ñátum di kañakoor kakaanutumi malegen. ⁵ Handeneen núloiyooralooyoor, bare búyegetom boobu di muyuul. Súmansuum máamak mati muyuul jooju di eroñ nan man ceenumi eeno mati káyiinenak káliñaak kan jibajumi di Apakenaau Áamakau. ⁶ Moo kaane, nan man jíyinenumi Apakenaau Áamakau nan Akiiyaau, joote karulen di eroñ di ekaan wan amañumi. ⁷ Jijuum líñ di oo nan man kufarak kati búbaar kujummi líñ eeno. Jijuumen eroñey yooluul di oo, ban jifañ man jíliñe di kafiumak kooluul, nan man jiliikitenimi noo. Ban di jibaj úyeget wati esalool. ⁸ Jíkaanum! Takum an ájimumuul ñátum di kawoonoorak kabajutumi fúkaw. Kawoonoorak kukila kúpurulopur di mukaanaam mati anau di fúko'ool di poop kánkumak kati mukaanaam mati dúniyaay uye, koo kúpurulout di Apakenaau Áamakau. ⁹ Mati di Apakenaau Áamakau Atijamit nacin cin ríñ, ¹⁰ ban muyuul jibabaj eroñ yáriiñe di Apakenaau Áamakau. Oo eenomi Akiiyaau, fúkaaf fati arungaa anoosani di ati fujuumaf anoosani baabe di dúniyaay. ¹¹ Di oo muyuul poop jitampitamp kaanut etampey yan bukanak kukaanemi di kapongolak di eniiley. Bare kankaan etampey yápurumulomi di Apakenaau Áamakau, yoo eenomi epakey di kánkumak kati emañey yooluul yájakaatimi. ¹² Mati jifokifok di Apakenaau Áamakau di kátiigulenak, ban di kátiigulenak kukila man jíyitenoorulimi poop bee di eroñey yunkuley di oo kápurumul di kafiumak kooluul di kánkumak kati Atijamit, áyitenuloomi di kacetumi. ¹³ Muyuul, kankaan nan bukan kaceteene di úyegetuul mati majakutuul ban muyuul Kakaanutumi Kúyahuudak katamputimi. Bare Atijamit nakaanuumi jiron di Apakenaau Áamakau. Atijamit nabonketolaabonket majakutolaal búrom. ¹⁴ Atijamit nápurempuren waciikimi bee mati kanewak koololaal kati majakut kajuumeenenimi bee mati wulaal mati man sílingaas siceenumi eeno. Nápurempuren ko aban nafaanenuko di ébaarey yati búpinab. ¹⁵ Di mo'ome, Atijamit naḡoolenumi kurungaak kájakaatiaak di kati di kujuumak. Atijamit napuñeniimi fácul bukanak, ñátum kaḡooleniilak

di ébaarey yati búpinab yati Apakenaau Áamakau. Nakammi man dúniyaay búrom ejukiil nan bukan kasofi kukuli nan aruukenumi kaḡoolenak koola. ¹⁶ Moo kaane takum jimañ man an agamenuul mati wan uriemí mba wan uraanemi, mba mati karuuken káaningak kati jileenaj junkulaj mba funakaf fati kálebienak, mba káaning kuceen. ¹⁷ Mukaanaam umu búrom mukankaan nan yáalinda ceb ñátum káyiisen walegen waatumi ebiley, ebiley yati Apakenaau Áamakau di fúko'ool. ¹⁸ Takum jimañ man an abuntuul man joote éyiis kawalenooraak. Takum jimañ man an aanuul jimiceelaet simaleeka, handeneen koonesoon kujujuk malegenam di sáaut. Anau ume arege akila nawalenoorowanlenooro joc, bare oo káaamakalenoor mati síwoonooras soola soo sati an ceb. ¹⁹ Bare an akila asofut lit Apakenaau Áamakau, an eenomi fúkaaf fati eniiley búrom. Apakenaau Áamakau asenemi waaf eniiley man éliñ ban nañar súukas di ucilaw wooliyo anampen tákon, ban di ejaw fácul ñátum di kánkumak kati Atijamit. ²⁰ Muyuul jicetoocetoor di Apakenaau Áamakau, ban napakenuupaken di kánkumak kati majakutam mati dúniyaay uye. Wau kaane muyuul joom di kariiben sílingaas sati dúniyaay uye, saanomi nan use, ²¹ "Takum usof sinaañas use, takum ujaken sinaañas usa, mba takum ugor sinaañas saasu" ²² (kaliikiten kukila koo bati di bukanak kure'e ban kuwuujujaat kuban kare.) ²³ Malegen bukanak kusosof mati kajuumentumi sílingaas saanoé mo'ome kulinlolinlo, bare kaanut moo. Mati siceenjeceen jifañ man jimañey Atijamit máamak, joote kawalenoor máamak, ban joote kasoforo eniiluul. Bare di malegenam soo sibajut kánkum bee di emañey yajakutey yan anau abajumi bee ekaan di eniilool. ekaan di eniilool.

3 Mati au di Apakenaau Áamakau jíyitenuliyiten, jijuumen úyegetuul wammi di bukinab bajakaab, ban Apakenaau Áamakau ammi balakoe di báridab bati Atijamit. ² Jijuumen úyegetuul di wammi bukinab bajakaab, bare lee di wammi dúniyaay uye. ³ Mati muyuul jicet, ban eroñey yalegenaay yooluul eyofiyof di Apakenaau Áamakau di Atijamit. ⁴ Nampi Apakenaau Áamakau, an eenomi eroñey yooluul yalegenaay, arajulomi, moo poop panjirajoor dákon di oo di mawuñam moola. ⁵ Moo kaane muyuul joote elat emañey yati mukaanaam mati dúniyaay, man jóomi nan kaseeket di kániine'et, fúraar, kamañ kati eniil, síwoonoor sajakut, di mahañ di eroñey uye, uru búrom junjuum nan kamiiceelaet náati. ⁶ Mati mukaanaam maanomi mo'omu kañuumulak kati Atijamit pankubil bee di bukanak kañoosemi akila. ⁷ Noo muyuul ninsi jikaan, nan jilako'oorumi di bukanak kati dúniyaay. ⁸ Bare iñeme eenomi nanan nan joote ekat kafuufloor, kañuumul, kaleetoor, kasuulen, di kasanken kajakut. ⁹ Takum jigaajoor, biñoo nan jikatumi bálamuk úyege-

tuul wájakaatie di bakaaneruul bájakaatie, ¹⁰ ban di jinjar eronjey yunkuley, yaunkulenimi di búyesoorab bati Atijamit Atuucaau man jibil jimanjool tien. ¹¹ Di eronjey uye yunkuley, kaanut waaf manteer au Áyahuud mba Akaanut Áyahuud, atampi mba atamputi, kajaaburuñ kabilumi mofam mábutoe, kakaanemi búlaput amiiceel mba akaanut amiiceel, bare Apakenaau Áamakau eenomi wanoosani, mati akila nacincin di wulaal búrom. ¹² Muyuul Atijamit amukenuul akaanuul bukan koola kan amanjumi. Ñaa moo, muyuul joote ebaj kabonket, di jikaan bukan kásuume, jiwalenooro, jibaj kajinlen ban di jibaj kamuuten. ¹³ Jikoboor ban an ákuumoorujaat jibonketoor, nan man Akiiyaau abonketeuumi. ¹⁴ Kamanjak kufanfaj man kubaje fúkaw uru búrom. Koo kútuken wahaw búrom. ¹⁵ Jimanj man kásuumaay kan Apakenaau Áamakau asenuumi kurungen di sísigiruul. Mati muyuul kati eniil yákon, muyuul jiwonkeiwonk mambi jilako tákon di kásuumaay, mbi jisalool. ¹⁶ Mbi furimaf fati Apakenaau Áamakau fucin di sísigiruul riinj. Jiliikitenoor ban di jijaatikenoor di malinlaam búrom. Jícim úcimaw wati Jábuura di úcim wápureuumi di Búyebetab Bátienaab bati Atijamit, jíleben Atijamit di sísigiruul ban di jisalool.

¹⁷ Wanoosani jirege mba di jikaan, woote ekaani ñátum di karesak kati Akiiyaau Yensa, nan man jisalemi Ampaolaal Atijamit ñátum di oo. ¹⁸ Kuseekak, muyuul joote esen kúkouul kutauul, mati moo joote ekaan nan kati Akiiyaau. ¹⁹ Muyuul kúniinaak, jimanj kuseekuul ban takum jiwaaken di takum jítaañi di kukila. ²⁰ Muyuul kuñiilak joote ekob wan kuwolauul kureguumi di wanoosani, mati mo'omu moo músummi Atijamit. ²¹ Kumpaak, takum jikaan kuñiilak bóli'iil. Jikammojaat úyegetiil pánujiisor. ²² Kumiiceelak, muyuul joote ekob kurungaak kaakumi muyuul kati dúniyaay di wanoosani. Takum jikaan waaf bajukeriilab, kuleetojaat leejikaanuwo. Bare jikammo ñátum di úyegetuul búrom, mati jílebenleben Akiiyaau. ²³ Wanoosani wan jikammi, jikaanuwo ñátum di sísigiruul búrom, nan man jommi di ekaan burokuul bee mati Akiiyaolaal, bare kaanut bee mati bukan. ²⁴ Jiwoolo mati Akiiyaau panasenuul bulaañab nan bacaam booluul. Mati Apakenaau Áamakau oo eenomi Akiiyaau alegenu an muyuul joom di burok. ²⁵ Bare bukan kájakaatie pankucaami di wan kukammi. Mati Atijamit ápajulirerit.

4 Kurungaak kati kumiiceel, muyuul joote ekaan wajoone di walegen bee di kumiiceelak kooluul. Ji-

woolo mati muyuul poop jibabaj Arunga ammi di buk-inab bajakaab. ² Jirulen di kúlawak di úyeget wabebe di eseney kasalak bee di Atijamit. ³ Ban mbi jílawoli poop, manteer Atijamit mbi áwambuloli buruñ bati káriinen furimaf foola mati malegenam mayofoaam mati Apakenaau Áamakau. Mati mo'omu kukulammi dán bukanak kukuleimi. ⁴ Jilawom man injoolen íriingenuko, nan man ceenjumi man isanken. ⁵ Nampi jilakomi tákon di kan jileemi di buruñ bákón, takum jíwaayen di káyiiiseniil mati muyuul kuriibaak kati Akiiyaau Yensa. ⁶ Kasankenak kooluul koote ejak nanoosani, di kukaan kasanken kañuloe ban di kúsuum, ban mbi jimanj buu joote kalaañ anoosani. ⁷ Tukiko, ariiba atiolaal an ufanjumi man umañe máamak, panareguul buu múmboom mommi di ejaay búrom. Akila arambena afiumaay, oo arokoorom di Akiiyaau. ⁸ Moo kaane ínje níboñuloobon bee kálingenul ñátum di ereguuley buu noomaami baabe. ⁹ Onesimo, atiolaal ariiba afiumaay an ufanjumi man umañe máamak, oomu nábileul di oo. Koo kugabaak pankureguul mati wanoosani wammi di kabajoak baabe. ¹⁰ Arisitariko di ínje kukuloore, oo poop ásaafuluul, ban Maruk Banaabas ajeloolool boom titoorey. (An jijammi wan jootumi ekaan, abilujaat bee di muyuul jiwalenool jak.) ¹¹ Yensa, an koone-mi Yusuto, oo poop ásaafuluul. Kúniinaak buke ceb kuriibaak Kúyahuudak titoorey yati kurokoorom mati burokab bati jáyiaj jati Atijamit. Koo kuñañab búsusom máamak. ¹² Epafura poop násaafuluul, ariiba ákon di fujojaf fooluul ban oo aroka ati Apakenaau Áamakau. Oo nalawelaw máamak bee mati muyuul, mambi Atijamit akaan jijuun líñ, man jiank man jílawol tien wan Atijamit amanjumi man jikaan eeno. ¹³ Niñoolenñoolen ireguul tien mati narorok máamak bee mati muyuul di poop bee mati kupaaluul kuriiba kammi Laodik di Herapolis. ¹⁴ Luuk, asontenaau an ufanjumi man umañe, di Demas kúsaafuluul. ¹⁵ Jíriinen kasaafak kúmboom bee di kutiolaal kammi di Laodik, ban bee di Nimpa di kati fujojaf fakaanemi di síndo'ool. ¹⁶ Nampi jiliikenumi jiban letaraay uye titooruul, mbi tíenuul jisenuyo man eliikeni poop di fáculey yati fujojaf fammi di Laodik. Ban muyuul poop joote kaliiken letaraay yan íciikulii-mi. ¹⁷ Ban di joone Arukipo, mbi tíenuul man akaan burokab ban Akiiyaau asenuumi man akaan. ¹⁸ Ínje Paul, eem di éciikuluul ñátum di kañenak kúmboom. Jiwoolo mati ínje oomu bakokene ñátum di ñiwuj. Emitey ekaan Atijamit asen majakam moola bee di muyuul.

1 TESALONIKA

1 Ínje Paul eem di eciik letaraay uye banaamoore di Sila, di Timoti. Eciikiciik bee di kati fujojaf fati Tesalonika, muyuul kati Atijamit Ampaau di Akiiyaau Yensa Apakenaau Áamakau. Emitey ekaan majakam di kásuumaay kóomi di muyuul. ² Nusalesal Atijamit nanoosani mati muyuul búrom, ban nujameneuuja-men di kúlawak kóololi. ³ Nan wúli ulakomi elawey Atijamit Ampaolaal mati kafiumak kooluul, di emañey burokab, ban poop mati fúgolumaf fáliñaaf fooluul di Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau. ⁴ Mati numam-manj kutiolaal kan Atijamit amañumi máamak, mati Atijamit namukenuumukun. ⁵ Mati nan úriiñenuumi furimaf fajakaaf, lee di kurimak ceb, bare poop di kánkum, di Búyegetab Bátienaab, di poop ríñoliriñ máamak mati malegenam moolifo. Jímanjolimanj tíen bukan kúmanum titooruul bee mati muyuul. ⁶ Muyuul jibilumi jikaan kúriibenaoli, handeneen jilakolako di bugaal báamak, jiyabuloyab kurimak di kásuumaay kápurulomi di Búyegetab Bátienaab. ⁷ Mo'omu mújeetumulomi man jibilumi jikaan káyiisen bee di kuriibaak búrom kati Makedonia di poop kati Akaia. ⁸ Mati reut man furimaf fati Akiiyaau fufetumi Makedonia di Akaia ceb, bare kafiumak kooluul di Atijamit kujamojamo banoosani ban ceñjut man ureg waaf ubenento. ⁹ Mati bukanak kukila di kúkoil kurereg mati man jíwalenolimi jak eeno, di poop man jítiwoorumi jikat bálamuk sínaati man jimiceelaetumi Atijamit alege-nau aronjaau, ¹⁰ di poop man joom di ekob élaañuley yati Añoolool kápurumul bukinab bajakaab, an ayitenulomi di kacetumi, Yensa apakenolaami di kaga-menak kati Atijamit kábiuumi.

2 Kútioli, muyuul di kúkouul jimammanj mati éjawuley yóololi bujukoor di muyuul ekaanut ñaañaaña. ² Jimammanj man úsuutukenimi eeno ban nupuñenimi di ésukey yati Filipino bala'a ubilumi bee di muyuul di Tesalonika. Bare Atijamit oololaal násenolimi kapeeto man úriiñenuul furimaf fajakaaf foola. Hani man kuñoosaak kajuupoe kúñomenolimi. ³ Man ommi di elawuuley kaanut kápurumul di kalimoor mba di síwoonor sajakut, mba di numañ ebuntuul. ⁴ Bare mati Atijamit man ásofolimi nan bukan kabajumi fúkaw kabileni furimaf fajakaaf foola. Ñaa núriiñenufo, úñeseriit bee kásuumen bukan bare Atijamit mbi súmool, ámeeloemi úyegetoli. ⁵ Nan man jimanjumi tíen poop mati wúli ujawulout kasankenuul furim fati

kabeberen ceb, mba kasankenuul kati káfimen máfeket, Atijamit oo eenomi áyiisena óololi. ⁶ Wúli ulakout eñes kálebien kati bukan, manteer di muyuul, mba kuceen, handeneen nuñoolenñoolen uceñeenuul waaf, mati wúli nukankan kúriiñena kati Apakenaau Áamakau. ⁷ Bare wúli nukammi bukan kajinlene nan ulakomi di muyuul, nan iñaayaau ammi di ka-cookoor kuñoolool. ⁸ Mati kamañak kóololi kufanfan man kúsankie bee mati muyuul, wúli bajonjooreene man ucaabooraal, lee di furimaf fajakaaf fati Atijamit ceb bare di poop eronñey yóololi. Jibileembil jikaan bukan kan umañumi máamak. ⁹ Kútioli, muyuul jiwoolowoolo tíen man urokumi lit titooruul? Fuk di bal-ay nurorok takum ugaalenuul nan ulakomi káriiñenuul furimaf fajakaaf fati Atijamit. ¹⁰ Muyuul di kúkouul kúyiisenaoli, di poop Atijamit, ban bagoroorerab bóololi búlirooliroor, bujonjoon, ban bubajut kabet bee di muyuul káyinenumi. ¹¹ Ban muyuul jimammanj mati man wúli usofuumi anoosani re nan ampa man asofemi kuñoolool. ¹² Nulawuulaw máamak, núliñenuulini, mbi jirungen eronñey yooluul man jílebien Atijamit, awonkuumi man jinaamoor di jilako di jáyiaj joola di mawuñam moola. ¹³ Nusalesal poop Atijamit nanoosani mati mo'ome. Nan úriiñenuumi furimaf foola bee di muyuul, di jijamufomi ban di jiyabutufu nan lee furimaf fati an, bare furimaf fati Atijamit, foo malegen moo. Furimaf fati Atijamit fúkoufo furulenumi di burok di muyuul káyinenumi. ¹⁴ Kútioli, jibabaj bugaal bati kásuutukenak kápurumul di bukanuul. Di mo'ome, jikankan nan kuriiba kati di kujojok kati Atijamit kammi Yúdea. Mati káyinenaol kooliil di Apakenaau Áamakau Yensa, kabajumi bugaal kápurumul di bukaniil, Kúyahuudak. ¹⁵ Mati kuceen di Kúyahuudak kububuj kuboñaiil, ban kuceen hani Yensa Apakenaau Áamakau di kubujoomi. Iñeme, buke kúsuutukenolisuu-tuken ban di kúcesooroli. Mooliil músuumut Atijamit hani wayiinkun ban di kulat anoosani. ¹⁶ Kukila di kumañumi káfirenoli káriiñenak furimaf fajakaaf bee di Kakaanutumi Kúyahuudak man kupak. Di ekaaney mo'omu, Kúyahuudak kurulenrulen ekaaney man majakutiil mubeneno máamak. Bare iñeme kañuumulak kati Atijamit di kuwaloulomi bee di kúkoil. ¹⁷ Kútioli, nan ukatooraami jayiinkun, siniilolaal sikatoore kaanut di síwoonorolaal. Nuraanouraano máamak ban nukaan túu man ujukooral inki. ¹⁸ Wúli numañeem-

manj bee élaañul. Ñajuupoe, ínje Paul niraagalumi élaañuley bare Seetaanaay ekammi wúli uyetut ubil.
¹⁹ Di múlamukaam, waa ésenolimi fúgolum di kamaay-oor, ban waa ékaanolimi nuteb úbandoli man usanken mati ejaay yóololi fáculey di bújonlenab bati Yensa Akiyaolaal nampi alaañulomi? Mante kaanut muyuul?
²⁰ Mati muyuul jíkaanolimi man uteben úbandoli ban numaayoor mati muyuul.

3 Di fúwuñenaf, nan ootutumi kañoolen umuuten inki bajukuti, nuwoonoorumi wúli noote kalako bálamuk di ésukey yati Atene. ² Wúli núboñuumi Timoti, atiolaal ariiba oo poop aroka ati Atijamit di káriiñenak furimaf fajakaaf fati Apakenaau Áamakau. Nuboñumi man áliñenuul ban narambenuul kafiumak kooluul, ³ takumbi an di muyuul átiwoor alaañ bálamuk mati bugaalab ube ban jommi di bo. Bare muyuul di kúkouul jimammanj mati bugaalab baanomi mo'omu boote ebajolaal. ⁴ Mati nan ulakomi di muyuul, núregaaliuureg mati nootaale ebaj bugaal, nan man biluñaa bajo, nan man jimanjumi tíen. ⁵ Mati mo'omu, nan inñoolenutumi imuuten hani jayiinkun, ni-boñulomi Timoti manteer mbi imanj kafiumak kooluul kúlinliñ cut. Ínje níkolieenkoli mati Seetaanaay eyinkuyink man kaan búrokoli man bukaan ñaañaaña.
⁶ Bare iñeme ñaa Timoti nalaañulolaañ bee di wúli kápurumul di muyuul, nájeetumulolimi kurim kásu-ume mati kafiumak kooluul di kamañak. Náregolireg mati jíwooloeoliwoolo di kásuumaay di poop mati jíraano'oliraano nan man wúli poop uraanouumi eeno.
⁷ Kútioli, handeneen wúli nubabaj bugaal di mátaañi, kafiumak kooluul kuñañab úsusoli mati muyuul. ⁸ Kafiumak kooluul kúlinliñ di Akiyaau koo kukankaan nan fuyiif funkul di eronjey yóololi. ⁹ Buu noote esal Atijamit eeno mati muyuul! Mati jíjeetumolijeetum kásuumaak káamak man umaayoor di bújonlenab bati Atijamit.
¹⁰ Fuk di balay nulaweoolaw di úyegetoli búrom, mambi ujuudooraal kúcil kubakiir man úlireen waleemi di kafiumak kooluul. ¹¹ Emitey ekaan Ampaolaal Atijamit di fúko'ool, di Akiyaolaal Yensa, kúpurenoli buruñ man uñoolen ubil bee di muyuul! ¹² Emitey ekaan kamañoorak kooluul kufañ man kúkalaae ban di kumeer manteer kúyuo titooruul, di poop bee di bukanak búrom, nan man kamañak kóololi kukaanuumi eeno.
¹³ Di mo'ome, Apakenaau Áamakau pánaliñen sísigiruul soo babajut kabet, ban di síliroor di bújonlenab bati Ampaolaal Atijamit di funakaf fati élaañuley yati Yensa Akiyaolaal di bukanak koola búrom. búrom.

4 Di fúwuñenaf, kútioli, nújaatikenuujaatiken di kareesak kati Akiyaolaal Yensa, buu joote eronj eeno di poop buu joote ekaan Atijamit súmool, nan man wúli ommi di kaliikitenuumi, jikammo ñajuupoe. ² Mati jíwoolowoolo wan újaatikenuumi di kareesak kati Akiyaolaal Yensa. ³ Atijamit namammanj man jíliroor, ban di jikat fúraar di kan jiyaboortumi. ⁴ Kama anoosani

di muyuul naate emanj mampi kulakomi di aseekool eeno di kúliroor ban di kúlebién kúkoil. ⁵ Takum jimanj man jikaaan wan ésigiruul emanjumi mba nan kamanjutumi Atijamit man kukaanemi eeno. ⁶ Takum an akaan majakut mba nalo di apaalool ariiba mati mukaanaam ume ñátum di ebót aseekool. Mati Akiyaau panatek majakutam maanomi mo'omu, nan man noo uga-menuumi líñ. ⁷ Mati Atijamit awonkolaami mbi ukaanaal mukaanaolaal mamokene, bare mbi úlirooraal. ⁸ Moo kaane anoosani alatumi kájaatikenak uke, oo alet di elat an bare Atijamit nalate, aseneolaami Búyegetab Bátienaab boola. ⁹ Bare ceenjut man íci-kuluul mati kamañak kati kupaaluul kuriiba. Atijamit naliikitenuuliikiten mampi jimañoorumi eeno. ¹⁰ Malegen, jíyiisenyiisen kamañak kooluul bee di kupaaluul kuriiba búrom kammi Makedonia. Hani moo, kútioli, wúli nulawuulaw máamak man jirulen di efañ man jikammo. ¹¹ Jikaaan túu man jíilako di eronj yatunoore, man jisof butumuul, di jirok máamak nan man újaatikenuumi. ¹² Di ekaan mo'ome, kakaanutumi kuriiba kati Akiyaau mambi kúlebienuul ban léejigolum karamben kati an. ¹³ Kútioli bare nimañuumanj takumbi jikaaan nan kamanjutumi waaf mati kacetumi, takumbi úyegetuul ugaal, nan kabajutumi fúgolum.
¹⁴ Biñoon nan ufiumaami mati Yensa nacecet ban náyitoul di kacetumi. Wulaal nufiumaafium poop mati nampi Yensa alaañulomi, Atijamit pánayitenul kuriibaak kacetumi man kújawoorul di Yensa.
¹⁵ Paniñoolen ireguul furim ufe fápulumulomi di Akiyaau. Wulaal kampi atookulomi baronje, nampi Akiyaolaal alaañulomi letuyitoolaal man ulaal fácul kuriibaak koola kaceteenumi. ¹⁶ Mati Akiyaau di fúko'ool aate káwaloul di bukinab bajakaab ñátum di kájaatiken di kacibulo, di kawonkak kati maleekaay enifaaney yati Atijamit, ñátum di kayelak kati kábiilak kati Atijamit. Mutoonñandam, kuriibaak búrom kacetumi pankumond kúyitoul di kuyaakak kooliil. ¹⁷ Banjaat, wulaal kampi atookulomi baronje, ootaale enjari di kútila man uja'aal bee fatiya di kátula man úkambooraal di oo. Káñarum to panucinooraal di oo bee bándooorey.
¹⁸ Moo kaane uñabooraal úsus ñátum di kurimak uke.

5 Kútioli, ceenjut man ínje iciikuul mati buu mba nanan nei uwu búrom panubajo. ² Mati muyuul di kúkouul jimammanj tíen mati funakaf fati élaañuley yati Akiyaau panfubil nan ákuu di fuk. ³ Nan bukanak koone, "Kásuumaay di kapooyak kubajobajo," bare kakañoak pánkujo'ol bee di bukoo nan man aseek ati far abajemi jariey nampi alakomi eronjey. Banjaat buruñ bati epakey leebubajo. ⁴ Kútioli, muyuul jílee di érim, leesayuul nampi funakaf fati élaañuley yati Akiyaau fúriiñumi nan ákuu. ⁵ Mati muyuul búrom kuñiilak kati érimewam di kati bala'ab. Ukaanutaal bukan kati érimewam mba fukaf. ⁶ Moo kaane jikaaanum takum jíwaayen di kámoori nan man bukaaku kukammi eeno,

bare ootaale káwaayen mbi ganlo'olaal. ⁷ Kámooriemi fukaraay, noo poop kúmooriemi ban kákaliemi fukaraay, noo poop kúkaliemi. ⁸ Bare wulaal kati bala'ab, ganloaal, nootaale kakaanoaal kafiumak di kamaṅak nan múkaruma mati búsus, di fúgolumaf fati epakey nan bompoṅ bati mulap. ⁹ Mati Atijamit amukenutolaal mambi atekolaal, bare mbi ubajaal epak kápurumi di Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau. ¹⁰ Náacetuncetum bee mati wulaal handeneen di kaan nucetaacet mba nuroṅaarṅ mbi uroṅaal di oo nampi alaañulomi. ¹¹ Moo kaane jíliṅenoor man jirambenoor nan man jóomi di ekaaney. ¹² Kútioli, nulawuulaw máamak mbi jíleben kurungauul karokemi máamak titooruul di burokab bati Akiiyaau ban di kugamuumi. ¹³ Jíyiiseniil káleben káamak di kamaṅ káamak mati burokab booliil ban kukaanemi. Jiraagal man jilako'oor di kásuumaay. ¹⁴ Kútioli, wúli nulawuulaw máamak, man jigam kayuunooremi leekumaṅ burokab, jíliṅen kákoofimi, jicookoor kálaamomi, jimooten di anoosani. ¹⁵ Jíkaantum mati hani an ákon di

muyuul takum acaam apaalool wajakut di wajakut, wan apaalool akaanoomi, bare nanoosani añes ekaaney wajakut bee di anoosani. ¹⁶ Jimaayoor nanoosani. ¹⁷ Jirulen jilaw. ¹⁸ Jisal Atijamit di wanoosani búrom, mati mo'omu moo Atijamit amaṅumi di muyuul di Apakenaau Áamakau Yensa. ¹⁹ Takum jibuj Búyegetab Bátienaab. ²⁰ Takum jiheelen kamanjenak, ²¹ bare jímeelo waregimi, ban di jisof lit wajakut ceb, ²² jitey majakut manoosani. ²³ Emitey ekaan Atijamit ati kásuumaay mbi akaanuul jíliroor di kapanookapan. Emitey ekaan Atijamit ekaan úyegetuul, di suutuul di siniiluul síbajaati kabet bee nampi funakaf fati élaañuley yati Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau. ²⁴ Atijamit, ámukenuluumi an umanje afiumaay panakammo. ²⁵ Kútioli, jílawoli. ²⁶ Jisaafoor di kupaaluul kuriiba kasaafoor kásuume ñaj. ²⁷ Ínje nilawuulaw ñátum di karesak kati Akiiyaau mbi jiliiken letaraay uye bee di kuriibaak búrom. ²⁸ Emitey ekaan majakam mati Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau mbi móomi di muyuul.

2 TESALONIKA

1 Ínje Paul eem di eciik letaraay uye banaamoor-erab di Sila, di Timoti. Eciikiciik bee di kati fujojaf fati Tesalonika kammi di Atijamit Ampaolaal di Akiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau. ² Emitey ekaan Atijamit Ampaau di Yensa Apakenaau Áamakau kuwuluul majakam di kásuumaay. ³ Kútioli, wúli cenceer man usal Atijamit nanoosani mati muyuul. Jajak man oote ekaan mo'omu, mati kafiumak kooluul kooku bo kabenenoe máamak ban kamañoorak kan jibajumi bee di bukaaku kooku bo kabeno. ⁴ Moo kaane wúli di kúko'oli nutebenteben síleekoli mati muyuul di kujajak kati Atijamit. Mati man jirulenumi di kamuuten di kafium di kásuutukenak kanoosani di bugaalab ban jommi di bo. ⁵ Bare mo'omu búrom múyiisenuuyiisen mati kagamenak kati Atijamit kujonjoon. Mati panakaanuul bukan kabaje fúkaw mati Jáyiaj joola, mati moo jommi di égaalumey. ⁶ Atijamit panakaan wajoone, pánajeetumuul bugaalab bee di bukanak kakaanumi man jigaal, ⁷ ban nasenuul kayoolo muyuul kammi di bugaalab. Pankammo, nampi Akiyaolaal Yensa arajulomi di bukinab bajakaab di simaleekaool sati kánkum, di bújeek bati sambun. ⁸ Akiyaool Yensa panatek kamanjutumi Atijamit di kalatumi furimaf fajakaaf fati Akiyaolaal Yensa. ⁹ Atijamit panatekiil kútek kati bándoozey, ban nápapuliil di bújonlenab bati Akiyaau di poop mákalaam moola máriiñumi síwoonor, ¹⁰ nampi ajawulomi di funak fukila, bukanool búrom mbi kusalool anoosani afiumoomi mbi álebienool. Muyuul poop panjinaamoor di kukila dó, mati jifiunfi-um wan úyiisenuumi. ¹¹ Moo kaane nulawelaw bee mati muyuul. Emitey ekaan Atijamit mbi akaanuul man jibaj eronjey elegeney yaj yan awonkuumi beet. Emitey ekaan Atijamit mbi áliren ñátum di kánkumak koola kamañak kooluul kati ekaaney wajake di burokab booluul bati kafiumak. ¹² Emitey ekaan kareesak kati Akiyaolaal Yensa mbi kúlebieni di muyuul, muyuul poop mbi jílebieni di oo kápurumul di majakam mati Atijamit oololaal di Akiyaau Yensa Apakenaau Áamakau.

2 Íñeme mati élaañuley yati Akiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau di man aatumi kajojenolaalak bee di fúko'ool man úkambooraal. Ñaa kútioli nilawuulaw, ² takum jiwaaken kayennoor di úyegetuul galab mba di sayuul mati bukaaku koone funakaf fati Akiyaau súm fúriiñuloriin. Timaa kusosof mati wúli

nurereg uru nan ulakomi kamanjenak, mba káriinjen furimaf, mba nuciciik mati mo'omu di letara. ³ Takum jimañ man an abuntuul di manoosani. Mati funakaf fukila leefubil bee nampi katiikenoorak kubajomi titoorolaal di Atijamit, ban ájakaatiaau pánarajuli, aju-umenimi man akajeni jákaati di sambunas sáceteriitumi. ⁴ Panatebenooro ban nañoos wanoosani wawonkeimi emit mba wamiiceelaeteimi manteer añar ejunkutey yati Atijamit di fukobaf fáñiiaaf, mambi areg akila eenomi Atijamit. ⁵ Mante jiwoolout mati niregeenuureg mo'omu nan ilakoenumi di muyuul? ⁶ Jimammanj wasofumomi ájakaatiaau umu bálamuk bee nampi funakaf fan aatumi ebiley fúriiñumi. ⁷ Mati kánkumak kayofoaak kati ájakaatiaau kooku bo karoke, bare aceen oomu man asofeko. Ájakaatiaau lé-tarajul bee nampi an akila ápurenimi di buruñab. ⁸ Moo ñaa ájakaatiaau pánarajul, bare nampi Akiyaau Yensa alaañulomi panabujool ñátum di fuyiifaf foola. Ban panakajeni jaj ñátum di mákalaam mati érajuley yoola. ⁹ Élaañuley yati ájakaatiaau yoo ekankaan burokab bati Seetaanaay. Ban panekaanalenoor man ekaan mukaanaam búrom máriiñumi síwoonor di wajamurerutimi. ¹⁰ Panakaan wanoosani wati kabunt kájakaatie mambi abunt kammi di buruñab booliil bati kakañoak mati kulalat kafiumak malegenam maatumi bee kapakeniilak. ¹¹ Moo kaane Atijamit pánaboñuliil kabunt káamak, mambi kúyinen di kagaajoorak kanoosaniak. ¹² Koo búrom pánkufireni mati kufanfañ man kukaane májakaatie di kafiumak kati malegenam. ¹³ Bare wulaal ootaale esal Atijamit nanoosani mati muyuul, bare kútioli muyuul kan Akiyaau amañumi. Mati Atijamit amukenuumi kánjarum di fúciitumaf mambi jikaan kaate etoonj kupak. Búyegetab Bátienaab boola bukaanuumi man jíliroor tíen, ban di jikammi kafiumak kooluul di malegenam. ¹⁴ Atijamit náwonkuluumi bee di epakey nan úriiñenuumi furimaf fajakaaf. Íñeme muyuul jinaamoor di mawuñam mati Akiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau. ¹⁵ Kútioli, moo kaane jijuum líñ ban di jiriiben riin di wan uliikitenuumi ñátum di kurim kati bukan mba di siletara. ¹⁶ Emitey ekaan Akiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau di fúko'ool, ban Atijamit Ampaolaal, amañolaami ban kápurumul di majakam moola nasenolaal eñab úsusolaal yati bándoozey di fúgolum falegen. ¹⁷ Panañab

úsusuul ban narambenuul nanoosani man jikaan majake ban di jireg wajake.

3 Di múlamukaam, kútioli, mbi jilaw bee mati wúli, mambi kurimak kati Atijamit kurulen di efet galab man kuyabi di kálebien, nan man kuyabimi di muyuul.² Jilaw, poop, mbi wúli upakeni di kañenak kati bukanak kájakaatimi di kálaputumi, mati kaanut anoosani abaje kafium.³ Bare Akiiyaau afiumaay, pá-nalinjenuul ban napooyuul di kañenak kati Seetaanaay.⁴ Wúli nubabaj fúgolum di Akiiyaau mati muyuul, ban tíenolitien mati muyuul jooju bo kariiben ban pan-jikaan wan uliikitenuumi.⁵ Emitey ekaan Akiiyaau ájaatiken úyegetuul bee mati kamañak kati Atijamit di kamuutenak kápurumulomi di Akiiyaau Yensa.⁶ Kútioli, wúli bukooku di kájaatikenuul, di kareesak kati Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau, mati jitey átioli ariiba anoosani ayuunooremi amañut burokab ban nalatumi kariiben kájaatikenak kanoosani kan usenoomi.⁷ Mati muyuul di kúkouul jimammanj mati buu jooto ekaan wan wúli ukammi. Nan wúli ulakomi di muyuul ukaanderut bukan kuyuunoorak kamañut burokab.⁸ Wúli nulalat eyabey sinaañ sati an basenu-tool waaf. Ban nurokerok fuk di balay ujeen tac man uri takumbi ugaalen hani an di muyuul.⁹ Nukankaan

mo'omu, kaanut mati ubajut bakoony bukila man uceen man kusen waaf wati karamben, bare mbi kaanuul káyiisen kan jooto kariiben.¹⁰ Mati hani nan ulakoeen-umi di muyuul, nusenuusen kájaatiken uke, ampi amañutumi burok takum ari.¹¹ Mati nujanjam mati bukaaku di muyuul kuyuunoorak kamañutumi burok, kayalenak kasankenak kati bukanak mba mameesam.¹² Di kareesak kati Yensa Apakenaau Áamakau, wúli kooku di kájaatiken ban di elaw bukanak buke mbi kuroñ joon ban di kurok man kubaj wan kootumi éronjume.¹³ Kútioli, muyuul jootut egaal di ekaaney jak.¹⁴ Ampí alatumi ekob wan uregumi di letaraay uye. Mbi jíkaanumool ban jimoosool mambi apuño.¹⁵ Takum jisof akila nan alatooruul, bare mbi jiga-menool nan apaaluul ariiba.¹⁶ Emitey ekaan Akiiyaau ati kásuumaay oo di fuko'ool aseneuumi kásuumaay nanoosani di banoosani. Emitey ekaan Akiiyaau áami di muyuul.¹⁷ Ínje Paul eem di eciik kasaafak ñátum di kañenak kúmboom bee di muyuul. Mo'omu eenomi fúmanjum fan ikaanemi letaraay yúmboom yanoosani. Mo'ome moo níbanumeyomi eeno.¹⁸ Emitey ekaan majakam mati Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau móomi di muyuul.

1 TOMOTI

1 Ínje Paul, Atijamit Apakenaolaal di Yensa Apakenaau Áamakau kumukenammi man ikaan áriiñena ati Apakenaau Áamakau Yensa, an ubajaami fúgolumaf fasenammi fujuumaf ufe man eem di eciik letaraay uye. ² Eciikiciik bee di Timoti, añoolom alegen di kafiumak. Emitey ekaan Atijamit Ampaau di Yensa Apakenaolaal Áamakau kusen majakam mooliil, di kubaj kabonketak kooliil, di kuseni kásuumaayak kooliil. ³ Nan ilakomi ejaay bee mofam mati Makedonia, nilawimi man ulako di ésukey yati Efes. Bukaaku kambo mi kaliikiten baliikitenerab bakaanutumi malegen, ban oote eregiil kukat. ⁴ Ban oote ereg bukan kukat eregey yati ureg wati kayayapoorak di kati urees wajuupoe wati kufannaaniñ. Mati ure díñareuumi eregey yati kawoonoorak kooliil, ban dirambenut bukanak man kubaj kafiumak di Atijamit. ⁵ Kájaatikenak uke káyiisenimiña koo eenomi kuriibaak búrom mbi kubaj kamañoorak futitooriil kápureuumi di úyeget wátiene di kafiumak kalegen. ⁶ Kuliikiten kuceen kukakat bálamuk baliikitenerab bo'obu man kujaw kújim di kañoosoor kútiikaar. ⁷ Koo kumammañ man kukaan kuliikiten kati sílingaas sati Atijamit. Bare kúlaulut wan kommi di kasankenak, handeneen kúlaulut di kukaanalenoor nan kúlaulut. ⁸ Numanjaamanj mati sílingaas use sijajak, kaanjaat nuriibenaaleriiben so nan man Atijamit aceñolaami eeno. ⁹ Bare ootaale kálaul mati sílingaas sikila sijuumenuti bee mati kajoonumi, bare bee mati káyuuresomi di kálaputemi, ban poop bee mati kamañjutumi Atijamit di kukaana majakut, bee mati kaleemi di buruñab di poop bee mati kamañumi dúniyaay, kabujemi kuwolaiil, kabujemi bukan banoonut, ¹⁰ bee mati kúraaria, kúniine kayabooremi, káloumemi bukan kukaaniil kumiiceel, kugaajoor, kakajenemi báligab mba bee mati wanoosani walatumi baliikitenerab balegenab ¹¹ bati furimaf fajakaaf fáriiñumi síwoonoor fan Atijamit abilenammi man íriiñen. ¹² Ínje nisasal Akiiyaolaal Apakenaau Áamakau Yensa, asenammi kánkum bee ekaan burokom. Nisaloosal mati nasofeansof an afi maay ban namukenammi man ikaan burokool. ¹³ No'ona handeneen man isankenumi ñii mati oo, nísuutukensuutuken bukanool ban nijeliil. Bare Atijamit nababaj kabonket bee di ínje mati nikaaneenkaan moo noo ínje kámanjaati di káfiumaati. ¹⁴ Ban Akiiyolaal nakaanammi man iyab majakam moola mabajutu-

mi tan reulo. Ban poop nakaanammi íliroor di kafium di poop kamañak kati Apakenaau Áamakau Yensa. ¹⁵ Furimaf foone, "Yensa Apakenaau Áamakau najawulojaw bee di dúniyaay uye bee kapakenak kukaana majakut." Furimaf ufe fúriindiiñ kafium, ban anoosani aate káyininen di fo. Ínje fañ man íjakaatie bukanak búrom. ¹⁶ Bare moo kaane Atijamit nabonketambonket, mambi Yensa Apakenaau Áamakau ároketumom man áyiisen kamuutenak kálirooraak koola hani man ifañuñaa man ikaane akaana majakut. Bukaaku poop pánkulaul mati pankuñoolen kúyininen di oo ban di kuyab eroney yati bándoorey. ¹⁷ Emitey ekaan bukanak kusal Áyiau arungemi bee bándoorey, ban áceteriit, ájukeriiti, ban oo eenomi Atijamit ákonau. Emitey ekaan bukanak kusalool bee bándoorey. Amen. ¹⁸ Timoti, añoolom, ínje oome nibilenibilen kájaatikenak uke, riiboor di nan kurimak kan kuboña kuceen kúregalieenumi mooli no'ona. Sof kurimak kukila nan mútiikuma mambi utiik futiik falegen, ¹⁹ ban nubaj kafiumak di síwoonoor sajake. Bukaaku kalatumi ejam wan síwoonooriil sajakumi siregiimi, moo ñaa kafiumak kooliil kújinjim meej. ²⁰ Bukanak kaanomi mo'omu koo eenomi Hemene di Alesandar kan ikatumi di kañenak kati Seetaanaay man ekuriil, takum kulaañ kusanken ñii mati Atijamit.

2 Wafañumi man ubaje fúkaw woo eenomi, nilawuulaw joote elaw Atijamit bee mati anoosani. Nan man jikammi kúlawak kooluul, jilaw máamak bee mati kabonketak kati Atijamit títi'il, ban di jisalool wan akammi. ² Joote elawool bee mati kúyi di kurunga di bukaaku kammi di kujuum, manteer mbi ubajaal eronj yati kásuumaay káamak katunoore nan man umiiceelaetaami Atijamit di kálebienoor. ³ Kúlawak kaanomi mo'ome kujajak di bújonlenab bati Atijamit Apakenaolaal, ban kúsuumeneoosumen. ⁴ Atijamit namammañ man bukanak búrom kupak ban di kubil kumanj malegenam búrom. ⁵ Mati Atijamit ákon pat abajoe, ban atitoora ákon ceb abajoe di titoorey yati Atijamit di bukanak. Oo eenomi ániinaau Yensa Apakenaau Áamakau. ⁶ Nasensen fúko'ool nan búsimen bee kapakenanoosani. Moo eenomi káyiisenak di nanan no'onu Atijamit namammañ man anoosani apak. ⁷ Mati mo'omu nimukenimuken íboñuli man ukaan áriiñena (Ínje oomu di eregey malegen, lee di kagaajoor), aliikiten man iliikitenumi Kakaanutumi Kúyahuudak mati káyi-

nenak di malegenam. ⁸ Di fujoj fanoofani fati kuriibaak ínje nimammañ kúniinaak kooote elaw di kateben uñeniil wálirooraaw bee di Atijamit, bañuumulut mba balobut. ⁹ Ínje nimammañ poop kuseekak kukoko ríinj man kúkaanum wan kukokoe. Takum kubuño kubuñ kati katebenelenoor ban takum kujoonen kúkoiiil wuu-juto kakaren ñátum di sáni mba pema, mba takum kukaano wañ wan butum burioe máamak. ¹⁰ Kuseek kaanumi koo kukoba káamak kati Atijamit kooote ekaan kúkoiiil wajake waate karamben bukaaku. ¹¹ Kuseek kooote kaliiken di katunoor, di kawalenooro di kúkoiiil. ¹² Isenut buruñ man aseek aliikiten mba ebaj bakooñ fácul ániine, naate katunoor sii. ¹³ Mati Atijamit Adama natoorje atuuk mambi kiti Hawa. ¹⁴ Ban lee Adama Seetaanaay ebunteenumi bare aseekau, oo abileenumi átaas wan sílingaas sati Atijamit siceeñumi. ¹⁵ Bare aseek panapakeni kápurumi di ebajey kuñiil arulnjaat di kafium, di kamañ, di ekaan joon babajut kabet.

3 Furimaf ufe fúríndiinj kafium, kaanjaat an aceen amañumi ekaan anifaan ati fujoj fati kuriiba moo jajak mati namammañ búrooko babaje fúkaw. ² Moo kaane anifaan áamak ati fujoj aatut ebaj kabet. Akila naate ebaj aseek ákon pat, takum akaan an ati fuuñ. Ban naate ekaan kaganlo, kasofooro, ban bagorer bajake, kawalen bukanak jak di síndo'ool, ban naate kañoolen kaliikiten bukaaku. ³ Oo aatut ekaan ákalia mba an áyoonenie. Bare naate ekaan an ajinlene, áloberiiit, ban aatut ekaan amaña sígodi. ⁴ Akila naate kañoolen acookoor fiilool, ban nátienooro nakur kuñoolool jak man kúlebienool di poop kujam furimool. ⁵ Kanjaat an ayetut arung fiilool, buu panañoolen kacookoor kati fujoj? ⁶ Aatut ekaan ariiba apiyout, mati pambiatebenelenoor manteer alo di kañenak kati Seetaanaay. ⁷ Benento, oo naate ekaan an, an bukanak kati téneñey yati fujojaf kooote kálebien. Takumbi alo di kañenak kati Seetaanaay ban napuño. ⁸ Moo mákonam, kurambena kati fujoj kooote ekaan bukan kálebieni di kootut ebaj kúredimp kugaba. Ban kootut ekaan kan bunuk bukajene, ban poop kootut ekaan káfekete di sígodi. ⁹ Kooote esof lit malegenam mayofoaam man Atijamit áyiisenolaami mati kafiumak koololaal ñátum di úyeget wátiene. ¹⁰ Kooote emond kúmeeloi, ban ñaa kuñoolenjaat kuwuwuuj kámeeloak kukila, mbi kukaan kurambena. ¹¹ Moo mákonam, kuseekiil poop kooote kálebieni ban takum kukaan kusuulena. Kooote kasofooro ban kufiumaay di wanoosani wan koom di ekaaney. ¹² Arambena ániine anoosani naate eyab aseek ákon pat, ban nañoolen akur jak kuñoolool ban di erung jak fiilool. ¹³ Karokemi jak burokiil nan kurambena, bukaaku pankusanken mooliil jak ban di kúlebieniil poop mati kafiumak kooliil di Apakenaau Áamakau Yensa. ¹⁴ Ínje oomu níciikeuli kájaatikenak uke, handeneen nimammañ bee ebil ijuki nan piyout. ¹⁵ Bare kanjaat ínje létibilaali, mbi umanj

buu anoosani ati di fiilaf fati Atijamit aate kagoroor eeno. Foo eenomi fujojaf fati Atijamit aronjaau, fan eenomi sísagumaas sapebumi malegenam. ¹⁶ Bajut kamanteer buu káláae eeno di malegenam may- ofoaam mati buruñab boololaal. Apakenaau Áamakau najawulojaw di fumuum fati an, Búyegetab Bátienaab búyiisenyiisen mati majoonam moola. Simaleeka síjukoojuk, ban kúriiñenriiñen moola usankenaw wati dúniyaay búrom. Bukanak kati dúniyaay kúyinenyinen di oo, ban nañariñar bee di mawuñ bee di bukinab bajakaab.

4 Búyegetab Bátienaab buregolaareg tíen mati di kunakak kúlamukaak bukaaku pankukaten bálamuk di wan ufiumaami, ban di kuriiben úyegetaw wabuntemi di kaliikitenak kápurumulomi di úgun. ² Kaliikitenak kaanomi mo'omu kápurumulomi di ku-gaajoor kabuntemi, kan úyegetiil ucetumi nan feer nuñare unapen di wo. ³ Bukanak kukila kuliikiteneliikiten bukan takum kuyaboor mba takum kuri muria muceen. Bare Atijamit atuukumi muria mukila mbi muri'i ñátum di esaley di yóro di kafiummi ban di kumanj malegenam. ⁴ Mati wanoosani wan Atijamit atuukumi ujajak, bajut muria man ootaale elat. Wulaal mbi uyabaal mo di esaley Atijamit di yóro. ⁵ Mati nampi ulakomi elawey ñátum di furimaf fati Atijamit, muriaay man mubil mútien bee di Atijamit. ⁶ Uliikitenjaat kájaatikenak uke kupaali kuriibaak, pánuyiisen mati au amiiceel alegen ati Yensa Apakenaau Áamakau, nan an abaje fumanj fáriiñe fati kurimak kati kafiumak di kati kaliikitenak kalegenoak kan uriiben-umi. ⁷ Bare takum butumi bulako di eregey wati kayayapoorak. Urulen di kakurooro di eronji man éyi-isen kálebien bee di Atijamit. ⁸ Ukaanjaat kábolienak kati eniiley babaj fúkaw. Bare uliikenjaat ésigiri, moo mufañ man mubaje fúkaw di manoosani, mati lígilig bee mati eronjeñey yati baabe di yábiileuumi. ⁹ Furimaf ufe fúríndiinj kafium, ban cenceeñ man bukanak búrom kuyabufo. ¹⁰ Wulaal bukooku di bugaal di burok báamak man ubajaal eronjeñey uye, mati núgolungolum di Atijamit aronjaau, an eenomi Apakenaau ati anoosani, bare bee di kafañumi man kufiume. ¹¹ Seniil kájaatikenak uke di poop kaliikitenak uke. ¹² An takum aheeleni mati au ápura. Mbi ukaan káyiisen kajake bee di kúyinenaa di basankeneri di bagorooreri, kamañak kooli, kafiumak kooli, di poop eronjeñey yooli yabajutumi kabet. ¹³ Bee nampi ilaañulomi, mbi tíenuul man jir-ulen di kaliikenak furimaf fati Atijamit fáculley yati bukanak kati fujojaf búrom, di poop káriiñenak di kaliikiteniilak. ¹⁴ Takum umoos kawulak kan ubajumi kápurumul di Búyegetab Bátienaab, kasenimi ñátum di kurimak káriiñulomi bee di au nan kunifaanak kati fujojaf kurembenimi uñeniil. ¹⁵ Usof ekaaney uru búrom, ban nusenooro fúkoi búrom bee di uru ran iregimiñaa, mbi anoosani ajuk ejaay yooli fácul. ¹⁶ Káanum wan

ukaanemi ban núkaanum wan uliikitenemi. Noote karulen di ekaaney yati uru ran íjaatikenimiña. Ukam-mojaat, panupakenooro fúkoí, di poop kammi di káyenteniak.

5 Takum umandoor ániine anifaan bare ulawool máamak nan ampai. Nusof kúpura kúniine nan kuti'i. ² Ban nusof kuseek kunifaan nan siñaayi, kúmaji-ra nan kúliini, man usankeniil, ñátum di búyeget bá-tiene. ³ Cookoor kuseek kati kújima kabajutumi ampi arambeniil. ⁴ Bare abajujaat kuñiil mba kuñookuñoolool, koote emond kuliiken ekaaney wan buruñab boololaal buceenjiimi dóo di sísendoiiil, ban naate kalaañen bukaaku bee di kuwolaiil. Mati mo'omu moo muyeumi Atijamit. ⁵ Bare aseek ati ájima an umanje malegen abajut arambena, oo Atijamit ná-golume ceb. Fuk di balay, naronj di elawey riñj man arambenool. ⁶ Aseek ati ájima an kawoonoorak koola koonomi kásuumenoorak wuuj, oo aseek an búyeget bucete hani man ammi di eronjey. ⁷ Sen kájaatikenak uke bee di anoosani ammi di fujojaf, takum an ajuk kab-et di kújima kan useniimi karambenak kooli. ⁸ Bare an acookoorutujaat bukanool, hani kati síndo'ool yákoney, oo nañoños di wan afiummi. Oo afañe ekaan majakut an áyinenutumi. ⁹ Aseek ati ájima ka-reesool kuciiki áriinjujaat simit bukan kúfeegiir, ban poop naate ekaan aseek ayaboene ataool ákon pat. ¹⁰ Ban oo naate kálebieni mati bakaanerool bajakaab, nan aseek akure kuñoolool jak, di kawalen kujaabu-ruñak jak, di eposey yati úkamunaw wati bukanak kati Atijamit, di karamben kammi di bugaalab, ban najuum lit di ekaaney wajakaaw nanoosani. ¹¹ Bare takum jiciik ureesaw wati kuseek kuñiil kati kújima, mati nampi sí-woonooriil sati emañey man kuyabo sifañumi pankukat bálamuk Apakenaau Áamakau. ¹² Ñaa kulolo man kukajen báligab bútiyaarab ban kúkokumiimi titooriil di oo. ¹³ Benento, pankubil kupulen jayuunaj eluup bee di eluup, ban wafañumi man újakaatie woo eenomi jatemaj di kawuujoorak fút fút, di kasankenak waceenjutumi man kusanken. ¹⁴ Moo kaane ínje nifañ man imañe kuseek kuñiil kati kújima kulaañ kuyabo, man kubaj kuñiil, ban di kucookoor siluupiil. Moo kula-toorolaal leekuñoolen kureg waaf wampi kúkajenumo-laal ureesolaal. ¹⁵ Mati kuseek kati kújima kuceen kúpupur yanj di buruñab bajoonaab man kuriiben See-taanaay. ¹⁶ Kaanjaat babaj aseek ariiba abaje kuseek kati kújima di fiilool, naate kacookooriil jak, takum akatiil bútebab bee di kati fujojaf, mambi kucookoor kuseekak kati kújimaak kabajutumi karamben. ¹⁷ Kuni-faanak karungemi kati fujojaf jak kúrindiñj eyab kálebienak káamak. Karokemi máamak di burokab bati káriinjenak di kaliikitenak furimaf fati Atijamit, koo kufañumi man kúriñje eyabuko. ¹⁸ Mati furimaf fati Ati-jamit foone, "Takum uloop fúmuuna kasoop nan ku-lakomi káruugenlankenak," ban, "arokaau cenceñ

man ayab bacaamool." ¹⁹ Takum úyenten wan kutaak-enumi anifaan ati fujojaf leejaat tan bukan kugaba mba wawuuje to kumaate. ²⁰ Karulenumi di majakut, makiil fácul kati fujojaf búrom man kujam, moo kajom bukaaku pambikubaj kákoli. ²¹ Di bújonlenab bati Ati-jamit, di Yensa Apakenaau Áamakau, di simaleekaas sálirooraas sati Atijamit, níjaatikenijaatiken man uri-iben kurimak uke! Balaañut di an di wanoosani nakammi. ²² Takumbi uliim di karemben uñeni di an bee kamukenool anifaan ati fujojaf. Takum ukaan ma-jakut mati man bukaaku kukammi majakut, bare uso-fooro takum ubaj kabet. ²³ Takum uraan mumel ceb, bare uraan wayin jayiinkun manteer di ramben fari man furiemi nanoosani. ²⁴ Majakutam mati bukaaku muraraj wijijij, ban anoosani amanje mati kulolo ban pankugameni. Bare majakutam mati bukaaku pam-muraj fáculey. ²⁵ Moo mákonam, bakaanerab bajakaab burajeraj wijijij, hani barajutumi iñeme, leebuñoolen buyofo bee bándooorey.

6 Kuriiba kakammi kumiiceel koote kálebien líroor kurungaiil, manteer takumbi an abaj buruñ bati kasanken wajakut mati Atijamit di mati kaliikitenak koololaal. ² Kumiiceelak kammi di kañenak kati kurun-gaiil kuriiba, takum kuheeleniil, mati koo kupaaliil kuri-ibaak kati Yensa Apakenaau Áamakau. Bare koote kamiiceelaetiil wuuj wati noo, mati koo kommi di karamben kupaaliil kuriiba kan kumañumi kápurumul di karaagalak kati burokab booliil. Noote kaliikiten ban núliñen uwe man koote ekaan. ³ Ampí aliikitenumi waaf wanaamutumi di kájaatiken kan isenumi muyuul, ban nalatumi esofey yati kurimak kalegenoaak kati Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau di poop kali-ikitenak kalegenoaak kati buruñab boololaal. ⁴ An akila atebenelenoore ban amanjut wanoosani. An aanomi mo'omu abajut waronj wampi añaosoor ban insi nañosoos mati kurimak. Mo'omu múñareuumi ebajey búlat, kañoosoor, kasuulen, di esofey wajakut di fúkoí, ⁵ ban kañoosoorak kábaneriitumi titoorey yati bukanak kan úyegetiil uroñutumi di kasofutumi male-genam hani jayiinkun. Koo kusosof kariibenak bu-ruñab koo eenomi ebajey fubajaf. ⁶ Malegen, buruñab bulegenab bukaanemi man an abaj fubaj fáamak, are-jaat di wan abajumi. ⁷ Mati unjaruloutaal waaf bee baabe di dúniyaay, ban letuñoolenaal unjaraal waaf baabe di dúniyaay uja'aal di wóro. ⁸ Moo ubajaajaat wampi uriaal di wampi ukokoal, yajolaayaj. ⁹ Bare ka-mañemi eñesey fubajaf pankulo di kayinkoorak, ban wahaw ujandaw usofeiimi tap, wañakeiimi bee di kakajen di kakaño. ¹⁰ Mati emañey yati sígodi yoo ku-faarak kati majakut manoosani. Bukaaku kuñeseñes máamak ebajuso manteer kukat bálamuk lóí kafiumak kooliil ban di kukaanooro úyegetiil ukaño di jariey. ¹¹ Bare mati au, an ati Atijamit, noote kákaanum di wa-jakut uwu búrom. Ban noote ekaan wajoone di wa-

jake. Raagal nukaan túu di eronj man Atijamit yeool, di kafium, kamaŋ, kamuuten, di kajinlen. ¹² Tiik futiik falegen mati wan ufiummi. Sof lit di eronjey yati bándoozey yan Atijamit asenimi. Eronjey ekila esenisen bee di au nan ufelumi búyegeti man uregumi mati kafiumak kooli fáculey yati bukanak nan kulakomi kayenetak man kujam. ¹³ Di bújonlenab bati Atijamit asenemi eronjey bee di wanoosani, di poop Yensa Apakenaau Áamakau, afelumi búyegetool man aregumi wan afiummi fáculey yati Pontius Pilat bákoliut. ¹⁴ Ínje eem di eregi man uriiben kájaatikenak kooli takum ubaj kabeb, káŋarum iñeme bee nan Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau alaañulo. ¹⁵ Di funakaf fan Atijamit asofumi Apakenaau Áamakau pánalaañul inki. Atijamit an koote esal eenomi Afaŋumi Katebo, Áyiau ati kúyiaak di Akiiyaau ati kukiiyaak. ¹⁶ Atijamit cebool áceteriitumi, ban oo nacinumi di mawuŋam man an áloferiit. An atamburerut ajuk ban letanoolen ajukool. Emitey ekaan Atijamit asali ban Emitey ekaan Atijamit arung

ñátum di kánkumak koola bee bándoozey! Amen.

¹⁷ Jáatiken kabajumi fubaj di dúniyaay uye takum kutebenelenooro, takum kúgolum di fubajaf fooliil fajuumutumi. Bare fúgolumaf fooliil foote kalako di Atijamit aroŋaau, awuneolaami yaj waafaw búrom mambi umaayooraal máamak. ¹⁸ Jáatiken bukanak kukila man kukaan waaf wajake di fubajiiil. Koo koote emeeŋ di mukaana majake ban di kubaj úyeget wáwambuloe ban di kumaŋ bee ewul bukaaku kan ceerjumi. ¹⁹ Di mo'ome, kankaan fúlakenuma fáliŋe bee mati kajom, mambi kuŋoolen kusof eronjey yan eenomi eronjey yalegenaay. ²⁰ Timoti, sof jak wan Atijamit abilenimiña. Tey kasanken kútiikaar kariiboortumi di malegenam wan bukanak kuliimoorumi man koone fumanj. ²¹ Bukaaku kukatenkaten kafiumak kooliil bálamuk man kuriiben fumanjaf faanomi mo'omu. Emitey ekaan Atijamit aseni majakam móomi di muyuul. Amen

2 TIMOTI

1 Ínje Paul, áriiñena ati Apakenaau Áamakau Yensa ñátum di kamañak kati Atijamit, aboñimi man íriñen mati eronjey yan áligumi kápurumul di kafiumak di Apakenaau Áamakau Yensa, eem di eciik letaraay uye. ²Eciikiciik bee di Timoti, au nukankaan nan añi-ilau ati búsusom: Emitey ekaan Atijamit Ampaau di Apakenaau Áamakau Yensa Akiiyaolaal kúyiiseni majakam mooliil, di kubaj di au kabonketak kooliil, di kuseni kásuumaayak kooliil. ³Ínje nisasal Atijamit, an eem di kamiiceelaet di búyeget bátiene, nan man kufannaaniñom kukaanemi eeno. Fuk di balay, nisaloosal mati nan man iwooloimi nanoosani di kúlawak kúmboom. ⁴Nan man iwooloimi man mukuli musotumi, niraanoiraano máamak fuk di balay. Kammojaat mbi súmom máamak. ⁵Ínje poop niwoolowoolo mati kafiumak kooli kalegenak kan ubajumi, kafiumak ko'oku kaanomi nan kati iñaayi afaan Loidi di iñaayi Yunike kubajumi. Tíenantien au poop nubabajuko. ⁶Moo kaane ínje kawooleni man uroñ di esof jak kawulak kan Atijamit asenimi nan irembenumi uñenom di au. ⁷Mati Búyegetab Bátienaab ban Atijamit asenolaami bukaanutolaal man úkoofiaal. Bare bumeenjoaameen di kánkum, di kamañ, di kasofooro. ⁸Takum upuño, eregey yati káyiisenak kooli bee di bukaaku mati Akiiyaolaal. Takum upuño mati ínje poop, handeneen ínje oomu dán bukanak kukuleimi mati Apakenaau Áamakau. Bare di kánkumak kan Atijamit asenimi, unamoor di ínje di bugaalab bee mati káriiñenak kati furimaf fajakaaf. ⁹Atijamit apakenolaami ban nawonkolaami man ukaanaal bukanool, lee mati wan ukaanaalemi, bare mati wan asofumi di majakam moola. Bala'a dúniyaay etuuki nasosof man áyiisolaal majakam mukila kápurumi di Apakenaau Áamakau Yensa. ¹⁰Bare ñaa iñeme narajulolaami kápurumul di ebiley yati Apakenolaal, Apakenaau Áamakau Yensa. Akila nakajenumi kánkumak kati ecetey ban kápurumul di furimaf fajakaaf anjarulomi eronjey yati bándoorey. ¹¹Ban Atijamit namukenammi nan áriiñena di aliikiteni man íriiñen furimaf fajakaaf. ¹²Moo kaane ínje neem di egaal. Bare ínje ipuñouturer, mati nimammanj an ifiummi, ban tíenantien mati nañoolenñoolen apooyom wan abilenammi bee nampi funak fukila fúriiñumi. ¹³Sof lit kurimak kalegenak kan iliikitenimi. Ban oote karulen di kafiumak di kamañak kan ubajumi di Apakenaau Áamakau Yensa. ¹⁴Jisof lit malegenam

ume man Atijamit abilenimi ñátum di karambenak kati Búyegetab Bátienaab bammi di au. ¹⁵Nan man umanjumi eeno, kuriibaak búrom kápurumulomi Asia kukatankat bálamuk, hani Fugel di Herumogen koo di búkoro. ¹⁶Emitey ekaan Atijamit áyiisen kabonketak bee di fiilaf fati Onesifor, mati ñameeñe náliñeneanliñen, apuñoutom mati bakuleromab. ¹⁷Nan áriiñulomi Róoma, natoonjumi añesom biyok ajukom. ¹⁸Emitey ekaan Akiiyaau áyiisool kabonketak koola di Funakaf fukila. Numammanj tíen man arambenammi búrom di ésukey yati Efes.

2 Mati au, añoolom, mbi úliñ ñátum di majakam man Atijamit asenimi di Apakenaau Áamakau Yensa. ²Nujanjam wan iliikitenimi di fáculey yati bukan kajuupoe kamaatumi. Liikiten malegenam ume bee di bukan kufiumaay kaate kañoolen kuliikitenumo bukaaku poop. ³Naamoor bugaalab di ínje, nan atiika alegen ati Yensa Apakenaau Áamakau. ⁴Atiika ammi di burokool letakaten man arok burok buceen bati téeney, mati namammanj man akaan arungool yeool. ⁵Ampi alakomi kafannoor di jíteyay letañoolen awuuj leejaat nasosof sílingaas búrom sati jo. ⁶Awañaau arokumi máamak aate etoonj eyab bucaab bati muri-aay. ⁷Woonoor mati wan isankenumi. Akiiyaau panarambeni man úlaul wo tíen. ⁸Woolo Yensa Apakenaau Áamakau, áyitenulimi di kacetumi, búwolum bati Dauda. Ure eenomi furimaf fajakaaf fan íriiñenumi. ⁹Mati káriiñenak kati furimaf fajakaaf ufe, ínje oomu di bugaalab ban hani kukokenankoken nan álaputa. Bare furimaf fati Atijamit, an letañoolen akokenufo. ¹⁰Mati mo'omu ínje neem di kamuuten wanoosani mati bukanak kan Atijamit amukenumi, man Atijamit apakeniil kápurumul di Apakenaau Áamakau Yensa, ban pankulako di Atijamit bee bándoorey, mbi aseniil kálebienak di mákalaam moola. ¹¹Furimaf ufe fúriindiñ kafium. Ucetaajaat síñakon di oo, wulaal poop panuyitoaal síñakon di oo. ¹²Urulenaajaat di kamuutenak, wulaal poop panurungaal di oo, uñoosaaloojaat, oo poop panañoosolaal. ¹³Ukaanutaajaat bukan kufiumaay, oo panarulen ekaan afiumaay. mati oo letañoolen añoosooro. ¹⁴Mbi urulen kawooleniil mati mo'omu. Jáatikeniiil di bújonlenab bati Akiiyaau takum kuñoosoor mati kurim. Mo'omu moo jakut, mati pam-mukajen káyentenemi. ¹⁵Kaan túu man úyiisen fúko di bújolenab bati Atijamit, nan aroka alegen apuñoutu-

mi mati burokool ban naliikitenemi joon mati furimaf fati malegenam. ¹⁶ Tey kasanken kútiikaar, mati koo pankurungen bukanak kufañ man kukatoore buruñab bati Atijamit. ¹⁷ Kaliikitenak kaanomi nan mo'omu kukankaan nan musonta máliipe. Kúniinaak kugabaak kaliikitenumi mukaanaam maanomi mo'omu koo eenomi Hemene di Filet. ¹⁸ Koo kulanjomi di malegenam, man koone Atijamit káyitenulak koola bukanak di kacetumi kuwuwuj kuban, ban di kukajenumi káyinenak kati bukaaku. ¹⁹ Bare malegenam mati Atijamit mukankaan nan fúlakenuma fáliñe, mujunjuum líñ, di foo kurimak uke kuciikimi: "Akiyaau namammanj kakammi koola," ban, "Anoosani aregumi oo an ati Akiyaau aate ekat majakutool." ²⁰ Di síndeneey yati eluup yáamak babaj dó sibool lee sati sáni mba sati gódifori ceb bare poop sati ukunañ mba sati bukap. Di soo saasu síriuma, saasu síbetenuma majakut. ²¹ Ampí akaanooro átien kápurumul di bújakaataab ube, oo panakaan nan saasu sati wáaning, Atijamit pananenool bee di waaf búto. Mati eronjey yoola esenisen ehabaj fúkaw bee di arungaool, kajonjor bee ekaan burok bajake banoosani. ²² Tey emañey yajakutey yati kúpura, bare mbi umañ usof líñ di ekaaney majoonam, kafium, kamañ, di kásuumaay. Au oote ekaan uru di kamiiceelaetemi Akiyaau ñátum di úyeget wákon. ²³ Bare tey kañoosoorak kañuloutumi di kabajutumi fúkaw, mati jimammanj mo'omu moo múñareuumi mulobaam ceb. ²⁴ Au arokaau ati Atijamit aatut ekaan an ati muloba, bare aate ekaan jak bee di anoosani. Au oote ekaan aliikitenak ajake ban numuuten, ²⁵ ban nawalenooro joc nampi alakomi kaliikitenak kañoosemi malegenam. Atijamit pánaruñul úyegetiil man kútiwoor kukat majakutiil man kubil kumanj malegenam. ²⁶ Timaa mbi kubil ganloil ban di kuñoolen kupak di kañenak kati Seetaanaay, yasofiimi mbi kukaan kamañak kooliyo.

3 Au oote emanj poop mo'ome, Timoti, mati di kúnakak kúlamukaak kábileuul pambaj mátaañie máamak. ² Mati bukanak pankumañ kúkoil ceb di sígodí'iil. Di kukaan ká'aamakalenoor di kupooñumi, di kusanken ñíi mati Atijamit, di leekukob kuwolaiil. Leekusal karambeneiimi ban leekumañ Atijamit, ³ leekumañ bukan, leekubonketoor, di kukaan kusulena bukan ban leekubaj kasofooro. Pankukaan bukan kákoolenie ban di kulat wanoosani wajake. ⁴ Pankukoolen kupaaliil, di ekaaney wañuloutumi, di ká'aamakalenoor. Pankumañ wásummi bee di kúkoil ceb wuuj Atijamit. ⁵ Pankukaanalenoor nan buruñab boololaal koom, bare pankuñoos kánkumak kalegenak koolibo. Jitey bukanak kaanomi mo'omu. ⁶ Bukaaku di bukan kukila pankubuuto kunoken di ujam uceen búrom ban di kooken kuseek kuceen kágotete, kuseek karookoe di majakut ban di kumañ wanoosani wásuume di kúkoil. ⁷ Kuseekak kaanomi mo'omu kooku di

kariiben kaliikitenak kunkulak nanoosani, bare kúlauleriit malegenam. ⁸ Nan man Yannes di Yambures kulatumi Muusa eeno, moo poop bukanak buku kulatumi malegenam, bukan kan úyegetiil ulaene tir, ban kafiumak kooliil kulegenout. ⁹ Bare léekuloi máamak, mati mafuuraam mooliil pammujuki tien di fáculley yati bukanak búrom, nan man bajoenumi bee di kúniinaak bukaaku kugabaak. ¹⁰ Bare au nuriibenriben kaliikitenak kúmboom, baronjerab búmboom, di wan isofumi mati eronjey, kafiumak kúmboom, kamutenak kúmboom, kamañak kúmboom, ban wan injoolenumi imuuten noo, ¹¹ di kásuutukenomak, di bugaalab búmboom. Numammanj tien uru búrom wabajammi Antiok, di Ikoni, di Lusutura bare Akiyaau napakenammi di woo búrom. ¹² Di malegenam, anoosani amañumi esen eronjey yoola di Apakenaau Áamakau Yensa nan ariibaool, pánasuutukeni. ¹³ Bare bukan kajakut di kubunta pankurulen di ekaan man újakaatie. Pankufañ man kújakaatie noo, ban kubuntaak di kubuntooro. ¹⁴ Bare mati au, urulen di esofey di wan iliikitenimi ban nufium ríiñ. Numammanj bukei eenomi kuliikenai. ¹⁵ Ban nuwoolo mati kápurumul di fañiilaeti, au numammanj furimaf fálirooraaf fati Atijamit, fakaanimi man ubaj malinlaam marungenimi bee di epakey kápurum di kafiumak di Apakenaau Áamakau Yensa. ¹⁶ Atijamit akaane Furimaf foola búrom man furoñ ñátum di Búyegetab boola. Furimaf búrom fubabaj fúkaw bee kaliikiten malegenam, bee kamañdoor kafiummi wajoonutumi, káyisen wajakut, ban bee kájaatiken bukan man kuroñ joon, ¹⁷ manteer anau ati Atijamit mbi añoolen akaan burok banoosani bajake.

4 Ínje iseni kájaatikenak uke di bújonlenab bati Atijamit di Yensa Apakenaau Áamakau, aatumi kagamen karonjumi di kacetumi nampi alaañumi inki bee erung nan áyi. ² Ríiñen furimaf fati Atijamit, di elat yém di ejuk mati núriiñenriiñen fo di nanan nan ceerjumi mba nan ceerjutumi di ekaaney mo. Noote káyisen wan kukammi wajakut ban numakiil mati majakutiil. Bare noote káliñeniil poop nan man uliikitenemi di kamutenak máamak. ³ Nanan pánniriñ nan bukan kootutumi káyentenak kaliikiten kalegen. Bare pankuriiben emañey yooliil, ban pankuñes kuliikitenak kufañ man kujuupoe kaatumi bee kaliikiteniilak wan kumañumi ejamey. ⁴ Pankukat bálamuk malegenam man kulanjo ban di kujuumen úyegetiil di ureg wati kayayapoorak. ⁵ Bare mati au, noote kasofooro, ban numuuten di bugaal banoosani, ríiñen furimaf fajakaaf, ban núliren buroki. ⁶ Mati ínje, nanan númboom níriñdiñ nati ekaanom búsimen, mati ecetey yúmboom ériñdiñ eban. ⁷ Nititiik futiik falegen, nibamban jíteyay, ban nirulen di kafiumak kúmboom. ⁸ Íñeme kawulak kati kafannoorak kooku bo kakoberom kan eenomi fúbuur fáwaanie fati majoon-

am fan Akiiyaau, agamenaau ajuonaau, agalo'ommi di funakaf fáamakaf fati élaañuley yoola. Kawulak uke lee bee di ínje ceb, bare poop bee di kakoboomi élaañuley yoola ñátum di kamañak kooliil. ⁹ Kaan túu iñeme man ubil galab bee di ínje. ¹⁰ Demas, narookorooko dúniyaay, man akatom bálamuk man ajawumi bee Tesalonika, Keresens najawumi bee Galatia ban Tiito oo najawumi bee Dalumatia. ¹¹ Luuk cebool aam di ínje. Nárul Maruk man újeetumulool bee di ínje, mati oo panañoolen arambenom jak di burokab. ¹² Nibomboñ Tukiko bee Efes. ¹³ Nampi ulakomi ebiley, mbi úñarulum kaloaom káamakak kan ikatulomi di kañenak kati Karupo di ésukey yati Turaad di poop síbukaas, bare takum újimul múciikumaam muceenam mati kabañ. ¹⁴ Alesandar afaañaaú narieenanri máamak ñajuupoe. Emitey ekaan Atijamit acaamool wan akammi búrom. ¹⁵ Au di fúkoí káanumool, mati nalatelat yém wan ure-

gumi. ¹⁶ Di bagamab bútiyaarab, bajut hani an alaañe di ínje ijuumoore di fúko'om. Anosani nakatankat bálamuk. Emitey ekaan Atijamit takum asofiil di waaf. ¹⁷ Bare Akiiyaau najuumanjuum ban náliñenom, man íriiñen furimaf fajakaaf bee di Kakaanutumi Kúyahud búromiil man kujam. Ñaa napakenammi di butumab bati jimukoorey. ¹⁸ Akiiyaau panapakenom di wajakut wanoosani búrom aban nájeetumom jak bee di jáyiaj joola jammi di bukinab bajakaab. Mbi bukanak kusalool bee bándooorey. Amen. ¹⁹ Usaafom Pirisika di Akula, di bajamab bati Onesifor. ²⁰ Erasutos arinoulomi Korint, ban ínje nikatulokat Turofim di ésukey yati Mileto man áju'uteene. ²¹ Kaan túu man úriiñul baabe bala'a nanan nati ñonkañ. Ebulus di Pudes, Lino, Kuladia di kuriiba bukaaku búrom poop kúsaafulisaaaf. ²² Emitey ekaan Atijamit acin di búyegeti. Emitey ekaan Atijamit asenuul majakam moola.

TIITO

1 Ínje Paul, aroka ati Atijamit di poop áriinena ati Yensa Apakenaau Áamakau, eem di eciik letaraay uye. Nimukenimuken ban kuboñom man ílínen kafiumak kati bukanak kan Atijamit amukenumi ban niliikiteniil man kúlalul malegenam máyiiseniimi buu kootumi ejaay di wan Atijamit amanjumi eeno. ² Malegenam ume maseneiimi fúgolumaf fati eronjey yati bán-doorey. Atijamit, ágaajooreriitumi, áligeenumi eronjey uye bala'a fúcitumaf fati dúniyaay. ³ Ban di nanan une nalegenan, Atijamit Apakenaolaal náyiisenyiisen furimaf foola kápurumul di káriinjenak kan Atijamit abilenammi man íriinenufo ñátum di kájaatikenak koola. ⁴ Letaraay uye eciikiciik bee di Tiito, an isofumi nan añoolom alegen di kafium kákon. Emitey ekaan Atijamit Ampaau di Yensa Apakenaau Áamakau Apakenaolaal aseni majakam di kásuumaayak. ⁵ Moo kaane níkatulikati di fúrinkaf fati Kurete, mambi uñoolen ufa-bel burokab boololaal barinobomi ban numuken kúfacula kati fujoj fammi di esukooesuk riiboora di kájaatikenak kúmboom. ⁶ Anifaan anoosani ati fujoj fati kuriiba aatut ebaj kabet, aate ebaj aseek ákon pat, ban kuñoolool búrom koote ekaan kúyinena ban takum kukaan kuñiil kakuruti ban kújameriit. ⁷ Mati anifaan ati fujoj, aakenumi burokab bati Atijamit aatut ebaj kabet. Takum akaan an apooñe, mba nawaaken kañu-umul, mba takum akaan ákalia mba águuloora, mba áfekete di sígodi. ⁸ Bare aate emanj kawalen kujaaburuñ di síndo'ool nanoosani ban naate emanj ekaan wajake búrom. Naate kasofooro ban nakaan joon, kálíroor, di kasofooro. ⁹ Oo naate esof lit kurimak kalegenak nan man aliiikitenimi, mambi añoolen abuntoor bukaaku ñátum di baliikitenerab balegenab ban nañoolen áyiis bee di kalatemi ko. ¹⁰ Mati babaj kajuupoe kalatumi káyenten kaliikiten kalegen, di kasanken kútiikaar ban poop kubuntaak. Mo'omu mukankaan malegen bee di kálijenemi mati mukaanaam mati futampaf. ¹¹ Bukanak buke koote katunoor sii. Mati kaliikitenak kañondaak kooliil bukoo súm kooku di kayiisiken kiil kajuupoe kápurumul di malegenam. Kuliikitenaak kaanomi mo'omu kumamanj sígodiul ceb. ¹² Ákon di bukoo, aboña ákon di kuboñaiil ati fujoj, naane, "Bukanak kati Kurete kulepoora ceb, símundun, ban kúmanjeriit burok hani jasi-inkun ban kurieri máamak." ¹³ Káyiisenak uke kukankaan malegen. Moo kaane ninsi jimandooriil

máamak manteer mbi kúliñ di kafiumak kooliil.

¹⁴ Bukoo kootut káyenten ureg wati kayayapoorak wati Kúyahuudak mba kájaatikenak kápurumulomi di bukanak kalatumi malegenam. ¹⁵ Wanoosani útientien di bukanak kabajumi úyeget wátiene. Bare waaf útientenut di bukanak kasikomi di káyinenutumi. Úyegetiil wo'owu di síwoonooriil woo ukañokaño. ¹⁶ Koonesoon koo kumamanj Atijamit, bare kuñooseofoos di bakaaneriil. Leekusen kúkoil bee di akila, ban koo bukan kabajutumi fúkaw bee ekaan wajake.

2 Bare mati au Tiito, noote kaliikiten waaf riiboora di baliikitenerab balegenab ceb. ² Liikiten kúniinaak kunifaanak man takum kukaan kabaje fuuñ, kusofooro kúkoil, takum kukaan kufiila, manteer mbi kúlebieni, ban koote ebaj kafiumak káliñaak di emeñ di kamanjak di kamuutenak. ³ Liikiten poop kuseekak kunifaanak manteer mbi kúlebieni di bagoroorerab booliil, takum kukaan kusuulena mba kukaan kúkalia. Bare koote kaliikiten bukaaku wajake, ⁴ ban koote kaliikiten kuseekak kuñiilak man kumanj kutaiil di poop kuñooliil, ⁵ di ebaj úyeget watote di wajoone, di kacookoor sísin-doil di ekaan wajake, di poop mbi kukob kutaiil, manteer furimaf fati Atijamit takum fukajeni. ⁶ Moo mákon-am buntoor kúpuraak kúniinaak man kasofooro kúkoil. ⁷ Au di fúkoi oote ekaan káyiisen kajake bee di kukila ñátum di mukaana majake manoosani. Nampi ommi di kaliikitenak di nujoon ban nusof lit. ⁸ Sen kasanke-nak kooli kajoone kan an aatut kañoolen añoos. Kaan mo'omu kalatimi mbi kupuño máamak leekuñoolen kusanken waaf wajakut mati wulaal. ⁹ Reg kumiiceel koote esen kúkoil bee di kurungaiil ban di yeiil di wanoosani wan kukammi. Takum koote kalaañen, ¹⁰ mba ékuut di kukila. Bare koote káyiisen kúkoil kalegenoe di kajake. Kammojaat anoosani pánayiisen kálebienak káamakak mati waliikitenimi mati Atijamit Apakenaolaal. ¹¹ Mati Atijamit náyiisenolaayiisen majakam moola bee kapaken bukanak búrom. ¹² Majakam mukila mújaatikenolaajaatiken takum ukaanaal nan kamanjutumi Atijamit, takum uriibenaal emanj ejakutey, ban ootaale ebaj eronjey yati kasofooroak di poop yajoonaa di dúniyaay uye. ¹³ Wulaal nukobaakob di kágolumak mati Funakaf fáriinumi síwoonoor, nampi Atijamit Áamakau di Apakenaolaal Yensa Apakenaau Áamakau, pánarajuli di mákalaam moola. ¹⁴ Nasensen fúko'ool bee mati wulaal man

apakenolaal di majakut manooosani ban nakaanolaal útienaal ekaan bukanool ceb ban nubajaal fuuñ fati emanj wajoonumi ceb. ¹⁵ Liikiten uru nubuntoor bukanuul man kukammo, di poop umandooriil nan ceenjumi. Nubabaj fujuum fati ekammo, ñaa takum umañ man an aheeleni.

3 Woolen kúyinenaa man kusen kúkoil kurungaiil di kati fujuumaf, ban takum kuñoosiil. Ban koote kajonjoo bee ekaan burok bajake. ² Regiil kootut ekaan jatem mati hani an ákon, jootut kasanken mulobaam. Bare koote ebaj búyebet bajinlene di káyiisen kawalenooro kalegen bee di anoosani. ³ Mati noo wulaal, bukan kágotete, kañoosumi, di kájinnoorumi. Wulaal nukaanaakaan nan kumiiceel kammi di ekaaney yati emanjey yajakutey yanoosani di yati wayemi di kúko'olaal ceb. Wulaal nukaaneenaakaan bukan ká-jakaatie di poop kaleetoor di wati bukaaku. Wulaal nukaaneenaakaan nan bukan kuleeta, anoosani alate wulaal, wulaal poop nulataaloomi. ⁴ Bare nan Atijamit Apakenaolaal áyiisenolaami majakam di kamañak koola, ⁵ napakenolaapaken. Nakankaan mo'omu kaanut mati bakaanerolaal bajakaab ban ukaanaami, bare mati kabonketak koola. Atijamit napakenolaapak-en kápurumul di kánkumak kati Búyebetab Bátienaab boola natilulolaami man ténolaal ban nakaanolaami man ulaañaal uroñaal man ubajaal eronjey yoololaal yunkuley. ⁶ Atijamit nasenolaasen Búyebetab boola yaj mati wan Yensa Apakenaau Áamakau akammi Apakenaolaal. ⁷ Nakankaan mo'omu kápurumul di majakam

moola, manteer mbi akaanolaal nan bukan kajoone bee di fúko'ool. Ban mambi úgolumaal bee eyab eronjey yati bándoorey yan Atijamit áligolaami. ⁸ Uru búrom wan iregumiñaa woo malegen. Nimammanj man úliñeniil mukaanaam ume máamak, manteer kafiummi di Atijamit mbi kúkaanum kúkoil di ekaaney bakaaner bajake nanoosani. Ure búrom jajak máamak ban nuñoolen uramben anoosani. ⁹ Bare aamaama mbi atey kañoosoor kútiikaar, kasanken mati urees wajuupoe wati kufannaaniñ, kasanken muloba, di futi-ik mati sílingaas. Do'odu búrom bajut fúkaw ban ram-benut. ¹⁰ Ugam kañakoorumi kagamen ñákon mba ñagaba. Púrutojaat núpuren butumi di bukoo. ¹¹ Numammanj mati bukan kaanomi mo'omu kujoonut, ban majakutiil múyiisenyiisen mati koo kulee di malegen. ¹² Nampi iboñumi Arutema mba Tukiko bee di au, ukaan túu man ubil utookom di ésukey yati Nikopoli, mati niwoonoowoonoor bee ekaan bo nanan nati ñonkañ. ¹³ Kaan túu wan uñoolenumi man uramben Jena amanjaau áamakau ati sílingaas di Apolo ka-jaaburuñak kooliil, manteer takumbi kúbajaati waaf. ¹⁴ Ban bukanolaal koote kaliikeni kúkoil pipi ekaaney burok bajake, mambi kuñoolen kuramben bukaaku kan ceenjumi waaf. Ban takum eronjey yooliil ekaan ebajut fúkaw. ¹⁵ Kammi baabe búrom kusaafuusaaf. Jisaafom kupaalolaal kuriibaak kámanjolimi. Emitey ekaan Atijamit asen majakam moola bee di muyuul búrom.

FILEMON

1 Ínje Paul, akulimi mati Yensa Apakenaau Áamakau, eem di eciik letaraay uye kanaamoor di atiolaal ariiba Timoti. Eciikiciik bee di Filemon arokoorolaal ² di Afia áliinolaal ariiba di Arukipo apaalolaal atiika, di fujojaf fammi di eluupi. ³ Emitey ekaan Atijamit Ampaolaal di Akiiyaau Yensa Apakenaau Áamakau kuwuluul majakam di kásuumaayak kooliil. ⁴ Nisasal Atijamit úmboom nanoosani niwoolomi au, Filemon di kúlawak kúmboom. ⁵ Mati ínje karulen di ejamey kafiumak kooli di Akiiyaau Yensa di kamaṅak kooli bee mati bukanak búrom kati Atijamit. ⁶ Nilawilaw nan man unaamooraami kafiumak kooli nan kuriibaak, mbi kúnjaruluul kálaulak káamak kati kawulak kanoosani kan ubajaami di Apakenaau Áamakau. ⁷ Kútiom, kamaṅak kooluul kújeetumulojeetum bee di ínje kamaayoor káamak di eñab búsusom. Sísigiras sati bukanak kati Atijamit siunkuleniunkulen kápurumul di muyuul. ⁸ Mati mo'omu manteer nibaj kapeeto di Akiiyaau man injoolen ireguul wan ceerjumi man ukaani. ⁹ Bare mati nimaṅuumar, ínje nifaṅ man ilawuul máamak—Ínje Paul, aboña ban iñeme kukulankul poop mati Yensa Apakenaau Áamakau. ¹⁰ Nilawilaw máamak mati Onesimo, akila nakankaan añoolom. Ínje ibilumi ikaan ampaool nan ilakomi dán bukanak kukuleimi. ¹¹ (Noo abajut fúkaw bee di au, bare iñeme nababaj fúkaw bee di au di ínje.) ¹² Ínje oomu di kalaañenool bee di au, an eenomi ésigirom. ¹³ Pánsuumeenom man alakoeen di ínje, mambi aro-

keenom ñátum di bálamukab booli, nan emmiñaa bakulerab mati furimaf fajakaaf. ¹⁴ Bare letikaan waaf au basenutom buruṅ. Ban imarṅur urambenom mati bamingene, bare mati numammar ekammo. ¹⁵ Timaa wakilumi man Onesimo atey nanan nátemie, mambi unjoolen ubajool bee nanoosani. ¹⁶ Iñeme letakaander amiiceel ceb, bare panawuuj amiiceel. Akila nakankaan nan atiom ariiba an ifaṅe man imarṅe. Bare au faṅe ínje, nan amiiceel di poop nan ariiba di Akiiyaau. ¹⁷ Jisofanjaat ínje nan arokoori, walenuul jak nan man uwalonomi eeno. ¹⁸ Akajenjaat di au, mba naaken waafi, regom butum buu noo'ooraaale di au. ¹⁹ Ínje, Paul, iciiki uwe ñátum di kañenom, panigaleni—takum oone waafi neeke hani yuuti. ²⁰ Éey, atiom, bonket man urambenom uwe ñátum di bálamukab bati Apakenaau Áamakau. Unkulen ésigirom di Apakenaau Áamakau. ²¹ Ínje nibabaj fúgolum, nan ilakomi eciikuuley letaraay uye, mati panjikaan wan ilawuumi, malegen panjikaan wuuj wan iregumi. ²² No'onu nákonan, mbi ucookoor kalimbis kati kujaaburuṅ bee mati ínje, mati nígolungolum mati Atijamit panayiiṅ kúlawak kooli man ílaañul bee di muyuul galab. ²³ Epafura, apaalom an kúkuloorolimi mati Apakenaau Áamakau Yensa, násaafuli, ²⁴ ban poop bee di kurokoorom kan eenomi Maruk, Arisitariko, Demas di Luuk. ²⁵ Emitey ekaan majakam mati Akiiyaau Yensa Apakenaau Áamakau móomi di muyuul.

KÚHIBURAK

1 No'ona Atijamit nasankeneenesanken bee di kufannaaniñolaal ñameeñe di uruñ wajuupoe ñátum di kuboñaak. ² Bare ñaa di kunakak kúlamukaak uke, Atijamit nájaatikenolaami kápurumul di Añoolool. Atijamit natuukumi wanoosani wammi di dúniyaay kápurumul di akila. Moo kaane, di múlamukaam, Atijamit namukenoomi man akil wanoosani. ³ Akila kuyesoolumi di mawuñam mati Atijamit ban poop náyiisolaami Atijamit man aanomi eeno. Ñátum di furimaf fabajumi kánkum nasofumi wanoosani wammi dúniyaay. Nan acetumi man atilulolaami di majakutolaal aban, nalakomi di báridab bati Atijamit Afañumi Kákalaam ammi di bukinab bajakaab. ⁴ Mo'omu múyiisenumi mati Añiilau akaanimi afañ katebo simaleekaas, nan man karesak kan Atijamit asenoomi kufañumi katebo ureesaw wooliso búrom. ⁵ Mati Atijamit aanderut hani maleeka yákon, "Au Añoolom, jaat ínje di fúko'om eenomi ampai." Ban Atijamit nalaañ ammi, "Ínje eete ekaan Ampaool, ban oo aate ekaan añoolom." ⁶ Ban inki, nan Atijamit alakomi éboñuley yati Añoolool ániinaau átiyaarau bee di dúniyaay, nammi, "Simaleekaas sati Atijamit soote kákuntaajen man simiiceelaetool." ⁷ Nan Atijamit asankenumi mati simaleekaas nammi, "Ai akaane simaleekaool nan járus, ban kurokaool nan bújeek bati sambun." ⁸ Bare mati Añiilau nammi, "Wóoy Atijamit, ejunkutey yooli yati jáyiaj panejaw fáculey bee bándoorey. ban majoonam pammukaan egoley yati jáyiaj jooli. ⁹ Au numamman wajoone ban nulatumi wañonde. Moo kaane Atijamit, Atijamit ooli, namukenimi ñátum di káyueni túleey man asenimi kásuumaak wuuj kupaali kabajukomi." ¹⁰ Ban, "Akiyaau, kabiño di fúcitumaf au utuukumi fúlakenumaaf fati dúniyaay, ban di uñeni nurokumi bukinab bajakaab. ¹¹ Do'odu búrom pandibao, bare pánoomi di wúli bee nanoosani. Do'odu búrom pandifanlen nan fuloaay. ¹² Panubooñ doo búrom nan fuloaay fafanlene. Pandikaan nan kurookal kéele. bare au ákonau úruñuloerit, simitas sooli síbanerit." ¹³ Bare maleeka yati Atijamit yei naandere, "Lako di báridom, bee nampi ikammi kulatoori fútobojumaaf fati úkamuni." ¹⁴ Mante lee simaleekaas úyeget ceb? Soo sáboñulimi man sirok di kaje'emi bee epakey kajom.

2 Moo kaane wulaal ootaale efañ man usofaal lit malegenam man ujamaami, takumbi an alaañ

bálamuk di mo. ² Kurimak kati Atijamit kan simaleekaas siregenumi bee di kufannaaniñolaal di kúyiisenumi mati kukankaan malegen, ban anoosani añoosukomi mba nalat ekaaney wan kuregoomi nababaj kútek. ³ Kama uñoosaajaat kapakenak kákalaamiña remo, buu nootaale epak? Kapakenak uke Akiiyaau di fúko'ool aregenumi futooñandaf, ban kajamoomi kuregolaami mati koo kukankaan malegen. ⁴ Nanan nákonan Atijamit di fúko'ool náyiisenyisen mati kurimak koola kukankaan malegen ñátum di ekaaney kúmanjum di mukaanaam máamakam máriñumi síwoonoor, di poop wajamurerutimi wajuupoe. Nasensen poop kawulak kati Búyegetab Bátienaab boola riiboor di kamañak koola. ⁵ Lee simaleekaas Atijamit amukenusomi man sirung dúniyaay yábileuumi, yan oomaaña di kasankenak. ⁶ Bare babaj tan ticeen di furimaf fati Atijamit, "Wóoy Atijamit, kama anau waa nayaje man oote kawoonoor moola? mba añiilau ati anau waa nayaje man oote kacookoor moola? ⁷ Let au ukaanoomi fujuumaf foola fuwalo nanan nátemie fuwuuj fati simaleekaool, nuloopenoomi bompoñab bati áyi ñátum di mákalaam di kálebienak, ⁸ ban nakammi waafaw búrom di fútobojumaaf fati fátaamool." Di ekaaney mo'omu, bajut wan Atijamit akate bálamuk man arunguwo. Manoosani, hani bee iñeme wulaal ujukoorutaal man arungewo. ⁹ Bare wan ujukaami woo eenomi Yensa, an Atijamit akaanumi fujuumaf foola fuwalo nanan nátemie fuwuuj fati simaleekaool, nabilumi aloopenool bompoñab bati áyi ñátum di mákalaam di kálebienak mati nagagaal biyok acet. Kápurumul kamañak kati Atijamit Yensa nagaal biyok acet bee mati anoosani. ¹⁰ Kankaan bakooñ mati Atijamit natutuuk wanoosani di poop wanoosani watuukimi mati oo, Atijamit aate kájeetumul kuñoolool man kunaamoor di mawuñam moola. Kápurumul di bugaalab bati Yensa, Atijamit oo namondumi akaan arunga áliroore man abaj bakooñ man ájeetumiil bee di epakey. ¹¹ Mati atilulemi bukanak kápurumul di majakutiil, oo di katilulimi koo búrom Ampaail ákon. Moo kaane Yensa kaanutool kapuñ bee ewonkiil kutiom. ¹² Nammi Atijamit: "Paniteben karesi di bújonlenab bati kutiom, titoorey yati kati fujojaf fooliil too poop panisali." ¹³ Oo poop nalaañ aane, "Pánigolum di Atijamit." Ban nalaañ aane, "Ínje oome di kuñiilak kan Atijamit asenumi." ¹⁴ Mati kuñiilak kati

Atijamit koo bukan, kátuukumimi eniil di fúsim, Yensa oo di fúko'ool poop nabilumi akaan búyesoorab bati an. Kápurumul di ecetey yoola mambi akajen jaj Seetaanaay yabajumi kánkumak kati ecetey di kañenuyo. ¹⁵ Ban di mo'ome panajoolen apaken kalakomi di famiiceelaetaf fati kákoliak ecetey di eronjey yooliil búrom. ¹⁶ Tíenolaatien mati Yensa burokab boola lee bee karamben simaleekaas, bare malegen nabilumi bee karamben úwoloorumaw wati Iburehima. ¹⁷ Moo kaane cenceerj man Yensa aateene ekaani nan ákon di wulaal, mambi abilumi akaan ásimena áamak abaje kabonket ban nakaan afiumaay di ekaaney burokab bati Atijamit, manteer mbi majakutam mati bukanak mubonketi. ¹⁸ Mati oo di fúko'ool nababaj buyinkool ban nagaalumi, nañoolerjoolen aramben buku kan Seetaanaay yommi di eyinkey.

3 Kutiom, muyuul poop kan Atijamit awonkumi bukanak koola kálirooraak. Jijuumen síwoonooruul di Yensa an wulaal ufelaami úyegetolaal man uregaami mati oo, Atijamit aboñoomi man akaan Ásimena Áamakau. ² Yensa nakankaan afiumaay bee di Atijamit, amukenoomi man akaan burokab ube, nan man Muusa poop akaaneenumi afiumaay di burokab boola di eluupey yati Atijamit búrom. ³ Bare Yensa nanceerj kálebien kawuuje Muusa, nan man atepaau ati eluupey abajumi kálebien wuuj eluupey. ⁴ (Mati eluupey yanoosani babaj ateepeyo, bare atepaau ati wanoosani búrom oo eenomi Atijamit.) ⁵ Muusa nakaaneenkaan afiumaay di eluupey yati Atijamit búrom, bare oo aroka ceb. Burokab boola bukankaan nan káyiisen kati malegenam man Atijamit aate kasanken fáculey. ⁶ Bare man Apakenaau Áamakau oo nakankaan Añiil afiumaay arungumi fiilaf fati Atijamit búrom. Wulaal eenomi bukanool, úkoliutaajaat ban nubajaal fúgolumaf di Apakenaau Áamakau. ⁷ Moo kaane, nan man Búyegetab Bátienaab buregumi eeno, "Jaat, nampi jijjammi furimool, ⁸ takum jisayen úyegetuul nan man kufannaaniñuul kalateenumi, nanan nati kayinkoorak di bañaanab. ⁹ Boo kufannaaniñuul kuyinkammi ban di kujukumi barokerab búmboom bati simit bukan kugaba. ¹⁰ Moo kaane mooliil di muriom matatat, ban nemmi, 'Úyegetiil ulee di ínje man kulatumi ekaaney wan iregeiimi.' ¹¹ Ínje di riammi ban nibaat kabaat, 'Kootut kanokender bee di fuyoolaaf fúmboom.'" ¹² Kutiom, jíkaanum! Takum hani ákon di muyuul abaj kawoonoor kájakaatie mba úyeget ugaba waatumi ekaanooley man akat bálamuk Atijamit aronjaau. ¹³ Joote kálinjeoor funakoofunak, funak fanoosani farabumi takum hani ákon di muyuul búyegetool busay man majakutam mubuntooruul. ¹⁴ Mati wulaal búrom unampooraale di Apakenaau Áamakau, usofaajaat lit fúgolumaf fan ubajaami kabiñoo di fúcitumaf bee di fúbanumaf. ¹⁵ Nan man furimaf fati Atijamit furegumi, "Jaat, nampi jijjammi furimool,

takum jisayen úyegetuul, nan kalateenumi. ¹⁶ Bukei ma, kajammi furimaf fati Atijamit ban kulateenoomi? Mante lee buku Muusa arungeenumi kápurumul di mofam mati Misira? ¹⁷ Di bukei Atijamit rioomi wáriinje simit bukan kugaba? Mante lee buku kakammi majakut, wiinjaw wooliil wommi di bañaanab? ¹⁸ Kama bukei ma kan Atijamit abaatumi man aanumi kootut kanokender fuyoolaaf foola? Mante lee buku kañoosoomi? ¹⁹ Ñaa nujukaajuk mati bukan kukila kuñoolenut kunoken mati káfiumaataak kooliil.

4 Fuyoolaaf fan Atijamit áligeenumi foofu bo bee jaat, moo kaane nootaale kákaanum, takumbi an ágaloor man ábajaati fuyoolaaf fukila. ² Mati nujamaajam furimaf fajakaaf ufe, nan man koo kujameenumi eeno. Bare furimaf ufe fubilut fubaj fúkaw bee di bukoo. Mati kujameenjam fo bare kubilut kúyinen di fo. ³ Wulaal káyinenumi ceb ootaale kanoken fuyoolaaf fukila. Nan man Atijamit ammi, "Ínje di riammi ban nibaat yém, 'Kootut kanokender bee di fuyoolaaf fúmboom,'" handeneen burokab boola bubamban káñarum no'ona di butuukab bati dúniyaay. ⁴ Mati nasankensanken ticeen mati funakaf futokey di fugabuntenaf fati di funoomaf, nammi, "Ban nayoolomi di funakaf futokey di fugabuntenaf di burokab boola búrom." ⁵ Ban nalaañumi aregumi inki mati, "Kootut kanokender fuyoolaaf fúmboom." ⁶ Mo'omu mufelumi mati bukaaku koote kanoken dó di fo. Bare katoonjeenumi kujam furimaf fajakaaf ufe kuyabut fuyoolaaf fukila, mati kúyinenutufo. ⁷ Ñaa Atijamit alaañumi ajuumen funak fuceen fan eenomi, "Jaat". Simit sajuupoe nan púrutomi Atijamit násankenumumi Dauda mati mo'omu, nan man furimaf fan iregenumi iban, "Jaat, nampi jijjammi furimool, takum jisayen úyegetuul." ⁸ Kaaneenjaat Yahosua aseneenumi bukanak kayoolo, Atijamit letasankeneen niceen mati funak fuceen fati kayoolo. ⁹ Moo manoosani, babaj funak fuceen fati kayoolo faate ebil bee mati bukanak kati Atijamit. ¹⁰ Mati anoosani ampi anokenumi di fuyoolaaf fati Atijamit panayoolo di burokab boola, nan man Atijamit ayoolomi eeno di boola. ¹¹ Moo kaane, mbi uraagalaal man unokenaal fuyoolaaf fukila, takumbi an alo nan man kañoosemi kukaaneenumi. ¹² Furimaf fati Atijamit furondorj ban fulegenolegeno, muyabam moolifo mufañe mati esagalañ. Foo fujisejis ban di funoken súj ban suutas di úyegetaw sommi, ban poop ban súukas di ucembaw poop sommi, bee nampi furimaf foola fumanjumi wan bukanak kuwoonoorumi di wan kumanjumi di sísigiriil. ¹³ Bajut di butuukab búrom bampi bañoolene buyofo di Atijamit. Wanoosani woowu di bañaanab pararar di bújonlenab boola. Wulaal búrom ootaale eregool wan ukaanaami. ¹⁴ Moo kaane, wulaal ubajaami Ásimena Áamak ájawumulomi di bukinab bajakaab Yensa, Añiilau ati Atijamit, mbi unjoonaal lit wan ufelaami úyegetolaal man uregenaami mati oo.

¹⁵ Ásimenaau ume oo letañoolen áyiisen kabonket kati kálaamo'olaal. Mati nayinkiyink di buruñ banoosani nan wulaal, bare akaanderut majakut. ¹⁶ Moo kaane ñátum di fúgolum mbi úriiñaal di ejunkutey yati majakam, mambi ubajaal kabonketak di majakam moola bee karambenolaal di nanan nan ceenjumi. nolaal di nanan nan ceenjumi.

5 Ásimena áamak anoosani amukenimi man aramben bukaaku di eseney kawulak di búsimenab booliil bee di Atijamit mati majakutiil. ² Akila aņoolenumi abuntoor jak kamanjutumi di poop kaņoosemi. Mati oo di fúko'ool nálaamolaamo nan kukila. ³ Moo kaane naate esen búsimen, bee mati majakutool di fúkoumo di bee mati bukanak. ⁴ An letañoolen asenooro kálebien man alako di fujuumaf fati ásimena áamak. Atijamit ceb awonkulomi akila, nan man awonkulomi Aaruna eeno. ⁵ Moo mákonam, Apakenaau Áamakau asenoorout kálebien kukila man abil akaan ásimena áamak. Bare Atijamit amukenool, aanoomi, "Au Añoolom, jaat inje di fúko'om eenomi ampai." ⁶ Atijamit nalaañ areg ticeen mati, "Au nukankaan ásimena áamak ati bándoozey, riiboor nan Melikisedek." ⁷ Nan Yensa alakomi baabe di dúniyaay, ninsi nalaw, naceeņ di móro di búruurenab báamak Atijamit, aņoolenumi apakenool di ecetey. Atijamit nayayab kúlawak koola, mati kákoliak kan abajumi bee di oo. ⁸ Handeneen man akammi Añiilau ati Atijamit, naliikenumi ekaaney wan Atijamit amanjumi kápulumul di bugaalab boola. ⁹ Ñátum di mo'omu, Atijamit nakaanoomi Ásimena Áamak áliroore, ban nabilumi akaan múpakuma mati epakey yati bándoozey bee di bukanak búrom kakaanemi wan aregumi. ¹⁰ Atijamit amukenoomi di ekanool Ásimena Áamak riiboor nan fiilaf fati Melikisedek. ¹¹ Babaj wajuupoe wan oote ereguul mati mukaanaam ume. Bare mútaañitaañi bee efelumo mati jiwaakenut kálaul. ¹² Iñeme muyuul súm jooteene ekaan kuliikitenana, bare hani bee iñeme cenceeņ man jibaj aceen aate kaliikitenuul sílingaas sítiyaaras kápulumul di furimaf fati Atijamit. Cenceeņ man jiraaf miil lee sinaaņ. ¹³ Anoosani ároņumemi ñátum di miil, an akila fumanjaf foola fati furimaf fati majoonam fúloiut, mati oo añiil ceb oomu bo karaaf. ¹⁴ Bare sinaaņ kunifaan kukiluso, mati kaliikitenimi man kumanj majoonam di majoonutam.

6 Wulaal ootaale ekat bálamuk kaliikitenak kútiyaarak mati Apakenaau Áamakau, bare nuja'al bee di kaliikitenak káriiñaa di kálaulak koololaal. Ootutaal enen fúlakenuma fuceen fati kátiwoor kápulumul di burok bujand di fati eneney yati kafiumak koololaal di Atijamit. ² Wulaal ootutaal kalanlanken di kaliikitenak mati mukaanaam mati kátiigulenak, di karembenak kati uñenaw, mati káyitoulak di kacetumi, ban mati kagamenak kati bándoozey. ³ Wo'owe woo nuja'aalemi bee ekaaney súmeruujaa di Atijamit. ⁴ Bare

leenjoolen kaan man an aņoolen álaañenul kakatumi kafiumak kooliil bálamuk man kútiwoor kukat bálamuk majakutiil inki? Kalakoeenumi mawuņam mati Atijamit kuban, ban di kujaken kawulak kati bukinab bajakaab, ban poop kuyabumi bucaab bati Búyegetab Bátienaab. ⁵ Kujakenjaken majakam mati furimaf fati Atijamit di wánkumaw wati nanan nábileuumi, ⁶ ban kulaañumi bálamuk di Atijamit. Leenjoolen kaan man kútiwoor kukat majakutam, mati buku kufaanjumi Añiilau ati Atijamit di ébaarey yati búpinab ban di kupuñenool di fáculey yati bukanak. ⁷ Kalaak kan emitey elubenemi manteer kúsuum ewañ ban di kuliilen muriaay majake bee di kuwañaak. Kalaakak kukila koo Atijamit atoopenemi. ⁸ Bare kaanjaat kalaakak koo kaliilenumi úlind di utanja ceb, koo kubajut fúkaw, koo pambienumi. Di múlamukaam, kalaakak pambikureemeni. ⁹ Kúpaalumom, handeneen wúli man usankenemiñaa mo'omu, nubabaj kágolum mati muyul bukooku di fujuum fákoyume faate éņaruluul epakey. ¹⁰ Atijamit álaañeriit di an. Létaņimurer burokab ban jikaaneenumi mba kamaņak kan jýiisenumi bee mati akila di epebey yan jipebumi kupaaluul kuriiba, nan man jikammi bee mo iñeme. ¹¹ Wúli numammaņ man anoosani di muyuul mbi abaj fuuñ fati eliim di káyiisen bee mo di fúbanumaf, manteer waafaw wan jígolummi mbi ubil ukaan malegen. ¹² Wúli numammaņ muyuul takumbi jílaamo, bare mbi jooon nan káyinenumi di kamuutenumi, mbi jiyab wan Atijamit áligumi. ¹³ Nan Atijamit áligeenumi Iburehima, mati abajut afaņumi kákalaa di oo ampi ábaatumumi, ñaa nábaatumumi di fúko'ool, ¹⁴ nammi, "Malegen paniwuluul kásuumaayak ñátum di eseni úwolorum wajuupoe." ¹⁵ Iburehima nalako ekobey di kamuuten, nayayab wan Atijamit áligeenoomi. ¹⁶ Malegen bukanak kúbaatumebaatum ñátum di kareesak kati afaņiimi katebo di kúkoil. Ban kabaatak kukila koo kubanemi siñoosooras. ¹⁷ Ñaa nan Atijamit amanjumi man áyiisen faņ kátien mati wan áligumi bukanool woo léturuņuli, ñaa nabenumi di báligab ñátum di kabaatak. ¹⁸ Atijamit násenolisen báligab boola di kabaatak koola. Ure rigabaar ríruņulooreriit mati leenjoolen kaan man Atijamit agaajoor. Moo kammi, wulaal kajawemi bee di oo di eñes kákolokoto, nootaale ebaj káliņen kunkul, mati panuņoolenaal usofaal báligab boola ñátum di fúgolum. ¹⁹ Fúgolumaf ufe fukankaan nan éjuumenuma yati suutolaal. Fúgolumaf ufe fúlinliņ ban di fútien faatumi kájeetumolaal man unokenaal ñátum di kaful káyini kati di bukinab bajakaab bee di síndeneey yati fukobaf fáñiiaaf fati Atijamit. ²⁰ Mati Yensa di fúko'ool ataatumu anoken dó, ban nabilumi akaan ásimena áamak ati bándoozey riiboor nan Melikisedek.

7 Melikisedek ume akaaneenumi áyiaa ati Salem di poop ásimena áamak ati Atijamit Afaņumi Katebo. Akila kúkamboorumi di Iburehima nawuloomi kásu-

umaayak koola, nan Iburehima alaañulomi di ebujeý kúyíak di futiikaf. ² Iburehima nápurenumi jakaay yati wanoosani asen Melikisedek di wan abajulomi di futiikaf. Kareesak wan kufelumi woo eenomi, áyi ati majoonam, ban oo eenomi áyi ati Salem, yoo eenomi, áyi ati kásuumaay. ³ Akila abajut ampaay abajut iñaayaay, abajut kátuk. An amanjut nan awoli mba nan acete. Oo naanosano nan Añiilau ati Atijamit, panarulen di ekaan ásimena bee bándoozey. ⁴ Ñaa nujukaajuk buu nákalaami eeno! Afannaaniñolaal Iburehima an ajamomiña remo, asenoomi jakaay di wan abajulomi di futiikaf. ⁵ Kúsimenaak kan eenomi úwolorumaw ukila wati Lewi, sílingaas sati Muusa síjaatikenii-jaatiken man kuyab jakaay di bukanak kati Isirael búrom, kan eenomi kuti'iil, handeneen man kuwooguñaa ban koo poop úwolorumaw wati Iburehima. ⁶ Bare Melikisedek ume an umanje kuwoogut waaf di buku, nabilumi ayab jakaay di Iburehima ban nawuloomi kásuumaayak koola bee di Iburehima aseneenimi bálígab. ⁷ Bajut kamanteer mati anau asenumi kásuumaay oo afañumi kákalaa ayabukomi. ⁸ Kúsimenaak kuyabeyab jakaay di bukanak kaatumi ecet. Bare mati Melikisedek oo narondorj ban nayabumi jakaay. ⁹ Benento, panuñoolenaal uregaal mati úwolorumaw wati Lewi, kayabemi jakaay, di kucammi Melikisedek jakaay kápurumul di afannaaniñiil Iburehima. ¹⁰ Mati nan Melikisedek kúkamboorumi di Iburehima, Lewi oo bawoloruti. ¹¹ Di múlamukaam, kápurumul di úwolorumaw wati kúsimenaak kati Lewi sílingaas sisenisen bee di bukanak kati Isirael. Ñaa kaanjaat burokab bati kúsimenaak kukila búlirenlireen moo leebajeen ásimena aceen aate épurul, kápurumul di fiilaf fati Melikisedek, kaanut fiilaf fati Aaruna. ¹² Nan kúsimenaak kutitimi, kama poop cenceeñ man sílingaas sititi. ¹³ An moola oomaami di kasankenak oo ati di fiil fuceen nápurumulo, fan umanje bajurerut di fiil fukila kamiiceelaet nan ásimena hani ákon di fúsime-naf. ¹⁴ Wulaal búrom numanjaamaj mati Akiiyaolaal oo ati di fiilaf fati Yúda nápurumulo, ban Muusa aregure-rut fiilaf fukila mati kúsimena pánkupurumul. ¹⁵ Wáyi-isenumi wafañumi man útiene, nan ásimena aceen ajawulo di búyesoorab bati Melikisedek. ¹⁶ Akila abilumi akaan ásimena, riiboort di wan sílingaas siceeñumi oo aate ekaan an ati di fiilaf fati Lewi, bare kápurumul kánkumak kati eroney yoola yati bándoozey. ¹⁷ Mati furimaf fati Atijamit foone, "Au eenomi ásimena ati bándoozey, riiboort nan fiilaf fati Melikisedek." ¹⁸ Ujikerujaat dáare, kájaatikenak kufaanak kupaneni-panen mati man kúliñutumi ban poop kubajut fúkaw. ¹⁹ (mati sílingaas sati Muusa siñoolenut sikaan waaf úliroor.) Ulaañaajaat ujikerumaal dáaru, babaj fú-golum fafañe man fujake fampi fáñakulolaal úpumu-laal ulofaal Atijamit. ²⁰ Benento, babaj kabaatak kan Atijamit aregumi. Bajut kabaatak kaanoe mo'omu kaju-

umemi nan bukaaku kubilumi kukaan kúsimena.

²¹ Bare Yensa ceb najuumenijuumen man akaan ásimena ñátum di kabaat nan akila Atijamit ammi, "Ínje, Akiiyaau, nibabaat ban letiwoonoor uceen! 'Au ásimena ati bándoozey.'" ²² Mati kabaatak uke, Yensa nabilumi akaan aate ejuum mati kasofoorak kafañumi man kubaje fúkaw. ²³ Bajeembaj kúsimenaak kawuuje kuju-upoe, mati aamu acetujaat aamu narjar fujuumaf foola. ²⁴ Bare Yensa panasof fujuumaf foola fati ásimena bee bándoozey, ban burokool di bukaan ásimena bootut étip bee di aceen. ²⁵ Moo kammi narjooleñjooleen bee kapaken bukanak bee nanoosani kalofumi Atijamit kápurumul di oo. Mati narondorj bee bándoozey di ekaan alawa atitoora bukanak di Atijamit. ²⁶ Fanfañ man jake man ubajaal ásimena aanoe mo'omu. Mati oo áliroorumi, abajut kabet. Oo ápaju-loorimi di kukaana majakut, ban natebenimi bee di bukinab bajakaab. ²⁷ Aceeñjut bee ekaan búsimen funakoofunak nan kúsimenaak bukaaku man kukaanemi eeno. Mútiyaaram ásimenaau anoosani nakankaan búsimenab bee mati majakutool, mbi kiti bee mati majakutam mati bukanak. Bare Yensa násimenoorumi bee mati majakutiil ñákon ban kare, nan asenoorumi man acetumi. ²⁸ Malegen, sílingaas sijuumenijuumen bukan káliroorutumi man kukaan kúsimena. Bare Atijamit ñátum di furimaf fati kabaatak koola, fabilumi múlamukaam sílingaas, najuumenumi Añoolool. Akila abilumi akaan ásimenaau áamakau álirooraau bee bándoozey.

8 Fúkaaf fati wan isankeneña foo eenomi, mati nubajaabaj ásimena áamak aanoe nan akila, ammi man alakoe di báridab bati ejunkutey yati Atijamit Afañumi Katebo di bukinab bajakaab. ² Ban namiiceelaetumi di fukobaf fáñiiaaf, foo eenomi éguutey yalegenaay yan an ajuumenut leejaat Atijamit. ³ Mati ásimena áamak anoosani najuumenijuumen bee ekaan búsimen di poop esen kawul. Cenceeñ man ásimenaau áamakau ume poop man asen waaf di wan abajumi. ⁴ Kaanjaat oo oomu baabe di dúniyaay uye, letayajen bee ekaan ásimena jáng. Mati baabe babaj kúsimenaak kasenemi kawulak nan man sílingaas sati Muusa siregumi eeno. ⁵ Handeneen fukobaf fáñiiaaf tan kumiiceelaetumi foo fuyesooyesoor ban fukankaan nan yáalinda ceb di fati bukinab bajakaab. Moo kaane nan Muusa ajonjoorumi bee kajuumenak kati Éguutey Yáliroorey, Atijamit ájaatikenoomi man aanoomi, "Úkaanum man ujoonenuyo siyesoor di yan íyiisimi di fúlankiinaf." ⁶ Bare iñeme, Apakenaau Áamakau amukenimi man akaan burok bafañumi man bubaje fúkaw bati bukan kamiiceelaetumi di sílingaas sati noo. Mati oo atitooraau ati kasofoor kákyoyume mati kujuumenijuumen di bálíg bákoyume. ⁷ Kaaneenjaat kasofoorak kútiyaarak kubajut kabet, leeceenjen man kubaj kasofoorak kugabuntenak. ⁸ Bare Atijamit oo di

fúko'ool najujuk kabet di bukanool nan ammi, "Kunakak pánkuriin, Akiiyaau nammi, nampi ijuumenumi kasofoor kunkul di bukanak kati Isirael, di bukanak kati Yúda, ⁹ Kasofoorak uke leekuyesoor di kasofoorak kan ikammi di kufannaaniñiil funakaf fan isofiimi ñátum di kañenom man irungiil ípuren di mofam mati Misira. Mati koo kuñoños kasofoorak, ban ínje poop nikatiibomi, Akiiyaau nammi. ¹⁰ Kasofoorak uke koo nije'emi bee kajuumenak di bukanak kati Isirael di kunak kukila kubanumi, Akiiyaau nammi. Ínje panikaan sílingaas súmboom di úyegetiil, ban niciikuso di sísi-giriil Panikaani Atijamit ooliil koo koote ekaan bukanom. ¹¹ Ban kootut kaliikiteoor kupaaliil mba aceen di atiool, nammi, 'Manj Akiiyaau,' mati bukanak búrom koote emanjom, kápurumul bukanak kasofutimi di waaf bee di kasofimi di waaf. ¹² Mati ínje eete ebaj kabonketak bee di majakutiil, ban letiwoolourer majakutiil. ¹³ Nan asankenumi mati kasofoor kunkul, moo yísenyiisen kasofoorak kútiyaarak kubamban. Ban wafanlenumi ban ubajut fúkaw woo pánujim meej.

9 Kasofoorak kútiyaarak kubabaj sílinga bee kamiiceelaet Atijamit di éguut yáliroore yammi di dúniyaay poop moo. ² Babaj upan ugaba di yo, kapanak kútiyaarak kati yo kan kuwonkemi tan líroore, babaj dó éjuumenuma yati síwuñenumaas, taabuley, di poop kúmbuur káñiie kanenimi bújonlenab bati Atijamit. ³ Bálamukab bati kaful káyine di éguutey, kapanak kugabuntenak kan kuwonkemi tan fanjumi man líroore. ⁴ Di tan tálirooruña babaj dó jiremb jati sáni tan búsiifet bati bubaliin bukooreneimi, di fucees fati kasofoorak fakarenimi sáni babaj dó, jiruum jati sáni dán manna yaayu yommi, di egoley yati Aaruna éjaatorumaay yareebumi, ban di kukoobaak kugabaak kubampuñak kati kasofoorak kuciikimi. ⁵ Fatiyaay yati fuceesaf, di bajumi watuukimi wan koonemi Cerubim. Ulegaw wooliwo wáyinumi káfinumaak kati fuceesaf fati kasofoorak. Bare letuñoolenaal man uregaal uruñaa dákon-dakon. ⁶ Nan do'odu búrom dílakodomi, ásimenaau kiti nanoken nápur di kapanak kútiyaarak kati éguutey di ekaaney burokab booliil bati kamiiceelaetak nan man buruñab booliil buceenjumi eeno. ⁷ Bare kapanak kugabuntenak kati éguutey ásimenaau áamakau cebool pat ñákon di emit, ban áje'eriit dó bájeetumut fúsím. Fúsímáf fukila foo násimenemi bee mati majakutool di poop bee mati kakaanemi majakutam banoonut. ⁸ Búyegetab Bátienaab búyiisenyiisen tíen kápurumul di mo'omu mati buruñab bajawumi bee kapanak kugabuntenak kati éguutey leebubaj, kaanjaat kapanak kútiyaarak kuwambenwamben. ⁹ (uru búrom kankaan káyiisen kaatumi bee kabajoak jaat). Mo'omu múyiisenumi mati kawulak di búsi-menab bakaaneimi bee di Atijamit buñoolenut butilul búyegetab bati amiiceelaeta búliroor. ¹⁰ Kájaatikenak

uke kujunjuum di ekaaney mati muria, muraana di eposey yanooyani yati katilulak. Soo búrom kankaan mukaanaam mati téeney salakobomi sifanlen bala'a sunkulas sibil. ¹¹ Bare Apakenaau Áamakau ajawulomi nan ásimena áamak ati waafaw wajakaaw wajawulomi. Nanokenumi di éguutey yammi di bukinab bajakaab yafanjumi man ékalaae ban di éliroor, (yan an ajoonenut ñátum di kañen, yéele di butuukab bati dúniyaay) ¹² Apakenaau Áamakau nánokenunnenum ñákon ban kare bee di tan fanjumi man líroore, bare lee di fúsímáf fati sijaameen di mint. Nanjarumi fúsímool ñátum di fo nanjarulolaami epakey yati bán-doorey. ¹³ Káliisenak kati fúsímáf fati sijaameen, kúmuuna, di kábump kati jiyaan kutilulumu kasikomi, manteer mbi kuñoolen kútien. ¹⁴ Jiwoonooraal jak buu fúsímáf fati Apakenaau Áamakau fafanjumi man fubaje kánkum panfutuil úyegetolaal kápurumul di mukaanaolaal máñareuumi ecetey man uñoolenaal umiiceelaetaal Atijamit aronjaau. Mati kápurumul di kánkumak kati Búyegetab Bátienaab bati bán-doorey, Apakenaau Áamakau násimenoorosimenooro bee di Atijamit nan búsimen báliroore bee mati majakatolaal. ¹⁵ Moo kaane oo eenomi atitoora ati kasofoor kunkul, manteer kawonkimi búrom bee di oo mbi kuyab bu-laañab bálígimi bati bán-doorey. Mati Apakenaau Áamakau nacecet bee kapaken di kúnagak kati majakutam man kukaaneenumi nan kulakomi kariiben kasofoorak kafanlenaak. ¹⁶ An aciikujaat buu fubajaf foola foote ebaaji oo bacetoorut, fubaj fukila leefubaaji manteer acetujaat. ¹⁷ Wan aciikumi woo ubajut kánkum mati aciikumi oo boo man aronje. ¹⁸ Moo kaane hani kasofoorak kútiyaarak kujuumenijuumen ñátum di fúsím. ¹⁹ Nan Muusa di fúko'ool áriinjenumi bukanool mati sílingaas búrom sati Atijamit, nanjarumi fúsímáf fati mint di fati sijaameen nagaasoorumi di mumel, ban náliisenumi búkaay yati sílingaas sati Atijamit di bukanak búrom ñátum di buful báyeme di waan wati etojey yati hisop. ²⁰ Nammi, "Ure eenomi fúsímáf fati kasofoorak fan Atijamit ájaatikenuumi." ²¹ Moo mákonam nalaañumi anjarufo man alanjen éguutey búrom yo di wambaraw wándomi wacookoor-eimi di kamiiceelaetak kati Atijamit. ²² Malegen, panuñoolenaal uregaal mo'omu, nan man sílingaas sati Muusa siceenjumi, wajuupoe ñátum di fúsím utiluleimi. Éyuey yati fúsímáf ebajoutujaat kabonketak kati majakutam leekubajorer jáng. ²³ Moo kaane éguutey yammi di dúniyaay uye di wanoosani wándomi siyesooyesoor di wammi di bukinab bajakaab, wooteene katiluli ñátum di fúsímáf fati sínukurunjas. Bare wálirooraaw wammi di bukinab bajakaab wooteene katiluli ñátum di búsimen bákoyume fúsímáf fati sínukurunjas. ²⁴ Mati Apakenaau Áamakau anokenut bee di éguut yan an ajoonene di kañen, yesoor di yalegenaay. Bare nanokennoken bee di buk-

inab bajakaab fúkoubu, boo iñeme narajulolaaraj di bújonlenab bati Atijamit. ²⁵ Kaanut poop nan Apakenaau Áamakau beesi éyu fúsimool nanoosani nan man ásimenaau áamakau ammi di dúniyaay anokenemi tan lírooraay emitooemit ban náyu fúsimaaf fakaanut foola. ²⁶ Kaaneemmojaat Apakenaau Áamakau panaceteen nanoosani káñarum no'ona di butuukab bati dúniyaay. Bare lee mo, narajuloraj ñákon ban kare, di fúbanumaf fati dúniyaay bee kápuren kánkumak kati majakut bee bándoorey ñátum di ecetey yoola nan búsimenab bee mati wulaal. ²⁷ Nan man Atijamit áligumi eeno, anau mbi acet ñákon, ban najuum bújonlenab bati bagamab. ²⁸ Moo mákonam Apakenaau Áamakau nacecet ñákon nan búsimen bee kápuren majakutam mati bukanak kajuupoe. Pánalaañul lee mati ekaaney waaf di majakutolaal. Bare pánajeetumul epakey bee di kammi di ekobooley. bee di kammi di ekobooley.

10 Sílingaas sati Muusa sikankaan nan yáalinda yati waaf walegenoe wáje'euumi. Yáalindaay fúkuoyo ekaanut waafaw walegenaw, mati búsimenab bakaaneimi emitooemit, leebuoolender busen katilul kálíroore kalofumi man kumiiceelaetemi Atijamit. ² Buñooleneenjaat, búsimenab bukila pankuyooloen ekaaney yati bo, mati kamiiceelaetumi pankutiluleeni ñákon ban kare, kawoonoor kati mukaanaam mooliil majakutam pánkupurenien di bukoo. ³ Bare moo manoosani búsimenab bakaaneimi emitooemit búwolenuma mati majakutiil. ⁴ Mati fúsimaaf fati kúmuuna mba sijaameen leefuñoolen fúpurender majakutam. ⁵ Moo kammi, nan Apakenaau Áamakau abilumi bee di dúniyaay uye, nammi, "Búsimen di kawul doo lee wan umañumi, bare nutuukammi eniil mambi ikaan wan umañumi. ⁶ Au súmeriit bee di búsimen bareemeni di kawul kaseneimi. ⁷ Ñaa ínje nemmi, 'Wóoy Atijamit, ínje nijawulojaw bee ekaan wan umañumi,' nan man ciikimi mati ínje di búkaay yati sílingaas sati Muusa. ⁸ Apakenaau Áamakau aregumi, "Au umañut búsimen di kawul mba ñátum di kawul kareemeni di kawul kakaanimi bee mati majakutam" (handeneen sílingaas sati Muusa wan siceeñumi). ⁹ Nabenentomi man ammi, "Wóoy Atijamit, ínje nijawulojaw bee ekaan wan umañumi." Nafalenfalen kasofoorak kútiyaarak man ajuumen kasofoorak kugabuntenak. ¹⁰ Mati Yensa Apakenaau Áamakau akammi wan Atijamit amañumi, wulaal búrom utilulalimi di majakutolaal ñátum di asenooromi nan búsimen ñákon ban kare. ¹¹ Balayoobalay ásimena anoosani oomu man ajuume di ekaan burokab bati kamiiceelaet, ban narulen di esen búsimenab bákonab. Bare búsimenab bo'obu buñoolenut búpurender majakut. ¹² Bare Apakenaau Áamakau ásimenooromi ñákon bee mati majakutam mati bukanak ban nalako di báridab bati Atijamit. ¹³ Too nammi man alakoe ekob bee nampi Atijamit akammi kulatoorool fútobojumaaf fati

úkamunaw woola. ¹⁴ Ñátum di búsimenab boola bákonab ceb nálirenumi katilulimi ñátum di bo nanoosani. ¹⁵ Búyegetab Bátienaab poop búyiisenolaami. Mútiyaaram nammi, ¹⁶ "Ure eenomi kasofoorak kan eetumi kajuumenak ínje di bukoo nampi nanan nikila niwuujumi, Akiiyaau nammi, Ínje eete ekaan sílingaas súmboom di sísigiriil, ban niciikuso di úyegetiil," ¹⁷ ban nabenentomi nammi, "Ínje letiwoolourer majakutiil di bakaaneriil bajakut." ¹⁸ Iñeme nan majakutam mubonketimi, moo ceenut bee ekaan búsimenab inki. ¹⁹ Kutiom, moo kaane wulaal nubajaaami fúgolum bee kanoken tan fanjumi kálíroor ñátum di fúsimaaf fati Yensa. ²⁰ Návambulolaawambul buruñ bunkul, buruñ baroñe, kápurumul kafulak káyinimi, kan eenomi eniiley yoola fák. ²¹ Wulaal nubajaabaj ásimena áamak arungumi eluupey yati Atijamit búrom. ²² Moo kaane mbi ulofaal di bújolenab bati Atijamit, di úyegetolaal walegen di fúgolum fálinje fati kafium di oo. Mati úyegetolaal wasikomi síwoonoorolaal sajakutas sitilulitilul di poop siniilolaal sitilulitilul púl di melam mamokenut. ²³ Mbi unjoonaal lit di fúgolumaf fan uregaami nubajaabaj, mati Atijamit afiumaay ban panakaan wan áligumi. ²⁴ Mbi uwoonooraal jak buu nootaale kálinjenoor di kamañ di poop di bakaaner bajake. ²⁵ Takumbi umoosaal ejojey tákon, nan man kupulenumi ekaaney. Bare jipebooraal líñ man jijumaal rat, mati numanjaamanj élaanuley yati Akiiyaau éloiut. ²⁶ Unooñaajaat man ukaanaal majakut bamanjerab malegenam ubanaal, búsimen buceen bulee bo bampi báfimen majakutam ume. ²⁷ Bare warinomi búrom woo eenomi ekobey di kákoli kagamen kábileuumi di bújeek bati sambun saatumi kakajen kalatumi Atijamit. ²⁸ Anau akajenumi sílingaas sati Muusa acetemi babajut kabonket nan agamenimi kaanjaat bukan kugaba mba kúfeegiir kumaate di wan akaanumi. ²⁹ Buu panfan man kútekak kúkoolenie kálebienutumi Añiilau ati Atijamit? Kaheelenumi fúsimaaf fati kasofoorak fakaanolaami úlirooraal. Mo'omu kankaan wajakut di kajel bee di Búyegetab Bátienaab, báyiisenolaami kabonketak. ³⁰ Mati numammanj aanomi, "Ínje emmi agalenaau, ban panigalen." Ban nalaañ areg, "Akiiyaau pangamen bukanool." ³¹ Kóolenikooleni máamak anau eloey di kañenak kati Atijamit aroñaau. ³² Jiwoolo no'ona di kunakak kukila nan Atijamit akaanumi úyegetuul ufelo. Jimuutemmuuten bugaal báamak di mátaañie. ³³ Niceen kuceen di muyuul di kupuñeniil ban di kúsuutukeniil di fácul jameeñey, ban niceen jinaamoor di bugaalab bati bukaaku. ³⁴ Jibabaj káboteñiak bee di kakulimi dán bukanak kukuleimi, ban di súumuul man kubot fubajaf fooluul búrom, mati jimammanj tien jibabaj fubaj fákoyume faate ecin bee bándoorey. ³⁵ Moo kaane takum jibeten fúgolumaf fooluul, fabajumi búgalen báamak. ³⁶ Muyuul joote kammuuten manteeer mbi jikaan wan Atijamit amañumi

ban di jiyab wan áliguumi. ³⁷ “Mati rinorino jasiinkun ceb man aatumi ebiley panabil ban letapiyen. ³⁸ Bare ajoonaau úmboom naate eronj mati kafiumak koola, ban nalaañumi bálamuk, yuutom elee di oo ban moola léemusuumom.” ³⁹ Bare wulaal unaamutaal di kalaañumi bálamuk di Atijamit ban di kújim. Nubajaabaf kafium káyiisenolaami tíen mati nupakaapak.

11 Kafiumak kukaaneolaami tíenolaal mati wan úgolumaami, ban di kusenolaami káyiisenak kati wan unjoolenutaami ujukooroal. ² Mati kubabaj kafium, kufannaaniñolaal kufiunfium Atijamit, náyiisenumi mati mooliil muyeoomi. ³ Mati nubajaabaj kafium, núlaulaaul mati Atijamit nátuukuntuukum dúniyaay ñátum di furimool, wan ujukaaleñaá upurumulout di wan ootaale kanjoolen ujukaal wo. ⁴ Mati Abel nababaj kafium, nasenumi búsimen bee di Atijamit bafañumi man búriiñe bati Kain. Atijamit di fúko’ool nanjarumi kawulak koola man áyiisen mati oo an ajoone. Handeneen Abel man acetumi nan piyoe, hani bee jaat nasankeneken di wulaal mati kafiumak koola. ⁵ Mati Enok nababaj kafium, nanjarimi bee di bukinab bajakaab, takumbi ajaken ecetey. Moo kaane an ajukut biijool, mati Atijamit anjaroomi. Furi-maf fati Atijamit fúyiisenolaayiisen mati bala’a Enok anjarimi, nakaanekaan wayeumi Atijamit. ⁶ Moo kaane kábajaataak kati kafiumak leekunoolen kukaan Atijamit man yeool. Mati anoosani ájo’ol alof di Atijamit naate abaj kafium mati nabajobajo ban oo asenumi kañeseoomi. ⁷ Mati Nuha nababaj kafium koo kukaanoomi man áyenten wan Atijamit agamoomi mati waatumi kabajoak fácul wan anjoolenutumi ajukooro. Nakammi wan Atijamit aregoomi, ban najoonenumi busaana, ban oo di aseekool kúpakumumi. Ñaa karinomi di dúniyaay búrom kúfirenimi, ban Atijamit nasofoomi an ajoone mati kafiumak koola. ⁸ Mati Iburehima nababaj kafium, Iburehima nakankaan nan Atijamit awonkoomi man ajaw bee di mof múbuto man Atijamit áligumi esenool nan bulaañab boola, ban nápurumi ajaw bamanjut ban aate. ⁹ Mati Iburehima nababaj kafium, nacinumi nan ajaaburunj di mofam mábutoam man Atijamit áligeenoomi. Nacinumi di éguut, nan man Siyaaka di Yankuba kucineenumi di yo eeno, koo kuyabumi bálígab bákonaab di Atijamit. ¹⁰ Iburehima nakankaan mo’omu, mati kúcilak koola kulakolako di ésukey yámakey yan Atijamit di fúko’ool awoonoorumi ban nateepumi, yoo eabaj kúlakenu-ma kati bándooorey. ¹¹ Mati Sirah nababaj kafium, oo di fúko’ool ayabumi kánkumak kati enjarey búrooko, handeneen man afanlenuki remo. Nafiunfium Atijamit panakaan bálígab boola. ¹² Moo kaane kápurumul di an ákon ceb, an moola mubanumi. Bare nabilumi abaj úwoloorum wajuupoe nan bootab bammi di kátula di poop nan kaluusak kammi di kafintak. ¹³ Bukanak búrom kafiummi di Atijamit kucecet, bayabut wan áli-

geneeniimi. Bare di kulakomi kamaayoor nan man kujukuwomi kápurumul ban lóie. Ban di kusofooromi mati koo kujaaburunj ceb di poop kúkolokotoaak di dúniyaay uye. ¹⁴ Bukanak kukila kasankenumi mo’omu kúyiisenyiisen mati koo kooku bo eñesey mof man umanje pankunoolen kukilumo. ¹⁵ Kulakoenjaat kawoonoor mati mofam man kúpurumulomi, moo pankubajeen burunj bee elaañ bóot. ¹⁶ Bare, di kuraanomi mof muceen mákoyume, moo eenomi mof mati bukinab bajakaab. Moo kaane Atijamit apuñout man kuwonkool Atijamit ooliil, mati najooneniijoonen éruk yáamak bee mati kukila. ¹⁷ Mati Iburehima nababaj kafium, nan Atijamit ayinkoomi, nasensen añoolool Siyaaka nan búsimen. Iburehima nayabeenumi bálígab, ban najonjoorumi bee esen añoolool ákonau. ¹⁸ Handeneen Atijamit áligeenumi, “Siyaaka kápurumul di oo panubaj úwoloorumaw.” ¹⁹ Iburehima tíenootien mati Atijamit nanjoolenoolen ayiten bukanak koo baceterab kuban. Panunoolenaal uregaal, Iburehima malegen nayabuloyab Siyaaka di kacetumi. ²⁰ Mati Siyaaka nafiunfium Atijamit, ban nalawumi Atijamit man asen kásuumaayak bee di Yankuba di Esau bee mati kajom yooliil. ²¹ Mati Yankuba nababaj kafium, nalawumi Atijamit man asen kásuumaayak bee di kuñoolool kúniinaak kati Esufa bala’a acet. Nároogomi di egoley éjaatoorumaay yoola ban namiiceelaetumi Atijamit. ²² Mati Esufa nababaj kafium, bala’a acet nasankenumi mati elaañey yati Kuisiraelak kápurumul mofam mati Misira. Tíenootien mati mo’omu, nájaatikeniiimi man kootumi ekaaney woolaw woola eeno. ²³ Mati kafiumak kukammi man Muusa kuwolaool kuyofoomi wáriiñe kuleen kúfeegiir. Kujujuk añiilau najoonjoojoojooor máamak, kaanutiil kákoli wan áyiau aregumi kukaan. ²⁴ Mati Muusa nababaj kafium, nan anifaanomi, nalatumi man bukanak kuwonkool añiilau ati Firauna añoolool anaaraau. ²⁵ Namanjumi man kunaamoorumi di kásuutukenak kati bukanak kati Atijamit kóyume ebañ kásuumaak kati majakut. ²⁶ Muusa namammanj tíen mati emanj man agaal mati Apakenaau Áamakau yoo ékoyume ekil fubajaf fati mofam mati Misira, mati kúcilool kulakolako di wan Atijamit aatumi bee ecaamooley. ²⁷ Mati kafiumak koola, Muusa nápurumi di mofam mati Misira, bákoliut kañuumulak kati áyiau. Narulenrulen di kamuuten di enen fúgoloomool di Atijamit ájukeriitimi. ²⁸ Kafiumak koola poop kukaanoomi ninsi naruuken káaningak kati Ewuujey yati Njalayiri. Náliisenumi fúsimañ fati sínukurunj di ucegaw, takumbi Njalayiri ebañ kuñiilak kútiyaarak kúniinaak kati Isiraal. ²⁹ Mati kafiumak kooliil, bukanak kujawumi kútipumumi ñátum úkamunaw bee di kapan kaaku kati Falaf Fáyemaaf nan kommi di ejaay ban sayaay. Bare nan Kumisira kúliikenumomi di kúyoomudomi jaj. ³⁰ Bukanak kati Atijamit kubabaj kafium, nan kújawu-

mumi kuŋooben ésukey yati Yeriko funoomaf búrom fo kuban, kukukak kati yo di kulomi jaj. ³¹ Mati ayeneta Rahab nafiunfium Atijamit, nawanlenumi kúmeeloak kati Isirael jak. Moo kaane kubujutool di kañoosumi Atijamit. ³² Ñaa kama, waa neete elaañ ireg? Ibajeenut bee kasanken mati Gideon, Barak, Sanson, Yafet, Dauda, Samuel, di kuboñaak búrom. ³³ Mati bukanak buke kubabaj kafium, di kuŋoolenumi jáyiaj janoosani, ban di kurung di majoonam, ban di kujukumi mati bálígab bati Atijamit búlirooliroor. Di kukammi simukooras takum sísaabul, ³⁴ di kukammi sambun sájeeke man si-jinlen yem, ban di kúpakumumi di ebujiey di mulibaam. Kálaamoak kooliil di kubilumi kukaan káliŋe. Di kufañumi man kubaje kánkum di futiikaf ban di kucesoosumi kutiika kábutoe kutey kúpur. ³⁵ Kuseek bukaaku kacetumi kooliil di kúyitenulimi kúlaañenuiliil bee di eronjey inki. Bukaaku kúsuutukenisuutuken, ban di kulatumi kakateniil manteer mbi kúyitoul di kacetumi bee di eronj yákoyume. ³⁶ Bukaaku di kúnarulimi ban di kuteki ñátum di sisankil sábolie, ban di kukokenimi ñiwuñ ban di kunenimi dán bukanak kukuleimi. ³⁷ Man bukaaku di kuleebimi bakooba bee nan kuloe kucet. Bukaaku di kujisimi wáj, bukaaku di kubujimi ñátum muliba mabaake. Bukaaku di kukaanomi ubañ wati sisaha mba sijaameen, kulelek kugagaal ban di kúsuutukeniimi. ³⁸ Dúniyaay uye eyajut man ewaleniil. Buku koo kúkolokotoa di baŋaanab di kúlankiin ban di kuyoyo di úhorahoraw. ³⁹ Buku búrom Atijamit mooliil muyeoomi mati kafiumak kooliil. Bare kucecet bayabut wan Atijamit áligeeniimi. ⁴⁰ Mati Atijamit nasofeensof waaf wákoyume bee mati wulaal. Wan Atijamit amanjumi wootut ekaan úliroor leejaat di wulaal.

12 Mati wulaal, nubajaabaj kúyiisena kajuupoe kaŋoobenumi wulaal. Kama ñaa mbi úpurenaal wanoosani títiolaal kálaamoak di majakutam maŋoonolaami lit, mbi uteyaal di kamuuten kafanoorak kati jíteyay jan kujuumenolaami. ² Wulaal ootaale kajuumen kúcilolaal di Yensa, mati oo ácitaau di álirenaau ati kafiumak koololaal. Namuutemmuuten kapuñak kati kafaanjenoolak di ébaarey yati búpinab man acetumi. Wakammomi woo eenomi namammanj mati fáculey letapotoj. Ñaa iñeme oomu balakoe di báridab bati ejunkutey yati Atijamit. ³ Uwoonooraal di wanoosani wan amuutenumi búlatab ban kukaan majakut kukaanoomi takumbi úyegetiil újiisoor man jilaañ bálamuk. ⁴ Hani an ákon abujooruti di karaagalak kooluul mambi jipak di majakutuul. ⁵ Mante ñaa jíjinjim furimaf fati kabuntoorak fan Atijamit asankenumi bee di muyuul, kuñoolool? Nammi, “Añooolom, takum jimoos kakurak kati Akiiyaau, ban takum úyeget újiisoor nampi alakomi emakuuley. ⁶ Mati Akiiyaau nakurekur an amanjumi, ban nateketek an asofumi nan añooolool.” ⁷ Joote kamuuten kakurak kati Akiiyaau,

mati Atijamit nasofeusofof nan kuñoolool. Añiil alee bo ampi ampaool aatut ekur? ⁸ Kaanjaat muyuul bakate jikuruti, nan man kuñiilak koola búrom kukurimi, kama ñaa muyuul káatum ban muyuul lee kuñoolool. ⁹ Benento, wulaal nubajaabaj kumpaak baabe di dúniyaay kakuroolaami ban núlebienaaliimi. Mante letufañaal man usofaale líŋ Ampaolaal ammi di bukinab bajakaab akaaneolaami uronjaal bee bándooorey. ¹⁰ Kumpaolaal baabe di dúniyaay kukureolaakur di nan nátemie nan man kusofumi jajak. Bare Ampaolaal Atijamit oo nakureolaakur mambi rambenolaal, manteer mbi unaamooraal di káliroorak koola. ¹¹ Nan ubajaami kakurak, wulaal nusofaami koo kufañ man kútaañie kásuumaak. Bare di fáculey kakurimi ñátum di kútekak kaanoe mo’omu pankuŋar bacaam bati eronjey yabajumi kásuumaay di man ukaanaal wajoone ban di uci-naal di kásuumaay. ¹² Moo kammi jijuum sem! Takum kújuuluul kuleleben. ¹³ Jirulen di ejaay di buruŋ bajooone, kabakomi takumbi kufañ man kugaale, bare di kusonteni. ¹⁴ Jipiinoor lit man jilako di kásuumaay di anoosani, ban jiñes man jiroŋ eronj yáliroore, mati anoosani áliroorutumi, letajuk Akiiyaau. ¹⁵ Jíkaanum an takum ágaloor man ábajaati majakam mati Atijamit. Jíkaanum takum an aano nan kufaar kati búraan koote éjaruley bugaal bajuupoe mampi kusiken eronjey yati anoosani. ¹⁶ Jíkaanum takum an akaan nan áraadia mba amanjutumi Atijamit nan Esau, anoomenumi fanifaanaetaf foola bee mati furi fákon ceb. ¹⁷ Nan man jimanjumi eeno, di múlamukaam, handeneen namañeemanj bee eyab kawulak kati ampaool, náfireniimi. Mati bajut wan aate ekaan man mukaanaam múruŋuloor, handeneen man alawumi ampaool di búruurenab di bóro. ¹⁸ Jíriiŋoorut, nan bukanak kati Isirael káriiŋumi, bee di waaf wan jinjoolen jijuk ban di jigor, bee di fúlankiinaf fati Sinai tanat tan tabajumi bújeek bati sambun, di kurola kárimmi, di fárus, ¹⁹ di kayelak kati kasiin, di kálintak kati furim. Bukanak di kujammi furimaf di fusanken. Bare di kulawumi Atijamit man akatubo takum asanken inki, ²⁰ mati kuŋoolenut kumuuten kájaatiken karegimi, “Kanjaat hani énikuruŋ yákon egore fúlankiinaf yoote eleebi sikooba ecet.” ²¹ Muusa wan kúcilak koola kujukumi ukoolenookoolen biyok aane, “Níkolikoli manteer insi ileleben.” ²² Bare jíriiŋuloriin di fúlankiinaf fati Sion, bee di ésukey yáamakey yati Atijamit aronjaau, bee di Yerusalem yammi di bukinab bajakaab, ban simaleeka similimiliyoŋas sijojenoorumi tákon. ²³ Jijawulojaw bee di fujojaf fati kuñiilak kútiyaarak kati Atijamit, kan uresiil uciikimi di bukinab bajakaab. Jijawulojaw bee di Atijamit fúko’ool, an eenomi agamenaau ati bukanak búrom di poop bee di kajoonaak kálireniimi. ²⁴ Jijawulojew bee di Yensa, atitooraau ati kasofoorak kunkulak, an fúsimool fusankenumi wafaŋumi man úkoyume fati Abel. ²⁵ Jíkaanum takum jilat ejamey furimaf fati ammi

di kasankenuulak. Kalatumi káyentenak anau áriinjenu-mi kurimak kápurumulomi di Atijamit bee di dúniyaay, kupakenut. Ulataajaat anau ammi di kasankenak kápurumulomi di bukinab bajakaab, ootutaal epak.

²⁶ No'onu furimaf fati Atijamit di fúliliñenumi yentaam, bare iñemeña nálig mati, "Bare ñaa pánililiñen lee re dúniyaay cebuyo, bare bee mo bukinab bajakaab."

²⁷ Furimaf ufe fati "Bare lee re," wan fufelumi woo eenomi wanoosani wati dúniyaay pánuliliñeni, man wáliñeneriitimi urino. ²⁸ Moo kaane usalaal Atijamit mati nuyabuloyab jáyi jaatut bee káliliñeni, ban mbi usenool kamiiceelaetak kalegenoak, ñátum di kálebi-enak di kákoliak. ²⁹ Atijamit oololaal sambun sa-reemenemi jaj.

13 Jirulen kamañoor nan man jikammi kuriibaak kati Akiyaau. ² Takum jilat kawalenaak kati ku-jaaburuj jak di sísendouul, mati di mo'omu kuceen kuwalenewalen simaleeka bamanjut. ³ Jiwoolo kammi bakuleriab dán bukanak kukuleimi, nan muyuul di bukoo jinaamoonaamoor di bo. Jiwoolo kásuutukeni-mi, nan muyuul di bukoo jinaamoonaamoor di ko. ⁴ Muyuul joote kálebien búyabaab, ban anoosani aate ere di aseekool mba ataool takum jisik bacaacab. Mati Atijamit panagamen kúraadia di kafintoemi kan kuya-boorutumi. ⁵ Takum jijuumen úyegetuul di emañ yati sígodi, jire di wan jibajumi. Mati Atijamit naane, "Létipururer di au ban poop letikatureri bálamuk." ⁶ Moo kaane wulaal panuñoolenaal uregaal di ká-golum, "Akiyaau eenomi arambenaom, ínje eetut kákoli, waa an aate kañoolen di ínje?" ⁷ Takum jíjim ku-rungauul, kaliikitenuumi furimaf fati Atijamit. Jiwoolo buu kuroñenumi eeno, ban jiriiben fútaagul fati di kafiumak kooliil. ⁸ Yensa Apakenaau Áamakau oo eenomi ákonau fuken, jaat, bee bándooorey. ⁹ Takum ji-mañ man kaliikitenak kati kabuntak kanoosani kariibo-orutumi di furimaf fajakaaf kuñakuul bee di mafos. Mati kóyume man jíliñeni sísigiruul ñátum di majakam mati Atijamit, lee ñátum di kariiben sílingaas sati mati muria. Kasofemi sílingaas use rambenutiil. ¹⁰ Wulaal nubajaabaj fúsimen, fan umanje hani kúsimenaak kamiiceelaetumi éguutey kubajut bakooñ man kuri bo. ¹¹ Ásimenaau áamakau ájeetummi fúsimaaf fati sínuku-

ruñ bee di tan fañumi man líroore nan búsimen bati majakut, bare sínukuruñ sabujimi bee kareemeni téeney yati ban bukanak kucinum. ¹² Mati mo'omu Yensa poop nababaj bugaal ban nacet téeney yati fúla-mutaf fati ésukey man atilul bukanool ñátum di fúsi-mool. ¹³ Moo kaane mbi jija'al bee di oo ban ammi téeney ban bukanak kucinum, man unaamooraal ka-puñak koola. ¹⁴ Mati baabe di dúniyaay wulaal ubaju-taal éasuk yáamak yati ecin bee bándooorey, bare wulaal eñes ésukey yáamakey yaatumi bee ebiley. ¹⁵ Ñátum di karambenak kati Yensa, mbi urulenaal di esal Atijamit nan búsimenolaal, boo eenomi eregey yati mákalaam mati karesool di fáculey yati bukanak. ¹⁶ Takum jiyoo-lo ekaaney majakam di poop kacaaboor di wan jibaju-mi, mati búsimenab bukila baanomi mo'omu búsu-umesuum Atijamit. ¹⁷ Jikob kurungauul ban di jisen kúkouul bee di bukoo. Burokiil boo eenomi epooy yati suutuul. Mati koo bukan kaate eceenji di burokiil. Jikati-il man kukaan di kásuumaay, lee di bugaalab. Kaanu-tumojaat leerambenuul. ¹⁸ Mbi jirulen di élawoli, mati tíenolitien mati nubabaj úyeget wajoone, mati nu-mammañ ekaaney waafaw wajoonaaw nanoosani. ¹⁹ Ínje oomu di elaw máamak man jibenen kúlawak kooluul bee mati ínje manteer mbi Atijamit áboñulom bee di muyuul iñemeñeme. ²⁰ Emitey ekaan Atijamit ati kásuumaay, añoolenumi ayitenulomi Akiyaolaal Yensa di kacetumi, amataau áamakau ati sisahaas, ñá-tum di fúsimaaf fati kasofoor kati bándooorey. ²¹ Emitey ekaan Atijamit akaanuul jijonjoor di wanoosani wa-jakumi wan ceñjumi mambi jikaan kamañak koola, ban mbi arok di muyuul man jikaan wampi wayeoomi kápurumul di kánkumak kati Yensa Apakenaau Áa-makau. Mbi úlebienaal Apakenaau Áamakau bee bándooorey. ²² Kutiom, nilawuulaw máamak man jíkaantum wan iregeuñaa di letara yátemie yan íciikuluumi. ²³ Muyuul joote kálauul mati atiolaal Timoti kúkatenu-lookaten dán bukanak kukuleimi. Áriñaaliujaat baabe pambiubil síñakon bee ejukuuley. ²⁴ Jisaafom kurun-gauul di bukanak kati Atijamit búrom. Kápurulomi di mofam mati Italia poop kusaafuul. ²⁵ Emitey ekaan Ati-jamit awuluul majakam moola bee di muyuul búrom. Amen.

YANKUBA

1 Ínje Yankuba, amiiceel ati Atijamit di ati Akiyaau Yensa Apakenaau Áamakau, eem di eciik letaraay uye. Kasaafloorak bee di kuriibaak kati Yensa kan eenomi kiilak uñeney di kugabaak kafasoorumi di mofam búrom. ² Kutiom, jisofooro nan muyuul jakuujak nampijommi di bugaal di kayinkoor, táañi manoosani. ³ Mati jimammanj nan jommi di bugaalab bukila, ban di jironj man jíyinene di Akiyaau Yensa nan no'ona, mo'omu múñareuumi man jibaj kamuuten. ⁴ Bare joote kamuuten manoosani, mambi jikaaan bukan kalegenoe ban di kúliroor, babajut warinoe di muyuul. ⁵ Ampi abajutumi malinlaam, mbi alaw Atijamit, panasenool báfirenutool, ban panasenool mo. ⁶ Bare nampialawumi aate káyinen ban takumbi abaj úyeget ugaba. Mati anoosani abajuwomi oo nakankaan nan lonkos yati fal fáamak yanagemi banoosani. ⁷ An akila aatut esof panabaj waaf di Akiyaau Atijamit hani jasiinkun. ⁸ Oo nababaj úyeget ugaba nanoosani ban abajut tan asofe. ⁹ Ariibaau ati Yensa awalenooromi aate kamaayoor, man Atijamit atebenoomi. ¹⁰ Bare ariibaau ati Yensa abajumi aate kamaayoor man Atijamit awalenoomi. Oo pánajim nan man búrumpenab buyoñoemi. ¹¹ Bala'ab buraberab man búboli wút man bukaan mafosam mulalaben, ban búrumpenab di buyoñen ban majakam moolibo di mukaño jaj. Moo mákonam, abajaau pánajim meej bee bándoorey ñátum di kaliiliwoorak koola. ¹² Ampi amuutenumi di kayinkoorak di bugaal panjakool, mati nampipúrutomi panabaj ba-caamab bati eronjey yan Atijamit áligumi bee di kamañoomi búrom. ¹³ Nampikayinkoorak kubilumi mo'omu bee di an takum aane, "Atijamit ayinkaam", mati Atijamit an letañoolen ayinkool man akaan waaf wajakut di poop oo di fuko'ool áyinkeriit an. ¹⁴ Bare anoosani nayinkeiyink ñátum di emañey yoola ekaaney majakutam esofeoomi eruuool bee di mo. ¹⁵ Emanjey yajakutey yoola ewolenemi majakutam, majakutam múliipujaat, moo múñareuumi ecetey. ¹⁶ Kutiom kati di búsusom, takum jimañ man kubuntuul. ¹⁷ Kawul kanoosani kajake di káliroore koo búrom kújawumulojawum bati Ampaolaal Atijamit, atuukumi mawuñam manoosani di bukinab bajakaab. Oo áruñulooreriit nan kañooگون. ¹⁸ Oo di fúko'ool amañe man akaanolaal ubajaal eronjey yalegenaay, yajawulomi ñátum di furimaf foola fati malegenam. Nakankaan mo'omu mambi uñoolenaal ukaanaal kútiyaar kati bu-

tuukab búrom. ¹⁹ Kutiom kati di búsusom, jiwoolo uwe anoosani aate kawaaken di káyenten, bare takum awaaken kasanken, takum abaj fuuñ galab. ²⁰ Mati kañuumulak kati anau kúnareriit mukaanaam maanomi nan man Atijamit amañumi. ²¹ Moo kaane mbi jikat bálamuk mukaana masikoe manoosani manaamutumi búrom, ban poop mukaana májakaatie manoosani. Jiwalenooro man jisof furimaf fan Atijamit akammi di úyegetuul, manteer di fuñoolen fupaken suutas sooluul. ²² Jikaaan kukaana wan furimaf fati Atijamit furegumi! Takum jibuntooro man jire di káyentenak fo ceb. ²³ Ampi áyentenufomi ban ákaaneriit wan furegumi, oo naanosaano nan anau ammi kajuudooro. ²⁴ Nakooñaamooro jak aban nakat bálamuk, yañ too galab nájim man aanomi eeno. ²⁵ Bare anau ákaanumumi jak sílingaas sálirooraas sati Atijamit, sabajumi kánkum bee kapaken bukanak, aban nasofuyo lit. Ampi areutumi di káyentenak ceb ban nájim, bare nakammi wan siregumi. O'omu panjakool di wanoosani wan akaanemi búrom. ²⁶ Ampi asofooromi oo an ati buruñab bati Atijamit ban añoolenut asof butumool, oo kabuntooro ban buruñab boola bubajut fúkaw. ²⁷ Kariibenak buruñab balegenab di bálrooraab di bújonlenab bati Ampaolaal Atijamit koo emmi buke: kacookoorak kati kúsukateen di kuseek kati kújima di bugaalab booliil, di poop káloienak kúkoil takum majakutam mati dúniyaay uye mukaaniil kusiko.

2 Kutiom, takum jípañul bukanak, muyuul nan man jookumiña káyinenak Akiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau, Akiyaau ati mawuñam. ² Kaanjaat ániine aceen akaanoe músupa mati sáni ban nakaroor wañ walegen abile bee di fujoñaf fooluul, di poop ániine aleke abile bee di fo man akaanoe kaloaay kati furookal. ³ Ñaa di jijuumen úyegetuul di akaroorumi jak wañaw walegenaw ban di joon, "Bonket bil ulako taate." Ban di joon alekaau, "Juum uba," mba, "Lako tentaamey ulof úkamunom," ⁴ mante lee mo jípañuloopajuuloor titooruul, ban di jikaaan kugamena kati kawoonoor kajakut? ⁵ Jíyentenom, kutiom kati búsusom. Mante lee Atijamit oo di fúko'ool amukenumi kalekumi di dúniyaay uye, mambi akaaniil kubaja di káyinenak, ban nakaaniil kuyaba bulaañab bati jáyiañ joola, nan man áligeenumi kamañoomi? ⁶ Bare muyuul jiheelenemi kalekumi! Kámingeneuumi man kurueuumi bee di kugamenaak, bukoo lee kubajaak? ⁷ Mante lee bukoo

di kúkoil kasankeneña n̄i kareesak kalegenak kan jiwonkumi. ⁸Jisofujaat jak sílingaas sati jáyiaj jati Atijamit di furimaf fati Atijamit foone, “Nooto emañ alaoori nan man umañumi fúkoí eeno.” Moo malegen jikaane. ⁹Bare jípañulooruaat, moo emmi jikankaan majakut, ban sílingaas sisofuusof mati jítaasuso. ¹⁰Ampi akammi wan sílingaas siregumi búrom ban nalo di yákon ceb, moo oo nalolo di soo búrom. ¹¹Mati Atijamit ammi, “Takum usang aseek mba ániine ati an,” oo ammi poop, “Takum ubuj an.” Usangutujaat di aseek mba di ániine ati an bare nukaan abuja, au nútataas sílingaas búrom. ¹²Moo jisanken ban di jikaan nan bukan kaate kagameni ñátum di sílingaas so’osu sampi sapakenolaami di majakutam. ¹³Mati di funakaf fati kagamenak Atijamit letabonket anoosani ábonketeriitumi bukaaku, bare hani di funakaf fati kagamenak Atijamit pányaiisen abonketemi bukaaku. ¹⁴Kutiom, kama waa baje fúkaw, anau aanjaat nababaj káyinen ban áyiisenut ko di bakaanerool? Mante káyinenak kaanomi mo’omu pankuñoolen kupakenool room? ¹⁵Kaanjaat ati’i mba áliini ariiba mutugen musofe mba abajut wampi ari funakoofunak, ¹⁶ákon di muyuul naanool, “Ukatooraal, jaw di kásuumaay, mbi ukaano jak ban nuri upooñ tep,” basenutool wan ceenji man abaj di eronjey yoola. Waa jakumi di kasankenak mo’omu? ¹⁷Moo mákonam, kammi di káyinenak kariiboortumi di bakaanerab ban Atijamit aregumi, koo káyinen kacete dak. ¹⁸Bare aceen panaane, “Au nubabaj káyinen, ínje nibabaj bakaaner.” No’onu ínje paneene, “Yiisom káyinenak kooli kariiboortumi di bakaanerab man ínje íyiiseni káyinenak kúmboom ñátum di bakaanerab. ¹⁹Núyinenyinen mati Atijamit ákon ceb abajoe pat, moo jajak. Hani úgunaw úyinenyinen mo ban di úkoli di kaleleben. ²⁰Au áliñutumi di káyinenak, mante numamañ man íyiisi, mati káyinenak káyiiisenutumi bakaanerab, koo káyinen kacete? ²¹Mante lee afannaaniñolaal Iburehima Atijamit asofumi an ajoone ñátum di bakaanerab boola? Mati nájeetunjeetum añoolool Siyaaka bee ekaaneenool búsimen di fúsimenaf bee kálebien Atijamit. ²²Nujujuk mati káyinenak koola di bakaanerab sirii-boorii boor ban káyinenak koola di kukammi káliroore ñátum di wan akaanumi. ²³Ban wan kuciikumi Furimaf fati Atijamit di ukaanimi fúliroor di aaney, “Iburehima náyinenyinen Atijamit, moo kaane nasofoomi nan an ajoone.” Ban Iburehima nabilumi akaan Atijamit apaalool. ²⁴Nujukaajuk mati Atijamit nasofesof an najonjoon ñátum di bakaanerab boola bare lee mati káyinenak ceb. ²⁵Lee di moo mákonam, Atijamit asofumi poop aseek ayenetaa Rahab an ajoone ñátum di bakaanerab boola? Mati Rahab nawalenwalen kúmee-loak kan Kuyisraelak kuboñeenumi, fugoogo aban naseniil buruñ buceen man kupak? ²⁶Nan man eniiley yabajutumi yuutey ekammi eniil yacete, moo mákon-

am, káyinenak kariiboortumi di bakaanerab kukammi káyinen kacete. boortumi di bakaanerab kukammi káyinen kacete.

3 Kutiom, kajuupoe di muyuul takum jimañ di ekaan kuliikitenana. Nan man jimañjumi mati wulaal kaliikitenemi ootaale efañ man ubajaale kagamen ká-taañie wuuj bukaaku búrom. ²Wulaal búrom nuloaalelo di uruñ wajuupoe. Bare anoosani aloutujaat di wan asankenemi, oo nálirooliroor ban nañoolen asofooro funkool búrom. ³Ulaabaajaat epilingey man ukaanaal yo man ekaan wan umañaami mo panuñoolenaal ookenaal funkaf fooliyo búrom. ⁴Jijiker busaanaab báamakab poop. Moo manoosani búkalaakalaa ban fárusaf fupentenepenten bo, banoosani man butey, bare ñátum di éweenuma yatiitie yan ateyenaau alakomi di fulamaf panañomenubo nan man amañumi eeno. ⁵Moo mákonam, fúredimpaf foo fufañumi man futiitie di upanaw wati eniiley, bare foo furegemi waaf wáamak. Jipemb jati sambun jíyabeneuumi karamba káamak! ⁶Fúredimpaf fukanakaan nan sambun. Kánkumak kati májakaataam kammi di fo, pankuñoolen kusiken eniiley yoololaal búrom ban di kureemen eronjey yoololaal búrom ñátum di sambunas sáceteriitumi. ⁷Anau nañoolenñoolen akur sínukuruñas man sijamool: sínukuruñ sati karambaak, di bánaakayita, di wáfulooremi di siwolas. Ban nakukur ro eeno mo. ⁸Bare bajurerut an ampi añoolen akur fúredimpaf. Foo fúyooloeriit di májakaataam, ban foo fumemmeen di busik. ⁹Ñátum di fo nusalaalemi Ampaolaal Aki-iyaa, ñátum di fo fákonañ poop nunumaalemi bukanak, kan Atijamit atuukumi di búyesoorab boola. ¹⁰Kápurumul di butumab bákonab nusalaalemi Atijamit ban nunumaalemi bukanak. Kutiom, mo’omu anau aatut ekammo. ¹¹Mante ébulaay yákonay panerñoolen épurenuul tákonat mumel másuume di mafire? ¹²Kutiom, mante búpunduun pambuwol kuwoliw mba búbaar buwoliw pambuwol kuwoliw? Leenñoolen kaan man ébulaay yati mumel mafire épurenul mumel másuume. ¹³Ai di muyuul abaje malinlaam mba kálaulak? Áyiisen bakaanerool ñátum di eronjey yoola yajakaay di kawalenooro kájawumulomi di malinlaam di bakaanerool búrom. ¹⁴Bare jibajujaat búlat báamak di emañey yati kabotoorak di eyab fácul di úyegetuul takum jitebenelenooro ban di jimoo malegenam. ¹⁵Malinlaam mo’omu múpurumulout di bukinab bajakaab, bare mati bukanak kati dúniyaay, mati Seetaanaay. ¹⁶Mati tanootani búlatab di emañey yati kabotoorak eloey fácul, too pambaj kájiisoor di májakaati manoosani. ¹⁷Bare malinlaam mápurumulomi di Atijamit, moo kásuumaay, kamuuten, kajinlen, káwambulo úyeget, kabonket káriiñe, di mukaana majake, ban múpañuloeriit mba kalegenoe nanoosani. ¹⁸Kafokemi sambun titoorey yati bukanak kukankaan

nan kuwaña kulegen kalukemi kásuumaay ban di kujal majake.

4 Bei mulobaam di futiikaf titooruul sípurumeu-
mi? Mante lee di emaney yooluul yajakutey yáti-
ikeneuumi nanoosani di úyegetuul? ² Jimammanj ebaj
bare jibajut, ñaa di jibuj an. Di jibaj búlat di wan
bukaaku kukilumi ban jĩjoolenut jibajuwo, ban jiyiten
mulobaam man jitiik. Jibajut wan jimanjumi, mati ji-
lawut Atijamit. ³ Kuceen di muyuul kalawumi Atijamit
ban kubajut, mati kúlaweriit jak, wan kúlawumemi roo
búrom bee wásuumiimi ceb. ⁴ Muyuul kafiumutumi
Atijamit! Mante jimanjut mati bapaalaayab di dúniyaay
moo kakatoor di Atijamit? Moo kaane anoosani
amanjumi bapaalaayab di dúniyaay oo alatoora ati Ati-
jamit. ⁵ Mba mante jisosof mati malegenam mulee di
furimaf fati Atijamit fammi, “Búyegetab Bátienaab ban
Atijamit akammi di wulaal man ubajaal fuuñ fati ekaan
kufiumaay.”? ⁶ Bare Atijamit panafanj man áyiisenolaal
majakam moola. Nan man furimaf fati Atijamit furegu-
mi foone, “Atijamit nalatelat ká’aamakalenooremi, bare
náyiiseneyiisen majakam moola bee di kawalenoore-
mi.” ⁷ Moo kaane jisen kúkouul bee di Atijamit. Jilat
Seetaanaay moo panetey éloiul. ⁸ Jilof Atijamit, oo
poop panalofuul. Jipos uñenuul, muyuul kukaanaak
majakutam. Jítulul úyegetuul, muyuul kabajumi úyeget
ugaba. ⁹ Jibotenoor, jíruuren ban jisuuñut. Karenkenak
kooluul di kulaañ búruuren, man kamaayoorak koolu-
ul kulaañ kabotenelenoor. ¹⁰ Jiwalenooro di bújonlenab
bati Akiiyaau Atijamit, moo panatebenuul fatiyaay.
¹¹ Kutiom, takum jikajenoor urees. Anoosani akajenu-
mi atiool karees mba agamenoomi, moo sílingaas sati
Atijamit nakajene ban nagamenuso. Bare ugamenjaat
sílingaas use, au lee akaana wan sílingaas siregumi
bare nukankaan agamenaso. ¹² Atijamit ceb asenemi
sílingaas use, oo poop agamenemi. Oo ceb anjoolenu-
mi ápakemoli ban poop nanjoolen ákajemoli. Bare ka-
maña au, ai anjoolenumi agamen alaori? ¹³ Jíyenten,
muyuul kaanemi, “Jaat mba kajom panuja’aal bee di
ésuk yiceen uye mba uya mbi ulakoal bo emit yákon,
ban nukaanaal bo funoom di kanoomen manteer mbi
ubajaal búrembenab.” ¹⁴ Bare pipi jimanjut eronjey
yooluul kajom buu yoote kanokoor! Joonojoono nan
kamon karajulo leekupiyo di kújim mee. ¹⁵ Wan jootu-
mi ereg woo emmi, “Súumujaat di Akiiyaau, pa-
nuroñaal panukaanaal uwe mba uwa!” ¹⁶ Bare muyuul
ká’aamakalenooremi man jisanken nan jimammanj
wábiileuumi. Ká’aamakalenooraak ko’oku koonokoono
nan mukaana majakut. ¹⁷ Moo, anoosani amanjumi
majakam man aatumi ekaan ban akaanutumo, oo
nakankaan majakut. o, oo nakankaan majakut.

5 Muyuul kubajaak, jíyentenom! Jíruuren di jíciinjít
mati búyiikab baatumi ebiley bee di muyuul!
² Fubajaf fooluul fukañokaño ban bulol busosof wañu-

ul. ³ Sánaay di gódiforaay yooluul komonjey esosof
búrom. Komonjey yo’oyu páneyiisen wajakutaw wan
jikaaneenumi ban paneri siniiluul nan sambun. Bare
muyuul karulen di etafey kubajak kooluul bee mati ku-
nakak kúlamukaak kati eronjey yooluul. ⁴ Jijanten! Ba-
caamab, ban jilatumi ecaamey bee di karokuumi, boo
boobu bo báruurene bee di muyuul. Búruudenab bati
kujalaak búrindiinj bati Akiiyaau ati Kánkum. ⁵ Jicincin
baabe di dúniyaay di eronj yásuume di ekaan wásu-
umuumi. Jiriri man jiruuk nan sínukuruñ bee mo di fu-
nakaf fan jootumi káraamuliak. ⁶ Jifirenfiren ban di
jibuj kajoonaak, kabajutumi kánkum kati ka-
pakenooro. ⁷ Kutiom, muyuul joote kamuuten, bee
nampi Akiiyaau alaañulomi. Jíyenten, awañaau
panaluk man akoben muriaam mabajumi fúkaw mati
tentaam, panamuuten biñoó mumelam mútiyaaram
bee di múlamukaam. ⁸ Muyuul poop joote kamuuten
ban di jibeben mati ebiley yati Akiiyaau elolof. ⁹ Ku-
tiom, takum jíkuumoor titooruul, jikammojaat panjiga-
meni. Jíyenten, Agamenaau oomu man ajuume akobe-
nuul di utumuul. ¹⁰ Kutiom, muyuul joote ekaan nan
man kuboñaak káriinenumi kareesak kati Akiiyaau Ati-
jamit kukaaneenumi eeno. Buku kumuutemmuuten di
bugaalab. ¹¹ Noonaalesoon koo jakijak mati ku-
muutemmuuten di bugaalab. Nujamaajam man Yuuba
amuuteneenumi eeno di bugaalab, ban nujamaajam
nan púrutomi buu Atijamit Akiiyaau akaaneenumi di
oo. Mati namemmeenj di kabonket di poop káboteni
káamak. ¹² Kutiom, di mo’omu búrom takum jipuun
man jibaat ñátum di bukinab bajakaab di ñátum di
dúniyaay uye, mba ñátum di ubaat uceen. Éey yooluul
ekaan éey mba a’a yooluul di ekaan a’a, manteer
takumbi jigameni. ¹³ Mante aceen di muyuul abaje
bugaal? Aate elaw. Mante aceen abaje kásuumaak?
Aate écim úcimaw man asal Atijamit. ¹⁴ Mante aceen di
muyuul áju’ut? Aate eboñ ewonk kunifaanak kati di fu-
jojaf fati kuriibaak, kaatumi elawool koote kanaanen
túleey di fúkaaf foola di kareesak kati Akiiyaau.
¹⁵ Kúlatak kooliil kakaanemi di káyinen pankusonten
káju’utumi. Akiiyaau panayitenool, ban kaanjaat
nakaaneenkaan majakut, panabonketi. ¹⁶ Moo kaane
jifel úyegetuul man jiregoor wan jikammi wajakutaw
ban di jilawoor, mambi Atijamit asontenuul. Kúlatak
kati an ajoone kubabaj kánkum káamak ban di
kúlirenuko. ¹⁷ Eliya nakaaneenkaan anau nan wulaal.
Nalalaw di kánkum káamak takum emitey elub, ban
wáriinje simit sífeegiir di bútingum elubut. ¹⁸ Ban
nalaañumi alaw, di elubumi ban muriaam di muliil.
¹⁹ Kutiom, ampi ápurumi di buruñab balegenab bati
Atijamit mbi apaalool ágaawulool, ²⁰ jiwoolo mati uwe,
ampi akammi man akaana majakut atiiwoor akat ma-
jakutam mukila, namanj mati panapakenuul di ecetey
man majakutool majuupoe manoosani mubonketi.

1 PETER

1 Ínje Peter, áriiŋena ati Yensa Apakenaau Áamakau, eem di eciik letaraay uye. Eciikiciik bee di bukanak Kayiisoorumi bee di mofam múbutoam mati Ponto, Galatia, Kapadokia, Asia, Bitunia. ² Atijamit Ampaau nasofeensof di fumanjaf foola man amukenuumi ban Búyegetab Bátienaab boola man bukaanuul bukan kálirroore. Mati mo'omu, jikokob Yensa Apakenaau Áamakau ban fúsimaŋ foola futiluluul man jítien. Emitey ekaan Atijamit asenuul majakam di kásuumaay faŋ man juupoe di muyuul. ³ Kálebienak kooku di Atijamit, Ampaau ati Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau! Mati káboteniak káamakak koola, wulaal núwolaaliwol inki bee di fúgolum faroŋe kápurumul di káyitoulak kati Yensa Apakenaau Áamakau di kacetumi, ⁴ ban fúgolumaŋ fati bulaañab bayofimi di bukinab bajakaab bee mati muyuul, ban káñoeriitumi, síkoeriitumi, púriitumi. ⁵ Mati jibabaj káyinen di Atijamit, muyuul jooju di kánkumak koola bee nampi ebiley yati epakey yaatumi érajuley di funakaf fúlamukaaf. ⁶ Mati mo'omu jimaayoor, handeneen cenceeŋ man jigaal fáculey jayiinkun. ⁷ Bugaalab ubu bukankaan kámeelo káyinenak kooluul ceb, manteer koo kankaan malegen. Hani sáni, yakajeneimi émeeloimeelo di sambunas. Káyinenak kooluul kafanumi man kubaje fúkaw sáni, moo mákonam koo koote kámeelo di kásuutukenak. Moo pambijiyab kasalak, di mawuŋam, di kálebienak di funak fan Yensa Apakenaau Áamakau aatumi érajuley. ⁸ Hani man jijukutooña jimaŋoomaŋ, hani man jijukutooña iñeme jiyinenyinen di oo, ban di jilako kamaayoor káamak kan kurimak kuŋoolenutumi kúyiisen tan kure'e, ⁹ mati jooju jayabe epakey yati suutas sooluul kápurumul di káyinenak kooluul. ¹⁰ Mati epakey uye, kuboña bukaaku kañesemi ban di kúmeelo máamak. Bukoo kúriiŋenriiŋen mati majakam mati epakey uye mábileuumi bee di muyuul. ¹¹ Búyegetab Bátienaab bati Apakenaau Áamakau bulakolako di bukoo ban di buregiimi buu Apakenaau Áamakau aatumi egaal di poop buu koote esenool kálebien káamak. Ñaa di kuliikumi eñes bee emanj ai aatumi ekaan akila di poop nanan nei eete kabajo. Riiboor di wan Búyegetab Bátienaab bati Apakenaau Áamakau bammi di bukoo baregiimi buu Apakenaau Áamakau aatumi egaal di poop buu koote esenool kálebien káamak. ¹² Atijamit náyiiseniiyiisen kurimak uke mati burokab booliil lee mati karamben kúkoil, bare bee mati muyu-

ul, nan man kusankenumi mati mo'omu man jijameña iñeme kápurumul di kuboñaak karegenumi furimaŋ fajakaaf ñátum di kánkumak kati Búyegetab Bátienaab bápulumulo di bukinab bajakaab. Hani simaleekaas simammaŋ man sílul mati mo'omu. ¹³ Moo kaane úyegetuul ujonjoo, ganlouul, jijuumen kúgolumak kooluul di majakam maatumi ebiley bee di muyuul di élaañuley yati Yensa Apakenaau Áamakau. ¹⁴ Jikob Atijamit mati muyuul kuñoolool. Takum jitaalen bálamuk bee di eroŋey yooluul yati noo, yati ekaaney majakutam, mati noo jimanjut wajake. ¹⁵ Bare muyuul joote kálirroor di wanoosani wan jikaanemi, nan man Atijamit, awonkuumi man jikaan kuñoolool, oo áliroorumi. ¹⁶ Mati ciikiciik, "Muyuul joote kálirroor, mati ínje nílirooliroor." ¹⁷ Jiwonkewonk Atijamit Ampaauul nan jilakomi kúlawak, agamenemi wan anoosani akammi ban álaañeriit di an. Moo kaane joote kagoroor tien ñátum di kákoli nan jilakomi di mofam múbutoam nan kujaaburuŋ. ¹⁸ Jimammaŋ mati Atijamit nacancaam mbi jipak di eroŋ yátiikaare yan jibajumi di kufannaaniŋuul. Wan acammi kaanut nan waaf waate kakaño nan sáni mba gódifori, ¹⁹ bare nacancaam ñátum di fúsimaŋ fabajumi fúkaw fati Apakenaau Áamakau, kankaan nan fati jisaha jabajutumi kabet mba kúyokum. ²⁰ Atijamit namukenoomuken mati mo'omu bala'a butuukab bati dúniyaay bubajo, bare mati muyuul, Atijamit narajenulorajen Apakenaau Áamakau iñeme kunakak kúlamukaak. ²¹ Kápurumul di Apakenaau Áamakau jibabaj fúgolum di Atijamit. Mati Atijamit áyitenulo'oomi di kacetumi ban nasenoomi mawuŋam máamakam. Moo kaane, káyinenak di fúgolumaŋ fooluul foo fulako di Atijamit. ²² Iñeme jítientien suutuul kápurumul di ekobey yati malegenam mambi jibaj kamaŋak káriiŋe bee mati kutiuul kuriiba, jimaŋoor máamak kápurumul di sísigiruul. ²³ Jiwoliwol inki kápurumul di furimaŋ fati Atijamit faroŋumi bee bándooorey, kaanut di ewoli di kuwolaak kaatumi ecet. ²⁴ mati "Bukanak búrom kukankaan nan mafos, ban mawuŋam mooliil mukankaan úrumpen wati mafos. Mafosam di muyoŋen ban úrumpenaw woolimo di ulo, ²⁵ bare furimaŋ fati Akiiyaau panfucin bee bándooorey." Furimaŋ fukila foo eenomi furimaŋ fajakaaf fan kúriiŋenumi bee muyuul.

2 Moo kaane, jikat kaleetoor, kabuntoor, kagaajoor, búlatoor, kasuulenoor búrom. ² Jimaŋ máamak

miilam mápurumulomi di Búyegetab Bátienaab nan muñiil mayiinkun mamañumi karaafak máamak, man jinqoolen jibaak biyok jíriiñ di epakey yooluul. ³ Mati númeelomeelo majakam mati Akiiyaau. ⁴ Jibil bee di Apakenaau Áamakau, oo eenomi fukoobaaf faronjaaf fan bukanak kulateenumi, bare Atijamit amukenufomi ban fubabaj fúkaw máamak bee di oo. ⁵ Muyuul kakammi kukooba karonje kaate enari bee eteep fukobaf fati Búyegetab Bátienaab bati Atijamit. Muyuul poop kayoon kati kúsimena káliroore, man jisen búsimen bápulumulomi di Búyegetab Bátienaab bati Atijamit ban Atijamit amañumi mati wan Yensa Apakenaau Áamakau akammi. ⁶ Mati furimaf fati Atijamit foone: “Jíyenten, ínje oomu di enen fukooba di Sion, famukenimi ban fubabaj fúkaw bee mati égooneny yasofumi líñ kukukak kati eluupey, ban anoosani áyinenumi di oo letapuñeni.” ⁷ Moo kaan bee di muyuul káyinenumi, nababaj fúkaw. Bare mati káyinenumi, “Fukoobaaf fo’ofu fan kuteepaak kulateenumi, foo fulaañumi fulako di égooneny yasofumi líñ kukukak kati eluupey,” ⁸ ban “Ekooba yaatumi ekaaney man bukanak kutatagoor, fukooba faate ekaaney man kulo”, mati kutatagooretatagoor di kuñoomi furimaf, nan man Atijamit amañumi eeno man kaan. ⁹ Bare muyuul eenomi fiil famukenimi. Muyuul kayoon kati kúsimena kati Áyi, kati mof máliroore. Muyuul bukanak kati Atijamit, kamukenimi mambi jíriiñen tien mukaanaam máriiñumi síwoonor mati Atijamit, áwonkuluumi di érimey bee di mawuñam moola máriiñumi síwoonor. ¹⁰ No’ona jikaaneenut bukan, bare iñeme jikankaan bukanak kati Atijamit. No’ona jiyabeenut káboteniak kati Atijamit bare iñeme jiyayabuko. ¹¹ Kúpaalumom, nilawuulaw máamak nan muyuul kujaaburuñ mba kúkolokotoaak di dúniyaay uye. Takum jikaan wati kamañak kooluul waatumi kati ikenak suutas sooluul. ¹² Muyuul joote kákaanum di bagoroorerab booluul titoorey yati Kakaanutumi Kúyahuudak. Handeneen kutaakenuutaaken koone muyuul bukan kájakaatie, bukoo pankujuk bagoroorerab booluul bajakaab ban di kufiumuul, pankusal Atijamit di funakaf fati élaañuley yoola. ¹³ Mati Akiiyaau, jisen kúkouul bee di kati kujuumak kati dúniyaay búrom, bee di Áyiau Áamakau, an eenomi anifaanau ati mofam, ¹⁴ mba bee di kurunga, mati Áyiau Áamakau naseniisen man kúsuutuken kálaputumi ban di kusal kakaanemi wajake. ¹⁵ Mati Atijamit namamman man jitonk sígotas di kamanjutumi waaf ñátum di ekaaney jak. ¹⁶ Muyuul lee kumiiceel, muyuul jifelofelo. Bare takum jinqar kafeloak man jikaan múfimenuma majakutam, mbi jiron man kumiiceel kati Atijamit. ¹⁷ Jíleben bukanak búrom. Jimañ batiaay. Jíkoli Atijamit. Jíleben Áyiau Áamakau. ¹⁸ Kumiiceel muyuul joote esen kúkouul bee di kurungauul di kálebieniil, lee bee di kakaanemi jak ban di kuwoolo, bare poop

bee di kátaañimi. ¹⁹ Atijamit acaamuul mati mo’omu, jimuutenjaat jariey yakaanutumi yooluul di bugaalab mati muyuul jíkaanumookaanum. ²⁰ Kaanjaat nukankaan majakut pankutekuul ban numuuten di mo, letubajuro hani waaf. Bare kaanjaat nukankaan wajakaaw ban nubaj bugaal, ban numuuten di mo, Atijamit panacaamuul di mo. ²¹ Mati di mo’ome jíwonkuli-mi, mati Apakenaau Áamakau poop di mo’ome nagaa-lumi bee mati muyuul, nakatuukat káyiisen manteer muyuul poop mbi jiriiben kútaagulak koola. ²² Oo akaanderut majakut, ban furim fati kabunt fúpurerut di butumool. ²³ Nan kujeloomi alaañenutiil, nan kúsuutukenoomi akoolenutiil, bare nafiunfium di akila agamenumi joon. ²⁴ Oo di fúko’ool atebumi majakutolaal bee di ébaarey, mambi ucetaal bee di majakut ban nuroñaal di majoonam. Kápurumul bábukoerab boola nubajaami ekoy. ²⁵ Mati muyuul joonojoono nan sisaha sayiisoore, bare jilaañulolaañ bee di Amataau di Apooyaau ati suutas sooluul.

3 Moo mákonam muyuul kuseekak joote esen kúkouul bee di kutauul hani kufiumut di furimaf fati Atijamit. Bagoroorerab booluul búyiisen handeneen jiregut furim, panjinqoolen jíjeetumuliil bee di kafiumak, ² mati pankukooñaamuul man kujuk bagoroorab booluul buu búlebenumi Atijamit bajut úyeget ugaba. ³ Takum jikaan kawoonoorak kooluul búrom di búkaroorab nan kubuñ kati kakaren kuwuujuto, kakaanoak sáni banoobani, di poop wañaw wan butumab burimi. ⁴ Jijoonoor di sísigiruul ñátum di kajinlen katunoore. Kajoonoorak kaanomi mo’omu kootut ecet. Di kapaan kati Atijamit koo waaf wabaje fúkaw. ⁵ No’ona kuseekak kukobaak káamakak kágolumumi di Atijamit ninsi kukaanoro man kujoonooro ñátum di eseney kúkoil bee di kutaiil, ⁶ nan man Sirah akobumi Iburehima man awonkool akiiyaool. Muyuul iñeme kuñoolool jikaanjaat wajoone, moo lee jíkoli hani waaf. ⁷ Moo mákonam muyuul kúniinaak jibaj kalako kajake di kuseekuul. Jikaaniil jak di kálebieniil, mati kukila kúliñut nan muyuul ban di jinaamoor kawulak kati Atijamit di eronje yunkuley. Jikaanutumojaat, waaf letukajen kúlawak kooluul. ⁸ Di múlamukaam, muyuul búrom jikaan úyegetuul tákon, di jibaj káboteni di kamañoor. Muyuul joote kabonketoor di kawalenoor. ⁹ Takum jilaañen majakut bee di majakut mba kajel bee di kajel, bare jilaañeniil wajake. Mati woo jíwonkumimi mambi Atijamit awuluul kásuumaayak koola. ¹⁰ Mati furimaf fati Atijamit foone, “Anoosani amañumi eronje ban najuk kunak kajake, mbi asof fúredimpuul eregey wajakutaw ban nakat kasanken furim fati kabunt. ¹¹ Oo aate kátiiwoor akat majakut man akaan majake, ban naate eñes kásuumaay ban nariibenuko. ¹² Mati kúcilak kati Akiiyaau kooku di kajoonumi, ban uwosool úwambulowambulo bee di kúlawak kooliil. Bare nakatumi bálamuk kakammi majakut.” ¹³ Iñeme

ai pananjoolen agaalenuul kaanjaat jibabaj fuuñ fati emañ ekaan joon? ¹⁴ Bare handeneen panjilako di bugaalab mati ekaaney wajoonaw, Atijamit panacaa-muul mati mo'omu. Moo kaane takum jíkoli'tiil ban takum gaalenuul. ¹⁵ Bare muyuul jooté káleben Apakenaau Áamakau nan Akiiyaau ati eroney yooluul. Jijonjoojoojoo nanoosani mbi jilaañen anoosani abajumi kúceej kati fúgolumaf fan jibajumi, bare jikaan di majinlene di káleben. ¹⁶ Bare muyuul jooté ekaan síwoonooruul sítien, nampi kujeluumi ban di kusanken bagorooreruul bajakaab nan man jikammi kuriibaak kati Apakenaau Áamakau, pankubil kupuño wan kukammi jatemaj. ¹⁷ Kaanjaat kamañak kati Atijamit, jigaal man jikaan wajoonaw kóyume ekaan wajoonutaw. ¹⁸ Apakenaau Áamakau poop nacecet mati makajutolaal ñákon ban kare, ajoonumi acetumi bee mati kajoonutumi, mambi ájeetumolaal bee di Atijamit. Nan bukanak kubujumi Apakenaau Áamakau, bare Búyegetab Bátienaab bati Atijamit di bukaanoomi man arone inki. ¹⁹ Di bukila najawumi karegen poop bee di úyegetaw wakokenimi. ²⁰ Úyegetaw ukila wati kañoosemi no'ona, nan Atijamit aronjumi di ekob di kamuuten di kunakak kati Nuha, di nanan nati kajoonenak kati busaanaab báamakab, ban umanje bukan kooni futok di kúfeegiir kúpakumumi di eyoomey kápurumul di mumelam máamakam. ²¹ Mumelam mukila múyiisenyiisen fujuumaf fati kátiigulenak, ñátum di ko jibilumi jibaje epakey. Kátiigulenak koo kaanut eposey yati eniiley yamokenumi, bare elawey ekaanimi bee di Atijamit kápurumul síwoonoor sajake. Kátiigulenak kújeetumeumi epakey ñátum di káytoulak di ecetey yati Yensa Apakenaau Áamakau. ²² Oo najajaw bee di bukinab bajakaab ban man alakoe báridab bati Atijamit. Nalakomi erung simaleekaas búrom, di kujuumak kammi di fatiya di wánkum.

4 Moo kaane, mati Apakenaau Áamakau eniilool egagaal máamak, muyuul jooté kakoonoor lit di síwoonooras sákonas, mbi jijonjoojoo bee mati bugaalab poop. Mati bugaalab búyiisenumi mati nukakat majakut. ² Muyuul eroney yooluul búrom leejikaanuyo kateyoorak kati emañey yajakutey, bare pánjikaanum ekaaney wan Atijamit amañumi. ³ Ban biñoo noo jilakoeenlako ekaaney wan kamanjutumi Atijamit kukaanemi. Jikaanekaan di eroney yooluul kayenet, emañey wawuujuto, kákali, káaning kati ekaaney wawuujutomi, baraan di kurigoor, kamiiceelaet sínaati, uru búrom reoreoor di muyuul. ⁴ Kupaaleenuul pánwaaloil mati iñeme jilee di kanaamoor di bukoo ekaaney majamutam man kukaanemi, ban di ihi kujeluul. ⁵ Bare pankooté ereg tíen Atijamit aatumi kagamenak karonjumi di kacetumi. ⁶ Moo kaane furimaf fajakaaf fúriijeniriijen hani bee mo kacetaak poop, handeneen siniiliil sigamenigamen sicut nan man anoosani agamenimi. Foo fúriijeniriijen bee di bukoo

mambi kuñoolen kuroñ di úyegetaw nan man Atijamit aronjumi eeno. ⁷ Fúbanumaf fati dúniyaay foofu di ériñul galab. Moo kaane jiwoonoor jak man ganlouul mambi jinjoolen jilaw. ⁸ Wafañumi man ubaje fúkaw woo eenomi kamañoorak kábaneritumi, mati kamañ kúfimenefimen majakut majuupoe. ⁹ Jiraagal man jiwalen kujaaburuj di sísendouul ban takum jíkuumoor mati mo. ¹⁰ Atijamit nasensen kawul kanaamutumi anoosani di muyuul. Muyuul jooté karokenuko jak nan man jiyabukomi ñátum di karamben bukaaku. ¹¹ Ampí áriiñenumi furimaf naate káriiñ furimaf fákonaf fati Atijamit, ampi amiiceelaetumi bukanak naate kamiiceelaet ñátum di kánkumak kan Atijamit asenoomi, di wanoosani wan jikammi mbi tíenuul man jikaan bukanak kusal Atijamit kápurumul di Yensa Apakenaau Áamakau. Atijamit akilemi mawuñam di kánkumak bee bándooorey. Amen ¹² Kúpaalumom, takum wáalouul bugaalab báamakab balomi di muyuul kámeelouul, kan nan waaf wan jitamburerut jijuk wan di ebajuul. ¹³ Bare jimaayoor mati man jommi di kanaamoor di bugaalab bati Apakenaau Áamakau mbi jimaayoor ban di súumuul nampi bukanak kujukumi mákalaam moola. ¹⁴ Jijelijaat mbi súumuul mati kareesak kati Apakenaau Áamakau, jakuujak, mati mákalaam mati Búyegetab Bátienaab bati Atijamit boobu títi muyuul. ¹⁵ Bare takum jigaal nan abuja, mba ákuu, mba álaputa, mba an asuulena bukan. ¹⁶ Ubajujaat kásuutuken man ukammi ariibaau ati Apakenaau Áamakau, takumbi kaani kapuñ mati mo'omu. Bare jisal Atijamit mati man bukanak kuwonkimi ariibaau ati Apakenaau Áamakau. ¹⁷ Mati nanan nati kagamenak nírinđiñ nati etooñ di fiilaf fati Atijamit, táatumulojaat di wulaal, waa woote bee ekaan bee di kañoosumi furimaf fajakaaf fati Atijamit? ¹⁸ Ban "Táañijaat man kajoonaa kupak, kama, waa woote kabajo bee di kamanjutumi Atijamit di kukaana majakut?" ¹⁹ Ñaa kama, kammi di bugaal riiboor di kamañak kati Atijamit, karulenak di ekaaney joon, ban koote kágolum di kúkoil di Atuukaau ooliil afumaay.

5 Ínje di fúko'om eenomi nifaan ati fujojaf, oomu di elaw kupaalom kunifaanak kati fujojaf titooruu. Ínje nikankaan áyiisena mati bugaalab bati Apakenaau Áamakau. Ban paninaamoor di mákalaam maate karajeni. ² Jimat kamati kati Atijamit kan abilenuumi ñátum di emañey yooluul nan man Atijamit amañumi eeno. Bare takumbi kaan nan numingenimingen. Jicookooruko kaanut mambi jibajuro waaf bare mbi jikaan bee mati Atijamit. ³ Takum jimingen bukanak kammi di kañenuul, mbi jikaan káyiisen kajake bee di bukoo. ⁴ Nampi Amataau Áamakau arajulomi, panjijab bompoñab bati áyi ban mawuñam moolibo mootut kagumbulo. ⁵ Moo mákonam, muyuul kúpuraak kúniinaak, jooté esen kúkouul bee di kunifaanuul. Muyuul búrom jooté kawalenooro, mati "Atijamit nalalat

katebenooromi, bare náyiisenyiisen majakam bee di kawalenooromi.”⁶ Jiwalenooro di kañenak kati Atijamit kabajumi kánkum, manteer mbi atebenuul di nanan noola.⁷ Jisen bugaalab booluul bee di oo, mati nacookooreucookoor.⁸ Ganlouul, jíkaanum! Seetaanaay yakammi alatooruul nan jimukoor yammi di káciinjít, di eñes ampi emer búcol.⁹ Bare joote elatuyo man jijuum líŋ di kafiumak kooluul. Jimammanj mati kutiuul kuriiba kammi banoosani di dúniyaay kooku di bugaalab bákonab.¹⁰ Nampi jigaalumi jayiinkun, Atijamit ati majakam búrom, pánawonkuluul bee di mawuŋam moola mati bándoorey mammi di Apakenaau Áa-

makau. Panalaañenuul ban najuumenuul líŋ ban nasenuul kánkumak.¹¹ Bee di oo akilumi kánkumak bee bándoorey. Amen.¹² Ínje niciciik letara yátemie bee di muyuul ñátum di karambenak kati Sila, an isofumi nan atiom ariiba afiumaay. Mati ínje nimammaŋ kabuntooruul ban níyiisenuul buu Atijamit ajakumi eeno manteer mbi jirulen di kafiumoolak di ejuum líŋ.¹³ Kuriibaak kammi di fujojaf fati Babilon kúsaafuluul, moo mákonam añoolom Maruk ásaafuluul.¹⁴ Jisaafoor jak di kupaaluul di kamaŋak. Kásuumaay kóomi di muyuul búromuul kammi di Apakenaau Áamakau.

2 PETER

1 Ínje Simon Peter, aroka ban áriiŋena ati Yensa Apakenaau Áamakau, eem di eciik letaraay uye. Eciikiciik bee di kan unaamoorumi kafiumak kákonak kabajumi fúkaw kápurumul di majoonam mati Atijamit oololaal di Yensa Apakenaau Áamakau. ² Emitey ekaan Atijamit asenuul majakam di kásuumaay kufarŋ man kubenenoe bee di muyuul mati jibilumi jimanj mati Atijamit di Yensa Akiiyaolaal. ³ Atijamit kápurumul di kánkumak koola nasenolaami búrom wan ceenjumi man uroŋaal nan man buruŋab balegenab boololaal buceenjumi man uroŋaal eeno. ⁴ Nátum di emanjey yoololaal nawonkolaami bee kanaamoor di mákalaam moola di majakam moola. ⁵ Di mo'ome, nasenolaami bálígab boola báamakab babajumi fúkaw, kápurumul di bo mambi jipak di emanjey yajakutey yakajenemi yammi di dúniyaay uye, ban mambi jibil jinaamoor di búyesoorab boola. ⁶ Mati mo'ome, jikaan túu man jibenen majakam bee di kafiumak kooluul, jibenen fumanjaf bee di majakam mooluul. ⁷ Jibenen kasofooroak bee di fumanjaf fooluul, jibenen kamuutenak bee di kasofooroak, jibenen ekaaney wan Atijamit amanjumi bee di kamuutenak kooluul. ⁸ Jibenen kamanjorak di kutiuul kuriiba bee di ekaaney wan Atijamit amanjumi eeno. ⁹ Ubajujaat kawulak uku búrom ban nurokenuko, panjibaak di éliŋ di fumanjaf mati Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau. ¹⁰ Bare ampi abajutumi kawulak uku oo áŋooleneriit ajuk lói mba ájukeriit, ban nájinjim mati majakutool mati noo mubonketibonket. ¹¹ Kutiom, moo kaane, jifarŋ man jibaje fuuñ fati emanj man tienuul mati kawonkak kooluul di kamukenak kooluul, jikammojaat leejilorer. ¹² Di mo'omu panjibaj kawalen kajake di kanokenak kati jáyiaj jíbaneriitumi jati Akiiyaolaal di Yensa Apakenaau Áamakau. ¹³ Moo kaane nisosof bee kawoolenuul uru nanoosani, handeneen jimammanj mo jiban ban poop di jifarŋ man jíliŋe di malegenam man jiyabumi. ¹⁴ Nisosof mati panjak di muyuul man ninsi niwoolenuul ínje bacetoorut. ¹⁵ Ínje nimammanj leepiyo panikat eniiley uye, nan man Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau aregammi tíen. ¹⁶ Moo kaane panikaan túu man tíen mati nampi icetumi panjiŋoolen jiwoolo uru búrom. ¹⁷ Mati nan ulakomi kamanjenuulak mati kánkumak di éjawuley yati Akiiyaau Yensa Apakenaau Áamakau, ulakout kariiben ureg wati kayayapoorak. Bare wúli kúyiisenaak kati mákalaam moola.

Atijamit Ampaau asenoomi kálebienak di mawuŋam, furimaf fújawulomi bee di akila kápurumul Mawuŋam Máamakam, di aaney, "Ume eenomi Añoolom ati búsusom, di oo ínje súmansuum máamak." ¹⁸ Wúli di kúko'oli nujanjam furimaf ufe fápurumulomi di buk-inab bajakaab, nan ulakoeenumi di akila di furembooraf fálirooraaf. ¹⁹ Mati mo'omu, wúli nufanfarŋ man ubaje fúgolum di kurimak kan kuboñaak kúriiŋenumi. Pánjikooñaam jak wan kuciikumi, mati kurimak kooliil kukankaan nan éwuŋenuma yawuŋene di érimey, bee nampi funakaf fukila fúriiŋumi nampi yootey yati waradabaw erajulomi di sísigiras sooluul. ²⁰ Bare mútiyaaram, joote kálauul mo'ome an létalauul ban letanjoolen áfasul hani kamajen kákon di furimaf fati Atijamit. ²¹ Mati bajut kamanjenak kajawulo kápurumul di kamanjak kati anau. Bare bukanak kan Búyegetab Bátienaab bookumi kusankensanken kuriimak kápurumul di Atijamit.

2 Kuboñaak kubuntaak poop kurajuloraj di bukanak, di mákonam kuliikitenak kubuntaak pánkurajul di muyuul. Buku kaatumi bee éjaruluul ñá-tum di kutunt kaliikitenak kati kabuntak kaatumi bee kakajenak mati Atijamit. Ban di kuñoos Arungaau apakeniimi di bacaam báamak, ñaa moo di kújeetumoro kakañoak kawaakenumi bee di kúkoil. ² Hani moo, kajuupoe pankunoken kayenet, ban mati wan kukaanemi, bukaaku ereg kagaajoor mati buruŋab balegenab. ³ Ban di máfeketam mooliil kuliikitenak uke pankureguul kurim kati kayayapoorak bee ebaj waaf di muyuul. Bare Atijamit nagameneengamen no'ona, kakañoak kooliil kooku bo kábileul. ⁴ Mati Atijamit abonketut hani simaleeka sakammi majakut, nasenumi buruŋ man sileebi di busun babajut tan búkabe, boo sikokenimi man silakomi di érimey bee nampi funakaf fati kagamenak fúriiŋumi. ⁵ Atijamit abonketut poop bukanak kati naaniŋ kamanjutoomi, ban nanjarulomi mumelam máamakam bee di kukila. Bare napakenumi Nuha ceb áriiŋumi mati majoonam, oo di bukanak kuceenak kooni futok di kugaba. ⁶ Atijamit anjarulomi akajen síasukas sáamakak sati Sodom di Gomora sikankaan kábump ban náfirenuso ban nájimenuso. Ban akaaniimi káyiisen bee di kamanjutumi Atijamit. ⁷ Bare nanan nákonan, Atijamit napakenumi Luut ániine ajoone, agaalumi máamak mati kanokenumi kayenetak di kájakaatimi búrom kambo-

mi. ⁸ (mati ániinaau akila ajoonaau alakoemi titooriil, funakoofunak nagaalegaal máamak nan man ajukemi di man ajamemi búlaputab booliil), ⁹ ñaa Akiyaolaal namammanj man apakenemi kajoonumi di bugaalab, di poop man asofemi kajoonutumi di kútekak bee mo funakaf fati kagamenak. ¹⁰ Oo nafañ man átaañie bee di kariibenumi emañey yooliil yajakutey yasikomi ban di kuheelenumi kati kujuumak. Bukanak kukila kúaa-makalenoor ban di kupooñ, kúkoliut bee ejel wahaw wáliroorumi wati bukinab bajakaab. ¹¹ Handeneen simaleeka safañumi man sibaje kákalaa di kánkum di kuliikitenaa kubuntaak, leesitaakenderiil ñátum di ujel di bújolenab bati Akiyaau. ¹² Bare buke kukaanekaan nan sínukuruj sati karamba sabajutumi úyeget, saje'emi nan man síwoonoorumi eeno, sawolimi man sisofi ban di sibuji. Kujelejel wanoosani wan kúlaulutumi. Pankukajeni nan sínukuruj sati karamba. ¹³ Pankucaami di wajakutaw wan kukammi. Ekaaney búlaput di kajuum balaraay yoo kusofumi kásuumaak kooliil. Nan kulakoemi furi tákon di muyuul kukankaan nan mamoke titooruul, hani moo kurulen di ekaaney jabuntaj jooliil. ¹⁴ Wan kuwoonoremi búrom basang di aseek mba ániine ati an, búlaputab booliil bubajut tan bureulo. Kubuntebunt kálinjutumi galab, ban máfeketam mumemmeñ di úyegetiil. Bare kujonlenu-mi bunumab bati Atijamit! ¹⁵ Kukatenkaten burujab bajoonaab man kújimmi di bañondaab. Kuriiboorii-boor di Balaam, Beor añoolool, nan man átaagulummi eeno, amañumi máamak ebajey sígodaas ñátum di ekaaney búlaputab. ¹⁶ Bare Balaam namandoorimi mati majakutool. Hani erohaool di esankenoomi nan an ban di éfirenoomi takum aboñaau akaan kagonoak koola. ¹⁷ Buke kakammi nan síbula sayonde mba kákumba kan fárusaf funagemi baabaaba. Atijamit najuumenjuumen tan tárimen túk bee mati kukila. ¹⁸ Mati man kusankenumi kasankenak kati ká'aa-makalenoor di mafuuraam, ban kuñakiil ñátum di kayenetak kooliil nan ékab man kúsoful katoonjumi epakey di kakammi di eronjey ejakutey. ¹⁹ Di kúligiil epakey, bare tooke kukila di kúkoil kumiiceel kati kasikoak. Mati an amiiceel ati wanoosani wañoolenoomi. ²⁰ Bukanak kupakujaat di masikoam mati dúniyaay ñátum di fumanjaf fooliil mati Akiyaolaal di Apakenaolaal Yensa Apakenaau Áamakau. Bare di kulaañumi kulo ró di masikoam, bukanak kukila iñeme kufañumi man kukaane masiko wuuj mutoonjandam. ²¹ Panfañ man jake bee di kukila kaaneenjaat kumanjuturer burujab bati majoonam man kuroñ di emanjiiley bo ban di kukat bálamuk kájaatikenak kálirooraak kabilenumi bee di bukoo. ²² Di kaaniimi kúregak uke malegen, "Eyen elac eban di ebooko eri wan elacumi," ban "Ekumba eposimi eban di elaañ ejaw efinto di bukupab."

3 Kúpaalumom, uye panekaan letaraay egabunteney yan íciikuluumi. Di so'osu sigabaas níliñenuul man jíyil úyegetiil di kawoonoor kátiene. Ínje imañut man jíjim ure. ² Muyuul joote kawoolo di kálaul wan kuboñaak kálirooraak kuregeenumi di wan Akiyaolaal Apakenaolaal ájaatikenumi kápurumul di kúriñenuul. ³ Di mútiyaaram, joote kálaul mo'ome, mati di kunakak kúlamukaak bukan kuceen kufiila pankuraj kan umanje pankuriiben emañey yajakutey yooliil, ⁴ di aaney, "Báligab boola boobei bati élaañuley yoola? Kufannaaniñolaal kucecet, bare mukaanaam búrom pammurulen nan man mulakomi noo di fúcitumaf." ⁵ Kuwowot man kuñoos ure, Atijamit natuukumi fatiya kápurumul di furimaf foola, ban nápurenulomi yentaam di mumelam ban nañomenuyomi ñátum mumel. ⁶ Ban ñátum di mumelam máamakam ume, dúniyaay étiyaarey ekajenikajen. ⁷ Atijamit poop ñátum di kájaatikenak kákonak tentaam di fatiya yati iñeme pansikajeni di sambunas di funakaf fati kagamenak, nan kamanjutumi Atijamit koote kagameni ban di kukajeni. ⁸ Bare takum jíjim wákonaw uwe, kúpaalumom! Funak fákon di Akiyaau simit wíli, simit wíli di Akiyaau funak fákon. ⁹ Akiyaau álaamout di kálirenak wan áligumi mati élaañuley yoola, nan man kuceen kusofumi eeno. Bare namuutemmuuten di muyuul mati amañut hani ákon mbi akaño, bare namammanj anoosani aate kátii-woor akat bálamuk majakutam. ¹⁰ Bare funakaf fati Akiyaolaal pánfuriñul nan ákuu. Ban funak fukila fatiyaay pánejim nel di kayel káamak, wánkum uceen di yo ureñeni di sambun, ban tentaamey di wanoosani wándomi panurajeni di kagamenak. ¹¹ Wanoosani búrom ureemeni nan mo'omu. Kama muyuul buu joote ekaan man jirok di jílebien Atijamit di eronjey yooluul. ¹² Joote ekob máamak funakaf fati Atijamit ban jikaan man fúriñ galab. Funakaf fukila fatiyaay panfukaño ñátum di sambun, ban wanoosani wándomi búrom panureñeni di bújeekab bati sambunas. ¹³ Bare bukooku di ekobey wan áligumi fatiya yunkul di tentaam yunkul, boo anoosani panajoonumi di Atijamit. ¹⁴ Moo kaane, kúpaalumom, nan jilakomi di ekobey mati mo'ome, mbi jibaj fuuñ fati emañ mbi arañenuul mbi átookuluul man jítiene babajut kabet, ban jilako di kásuumaay. ¹⁵ Jiwoolo mati kamuutenak kati Atijamit oololaal koo eenomi epakey yoololaal. Ñaa nan man Paul atiolaal an umañaami áciikuluumi poop riiboor di malinlaam man Atijamit asenoomi. ¹⁶ Paul násankenuluumi ure di siletaraas soola búrom. Babaj uceen wándomi wásuumut kálaul. Bukaaku kámanjaatimi di kabajutumi fujuum koo kukajenooromi ñátum di kárunjolak wan asankenumi. Di kukaan moo mákonam ñátum di kapan kaaku kati furimaf fati Atijamit. ¹⁷ Kúpaalumom, muyuul súm jimammanj mo'omu. Kama ñaa jíkaanum, takumbi jimañ man kúlaputaak kárunjulemi wan asankenumi kuñakuul

man jilo. ¹⁸ Bare jibaak di majakam di fumanjaf fati Aki-
iyaolaal di Apakenaolaal Yensa Apakenaau Áamakau.
Jisal Yensa kabiñoó iñeme bee bándoozey. Amen.

1 YOHAN

1 Wúli núciikuluuciik mati furimaf fati Atijamit faba-
joeenumi biñoó di fúcitumaf. Nujanjam fo ban nu-
jujuk tá ñátum di kúciloli. Nujikerufomi ban nugorufo-
mi ñátum di úñenoli mati Furimaf fati Eroņey. ² Eroņey
uye érajuloliraj, nujujuk yo ban núyiisenuyo, nure-
genuul mati eroņey yati bándoozey, yalakoeenumi di
Ampaau ban érajuloliraj. ³ Wúli nuregenuuregen mati
wan ujukumi di wan ujammi, mambi poop jibaj ba-
paalaay di wúli nan man wúli ubajumi bapaalaay di
Ampaau di Añooolool Yensa Apakenaau Áamakau.
⁴ Wúli nuciciik mo'ome mambi kásuumaayak koololaal
kúliroor. ⁵ Kurimak uke kan ujammi kápurumul di oo
ban nuregenuufo, mati Atijamit mawuņe ban di oo
érim elee dó jáng. ⁶ Uregaajaat mati wulaal nubajaabaj
bapaalaay di oo ban ninsi nuja'aal di érimey, moo ka-
gaajoor ban uletaal di malegenam. ⁷ Bare ujawaajaat
di mawuņam, nan man akila ammi di mawuņam,
panubajooraal bapaalaay, ban fúsimaf fati Yensa Apak-
enaau Áamakau an emmi Añooolool fukaanolaakaan
útienaal di majakutam búrom. ⁸ Oonaajaat majakut
mulet di wulaal, nubuntooroaabuntooro, ban malege-
nam mulet di wulaal. ⁹ Ufelaajaat úyegetolaal man
uregaal wan ukaanaami majakut, Atijamit oo afiumaay
ban najoon, panabonket majakutolaal ban
nakaanolaal útienaal di májoonaataam búrom. ¹⁰ Ure-
gaajaat mati ukaanutaal majakut, nukaanaalookaan
alepoora, ban furimaf foola fulet di wulaal.

2 Kuñooolom, ínje oome di éciikuluul ure takumbi
jikaan majakut. Bare kaanjaat ampi akammomi,
nubabaj atitoora di Ampaau, an eenomi Yensa Apake-
naau Áamakau, Ajoonaau. ² Oo di fúko'ool eenomi
búsimenab boololaal mambi majakutolaal mubonketi,
ban reut di moololaal cebumo, bare bee mati dúniyaay
búrom. ³ Mo'ome mbi ténolaal mati numan-
jaaloomanj, kaanjaat panusofaal kájaatikenak koola.
⁴ Ampi aregumi, "Ínje nimanjoomanj" bare naños ká-
jaatikenak koola oo alepoora, ban malegenam mulet
di oo, ⁵ bare ampi asofumi furimaf foola, di oo ka-
maņak kati Atijamit kúlirooliroor di akila máamak.
Mo'ome mbi ténolaal mati wulaal bukooku di oo.
⁶ Anoosani ammi oomu di oo naate ejaw di buruņab
bákonab ban akila ajawumi. ⁷ Kúpaalumom, ilet di éci-
ikuluul kájaatiken kunkul, bare kájaatiken kéele kan
jipiimi di jijam kabiñoó di fúcitumaf, kájaatikenak kée-
laak kukila koo eenomi furimaf fan jipiimi di jijam.

⁸ Bare ínje oomu di éciikuluul kájaatikenak kunkul inki
kan eenomi malegen di oo di muyuul, mati érimey
yooyu bo ewuuj nep man mawuņam mati malegenam
moomu di enar fulakoyo. ⁹ Ampi ammi akila di
mawuņam naam, ban nalat atiool ariiba, oo ápuroorut
di érimey. ¹⁰ Ampi amaņumi atiool ariiba oo di
mawuņam naam, ban katatagoor kulet di oo. ¹¹ Bare
ampi alatumi atiool ariiba oo di érimey naam, ban na-
jawumi di érimey, ámanjeriit ban aje'emi beet mati
érimey émimiip kúcilool. ¹² Kuñiilak, ínje eem di éciiku-
luul, mati majakutuul mubonketibonket ñátum bála-
mukab boola. ¹³ Kumpaak, ínje eem di éciikuluul mati
muyuul jimanjoomanj oo ati kabiñoó di butuukab.
Kúpuraak kúniinaak, ínje eem di éciikuluul mati muyu-
ul jinoolene Seetaanaay. Kuñiilak, ínje eem di éciikulu-
ul mati muyuul jimammanj Ampaau. ¹⁴ Kumpaak, ínje
eem di éciikuul, mati muyuul jimammanj oo ati
kabiñoó noo di fúcitumaf. Kúpuraom kúniinaak, ínje
eem di éciikuluul mati muyuul jilinliņ, ban furimaf fati
Atijamit foofu di muyuul, ban muyuul jinoolene See-
taanaay. ¹⁵ Takumbi jimaņ dúniyaay mba waafaw
wooliyo. Anoosani amaņumi dúniyaay, oo an akila ka-
maņool kulet di Ampaau. ¹⁶ Mati waafaw búrom wati
dúniyaay, wan anau amaņumi, di wan kúcilak kumaņu-
mi, di bukan ká'amakalenoor di wan abajumi di wan
akaanumi, dooru búrom lee dati Ampaau, bare dati
dúniyaay. ¹⁷ Ban dúniyaay di kamaņak kooliyo kooku di
ewuuj, bare anau akaanemi wan Atijamit amaņumi,
panacin bee bándoozey. ¹⁸ Kuñooolom, wulaal bukooku
di nanan nilamukaan. Nan man jijammi mati ala-
tooraau ati Apakenaau Áamakau oomu nábileul.
Íñeme kulatoora kajuupoe kati Apakenaau Áamakau
kúriiņuloriiņ. Moo kaane, numanjaamanj mati nanan
nilamukaan níriiņuloriiņ. ¹⁹ Bukanak buke kúpupur di
wulaal, bare koo kulet di wulaal. Kaaneenjaat di wulaal
koomeen, pankulakoeen di wulaal. Bare épurey yooliil
di wulaal, yoo éyiisenyiisen mati hani ákon di bukoo
alee di wulaal jáng. ²⁰ Bare muyuul Álirooraau Ákonau
anaanenuumi ñátum di Búyegetab Bátienaab, ban
muyuul búrom jílaulaul malegenam. ²¹ Ínje eem di éci-
ikuluul, let mati muyuul jimanjut malegen, bare mati
jimammanj mati kagaajoor léekupurumul di malege-
nam. ²² Ai eenomi agaajoorau áamakau? Oo eenomi
añoosumi mati Yensa eenomi Apakenaau Áamakau.
Ume eenomi alatooraau ati Apakenaau Áamakau,

añoosumi Ampaau di Añooolool. ²³ Anoosani añoosumi Añiilau oo Ampaau nañoose. Anoosani ampi amanjumi Añiilau oo Ampaau namañe. ²⁴ Moo kaane jíkaantum di wan jijammi kabiño di fúcitumaf mbi ucin di muyuul. Kammojaat muyuul joote ecin di Añiilau di Ampaau.

²⁵ Ban wan oo di fúko'ool áligolaami woo eenomi eronjey yati bándooorey. ²⁶ Ínje eem di éciikuluul uru bee di muyuul mati kampi kamanjumi bee ebuntuul.

²⁷ Bare muyuul Apakenaau Áamakau anaanenumi ñátum di Búyegetab Bátienaab, ban jiyabumi boobu di muyuul, man kaan muyuul ceenjut eñes aceen man alikitenuul. Mati Búyegetab Bátienaab boola buliikitenuliikiten wanoosani, ban wan buliikitenumi malegen, kulee fugaajoor. Jimañ kaliikitenak kati Búyegetab Bátienaab, jirulen eciney di Apakenaau Áamakau.

²⁸ Kuñoolom, iñeme jirulen di ecin di Apakenaau Áamakau timaa arajulojaat, nubajaal élinj di fáculool ban letubajaal kapuñ di funakaf fati élaañuley yoola. ²⁹ Mati numanjaamanj mati Atijamit najonjoon nanoosani, di poop ténolaatien mati anoosani akammi wajooaaw nawoliwol di Atijamit.

3 Jijikeruma kamañak kan Ampaolaal asenolaami, kan ootaami ewonki kuñiilak kati Atijamit, ban moo noonoaami eeno. Wakammi dúniyaay emanjutoalaal woo emmi yoo emanjut Atijamit. ² Jimañoor, wulaal iñeme kuñiil kati Atijamit, tínoorut buu nootaale kaano. Bare numanjaamanj mati nampi arajulomi panoonoaal nan akila, ban poop panujukaalool nan man aanomi eeno. ³ Anoosani abajumi kágolumak di Apakenaau Áamakau, oo an akila pánatien nan man Apakenaau Áamakau átienumi eeno. ⁴ Anoosani akammi majakut oo nakajenkajen sílingaas sati Atijamit, mati majakut manoosani mukajenkajen sílingaas sati Atijamit. ⁵ Jimammanj mati Apakenaau Áamakau narañloraj bee kápuren majakut di wulaal, ban majakut mulet di oo jáng. ⁶ Anoosani ammi di oo letarulen ekaan majakut. Arulenumi di ekaaney majakutam, oo ajukurerutool mba amanjutool. ⁷ Kuñiilak, takumbi jimañ man an abuntuul. Anoosani akaanemi majoone, oo an ajoone, nan Apakenaau Áamakau. ⁸ Oo arulenumi akaan majakut oo ati Seetaanaay, mati ekakaan majakut kabiño di fúcitumaf. Wakilumi man Añiilau ati Atijamit abil, woo eenomi man akajen burokab ube bati Seetaanaay. ⁹ An áwoleriiti ati Atijamit mbi ihi akaan majakut, mati búyesoorab bati Atijamit boobu di oo letañoolen akaan majakut mati oo Atijamit awolool. ¹⁰ Mo'ome pántienolaal bukei emmi kuñiilak kati Atijamit di bukei emmi kuñiilak kati Seetaanaay. Ampi akaanutumi joon mba amanjutumi atiool ariiba oo let ati Atijamit. ¹¹ Kurimak uke koo jijammi kabiño di fúcitumaf koo eenomi nootaale kamañoor. ¹² Wulaal takumbi unokooraal nan Kain, oo ati Seetaanaay abajumi atiool. Ban pipi wau kaane man abujool? Mati Kain mukaanaam moola man akammi mujakut, bare

mukaanaam man atiool akaanumi mujonjoon. ¹³ Kutiom, takumbi kaanuul síwoonoor mati man dúniyaay elatuumi. ¹⁴ Wulaal numanjaamanj mati nútupaatip ecetey bee di eronjey, mati wulaal numanjaamanj kutioalaal kuriiba. Abajutumi kamañ oo di ecetey naam.

¹⁵ Anoosani alatumi atiool ariiba oo abuja, ban muyuul jimammanj fiit mati abuja letabaj eronjey yati bándooorey. ¹⁶ Wulaal numanjaamanj waa eenomi kamañ kalegenoe mati Apakenaau Áamakau nacecet bee mati wulaal. Wulaal poop nootaale ecet bee mati kuti-olaal kuriibaak. ¹⁷ Bare kaanjaat anoosani abaje fubaj fati baabe di dúniyaay, ban najuk mati atiool nanceenj karamben ban nalat karamben. Buu pan kamañak kati Atijamit kulako di oo? ¹⁸ Kuñiilak, takumbi joonaal emañ ñátum butumab cebubo, bare ñátum di mukaanaam malegenam. ¹⁹ Mo'ome moo nuja'aalemi bee emanjey mati wulaal bukan kati malegenam, ban nubebenaal úyegetolaal di bújonlenool, ²⁰ nampi úyegetolaal úfirenolaami. Mati Atijamit afañe kánkum úyegetolaal, ban namammanj wanoosani búrom.

²¹ Kúpaalumom, kaanjaat úyegetolaal létufirenolaal, nubajaabaj fúgolum di Atijamit, ²² ban panuyabaal wanoosani wan ulawaaloomi, mati nusofaasof kajaatikenak koola ban nukaanaal wásuumoomi. ²³ Mo'ome moo eenomi kajaatikenak koola, mati nootaale kafium di karesak kati Añooolool Yensa Apakenaau Áamakau ban numañjooraal, nan man ájaatikenolaami eeno. ²⁴ Kasofumi kajaatikenak koola kooku di oo, ban oo poop oomu di bukoo. Numanjaamanj mati Atijamit oomu di wulaal mati Búyegetab Bátienaab ban asenolaami boobu di wulaal.

4 Kúpaalumom, takum insi jifium búyeget banoosani, bare mbi jímeelo man jimañ manteer úyeget ukila wati Atijamit. Mati kuboña kubunta kaju-upoe kooku bo di dúniyaay. ² Mo'ome moo jootumi émanjumey kaanjaat kubabaj Búyegetab Bátienaab bati Atijamit. Kaanjaat aboña afelumi búyegetool man areg mati Yensa Apakenaau Áamakau abilumi nan an, an akila nababaj Búyegetab Bátienaab bati Atijamit. ³ Bare aboña alatumi man aregumo mati Yensa, oo ápurumulout di Atijamit. An akila nababaj búyeget bati Alatooraau ati Apakenaau Áamakau. Muyuul jijanjam mati alatooraau akila panabil bee di dúniyaay, ban súm náriiñloriij. ⁴ Kuñoolom, muyuul kati fiilaf fati Atijamit, ban muyuul jinoolenoolen kuboña kubunta, mati an ammi di muyuul afañe kákalaa an ammi di bukanak kati dúniyaay. ⁵ Bukanak buke kati dúniyaay ekila, moo kaane wan kuliikitenemi wati dúniyaay, moo kaane dúniyaay ihi ejanteniiil. ⁶ Bare wulaal bukan kati Atijamit. Ampi amanjumi Atijamit oo pánayentenoalaal, ban ampi aleemi di Atijamit oo létayentenoalaal. Mo'ome moo nootaami émanjumey kaanjaat nababaj Búyegetab Bátienaab bati malegenam mba búyegetab bati kagaajoorak. ⁷ Kúpaalumom, mbi

umaŋooraal, mati kamaŋak kápurumul di Atijamit. Ampí áyiisenumi kamaŋ, oo nawoliwol di Atijamit ban namanjoomanj. ⁸ Ampí áyiisenutumi kamaŋ oo amanjut Atijamit, mati Atijamit oo kamaŋ. ⁹ Mo'ome moo númanjumaalemi kamaŋak kati Atijamit titoorolaal. Atijamit naboñuloboñ Añoolool Ákonau pat bee di dúniyaay mambi wulaal nubajaal eronj ñátum bálamukab boola. ¹⁰ Mo'ome moo eenomi kamaŋak kulegenak. Lee wulaal umaŋaami Atijamit bare Atijamit amaŋumi wulaal biyok áboñulolaal Añoolool nan búsi-men mambi majakutolaal mubonketi. ¹¹ Kúpaalumom, kaanjaat Atijamit namanjolaamanj, wulaal poop cenceen man umaŋooraal. ¹² Hani an ajukurerut Atijamit, umaŋoorajaat Atijamit oomu di wulaal ban kamaŋak koola pánkuliroor di wulaal. ¹³ Mo'ome moo nootaami émanjumey mati wulaal oomaami di Atijamit ban oo di wulaal, mati nasenolaasen Búyegetab Bátienaab boola di fúko'ool. ¹⁴ Ban wulaal di kúko'olaa! nujukaajuk man uregaal bukaaku mati Ampaau naboñuloboñ Añoolool man akaan Apakenaau Áamakau ati dúniyaay. ¹⁵ Ampí afelumi búyegetool man areg mati Yensa oo Añiilau ati Atijamit, Atijamit oomu di oo, ban oo poop oomu di Atijamit. ¹⁶ Ñaa wulaal numanjaamanj ban nubajaabaj kafium di kamaŋak kati Atijamit bee mati wulaal. Atijamit kamaŋ, ñaa oo ammi di kamaŋ oomu di Atijamit, ban Atijamit oomu di oo. ¹⁷ Mo'ome moo kamaŋ kúliroorumi eeno di wulaal, mbi ubajaal kágolum di funakaf fati bagamab, mati wulaal nunokooraami nan Apakenaau Áamakau. ¹⁸ Di kamaŋak kákoli kulee bo, man pipi kamaŋ káliroore kucesoorecesoor kákoli búrom. Mati kákoli di kútekak sijawooremi, ban anoosani ákolimi oo abajut kamaŋ káliroore. ¹⁹ Wulaal numanjaaloomanj, mati oo amonde amaŋolaal. ²⁰ Bare kaanjaat anoosani ammi, "Nimamanj Atijamit," ban nalat atiool ariiba, oo agaajoor. Mati amaŋut atiool ariiba an ajukumi letañoolen amaŋ Atijamit an ajukutumi. ²¹ Ban kájaatikenak uke kan Apakenaau Áamakau asenolaami mati ampi amaŋumi Atijamit naate emaŋ atiool ariiba poop. tiool ariiba poop.

5 Anoosani áyinenumi mati Yensa eenomi Apakenaau Áamakau, oo añiil ati Atijamit. Anoosani amaŋumi kuwolaak oo añiilau namaŋe. ² Di mo'omu nootaami émanjumey mati wulaal numanjaamanj kuñi-ilak kati Atijamit, nampi umaŋaami Atijamit ban nusofaal kájaatikenak koola. ³ Mo'ome eenomi kamaŋak kati Atijamit, mati nusofaasof kájaatikenak koola. Ban kájaatikenak koola kugaalenutolaal. ⁴ Mati anoosani awolimi kápurumul di Atijamit oo naŋoolerŋoolen

dúniyaay. Ban káŋoolenumak uke kan ubajaami kati dúniyaay ñátum di kafiumak koololaal. ⁵ Ai panañoolenumi dúniyaay? Anau áyinenumi mati Yensa eenomi Añiilau ati Atijamit. ⁶ Yensa Apakenaau Áamakau najawulojaw ñátum di mumelam di fúsimaŋ. Najawulojaw let di mumelam ceb, bare mumelam di fúsimaŋ. Búyegetab Bátienaab di fúkoubó búyiisenumi mo'ome mulegenolegeno, mati Búyegetab Bátienaab boo eenomi malegen. ⁷ Di bajumi waaf úfeegiir wáyiisenumi mati ⁸ Búyegetab Bátienaab, di mumelam, di fúsimaŋ. Doo búrom di jamoojamoor bee esen káyiisenak kákonak. ⁹ Mati nufiumaafium káyiisenak kati bukanak, bare káyiisenak kati Atijamit koo kufaŋe kákalaa, mati Atijamit di fuko'ool áyiisene. Ban nasensen káyiisenak uke mati Añoolool. ¹⁰ Ampí áyinenumi di Añiilau di Atijamit oo nababaj káyiisenak di fuko'ool di búyegetool. Ampí áyinenutumi di Atijamit, Atijamit nakaanookaan agaajoor, mati áyinenut káyiisenak wan Atijamit aregumi mati Añoolool. ¹¹ Mo'ome moo eenomi káyiisenak kan Atijamit asenolaami. Nasenolaasen eronjey yati bándooorey, ban eronjey ekila yooyu di Añoolool. ¹² Ampí abajumi Añiilau oo nababaj eronjey, ampi abajutumi Añiilau ati Atijamit abajut eronjey. ¹³ Ínje eem di éciikuluul uru káyinenumi di kareesak kati Añiilau ati Atijamit, mbi jinoolen jimanj mati jibabaj eronjey yati bándooorey. ¹⁴ Ban súm fúgolumaf ufe foo nubajaami di oo, mati wanoosani nuceŋaalool kápurumul di kamaŋak koola, panajamolaal. ¹⁵ Umanjaajaat mati wanoosani nuceŋaaloomi najameolaajam, moo ñaa numanjaal nayayab kúlawak koololaal. ¹⁶ Ampí ajukumi atiool ariiba di ekaan majakut máriiŋut man acet, oo naate elaw Atijamit, asenemi eronjey. Ínje oomu di ereg buku kan umanje majakutiil múriiŋut man kucet. Bare babaj majakut máriiŋumi man anau acet. Iregut mo'omu mati muyuul joote elaw bee di kakammi majakut mukila. ¹⁷ Búlaput banoosani bukankaan majakut, bare lee majakut manoosani múŋareuumi ecetey. ¹⁸ Numanjaamanj mati anoosani awolimi di Atijamit áruleneriit di ekaaney majakutam, bare oo awolimi di Atijamit, oo aguubeneoomi takum Seetaanaay egorool. ¹⁹ Numanjaamanj mati wulaal bukan kati Atijamit, ban dúniyaay búrom yooyu di kánkumak kati Seetaanaay. ²⁰ Numanjaamanj mati Añiilau ati Atijamit nabibil ban nakaanolaakaan man úlaulaal, ban numanjaal an eenomi malegenam. Ban wulaal bukooku di akila ati malegenam di Añoolool Yensa Apakenaau Áamakau. Oo eenomi Atijamit Alegenau di eronjey yati bándooorey. ²¹ Kuñiilak, muyuul di kúkouul jikat sínaati.

2 YOHAN

1 Letaraay uye kápurumul di anifaanau, bee di anaaraau amukenimi di kuñoolool kan imanjumi di malegenam. Kaanut ínje cebom bare kamanjumi malegenam poop kumañuumañ. **2** Mati malegenam mammi di wulaal moo pammulako di wulaal bee bán-doorey. **3** Emitey ekaan Atijamit Ampaau di Yensa Apakenaau Áamakau, Añoolool kusenolaal majakam, di káboteniak, di kásuumaay bee di wulaal. Emitey ekaan uru búrom dilako di wulaal kammi di malegenam di kamañak. **4** Nimaayoomaayoor máamak di ejuk mati kuñooluul kuceen kooku di kariiben malegenam, nan man Ampaau ájaatikenolaami eeno. **5** Aseekau iñeme ñaa nilawilaw, mati nootaale kamañoor. Ure lee kájaatiken kunkul, bare kákonak kan ujamaami kabiñoo di fúcitumaf. **6** Waa eenomi kamañ, woo eenomi mati wulaal nootaale kariiben wan ájaatikenolaami. Nájaatikenolaami nan man ujammi kabiñoo di fúci-

maf, mati jooto kariiben kamañ. **7** Bukan kabuntemi kuyiisoooyiisor di dúniyaay, bukan kaatut emañ ebiley yati Yensa Apakenaau Áamakau ñátum di eniilool oo abuntaau ban alatooraau ati Apakenaau Áamakau. **8** Jíkaanumooro, takumbi burokab booluul bukaan mée, bare mbi jibaj bacaam báriiñe ñaj. **9** Anoosani alomi fácul ban ákaanumut kaliikitenak kati Apakenaau Áamakau, oo Atijamit alet di oo. Anoosani ammi di ko, oo nababaj Ampaau di Añiilau. **10** Ampi ajawulomi bee di muyuul ban ájeetumulout kaliikitenak uke, takumbi uwalenuul mba di jisaafoor. **11** Mati ampi asaafoomi pankucaaboor burokab boola bájakaatiaab. **12** Nibabaj wajuupoe wan eete eciik bee di muyuul, bare eetut bee eciik wo di kayit. Bare nifañ man ígol-ume bee ebil man ujuudooraal úmikaal, manteer kásuumaayak koololaal mbi kúliroor. **13** Kuñiilak kati áliini an Atijamit amukenumi, kúsaafuli.

3 YOHAN

1 Letaraay uye kápurumul di anifaanau ati fujojaf bee di ápaalumool alegen Gayos, an imanumi di malegenam. **2** Ápaalumom, ínje oomu di elawi wanoosani wan ukammi man ujaw fácul ban nubaj éju, nimammanj búyeget burondoŋ poop. **3** Mati ni-maayoomaayoor máamak nan kutiaay kuriiba bukaaku kúriiŋulomi man kúyiisenom malegenam mati eronjey yooliil, nan man jommi di kariibenak kati malegenam. **4** Ínje ibajut kásuumaay kawuuje ejam mati kuñoolom bukooku ejaw di malegenam. **5** Ápaalumom, au afiumaay di wan ommi di ekaaney bee di kutiyaay kuriiba, wajawumi ugor nan kujaaburuŋ. **6** Koo kúyiisenumi mati kamaŋak kooli di bújonlenab bati fujojaf. Au noote ekaan túu man urambeniil di ejaay yooliil ñátum di buruŋ baate ésuum Atijamit. **7** Mati koo bukooku di kajaaburuŋak di burokab bati Apakenaau Áamakau bayabut karambenookaramben di kúyinenutumi. **8** Moo kammi wulaal di kúko'olaal nootaale karamben bukanak nan kukila mambi ukaanaal kurokooŋ di malegen. **9** Babaj wan iciikumi

bee di kati fujojaf, bare Dioteref amaŋemi karungen fúko'ool di bukoo, amaŋut furimom jáng. **10** Moo kammi nampi ibilumi, pambi'ireguul búrom wan ammi di wo. Kakajenak kati kareesom ñátum di jatemaj ban pipi reututo. Akila ámaŋeriit kawalen kutiaak kuriibaak, ban náfiren kamaŋemi kawalen kutiaak kuriibaak ban nacesooriil di fujojaf. **11** Ápaalumom, takumbi uriiben di waafaw wajakutaw, bare mbi uriiben di waafaw wajaakaaw. Anoosani akaanemi wajakumi oo ati Atijamit, bare akaanemi wajakutaw oo letajuk Atijamit jáng. **12** Demetirio nababaj káyiisen kátiene kápurumul di anoosani, di poop malegenam di fúkoumo. Ínje poop níyiisenyiisen fúko'om bee di oo, ban numammanj mati káyiisenak kúmboom malegen. **13** Nibabaj wajuupoe wan ibaje bee éciikuli, bare woo eetut bee eciikuwo di kayit. **14** Nisosof mati leepiyo panijukuul, ban panusankenaal di bujuudoorab. **15** Kásuumaay kóomi di muyuul. Kupaali poop kúsaafuli. Nusaafom kupaali búrom.

YUD

1 Ínje Yud, amiiceela ati Yensa Apakenaau Áamakau di kaan atia ati Yankuba, emmi di eciik letaraay uye. Eciikiciik bee di bukanak kan Atijamit awonkumi man kuroŋ di kamaŋak kati Atijamit Ampaau di kapooyak kati Yensa Apakenaau Áamakau. ² Emitey ekaan Atijamit asen káboteniak, di kásu-umaay, di kamaŋak koola yaj bee di muyuul. ³ Kúpaalumom, ncaa ínje oomu bo níraagaleul máamak di eciikuuley mati epakey yákoney yan wulaal búrom ubajaami. Bare iñeme nijujuk mati ínje neete éciikuluul man ibuntooruul jifaŋ man jijuume líŋ di káyinenak uke kan Atijamit asenumi bukanak koola. ⁴ Ínje oomu di eciikuuley mati kuceen kañoosumi Atijamit kaliikitenemi kaliikitenak kakaanutumi malegenam, koo kubuuyulomi kúnokenul man kulako titoorolaal bamanjut. Bukanak ko'oku kan Atijamit aregeenumi di furimaf fálirooraaf foola mati panatekiil. Koo kúrunjulumu kaliikitenak kati kuriibaak mati kamaŋak kati Atijamit manteer mbi kubaj buruŋ bati ekaan kayenet. Ban di kulatumi Yensa Apakenaau Áamakau, an eenomi Arungaolaal Ákonau di poop Akiiyaolaal Ákonau. ⁵ Iñeme nimamanŋ bee kawoolenuul, handeneen muyuul man íyiisenuumiña, oo apakenumi bukanak kati Isirael di mofam mati Misira, di múlamukaam nakajenumi káyinenutumi man kucet. ⁶ Simaleekaas silatumi esof fujuumaf fooliso, bare di sibetenumi tanat talegen tooliso. Soo di sikokimi man sinenimi tentemenaay ñátum di ñiwujañ ñati bándoozey, ban Atijamit aatumi enenuso bee nampi funakaf fukila fáamakaf fati bagamab. ⁷ Jiwoolo nan man Sodom di Gomora, di síasuk saasu sálingoorumi, bukanak kati bo kakaanemi fúraar di kúniinaak kayabooremi di poop kuseekak kayabooremi. Ban síasuk sikila soo sireemenimi sikajeni di sambunas man kaan káyiiisen kati kagamenak kati sambunas sáceteriitumi. ⁸ Moo mákonam, bukanak buke poop kubajebaj sáaut síbuto kasikumi siniiliil. Ban di kulat kujuumak búrom ban di kujel wan Atijamit akammi úliroor. ⁹ Bare hani maleekaay enifaaney Mikael kuñoosoorumi di Seetaanaay, mati ai aate enjar biŋab bati Muusa. Bare Mikael wan aregumi búrom woo eenomi, "Emitey ekaan Akiiyaau anagi!" ¹⁰ Bare bukanak buke kujelumi wanoosani wan kúlaulutumi. Koonokoono nan sínukuruŋ sabajutumi úyeget, wafintenemi úyegetiil ceb woo kukaanemi bawoonoorut di úyegetiil, waafaw wo'owu ukajeniimi.

¹¹ Búyiikab bulako di kukila! Kuriibenriiben buruŋab ban Kain aŋarumi. Bukoo di kúkoil kukatenoorokatenooro man kukaan wanoosani mati sígodi, nan man Balaam akammi eeno. Síñunduul soote ere to nan Kore, mati kayiten káguuloorak. ¹² Bukanak buke úyegetiil ulaenlaen, bakaanerab booliil bapuñeniaab ban di kumaŋ wanoosani bee di kúkoil ceb di woo kusikomi furiaf fan ukaanaami tákon. Koonokoono nan kúmigen kan járusey efaremi baabaaba, bare léekuŋarul mumel. Koonokoono nan úbaar wáwoleriit di nanan nooliwo ban di úrupi. ¹³ Koonokoono nan lonkos yati fal fáamak yaam di enagey púum kapuñak kooliil nan kaguf kayitoe. Koonokoono nan soot saje'emi baabaaba, Atijamit najoonenjoonen tanat tan sootumi kalako bee bándoozey di busun básankie bárimene túk. ¹⁴ Ncaa Enok eenomi úwoloorumaw futokaf di ugabuntenaw nan Adama ápurutomi, no'ona náregaalimi bee mati buku. Nammi, "Jíyenten Akiiyaau najawulojaw di simaleekaool sálirooraas síwiliwilaas, ¹⁵ man agamen bukanak búrom kati dúniyaay. Panatek bukan kamanjutumi Atijamit mati bakaaneriil bújakaataab banoosani, di furim fasikoe fanoosani kusankenumi mati oo man kujuumoor di Atijamit! ¹⁶ Bukanak buke kákuumooemi, kátaañimi, kariiben kawoonoorak kásuumiimi, katebenooroemi ban di kusanken kubereren bukanak man kubaj waaf di bukoo. ¹⁷ Kúpaalumom, joote kawoolo wan kúriiŋenaak kati Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau kúregaaliumi. ¹⁸ Koonuul, "Di kunakak kúlamukaak pambaj kúhaarulaak, kaatumi kariibenak wásummi di bukoo." ¹⁹ Iñeme buke kooku bo kakaaneruul man jikatooruul bálamuk. Koo kawoonoorak kooliil wati dúniyaay ceb, ban Búyegetab Bátienaab bulee di kukila. ²⁰ Bare muyuul kúpaalumom, joote karulen karambenoor man jijuum líŋ di káyinenak kooluul kafaŋumi man kúliroore. Jirulen man jilaw nan man kánkumak kati Búyegetab Bátienaab bati Atijamit kurungenuumi eeno. ²¹ Muyuul joote karulen di eroney di emanjey mati Atijamit namaŋuuman, nan man jilakomi ekob eroney yati bándoozey yan Akiiyaolaal Yensa Apakenaau Áamakau asenuumi kápurumul di kabonketak koola. ²² Jibeben kabajumi úyeget ugaba di káyinenak kooliil, ²³ jipaken bukaaku ñátum di káyalenuliil di sambunas sati kagamenak. Babaj bukaaku koo joote káyiiisen kabonket,

bare jíkaatum bújakaati'iil banoosani takum jimaŋ man busikenuul! ²⁴ Bee di akila aŋoolenumi apaken di eloey yati majakut, ban napooyuul takumbi jibaj kabet di bújonlenab bati mawuŋam moola di kamaayoor káamak. ²⁵ Mawuŋam búrom bee di Atijamit, an eeno-

mi Atijamit Ákonau Apakenaolaal, kápurumul di Yensa Apakenaau Áamakau Akiiyaolaal. Mawuŋam, kákalaak, kánkumak, di kujuumak búrom akila emmi, kabiñoó di fúcitumaf bee iñeme, bee mo di fúbanumaf. Amen.

KAMANJENAK

1 Kamanjenak kati Yensa Apakenaau Áamakau, kan Atijamit asenoomi man áyiisen kurokaool waatumi kabajoak nan piyout. Yensa nabomboñ maleekaay yoola bee di arokaool Yohan man emanjenuwo.

²Yohan náyiisenyiisen wan ajukumi di furimaf fati Atijamit di poop wan ajammi mati Yensa Apakenaau Áamakau wan akammi di wan aregumi. ³Anoosani alikenumi kurimak kati kamanjenak uku tebo jakoojak, di poop anoosani áyentenkomi ban nakaan waciikimi jakoojak, mati nanan níriindiij. ⁴Ínje Yohan niciciik letaraay bee di kujojok futokey di kugabaak kammi di mofam mati Asia. Emitey ekaan majakam di kásu-umaay uru di kaan dooluul kápurumul Atijamit Ákonau ati iñeme, ati noo, di aatumi bee ebiley, di poop kápurumul di Úyegetaw Wátienaaw futokey di ugabaaw wammi man ujuume di fáculey yati ejunkutey yoola yati jáyiaj, ⁵di poop kápurumul di Yensa Apakenaau Áamakau akammi áyiisena afiumaay, amondumi áyitoul di kacetumi, áyi ati kúyiaj kati dúniyaay búrom. Namarolaamar, ban napakenolaami di kánkumak kati majakutolaal ñátum di fúsimafoola nan acetumi nan búsimen. ⁶mati mo'omu nakaanolaami jáyi jati kúsimenaak kamiiceelaetemi di bújonlenab bati Atijamit Ampaool. Moo kaane Emitey ekaan Atijamit awul Yensa Apakenaau Áamakau kálebienak di kánkumak bee bándoozey. Amen. ⁷Jýyenten, oo oomu nábileul di kurolaak, ban jícil janoosani panjijukool, hani kaheelenoomi. Fiil fanoosani fammi di dúniyaay pánfuciijit mati oo. Malegen moo pambajo! Amen.

⁸Atijamit Akiiyaau naane, "Ínje eenomi Fúcitumaf di Fúwuñenumaf," Ákonau ati iñeme, ati noo, di aatumi bee ebiley. Ínje Atijamit ati Kánkum. ⁹Ínje Yohan, atiuul, an unaamoorumi di Yensa búyiikab, di jáyiaj, di erum fubil di kamuuten. Ínje kusofansof kukulom di fúrinkaf fati Patomos mati man íriiñenumi furimaf fati Atijamit ban nisankenumi mati Yensa. ¹⁰Di funakaf fati kálebienak, Búyegetab Bátienaab bookaam, ban nijammi bálamukom furim facibuloe fan sinaame nan kayel kati kábiil, ¹¹man foone, "Ciik wan ujukumi di búka ban nuboñ bee di kujojok futokey di kugabaak, fati Efes, fati Sumuruna, fati Peregam, fati Tuturo, fati Sadis, fati Filadeefia di fati Laodik." ¹²Nítiwoorumi bee ejukey ammi di kasankenom. Nan ítiwoorumi nijukumi kújuumenuma kati síwuñenuma kooni futok di kugaba kati sáni. ¹³Ban titoorey yati kújuumenumaak

kati síwuñenumaas nijukumi an, an kuyesoor di añiilau ati anau, akaanoe kaloa kabaake ban napiinoor kapan-
dañ kati sáni káfimenumi búsusool. ¹⁴Fúko'ool di walool di fútienuki lec nan perekaan. Kúcilool kukankan nan bújeek bati sambun. ¹⁵Úkamunool di ukammi ñiliñil nan mulap máyeme nan sambun siku-
urene di múreñenuma, di poop furimool fasuñut nan lonkos yáamak. ¹⁶Di kañenool kúridak naakenumi soot sooni futok di sigaba, ban esagalañ di épurumul di butumool. Buulool di buwuñenumi pararar nan bala'ab nan bufijijenemi. ¹⁷Ínje di ejukooley ceb, nilomi kúfima di úkamunool yeleb nan biij. Bare narembenu-
mi kañenool kúridak títiom man aane, "Takumbi úkoli, ínje eenomi fúcitumaf di fúwuñenumaf. ¹⁸Ínje aronjaau, niceteencet, bare iñeme nirondoñ bee bándoozey. Ínje eekumi síkulumaas sati Ecetey di Esuney. ¹⁹Ñaa uciik wan ujukumi, wati iñeme di waatumi bee kabajoak. ²⁰Wan sootas sooni futokey di sigabaas san ujukumi di kañenom kúridak, di poop kújuumenumaak kati síwuñenumaas sooni futokey di sigabaas uwe sifelumi. Sootas sooni futokey di sigabaas soo eenomi simaleekaas sati kujojok kooni futok di kugabaak, ban kújuumenumaak kati síwuñenumaas sati sáni sooni futok di sigabaas soo eenomi kujojok kooni futokey di kugabaak.

2 "Ciik letaraay uye bee di maleekaay yati fujojaf fati Efes. Kurimak kápurumul di akila aakumi sootas sooni futok di sigabaas di kañenool kúridak, ban ajaatoorumi titoorey yati kújuumenumaak kati síwuñenumaas futokey di sigabaas sajoonenimi ñátum sánaay. ²"Ínje nimammanj burokab booluul, burokab báamakab, di erum fubil di kamuuten kooluul. Nimammanj man jilatumi mati bukanak kajakutak ban ninsi jímeeloemi kakaanemi kúkoil kúriiñena bare kukaanut mo, ban jimanjumi mati koo kulepooraak.

³Nimammanj buu joom di kamuutenak di bugaalab mati bálamukom, bare jilaañut bálamuk. ⁴Bare wákon úsuumutammi di muyuul, woo eenomi kamañak kútiyaarak kan jibajeenumi noo jibetembeten ko iñeme. ⁵Jiwoolo kamañak kútiyaarak kooluul tan kulakoeenumi di jaat tan kommi. Jítiwoor jikat bálamuk majakutam mooluul man jílaañul bee di kamañak kan jibajeenumi. Kaanutumojaat, panibil ban nípureñ ejuumenumaay yati síwuñenumaas sooluul tan sommi di kujojok. ⁶Bare babaj wákon nubaje, jilalat yém wan

kuriibaak kati Nikolaiton kukammi, nan man ínje ilatuwomi eeno. ⁷ Anosani abajumi uwos újamuma, najam wan Búyegetab Bátienaab bommi di eregey bee di kati kujojak. Ampí aṅoolenumi kánkumak kati Seetaanaay, panisen buruṅ man ari búbaarab bati eroney, bammi di bukinab bajakaab bati Atijamit. ⁸ “Ciik letaraay uye bee di maleekaay yati fujojaf fati Sumuruna: ‘Kurimak kápurumul di akila akammi Fúcitumaf di Fúwunenumaf, acetenumi ban nálaañul bee di eroney. ⁹ “Ínje nimammanj búyikab ban jommi di bo, di poop buleKab booluul (bare muyuul jibabaj fubaj)! Ínje nimammanj kasuulenak kati kaanemi koo Kúyahuud bare lee ko, bare koo kukakaan nan fukob fati Seetaanaay. ¹⁰ Mante jíkoliut bugaalab baatumi ébajuley íñemeñeme. Jíyenten, Seetaanaay ejonjoojonjoo eban bee eleeb kuceen di muyuul dán bukanak kukuleimi, mambi jiyinki, ban bee wáriiṅe kunak kooni uñen joote kalako di búyikab. Joote ekaan bukan kufiumaay handeneen di jijonkoo di ecetey, jikammojaat, pambí’isenuul bacaamab bati eroney. ¹¹ Anosani abajumi uwos újamuma, najam wan Búyegetab Bátienaab bommi di eregey bee di kati kujojak. Ampí aṅoolenumi kánkumak kati Seetaanaay waaf letubajool wati ecetey egabuntene y an eonomi ecetey yati bándoorey.’ ¹² “Ciik letaraay uye bee di maleekaay yati fujojaf fati Peregam: ‘Kurimak kápurumulo di akila aakumi esagalaṅey yayabaay. ¹³ “Ínje nimammanj ésukey yáamakey yooluul, ban Seetaanaay erungumi nan áyi. Jirulenrulen di esofey kareesak kúmboom lit, ban jípurut di kafiumak kooluul di ínje, hani nan Antipas, áyiisenaom afiumaay, abujimi di ésukey yáamakey yooluul, ban Seetaanaay yommi. ¹⁴ Bare uceen upinaay úsuumutammi di muyuul. Kuceen di muyuul kuriibenriiben man kukaan mukaanaam mati kaliikitenak kati Balaam, aliikitenumi Balak mampi akammi Kuisiraelak kutatagoor kulo ñátum di ekaaney man kuri muria másimenimi bee di sínaati ban ninsi kufinto di kan kuyaboortumi. ¹⁵ Moo mákonam, di bajumi kuceen di muyuul kuriibeneriiben kaliikitenak kati Nikolaiton. ¹⁶ Kama jítiwoor jikat bálamuk majakutam mooluul. Leejaat mo, ínje eete ebil ériiṅuluul íñeme nan piyout man itiikenii ñátum di esagalaṅey yápurumulomi di butumom. ¹⁷ Anosani abajumi uwos újamuma, najam wan Búyegetab Bátienaab bommi di eregey bee di kati kujojak. Ampí aṅoolenumi kánkumak kati Seetaanaay, ínje eete esenool manna yaayu yayofimi. Di poop panisenool ekooba yátiene lec, tan karees kunkul kuciiki, kan an aatut emanj rino di ayabuyomi.’ ¹⁸ “Ciik letaraay bee di maleekaay yati fujojaf fati Tuturo: ‘Kurimak kati Añiilau ati Atijamit, abajumi kúcilak kaanomi nan bújeek bati sambun, ban úkamunool waanomi ñiliñil nan mulap máyeme maposi fiit. ¹⁹ “Ínje nimammanj burokab booluul, di kamaṅak kooluul, di kafiumak kooluul, di

erum fubil di kamuuten, ban burokab bati íñeme bufaṅumi man buje’e fácul wuuj bati mútiyaaram. ²⁰ Bare wákon úsuumutammi di muyuul. Mati aseekau Yesabel jikatookat man akaan wásuumoomi, awonkooromi aboña ati Atijamit. Ñátum di kaliikitenak koola nabuntemi kurokaom man kukaan kayenetak di poop man kuri muria másimenimi bee di sínaati. ²¹ Nisenoosen nanan man átiwoor akat bálamuk majakutam moola, bare nalatumi yém man akammo. ²² Jíyenten, pánitekumool di ekaanool man ásumut, ban bukaaku kafintoemi di oo pánitekumiil ñátum di búyik báamak, leejaat kútiwootiiwoor kukat bálamuk majakutam di poop fúraaraf fan kukammi di aseekau umu, ²³ ban ínje poop panibuj kuriibaool, moo kati kujojak búrom koote emanj mati ínje eonomi áninguloo-ra ati sísigiras di úyegetaw wati bukanak, ban panicaamuul riiboor di wan anosani arokumi. ²⁴ Bare ínje nisankensanken di karinomi di Tuturo, kaleemi di eriib kaliikitenak kajakutak. Ban poop jiliikenut wan bukaaku koonemi waaf wásankie wati Seetaanaay. Ínje eem di ereguul mati letirooken bugaal buceen di muyuul. ²⁵ Bare jisof líṅ wan jookumi, bee nampi ílaañuumi. ²⁶ Ampí aṅoolenumi kánkumak kati Seetaanaay ban nakaan burokab búmboom bee di fúbanumaf, panisenool kánkum kati erungey yati mof majuupoe, ²⁷ panarung mofam búrom ñátum di egol yati mulap, ban nafumiil nan mubik. Pankubaj kánkumak kákonak kan iyabumi di Ampaom. ²⁸ Ban panisenool yootey yati waradabaw. ²⁹ Anosani abajumi uwos újamuma, najam wan Búyegetab Bátienaab bommi di eregey bee di kati kujojak.’

3 “Ciik letaraay bee di maleekaay yati fujojaf fati Sadis: ‘Kurimak kápurumulomi di akila aakumi Úyegetaw Wátienaaw wati Atijamit wooni futokey di ugabaaw di sootas sooni futokey di sigabaas di kañenool kúridak. “Ínje nimammanj burokab booluul, karees ceb jooke kati muyuul bukan karone, bare muyuul wiij. ² Jíyilo! Jiunkulen di kánkumak karinomi jayiinkun di muyuul, leejaat mo pankucet yos. Mati ijukut burokab booluul bajakaab di bújonlenab bati Atijamit. ³ Jiwoolo wan jiliikitenumi di wan jijjammi. Jijuum lit man jítiwoor jikat bálamuk majakutuul. Jýiloutujaat, pánijawumululuul nan ákuu ban jootut emanj nanan nei neete káloumuul bíp. ⁴ Hani moo babaj bukan kupinaay di muyuul kammi Sadis, kamokentumi wañaw wooliil. Bukoo pambiujaawoor di ínje, bakanoer wañ wafiite, mati koo bukan kayaje mo. ⁵ Ampí aṅoolenumi kánkumak kati Seetaanaay pambiakaano wañ wafiite lec, ban leebi’iyuu kareesool di búkaay yati eroney. Panifel búyegetom man ireg moola di bújonlenab bati Ampaom di simaleekaool. ⁶ Anosani abajumi uwos újamuma, najam wan Búyegetab Bátienaab bommi di eregey bee di kati kujojak.’ ⁷ “Ciik letaraay bee di maleekaay yati fujojaf fati Filadeefia:

'Kurimak kápurumul di akila áliroore, ati malegenam, aakumi ékulumaay yati Dauda. Áwambulemi ban aceen letaṅoolen awamben, ban akulemi ban aceen letaṅoolen áwambul. ⁸ "Ínje nimammanj burokab booluul. Jíyenten, ínje níwambuluuwambul butumab ban letaṅoolen awambenubo. Nimammanj mati jibabaj kánkumak bare kuyajut, iñeme jisosof furimom faregumi ban jíñooseriit kareesom. ⁹ Jíyenten, panikaan kammi di fukobaf fati Seetaanaay man koone kukila Kúyahuud ban lee mo, bare bukoo kulepooraak. Jíyenten, pániroogeniil di úkamunuul mbi kúlauul mati kamaṅak kúmboom di muyuul kommi. ¹⁰ Mati jisosof furimaf fúmboom di erum fubil di kamuuten, panikaanuul jipak di nanan nati buyinkab bábileuumi bee eyinkey bukanak kati dúniyaay búrom. ¹¹ Ínje oomu níbileul iñemeñeme, jisof líṅ di wan jookumi, takumbi an abot bacaamab booluul. ¹² Ampi aṅoolenumi, ínje eete eekaanool ésaḡuma di fukobaf fáñiiaaf fati Atijamit úmboom, létapurur dó. Ban ínje eete eciik kareesak kati Atijamit úmboom di akila, di kareesak kati ésukey yáamaakey yati Atijamit úmboom, yan eenomi Yerusalem yunkuley yápurumul di Atijamit úmboom di bukinab bajakaab, di kareesom kunkulak fúkouko. ¹³ Anoosani abajumi uwos újamuma, najam wan Búyegetab Bátienaab bommi di eregey bee di kati kujajak.' ¹⁴ "Ciik letaraay bee di maleekaay yati fujojaf fati Laodik. Kurimak uke kápurumul di an koonemi Amen, an afiumaay di áyiisenaau alegenau, ácitaau ati wanoosani wan Atijamit atuukumi. ¹⁵ "Ínje nimammanj burokab booluul. Muyuul jijinlenut mba jíboliut. Panifañeen man imañe jijinleneen mba jíboliien! ¹⁶ Bare mati muyuul jooju titoor jijinlenut mba jíboliut, ínje eete kápuulenuul di butumom. ¹⁷ Mati jooonesoon, 'Ínje abaja. Ínje nifelofelo, iceenjut hani wákon!' Bamanjut mati muyuul bukan kábotenie, kaleke, kápuume, ban sírumpun sítiikaar. ¹⁸ Moo kaane ínje neem di kagamenuuul mbi jinoom sáni di ínje yan sambun sikuurene, mambi jibaj fubaj. Jinoom di ínje wañ wafiite man jikaano jífimen kapuñak kati sírumpunuul sítiikaaras takum an ajuk. Jinoom poop bubeebenab bati kúcilak man jiṅoolen jijuk tá. ¹⁹ Kan imañumi, koo nimandooremi ban nikuriil. Moo kammi jibaj kuuñ ban di jítiwoor jikat bálamuk majakutam mooluul. ²⁰ Jíyenten, ínje oome man ijuume di butumab mansi ikongen. Ampi ajammi furimom man áwambulom, paninoken bee di oo man iri di oo, ban poop oo nari di ínje. ²¹ Ampi aṅoolenumi kánkumak kati Seetaanaay, ínje panisenool buruṅ man ulako tákon di ejunkutey yúmboom yati jáyiaj, nan man ínje di fúko'om iṅooleenenuyomi ban nulakomi tákon di Ampaom di ejunkutey yoola yati jáyiaj. ²² Anoosani abajumi uwos újamuma, najam wan Búyegetab Bátienaab bommi di eregey bee di kati kujajak.'" egey bee di kati kujajak."

4 Nan púrutomi, niluenumi fatiya nijukumi, butum báwambuloe di bukinab bajakaab wáay! Furimaf fútiyaaraf fan ijammi man fúsankenulammi nan yi- iṅoor nan kábiil, di foonammi, "Jó'ol bee etaat man íyiseni waatumi kabajoak fáculey." ² Yan too galab Búyegetab Bátienaab di bookammi. Wáay, nijujuk ejunkut yati jáyiaj man ejuume típ di bukinab bajakaab, man anau alakoe to. ³ Alakomi ejunkutey yati jáyiaj nawuṅen ñiliñil nan bakooba bajooṅoore baanoen nan étuuru di báyeme wúk, funaabaf faanomi di fuṅomenuyomi nan étuuru. ⁴ Sijunkut siceen sati jáyiaj sooni kabanen di sibakiir silakolako siṅomen ejunkutey ekila yati jáyiaj. Di soo kunifaanak kooni kabanen di kubakiir kulakomi. Bakaanoe wañ wafiite ban di kookenumi wompoṅ wati sáni wati jáyiaj di uñeniil. ⁵ Di bajumi kálint kírítiti kírítiti di ñofen di liboor wij wij, ban káliliṅenoorak kati yentaam roo rípurumul di ejunkutey yati jáyiaj. Di bújonlenab bati ejunkutey yati jáyiaj sífitikenuma futokey di sigabaas, san eenomi Úyegetaw Wátienaaw wati Atijamit futokey di ugabaaw. ⁶ Di bújonlenab booliyo waanoen nan fal fati siweer sátiene, nan éjuudooruma. Di bajumi waroṅ watuukimi wooni ubakiir ubabaj kúcilak fáculey di poop bálamukab bati wo wajuume di báridab di bamayab bati ejunkutey yati jáyiaj. ⁷ Waroṅaaw wo'owu watuukimi útiyaaraw ukankaan nan jimukoor, ugabuntenaw ukankaan nan fúmuuna, úfeegintaw ukankaan nan buul bati an, ban ubakindenaw ukankaan nan bíibi. ⁸ Waroṅaaw watuukimi ubakiiraw, di do'odu dibakiirad daaraara eabaj ulega wooni futok di kákon, ban ulegaaw wooliwo umemmeenṅ di kúcil barebare síndeneey di téeneraay. Fuk di balay síyooloerit écimey. "Líroor, líroor, líroor, eenoomi Akiiyaolaal Atijamit ati Kánkum, ati noo, ati iñeme, di aatumu bee ebiley!" ⁹ Nanoosani waroṅaaw watuukimi ubakiiraw ulakomi esaley, di kálebienak, di eseney kasalak bee di alakomi di ejunkutey yati jáyiaj joola, aroṅumi bee bándooorey. ¹⁰ Nanan nákonan kunifaanak kooni kabanen di kubakiirak di kulomi kúfima di bújonlenab bati alakomi di ejunkutey yati jáyiaj. Nan man kumiiceelaetumi aroṅumi bee bándooorey, di kuleebumi wompoñiil wati jáyiaj di fáculey yati ejunkutey yati jáyiaj, di écimey di yóro, ¹¹ "Au núrindiṅ kamiiceelaet Atijamit Akiiyaolaal, man bukanak kuregi mákalaam mooli, kúlebieni, ban di kusali mati kánkumak kooli, mati au utuukumi wanoosani búrom, ban ñátum di kamaṅak kooli wanoosani utuukituuk ban di ubajo."

5 Nijukumi di kañen kúridak kati umu alakomi di ejunkutey yati jáyiaj man aakene kayitak kaciiki fáculey di bálamukab, ban di kunapenimi unapen ñooni futok di ugaba ñátum buraacen. ² Nijukumi maleeka yabajumi kánkum di ecibulo, "Ai ayajumi bee kánapul kayitak kabooñimi uke man áfetul unapenaw wooliko?" ³ Bare bajut hani ákon dóo di bukinab ba-

jakaab, mba baabe di dúniyaay, mba dúniyaay yati tentaamaraay aṅoolene ánapul kayit kabooñimi mba ajiker wammi di ko. ⁴ Di kaanammi búruuren manteer ilikij mati bajut ayaje kánapul kayit kabooñimi mba najiker wammi di ko. ⁵ Ákon di kunifaanak buku naanammi, “Takum úruuren, Jimukoorey yati fiilaf fati Yúda, Fufaaraf fati Dauda, naṅoolenṅoolen, manteer mbi ánapul kayitak kabooñimi ban unapenaw futokey di ugabaaw wooliko.” ⁶ Nijukumi Jisaha man jijuume titoorey yati ejunkutey yati jáyiaj jaṅomeni di waroṅaaw watuukimi wooni ubakiiraw di kunifaanak. Jisahaaj joo jikankaan nan járaamuleeni. Ban jibabaj usiin futok di ugaba di kúcil futok di kugaba, doo eenomi Úyegetaw Wátienaaw wati Atijamit wooni futokey di ugabaaw, waboñimi bee di dúniyaay búrom. ⁷ Jisahaaj jijaw jiyab kayitak kabooñimi di kañenak kúridak kati umu alakomi di ejunkutey yati jáyiaj. ⁸ Nan ayabumi kayit kabooñimi aban, waroṅaaw watuukimi wooni ubakiiraw di kunifaanak kabananey di kubakirak di kulo kúfima di bújonlenab bati Jisahaaj. Kunifaanak kabananey di kubakirak anoosani naakenaaken suusa di mubool mati sáni mameeṅumi tep búsiifetab bati bubaliinab bakooreneimi, ban eenomi kúlawak kati bukanak kati Atijamit. Waroṅaaw watuukimi woo poop moo mákonam. ⁹ Di kúcimmi kácim kunkul man koone, “Au uyaje eyabey kayitak kabooñimi man únapul unapenaw wooliko, mati au núraamuleeniraamul bee kásimen ban ñátum di fúsimi nunoomumi man upaken bukanak bee mati Atijamit kápurumul fiiloofiil di kasankenookasanken di mofoomof. ¹⁰ Nukaaniikaan jáyi di kúsimenaak bee di Atijamit oololaal. ban koote erung baabe di dúniyaay. ¹¹ Ñaa nilaañumi ijiker, ban nijammi kurimak kati simaleeka síwiliwilaas di similimiliyoṅas saṅomenumi ejunkutey yati jáyiaj, ¹² ban soo di bukinab bajakaab sommi di écimey cibulo, “Jisahaaj jan járaamulumi jírindiinṅ eyab kánkum, fubaj, malinlo, kákalaa, kálebien, mawuṅ di kasal.” ¹³ Nijammi butuuk banoosani di bukinab bajakaab, di baabe di dúniyaay, di dúniyaay yati tentaamaraay, di falaf, di wándomi búrom di aaney, “Kasal, kálebien, mawuṅ, di kákalaa bee bán-doorey bee di ammi di ejunkutey yati jáyiaj di bee di Jisahaaj!” ¹⁴ Waroṅaaw watuukimi ubakiiraw di wommi, “Amen!” ban kunifaanak di kulo kúfima man kumiiceelaetujomi.

6 Ñaa nijukumi Jisahaaj di jínapul bunapen bákoni di unapenaw futokey di ugabaaw, ban nijammi wákon di waroṅaaw watuukimi ubakiiraw di wammi furim facibuloe nan kapajaak, “Bil!” ² Nijikerumi nijukumi epiling étumpaay pul. Ateyenaau ooliyo man aakene fuṅaajen, naloopenimi bompoṅ bati jáyiaj. Nateyenuyomi ápur man ajaw nan érimbaan man aṅoolen futiik fanoosani. ³ Nan Jisahaaj jínapulumi bunapenab bugabuntenab, nijammi waroṅaaw

watuukimi ugabuntenaw di woonam, “Bil!” ⁴ Epiling yiceen yáyeme pús di épurul fús. Ateyenaau ooliyo asenimi kánkumak kati kayiten futiik baabe di dúniyaay, man bukanak kubujoor. Nasenimi jilibaaj jabaakaaj. ⁵ Nan Jisahaaj jínapulumi bunapenab búfeegintenab, nijammi waroṅaaw watuukimi úfeegintenaw waanammi, “Bil!” Ban nijukumi epiling yalaene tir. Ateyenaau ooliyo man aakene múyinkuma di kañenool. ⁶ Nijammi wayesoore nan furim kápurumul di titoorey yati waroṅaaw watuukimi ubakiir waane, “Ekilo yákon yati emaanaay panjicaam edenaari yákon, di sikilo sífeegiir sati bálutab panjicaam edenaari yákon bare takum jikajen butum burioe túleey yati úbaar Uwoliw di wayiney yati Uresen.”

⁷ Ñaa jisahaaj di jilaañ jínapul bunapenab bubakindenab, nijammi furimaf fati waroṅaaw watuukimi ubakindenaw man woonam, “Bil!” ⁸ Jíyenten, nijukumi epiling éfumpanṅ ban ateyenayo nasenimi kareesak koo eenomi Ecetey, di Esuney di eribenoomi bálamukool. Sibabaj kánkum kati ebujey bucaab bákoni di ucaabaw ubakiiraw wati dúniyaay, ñátum di jiliba jabaake, di bacaar, di kásumut kátipooremi, di sínukurunṅ sákoolenie sati karambaak kati dúniyaay uye. ⁹ Nan Jisahaaj jínapulumi bunapenab butokenab jiban, nijukumi di fátaamaf fati fúsimenaf káraamuleenimi mati káriinṅenak kati furimaf fati Atijamit ban di kurulen ekaan kúyisena kufiumaay. ¹⁰ Di kucibulomi man koone, “Akiyaau ati Kánkum, Áliroorumi ban nulegeno. Noonei nuje’e bee kagamen bukanak kati dúniyaay ban nutek kábujolimi?” ¹¹ Ñaa anoosani di bukoo nasenimi kaloaay káamak kafiite púl ban di kújaatikenimi mati kukob jayiinkun, bee nampi kúlirenumi butumab bati kupaaliil kurokaak di kuriibaak kuti’iil kan koote ebuji, nan man kubujeenimi. ¹² Nan Jisahaaj jínapulumi bunapenab futokey di bákoni. Jíyenten, nijukumi di bajumi káliliṅenoor kati yentaamey káamak. Nijukumi bala’ab di bubilumi boono nan furookal falaene tir, fuleeṅaf fubilumi fúyem foono nan fúsim. ¹³ Bootab insi búloul pálalal nan muñiil mati búbaar moom di kayoṅo nan fárusaf funage ñaa fútutut. ¹⁴ Fatiya di éjimmi meeṅ nan kayit kabooñimi. Ban fúlankiin di fúrink fanoofani sípureni di tan silako. ¹⁵ Kúyiaak kati dúniyaay, bukanak káamak, kurungaak kutiikaak, kubajaak, di kabajumi kánkumak, di karinomi búrom, kumiiceel di kakaanutumi kumiiceel, di kuyofomi di úhorahor wati kúlankiin. ¹⁶ Ban di kucibulomi kúlankiinak di kukoobaak, “Jíloul títi di wúli ban di jíyofoli di anau ammi di ejunkutey, ban jíyofoli di kañuumulak kati Jisahaaj. ¹⁷ Mati funakaf fáamakaf fati kañuumulak kooliil fúringiin. Ai aate kapeeto bee ejuum di bújonlenab bati Atijamit di Jisahaaj?”

7 Nan mo’omu múpurutomi, nijukumi simaleeka sibakiir yanooyani man ejuume di égoolen yákon

yati sígoolenas sibakiiras sati dúniyaay. Soo di silookumi járusey yati sígoolenas sibakiiras sati dúniyaay, takumbi járusey enag di dúniyaay mba di fal mba hani búbaar bákón. ² Nilaañumi ijuk maleeka yiceen man eyitoulo fús ban búrabumemi man yookenulo bunapenab bati Atijamit aronjaau. Ban di ecibulomi ewonk simaleekaas sibakiiras saseneenimi kánkum kati kakajen yantaamey di falaf. ³ Man yoonso, “Takum jikajen dúniyaay, falaf, mba úbaaraw, bee nampi wúli ukammi fúmanjum di kúriinjak kati kurokaak kati Atijamit óololi.” ⁴ Nijammi butumab bati kakaanimi kúmanjumak di kúriinjil. Koo kooni síwili sooni ceme di bukan kugaba di kubakiir kápurumulomi di kiilak uñeney di kugabaak kati Isirael, ⁵ síwili uñen di sigaba kápurumulomi di fiilaf fati Yúda, síwili uñen di sigaba kápurumulomi di fiilaf fati Ruben, síwili uñen di sigaba kápurumulomi di fiilaf fati Gad, ⁶ síwili uñen di sigaba kápurumulomi di fiilaf fati Aser, síwili uñen di sigaba kápurumulomi di fiilaf fati Nefutali, síwili uñen di sigaba kápurumulomi di fiilaf fati Manase, ⁷ síwili uñen di sigaba kápurumulomi di fiilaf fati Simeon, síwili uñen di sigaba kápurumulomi di fiilaf fati Lewi, síwili uñen di sigaba kápurumulomi di fiilaf fati Yesakar, ⁸ síwili uñen di sigaba kápurumulomi di fiilaf fati Sabulon, síwili uñen di sigaba kápurumulomi di fiilaf fati Esufa, di síwili uñen di sigaba kápurumulomi di fiilaf fati Beniamin, ⁹ Nan mo’omu múpurutomi nijukumi, jameej yati bukan, yan an amanjut buu ere’e, bukoo kápurumulomi di mofoomof, di fiiloofiil, di bukanooobukan, di kasankenookasanken, bajuume kujonlen fáculey yati ejunkutey yati jáyiaj di Jisahaaj. Bukoo man kukaanoe uloaay wafiite púl, anoosani man átuke kóot. ¹⁰ Ban di kucibulo máamak di aaney, “Kapakenak di Atijamit oololaal kúpurumulo alakomi di ejunkutey yati jáyiaj, di poop kúpurumulo di Jisahaaj!” ¹¹ Simaleekaas búrom di sijummi sijomenumi ejunkutey yati jáyiaj, di kunifaanak, di waronjaaw watuukimi ubakiiraw. Kunifaanak búrom di kulo kúfima di bújonlenab bati ejunkutey yati jáyiaj man kumiiceelaet Atijamit, moo poop simaleekaas di waronjaaw watuukimi sikammi. ¹² Di aaney, “Amen! Kasalak, mawunjam, malinlaam, esaley, kálebienak, kánkumak di kákalaak búrom kooku di Atijamit oololaal bee bándooorey! Amen.” ¹³ Ákon di kunifaanak kukila naceejammi, “Buku bukei, kakaanonaa uloa wafiite púl? Boobei kúpurumulo?” ¹⁴ Ínje neenoomi, “Arungaom, au numammanj.” Naanammi, “Buku koo eenomi kápurumulomi di býiikab báamakab. Kupopos uloaail útien púl ñátum di fúsima fati Jisahaaj. ¹⁵ Moo kaane di kujummi di fáculey yati ejunkutey yati Atijamit, ninsi kumiiceelaetoomi nan kúsimena fuk di balay di fukobaf fáñiaaf foala, ban ampi alakomi di ejunkutey yati jáyiaj aate epooyiil di bújonlenool. ¹⁶ Bacaar mba baraan leebusofureriil, bala’ab leebuyahureriil mba ebola yáamak poop lete-

gorureriil. ¹⁷ Mati Jisahaaj jammi di titoorey yati ejunkutey yati jáyiaj, panjikaan amatail, ban panjirungiil bee di síbula sasenemi eronjey, ban Atijamit panayuuy jikul janoojani jammi di kúciliil.”

8 Nan Jisahaaj jinapulomi bunapenab futokey di bugabuntenab, bukinab bajakaab butunoorumi sii wáriiñe bútingum bati erig yákon. ² Nimbi ijukumi simaleekaas futokey di sigabaas sajuumene di fáculaf fati Atijamit, ban úbiil wooni futok di ugaba usenimi bee di kukila. ³ Maleeka yiceen di ebilumi ejuum di fáculey yati fúsimenaf man yooken múrokuma majoonenimi ñátum sáni. Maleekaay ekila esenisen búsiifetab bati bubaliinab juup bee kanaamoor di kúlawak kati bukanak kati Atijamit, bee esen bee di jirembaj jati sáni tan búsiifetab bati bubaliinab bukooreenimi di bújonlenab bati ejunkutey yati jáyiaj. ⁴ Fakooraf fati búsiifetab bati bubaliinab di siyito’oorumi di kúlawak kati bukanak kati Atijamit bee di Atijamit kápurumul di kañenak kati maleekaay. ⁵ Maleekaay di enjarumi múyabenumaam ban di emeenenumi sambun sati fúsimenaf ban di éleebusomi bee di dúniyaay. Di bajumi kálint kírítiti kírítiti di ñofen di liboor wij wij, ban di baj káliliñenoorak kati yentaam. ⁶ Simaleekaas futokey di sigabaas saakumi úbiilaw futokey di ugabaaw di sijnjoorumi bee elituwo. ⁷ Maleekaay étiyaarey di elitumi kábiilak kooliyo. Di bajumi bataala di sambun sigaasore di fúsim man síloumumi bee di dúniyaay. Bucaab bákón di ucaabaw úfeegiiraw wati dúniyaay di bureemumi, ban bucaab bákón di ucaabaw úfeegiiraw wati úbaaraw di bureemumi, ban étuuru búrom di ereemumi. ⁸ Maleekaay egabunteney di elitumi kábiilak kooliyo. Di bajumi waaf wakaane nan fúlankiin fáamak di fuyabumi bul sambun, ban fuleebimi bee di falaf. ⁹ Bucaab bákón di ucaabaw úfeegiiraw wati falaf fáamakaf di bubilumi bukaan fúsim, bucaab bákón di ucaabaw úfeegiiraw wati waronjaaw wati falaf fáamakaf bucetumi, ban bucaab bákón di ucaabaw úfeegiiraw wati usaanaaw di bukañomi. ¹⁰ Maleekaay éfeegintey di elitumi kábiilak kooliyo. Yoot yáamak di eloulomi kápurumul di fatiya, man eyabumi wájajaj nan éfitikenuma. Di elomi di bucaab bákón di ucaabaw úfeegiiraw wati kalak di síbula sati mumelam. ¹¹ Kareesak kati yootey koo eenomi Táli. Bucaab bákón di ucaabaw úfeegiiraw wati mumelam di mubilumi mútali. Bukan kajuupoe di kucetumi di mumelam mukila mati mubilil mútali. ¹² Maleekaay ebakindeney di elit kábiilak kooliyo. Bucaab bákón di ucaabaw úfeegiiraw wati bala’ab di butekimi, ban bucaab bákón di ucaabaw úfeegiiraw wati fuleenaf, di wati bootab, búrom wo di úrimen túk. Bucaab bákón di ucaabaw úfeegiiraw wati fukaf di bala’ab di rímen túk poop. ¹³ Nimbi iluenumi, ban nijammi bíibi fatiya di éyit di elok máamak yoone, “Búyiik, býyiik, býyiik bee di kac-inumi baabe di dúniyaay uye. Mati simaleekaas

siceenas sífeegiiras sajonoorúña bee elitey úbiilaw wooliso!”

9 Maleekaay etokeney di elitumi kábiilak kooliyo. Nijukumi yoot yaloulomi fatiya bee di dúniyaay. Esenisen ékulumaay yati busunab básankimi babajutumi tan búkabe. ² Yootey di ékululumi busunab bukila, fakooraf ninsi fúpurumul dó rím bututut nan fúur fáamak. Bala’ab di járusey sírimen túk. ³ Fábangund fajupoe di fúpurumul di fakooraf fúfimenumi dúniyaay. Di fusenimi kánkum kan sire’e di kánkumak kati balankuurab bati dúniyaay. ⁴ Fújaatikenimi takum fukajen étuureey, úbaaraw mba muliila muceen. Bare mbi fuñoolen fukajen bukan kabajutumi fúmanjumaf fati Atijamit di kúriinjil. ⁵ Fábangundaf fusenimi kánkum man fúsuutukeniil kuleeñ futok babujutiil. Ban jariey yati kásuutukenak sirere di jariey yati katafak kati elankuur di an. ⁶ Di kuleeñ kukila bukanak pankuñes ecetey bare leekuñoolen kubajuyo. Pankuraano man kucet bare ecetey paneteyiil. ⁷ Fábangundaf fukila funokoonokoor nan sipiling sajonooree bee ejaw futiik. Di kúkaak koolifo baloopene waano nan wompoñ wati jáyiaj wati sáni, ban wuulaw woolifo ukankaan nan wuul wati bukan. ⁸ Walaw woolifo ukankaan nan wal wati kuseek, ban úñiñaw woolifo ukankaan nan wati simukoor. ⁹ Úsusaw woolifo ubabaj uwel nan múkaruma mati mulap. Kayelak kati ulegaaw woolifo nan kálint kati sisareet sati sipiling sajuupoe sammi di ejaay futiik. ¹⁰ Foo fubabaj kúloj katafemi nan balankuur, ban di kúlojak kooliko kubabaj kánkumak kati kásuutukenak káriiñe muleeñam futok. ¹¹ Foo fubabaj áyi arungumi fo, an eenoomi maleekaay yaakumi busunab básankimi babajutumi tan búkabe. Kareesak kooliyo di kasankenak kati Kúhiburak kooneyo Abadon di kasankenak kati Kúgirikak kooneyo Apolon. ¹² Búyikab butoonandab buwuwuuj buban, man rinomi úyiik ugaba waate ebil. ¹³ Maleekaay etokeney di yákoney di elitumi kábiilak kooliyo. Nijammi furim fasankenulo di wahaw unokoorumi nan usiinaw ubakiiraw wati di sígoolenas sibakiiras sati jirembaj jati sáni tan búsiifetab bati bubaliinab bukooreenimi di bújonlenab bati Atijamit. ¹⁴ Furimaf fusankenumi bee di maleekaay etokeney di yákoney di foonuyomi, “Jikaten simaleekaas sibakiiras sakokimi di falaf fáamakaf fati Efurate.” ¹⁵ Ñaa simaleekaas sibakiiras sikatenikaten, sakokeenimi sammi man sijoñooreenimi bee mati di erig uye, funakaf ufe, fuleeñaf ufe, emitey uye man sibuj bucaab bákón di ucaabaw úfeegiiraw wati bukanak búrom baabe di dúniyaay. ¹⁶ Man ijammi eeno, wuwuuj similiyoñ siceme sigaba sati sipilingas sitiikaas. ¹⁷ Mo’ome moo nijukumi eeno sipilingas di waaf nan sáautas súmboom. Kuteyenaak kooliso kukaanokaano múkarumaam mati úsusaw máyeme nan sambun, di mabulore, di majiilaete. Kúkaak kati sipilingas koonokoono nan kúkaak kati simukooras. Di utumaw

wooliso dihi sípurenul sambun, fakoor, di godoroñ. ¹⁸ Bucaab bákón bati ucaabaw úfeegiir wati bukanak di bubujimi ñátum di úyiik úfeegiir nan sambunas, fakooraf, di godoroñey. ¹⁹ Mati kánkumak kati sípilingaas kooku di utumaw wooliso di kúlojak kooliso. Kúlojak kooliso koonokoono nan siyela sabaje kúkaak kabajumi kánkumak man kúsuutukenumi bukanak. ²⁰ Karinobomi, kabujutimi ñátum di úyiikaw uwu, hani moo di kulatumi kátiiwoorak kukat bálamuk di majakutiil. Di kurulenumi kamiiceelaetak kati úgun di sínaati sajoonenimi ñátum di sáni, di gódifori, di mulap máyeme, di kúlankiin di poop ubabar, san umanjumi síjukerit, síjamerit, mba di sijaw. ²¹ Kútiwoorut kukat bálamuk majakutam man kukammi nan jabujaj, mukaana mati fáliimaetaf, káraadiak mba jákuutaj.

10 Nilaañumi ijuk maleeka yiceen yati kánkum káamak di éwaloul di bukinab bajakaab. Furola fuguubeneyo, ban funaabaf foom di fúkaaf fooliyo, buuluyo nan bala’ab, ban úkamunuyo nan sísaguma sati sambun. ² Man yooke jayit jáfetuli di kañenuyo. Kákamunuyo kúridak kooku man ejuumene di falaf fáamakaf, kaaku téeñey, ³ ban di ewonkumi cibulo nan búciñit bati jimukoor. Nan ecibulomi upajaaw futokey di ugabaaw di uyabumi man úlint. ⁴ Nan upajaaw futokey di ugabaaw uyabumi uban, nan ilakomi bee ecikey ceb, bare nijammi furim kápurumul di bukinab bajakaab man foone, “Sof butumi takum ureg an wan upajaaw futokey di ugabaaw uregimi, ban takum poop uciikuwo.” ⁵ Maleekaay yan ijukumi bajuumerab di falaf fáamakaf di téeñey, di etebenumi kañenuyo kúridak bee fatiya. ⁶ Ban ebaat kabaat di kareesak kati Atijamit, aronjumi bee bándoorey, atuukumi dúniyaay, di bukinab bajakaab, di falaf fáamakaf, wanoosani wándomi búrom. Maleekaay yoone, “Waaf úje’erit bee ekobi! ⁷ Bare nampi maleekaay etokeney di egabunteney elitumi kábiilak kooliyo, wayofoaaw wan Atijamit asofeenumi di búyegetool pánuliroor, nan man áligeenumi kurokaool kan eenomi kuboñaak. ⁸ Ñaa furimaf fan ijameenumi kápurumul di bukinab bajakaab di fulaañ fusankenom foone, “Jaw, yab jayitaj jáfetulimi di kañenak kati maleekaay yammi bajuumene káakamun kaaku di falaf, kaaku téeñey.” ⁹ Nijajaw bee di maleekaay man ireguyomi esenom jayitaj jabooñimi. Yoo di yoonammi, “Yab utokoñ pántali di fari, bare di butumi pánsuum nan múkum.” ¹⁰ Niyabumi jayitaj jabooñimi di kañenak kati maleekaay itokoñ. Di súmmi nan múkum di butumom, bare nan imerumi di bilumi táli di farom. ¹¹ Ban nijammi mo’ome, “Noote káriiñen inki kamanjen mati wábileuumi bee di bukan kajuupoe, di mof majuupoe, di usanken wajuupoe, di kúyi kajuupoe.”

11 Niyabumi egol éliikuma, ban di koonammi, “Yito man ujaw uliik fukobaf fáñiiaaf fati Atijamit di fúsimenaf, ban nupin bukanak kándomi kamiiceelae-

tumi dó. ² Bare takum uliik fankaf fammi téenjeraay yati fukobaf fáñiiaaf, mati fusenisen bee di kamanjutumi Atijamit. Pankutampoor ésukey yáamakey yálirooraay wáriiñe muleeñ bukan kugaba di mugaba. ³ Pániboñul kúyiisenaom kugabaak, kakaanoe wañaw wati kurookal man kumanjen di kánkum wáriiñe kunak éwili yákon di siceme sigaba di bukan kúfeegiir.” ⁴ Buku kúyiisenaom kugabaak eenomi úbaaraw Uwoliwaw ugabaaw di újuumenumaaw wati síwuñenumaas sigabaas woo ujuumeimi di bújonlenab bati Akiyaau ati dúniyaay búrom. ⁵ Ampí ágalooore bee kábukeniil, sambunas sípureupur di utumaw wooliil man simer kulatooriil. Mo’ome moo ampi ágalooore bee kábukeniil aate ecet. ⁶ Kubabaj kánkum kati man kuwamben fatiya, takumbi emitey elub káfíren kalubak di kunakak kati kamanjenak. Kubabaj kánkum kati káruñul mulelam moolañ fúsím, ban di kubaj kánkum kati éjarul kásumut kanoosani nanoosani nan súumiimi. ⁷ Nan kubanumi káyiisenak kooliil, énukuruney yákooleniaay yaatumi épuruley di busunab básankimi babajutumi tan búkabe pambienooleniil ban di ebujiil. ⁸ Ban wiinjiil pánwoomi bafintoe di buruñab bati ésukey yáamakey, ésukey ekila karees kúgunenuma kan koonemi Sodom mba Misira, ésukey yan Akiyaail afaañeneeniimi di ébaarey yati búpinab. ⁹ Wáriiñe kunak kúfeegiir di bútingum, bukanak búrom, fiilooñiil, kasankenookasanken, ban mofoomof koote ebil kujuum man kujiker wiinjiil. An letabaj buruñ man afokiil. ¹⁰ Bukanak kati dúniyaay pánsuumiil mati ecetey yati buku kugabaak. Pankukaan karuukenak, ban di kukaan káaning man kusenoor muwula, mati kuboñaak kugabaak kalakoeenumi kásuutukeniil. ¹¹ Bare kunak kúfeegiir di bútingum nan kubanumi, fuyiif fasenemi eroney fápulumulomi di Atijamit man funokeniil, ban di kuyitomi kujuum jaj. Ban anoosani ajukiimi yaaley yoola di ejisumi cúj. ¹² Ñaa kuboñaak kugabaak di kujammi furim facibuloe fápulumulo di bukinab bajakaab man foone, “Jíremboorul taate!” Di fáculaf fati kulatooriil, di kuremboorumi bee di bukinab bajakaab di furola. ¹³ No’onu di bajumi káliliñenoor kati yentaamey káamak, bucaab bákón di ucaabaw uñeney wati ésukey yáamakey di bulomi wúp bukaño. Bukanak kooni síwili futok di sigaba di kucetumi di káliliñenoorak kati yentaamey. Kapakumi saalas sooliil di sijisumi máamak ban di kusal wan úyegetiil ufelumi mati mákalaam mati Atijamit ati bukinab bajakaab. ¹⁴ Búyiikab bugabuntenab buwuwuuj. Jíyenten, búyiikab búfeegintenab bábileuumi iñemeeñeme. ¹⁵ Maleekaay etokeney di egabunteney di elitumi kábilak kooliyo. Di bajumi furim fateboe di bukinab bajakaab, man foone, “Jáyiaj jati dúniyaay jibilumi jikaan jáyiaj jati Akiyaolaal di jati Apakenaau Áamakau oola, ban naate erung bee bándooorey.” ¹⁶ Ban kunifaanak kabananey di kubakiirak, kalakoemi di sijunkutiil sati

jáyiaj di bújonlenab bati Atijamit di kulomi kúfima kuyahumi wuuliil tentaam man kumiiceelaetumi Atijamit, ¹⁷ di aaney, “Wúli kooku bo esali, Akiyaau Atijamit ati Kánkum, ati iñeme di ati noo, mati nuñañar kánkumi káamakak ban nutontoonj bee erung.

¹⁸ Bukanak kamanjutumi Atijamit kuñuumuñuumul di au, bare iñeme nanan nooli nati kañuumulak níriiñuloriinj, nanan nati kagamenak kacetumi di nati ecaamey kurokai. Panucaam kuboñai di bukani, ban kákolimi kareesi, añiil anifaan, ban panukajen kukajenaak kati dúniyaay. ¹⁹ Ñaa fukobaf fáñiiaaf fati Atijamit fammi di bukinab bajakaab di fúwambulimi, ban jicesaj jati kasofoorak dóo di fukobaf fáñiiaaf foola. Di bajumi kálint kírítiti kírítiti di ñofen di liboor wij wij, ban káliliñenoor kati yentaam, di bataala báamak di búlolumumi.

12 Ínje nijujuk fúmanjum fáamak farajulomi di fatiya, aseek agaayoore bala’ab ban najummi di fuleeñaf. Naloopimi bomponj babajumi soot uñen di sigaba. ² Man aakene búrooko, ban nacibulomi fatiya di jariey nan alakomi kawalen búrooko. ³ Fúmanjum fuceen furajulomi di fatiya. Jíyenten, eyela yajuudiitimi yáamak yáyeme, yati kúkaak futok di kugaba di usiin uñen, di fúkaaf fooliyo fanoofani baloopene bomponj bati jáyí. ⁴ Fúlojaf fooliyo di fuñakumi bucaab bákón di ucaabaw úfeegiiraw wati bootab bammi di kátula, ebetulomi bee di dúniyaay. Eyelaay yajuudiitimi di ejuum di fáculey yati aseekau oo aje’emi bee ebaj añiilau, mambi emer jiñiilaj joo di ewoliey tac. ⁵ Aseekau nabilumi aronj jiñiil jíniine jaatumi bee erung mofam búrom mati dúniyaay ñátum egol yati mulap. Bare jiñiilaj joola di jiyalenimi fak di jíjeetumimi bee di Atijamit di ejunkutey yoola yati jáyiaj. ⁶ Aseekau nateyumi bee di bañaanab, tan Atijamit ajonjoomi bee mati akila, tan aatumi kacookooriak wáriiñe kunak éwili yákon di siceme sigaba di bukan kúfeegiir. ⁷ Di bajumi futiik dóo di bukinab bajakaab. Mikael oo di simaleekaool di sitiikenumi eyelaay yajuudiitimi, yoo di simaleekaas sooliyo di sigalenumi. ⁸ Bare eyelaay yajuudiitimi di enjooleniimi di futiik fukila, yoo di simaleekaas sooliyo búrom sicesoorimi sípur jáng di bukinab bajakaab. ⁹ Eyelaay yajuudiitimi di ébetulimi tentaamey, yoo eenomi eyelaay yáamakey yati naaniñ yawonkeimi, Bágun di poop Seetaanaay, yabuntemi dúniyaay, yaleebimi bee di dúniyaay di simaleekaas sooliyo. ¹⁰ Nijanjam furimaf facibuloe di bukinab bajakaab man foone, “Iñeme kapakenak kati Atijamit kúriiñuloriinj! Atijamit náyiisenyiisen kánkumool nan Áyi. Apakenaool náyiisenyiisen fujuumool! Mati Seetaanaay yakammi ataakenaau ati bukanolaal di fáculey yati Atijamit fuk di balay, iñeme ébetulibet. ¹¹ Bukanolaal kuñoolenuyomi mati fúsímaf fati Jisahaaj di mati káyiisenak kooliil, ban kúkoliut ecetey. ¹² Jimaayoor, wóoy bukinab bajakaab! Muyuul búrom kácindomi, jimaayoor! Bare

búyikab bulako di dúniyaay di falaf fáamakaf, mati Seetaanay ébetulibet bee di dúniyaay! Emammanj mati nanan nooliyo níloiut ban eñuumuñuumul máamak.”¹³ Nan eyelaay yajuudiitimi ejukumi mati ébetulibet bee baabe di dúniyaay, di esofumi kacesoorak kati aseekau aronjumi jíñiilaj jíniinaaj.¹⁴ Bare aseekau nasenimi ulegaaw ugaba wati bíbiey yáamakey man-teer mbi aṅoolen áyit apak di eyelaay yajuudiitimi uyu bee di baṅaanab, tan tikila naate kacookoori wáriiṅe simit sífeegiir di bútingum, takum yoo ébukenool.¹⁵ Eyelaay yajuudiitimi épuulenumi mumelam nan fal mambi mújeetumool taac.¹⁶ Bare yentaamey di eram-benumi aseekau ume. Yoo di ejisomi wáj man emer mumelam mati falaf ufú búrom mápurulomi di eyelaay yajuudiitimi.¹⁷ Eyelaay yajuudiitimi di efuuñetumi di aseekau, man elaañumi bee katiiken kuñoolool, kasofumi kájaatikenak kati Atijamit ban di kukaan kúyisenaak kati Yensa.¹⁸ Eyelaay ekila di ejummi ekoben di kásikak.

13 Ínje nijukumi waaf nan sáaut é nukuruṅ yá koolenie man épurulomi fús di falaf fáamakaf. Man yooke kúkaak futok di kugaba, di usiin wooni uñen, di wompoṅ wooni uñen wati jáyiaj waloopimi di usiinaw wooliyo, ban di fúkaaf fanoosani ciikiciik karees káñiie mati Atijamit.² É nukuruṅ ekila yan ijukumi yoonoyoono nan esaama, bare úkamunuyo woonowoono nápaṅ nan wati tímba, butumuyo boono-boono nan bati jimukoor. Eyelaay yajuudiitimi di esenumi kánkumak kooliyo, di ejunkutey yooliyo yati jáyiaj, di fujuumaf fooliyo bee di é nukuruṅ ekila.³ Fúko fákon fati kúkaak kooliyo fubabaj musont mampi maṅoolen mubujuyo, bare íñeme di mukoyumi. Kati dúniyaay búrom di wáaloimi man kuriibenuyomi.⁴ Bukanak di kumiiceelaetumi eyelaay yajuudiitimi, mati man esenumi é nukuruṅ uyu fujuumaf fooliyo. Bukanak kulaañumi kumiiceelaet é nukuruṅ poop, eceṅey di yóro mati, “Ai anokoore nan é nukuruṅ uye? Ai aṅoolene atiikenuyo?”⁵ É nukuruṅ uyu esenisen buruṅ man esanken máamak kurim káñiie máamak mati Atijamit. Esenisen buruṅ di fujuum wanoosani wan emanjumi bee ekaaney wáriiṅe muleeṅ mooni bukan kugaba di mugaba.⁶ Di etooṅumi kásaabul man esanken kurim káñiie máamak mati Atijamit, di kareesak kooliyo, di ban acinumi, di kácindomi búrom di bukinab bajakaab.⁷ Esenisen kánkum kati katiiken bukanak kati Atijamit ban di eṅooleniil. Di esenimi buruṅ bee di fiilooñiil, bukanoobukan, kasankenookasanken di mofoomof.⁸ Bukanak búrom kacinumi di dúniyaay uye pankumiiceelaet é nukuruṅ ekila, buku búrom kan ureesiil uciikutimi di búkaay yati eroney yati Jisahaaj járaamulimi bala’a butuukab bati dúniyaay.”⁹ Anooosani abajumi uwos újamuma, najam!¹⁰ Ampi Atijamit ammi panasofi oo panasofi, koo koote esofi kújeetummi. Ampi Atijamit

ammi panabuji di jilibaaj jabakaaj oo panabuji di jo Mo’omu eenomi bukanak kati Atijamit koote kamooten di ekaan bukan kufiumaay.¹¹ Nijukumi é nukuruṅ yiceen man épurulo fús di tentaamey. Ebabaj usiin ugaba waanoe nan wati jisaha bare di esankenumi nan eyela yajuudiitimi.¹² Di eṅarumi fujuumaf fati é nukuruṅ yátiyaaraay di bújonlenab booliyo, ban di éjaatikenumi bukanak kati dúniyaay man kumiiceelaet é nukuruṅ yátiyaaraay, yan musontam mooliyo mukoyeenimi.¹³ É nukuruṅ egabuntene y ekammi wajamurerutimi wajuupoe, di ekaanumi biyok sambun síwaloul fatiya bee di dúniyaay di fáculey yati bukanak búrom.¹⁴ É nukuruṅ egabuntene y ebuntumi bukanak kati dúniyaay búrom ñátum di ekaaney yati wajamurerutimi di fáculey yati é nukuruṅ yátiyaaraay. Emingenumi bukanak kati dúniyaay man kujoonen ebaṅoot siyeesoor di é nukuruṅ yátiyaaraay yá bukeneenimi ñátum di jilibaaj bare ecetut.¹⁵ É nukuruṅ egabuntene y esenisen buruṅ man éfuuten fuyiif bee di ebaṅootey yati é nukuruṅ yátiyaaraay man eṅoolen esanken. Ebaṅootey di eregumi ampi alatumi bee amiceelaetumi oo naate ebuji.¹⁶ É nukuruṅ ekila emingenumi bukanak búrom, añiil anifaan, kabajumi di kabajutumi, kumiiceel di kakaanutumi kumiiceel, man kubaj fúmanjum di uñeniil úridaw mba di kúriiñiil.¹⁷ Takumbi an aṅoolen anoom mba anoomen leejaat nababaj fúmanjumaf fati é nukuruṅ yó’oyu, kareesak ko’oku mba ecikey epinaay.¹⁸ Mambi an álaul mo’ome cenceeṅ ebaj malinlo. Ampi abajumi kálaulak naate kálaul wan ecikey epinaay efelumi yati é nukuruṅ ekila, mati epinaay éyiisenyiisen kareesak kati an. Koo eenomi siceme futok di yákon bukan kúfeegiir di futok di yákon bee mati an (666).

14 Nijukumi jisahaaj bajuume fatiyaay yati fúlanki-inaf fati Sion! Joo di bukan kooni síwili ceme di bukan kugaba di kubakiir kabajumi kareesak kooliyo di kati Ampaijo baciike di kúriiṅak kooliil.² Nijammi kayel kápurumulo di bukinab bajakaab kaanoe nan kasu-ṅut kati mumel falaf fáamakaf di poop nan emitey elakoe eyah upaja pajajaj pajajaj di eñofen. Inki poop nijammi kayel kanaame nan bukan kulakoe enag sisusaiil.³ Di kúcimmi kácim kunkul di bújonlenab bati ejunkutey yati jáyiaj, di waroṅaaw watuukimi ubaki-iraw, di kunifaanak. Bajut an aṅoolenumi ácim kácim uku leejaat buku síwil cemaay di bukan kugaba di kubakiir kapakenimi di dúniyaay.⁴ Kúniinaak buku kúkaaneriit kanaare’etak, mati kumanjut kuseek. Di kuriibenumi jisahaaj banoosani jije’e. Bukanak buku kupakenipaken di bukanak kati dúniyaay búrom nan búsimen búbuto bee di Atijamit di poop bee di Jisahaaj.⁵ An amanjutiil di kagaajoor ban poop tan mokene di kukila.⁶ Nilaañumi ijuk maleeka yiceen man yoom di éyit fatiyaay, man yooke furimaf fajakaaf bee karegen bukanak búrom kati dúniyaay uye, bee di mo-

foomof, fiiloofiil, kasankenookasanken, di bukanoobukan. ⁷ Di ecibulomi man yommi, “Jílebien Atijamit ban di jisal mákalaam moola! Mati nanan nati kagamenak koola nírindiij. Jíkuntaajen man jimiiceelaetool atuukumi fatiya di tentaam, falaf fáamakaf di síbula sati mumelam.” ⁸ Maleeka yiceen egabunten di ériibenul, man yoone, “Elo! Elo! Babilon yákalaami elolo! Ésukey ekila ekankaan man mofam búrom kúkali di bunuk bati kayenetak koola.” ⁹ Maleeka yiceen éfeeginten yoo poop di eriibenumi sítiyaaras, di ecibulo man yoone, “Ampi amiiceelaetumi é nukuruñey yákooleniaay di ebanjootey ekila, ban nabaj fúmanjumaf fooliyo di fúriiñool mba di kañenool, ¹⁰ an akila aate eraan wayiney yati kañuumulak kati Atijamit. Pá-nasuutukenumi sambunas di godoroñ di bújonlenab bati simaleekaas sálirooraas di Jisahaaj. ¹¹ Fakooraf fati sambunas sásuutukeniimi fuyitoyito bee bándoozey. Kúyooloerit fuk di balay, mati man kumiiceelaetumi é nukuruñey yákooleniaay di ebanjootey yooliyo, ban di kubaj fúmanjumaf fati kareesuyo.” ¹² Mbi ure líñen bukanak kati Atijamit man kumuuten kásuutukenak ban di kujuum líñ, kasofumi kájaatikenak kati Atijamit ban kabajumi kafium di Yensa. ¹³ Nijammi furim kápurumul di bukinab bajakaab man foone, “Ciik ure. Kaa-tumi enen síñunduul káñarum íñeme di burokab bati Atijamit, jakiijak!” “Éey malegen!” Búyegetab Bátienaab di buyiijumi. “Pankubaj kayoolo kásuume kápurumul di burokab booliil barioaab, mati bacaamab bati burokab booliil pankujawoor.” ¹⁴ Nilaañ ijuk di bajumi furola fafiite, an ayesoore nan añiil ániine ati anau di fo, man aloopeni bompoñ bati jáyiaj di fúkaaf foola, di poop naakene éjituma yayabe serere di kañenool. ¹⁵ Maleeka yiceen di épurumul di fukobaf fáñiiaaf, mansi ewonk cibulo bee di umu ammi balakoe di furolaaf, “Ñar éjitumai man ujit, mati nanan nati kajit nírindiij. Mati kúwaagenak kúrindiij ñaj baabe di dúniyaay.” ¹⁶ Ñaa umu ammi balakoerab di furolaaf nasofumi éjitumool man ajit dúniyaay búrom, dúniyaay búrom di ejitimi nan mulukiin. ¹⁷ Maleeka yiceen di épurumul di fukobaf fáñiiaaf di bukinab bajakaab, ban yoo poop man yookene éjituma yayabe serere. ¹⁸ Maleeka yiceen yaakenumi fujuumaf fati sambunas, di épurumulomi di fúsimenaf. Di maleekaay uyu di ewonkumi ecibulo aakenumi éjitumaay yayabaay serere, “Ñar éjitumai man ujit, fútukusaf fati kuresenjak kati dúniyaay mati kaasaal.” ¹⁹ Ñaa maleekaay di enjarulomi éjitumaay man égaawul dúniyaay ban di ejit ejojenuko búrom, ban di éleebukoromi fuñaafenaf fáamakaf fati kañuumulak kati Atijamit. ²⁰ Di kuresenjak kutobojimi kunaluj di fuñaafenaf fammi di téeney yati ésukey yáamakey, fúsím futeyulo di fuñaafenaf wáriiñe síkilomeetar siceme sífeegiir kabaakak, kásankiak koolibo símeetar sigaba.

15 Nijukumi fúmanjum fuceen fáamak di fatiya, foo fúkalaakalaa ban fúriindiij síwoonoor. Di bajumi simaleeka sooni futok di sigaba saaken úsumut wooni futok di ugaba, wan eenomi úlamukaw. Mati woo eenomi fúmanjumaf fúlamukaaf fati Atijamit. ² Nijukumi waanomi nan fal fati siweer sátiene sanaamoore di sambun. Ñaa buku kanjoolenumi é nukuruñey yákooleniaay, di ebanjootey yooliyo, di eci-ikey epinaay yati kareesak kooliyo, man kujuume kupano di falaf fati siweer man kookene sisuusaas sati Atijamit. ³ Man kulakoeene é cim kácimak kati Muusa, arokaau ati Atijamit, di kácimak kati Jisahaaj, “Wóoy au Akiiyaau Atijamit ati Kánkum! Mukaanai múkalaakalaa ban múriindiij síwoonoor máamak, Wóoy au, Áyi ati bándoozey! wanoosani wan ukaanemi ujonjoon ban di ulegeno. ⁴ Wóoy Akiiyaau, ai aatut kákoli ban náleben kareesak kooli? Mati au ceb úliroorumi. Mofam búrom moote ebil man mumiiceelaeti, mati mukaanai ma-joonaam múyíiseniyiisen.” ⁵ Mo’omu múpurutomi, nilaañumi ijuk fukobaf fáñiiaaf fammi di bukinab bajakaab, foo eenomi Éguutey Yálirooraay yati Atijamit, man fúwambuloe! ⁶ Simaleekaas sooni futokey di sigabaas saakumi úyiikaw wooni futokey di ugabaaw sípurulomi di fukobaf fáñiiaaf fukila. Bakaanoerab wañ wafiite nañ ban di sikaren úsususo úmarufa wati sáni. ⁷ Ñaa wákon di waroñaa watuukimi ubakiiraw di usenumi simaleekaas futokey di sigabaas sibiin sati sáni sooni futok di sigaba sameeñe di kañuumulak kati Atijamit, aroñumi bee bándoozey. ⁸ Fukobaf fáñiiaaf di fúrimi túk di fakooraf kápurumul di mawuñam mati Atijamit di kápurumul di mákalaam moola. An anjoolenut anoken di fukobaf fáñiiaaf bee nan úyiikaw wooni futokey di ugabaaw wati simaleekaas sooni futokey di sigabaas uwuuñumi.

16 Nijammi furim facibuloe dóo di fukobaf fáñiiaaf man foone simaleekaas sooni futokey di sigabaas, “Jijaw bee di dúniyaay man jíyu sibiinas sooni futokey di sigabaas sati kañuumulak kati Atijamit.” ² Ñaa maleekaay étiyaarey di ejawumi éyu ebiiney yooliyo di dúniyaay. Musonta majakut mákoolenie di múpurulomi di bukanak kaakumi fúmanjumaf fati é nukuruñey yákooleniaay ekila ban di kumiiceelaetumi ebanjootey yooliyo. ³ Maleekaay egabunteney di éyumi ebiiney yooliyo di falaf fáamakaf. Mumelam di mularañoorumi nan fúsímaf fati an acete, ban wanoosani waroñumi dó, di ucetumi. ⁴ Maleekaay éfeeginteneñey di éyumi ebiiney yooliyo di kalak di síbulaas sati mumelam, ban di mularañoorumi fúsím. ⁵ Nijammi maleekaay yati mumelam man yoone, “Nujonjoon di kagamenak uke kooli, au, Atijamit Álirooraau, ati íñeme di ati noo! ⁶ Mati buku kúyuyu fúsímaf fati bukani di fati kuboñai, ban nuseniimi fúsímaf man kuraan, ban poop koo karaanail.” ⁷ Nijammi furimaf fúpurumulomi di fúsímenaf man foone, “Akiiyaau Atijamit ati Kánkum!

Kagamenak kooli kulegenolegeno ban kujonjoon.”

⁸ Maleekaay ebakindene yoo di éyumi ebiiney yooliyo di bala'ab, ban di busenimi bunjar man bubol bukanak nan sambun. ⁹ Ebolaay yáamakey di eboliimi, biyok kunum kareesak kati Atijamit, aakumi kánkum kati úyi-ikaw uwu. Bare kumanjut kútiwoor kukat bálamuk majakutam mooliil ban di kusal mati mákalaam moola.

¹⁰ Maleekaay etokeney di éyumi ebiiney yooliyo di ejunkutey yati é nukuruñey yá kooleniaay, ban jáyiaj jooliyo di jirimenumi túk. Kati jáyiaj jooliyo di kutoonj erumey kubilak kooliil, ¹¹ ban di kunummi Atijamit ati bukinab bajakaab mati jári'il di musontaiil, ban kumanjut kátiwoor kukat bálamuk majakutiil.

¹² Maleekaay etokeney di yákoney yoo di éyumi ebiiney yooliyo di falaf fati Efurate. Nan kammomi mumelam mati falaf di muyondumi rat, bee kajoonen buruñ bati kúyiaak kápurumul di ban bala'ab búrabumemi. ¹³ Nilaañumi ijuk úgun wooni úfeegiir wasikoe waanoe nan sifool. Woo di épurul di butumab bati eyelaay yajuuditiimi, di bati é nukuruñey yá kooleniaay, di bati aboñaau abuntaau. ¹⁴ Mati uwu ukankaan nan úgun, wakaanemi wajamurerutimi. Úgunaw uwe úfeegiiraw woo uje'emi bee di kúyiaak kati dúniyaay búrom ujojeniil tákon bee mati futiikaf di funakaf fáamak fati Atijamit ati Kánkum. ¹⁵ (“Jiyenten, ínje oomu di éjawuley nan ákuu! Anau ámooriutumi ban nakaanomi wañaw woola jakoojak, manteer takumbi alako búliñet man apuño di bukanak!”) ¹⁶ Úgunaw ujojenumi kúyiaak tákon, tanat tan koonemi Amagedon di kasankenak kati Kúhiburak ¹⁷ Maleekaay etokeney di egabuntene yoo di éyumi ebiiney yooliyo di járusey. Ñaa dóo di fukobaf fáñiaaf nijammi furim facibuloe kápurumul di ejunkutey yati jáyiaj man foone, “Kaanikaan ban!” ¹⁸ Di bajumi kálint kírítiti kírítiti di ñofen di liboor wij. Káliliñenoorak kati yentaam kabajorerut kabiño di fúcitumaf nan anau atobojumi tentaam. Malegen káliliñenoorak uke kati yentaamey kufañ man kújakaatie wuuj kati noo. ¹⁹ Ésukey yáamakey yati Babilon yákalaami di ejisomi upan úfeegiir, síukas sáamakas sati mofam búrom mati dúniyaay di silo. Atijamit nawoolomi ésukey yáamakey yati Babilon yákalaami ban nakaanuyomi man eraan kápurumul di éraanumaay yoola yameeneni di kañuumulak koola. ²⁰ Fúrink fanoosani di fújim mee, hani fúlankiin fateboe leefuñoolen fujuki. ²¹ Di bajumi kalub kati bataala báamak, ban kálebiak kooliko kúriiñe síkilo bukan kugaba di uñen, búloumumi títi bukanak kanumimi Atijamit mati búyiikab bati bataalaab ube, mati búyiik bákoolenie máamak.

17 Maleeka yákon di simaleekaas sooni futokey di sigabaas saakumi sibiinas sooni futokey di sigabaas di ebilumi bee di ínje man yoonomi, “Bil, pániyi-iseni kagamenak kati aseekau ayenetaau áamakau ammi balakoe di kalak kajuupoe. ² Kúyi kati dúniyaay

kakaanemi kaseeketak di aseekau ume, bukanak kati dúniyaay uye di kubilumi kúkali ñátum di eraaney yati wayiney yakammi búlaputab bati kúraadiaak koola.

³ Búyegetab Bátienaab bati Atijamit di bookomi, man maleekaay di enjarammi bee di banjaan. Boo nitookumi aseek man alakomi di bálamukab bati é nukuruñ yá koolenie yáyeme. Di eniiley yooliyo baciike urees wáñiie mati Atijamit. É nukuruñ ebabaj kúkaak futok di kugaba di usiin wooni uñen. ⁴ Aseekau wañaw wan akaanomi wakaayene éyem di wáyeme wúk, ban múkarenuma mati sáni, di simaal sapincoe, di mukaan wij wij di eniilool. Éraanumaay yati sáni naake man emeeñe fuc di wajakutaw di majiteniaam mati kúraadiaak koola. ⁵ Di fúriiñool baciike karees wan kufelumi wayofoe, “Babilon yákalaami, iñaayaau ati kuyenetaak di kúlaputaak kati dúniyaay.” ⁶ Njukumi aseekau ákalie ñátum di fúsimañ fati bukanak kati Atijamit di fúsimañ fati kabujimi mati Yensa. Nan ijukoomi di wáaloammi máamak. ⁷ Bare no'onu maleekaay di yoonammi, “Waa nusofe butumi? Kob man iregi wayofimi di aseekau akila, di poop é nukuruñey yá kooleniaay yabajumi kúkaak kooni futokey di kugabaak di usiinaw uñeney wateboomi. ⁸ É nukuruñey ekila yá kooleniaay yan ujukeenuña malegen noo ebajoeembajo, bare iñeme elet. Yoote elaañ épurul di busunab básankimi babajutumi tan búkabe ban panejaw bee tan yootumi kakajeniak. Bukanak kacinumi baabe di dúniyaay kan ureesiil uciikutimi di búkaay yati eroney káñarum no'ona di butuukab bati dúniyaay, pánwooloil nampi kujukumi é nukuruñey ekila. Mati noo eroneñerone, bare iñeme elet ban panelaañ épurul. ⁹ “Anoosani abajumi malinlo mbi álaul. Kúkaak futokey di kugabaak kooliyo koo emmi kúlankiinak futokey di kugabaak kati ésukey ekila kan aseekau alakoeenumi erungey. ¹⁰ Babaj poop kúyi kooni futok di kugaba, kooni futok di kukila kulo- lo, karinomi kubiloorut, nampi kubilumi koote kalako jayiinkun ceb. ¹¹ Ban é nukuruñey yá kooleniaay yaronjeenumi bare iñeme elet, yoo fúkouyo eenomi áyi atoken di áfeegintenu. É nukuruñey ekila yoonoyoono nan kúyiaak futokey di kugabaak bukaaku, bare yoo poop yoote kakajen bee bándooey. ¹² Usiinaw uñeney wan ujukumi woo kúyi uñen kutoonjoorut bee erung, bare pankuyab fujuum fati kúyi wáriiñe erig yákon pat bukoo di é nukuruñey yá kooleniaay. ¹³ Buke uñeney koo búromiil búyeget bákón, ban pankusen kánkumiil di fujuumiil bee di é nukuruñey ekila. ¹⁴ Pankutiiken Jisahaaj, ban panjiñooleniil mati Jisahaaj Akiyaau ati kukiiaak di Áyiau ati kúyiaak, ban kalakomi di Jo kuwonkiwonk, kumukeniimukun, ban kukankaan kufiumaay.” ¹⁵ Maleekaay di eregammi, “Kalak káamakak kan jijjukumiña, kan aseekau ayenetaau áamakau álakoumumi, koo kúyiisenumi jameeñey yati bukanak kati mofoomof di kasankenookasanken. ¹⁶ Usiinaw uñeney wan ujukumiña, woo di é nukuruñey yákoole-

niaay panulat aseekau ayenetaau áamakau. Panutuu-tul wañool ñátum di kamingen man alako búliñet, panutokoñ kupeetool ban nukajenool ñátum sambun.¹⁷ Mati Atijamit árude di úyegetiil mambi kukaan nan man asofoenumi eeno. Koo búrom koote kajamoor man kusen kujuumak kooliil bee di énukuruney yáye-maay, moo kaane kurimak kati Atijamit koote káliroor.¹⁸ Aseekau umu an ujukuña waaf nan sáaut, oo eeno-mi ésukey yáamakey yarungumi kúyiaak kati dúniyaay búrom.”

18 Nan púrutomi mo'omu, nilaañumi ijuk maleeka yiceen di éwaloul di bukinab bajakaab. Man yooke fujuum fáamak, dúniyaay búrom éwuñenimi pasasas ñátum mawuñam mooliyo.² Di ecibulo máamak man yoone, “Elolo! Elolo Babilon yákalaami elolo! Di ebilumi ekaan dán úgunaw di úyegetaw wájiteni-aaw, di poop dán énaakayita yanoosani yajakutey,³ Mati bukanak kati mofam búrom kurandaan wayiney yati emañey yooliyo yajakutey ekaan káraadiaak, kúyiaak kati dúniyaay kusensen kúkoil di yo mati kaseeketak, ban kunoomenaak kanoosani baabe di dúniyaay kukankaan kubaja káamak mati emañey yásuumaay yooliyo.”⁴ Nilaañumi ijam furim fuceen di bukinab bajakaab man foone, “Bukanom jípur di yo, takum jinaamoor di majakutam mooliyo, takum jinaamoor di úyikaw wooliyo.⁵ Mati majakutam mooliyo murembenoorembenoor múriñ bukinab bajakaab, ban Atijamit nawoolowoolo bújakaataab booliyo.⁶ Kaan nan man ekammi au, galenuyo ñooni ñagaba di wan ekammi. Senuyo fan man tálie ñooni ñagaba wuuj wan esenimi.⁷ Nan man élebenooromi ñátum di eronjey yásummi, Ñaa senuyo bugaalab di mátaañiam mákonam. Mati di búyegit booliyo boonesoon, ‘Ínje áyi di ejunkutey yúmboom, ínje lee aseekau ati ájimaau, ban letimanjurer kagamoor.’⁸ Mati mo'omu, di funak fákon úyikaw wooliyo woote éloumuyo ban di uñoolenuyo, úsumut watipooremi, kagamoor, di ba-caar báamak, mati yoote kareemeni jororor di sambun, mati Akiiyaau Atijamit ati Kánkum, panagamenuyo.”⁹ Kúyiaak kati dúniyaay kaseeketemi ban di kumañ eronjey yoola yásuumaay di fubajaf fooliyo, pánkuruuren kugamoor mati yo, nampi kujukumi fakooraf fati sambun sammi kareemenakuyo.¹⁰ Mati kákoliak, man kujuum lói di aaney, “Wow! Wow! Ésukey yáamakey, Babilon ésukey ekila yákalaami remo! Yanj tootooto kagamenak kati Atijamit títi di yo.”

¹¹ Kunoomenaak káamakak kati dúniyaay pánkuruuren di kugamoor bee mati yo, mati an aatut enoom mútebuma mati munoomenaam mooliyo.¹² Hani an ákon letanoom mútebuma mati sáni, gódifori, búkarooruma di umaal wapincoe, wañ walegen, wañ wáñubimi ñátum di wakaayene éyem di wañ wáyeme wúk, ubabar waputemi súum, wajoooneimi di úsaliñ, wajoooneimi di ubabar wan butum burioe, mulap máyeme

di bakooba bajoonjoore.¹³ Mútebuma mati waputemi súum nan sinaamon, etoj, ubabar, di melam maputemi súum nan sumurun di libano, wayin, túlu yati Uwoliw, epor yalegen yati busereñ, síbe di sisaha, sipiling di sisareet, di kumiiceel, ban di suutas sati bukanak.¹⁴ Kunoomenaak káamakak koonuyomi, “Wajakaaw búrom wan uraaneenumi máamak woo ukañokano búrom di au. Fubajaf fooli di majakam mooli fújinjim nel, letubajurer inki!”¹⁵ Kunoomenaak káamakak, kubilumi kukaan kubajaak káamakak ñátum di kanoomenak di ésukey yáamakey ekila, pankujuum lói di yo, mati kúkolikoli kanaamoor di kásuutukeniak kooliyo. Pánkuruuren di kugamoor cibulo,¹⁶ “Wow, wow, mati ésukey yáamakey yakareneimi di wañ walegen wakaayene éyem di wáyeme wúk, yákarooromi ñátum di sáni, búkarooruma, di umaal wapincoe.¹⁷ Yanj tootooto fubajaf ufu fákalaami remo di fújimmi mee!” Kurungaak kati usaanaaw di kujawaak búrom, di kurokaak kati dó, di káronjememi di falaf, koo búrom di kujummi lói di yo.¹⁸ Nan kujukumi fakooraf fati sambun sammi di kareemenakuyo, pankureg, “Bajorerut ésukey yaanoe nan ésukey yáamakey uyu?”¹⁹ Di kuñarumi mof man kufoonor di kúkaak kooliil di kúruuren di kugamoor, man koone, “Wow, wow, mati ésukey yáamakey yákalaami yan usaanaaw wáamakaw búrom wommi di falaf fáamakaf di ebilumi ekaan éasuk yabaje. Yanj tootooto fubajaf ufu fákalaami remo di fújimmi mee.²⁰ Wóoy bukinab bajakaab maayoor mati yo! Wóoy bukan kati Atijamit, di kúriñena, di kuboña, mati Atijamit nagamengamen yo mati wan ekaanuumi!²¹ Maleeka yati kánkum di enjarumi fukooba fan siyesoor di fukooba fúnegenuma fáamak man eleebufo di falaf fáamakaf eban di yoone, “Babilon yákalaami mo'ome panebetimi jákaati eeno, ban letelañ ejuumenderi,²² ban kayelak kati suusa di kúcima, kulita kati fuyila, di kati úbiil, leekujamurer di yo! Aroka ati burok banoosani aatut elaañ ajukureri di yo. ban kayelak kati fukoobaaf fúnegenumaaf kootut elaañ kuyelureri di yo.²³ Mawuñam mati éwuñenuma mootut elaañ muwuñenderi, ban furimaf fati ániine di anaare kaate kayaboor, footut elaañ fujamureri di yo, mati kunoomenaak kooliyo kukankaan bukan kabaje kánkum di dúniyaay, ban kati mofam búrom kammi di dúniyaay kubuntibunt ñátum di fáliimaetaf fooliil.²⁴ Babilon ebabaj kútek mati fúsimaaf fati kuboñaak di fati bukanak kati Atijamit fáyuimi di ésukey yáamakey ekila. Malegen, fúsimaaf fati bukanak búrom kabujimi di dúniyaay uye.

19 Mo'omu múpurutomi, nijammi waanomi nan furim fucibuloulo di jameerñ yati bukan di bukinab bajakaab, “Haleluya, epakey, mawuñam di kánkum bee di Atijamit oololaal,² mati kagamenak koola kankaan malegen di majoone. Nagamengamen aseekau ayenetaau áamakau asikenemi dúniyaay uye

ñátum di kayenetak koola, ban Atijamit nagalengalen bee di oo mati man abujumi kurokaak koola.”³ Di kulaañumi kucibulo man kommi, “Haleluya, usalaal Atijamit! Fakooraf fúpurumulomi di ésukey fukoormi di fuyitomi fatiya bee bándoorey.”⁴ Kunifaanak kabananey di kubakiirak di kulomi kúfima man kumiiceelaetumi Atijamit ammi balakoe ejunkutey yoola, waronjaaw watuukimi woo poop moo mákonam, di aaney, “Amen! Haleluya, usalaal Atijamit!”⁵ Kápurumul di ejunkutey yati jáyiaj, furimaf di fúpurulomi fammi, “Usalaal Atijamit oololaal, kurokaak koola búrom, muyuul kákoloomi añiil anifaan.”⁶ Ñaa nijammi waanomi nan furimaf fati jameeñey yáamak yati bukan kajuupoe, fukankaan nan busuñut bati falaf fáamakaf di kapaja káamak, di kacibulomi man foone, “Haleluya, usalaal Atijamit! Mati Akiyaolaal Atijamit ati Kánkum, oo eenomi Áyiau!”⁷ Umaayooraal di kateben man usalaalool mati mákalaam moola, mati fuyabaf fati Jisahaaj fúriñuloriñ, ban Ámajiraau ati Jo najonjoomi di fúko’ool.⁸ Nasenisen bakooñ man akaano wañ walagen wafiite púl man uñiliñil” mati wañaw walegenaw úyiisenyiisen mukaanaam majoonam moola mati bukanak koola.⁹ Maleekaay di yoonammi, “Ciik ure. Panjak bee di bukanak kan kubemumi bee di káliimenak kati fuyabaf fati Jisahaaj.” Di ebenento di yoone, “Ure eenomi kurimak kalegenak kati Atijamit.”¹⁰ Nilommi di úkamunaw wooliyo bee kamiiceelaetuyo, bare di yoonammi, “Takumbi ukammo! Ínje poop apaali aroka ati Atijamit ceb nan au di kuti’i kuriibaak búrom káyiisenumi mati Yensa. Miiceelaet Atijamit!” Mati Búyegetab Bátienaab bukammi bukanak kati Atijamit man kúriiñen malegenam man Yensa áyiisenumi.¹¹ Nijukumi bukinab bajakaab man búwambuloe, jíyenten, epiling étumpaay! Oo ammi balakoe di yo kooneool Afiumaay ban Malegen. Mati nagamengamen joon ban najawejaw futiikaf.¹² Kúcilak koola koonokoono nan bújeek bati sambun, ban naloopenloopen wompoñ wati kúyi wajuupoe di fúkaaf foola. Babaj karees kákon kaciiki títi di oo, bare hani an aceen amanjut koo eenomi waa leejaat oo.¹³ Ateyenaau kaloa káamak nakaanoe kálumeni di fúsím, ban kareesak koola koo eenomi Furimaf fati Atijamit.¹⁴ Kutiikaak kati bukinab bajakaab, di kuriiboormi balakoe di sipiling sítumpaas di kukaanoemi wañ walegen walulie wafiite.¹⁵ Jiliba jabaake jayabe tul di jípurumi di butumool, ñátum di joo pánañoolenumumi dúniyaay búrom. Panarungiil ñátum di egol yati mulap, ban panatobojiil analuj nan kuresen di fúñaafenuma fati kañuumulak káamakak kati Atijamit ati Kánkum.¹⁶ Di kaloaool káamakak koo di fubonool karees kákon kucikiciik to, “Áyi ati kúyi di Akiya ati kukiyya”.¹⁷ Nijukumi maleeka yiceen man ejuume di bala’ab, ban di ewonk ecibulo bee di bánaakayitaab bammi di fatiya búrom, man yoonubomi, “Jibil jijoñ tákon bee mati káliimenak

káamakak kati Atijamit,¹⁸ man jitokoñ kupeetak kati kúyi, kupeetak kati kurunga kutiika di kutiikaail kati kánkum, kupeetak kati sipiling di kuteyenaak kooliso, kupeetak kati bukanak búrom, kumiiceel di kakaanutumi kumiiceel, añiil anifaan!”¹⁹ Ñaa nijukumi énukuruney yákooleniaay di kúyiaak kati dúniyaay di kutiikaail man kujonjoore bee katiiken ateyenaau ati epilingey ekila di katiiken di kutiikaool.²⁰ Ban énukuruney ekila esofisof, yoo di aboñaau abuntaau kukuloorimi, ansi akaaneenumi wajamurerutimi di bújonlenab booliyo. Ñátum di wo nabuntumi bukanak búrom kabajumi fúmanjumaf fati énukuruney yákooleniaay ban dihi kumiiceelaet ebanjootey yooliyo. Yoo di aboñaau abuntaau ooliyo di búrom maroñ leebi di sambunas sájeekaas sanaamooremi godoroñey.²¹ Kutiikaail búromi il kubujimi ñátum jilibaaj jabaakaaj jápurumulomi di butumab bati anau alakomi kateyen epilingey étumpaay. Ñaa sígutumas búrom sati dúniyaay di silikuloorimi sipoñ teb.

20 Nijukumi maleeka yiceen yooyu di kawaloulo di bukinab bajakaab, man yooke ékulumaay yati busunab básankimi babajutumi tan búkabe, di poop man yooke ñiwuj ñáamak.² Di ejontumi eyelaay yajuudiitimi yan eenomi eyelaay yati naaniñ, yoo eenomi Seetaanaay ekokimi bee simit wíleey.³ Maleekaay ekila di eleebuyomi bee di busunab básankimi babajutumi tan búkabe. Di ewamben ban di ekul, takum Seetaanaay ebunt mofam búrom bee nampi simitas wíleey sibanumi. Nampi púrutomi mbi ekateni jayinkun.⁴ Ñaa nijukumi sijunkut sati jáyi, ban kalakomi di so kusenisen fujuum fati bee kagamen. Nijukumi suutas sati káraamulimi mati káyiisenak kooliil Yensa, mati káriiñenak kati furimaf fati Atijamit. Nijukumi suutas sati kámiiceelaeteriitumi énukuruney yákooleniaay mba ebanjoote yooliyo, mba di kuyab fúmanjumaf fooliyo di kúriiñiil mba di uñeniil. Di sibilumi siron, ban di kurungumi di Apakenaau Áamakau síñakon bee simit wíli.⁵ Kacetumi bukaaku karinomi, koo kuyitouló’oorut bee di eronjey bee nan simitas wíleey sibanumi. Uru eenomi káyitoulak kútiyaarak di kacetumi bee di eronjey, jakoojak ban pánaliroor. Ecetey egabunteneñ ebajut kánkum di oo, bare pankoote ekaan kúsimena kati Atijamit di kati Apakenaau Áamakau, ban pankoote erung nan kúyi di Yensa bee simit wíli.⁷ Nampi simitas sooni wíleey sibanumi, Seetaanaay pánekatenuñi dán ekulimi,⁸ ban pánepur bee ebuntney bukanak kati mofam manoosani búrom mammi di sígoolenas soolimo sibakiiras, san eenomi Gog di Magog, ban di ejojeniil tákon bee futiik. Kajuupoak kooliil kukankaan nan kaluusak kammi di kásikak.⁹ Di kuyiisoorumi kapanookapan kati dúniyaay bee mo nan kajuume kufiken kañoobenumi bukanak kati Atijamit di ésukey yáamaake yan amanjumi. Bare sambunas

sápurumulomi fatiya di sireemeniimi jororor. ¹⁰ See-taanaay yabuntiiimi di eleebimi bee di sambunas sá-jeekaas sanaamooremi godoronjey, dán é nukurunjey yá kooleniaay di aboñaau abuntaau ooliyo, yan di kuleebimi, ban pánkusuutukeni fuk di balay bee bán-doorey. ¹¹ Ñaa nijukumi ejunkut étumpaay yáamak yati jáyiaj an balakoe to. Di bújonlenab boola dúniya di fatiya búrom di síjimmí nel, bare babajut tan soote kalako. ¹² Nilaañ ijukumi kacetumi, añiil anifaan bajume di bújonlenab bati ejunkutey yati jáyiaj. Ban síbuka di síwambulimi, di poop búka yiceen éwambulimi yan eenomi búkaay yati eronjey. Kacetumi kugamenigamen riiboor di waciikimi di síbukaas, di poop riiboor di wan kukaaneenumi. ¹³ No'ona kacetumi di falaf fáamakaf di fúlaculiimi, ban Ecetey di Esuney di sikatenulomi kándomi, ban anoosani nagamenimi riiboor di wan akaaneenumi. ¹⁴ Ecetey, yoo di Esuney, soo sileebimi bee di sambunas sájeekaas. Uru eenomi ecetey egabunteneý. ¹⁵ Ban anoosani kareesool kuleemi di búkaay yati eronjey, panaleebi bee di sambunas sájeekaas.

21 Nilaañ ijukumi fatiya di tentaam yunkul. Mati fatiyaay di tentaamey sítiyaaras síjinjim meej, di poop falaf fáamakaf. ² Nijukumi é sukey yálirooraay, yoo eenomi Yerusalem yunkuley, di éwaloul bati Atijamit di bukinab bajakaab, yaanomi nan ámajira an kúfimenulo di búkaroor bajake bee bati ataool. ³ Nijammi furim facibuloe kápurumul di ejunkutey yati jáyiaj, di aaney, "Jíyenten, fulakaaf fati Atijamit foofu di bukanak. Nacin di bukoo ban koote ekaan bukanak koola, ban Atijamit fúko'ool pánaami di bukoo. ⁴ Pambiayuuy jikuloojikul di kúciliil. Ecetey letebajorer mba kagamoor mba búruuren mba jari. Mati wanoosani wati noo woo uwuwuuj." ⁵ Alakoeenumi di ejunkutey yati jáyiaj naanumi, "Jíyenten, ínje iñeme niunkulenunkulen wanoowani!" Nalaañumi aan, "Ciik ure, mati kurimak uke kubabaj fúkaw ban kukankaan malegen." ⁶ Naanammi, "Kankaan ban! Ínje eenomi Fúcitumaf di Fúwunenumaf. Bee di kan baraanab busofumi paniwuliil kuraan mumelam mati ébulaay masenemi eronjey ban bacaam bulee to. ⁷ Ampí aṅoolenumi aate eṅar do'odu búrom. Panikaan Atijamit oola ban oo poop panakaan añoolom. ⁸ Bare kákoofiak, kakaanutumi kufiumaay, di kúlaputaak, di kabujemi, di kúni-ine'etaak mba kuseeketaak, di kakaanemi fáliimaetaf, di kamiiceelaetemi sínaati, di kulepooraak búrom. Koo búrom bacaamab booliil boo eenomi sambunas sá-jeekaas sanaamooremi di godoronjey, ure eenomi ecetey egabunteneý." ⁹ Ñaa maleeka yákon di simaleekaas sooni futokey di sigabaas saakumi sibiinas sooni futokey di sigabaas sameenjumi di úyiikaw wooni futokey di ugabaaw, di yoonammi, "Bil, pániyiseni Ámajira Aatumí bee kayabo, aseekau ati Jisahaaj." ¹⁰ Búyegetab Bátienaab bookomi man maleekaay éjee-

tumammi lóí bee di fatiyenaay yati fúlankiin fateboe máamak. Ban di éyiisenammi é sukey yáamakey yálirooraay yati Yerusalem di éwaloulomi di bukinab bajakaab bati Atijamit. ¹¹ É sukey ekila man ewunene pasasas ñátum di mawunjam mati Atijamit, ban ká-jakakenak kooliyo koonokoono nan bakooba bábutoe baanoe nan étuuru di báyeme, kátienak kooliyo nan weer. ¹² Fukukaf fooliyo fanjoobenimi fúkalaakalaa ban di fubaak. Babaj dó kúlamutak koone uñen di kugaba ban fúlamut fanoosani babaj maleeka yanto di kapooyak. Fúlamutoofulamut baciike ureesaw wati kilak uñeney di kugabaak kati bukanak kati Isirael.

¹³ Babaj kúlamut kúfeegiir ban bala'ab búrabumemi, bamoyab kúfeegiir, báridab kúfeegiir, ban bala'ab bújonumemi kúfeegiir. ¹⁴ Fukukaf fati é sukey yáamakey fubabaj kúlakenumaak kooni uñeney di kugabaak, di kukila kuciikiciik ureesaw wati kúriinenaak kati Jisahaaj kooni uñen di kugaba. ¹⁵ Maleekaay yasankenammi yookenyooken egol yati sáni éliikuma bee eliik é sukey yáamakey, kúlamutak di kukukak kooliyo. ¹⁶ É sukey yáamakey ekila ufeefaw ubakiiraw, wooliyo urere cererer. Maleekaay ekila eliliik é sukey yáamakey di egoley éliikumaay yooliyo, kabaakak kati kafeefak wáriñe síkilomeetar sooni síwili sigaba di siceme sibakiir. Kawunjak di kabaakak fatiya koo poop mákonam. ¹⁷ Maleekaay di éliikumumi fukukaf fooliyo, kabaakak fatiya kooliyo símeetar bukan kúfeegiir, riiboor di káliikuma kati an, kan maleekaay eliikumi. ¹⁸ Fukukaf fúteepumiteepum bakoobaab baanomi nan étuuru di báyeme, é sukey yáamakey fúkouyo ejooneniijoonen ñátum di sáni yalegen, kátienak kooliyo koonokoono nan weer. ¹⁹ Kúlakenumaak kati kukukak kati é sukey ekila kukarenikaren ñátum di bakooba bapincomi banaamut. Fúlakenumaaf fútiyaaraf faanoe nan étuuru di máyeme wúk, fugabuntenaf faanoe nan mábulooore di majiilaete, fúfeegintenaf faanoe nan má-tumpe di mof, fubakindenaf faanoe nan étuuru. ²⁰ Futokey faanoe nan máyeme, futokey di fákón faanoe nan máyeme mba máyeme di mátumpe, futokey di fugabuntenaf faanoe nan étuuru di ejiila, futokey di fúfeegintenaf faanoe nan mábulooore di étuuru, futokey di fubakindenaf faanoe nan ejiila, uñeney faanoe nan étuuru di ejiila, uñeney di fákón faanoe nan étuuru di mábuloor, uñeney di fugabuntenaf faanoe nan inkey. ²¹ Kúlamutak uñeney di kugabaak kujooneniijoonen ñátum di bamaal bapincoe. Fúlamutoofulamut fújoonenumijoonenum emaal yákon ébuto, ban burunjab báamakab bati é sukey yáamakey ñátum sáni yalegen bujoonenimi, boo bukanakaan nan weer. ²² Bare ijukut dó fukob di é sukey yáamakey, mati fukobaf fáñiiaaf fooliyo foo eenomi Akiyaolaal Atijamit ati Kánkum di Jisahaaj. ²³ É sukey yáamakey eceenjut bala'ab mba jileej bee kawunjen di yo, mati mawunjam mati Atijamit muwunjenwunjen di yo, ban Jisahaaj joo

eenomi éwuñenumaay yooliyo. ²⁴ Bukanak kati dúniyaay koote ejaw di kálebienak kukila, ban kúyiaak kati dúniyaay pánkujeetumul fubajaf fooliil bee dó. ²⁵ Kúlamutuyo leekuwambenderi, mati fuk footut kabajo dó ²⁶ Bukanak kati dúniyaay pánkujeetumul mákalaam mooliil di fubajaf fooliil di kálebienak kooliil bee di ésukey yáamakey yooliil. ²⁷ Bare waaf wasikomi letunokender dó, mba ampi amiiceelaetumi náati di aleepoora, leejaat kan ureesiil uciikimi di búkaay yati eronjey yati Jisahaaj.

22 Maleekaay di éyiisenammi falaf fati mumelam masenemi eronjey, mátiene nan weer, di múteyul kápurumul di fátaamenaaf fati ejunkutey yati Atijamit di poop yati Jisahaaj. ² Di mutey di titoorey yati buruñab báamakab bati ésukey yáamakey ekila. Kapanookapan kati falaf kubabaj búbaarab bati eronjey buwolewol ñooni uñen di ñagaba di emit, jileerjoo-jileerj buwol ñákon. Etojey yoolibo panekaan bubeeben bati kiilak búrom. ³ Bunumab bati Atijamit bootut bee kabajorer dó. Ejunkutey yati Atijamit di yati Jisahaaj sootumi kalako'oorak di ésukey, ban kurokaak koola pankumiiceelaetool. ⁴ Pankujuudoor kúcil kubakiir, ban kareesool pankuciiki di kúriiñiil. ⁵ Fuk lee-fubajorer, inki kuceerjut mawuñam mati éwuñenuma mba mawuñam mati bala'ab. Akiiyaau Atijamit aatumi ekaaney mawuñam mooliil. Ban buku pankurungubo nan kúyi bee bándoorey. ⁶ Maleekaay di yoonammi, "Kurimak uke kuyayaj kafium ban kukankaan malegen. Ban Akiiyaau Atijamit asenemi Búyegetab Bátienaab boola bee di kuboñaak, oo aboñumi maleekaool man éyiisen kurokaool waa woote kabajoak iñemeeñeme." ⁷ Yensa nammi, "Jíyenten, ínje oomu nílaañeul iñemeeñeme! Ampí asofumi mati kurimak kati kamanjenak wan kuregumi di búkaay uye, jakoojak!" ⁸ Ínje, Yohan, ajammi ban nijukumi uru búrom. Nan ijamuwomi ban nijukuwomi, nilomi kúfima di úkamunaw wati maleekaay di úkamunaw wati maleekaay éyiisammi uruñaa, ⁹ bare di yoonammi, "Takumbi

ukammo! Ínje poop apaali aroka ati Atijamit ceb nan man au di kuti'i kuboñaak, ban kasofumi kurimak kati búkaay uye. Miiceelaet Atijamit!" ¹⁰ Di elaañumi yoonammi, "Takum uyof kurimak kati kamanjenak di búkaay uye, mati nanan nilolof nan mo'omu búrom eetumi kabajoak. ¹¹ Akammi búlaput katool man arulen di bo. Abajumi búyeget bamokene katool man arulen di bo. Akammi an alegen katool man arulen di bo. Ampí áliroorumi, katool man arulen di mo." ¹² "Jíyenten, ínje oomu nílaañeul iñemeeñeme! Búgalenab boo neekumi, ban panigalen anoosani di wan akammi. ¹³ Ínje eenomi Fúcutumaf di Fúwuñenumaf, átiyaarau di álamukaau. ¹⁴ Kaposumi tíen uloaail wáamakaw, mbi kubaj buruñab bee di búbaarab bati eronjey ban di kuñoolen poop kújawumum di kúlamutak bee di ésukey. ¹⁵ Bare téerjeraay karinobomi koo eenomi siyen, kakaanemi fáliimaet, kayenet, kubuja, kamiiceelaetemi sínaati, kamañumi ninsi kukaan mukaanaam mati kagaajoor. ¹⁶ "Ínje, Yensa, aboñulomi maleekaay yúmboom man eregen káyiisenak uke muyuul bee di kujojok. Ínje eenomi fufaaraf ban búwolumab bati Dauda. Ínje eenomi yootey yarajulomi di waradabaw." ¹⁷ Búyegetab Bátienaab di Ámajira aatumi kayabo koone, "Bil!" Anoosani ajamemi nareg kajamutumi, "Jibil." Anoosani baraanab busofumi nabil. Ban anoosani súmmi, nañar mumelam mati eronjey di butum batiitie. ¹⁸ Ínje, Yohan, igrimeññaajammi kurimak kati kamanjenak di búkaay uye. Ampí abenentomi furim, Atijamit panabenen kútekak koola ñátum di úyikaw wáyiisenimi di búkaay uye. ¹⁹ Ban ampi agumbulumi kurimak kati kamanjenak kápurumul di búkaay uye, Atijamit pánagumbul bucaabab boola di búbaarab bati eronjey di ésukey yálirooraay, wáyiisenimi di búkaay uye. ²⁰ Ampí áyiisenumi uru búrom mbi aane, "Éey, Ínje oomu nílaañeul iñemeeñeme." Amen. Láañul, Akiiyaau Yensa! ²¹ Emit ekaan majakam mati Akiiyaau Yensa móomi di bukanak kati Atijamit búrom. Amen.